PEDAGÓGUSOK ARCKÉPCSARNOKA

2010

PEDAGÓGUSOK ARCKÉPCSARNOKA

KARÁCSONY SÁNDOR PEDAGÓGIAI EGYESÜLET
2010

Kiadja
a
Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület

Alapító főszerkesztő: **Ungvári János**

Kötetszerkesztő: **Nyirkos Tibor**

Lektor: **dr. Korompai Gáborné**

Szerkesztőbizottság:

Csiha László
Halász Ferenc
Kálmán Antalné
dr. Kornya László
Új Imréné

HU ISSN 1589-4185

Borító: **Ungvári János**

Tördelés, nyomdai előkészítés: **Csermely László**

Nyomdai munkálatok:
Kapitális Kft., Debrecen
Felelős vezető: Kapusi József

„Úgy gyönyörködj a fiatalokban, mint akik téged folytatnak majd.
De ne a magad vágyait, emlékeid álmodd újra bennük:
ne kényeztesd, ne ünnepeld, ne szidd, inkább szeresd,
s érdemük szerint becsüld meg őket.
Légy okos ellenállás, jó gát, tiszta meder,
hogy növekedjenek, mint súly alatt a pálma,
hogy önerejükkel törhessenek utat maguknak,
s ne nyelje el őket lápok iszapja, sivataghomok.”

(Keresztury Dezső)

Kötetünk megjelenését támogatták

Önkormányzatok, intézmények

Arany János Gimnázium és Szakközépiskola, Berettyóújfalu
Bercsényi Miklós Gimnázium és Kollégium, Törökszentmiklós
Bocskai István Gimnázium, Hajdúböszörmény
Derecske Városi Önkormányzat
Hajdúszoboszló Városi Önkormányzat
Ipolyi Arnold Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény, Törökszentmiklós
Kertész László Városi Könyvtár, Hajdúböszörmény
Kisar Községi Önkormányzat
Mikepércs Községi Önkormányzat
MTA Debreceni Területi Székháza
Nagyar Községi Önkormányzat
Povolni F. Szakképző Iskola, Debrecen
Püspökladány Városi Önkormányzat
Református Egyházközség, Kisar
Városi Könyvtár, Ibrány
Városi Könyvtár, Kaba

Magánszemélyek

Alföldi Ferenc, Ambrózy Pál dr., Bak Istvánné, Bán Istvánné, Bakatsi Edit, Balla Beáta, Balla Gézáné, Balla Réka, Berencsi György dr., Bíró Lajos, Borbás Sarolta, Czeglédi Istvánné dr., Császi Gyuláné, Csele Józsefné, Csermely László, Csiha László, Csohány Mária, Farkas László dr., Fazekas Endréné, Füredi Józsefné, Halász Ferenc, Hegedüs Zoltánné, Iváncsó István dr., Jaross Judit, Jeles Ferencné, Jobbágy Bertalan, Kakucsi Géza, Kapornai Andrásné, Kathó Istvánné, Kegyes Margit, Kerekes Antal, Keresztesné Makai Katalin, Király Attila, Kiss Anikó dr., Kiss Árpád dr., Kiss Attila dr., Kormány Margit, Kóródi Erika, Ládi Józsefné, Lévai Botondné, Makai Mihályné, Markovics Attila, Moldván Lászlóné, Molnár Györgyné, Molnár Lajosné dr., Nagy Endréné, Nagy Józsefné dr., Nagyné Mező Eszter, Némethné Dávid Irén, Papp Gabriella, Papp Gézáné, Pocsai Viktorné, Porcsalmy János dr., Rády Andorné, Raffay Zoltánné, Róna Jánosné dr., Sári Gusztávné, Stettner Gabriella, Szabadi Imréné, Szabó Sándor és neje, Szalay Béla, Száz Géza dr., Szendrői Lászlóné, Szerdiné Radó Márta, Szikora Andrásné, Szőcs Géza dr., Szőcs Gyuláné dr., Szőke Mária, Thurzó Györgyné, Törzsök Lajosné, Turi Gábor, Váncsa Zoltán dr., Varga Antalné, Virág Júlia, Virágh Pál dr., Vizi Imre, Zákány József dr.

Előszó
arcképcsarnok-sorozatunk kilencedik kötetéhez

Éppen másfél évtizede, hogy a kiemelkedő ókori filozófus, Marcus Tullius Cicero egyik gondolatát – az emlékezés, a minden dolgok kincsestára – egyesületi tevékenységünk építőkövének használva kezdtük átmenteni a feledés homályából egykori kiváló pályatársaink munkásságát az utókor számára. Tevékenységünk megemlékezésekben, emlékülléseken és főleg kiadvány formájában öltött testet. Ezek között a legsikeresebbnek mondható az az arcképcsarnok-sorozat, amelynek kilencedik kötetét tartja kezében az Olvasó.

E kiadványt lapozva – képletesen szólva – arcképcsarnokunk immár kilencedik termébe lép az olvasó, ahol 108 egykori pályatársunk arcképvázlatát ismerheti meg. Emlékezetük megörökítése a volt tanítványok, munkatársak és hozzátartozók tiszteletadását és posztumusz háláját fejezi ki pedagógiai tevékenységük iránt. 93 szerző emlékezése és tárgyilagosságra törekvő szándéka mutatja be életútjukat és méltatja munkásságukat, emeli ki emberi alakjuk jellemző vonásait. Az életutat bemutató és a munkásságot méltató sorok nyilván közös élmények és személyes kapcsolatok révén, valamint dokumentumok alapján és az emlékezet palettájáról kerültek az arcképvázlatba. Így műfaji szempontból olvasmányos lexikonnak is tekinthető kiadványunk.

Gyakran tapasztalhatjuk: rohanó és gyorsan változó, „fortyogó” világunkban nagyon hamar felejtünk. Nem is kell, hogy valaki örökre eltávozzon körünkből, elég, ha nyugdíjba megy ismerős, barát, munkatárs, holnap már alig tudunk róla valamit. Ellentmondásos módon azonban cáfolni is tudjuk ezt a jelenséget.

Különösen az oktatás területén gyakoriak mostanában a megemlékezések: évfordulós ünnepi alkalmak, emléktáblák avatása, iskolai évkönyvek, tantermek és iskolák elnevezésének gyarapodása jelzi, hogy a társadalom számon tartja múltját, s a kiemelkedő pedagógusok munkájának megörökítésével építeni is kíván azokra. Ennek élesztésére törekszik egyesületünk is. Egyesületünk legfőbb célja, hogy határainkon innen és túl legyen minél szélesebb körben ismertté a már eltávozott egykori pályatársaink életútja, és egyéni munkásságuk szolgáljon tanulságként és példaként egyaránt.

A személyekhez köthető időálló értékek és hagyományok ápolása és felhasználása nem magánügy, hanem közérdeket szolgáló közös feladatunk. A múlt közös, együttes megismerése – s megbecsülése annak, ami benne megbecsülni való – azért lényeges, mert e nélkül a jelent reálisan értékelni, s jövőképet alkotni nem lehetséges.

Ez a kiadvány azokat a pedagógusokat örökíti meg, akiknek a ma számára is van üzenetük. Pályahűséggel tették a legszebbet: felfedezték, csiszolták és óvták a fiatalokban a legnemesebb emberi értékeket az egyéni boldogulás és a közösségek javára. Sokuk emberi magatartása, s ehhez illeszkedő pedagógiai gondolkodása ma is útravalóul szolgálhat, elsősorban a pedagógus pályát választó fiatalok számára.

Egykori pedagógusokról arcképvázlatok írása és sorozatban megjelenő kötetekbe foglalásuk szinte egyedülálló vállalkozásnak tekinthető. Az általunk kimunkált műfaj adataiban és a szakmai munkásság méltatásában hiteles, ugyanakkor a közvetlen kapcsolatok és kötődések révén lehetőséget kínál a személyes emlékezés ecsetvonásaival egyéni vélemények megfogalmazására is. Úgy véljük, hogy az így kirajzolódó arcképvázlat a pedagógushivatást választó emberről teljesebb és egyben gazdagabb képet ad.

Kötetünkben minden egykori pályatársunknak helye van, akire jó szívvel emlékeznek volt tanítványok, munkatársak, hozzátartozók. Mi nem minősítjük, ki a jeles egyéniség, csupán egyetlen kritériumot érvényesítünk: legyen valaki, akinek emlékezetében jelen van, és hajlandó névcikket összeállítani volt tanáráról, munkatársáról vagy családtagjáról. (Egy mosoly, egy biztatás beérhet akár évtizedek múlva is, írja az egyik szerzőnk.)

Sorozatunk kilenc kötetében 977 egykori pályatársunk emberi és pedagógusi alakját vetítjük lelki szemeink elé. Az eltelt idő távlatából talán csak most látjuk világosan, ahogyan egykori tanítóink, tanáraink, volt munkatársaink, hozzánk közelállók milyen mélyen bevésődtek tudatunkba. Egy-egy jellemző gesztusuk idézésével igazán most kerültünk egymáshoz közel, olykor annyira, hogy mármár tárgyilagos hűvösséggel beszámolni róluk, életükről, munkásságukról nem is könnyű feladat.

1995-ben csupán tucatnyian indultunk egy emlékülés megrendezésére, és korántsem gondoltuk akkor, hogy a Megyeháza Árpád-terme szűknek bizonyul az érdeklődők befogadására. Nem gondoltuk, hogy egy olyan folyamatot indítottunk el, amelynek csak kezdete van, de ha az eredeti szándék töretlen marad, akkor vége talán nincs is. Kerestük az érdeklődés indítékait, s ezek között úgy találtuk, hogy mindenekelőtt a természetes emberi értékek töltenek be meghatározó szerepet. Az emberi kapcsolatokban megjelenő egymás iránti tisztelet, megbecsülés, bizalom és szeretet. És természetesen a viszonzást nem igénylő hála érzése. Persze található más motívum is.

A múlt század ’80-as éveinek végén az alapjaiban változó társadalmunk és az egyén viszonya új dimenzióba került. A ’90-es évek elején egy nemzedék kereste a választ, hogy volt-e értelme és értéke élete építő munkásságának. Ez a kérdés politikai erők kereszttüzébe is került.

Így volt ez az oktatás területén is. Természetes módon az új akkor haladhatja meg a régit, ha a társadalommal elfogadtatja annak avultságát, fejlődésképtelenségét. Folyamatosan szakmai és politikai erők csatáznak arról, milyen is legyen a magyar oktatási rendszer. A szakmai érvek a politikai állásfoglalásokkal szemben erőtlennek bizonyultak, ennek következtében a korábbi állampedagógiát – demokratikus rendszerben – általában négyévenként változó kormánypedagógiák váltják fel. Az oktatási rendszer stabilitása és a szükséges feltételek biztosítása a politikai látómező hátterébe szorult. A politikai előretekintés viszont természetes módon az ígéretes jövőképet vizionálta, nem kívánt azonban a kellő mértékben építkezni a múlt személyekhez köthető időálló értékeire sem, s politikai szlogenként a XX. század második fele az ún. átkos jelzőt kapta. Ám ebben az időszakban is éltek és dolgoztak milliók jobbító törekvésekkel, még ha mozgásterük behatárolt is volt.

Az embereknek nincs befolyásuk arra, hogy mikor szülessenek, mint ahogyan Devecseri Gábor gyönyörű versében megfogalmazta: *Megszülettünk hirtelen, / egyikünk se kérte. / Kérve kérünk, szép jelen: / meg ne büntess érte.*

Amikor tizenöt esztendeje megkezdtük tevékenységünket, kicsi csapatunkhoz csatlakoztak a neveléstörténet, a pedagógiai elmélet kutatói, szakemberei is, ám mégsem volt kimunkált távlatos programunk. Inkább valami benső érzéstől vezérelve fogtunk a munkához. Éreztük, hogy nem hullhat romba az érték, amit egykori pályatársaink életük során tanyán, falvakban, városokban létrehoztak mindig jobbra törekvő oktatással és neveléssel. Valami lebírhatatlan szándék azt diktálta, hogy nekünk erkölcsi kötelességünk felmutatni az oktatatás területén kifejtett erőfeszítéseket és menteni az ott elért eredményeket. Sokan gondoljuk: nem szabad az élet folytonosságából kiiktatni egy nemzedék munkálkodását és emlékezetét, akik jó vagy éppen rossz korban születtek.

Gondoljunk csak az 1944/45-ös esztendőkre, amikor előjöttünk az óvóhelyekről, s füstölgő és kormos romokat láthattunk. Az emberek nagy része csak a pusztulást látta. Aki pedig valamivel többet is látott a világból, mint amit közvetlen szemhatára befogott, az megértette, hogy a két világháború közötti társadalmi és politikai rend is a romok alá került. Feldúlt városok, kifosztott otthonok, használhatatlan iskolák maradtak a frontvonalak után. Ám ez a pusztulás új erőket, friss energiákat is felszabadított. A vesztett háború után a nemzet élni akart. Ez az élet legerősebb törvénye.

A megfogyatkozott létszámú tanítói, tanári állomány öntevékenyen fogott a károk enyhítéséhez s a tanítás mielőbbi megindításához. Kereste az új viszonyok között hivatásának betöltését. Ám ez nem volt egyszerű. A két világháború közötti időben más szellemben nevelkedett pedagógusok jó része tétován vívódott az új világ kérdéseivel; ha nem is ellensége, de egyelőre bizalmatlan szemlélője volt a fiatal s még nyilván tökéletlen demokráciánknak. Az életösztön azonban erősebb volt a vesztegnél, s a magyarság fennmaradása, jobb élete, jövője érdekében vállaltak építő szerepet azok a pedagógusok, akiknek közreműködésével a műveltség megszerzése a tömegek számára is lehetővé vált. Valójában ezzel kezdődött a ’45 utáni koalíciós időszakban a demokrácia építése, amely nem nélkülözheti az egységes, mély, élő és józan nemzeti műveltséget.

Kilencedik kötetünk egyik jellemzője, hogy – évtizedes szakaszokat tekintve – a bemutatott pedagógusok legtöbben a múlt század 30-as éveiben kezdték pályájukat. Életútjuk – különösen a férfiaké – szinte azonos nyomvonalú: néhány évi tanítás után kötelező katonai szolgálat, majd a II. világháború viharos forgataga sodorta őket harctérre, onnan pedig halálba, hadifogságba, a szerencséseket pedig kifosztott otthonukba. Az életben maradottak igyekeztek beilleszkedni az új helyzetbe, szűkös mezsgyén ugyan, de törekedtek a múlt tisztes hagyományainak ápolására, valamint a nemzeti hagyományok és a jelen értékeinek szintézisére. Vállalták mindazt, ami történelmünkben, hagyományainkban, szokásainkban elevenen él. De különválasztották azt, ami emléknek való muzeális érték, s azt, ami valóban építő része lehet életünknek. Tőlük tanulhatjuk, hogy csak akkor van értelme hagyományainknak, ha azok a fejlődést segítik.

Mostani kötetünk szerkezete nem változott. Az egyéni emlékezés sugarán túl olyan pedagógusok is szerepelnek kiadványunkban, akikről már személyes emlékképünk nincs, de munkásságuk értékei alapján a kiadványban a helyük. Talán feltűnő lehet, hogy olyanok is bekerültek kötetünkbe, akiknek nem főhivatásuk a pedagóguspálya, így orvosprofesszorok, neves képzőművészek. Nem szükséges külön is bizonygatni, ők is oktattak, neveltek egyetemi, főiskolai hallgatókat, és közülük sokan tanítványaik lettek.

Az *Emlékezzünk régiekről* c. fejezetben Zákány József kollégiumi professzor és Kiss Lajos főiskolai tanár szerepel. A magyar neveléstörténet egyik gyöngyszemeként mellékletben csatoltuk Zákány József székfoglaló beszédét.

Őszinte köszönetemet fejezem ki mindazoknak, akik mostani kiadványunk megjelentetését értékmentő és önzetlen tevékenységükkel, valamint áldozatos anyagi támogatásukkal segítették.

Elsősorban is a leghálásabb köszönetemet fejezem ki az arcképvázlatok szerzőinek, akik hozzájárultak ahhoz, hogy az egykori pedagógusok dús szellemi hagyatékából most újabb értékekkel gazdagíthatjuk az „emlékezés kincsestárát”.

A kötetszerkesztőt méltán illeti elismerés, akinek pótolhatatlan érdeme kötetünk színvonalának emelkedése. Az ő gondos és hozzáértő munkájának köszönhető kötetünk anyanyelvi tisztasága, olykor pedig az arcképvázlatok mondanivalójának világos átfogalmazása.

Köszönet illeti a kötet szerkesztőbizottságának tagjait, akik a kéziratok gondos átnézésével törekedtek az olykor előforduló kisebb nagyobb stiláris zökkenők kisimítására. Ugyancsak köszönet illeti a kötet lektorát, aki nyelvi és tartalmi szempontból szakértelemmel bírálta a kötet anyagát.

Itt mondok köszönetet mindazoknak, akik szervezéssel segítették, hogy kötetünkbe számos érdemes pályatársunk arcképvázlata bekerüljön.

Megkülönböztetett köszönetet érdemel kötetünk nyomdai előkészítője, aki igényesen, gondosan, sok-sok időt önzetlenül rászánva tördelte, formázta a szöveget, és a fotókat a lehető legjobb minőségben illesztette a kötetbe. Külön elismerést érdemel, hogy – a tájékozódást segítve – a kötet végére beillesztve betűrendes listába, repertóriumba szedte az eddig megjelent arcképvázlatokat.

Ez a kiadvány a pedagógusokat tisztelő és becsülő önkormányzati, intézményi és magánszemélyi anyagi támogatás nélkül nem jöhetett volna létre. Ilyen szemlélettel kaptunk anyagi támogatást hazai és külföldi magánszemélyektől és települési önkormányzatoktól. Köszönet illeti Kisar és Nagyar Tisza menti községek tantestületeit, az általuk felajánlott 1 %-os támogatásért.

Úgy vélem, hogy kötetünk előszavában az olvasó talán egyetértő gondolatait is megfogalmaztam. Lapozzuk hát legújabb kötetünket, és megtaláljuk a volt tanítványok szíves és hálás szavait, amit érzésükkel együtt hitelesen fejeznek ki volt tanítójuk és tanáraik iránt.

Jó érzés tölthet el mindenkit, aki részese lehetett annak az értékmentésnek, amit ebben a sorozatban felvállaltunk, és úgy érzem, nagyon sokak kívánságát jelenítjük meg immár kilenc kötetünkben, s egyben kifejezem reményemet, hogy az eddigi elvek szerint lesz folytatása közös munkánknak a következő esztendőben is.

Debrecen, 2010. augusztus hó

Ungvári János
elnök
Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület

Az arcképvázlatok szerkezete

Mindenekelőtt utalni kívánunk arra, hogy a Kazinczy Ferenc által meghonosított arcképcsarnok (arcképvázlatok csoportja) mint irodalmi műfaj nem azonos a lexikonnal, ugyanis vannak attól eltérő vonásai. Talán a legjellegzetesebb sajátosság, hogy lehetőséget kínál magánvélemények nyilvánítására is. Ez kiadványunk tekintetében szinte elkerülhetetlen, hiszen a névcikkek (arcképvázlatok) szerzőinek személyes kapcsolatuk vagy éppen valamilyen (tanítványi, munkatársi, családi) kötődésük van az arcképcsarnokban szereplő személyekkel. Ez abban nyilvánulhat meg, hogy a névcikk szerzője – a hiteles dokumentumok mellett – az emlékezés ecsetvonásaival még gazdagabban képes megjeleníteni az adott személy pedagógusi, tudós-tanári és emberi alakját. Természetes követelmény azonban a felelősséggel tett emlékezés.

Az emlékezés jogán törekszünk az igazi emberi értékek megismerésének igényét erősíteni, egy olyan szemlélettel szemben, amely a múltat hangsúlytalanná kívánja tenni, s ugyanakkor a haszonszerzés és a könnyű élet jövőképét vetíti elénk. Az arcképvázlatok felmutatásával tenni kívánunk azért, hogy generációk emlékezete ne essék ki nemzetünk tudatából, hogy a múlt időtálló értékei vagy tanulságai jobbító hatással legyenek jelenünkre és segítsék emberarcúvá tenni jövőnket.

Az arcképcsarnokban szereplők **névcikkét** a magyar abc betűrendjében közöljük.

Az első adat a családi- és keresztnév: a **címszó.** A címszót kerek zárójelben követik a születés és halálozás adatai. A címszó lezárásának tekintjük a foglalkozást meghatározó képesítés, ill. tudományos fokozat megnevezését.

A **főszöveg** első része az **életút** bemutatása, amely általában a származás megjelölésével és/vagy az iskolai tanulmányok felsorolásával (oklevél, diploma megszerzése) kezdődik. Ezt követi időrendi sorrendben a munkahelyek, valamint a beosztások megemlítése.

A főszöveg második része az **életmű** bemutatása, a végzett tevékenység szakmai méltatása s annak elismerése, a kitüntetések megemlítése. Ugyancsak itt adódik lehetőség a kutatási területek és tevékenység bemutatására, megjelölve az elért eredményeket és a legfontosabbnak minősített műveket és publikációkat. A műveknél a címet teljes terjedelmében közöljük, megjelölve a kiadói, nyomdai és évszám adatokat.

A főszöveg harmadik része általában a **szakmai-közéleti** tevékenységet mutatja be, adott településen vagy szakmai szervezetben. Itt is adódik lehetőség a személyes kapcsolatok bemutatására és a jellemző emberi vonások felvillantására.

A főszöveget a **hitelesítő források** bemutatása, ill. azokra való utalás zárja, több esetben megjelölve a hozzáférhetőséget is. Itt is használhatunk rövidítéseket, különösen a periodikák esetében. A hónapok rövidítése a közhasználatban elfogadott módon történik.

Végül a névcikket a szerző (emlékező) neve zárja. Egy névcikket több szerző is készíthet. Kiadványunk elején betűrend szerint tüntetjük fel azokat, akikről megemlékeztünk és a szerzőket.

A főszerkesztő

Akikről megemlékeztünk

DR. ALBERTH BÉLA	egyetemi tanár, szemészprofesszor
ANGI LAJOS	tanító, iskolaigazgató
DR. ANGI ZOLTÁN	kántortanító, tanár, főiskolai docens
ANTAL JÁNOS	tanító, általános iskolai tanár
ÁROK ANTAL	középiskolai tanár, újságíró, PSZ elnök
BAKA LÁSZLÓ	kántortanító
BAKÓ MÁRIA	tanító
BAKOS JÓZSEF	középiskolai tanár, tszv. főiskolai tanár
BÁLINT BENEDEK	grafikus- és népi iparművész, rajztanár
BALOGH FERENC	középiskolai tanár, igazgató
DR. BALOGH ISTVÁNNÉ Dávid Gabriella	tanító
BARANYI SÁNDORNÉ Kovács Éva Hajnalka	óvónő
BARDOCZ MIHÁLY	kántortanító.
DR. BARTA ISTVÁNNÉ D. Szabó Erzsébet	középiskolai tanár, főiskolai docens
BARTHA DÉNESNÉ Kocsmáros Piroska	általános iskolai tanár
BARTOS JÓZSEF	tanító, általános iskolai igazgató
DR. BATTA ISTVÁN	tanár, igazgató, egyetemi magántanár
BEREZNAI GYULA	középiskolai tanár, főiskolai docens
BÍRÓ LAJOS	kántortanító, presbiterjegyző
BÍRÓ LUCIÁN	pap, tanár, rendházfőnök, gimn.igazgató
BOROSKA MIKLÓS	ált. isk. tanár, gyakorlóisk. szakvezető
BOROSKA MIKLÓSNÉ	tanító, gyakorlóiskolai szakvezető tanító
BÚZA BARNA MIHÁLY	tanító, tanár, igazgató
CSENDES JÓZSEFNÉ Szentesi Judit	általános iskolai tanár, szakvezető tanár
CSÉPKE GYÖRGY	tanító, általános iskolai tanár
CSETNYÁK JÁNOSNÉ Sóvágó Éva Margit	közgazdásztanár
DERZSI BÁLINTNÉ Székely Ilona	tanító, általános iskolai tanár, igazgató
DR. DOMOKOS ERNŐ	közgazdász, egyetemi tanár
DULI ANTAL	tanító, általános iskolai tanár
ENGI SÁNDOR	népiskolai tanító, tanár, igazgató
ID. FÁBIÁN ISTVÁN	néptanító
DR. FARAGÓ TIBOR	tanár, egyetemi oktató, főiskolai tanár
DR. FEHÉR LÁSZLÓNÉ Jakucs Katalin	tanító
FÉLEGYHÁZI LÁSZLÓ	rajztanár. tanszékvezető, festőművész
FERENZ MIKLÓSNÉ Kovács Gizella	tanító, ipari iskolai tanár, író

FÜZES GYULA	kántortanító, általános iskolai tanár
DR. GACSÓ SÁNDORNÉ Kosdy Katalin	középiskolai tanár
GUDOR LAJOSNÉ Técsi Ibolya Éva	tanító, kántor
HAGYMÁSSY JÓZSEF	néptanító, népművelési felügyelő
HALÁSZ IMRE	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató
DR. HONFI FERENC	kántortanító, ált. isk. tanár, főisk. docens
JANDA IVÁN	tanár, igazgató, karnagy
DR. JANKOVICH LÁSZLÓ	törvényszéki orvos, egyetemi tanár
JOBBÁGY BERTALAN	kántortanító, tanár, igazgató
JODÁL KÁROLY	középisk. vezetőtanár, tanárképzési igh.
JUHÁSZ GERGELYNÉ Barta Magdolna	tanító
JUHÁSZ TIBOR	tanító, általános iskolai tanár
KARASSZON DEZSŐNÉ Nagy Márta	ének-zenetanár
KERESZTESSY ILONA	általános iskolai tanár
KIRÁLY ISTVÁN	tanító, általános iskolai tanár, igazgató
KOVÁCS CSONGOR	gyógypedagógus, ig., főiskolai docens
DR. KOVÁCS MAGDOLNA	matematika-fizika szakos tanár
DR. KOVÁCS VENDEL	középiskolai tanár, főiskolai tanár
KÖNTZEY JÓZSEF	agrármérnök, gazd. isk. szaktanár
KRIZSÁN JÓZSEF	zenetanár
KUKI LAJOS	tanító, ált. iskolai tanár, igazgató
DR. LADÁNYI JÓZSA	orvos, sebész, egyetemi tanár
LAKOS SÁNDORNÉ Máthé Izabella	tanító
LESKOVICS JÓZSEF	középiskolai tanár, vez. szakfőtanácsos
DR. MAÁCZ JÁNOS	középiskolai tanár, főiskolai tanár
MAGI JÁNOS	lelkész, középiskolai tanár
MAJOROS ISTVÁN	középiskolai tanár
MÁRTON KÁROLY	tanár, kollégiumi igazgató
DR. MÁRTON LÁSZLÓNÉ Soós Klára	gyémántdiplomás tanító
MOLNÁR MIKLÓSNÉ Csont Irma	tanító
DR. MOLNOS ANGÉLA	nyelvész, egyetemi oktató
MUSKOVSZKY JÁNOS	tanító, általános iskolai tanár
NAGY ISTVÁNNÉ Benkő Erika	óvónő, vezető óvónő
DR. NÉMEDI LAJOS	egyetemi tanár
NÉMETI GÁBOR	általános és középiskolai tanár, igh.
OBORZIL DEZSŐNÉ Csathó Ida	óvónő
DR. OLÁH JÓZSEF	középiskolai tanár, igh., történész
ÓPRA BENEDEK	középiskolai tanár
DR. ÓRIÁS NÁNDOR	intézetigazgató, egyetemi tanár
PÁL SÁNDORNÉ Hajzer Ilona	tanító
DR. PÁLDI JÁNOS	tanító, tanár, tanfelügyelő, igazgató

DR. PÁLFFY ISTVÁNNÉ Orbán Katalin Mária	középiskolai tanár
PATAKI JÓZSEF	ált. isk. tanár, pedagógia szakos előadó
PÉTER SÁNDOR	tanító
PÉTER SÁNDORNÉ Varga Zita	tanító
PETRASKÓ LÁSZLÓ	testnevelőtanár
PILLER DEZSŐ	tanító, általános iskolai tanár
PÓCS IMRE GÁBORNÉ Angi Mária	óvónő
POHL FERENC	kertész, szakoktató
DR. POPOFF MIHÁLY	egyetemi lektor, érseki helynök
DR. RÉTHÁTI MIKLÓSNÉ Kubányi Gabriella	középiskolai tanár
RUBÓCZKY ANDRÁS	tanító, általános iskolai tanár, igazgató
SCHUDICH ILONA	tanító, szakkörvezető
DR. SZABÓ ISTVÁN	történész, egyetemi tanár
SZABOLCSI FERENC	szakközépisk. tanár, igazgatóhelyettes
SZALAY ÁDÁM	tanító, általános iskolai tanár
SZARKA ISTVÁN	tanár, általános iskolai igazgató
SZÁZ KÁZMÉR	gimnáziumi igazgató
SZILÁGYI JÓZSEFNÉ Gruber Julianna	általános iskolai tanár, iskolaigazgató.
SZILÁGYI LÁSZLÓ	református lelkész, vallástanár
SZŐKEFALVI-NAGY ZOLTÁN	főiskolai tanár
TAKÁCS ISTVÁN	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes
TAKÁCS JÁNOS	tanító, ipariskolai igazgató
TALLÓDI SÁNDOR	ált. isk. tanár, igazgató, tanfelügyelő
TARCSI ISTVÁNNÉ Tóth Margit	tanító, ált isk. tanár, nevelőotthoni igh.
TARJÁN SÁNDOR	tanító, művelődési ház igazgató
TIKÁSZ SÁNDOR	szakoktató
TÓTH LAJOS	tanító
TÖRZSÖK MÁRTON	tanító, kántortanító, igazgató
VARGA GUSZTÁV	általános iskolai igazgató
VIKOL ERZSÉBET	magyartanár
ZSASSKOVSZKY FERENC	karnagy és zenetanár
ZSILKA LÁSZLÓ	tanító

Az arcképvázlatok szerzői

ALTDORFFERNÉ TOMASCHEK BERTA	Pozsony [Szlovákia]
ANGI JÁNOS	Debrecen
DR. ANGI ZOLTÁNNÉ KISS RÓZA	Debrecen
ANTAL JÁNOS CSABA	Hajdúszoboszló
ANTAL JÁNOSNÉ ZSURKAI ETELKA	Hajdúszoboszló
DR. ANTAL LAJOSNÉ	Debrecen
BAKK PÁL	Szentkatolna [Románia]
BALLA SÁNDOR	Hajdúböszörmény
DR. BARTA ISTVÁN	Debrecen
IFJ. DR. BARTA JÁNOS	Debrecen
BARTHA DÉNES	Nyíregyháza
BÉRES MARGIT	Balmazújváros
DR. BERTA ANDRÁS	Debrecen
DR. BODOSI BÉLA	Eger
DR. BORCSA JÁNOS	Kézdivásárhely [Románia]
BORÓK IMRE	Hajdúböszörmény
CZÉGÉNY MÁRTA	Debrecen
CSÁSZINÉ VITÁLIS JULIANNA	Hajdúszoboszló
CSERMELY LÁSZLÓ	Debrecen
CSIGÉNÉ LAJTER KATALIN	Balmazújváros
CSIHA LÁSZLÓ	Hajdúböszörmény
DR. DARÓCZI ANDRÁS	Hajdúböszörmény
ENGI SÁNDOR	Debrecen
ERDÉLYI GÁBORNÉ TAKÁCS ERZSÉBET	Berettyóújfalu
DR. FARKAS LÁSZLÓ	Kápolna
GAÁL ANTALNÉ	Poroszló
GADNAI GÁBORNÉ	Tiszadob
DR.GEBEI SÁNDOR	Debrecen
GÖNCZINÉ ORBÁN ILDIKÓ	Debrecen
HAJZER LÁSZLÓ	Debrecen
HALÁSZ BÁLINT	Makó
HARMATINÉ LŐRINCZ JOLÁN	Hajdúszoboszló
J. HEGEDŰS MAGDA	Pozsony [Szlovákia]
HEGYINÉ DERZSI ILONA	Budapest
IOCHOM ISTVÁN	Kézdivásárhely [Románia]

JANKÓ-BREZOVAY PÁLNÉ	Budapest
JENEI TERÉZ	Debrecen
JOBBÁGY BERTALAN	Debrecen
JUHÁSZ FERENCNÉ	Balmazújváros
JUHÁSZ ZSOLT	Hajdúszoboszló
KAKUCSI GÉZA	Debrecen
KAKUCSINÉ SZEGEDI ETELKA	Debrecen
KÁLMÁN ANTALNÉ	Debrecen
DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ	Debrecen
DR. KARASSZON DEZSŐ	Debrecen
KARASSZON ESZTER	Debrecen
KASZAB JÁNOSNÉ TÓTH EMÍLIA	Hajdúszoboszló
KASZÁSNÉ TÓTH EDIT	Hajdúszoboszló
KEREKES ANTAL	Debrecen
KÍGYÓS ISTVÁNNÉ	Hajdúszoboszló
† KIRÁLY ISTVÁN	Balmazújváros
KIRÁLY ISTVÁNNÉ	Balmazújváros
KIRCSI ISTVÁNNÉ	Hajdúszoboszló
KISS ERZSÉBET	Debrecen
KISS LAJOSNÉ SZABÓ LUJZA	Kaba
DR. KOROMPAI GÁBORNÉ	Debrecen
KOVÁCS SÁNDORNÉ TÖRÖK MÁRIA KATALIN	Kisar
KOVÁCS-KIS SÁNDORNÉ	Debrecen
LENGYEL MIHÁLY	Földes
DR. LENTI ISTVÁN	Nyíregyháza
DR. MAJOROS GYÖRGY	Miskolc
DR. MAJOROS GYÖRGYNÉ BALOGH KLÁRA	Miskolc
MÁRTON KÁROLYNÉ	Hajdúszoboszló
DR. MÁRTON SÁNDOR	Hajdúszoboszló
MIHÁLY ZSUZSANNA	Szentegyháza [Románia]
DR. MOLNÁR LAJOSNÉ DIÉNES SAROLTA	Debrecen
DR.MUDRÁK JÓZSEF	Debrecen
NÁBRÁDI ISTVÁN	Budapest
NAGY ZOLTÁN	Földes
NAGYNÉ ZSILKA ILDIKÓ	Miskolc
OLÁH GÁBOR	Nyíregyháza
PACSAI NORBERT	Abádszalók
PÁL ANNA	Balmazújváros
PAPIK IMRÉNÉ LEVELEKI ZSUZSANNA	Kisvárda
PETRASKÓ ZOLTÁN	Nyíregyháza
PÓCSNÉ BOROS MAGDOLNA	Berekböszörmény

RAFFAY ZOLTÁNNÉ OLÁH KATALIN	Nyíregyháza
RÁSÓ MIHÁLYNÉ	Püspökladány
RUBÓCZKY ANDRÁSNÉ	Eger
STIRBER LAJOS	Komárom [Szlovákia]
SZABÓ GYÖRGY	Debrecen
SZABOLCSINÉ KÁNTOR ÉVA	Nyíregyháza
SZALAY BÉLA	Miskolc
SZÁNTÓ LÁSZLÓNÉ SOÓS MARGIT	Debrecen
DR. SZÁSZ LAJOSNÉ	Debrecen
SZECSKÓ KÁROLY	Eger
DR. SZESZÁK FERENCNÉ TAKÁCS ELEONÓRA	Debrecen
DR. SZŐCS GÉZA	Kézdivásárhely [Románia]
TAMUS ISTVÁN	Debrecen
UNGVÁRI JÁNOS	Debrecen
VASS LAJOSNÉ DR.	Nyíregyháza
ZÁBORSZKYNÉ BALOGH RÉKA	Debrecen

A

DR. ALBERTH BÉLA (Büdszentmihály, 1925. május 3. – Debrecen, 2006. július 22.): egyetemi tanár, szemészprofesszor.

Büdszentmihályon, a mai Tiszavasváriban született. Szülei, Alberth Béla és Sulyok Vilma, mindketten tanítók voltak. Felesége, Csiszár Magdolna magyar-történelem szakos tanár. Egyetlen lánya, Alberth Márta egyetemünk Stomatológiai Klinikájának docense. Húga, Erzsébet nyugdíjas ideggyógyász főorvos.

Elemi iskoláit szülőfalujában végezte. *Zajácz Magdolna* róla írt életrajzi írásából idézem a következő történetet:

„6-7 éves korából származik egy felejthetetlen és meghatározó élménye. Háziorvosuk, egyben apja jó barátja, Kriszt Béla, ha beteglátogató útja arra vezetett, mindig betért a család házába egy kis beszélgetésre. Egy ilyen alkalommal mesélte, hogy éppen az 5 km-re lévő Szorgalmatos nevű tanyára indul (gyalog), a nyolc gyermekes Tóth családhoz, mert az egyik gyerek beteg. Viszi nekik a gyógyszert is, meg vagy két kiló szalonnát, mert olyan szegények, nemhogy gyógyszerre, de ennivalóra sincs pénzük. Az orvos távozása után hangzott el először: Édesapám, ha megnövök én is ilyen jószívű doktor bácsi szeretnék lenni!"

Kettesy professzor bíztatására még a diploma megszerzése előtt, 1949-től a nyugdíjba meneteléig a Debreceni Szemklinikán dolgozott. Egyetemi tanulmányait a Debreceni Tudományegyetemen kezdte, majd a DOTE-n fejezte be. 1951-ben avatták doktorrá. A klinikán dolgozó, szintén kiváló, fiatal orvosok között hamar kitűnt sokirányú tehetségével, nagy munkabírásával és kiváló szervező készségével. Néhány év elteltével, fiatal tanársegédként, már a klinika második embere, az intézetvezető helyettese lett. 1969-ben, Kettesy nyugalomba vonulása után, őt nevezték ki a klinika igazgatójává. Tanítómesterével mindig nagy tisztelettel és szeretettel bánt. Életéről könyvet írt. Legendás Kettesy emlékelőadását még ma is emlegetik. Ezt az előadást, Csiba László professzor kérésére mint a medikusok nevelését szolgáló kivételes produkciót, a neurológiai oktatás részeként, ötödéves orvostanhallgatók előtt, tantermi előadásként is elmondta.

Huszonöt évig volt a Szemklinika igazgatója, 1995. július 1-jén nyugdíjazták. Ezt követően is naponta bejárt a Klinikára professzor emeritusként, előadásokat tartott, vizsgáztatott, könyveket írt, rendszeresen követte a hazai és külföldi szakirodalmat, immár nem saját okulására, hanem a klinika fiatal orvosainak keresett azok klinikai és kutatási témáiban megjelent, általa fontosnak ítélt közleményeket. Tanácsaival mind nehéz klinikai esetekben, mind a fiatal

kollégák által megírt közlemények bírálatával segítette a klinika orvosainak munkáját. A jelen sorok írója hosszú beszélgetések során ismerte meg véleményét a szemészet fejlődésének újabb eredményeiről és a világ általa ellentmondásosnak, nem egyszer aggasztónak ítélt változásairól. Véleményének, aggodalmainak ebben az időszakban született írásaiban is hangot adott.

Aki dolgozott a Debreceni Szemklinikán Alberth professzor igazgatósága idején, tudta, hogy a klinikán bent lakó professzort este és hétvégén is meg lehet találni, és szabad zavarni. Legtöbbször az irodájában tartózkodott, a legfrissebb szemészeti folyóiratokat olvasta, vagy írt. A cikkek és előadások le-fel járkálva először a fejében készültek el, majd leült, és egyszerre leírta az egész szöveget. Az első változaton később sem változtatott, legfeljebb a szöveg legépelése során keletkezett betűhibákat javította ki. A klinikán éppen ott lévő ügyeletes orvost nemegyszer ő hívta be magához beszélgetni. E beszélgetések során alakult ki személyes kapcsolat közte és tanítványai között. Még ma is őrzöm azt a Haab tükröt, amit egy fiókrendezés során talált, és egy hétvégén, ügyeletben nekem ajándékozott. E beszélgetések közte és köztem azután is folytatódtak, miután én lettem a Klinika igazgatója. Átérezve a súlyát annak a feladatnak, amit számomra a neves elődök nyomában való haladás jelentett, tanácsaival továbbra is segítette munkámat, és egyben az általa annyira szeretett Debreceni Szemklinika működését. Egy ilyen beszélgetés során hallottam tőle azt, hogy a jó intézetvezető olyan, mint a karó, amelyre a fiatal, még gyenge futó növények felkapaszkodhatnak, de nem csak támaszt nyújt, hanem mutatja is az utat, hogy csak felfelé szabad kapaszkodni.

Számtalanszor hangot adott azon meggyőződésének, hogy a szemészet egyetemi oktatásának (intézetvezetői időszakának végén bekövetkezett) 15 órára való redukálása után alig lehet az oktatásnak fontosabb célja, mint azoknak a szemészeti alapismereteknek a megtanítása, melyeket minden orvosnak ismernie kell, s ami hozzátartozik az általános orvosi műveltséghez. Ahogy lecsökkent a szemészet oktatásának részaránya az egyetemi évek alatt, éppen úgy fokozódott a posztgraduális képzés jelentősége. Ezért érezte Alberth professzor egyik legfontosabb feladatnak a szakorvosképzést és a szakorvosok folyamatos továbbképzését. A klinikáján kiképzett orvosok professzorként, főorvosként, a szakmai vezető szakembereiként évtizedeken át kamatoztatták a tőle tanultakat, és folytatták az őáltala elindított munkát. Tanítványai nyugdíjas évei alatt rendszeresen látogatták a Klinikán, irodájában. Kerek évfordulókon, születésnapjain neki dedikált közleményekkel, szakmai folyóiratok különszámaival, ünnepi tudományos üléseken és azt követő baráti összejöveteleken köszöntötték és ismerték el munkásságát és iskolateremtő fáradhatatlan munkáját.

Tudományos működése sokrétű és igen gazdag volt. Legnagyobb jelentőségű a keratoplastica terén végzett munkássága volt. A szaruhártya-átültetés műtéti technikájának tökéletesítése és a corneális transzplantátum-rejekció immunológiai hátterének kutatása érdekelte leginkább. Fő klinikai és egyben tudományos témája is a szaruhártya-átültetés. E kérdéssel az 50-es évek elején kezdett el foglalkozni, amikor még alig néhány szemész végzett keratoplasztikát Európában. E témakörből írta kandidátusi értekezését 1962-ben, és doktori disszertációját 1976-ban. E téren végzett, nemzetközileg is elismert munkájáért vehette át 1973-ban Heidelbergben a Graefe-díjat.

Nagy tudású klinikus, kitűnő manualitású operatőr volt, aki a legkomplikáltabb műtéteket is nagy biztonsággal végezte. 55 éves aktív pályafutása során több ezer műtétet végzett, köztük közel háromezer szaruhártya-átültetést. Sok külföldi beteg is megkereste. „A DEBRECENI SZEMKLINIKA TÖRTÉNETE” című könyvéből tudjuk, hogy másfél évtized alatt több mint 1600 jugoszláv beteg feküdt a Debreceni Szemklinikán. Nem csoda, hogy a Jugoszláv televízió riportfilmet készített és mutatott be Alberth professzor kivételes személyiségéről és munkásságáról. Úttörő jellegűek voltak a súlyos maródásos sérülések, a keratitis herpetica, a postoperativ astigmia, és a Terrien-féle betegség gyógyítására kidolgozott műtétei. Hazánkban először végzett cyclectomiát, pars plana vitrectomiát, és Győrffy István első kísérlete után, több eredményes keratoprothesis műtétet. Mint előadó mindig higgadtan, világosan és tömören fogalmazott.

Tudományos munkáját 139 megjelent közlemény, 3 könyvrészlet valamint 1 itthon és 2

külföldön megjelent német nyelvű monográfia fémjelezte. Legismertebb műve az 1961-ben német nyelven, a Ferdinánd Enke kiadásában megjelent „KERATOPLASTIK” című monográfiája.
1968-ban az Akadémiai Kiadó adta ki „SURGICAL TREATMENT OF CAUSTIC INJURIES OF THE EYE” című könyvét, mely 1971-ben német nyelven is megjelent. Az általa szerkesztett „SZEMÉSZET” című egyetemi tankönyv három kiadást ért meg.
Főszerkesztője, majd szerkesztője volt a SZEMÉSZET című folyóiratnak, szerkesztőbizottsági tagja az ACTA CHIRURGICÁ-nak és a KLINISCHE MONATSBLATTER FÜR AUGENHEILKUNDE-nek.
Tanszékvezetői működése idején a klinika tagjai 3 doktori és 8 kandidátusi értekezést készítettek. Tanítványai közül 4 tanszékvezető egyetemi tanár, további 1 egyetemi tanár, 4 egyetemi docens és 6 osztályvezető kórházi főorvos került ki. Négy évig szemész referense, majd 1981-től újabb négy évig elnöke volt a Tudományos Minősítő Bizottság orvosi szakbizottságának. Tagja volt az Egészségügyi Tudományos Tanácsnak. Elnöke volt a Magyar Szemorvos Társaságnak. 1986-tól négy évig, a DOTE klinikai rektorhelyetteseként, több éven át a Debreceni Városi és a Megyei Tanács tagjaként is dolgozott.
Tagja volt a kelet- és a nyugatnémet szemorvos társaságnak. Mindkét társaság tiszteletbeli taggá is választotta. Több évtizeden keresztül minden német és osztrák szemorvos-társasági kongresszuson részt vett. Ezen országok vezető szemészprofesszoraihoz személyes barátság fűzte.
Munkája elismeréseként számos hazai és külföldi kitüntetésben részesült. Ezek:
- Graefe díj (1973)
- Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1976)
- Markhoz-emlékérem (1978)
- Kiváló Orvos (1978)
- A DOTE Kiváló Dolgozója (1980)
- Szocialista Magyarországért Érdemrend (1985)
- Pro Universitate emlékérem (1990, 1994)
- Imre Blaskovics-díj (1992)
- Kettesy-emlékérem és jutalomdíj (1993)
- Batthyany-Strattman László díj (1995)
- Hatvani István díj (1996)
- Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkereszt (2003)

Különösen büszke volt arra, hogy szülővárosa, Tiszavasvári díszpolgárává avatta. A város gimnáziuma tehetséges tanulóinak támogatására alapítványt hozott létre.
„Fehérben és zöldben.” Aki ismerte, tudja, hogy ez a hiányos mondat messze több mint egy általa írt könyv címe. Kifejezi azt, hogy a vadászat, életének fontos, számára az orvosi tevékenységéhez mérhető része volt. Kifejezi azt is, hogy fehér köpenyben és vadászruhában ugyanaz az ember volt. Sem itt, sem ott nem törekedett nagy trófeák megszerzésére. A hortobágyi halastavak mellett levő vadászházban látható több mint nyolcszáz trófea, mind általa kilőtt hibás agancsú, vagy gyilkos őzbakoktól származik. Ez irányú tevékenysége, a pihenés mellett, a környékbeli vadásztársaságok vadgazdálkodásának fontos részét képezte.
Többször hallottuk tőle, hogy életében három dologra volt a legbüszkébb. Arra, hogy egy szemészprofesszor – Németh György – vele operáltatta a szürke hályogját. Arra, hogy egy másik szemészprofesszor – Süveges Ildikó – rábízta, hogy a fiából neveljen szemorvost. És végül arra, hogy a Német Szemorvos Társaságtól, a keratoplastica terén kifejtett munkásságáért Graefe-díjat kapott. Valójában nem a saját sikereit, hanem tanítványait tartotta a legtöbbre. Volt olyan időszak, amikor az ország 6 egyetemi szemklinikája közül 4-et az ő professzor tanítványa vezetett, és a megyei kórházak szemészeti osztályainak jelentős részének élén is Alberth-tanítvány állt. Ha a professzor és főorvos tanítványok száma az iskolateremtés kritériuma – és mi más lenne az –, akkor Alberth Bélának nemcsak a legnagyobb magyar iskolateremtő orvosprofesszorok között van a helye, hanem kimondható, hogy Blaskovics és Kettesy nyomán, a debreceni szemészeti iskolát a legnagyobb és legsikeresebb hazai szemészeti iskolává fejlesztette.
Több mint tíz évig tartó gyógyíthatatlan betegségét, ami a lelki teher mellett szinte folyamatos testi fájdalmat is okozott neki, hallatlan türelemmel viselte. Betegsége alkalmat adott arra, hogy életében még egyszer, utoljára bizonyítsa kivételes türelmét, bölcsességét és emberi tartását. 2006. július 22-én a Debreceni Szemklinikán érte el a halál. A város legnagyobb polgárai

között díszsírhelyen nyugszik a Debreceni Köztemetőben.

BERTA ANDRÁS

ANGI LAJOS (Szatmárgörbed [ma Románia], 1893. augusztus 21. – Berettyóújfalu, 1965. augusztus 21.): elemi népiskolai tanító, református kántortanító, iskolaigazgató.

Édesapja, Angi György megnemesített székelyföldi családból származó elszegényedett parasztember, édesanyja, Papp Etelka háztartásbeli. Édestestvére nem volt. Egyik féltestvére Aranyosmeggyesen élte le életét, a másik Chicagóba vándorolt ki a századelőn.

Felesége Takács Vilma (1901-1983). Házasságukból 6 gyermek született: Lajos (1925-1988), Zoltán (1927-2009), Irén (1928-2002), Vilma (1931-2002), Mária (1933-1998), János (1936-). A három fiú más-más évben, de ugyanazon a napon, július 7-én született. A gyermekek közül hárman is (Zoltán, Irén, Mária) a pedagóguspályát választották, ketten pedig (Lajos és János) pénzügyi területen dolgoztak. Vilma születésétől fogva testi fogyatékos volt, így munkát nem tudott vállalni.

Angi Lajos édesapját korán, kisgyermek korában elveszítette, édesanyja egyedül nevelte fel. A jó eszű és jó képességű gyermek az elemi iskola 4 osztályát szülőfalujában végezte el. Tanítója és lelkipásztora személyes közbenjárására került a debreceni Református Kollégiumba ún. kommenciós (kosztos) diáknak, mivel édesanyjának nem volt megfelelő anyagi lehetősége fia taníttatására. Étkezését a jó hírű Törő vendéglő (később Pál söröző, jelenleg Belga étterem) tulajdonosa és annak felesége biztosította ingyenesen tanulmányainak teljes időtartamára.

Diákévei alatt rendszeresen énekelt temetéseken, ahol a gyászoló családoktól „stólapénzt” kapott. Ebből szerzett pár fillér zsebpénzt. Ebben az időben csak a nyári szünetben utazott haza, mivel útiköltségre sem volt pénze. A gimnázium alsó tagozatának elvégzése után a Református Tanítóképző Intézetben tanult tovább. A III–IV. osztály végzése alatt a vallási ünnepeken rendszeresen vett részt legációkban és szuplikációkban. A gyűjtött adományok a Kollégium szegény diákjait segítették. Tanulmányait 1912. június 29-én fejezte be és szerzett református elemi népiskolai tanítói képesítést.

Még ugyanebben az évben, 1912-ben megpályázta a Körösszegapátiban meghirdetett tanítói állást. A református egyház presbitériuma 1912. szeptember 13-án tartott gyűlésén egyhangúlag választotta meg „orgonista kántortanító”-nak. A tanítói széket 1912. szeptember 18-án foglalta el. Az alkalmazáshoz be kellett szereznie Szatmárgörbed község Elöljáróságának „Községi Bizonyítvány”-át, mely szerint „erkölcsi magaviselete kifogástalan”. Hivatali esküt a nagyváradi királyi tanfelügyelő előtt kellett tennie.

„A körösszegapáti-i egyházközség által fenntartott felekezeti jellegű népiskola kántortanítói állomásnak évi javadalmazása” nagyjából a következőképpen alakult:

1. 1261 n-öl föld haszonélvezet 200 Korona
2. 8 köböl kétszeres búza 80 Korona
3. 2 öl tűzifa beszállítva 28 Korona
4. Egy évi őrletés kiszolgáltatva az egyháztól 8 Korona
5. Hat kaszásnapszám az egyháztól 12 Korona
6. Tandíjváltság az egyháztól negyedévenként előre 384 Korona
7. Ismétlősök tanításáért a községtől negyedévenként előre 30 Korona
8. Készpénz az egyháztól negyedévenként előre 16 Korona
9. Állami segély fizetés-kiegészítés a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr rendelete alapján 212 Korona

10. Stóla – 5 évi átlag – a szomorú felektől
30 Korona
1000 Korona
+ lakás és kert (168 n-öl) természetben az egyháztól 250 Korona
Tisztán tanítói fizetés 626 Korona
Tisztán kántori fizetés 30 Korona
Szét nem választható fizetés 344 Korona
Összesen: 1250 Korona
Be nem számítható 250 Korona

Ezen javadalmat élvező kötelességei:

1. A III–VI. osztályú vegyesiskola növendékeit a Tiszántúli Ref. Egyházkerület tanterve szerint tanítani, oktatni, nevelni.
2. Istentiszteleteken és temetéseken az összes kántori teendőket végezni.
3. Kanonikus órákon az istentiszteletet végezni s az egyházi törvények utasításai szerint a lelkészt mindennemű akadályoztatása esetén helyettesíteni.

Az állás elfoglalása után Angi Lajos édesanyját magához hívta, aki gondoskodott a háztartás vezetéséről, s fia családjával élt 1929-ben Váncsodon bekövetkezett haláláig.

Az ifjú kántortanítót az első világháború végén az ország keleti felét megszálló román katonák Nagyváradra hurcolták. Egy hétig földalatti, szellőzés és világítás nélküli bunkerben tartották, naponta megverték, kínozták, több fogát is kiverték. Haja egy hét alatt a fejtetőjén kihullott. A kínzás tényleges okára a megszállók nem adtak magyarázatot. Az elhurcolás minden bizonnyal összefüggésbe hozható azzal, hogy Körösszegapáti többnemzetiségű falu volt már akkor is, magyarok és románok vegyesen lakták. Angi Lajost nemcsak testileg, hanem lelkileg is megviselte a méltatlan elhurcolás, de munkáját hazatérte után is tovább folytatta. Istenbe vetett erős hite, édesanyja gondoskodása, a falu többségének ragaszkodása átsegítette ezen az időszakon. Az iskolai oktatás mellett a faluban dalárdát is szervezett, amelyet nagy szeretettel és lelkesedéssel vezetett.

Körösszegapáti tanítványai még éveken át felkeresték a községből történt elköltözése után is. 1923. október 20-án megnősült, felesége egyik volt tanítványa, Takács Vilma lett.

Tizenkét év után, 1924. október 31-én szűnt meg körösszegapáti állása, miután sikeresen megpályázta a váncsodi református kántortanítói állást. A jegyzőkönyvi kivonat szerint a váncsodi református presbitérium 1924. október 26-i rendes gyűlésén 6 pályázó közül 14 szavazattal, 2 ellenében nyerte el a kántortanítói állást, melyet november 1-jén foglalt el.

Váncsodon a tanítás délelőtt és délután, ebédszünettel egész nap tartott, míg szombaton csak délelőtt volt iskola. Angi Lajos az V–VI. osztályt tanította. Az iskolai tanítványai között mindig voltak cigány és zsidó gyerekek is. A katolikus és zsidó vallásúak a hittan órákon nem vettek részt.

Munkájához hozzátartozott az ismétlő iskolában való tanítás és a kántori teendők ellátása is. Megszervezte a férfiénekkart, akkori szóhasználattal a dalárdát. Az egyházi énekek, a Himnusz és a Szózat mellett népdalokat is előadtak több szólamban, kánonban is. Istentiszteleteken, a nemzeti ünnepeken s különböző más rendezvényeken léptek fel.

Családja jobb megélhetését úgy tudta biztosítani, hogy elvállalta a Hitelszövetkezet könyvelő-pénztárosi teendőit is tiszteletdíjért. Igazgatósági tagja lett a Hangya Szövetkezetnek. Telente szombat délutánonként és esténként arany- és ezüstkalászos gazdatanfolyamokat szervezett, vezetett, ahová külső előadókat is meghívott. A résztvevők járási vizsgabizottság előtt tettek vizsgát. A tanfolyamoknak a községben nagy sikere volt.

Iskolaigazgatónak történt kinevezése után Váncsodon az akkori szokás szerint rektor úrnak szólították, s ez a községben egészen haláláig így is maradt. A még élő tanítványai most is így emlegetik Angi Lajost.

A lelkipásztor gyakori betegeskedése miatt sokszor előfordult, hogy a vasárnapi istentiszteleteket egyedül celebrálta. A kántori munka mellett igét is hirdetett, imát mondott, de áldást és úrvacsorát nem oszthatott. Szépen tudott orgonán játszani. Erős énekhangja volt, amely betöltötte az egész templomteret. A temetéseken a szegényektől sohasem kért és fogadott el a közreműködésért stólapénzt. A faluban ezért is nagyon sokan becsülték.

Az egyházi iskolák 1948-as államosításakor választania kellett, hogy református kántor vagy állami tanító lesz-e. A biztosabb megélhetés reményében ő ez utóbbit választotta (ekkor még 3 kiskorú gyermekéről kellett gondoskodnia). Állami iskolai igazgató lett, de ezt a megbízását 1950-ben a „klerikális reakció” elleni harc je-

gyében visszavonták. A nyolcosztályos oktatás beindításakor az alsó tagozatos tanítók közé került, előbb a 3-4. osztályt, majd nyugdíjazásáig az 1-2. osztályosokat tanította. Nagy szeretettel foglalkozott a legkisebbekkel, sok esetben kezüket fogva tanította őket a betűvetésre. Szép, kiforrott, mindenki által könnyen olvasható kézírása volt.

Angi Lajos nyugodt, kiegyensúlyozott ember volt. Emelt hangon az iskolában vagy a családjával is csak ritkán beszélt. Soha nem káromkodott, ezt mély vallásossága sem engedte volna meg. Legfiatalabb tanítványainak már a nagyszüleit is tanította, akik rajongva szerették tanító bácsijukat. Sok tanítványa a Váncsodról Berettyóújfaluba történt elköltözése után is meglátogatta.

Vagyona nem volt. 1924-1944 között apránként vásárolt összesen 8 hold földet, amit feles bérletben műveltetett. Ezt 1946-ban megtiltották, majd 1950-ben összes földjét fel kellett ajánlania az államnak. Egy holdat kapott vissza háztájinak, amit a helyi tsz művelt meg.

Az Angi család 1944-ben

1928-ban állapították meg cukorbetegségét, melynek akkori orvosi kezelése nagyon kezdetleges és körülményes volt. Az inzulint nem sokkal korábban, 1921-ben „fedezték fel”, s a húszas években már Európában is kezdett elterjedni a használata. Magyarországon csak kórházban írhatták fel a cukorbetegeknek, s csak kiutalással lehetett hozzájutni. A II. világháború után a beszerzése szinte lehetetlennek bizonyult. Fehérbab csuhéból, csalánlevélből készült tea többliternyi napi fogyasztásával sikerült ezt a nehéz korszakot átvészelnie. Felesége, gyermekei mellett ezen az időszakon erős hite, akaratereje segítette túl.

Nyugdíjazása után még pár évig tanította az első osztályosokat és kezelte az iskolai könyvtárat. A gyermekeket annyira tisztelte, hogy vasárnap délelőttönként frissen borotválkozva, nyakkendőt kötve várta a kölcsönzőket. Sohasem késett egy percet sem. Többször 10-15 kisgyereknek tartott felolvasást egy-egy könyvből.

Tanítói lakásából a hatalom ki akarta tenni, de nem tudott hová menni. Először szolgálati lakásának felét, majd annak kertjét is elvették tőle, igyekeztek életét teljesen ellehetetleníteni. Féltestvére amerikai örökségéből 1963-ban legidősebb gyermekével közösen Berettyóújfaluban épített házat. Ezt nem sokáig élvezhette, 1965-ben betegsége szövődményeibe belehalt. Éppen születésnapján hunyt el. Akaratának megfelelően sírkövére a következő felirat került: Angi Lajos ny. tanító, 1893-1965. „Atyám, a te kezedbe teszem le az én lelkemet” (Lukács 23, 46).

Tanítói munkáját minősíti, hogy az 1930-as évektől 1944-ig minden évben felkérték, hogy a tanfelügyelővel együtt iskolalátogatásokat végezzen, és a tanítást minősítse. Tanácsait szívesen fogadták, többen leveleztek is vele.

Állami kitüntetésben sohasem részesült. 1949-ben a népjóléti miniszter elismerő, köszönőlevelét kapta. 1963. június 6-án örömmel vette át 51 évvel végzése után az aranyoklevelet.

ANGI JÁNOS

DR. ANGI ZOLTÁN (Váncsod, 1927. július 7. – Debrecen, 2009. április 15.): kántortanító, tanár, főiskolai docens.

Pedagógus család második gyermekeként született. Édesapja, Angi Lajos kántortanító, majd iskolaigazgató volt Váncsodon. Édesanyja, Takács Vilma, nagy szeretettel nevelte testvéreivel együtt. Igen nehéz volt egy fizetésből nevelni a 6 gyermeket, de mindegyikük tanult ember lett. Három gyermekük a pedagógus pályát választotta s igen sikeres oktató-nevelő pályáról mentek nyugdíjba.

Zoltán Váncsodon járt 4 osztályt, majd a szeghalmi bentlakásos gimnáziumban tanult. Innen került a Debreceni Református Kollégium Tanítóképzőjébe. A kollégiumi élet és az ottani kö-

zösség meghatározó volt egész életére.

1946-ban, a kántortanítói diploma megszerzése után került a szülőfalujába tanítani, ahol édesapja volt az igazgató.
A 3-4. osztályban tanított. Később az orosz nyelvet oktatta igen jó eredménnyel. Mindenes volt az iskolájában: volt kultúros, úttörővezető, modellező szakkört is vezetett. Szerette az aprólékos, precíz munkát.
Tanítványai rajongtak érte. Sokat tett a gyermekek személyiségfejlesztéséért, az életfeltételek javításáért. Igyekezett családias légkört kialakítani mind az órákon, mind bármely foglalkozáson. Nagyon jó kapcsolatot alakított ki a szülőkkel is. Tisztelték a faluban az Angi családot, hisz „ha baj volt, a tanító úrék segítettek" – mondta az egyik szülő. 1952-ben az Egri Pedagógiai Főiskolán szerezte meg a tanári oklevelet orosz nyelv és irodalomból.
1956-ban kötöttünk házasságot. Én is pedagógus voltam, s kértük áthelyezésünket Biharkeresztesre. Itt született két gyermekünk: Irén gyermekorvos, Zoltán fogtechnikus lett. Nagyon szerette a családját, családcentrikus volt. Igyekezett gyermekei előtt minél jobban kitárni a világot, s a tudás megszerzésének fontosságára, becsületességre, precíz munkára nevelni őket.
Biharkeresztesen tanítottunk 14 évig. Zoltán az orosz nyelvet, majd a gyakorlati foglalkozást is vezette. Fotószakköre volt, ők örökítették meg a nevezetes ünnepségeket és a faluban megfordult híres embereket. Igen jó kapcsolatot alakított ki a debreceni repülőtéren működő orosz iskolával. Közös műsorokat, tanári találkozókat, kirándulásokat szervezett, amiért többször kitüntetésben részesült. Biharkeresztes határátkelőhely volt, ő volt a falu tolmácsa német és orosz nyelven, gyakran hívták segíteni.
Közben 1962-ben újabb diplomát szerzett az Egri Tanárképző Főiskolán „műszaki ismeretek és gyakorlatok"-ból. Miután megalakult a gimnázium, ott tanította az orosz nyelvet.
1967-ben középiskolai tanári diplomát szerzett „orosz nyelv és irodalom"-ból a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen.

A váncsodi 3-4. osztályosokkal az 50-es évek elején

1970-ben kerültünk Debrecenbe. Egy évig csak kollégiumi nevelőtanári állást kapott, közben óraadóként tanított orosz nyelvet a Csokonai Gimnáziumban. Nem volt elkeseredve, nagyon lelkesen dolgozott. Ezután egy éven át a Ságvári Endre Általános Iskolában, majd huzamosabb ideig az Új Élet Parki Általános Iskolában tanított, főleg a technika tantárgyat. Nyomdász és KRESZ szakköre volt, ahol az alapszabályokkal ismerkedtek a gyerekek, kerékpároztak és gokartoztak. Városi versenyeken kimagasló eredményeket értek el. Debrecenben a rendőrséggel közösen családi KRESZ-vetélkedőt szervezett, ami első volt az országban, ezért dicséretben is részesült.
1976-ban bölcsészdoktori fokozatot szerzett a Kossuth Lajos Tudományegyetemen.
1978-ban került a Debreceni Tanítóképző Főiskolára adjunktusi kinevezéssel. A Technika Tanszéken képezte a hallgatókat, készítette fel őket a lelkiismeretes, következetes és gyermekszerető munkára. Itt is tartotta a kapcsolatot az Alföldi Nyomdával: a könyvkötészet alapjaival ismerkedtek a hallgatók. Megszervezte a rendőrséggel, hogy hallgatói szakreferensi vizsgát tehessenek, erről bizonyítványt is kaptak, sőt kedvezményesen szerezhették meg a jogosítványukat is.

Egyik volt hallgatója így nyilatkozott: „Sokat tudott, sokat adott. Sokat kaptunk tőle emberségből, közösségi erejéből, szervezőképességéből. Ha valamit kértünk, szívesen segített, nem ismerte a lehetetlent.”
Oktató-nevelő munkáját magasfokú felkészültség, gyermek- és emberszeretet, segítőkészség jellemezte. Fontosnak tartotta, hogy tanítványai, hallgatói a gyakorlatban alkalmazható tudást sajátítsanak el. Segítette tanítványait az előrejutásban, sokszor még az iskola, a munkahely keresésében is. Nyugodt, derűs légkört alakított ki az óráin. „Követelek tőled, mert becsüllek” – ez volt az ő igazi hitvallása.
Minden iskolatípusban jól érezte magát, mégis, a Tanítóképzőben töltött évei jelentettek a számára a legtöbbet. Egyik kollégája így emlékezett rá: „Vidám, életbölcs volt. Állandóan képezte magát. Felnéztünk rá és sokat tanultunk tőle. Emberséges és segítőkész volt mindenkivel. Magasan kiemelkedett szervezőképességével.”
1989 augusztusában ment nyugdíjba főiskolai docensként. Nyugdíjas éveiben is sokat olvasott, barkácsolt, szeretett kirándulni. Nem ismerte a tétlenséget, mindig lekötötte magát. Legszívesebben három unokájával foglalkozott. Rajongott értük, és ők is keresték nagyapjuk társaságát, aki szívesen játszott velük és mindig megtalálta velük a hangot.
Aranyoklevelét 1996. szeptember 8-án, gyémántoklevelét 2006. szeptember 3-án vette át a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolától.
Türelemmel viselt hosszas betegség után 2009. április 15-én csendesen elhunyt.
Kitüntetései:

– 1960 és 1970: a Magyar-Szovjet Baráti Társaság Országos Elnökségétől;

– 1963. április 26: Társadalmi Munkáért ezüstérem;

– 1980. június 1: Oktatási Miniszter Dicsérő oklevél;

– 1983. március: Hazafias Népfront „Kiváló társadalmi munkás” oklevél;

– 1983. május 24: Belügyminisztérium A haza szolgálatáért ezüst fokozat;

– 1986. március 21. Magyar KISZ Központi Bizottsága Dicsérő oklevél;

– 1986. május 5: Belügyminisztérium „A haza szolgálatáért” arany fokozat.

Forrásanyag: kollégák, tanítványok visszaemlékezései.

ANGI ZOLTÁNNÉ KISS RÓZA

ANTAL JÁNOS (Hajdúszovát, 1927. december 24. – Hajdúszoboszló, 2006. július 9.): tanító, általános iskolai tanár.

Haja Margit és vitéz Antal János hentes és mészáros gyermekeként látta meg a napvilágot. Mint a hattagú család elsőszülött gyermeke már ifjú korában megismerkedett a nehéz fizikai munkával, annak lelket formáló hatásával. Legidősebb fiúként édesapja mellett kitanulta a hentes és mészáros mesterség minden titkát, sokat segédkezett az állatok vágásában és feldolgozásában. Nyaranta pedig már a határban találta a felkelő nap, édesapjával aratott, rendet vágott és a cséplőgép mellett is dolgozott.
Szabad idejében sokat olvasott, és már ifjú korában megmutatkozott a zene iránti fogékonysága. Ezért szülei megadták neki a lehetőséget, hogy külön hegedűórákon fejlessze zenei tudását.
Az évek folyamán aztán egyre több hangszerrel kötött barátságot. Kitűnően furulyázott, citerázott, zongorázott és gyönyörű orgonajátékát a helyi templomban is sokan hallhatták.
Az elemi iskolát szülőfalujában, Hajdúszováton végezte, majd Derecskén magántanulóként a polgáriban folytatta tanulmányait. Ezután a Debreceni Református Kollégium és Tanító-

képző Intézet diákja lett. 1948. június 22-én tanítói és kántori oklevelet szerzett. 1952-ben az Egri Tanárképző Főiskola orosz-ének szakán diplomázott. Tanulmányokat folytatott még a Szegedi József Attila Tudományegyetem ószlavisztika szakán, de két év után betegsége megakadályozta tanulmányai befejezésében.

Az első tanítási évét a hajdúszováti általános iskolában kezdte, összevont tanulócsoporttal, 110 gyermekkel. Kiváló tanárainak példája adta az ifjú kántortanító tarisznyájába az útravalót, amit az idők során a gyermekek szeretete, a pálya iránti elkötelezettsége, az új iránti fogékonyság, az érzékeny tapasztalás érlelt tovább, formálta és tette értékessé nevelői személyiségét. Különleges pedagógiai képességei már pályája kezdetén megmutatkoztak. Barátjának és példaképének tekintette a falu tanítóját, Diószegi Lajos bácsit, akitől gyermekszeretetből és oktató-nevelő munkából egy életre példamutatást kapott. „Népgazdasági érdekből" hamarosan a hajdúböszörményi gimnáziumba helyezték nevelőtanárnak. Ezután a földesi és a biharnagybajomi általános iskolákban is tanított.

1954-től 1965-ig Komádiban, egy évig az 1-es számú Általános Iskolában tanított, majd a Május 1. Állami Gyermekotthonban volt nevelőtanár. Itt ismerkedett meg Zsurkai Etelka tanítónővel, akivel 1956. május 12-én házasságot kötött. Két gyermekük született, Etelka és János Csaba, akik szintén pedagógusok lettek, és négy unokával ajándékozták meg.

A debreceni diákévek alatt Csenki Imre karnagy tanítványaként a népzene és néptánc szeretete mélyen a lelkébe ivódott. Ennek kapcsán ilyen gondolatok foglalkoztatták: „Szeretnék örök dallá változni, engem dalolnának az emberek, mert aki dalol, csak szívvel teheti, amíg dalol, addig rossz nem lehet." Komádiban 80 tagú énekkarral és 24 tagú néptánccsoporttal végzett eredményes munkát. Megalapította a Csenki Imre Cigány Népi Együttest. A zene, a tánc, a népviselet segítségével mutatta be a roma emberek szokásait, belső lelki világát. Hagyományaik, hiedelmeik, hitviláguk felszínre hozásával próbálta megőrizni az ezekben rejlő értékeket. Úttörő tánccsoportja háromszor volt országos első helyezett. Ebben a munkában felesége is sokat segített. Aktívan vett részt a falu kulturális életében, a színjátszó csoportban sok vidám percet szerezve ezzel a lelkes nézőközönségnek.

1965-ben Hajdúszoboszlóra költöztek. Itt a 3-as számú Általános Iskolában orosz-ének szakos tanárként helyezkedett el. Kartársai, tanítványai hamar megszerették jó humora, vidám természete, emberséges magatartása miatt. A szülőkkel minden alkalommal megtalálta a megfelelő hangnemet. Nevét tisztelet és szeretet övezte. Nem csupán nyitott szemmel és füllel értékelt, de nyitott szívvel fordult a gyermekek felé. Az ifjú lélekhez akart közel kerülni. Belemerülni a csillogó szempárokba, elgondolkodni figyelő tekintetükön, érezni simogató mosolygásukat. Tudni azt, hogy ő is tett valamit azért, hogy tanítványai felnőttként az élet bármely területén hatékony és jó munkát végezzenek. A gyermekek személyiségfejlődésének sarkalatos pontjának többek között a munka szeretetét tartotta, ezért sokszor saját szabadságát feláldozva, hosszú éveken keresztül szervezett a helyi tsz-ben a diákoknak nyári elfoglaltságot, ami nem utolsósorban remek pénzkereseti lehetőségként is funkcionált. Sok kisdiák álma vált valóra, mikor nyár végén megvehették a hőn áhított biciklit vagy ruhaneműt. Munka közben vidám népdalokkal szórakoztatták egymást. Nyári szabadidejében rendszeresen pótvizsgára és felvételire is felkészítette hőn szeretett diákjait.

Megalapította Hajdúszoboszló város Népdalkörét és Citerazenekarát. 11 éves fennállása alatt számos versenyen indultak, és kiváló eredményeket értek el. Dalostársait e szavakkal biztatta: „Minden egyes népdal egy-egy ablakocska, amely a magyarság fénysugarát adja. Ahány dalt dalolunk igaz érzelemmel, szívünket, lelkünket magyar hit tölti el… Népdalunk egy fonál, mely hazához köt, amíg a dalt tudja, a hazája közös. Míg áhítattal népdalát zengi, minden bút, haragját akkor félreteszi."

Szorgalmasan közreműködött a városi közéletben, több cikluson keresztül tanácstag volt. Személyisége legmeghatározóbb jegye az önzetlenség és az embertársain való segítés minden élethelyzetben. Bárki bizalommal fordulhatott hozzá problémájával, sok diákján segített munkahely- és lakásproblémái megoldásában. Tanulóival részt vett a város köztereinek szépítésében, fákat, virágokat ültettek, járdát építettek. Ezzel hozzájárult a fiatalok haza- és szű-

kebb lakókörnyezetük szeretetére való neveléséhez.
1973-ban a Hajdúszoboszlói Kisegítő és Nevelőotthonban helyezkedett el. A lelkileg és mentálisan sérült gyermekekkel hamar megtalálta a szeretetteljes hangnemet. Fegyelmezési problémákkal ezért soha nem kellet szembenéznie. Megalapította az iskola furulyaszakkörét, a gyermekekkel a zene lett a közös „hangnem". A diákok lelkesen követték tanácsait, melyek meghozták eredményüket, városi és megyei versenyeken minden alkalommal derekasan helytálltak.
A szereplés nemcsak gyönyörködtetett, hanem a képességek differenciált fejlesztéséhez is nyújtott hathatós segítséget. Az osztálybeli és tanórán kívüli népdalversenyek a megszerzett ismeretek szélesebb körű alkalmazására, a szép iránti igény felkeltésére adtak alkalmat. A magyar népdalok tanításával a gyermekek zenei ízlését emelte magasabb szintre. A tanulásban lemaradó gyermekek tanulmányi munkában nem, de zenei teljesítményben így a többi iskola diákjai fölé emelkedhettek.
A Hajdúszoboszlói Önkéntes Tűzoltó Egyesület századosa is volt. Gyermek és felnőtt tűzoltó csoportokat készített fel megyei és országos versenyekre, ahonnan minden alkalommal éremmel tértek haza. Szerette volna, ha az utókor számára értékként marad meg a tűzoltók áldozatkész munkája, ezért megírta a hajdúszoboszlói és hajdúszováti tűzoltóság történetét.
Szerette az irodalmat, sok verset és novellát írt. Büszke volt, hogy barátai között tudhatta Barsi Dénes és Szabó Pál írókat. Aktív tagja volt a helyi irodalmi körnek. *Juhász István* tanár úr ezen szavakkal emlékezik: „Elolvastam verseidet, értelmeztem soraidat, amelyekben elém tárult gyötrelmes, színes, szép személyes sorsod. Neked gyermekkorodtól kezdve féltett kincsed az imádott hajdúsági táj. A mezőn a gólyahír, a legelésző nyájak-gulyák-ménesek, a rónaságon a szováti, szoboszlói harangok zengése, az ízes helyi népnyelv, a dolgos nép. Nyugdíjas korodig vigyáztál a gondjaidra bízott nebulókra, mint a számadó juhász a juhaira. Nemzeti létünk veszélyeztetett magyar sorsunk imádata, néha kizokog abból a több száz versből, regös énekedből. Nyugtalan lelkű igazságkereső vagy Te örökifjú garabonciás vén regös. Célod az volt, igazat írni, vigaszt nyújtani a szomorkodóknak".
1987. december 31-től nyugdíjba vonult. Nyugdíjas éveit azonban nem tudta gondtalanul élvezni, négy szívinfarktus után szívműtéten esett át. Ezután verseibe temetkezett, számtalan művet, novellát hagyott maga után. Jó kedélyével a kórházi ágyon is megnevettette betegtársait, orvosait. Nehéz perceiben soha nem rendült meg. Viccel vágta oldalba a sorsot, ha már nem fért szívébe a bánat. Amilyen példás volt élete, betegségének megpróbáltatásait is kivételes emberi tartással és mélységes humánummal viselte. Egyik versében így vélekedett magáról:

„Olyan voltam, mint más, ki embernek született.
Élni akartam csendben, ahogy csak lehetett.
Hajtott a megélhetés, a kenyérkereset,
Nem zavart kincs vagy bankbetét szeretet.
Tanár voltam! Éltem egy magyarabb életért,
Lázadva emberül, tisztán, mint annyi sok még.
Ahogy a sorsom engedte lelkileg árván,
Mihez fogtam kitartottam mindig a vártán.
Megelégeltem immár a földi világot, a megváltójához a szívem odavágyott.
Ne sirassatok! Viccelni igen szerettem.
Emberszeretetem nagy volt! –- Míg tehettem!"

A számtalan kitüntetései közül csak néhányat emelünk ki:
1945. december 15. Atlétikai Szövetség 4x1000 m II. helyezett
1975. április 4. A Haza Szolgálatáért Érdemérem arany fokozata
1980. május 22. A Társadalmi Munkáért Érem arany fokozata
1983. március Kiváló Társadalmi Munkás kitüntető jelvény
1986. szeptember 29. Honvédelmi Érdemérem.
1987. november 7. Pedagógus Szolgálati Emlékérem kitüntető jelvény
1997. május 23. Tűzoltóság, Gróf Széchenyi Ödön Emlékplakett.
1998. szeptember 6. 50 éves Pedagógiai Aranyoklevél, Díszoklevél
1998. november 14. 25 éves Karvezetői Emlékérem
1999. Szép Ernő Díj
1999. március 26. Tűzoltó 50. éves Szolgálati Érem
2003. november 23-án megszervezte a Vitézi Rend Hajdú-Bihar megyei szervezetének rende-

zésében a II. Világháborús Emlékérem átadási ünnepségét, melynek fővédnöke Hajdúszoboszló város önkormányzata volt. A református templomban öreg bajtársainak elszorult a szíve, könnyeikkel küszködve emlékeztek vissza az átélt eseményekre és azokra, akik már nem lehettek közöttük. Szívműtéte után is, energiáit nem kímélve, járta a várost, felkutatta az idős vitézeket. Egészsége már hanyatlóban volt, de úgy vélekedett, hogy neki megérte, hiszen boldognak láthatta ezeket az embereket. Ő mindig ott volt, ahol segíteni kellett. Emberbaráti szeretetéről lépten-nyomon tanúbizonyságot tett. Egy alkalommal kórházi ellenőrzésen járt, és megismerkedett egy kárpátaljai beteggel. A bácsi elmesélte, hogy nagyon szegény körülmények között töltik a karácsonyt, se élelem, se kis ajándék nem lesz az unokáknak. Hazaérve feleségével nagy csomagot készítettek, melybe élelmiszer, édesség és játék került. Ünnepek után eljött a bácsi fia és így köszönte meg: „Tanár úr, nem tudtam hozni semmit, csak a családom szeretetét és imáját, hogy még sokáig éltesse az Isten kedves családja körében." Ő szerényen azt válaszolta: „Ha másért nem, már ezért is megérte, hogy éltem."
Szeretetben élt családjával, és unokái is rajongva imádták. Rendkívüli akaraterővel rendelkezett, a kitűzött célért nagy energiával dolgozott, mind az egyéni, mind a közösségi tevékenységben. Társadalmi munkában élen járt, példát mutatva embertársainak, ennek érdekében még egészségét is sokszor kockáztatta. Áradt belőle a szeretet, családja, tanítványai, barátai tudták, hogy szíve értük is dobog. Örökös lázadó, igazságszerető és -kereső ember volt, aki csak az igaz ügyet szolgálta. Töretlenül sikerült megőriznie optimizmusát, emberi jóságba vetett hitét és érdeklődését a világ dolgai iránt. Köszönjük, hogy sok szép emléket őrizhetünk Róla!

„Milyen piciny parány az ember,
mérve a mindenség fonalát
és mégis kicsiny rövid éltű,
mindent bír a teremtő után."

Életének 78. évében 2006. július 9-én, hajnalban, álmában érte a halál. Gyermekeire, e gondolatokat hagyta:

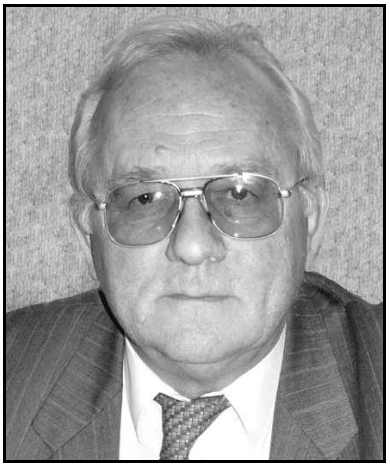
„Szeressetek mindenkit úgy, mint saját magatokat.
Tegyetek jót, ha tudtok mindenkivel,
Ne igyekezzetek harácsolók lenni,
Hisz mindent úgyis itt hagytok,
Emberi méltóság legyen a mérce,
Őrizzétek meg emberségeteket örökre,
Szorgalmatok legyen lelketekben a béke."

Megbékélünk, mást úgysem tehetünk. Örököltnek adtuk a nekünk legjobb apát. Elment vele egy letűnt nehéz élet, s ránk szakadt egy még nehezebb világ.

Az anyagot készítették:

ANTAL JÁNOSNÉ ZSURKAI ETELKA
MÓRICZ LÁSZLÓNÉ ANTAL ETELKA
ANTAL JÁNOS CSABA

ÁROK ANTAL (Balatonboglár, 1943. szeptember 23. – Nagytétény, 2009. október 6.): középiskolai tanár, újságíró, a Pedagógusok Lapja főszerkesztője, a PSZ alelnöke, majd a PSZ elnöke.

Szülővárosában végezte el az általános iskolát, majd Budapestre került az Arany János Gimnáziumba. Sikeres érettségi vizsgája után az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán biológia-földrajz szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett 1966-ban. Ezt követően egy tanévet Gárdonyban az általános iskolában, 1967 és 1975 között a fővárosi Rottenbiller utcai általános iskolában, 1975 és 1979 között pedig a Madách Imre Gimnáziumban tanított.

Már első munkahelyén tagja lett a Pedagógusok Szakszervezetének és abban tisztséget is vállalt. Erről így vallott: „Különös véletlen, hogy zöldfülű pályakezdőként első munkahelyemen, Gárdonyban már szakszervezeti tisztségviselőnek választottak. A helyi szakmaközi bizottság titkára lettem, akinek feladata a községben (azóta város lett) működő szakszervezetek munkájának koordinálása volt, miközben ezzel az érdekvédelmi tevékenységgel magam sem voltam tisztában. További munkahelyeimen is többféle szakszervezeti tisztséget viseltem. Úgy látszik, kollégáim megbíztak bennem, pedig sohasem álltam a hangoskodó, hőzöngő érdekvédők sorába. Mindig is a tárgyalások híve voltam. Ez talán nem olyan látványos, de az esetek többségében nagyobb esélyt ad az érdekérvényesítésre."

Ennek szellemében élt és dolgozott a későbbiekben is. A Pedagógus Szakszervezet Országos Irodájában 1979 óta dolgozott, először munkatársként, 1991-től irodavezetőként, ezt követően 1998-tól a PSZ országos titkáraként, 2003-tól alelnökként, és 2007-2008 között megbízott elnökként. A Pedagógusok Szakszervezetének dolgozójaként, majd alelnökként és elnökként is, ugyanaz az ember maradt. Csendes, türelmes és végtelenül aktív ember volt. Nem véletlenül becsülték mindenhol, ahol az oktatás kérdései, a tanárok életkörülményei, lehetőségei, a magyar iskolarendszer problémái kerültek szóba. Véleményét kikérték és meg is hallgatták, amit mondott. Szakszervezeti munkája mellett is mindig tanított néhány órában. Erről csak az utolsó évben tett le.

A Pedagógusok Lapjának 1998-tól haláláig volt a főszerkesztője. Sokszor olvashattuk a címoldalon az oktatásügy és a szakszervezeti élet alapos szakmai ismeretéről tanúskodó, óvó-figyelmeztető-jobbító szándékú, mindig mélyen humánus indíttatású vezércikkeit.

Alapító elnöke volt a Pedagógus Nyugdíjpénztárnak, majd 2000-től, miután egyesült az MKB Nyugdíjpénztárral, igazgatótanács tagként vett részt a nyugdíjpénztár irányításában.

Tagja volt a Magyar Újságírók Országos Szövetségének is.

A legutóbbi időszakban a Népszabadság, a Népszava és a Pedagógusok Lapja közölte cikkeit.

Munkásságát áthatotta az a szellem, amelyet a szüleitől, tanáraitól kapott örökül. „Szüleimtől, fölmenőimtől a biológiai örökségen túl a mindennapi munka igényét, a kisebb-nagyobb eredmények örömét, az összefogás követelményét, az egymás segítésének szükségletét, és nem utolsósorban a mindennapi humor természetes voltát kaptam útravalóul… Nagyszerű tanítóim, tanáraim voltak…Sokat kaptam tőlük. Nemcsak a tudást, hanem emberséget, igényességet, az elmaradhatatlan követelménytámasztást is. Különösen jelentősek voltak számomra a kollégiumi évek, közösségek. Középiskolásként és egyetemistaként kilenc évig éltem ilyen közegben."

Harminc évig dolgozott függetlenítettként a szakszervezetben a szakszervezetért, a szakszervezeti tagokért, az oktatásért, érdekeinkért.

Tevékenységének bemutatása hogyan is lehetne hitelesebb, mint nyilatkozatai a szakszervezetről, a szakszervezet jövőjéről. „A jövő a magas fokú szakmai felkészültséggel, modern információs rendszerrel rendelkező szakszervezeteké, amelyek megalapozott programok alapján rendszeresen képesek önálló megoldásokat tartalmazó kezdeményezésekre is. Tehát nemcsak reagálnak az eseményekre, és nemcsak a hatalom (kormány, önkormányzatok, tulajdonosok) képviselőinek elgondolásait követik, illetve bírálják. Persze ehhez speciális felkészültségre van szükség, mert az érdekvédelem is olyan szakma, amely sokoldalú elméleti és gyakorlati ismereteket, készségeket követel. Ilyen háttérrel lehet csak jó érdekérvényesítő eséllyel leülni a tárgyalóasztalhoz, ahová mindenképpen el kell jutni. Hiszen a tárgyalásoknak nincs alternatívája, az eredmények kivétel nélkül a tárgyalóasztalnál születnek meg. Korábban is, ma pedig még inkább fontos a szakszervezeti tagokkal folytatott párbeszéd, kommunikáció, oda, s vissza, ugyanis a szakszervezet értük és általuk van. A szakszervezetnek, a tisztségviselőknek képesnek kell lenni a tagság hiteles tájékoztatására. Adott esetben érteni kell hozzá, megmagyarázzák – mégpedig meggyőző erővel, szavahihetően – mit, miért csinálunk, mire kell összefogni erőinket. A szakszervezet szervező, mozgósító ereje a fentieken túl ezen áll, vagy bukik. Mindez elképzelhetetlen jól működő információs és képzési rendszer, megfelelő tájékozottság nélkül, amelyek egyre inkább igénylik a modern technika eszközeinek felhasználását is. E nélkül nincs szakszervezeti modernizáció!"

Ez Árok Antal hitvallása szerint az utánpótlás képzését is jelentette, számára ez volt a legfontosabb teendők egyike. Ezt a célt szolgálja a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Pedagógiai Tanszékével kötött megállapodás 1999 óta, ami szintén az ő nevéhez, kezdeményezéséhez kötődik. Benne tisztelhettük a BME-n a közoktatásvezető- szakszervezetivezető-képzés megteremtőjét, mentorát. Erről a munkáról így írt: „Az érdekvédelmi szakszervezeti ismeretek egyetemi szintű oktatásával rajtunk kívül senki sem foglalkozik hazánkban. A BMGE Pedagógiai Tanszékével 1999 óta működünk együtt e téren. Azóta minden tanévben indul egy szakszervezeti tisztségviselőkből álló csoport, amelynek a közoktatás vezetői képzését e tantárggyal kiegészítve, kettős (közoktatási-szakszervezeti vezetői) oklevélhez és pedagógus szakvizsgához juttatja az itt végzőket."

A szociális párbeszéd hazai megteremtésének úttörőjeként a Phare-projektben (2001-2005) kiemelkedő munkát végzett.

Főbb művei is nemes céljait szolgálták:

Alapismeretek a szakszervezetről (2001),

Az oktatási ágazat helyzete, a szociális párbeszéd lehetőségei (2002),

Az ágazati és a makroszintű szociális párbeszéd helyzete, lehetőségei a közszférában (2003),

Érdekvédelmi szakszervezeti ismeretek (2005).

Mint nyitott, az új iránt fogékony ember mindig kereste a lehetőségét annak, hogyan tudna minél többet adni, juttatni a tagságnak. Nagy súlyt fektetett a nemzetközi kapcsolatok kiépítésére, ápolására, különösen az EU-hoz való csatlakozásunk után.

Fontosnak tartotta a hosszú ideig, eredményesen dolgozó tisztségviselők elismerését. „Az Eötvös József emlékérem kitüntetést 1992-ben alapítottuk (amikor az OM soknak tartotta és megszüntette az ágazat korábbi kitüntetéseit), mindenekelőtt azért, hogy a hosszú ideig eredményesen dolgozó tisztségviselőket elismerhessük. Ez különösen fontos, mert a szakszervezeti munka nem hálás feladat. Leginkább csak elmarasztalást kapunk érte, hiszen a kiküzdött eredmények mindig csak részsikerek."

Árok Antal a szakszervezeti munkában elért kimagasló eredményeiért 2008-ban, a Pedagógusok Szakszervezete XVIII. kongresszusán vehette át az Eötvös József emlékérem vas fokozatát.

Az oktatás és az esélyegyenlőség területén végzett kutatómunkájáért, valamint az Oktatási és Gyermekesély Kerekasztal munkájában végzett tevékenységéért 2009. március 15-én a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje polgári tagozata kitüntetésben részesítette a Magyar Köztársaság elnöke.

Árok Antal „a magyar közoktatás kiemelkedő alakja" 2009. október 6-án hunyt el. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium kegyelettel emlékezett rá, a Pedagógusok Szakszervezete saját halottjának tekintette, és 2009. október 20-án helyezték örök nyugalomra Nagytétényben, az Angeli utcai temetőben.

Személyes ismeretségem több mint egy évtizedre nyúlik vissza. Először mint kongresszusi küldött találkoztam vele. Nagyon jó volt az arcmemóriája, legközelebb már ismerősként üdvözölt, tudta honnan jöttem, ki vagyok. Mivel azóta is szakszervezeti tisztségviselőként dolgozom, többször is találkoztunk személyesen, s abban a megtiszteltetésben is volt részem, hogy 2007-ben tőle vehettem át az Eötvös József emlékérem bronz fokozata kitüntetést. 2008-ban megválasztottak megyei elnöknek, s ettől kezdve rendszeresen találkoztunk, mivel az Országos Vezetőség tagja lettem. Jómagam is egy csendes, szerény, mindig segítségre kész embert tisztelhettem benne. Bármilyen problémával fordulhattunk hozzá, szívesen segített a megoldásában. Akkor érezte jól magát, ha tehetett a másik emberért valamit.

Igazi közösségi ember volt, közösségben érezte jól magát, fanyar humorát soha nem veszítette el.

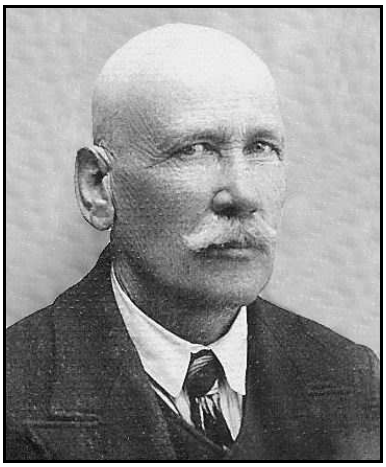
Ismeretségünk ideje alatt soha nem hallottam, hogy felemelte volna a hangját, végtelenül türelmes és diplomatikus volt. Így még inkább megdöbbentett a halálhíre, hisz nem is tudtam, hogy beteg.

Forrás: Pedagógusok Lapja, Köznevelés.

CSIGÉNÉ LAJTER KATALIN

B

BAKA LÁSZLÓ (Vadasd [ma Románia], 1877. április 21. – Nagyvárad [ma Románia], 1966.): kántortanító.

A Baka család bölcsője a felsőháromszéki (ma: Kovászna megyei) Kurtapatak. A Básta György által 1602. augusztus 1-jén összeíratott háromszéki székely katonák lajstromában Kurtapatakon a lófők közt szerepel Baka István, Baka Mihály, Baka Ferenc, Baka Miklós és Baka György.

Ebből a családból 1643. május 1-jén nemességet nyert Baka Márton, Baka Miklós és Baka János. Idők folyamán a család számos értelmiségit adott: tanítót, tanárt, tisztviselőt, papot és mérnököt. Említést érdemel Baka János egyházi zeneszerző, aki a katolikus egyházi énekek dallamához orgonakíséretet komponált. Baka Károly Kanadában élve mérnökként szerzett nemzetközi elismerést.

Ebből a kiterjedt családból származott Baka László kántortanító, Baka Antal és Feke Teréz gyermekeként. Az elemi iskolát szülőfalujában, a középiskolát Csíksomlyón végezte, itt szerzett kántortanítói oklevelet.

Baka László a háromszéki Lemhénybe kapott kántortanítói kinevezést, és itt is alapított családot. A Veress Ilona tanítónővel kötött házasságukból öt gyermek született. Erzsébet 27 évesen elhalálozott, László tisztviselő lett, János katolikus lelkipásztor, Károly pedig tanár és tanfelügyelő. József egyéves korában halt meg.

A fiatal, életerős családra súlyos csapást jelentett a feleség 1915-ben történt elhalálozása.

A lelkileg megtört családapának nagybátyja, Baka János szentkatolnai plébános az 1915-ben egyházközségében megüresedett kántortanítói állást ajánlotta fel. Baka László átköltözött a szomszédos Szentkatolnára, ahol hamar beilleszkedett a faluközösségbe. Családjának és hivatásának élt, és többé nem nősült meg. Családi körülményeire való tekintettel a katonai szolgálat alól felmentették, így nem vett részt az első világháborúban.

Tanítóként az alapismeretek elsajátíttatását követte, s ésszerű gondolkodásra nevelte a rábízott tanulókat. Hangsúlyt fektetett a testi nevelésre, külön a fiúk és külön a lányok részére írt elő játékos gyakorlatokat. Ezen kívül tanulóiba oltotta a természet szeretetét. Sétákat, kirándulásokat szervezett például a Feketeügy árterületére, hogy kisiskolásaival megismertesse annak növényvilágát. A madarak és fák ünnepén a falu szélén lévő holtárokhoz vitte ki őket, hogy ismerjék meg az ottani élővilágot.

Baka László tanítóhoz személyes kapcsolatok fűznek mint egykori első osztályos tanulót. Ő tanított meg a betűvetésre, olvasásra, számolásra és a természet szeretetére. Ő volt a

bérmakeresztapám, és őt tekintettem példaképemnek. Édesapám barátja volt, és fiai is kapcsolatot tartottak családunkkal. Később, 1947-ben Károly nevű fia mint tanfelügyelő kultúrmissziós céllal küldött a moldvai magyarok közé, Lészpeden és Trunkon szerveztem a magyar anyanyelvű iskolákat. Emlékeket őrzök az egykori tanévzárásokról is, amelyeken tornagyakorlatokat, sportjátékokat mutattunk be, énekszámok és szavalatok hangzottak el. Magam is szavaltam ilyen alkalmakkor, és sokáig őriztem is emlékezetemben egy vers utolsó két sorát, de csak felnőttként tudtam meg, hogy azt a verset falunk szülöttje, Bálint Gábor (1844–1913) orientalista fordította le tamil nyelvből magyarra, s az egész így hangzik:

Határtalan a tudomány,
S a tanulók napja csak néhány.
Sok a baj, ha elgondolod,
Tanuld hát a neked valót,
Követve az okos hattyút,
Mely tejes vízből tejet ivott.

A szentkatolnai közművelődési és sportélet szolgálatába állt Baka László. Az egyházi énekkar vezetése mellett felélénkítette a műkedvelő színjátszást, megszervezte a karácsonyi pásztorjátékot, valamint a kövércsütörtöki kosaras gyermekbált, hagyományt teremtve bevezette a műsoros Katalin-napi bálokat az egyházközség búcsújának napján. Alkalom volt ez az anyáknak, hogy serdülő lányaikat bemutathassák a falu ifjainak. Ezek a bálok 1945 után szűntek meg.

Baka László szolgálata alatt alakult meg a falu első népi zenekara, amelyet Baritz István mint prímás és Nagy Imre fiai alkottak. A tanító kedvenc hangszere különben a cimbalom volt.

Baka László volt, aki megszervezte a falu első labdarúgó csapatát. A játékosok között voltak a tanító fiai, Baka János, Baka László és Baka Károly, valamint barátaik: Mikó Gábor, Nyáguly Sándor, Nyáguly Antal, Kovács József, Fülöp György, Páll György, Páll Imre és Györbíró Andor. A csapat első barátságos mérkőzését 1919-ben Lemhényben játszotta.

A faluban köztiszteletnek örvendő kántortanító 1935-ben vonult nyugalomba, de továbbra is a közművelődési élet aktív részese maradt. Az iránta való bizalomról tanúskodik, hogy az 1940-es évek első felében őt választotta a falu lakossága községi bírónak.

Idős korában Baka László János fiához költözött Nagyváradra – aki ott szolgált plébánosként –, és ott is halt meg 1966-ban. Sírját a nagyváradi katolikus temetőben feliratos sírkő jelöli.

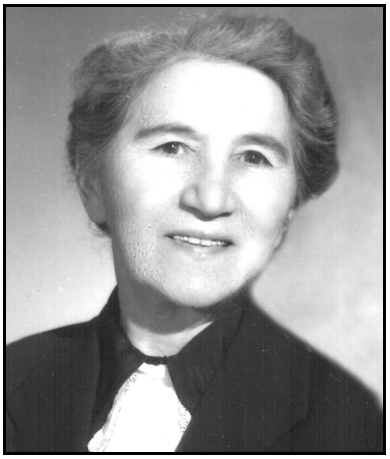
E kis portré elkészítéséhez az életrajzi adatokat a nagyapa emlékét ápoló, Sepsiszentgyörgyön élő unoka, Baka Csilla tanárnő szolgáltatta, amiért ezúton mond köszönetet a szerző.

Irodalom:

- Pálmay József: Háromszék vármegye nemes családai. Sepsiszentgyörgy, 1901
- Székely Oklevéltár. Új sorozat. Kolozsvár, 1998, IV. kötet

BAKK PÁL

BAKÓ MÁRIA (Vámfalu [ma Románia], 1893. augusztus 13. – Kisar, 1975. június 2.): tanító.

Legendás hírű kisari pedagógusként emlékeznek rá az idősebb generáció tagjai, nekik és az iskola hajdani tantestületületének példaképként szolgált.

Kisbirtokos gazdálkodó családban született, ahol nagy szeretettel nevelték öt testvérével együtt. A négy lány és két fiú boldog gyermekkort mondhatott magáénak, már ekkor megtanulták az egymás és mások segítésének felemelő érzését. Megtanulták a kulturált és szép beszédet, a tiszta, rendes ruhában való megjelenés másokra gyakorolt hatását. Fogékonnyá

váltak a szép iránt, s megismerték az alkotás örömét, sok időt töltöttek a természetben, s különösen Mária és Béla hajlottak annak megörökítésére. Mária rajzkészsége későbbi tanulmányai során is kiváló volt. Béla testvére elkerült Amerikába, egészen a filmipar fellegvárába, ahol díszlettervező volt. Másik fiútestvére, József elesett az első világháborúban. A lányok közül az elemi és polgári iskola elvégzése után Mária tanult tovább a Szatmárnémeti Református Tanítónőképző Intézetben, ahol 1912. június 29-én „magyar tannyelvű elemi népiskolai tanítónői oklevelet" kapott. Kiemelkedő eredményeket ért el rajzból és női kézimunkából.

Az 1913/14-es iskolai tanévben óraadó rajztanítóként dolgozott a Szatmárnémetii Polgári Leányiskolában. A korabeli dokumentum alapján már ekkor „elégedettek voltak fegyelmezésével és buzgóságával".

Szatmárban élt, amikor kitört az első világháború. Állás után nézett, s a fülöpszállási tanyavilág állami iskolájába kapott kinevezést, ahol összevont 1-4. osztályban taníthatott volna mindent.

A fiatal lány valószínű nem szeretett volna olyan messzire elkerülni a családjától, ezért rövid időn belül megpályázta a szatmári kicsiny falu, Kisar megüresedett református tanítónői állását. Ezt a pályázatot a „tekintélyes Egyháztanács, a beadott igazolások alapján megfelelőnek, jónak találta, s Bakó Mária Matildot kinevezte a kisari református elemi népiskola tanítónőjének" 1915 októberében.

A kisari református népiskola rendes tanítója 1916. április 5-én a következő esküt tette le az iskolai hatóság képviselője és a királyi tanfelügyelő előtt:

„Én Bakó Mária rendes tanító, esküszöm az élő Istenre, hogy Ő Felsége apostoli királyom, magyar hazám és annak alkotmánya iránt tántoríthatatlan és rendületlen hűséggel viseltetem, az ország szentesített törvényeit és törvényes szokásait megtartom, a hazai hatóságok törvényes rendeleteit, valamint tanítói tisztemmel járó kötelességeket mindenkor lelkiismeretesen, híven és pontosan teljesítem és a gondjaimra bízott ifjúságot a magyar haza szeretetében fogom nevelni. Isten engem úgy segéljen!"

Ehhez hasonló hűségesküt még két alkalommal mondott el Bakó Mária tanítónő: 1945-ben az Ideiglenes Nemzetgyűlés által választott Ideiglenes Nemzeti Kormány képviselői előtt és a Népköztársaságnak, amikor a „vallás- és közoktatási miniszter a 83.500/1948. IV. sz. rendeletével az 1948. XXXIII. tc. 2.§-ában foglaltak alapján 1948. évi július hó 1-i hatállyal állami tanítóvá átminősítette." (1948. jún. 21.)

Bakó Mária tanítónő az eskükben foglaltaknak mindvégig, amíg tanított, eleget tett, közvetlen felettesei elismerésére, a tanítványok és szülők megelégedésére.

Az iskola két tantermes volt, amikor elkezdett tanítani, s a két tanterem két helyszínként is szerepelt: kis iskola és nagy iskola. A kis iskolában tanította Mária az első és második osztályt, s alaposan felkészítve adta át mindig osztályait a másik tanítónak, aki a nagy iskolában összevontan tanította a 3-4-5-6. osztályosokat. Az alapozás mindig megfelelő volt, biztosította a folyamatosságot. Bakó tanító néni „magvető volt", mint minden első és második osztályban tanító. A legszebb és egyben a legnehezebb munkát végezte: megtanította a gyerekeket arra, amit még addig nem tudtak: írni, olvasni és számolni. Örömet szerzett magának és a kis nebulóknak is, sikerélményhez juttatva őket. Egész életében, 1957-ben történt nyugdíjazásáig, első és második osztályosokat tanított, valamint rajzot a többi osztályokban. Ma is élő idős volt tanítványai, és egy volt kollegina is hálásan emlékeznek rá.

Maradandót alkotott. Tanított, művelte önmagát és másokat, fejlesztette a szép iránti befogadó készséget. Tagja volt az Országos Gárdonyi Géza Irodalmi Társaságnak; a Magyarországi Tanítók Eötvös Alapjának, később a béketanácsi munkájáért oklevéllel tüntették ki. Az iskolában a háború előtt Ifjú Vöröskeresztes csoportot szervezett. Megható olvasni, hogy a „Leánykör tagjaival együtt az 1942/43 tanévben, milyen gyűjtő munkát végeztek a szegényebb és a háborúban lévő katonák gyerekeinek és maguknak a katonáknak. Értékeket fejlesztő előadásokat tartottak a becsületességről, az igazmondásról és a hazugságról, a türelemről, a megbocsátásról és az önmegtagadásról."

Példakép volt mindenféle szempontból: örökbe fogadott egy kisfiút, felnevelte, taníttatta, diplomát adott a kezébe. Gondoskodott a vele egy háztartásban élő elhalt testvérének keresőképtelen férjéről. Csodálták a törékeny alkatú, fehér zsabós, sötét ruhájú elegáns fiatal majd idős

hölgyet egyaránt. Sokan megtanulták tőle, hogy az igazi pedagógus „megjelenésével, viselkedésével, beszédkultúrájával is nevel, tanít.” Szívesen időztek nála a fiatalok, akik gyönyörködhettek az általa festett csendéletekben, ráhangolódhattak beszélgetés közben az általa legfontosabbnak tartott pedagógiai módszerre: *„A gyermekhez szeretettel kell közelíteni, amelyet előbb-utóbb megéreznek, s viszonozni fogják.”*
Ady Endrét idézte*: „A szeretet örök cél és erő.”*
Kolléganője életének vezérlő gondolatává vált ez az idézet.
Bakó Mária nyugdíjasként is szolgálatkész volt mindig. Segített, ha hívták, helyettesített, ha szükséges volt, ott volt szinte minden iskolai megmozduláson. Jó szóval, türelemmel terelgette a fiatalokat a helyes útra, oktatta volt tanítványai gyerekeit, unokáit.

1966-ban már nyugdíjasként a ballagáson

1973. szeptember 17-én a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola ünnepi tanácsülésén „Gyémántdiplomáját” vehette át.
A kisari temetőben nyugszik testvérével és sógorával együtt, ahol gyakran megállnak a volt tanítványok, volt kollégák és köszönik meg munkáját, példaadását.

Forrás: korabeli dokumentumok, személyes ismeretség.

KOVÁCS SÁNDORNÉ
OLÁH GÁBOR
RAFFAY ZOLTÁNNÉ

BAKOS JÓZSEF (Vily-puszta /Zemplén megye/ 1912. február 2. – Eger, 1997. július 30.): középiskolai tanár, tanulmányi felügyelő, tanszékvezető főiskolai tanár.

Bakos József munkáscsaládból származott. Szülei az 1920-as évek elején Bodrogolasziba költöztek. Innen járt be József fiuk az elemi iskola elvégzése után a Sárospataki Református Kollégium Gimnáziumába, ahol 1931-ben érettségizett. Gimnáziumi évei alatt szülei szegénysége miatt tanítványokat kellett fogadnia. Két kiváló tanára: Harsányi István és Gulyás József hatására választotta a tanári pályát.

Érettségi után a debreceni Tiszta István Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának magyar-latin szakára jelentkezett, ahol 1936-ban szerzett középiskolai tanári oklevelet. Ezt követően doktorált. Értekezésének címe: Martialis a magyar irodalomban.
Pedagógusi pályáját a nyíregyházi evangélikus gimnáziumban kezdte el internátusi felügyelőként és óraadó tanárként 1936. október 17-én. A városban bekapcsolódott a Bessenyei György Társaság munkájába. Nyíregyházáról 1938 januárjában Sopronba került szintén óraadó tanárnak, ahol az év júniusáig oktatott. Sopronból az akkortájt visszacsatolt felvidéki Érsekújvárra került, ahol rendes gimnáziumi tanári kinevezést kapott. E városban nősült meg. Házasságukból két gyermek született.
Érsekújváron majdnem 7 évet töltött, s igen aktív oktatói, nevelői és tudományos tevékenységet fejtett ki. Ezt méltányolva 1940-ben kinevezték a tankerület magyar és irodalom szakos tanári felügyelőjének.
1940 februárjában osztályában, a II. a osztályban nyelvművelő, néprajzgyűjtő és falukutató munkaközösséget szervezett, amely Védjük

Nyelvünket! címmel iskolai nyelvművelő és nyelvvédő folyóiratot indított. 1942-ben, az intézet alapításának 100. évében, osztályával az Együtt dolgozunk c. kiadványban adott számot a lap, s a munkaközösség addigi tevékenységéről. Bakos kiadványai szerzőinek olyan kiválóságokat nyert meg, mint Karácsony Sándor, Veres Péter, Ortutay Gyula, Kálmán Béla. A munkaközösség tagjai mátyusföldi és csallóközi gyűjtéseiből készített munkái a felkért szerzők áldozatkészségéből láttak napvilágot. Kiadványaikban gyűjtéseik alapján a néprajz, a falukutatás, a szülőföldismeret, a hagyománymentés tárgykörében jelentek meg különböző anyagok.

1940-ben tanulmányi felügyelőként Nyelvművelés a magyar nyelv középiskolai tanításában címmel 146 oldalas könyvet adott közre, amelyet a gimnáziumok első és második osztályai számára készített, benne a nyelvtan, a helyesírás, a fogalmazástanítás, valamint a nyelvvédelem és nyelvművelés kérdéseit foglalta össze.

A második világháborút követően családjával együtt – más magyarokhoz hasonlóan – kiutasították Csehszlovákiából. 1945 októberében Érsekújvárról Sárospatakra költöztek, ahová a vallás- és közoktatásügyi miniszter állami beosztott intézeti tanárnak nevezte ki. Az intézményben a nappali tagozatos gimnazistáknak szaktárgyait tanította. Magas színvonalú óráival kivívta a szakfelügyelet elismerését. Diákjai még évtizedek múlva is szuperlatívuszokban írtak róla. Gyakori előadója volt az intézmény nevelési és módszertani értekezleteinek. Az 1947-1948-as tanévtől elnöke volt az Arany János kis önképző körnek, a következő tanévtől pedig az Erdélyi János önképző kört vezette. Az 1946-1947-es tanévtől Sárospatakon is elkezdte népi játékok gyűjtését, amelybe bevonta érdeklődő tanítványait is, akiknek népi játékegyüttest szervezett. Gyűjtéseik során nemcsak Patakon és környékén, hanem a Bükk falvaiban is voltak. Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc 100. jubileuma alkalmából helybeli 48-as hagyományokat gyűjtöttek. Intenzíven bekapcsolódott az iskolán kívüli népművelésbe és a felnőttoktatásba is. Előadásokat tartott a népnevelők szabadegyetemén, a felnőttek iskoláján, a Szabadművelődési Akadémián. Bekapcsolódott a tokaji parasztdolgozók gimnáziumának munkájába. Egyik munkatársa volt a Sárospataki Állami Gyermeklélektani Állomásnak.

Sokirányú gyakorlati teendői mellett, hisz még a megye magyar nyelv és irodalom szakos tanulmányi felügyelője is volt, mindig szakított időt az 1944 előtt elkezdett tudományos munkára is. Ezt a tevékenységét elismerte a Magyar Tudományos Akadémia, s ezért 1948-tól a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tudományos kutatói ösztöndíjban részesítette.

Az 1950-es évek elején kiadásra készítette elő a Mátyusföldi gyermekjátékok című kötetét. Mivel Kodály Zoltán és munkatársai már tudtak ilyen irányú korábbi munkájáról, Kodály levélben kérte arra, még 1950-ben, hogy gyűjteménye néhány darabját adja át neki közlésre a készülő kötetbe. A magyar népzene tára gyermekjátékok kötetében (Bp. 1951) meg is jelentek gyűjteményének Kodály által kért darabjai. Bakos mátyusföldi gyűjtésének teljes anyaga az Akadémiai Kiadónál jelent meg 1953-ban az Új magyar népköltési gyűjtemény VII. köteteként. Kiadványát a néprajzi szakirodalom mind a mai napig úgy tartja számon, mint a legjelentősebb magyar játékgyűjteményt.

Az Oktatásügyi Minisztérium 1952. december 16-i hatállyal az Egri Állami Pedagógiai Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének tanszékvezető adjunktusává nevezte ki, csakhamar azonban főiskolai tanárrá léptették elő. Egerben Papp István örökségét foglalta el, akit Debrecenbe egyetemi tanárnak hívtak. Egri kinevezése után nyugdíjba vonulásáig csak előadásokat tartott, amelyekbe gyakran bevonta hallgatóit. E módszer eredményes volt, mivel növendékeit a folyamatos figyelésre és jegyzetelésre ösztönözte. Vizsgakövetelményei magasak, de teljesíthetőek voltak.

A vezetése alatt álló tanszék munkáját mindvégig nagyon energikusan irányította. Sikerült az ő nevelői s oktatói szempontjait mindenkor elfogadó, azt megvalósító tanszéki oktatói kollektívát létrehoznia. Egri évei során folyamatos volt nála a magyar nyelv és irodalom szakos hallgatók magas színvonalú szakmai képzése a helyesírási, majd a helyes kiejtési és szép magyar beszédre serkentő versenyek megszervezése. A tanszék munkatársai vezetése alatt országosan is jegyzett nevelő-oktatói és tudományos munkát végeztek. Az 1958-1959-es tanévtől a pataki hagyományokat folytatva a főiskolán népművelési szakkollégiumot szervezett és vezetett.

Főiskolai évtizedei alatt tanszékvezetőként aktív tagja volt a Főiskolai Tanácsnak, s ott számos esetben építő jelleggel szólt hozzá aktuális témákhoz. Egerbe kerülése után a főiskola tudományos életének egyik meghatározó személyisége volt. 1954-ben az intézmény igazgatója megbízta a főiskola tudományos évkönyvének szerkesztésével, amely munkát 1962-ig nagy odaadással végzett. Tagja, majd az 1963-1964-es tanévtől elnöke volt a Főiskola Tudományos Bizottságának. Tagként a Tudományos Bizottságban a felsőoktatási témák referense volt.

Egerbe kerülése után tovább folytatta korábbi szerteágazó tudományos tevékenységét. Egri évtizedeiben a Comenius-filológia és irodalom.volt elsődleges témája. Ezen kívül még az alábbi témaköröket kutatta: a magyar tanítási nyelv, a magyar nyelvtantanítás és az iskolai nyelvművelés története, az egyetemi és főiskolai előadások nyelvi és módszertani problémái, a tanári beszéd és beszédművelés az általános iskolákban, a korszerű anyanyelvi nevelés, névtani és népnyelvi vizsgálatok. Legjelentősebbek a Comenius-kutatások voltak, amellyekkel nemzetközi elismerést szerzett magának. Ebből a témakörből készítette kandidátusi értekezését Comenius nyelvszemlélete és nyelvpedagógiai nézetei címmel, amellyel 1964-ben elnyerte a kandidátusi fokozatot.

Kutatási témáiról évtizedeken keresztül bel- és külföldön egyaránt számos tudományos előadást tartott. Így például 1967-ben a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudomány-történeti konferenciáján Szvorényi József, Ihász Gábor egri nyelvészek munkásságáról beszélt. Az egri nemzetközi iskolatelevíziós konferencián a vizuális oktatás hazai kezdeteivel ismertette meg hallgatóságát. A sárospataki Tanítóképző Főiskola tudományos ülésén a Szó és kép – a vizuális oktatás elvi, gyakorlati problémái címmel tartott előadást. 1971-ben a prágai Comenius-kongresszuson angol nyelvű előadást tartott Comenius a filológus címmel, majd november 24-én a Magyar Tudományos Akadémia nemzetközi Comenius-konferenciáján a magyar Comenius-filológia időszerű kérdései volt a témája. A magyar nyelvészek II. nemzetközi kongresszusán 1972-ben tartott előadásának címe: A sűrítő és szintetikus jellegű nyelvi formák stiláris értéke Gárdonyi nyelvében.

Bakos rendkívül aktívan vett részt a tudományos ismeretek terjesztésében is, előbb a Társadalom- és természettudományi Társulat, majd a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat magyar nyelvi szakosztályának keretében. Nemcsak Heves megye, hanem a környező megyék városaiban s nagyobb falvaiban is számtalan nyelv- és beszédműveléssel kapcsolatos előadást tartott. Egri évtizedei alatt nagy lendülettel szervezte a nyelvművelő rendezvényeket. Közülük is kiemelkedik az 1965-ben megrendezett egri kiejtési konferencia, amelynek munkájában Kodály Zoltán is részt vett.

Egri éveiben is aktívan dolgozott a tudományos közéletben. Számos megyei s országos jellegű bizottságnak is tagja volt. 1957-ben beválasztották az Országos Népművelési Szakbizottságba. 1964-től munkatársa volt az Országos Felsőoktatási Kutatócsoportnak, s tagja a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak. Az 1966-1967-es tanévtől vezette a Heves Megyei Népújság Életünk és nyelvünk című nyelvművelő rovatát. 1968-tól tagja volt a Magyar Pedagógiai Társaság neveléstörténeti szakosztályának s a Művelődési Minisztérium Pedagógusképző Osztálya Magyar Nyelvészeti Szakbizottságának. 1972-től pedig a TIT Országos Magyar Nyelvi Választmányának. Elnöke lett a TIT Heves Megyei Nyelvészeti Szakosztályának. 1976-tól tagja a Magyar Tudományos Akadémia Beszédművelési Munkabizottságának is. Szerkesztőbizottsági tagjává választotta a Hevesi Szemle.

Mint párton kívüli értelmiségit 1957-ben beválasztották a Hazafias Népfront Egri Városi Bizottságának elnökségébe. Egy év múlva e testület elnöki funkciójával tisztelték meg, amelyet 1972-ig látott el nagy közmegelégedésre. Az 1963-as választások során megválasztották a Városi Tanács tagjának, sőt 1968-tól egy cikluson át a végrehajtó bizottság tagja is volt. Tagja volt ugyancsak egy cikluson át a Városi Művelődésügyi Állandó Bizottságnak. A Hazafias Népfront városi elnökeként 1968-tól elindította és szerkesztette az Egri Honismereti és Helytörténeti Bizottság füzetei című sorozatot.

Kiváló és elismerésre méltó nevelő-oktató tudományos munkájáért, közéleti tevékenységéért élete folyamán több magas kitüntetésben részesült. 1955-ben megkapta az Oktatásügy Kiváló Dolgozója címet. 1970-ben Prágában Nemzet-

közi Comenius-emlékéremmel tüntették ki. 1972-ben megkapta a Munkaérdemrend Ezüst fokozatát. Ugyancsak ’72-ben hazai Comenius-emlékérmet kapott. 1976-ban a főiskola odaítélte neki az Academica Paedagogica Agriensis kitüntető címet.
1978. december 31-én több évtizedes szolgálat után vonult nyugállományba. Ezt követően még hosszú éveket kapott a sorstól, amelyet szorgos alkotómunkára használt fel. Szinte haláláig dolgozott. Hetenként jelentek meg nyelvművelő cikkei a Heves Megyei Népújság hasábjain. Már túl volt a 80. életévén, amikor Rómából meghívót kapott egy Comenius munkásságával foglalkozó nemzetközi kongresszusra. Oda azonban már egészségi állapota miatt nem tudott elutazni. 1997. július 30-án, életének 86. évében szerető családja köréből ragadta el a halál. Földi maradványait a helyi Grőber-féle temetőben helyezték örök nyugalomra, a református egyház szertartása szerint.
Életműve példaértékű az utókor számára.

SZECSKÓ KÁROLY

BÁLINT BENEDEK (Szentkatolna [ma Románia], 1860. május 20. – Békéscsaba, 1920. szeptember 20.): fametsző, grafikus- és népi iparművész, rajztanár.

Bálint Benedeket a Művészeti Lexikon (Budapest, 1965) és a Magyar Nagylexikon (Budapest, 1995) elsősorban mint grafikust és fametszőt tartja számon, de érdemes felvázolni rajztanári, pedagógusi munkásságát is, amelyet pályájának utolsó tizennyolc évében folytatott intenzíven.
Grafikusi, fametszői művészetének kiteljesedése, vagyis első pályaszakasza az Osztrák–Magyar Monarchia virágkorára tehető, és a millenniumi Budapesten bontakozott ki – kivívta például Munkácsy elismerését festményeinek fametszetes áttéteiért –, pedagógusi munkáját viszont – melyet párhuzamosan folytatott iparművészeti tevékenységével – immár periférián, Erdély legkeletibb városában, a szüjőfalujához közeli Kézdivásárhelyen, valamint Békésben fejtette ki.
A Bálint család régi szentkatolnai família, amit a Bálintok helynév mai megléte is igazolni látszik. Benedek szüleinek, Bálint Andrásnak és Ilyés Ágnesnek második fiúgyermeke. Testvérbátyja, akit Szentkatolnai Bálint Gáborként ismer az orientalisztika s általában a nyelvtudomány, nyelvzseni volt.
Bálint Benedek elemi iskolai tanulmányait a szülőfalu római katolikus felekezeti iskolájában kezdte, és Kézdivásárhelyen tanult tovább, ahol feltételezések szerint a fafaragást is bizonyos szinten elsajátította, mivel abban az időben létezett egy műfaragászati tanműhely az ottani iparszakosztályú felső népiskola keretében.
Művészi tanulmányokat Pesten a Mintarajziskolában (a későbbi Képzőművészeti Főiskolán) folytatott 1876–80 között (egy év megszakítással), mestere s később megbecsült munkatársa Morelli Gusztáv (1848–1909) volt, akinek műhelyében készültek például – a kor legjobb fametszőinek, grafikusainak bevonásával – az 1887-ben indított, Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képben című 21 kötetes munka, fametszetdúcra áttett illusztrációi. 1885-ig, Budapestre való visszatéréséig Nyugat-Európában találjuk Bálintot, Párizsban művészeti tanulmányokat folytat, majd ugyanitt és Londonban önállóan dolgozik, jelentős kiadványok illusztrálásával bízzák meg. Párizsban Edward Bailley tanítványa volt, Munkácsy közvetítésével megismerte Goddfray Duren-et, s az ő tanácsára ment át Londonba, és ott a Cassel&Comp világhírű könyvkiadó céggel szerződött egy öt kötetből álló nagy mű, a Wild’s and Garden’s Flower’s illusztrációinak elkészítésére. Több díszkiadású művet illusztrált, amelyek közül az

Of Arte Magazine, The Quiver Little Folk's, New England és Evangelin címűek voltak a legjelentékenyebbek. Londonból ismét visszakerült Párizsba, ahol Anton Beltrand ajánlatára a szintén világhírű Hachette könyvkiadó cég kötött vele szerződést. Itt szintén díszkiadású művekhez készített illusztrációkat (pl. Voyage de Tour du Monde, Voyage de Syrie, Traverse le Susien et Pers, Histoire de Rumaine). Később Jules Verne kiadójánál kapott megbizatásokat. Annak részére készítette a La Transvaale és a Mariage de ma fille című művek illusztrációit. Működött Albert Bellangenál is, ahol a L'Illustration Journal Universelle számára készítette a tárcacikkek és regények illusztrációit. Aztán 1885-től Budapesten a már említett, a Monarchiát bemutató mű illusztrálása mellett dolgozott a Vasárnapi Újság, a Művészi Ipar, A Pallas Nagy Lexikona számára.

Bálint Benedek grafikusi, fametszői pályaszakaszát 1902-ig számíthatjuk, amikor is mint rajztanárt nevezte ki az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter Kézdivásárhelyre az állami polgári iskolába. A korabeli helyi hírlapokból (Székelyföld, Székely Újság) értesülhetünk, hogy Bálint az 1902-1903-as tanévvel kezdte meg kézdivásárhelyi rajztanári tevékenységét (Alsólendván mindössze néhány hónapot taníthatott korábban), és 1912 nyarán fejezte be, majd innen az orosházi állami polgári fiúiskolához került, ahol egy évet tanított, hogy aztán 1913-tól haláláig Békéscsabán folytasson gyümölcsöző tanári és iparművészeti tevékenységet. Bálint tanintézetének 1906-ban kiadott Iskolai Értesítője arról is tájékoztat, hogy milyen szakmai szervezeteknek volt a tagja, eszerint az Országos Polgári Iskolák Egyesületének, a Brassó–Háromszék vármegyei Polgári Iskolák Körének, a Háromszék vármegyei Tanítótestületnek, a Kézdivásárhelyi Pedagógiai Társaságnak (ez utóbbi 1900-ban alakult), valamint az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Társaságnak. Tanított mind a polgári fiú-, mind a leányiskolában. A hivatkozott iskolai kiadványból még olyan adatokat is meg lehet tudni, hogy fizetése abban az évben 2000 korona volt, és jogosult volt 350 korona lakbérre, továbbá hogy a leányiskola mindenik osztályában tanított szabadkézi és mértani rajzot heti 9 órában.

A Békésmegyei Közlöny 1913. július 31-ei számában közölt cikk a város komoly eseményének tartja, hogy Bálint Benedek csabai tanár lesz, aki Csabát a képzőművészet terén úgymond hatalmas léptekkel fogja előre vinni. Itteni tanári besorolásával kapcsolatban is találni adatokat iskolai kiadványokban, például a Békéscsabai Polgári Fiúiskola 1915-16. tanévre szóló Értesítőjében a következőket:

„Szentkatolnay Bálint Benedek, r. tanár és fametszőművész, mértani és művészi rajzoktatásra képesítve. Tanította a II. A, II. B, III. A, III. B, IV. A, IV. B osztályokban a szabadkézi rajzot; a IV. A és B osztályokban az építészetet; a III. A, III. B, IV. A, IV. B osztályokban a slőjdöt. Hetenkint 26 órát tanított. Működik 16 éve, ezen intézetnél 3 év óta."

Szentkatolnai Bálint Benedek
Tóthpál Tamás rajza

Mind Kézdivásárhelyen, mind Békésben vállalt tanári tevékenységével párhuzamosan nagy jelentőségű és elismert népi iparművészeti munkásságot folytatott feleségével és alkotótársával, Nagy Karolinával együtt. A székely népművészet formavilága által ihletett mintarajzait (női ruhadarabok, függönyök stb.) felesége hímezte, tette át maradandó anyagba, a fából készített használati és dísztárgyakat pedig maga tervezte és maga faragta, amelyeket aztán tordai (1906), budapesti (1909), kolozsvári (1909), gyergyószentmiklósi (1910), brassói (1911), orosházi (1913) kiállításokon mutattak be.

Éppen népi iparművészeti munkásságára vonatkozóan írja Murádin Jenő művészettörténész, hogy „elképzelései (...) beillenek a magyar nemzeti ipar védelmét szolgáló Tulipán-mozgalom programjába”, illetve hogy munkálkodása „kapcsolódik – vagy legalább párhuzamosságot mutat – a magyar szecessziónak a népművészet díszítő motívumait hasznosító törekvéseihez.” (Művelődés, 1996. 5–6.)

Bálint Benedek esetében is helytálló, hogy tanítványokban él tovább a tanár, a mester. Egy Békéscsabán, a polgári iskolában szerzett tanítvány, az 1899-ben született Jankay Tibor éltette a Mester emlékét hosszú élete végéig.

Jankay Tibor (született: Deutsch) festő és grafikus, budapesti főiskolai tanulmányait megelőzően választotta Bálintot mesterének, s róla idős korában is nagy tisztelettel beszélt. Ezt tanúsítja az a néhány magánlevél, amelyet az Újvilágból küldött (Los Angelesben, a George Papperdine College tanáraként működött hosszú ideig) szülővárosába, Békéscsabára a Bálint-örökösöknek. Egy 1988. december 7-én keltezett levélben az idős művész frissen megnyílt kiállításáról számolt be, de ebből az alkalomból is szükségét érezte, hogy szóljon az ifjúkorban Bálint Benedektől kapott életre szóló művészi indításról. „A múlt héten nyílt meg Santa Monica városban az önálló kiállításom – írta Mészáros Jánosnak. – A kiállításon hihetetlen nagy tömeg gyűlt össze (…). Nem akarok alvó öreg lenni. A művészet örök fénye adja lelkemnek a világosságot, amit Szentkatolnai Bálint Benedek adott a kezembe.” Egy másik, 1982. március 6-án kelt levélben Bálint habitusát és varázsát idézte fel Jankay. „Úgy gondolom, hogy a szeretet érzése a legfönnköltebb érzés a világon, ha azt megosztjuk embertársainkkal, a legnemesebben cselekszünk. Erre tanított Szentkatolnai Bálint Benedek. Ő a föntieket sugározta belém. Az Ő lelke örökké élni fog bennem. Csodálatos ember volt, a Teremtő olyan nagyon gyönyörűen teremtette meg. Kevesen ismerték; Csabán volt egy ember, aki fölismerte a rendkívüli nagy szellemét, ezt az embert Dr. Révész Sándornak hívták.”

De nemcsak a Mestertől, hanem feleségétől és alkotótársától, valamint fogadott lányuktól, Kaimel Elvirától is a legfőbb értéket, a szeretetet kapta a tanítvány, amíg – mint gyakori vendég – megfordulhatott Bálinték Batthyány utca 1. szám alatti lakásában. Erre utal egy másik, szintén idős korban írt keltezetlen (és Mészáros Jánosnak címzett) levél részlete: „Mindig szeretettel üdvözölt a Maga Édesanyja, Elvira, aki mindig a szép kézimunkákat készítette. A Tanár úr felesége, Nagy Karolina is nagyon szeretett engem. Ez volt nekem a szent család.”

Bálint Benedek emlékét halála után mintegy másfél évtizeddel is idézi a Békésmegyei Közlöny. Az 1934. június 10-i számban a dr. R. S.-sel szignált cikkben olvasható: “A már-már kiveszőfélben lévő fametszés legkiválóbb művelője, a természet nagyszerű megfigyelője, fúrófaragó székely ezermester, a magyar csipke megteremtője volt, és a hatalmasok nem tudták vagy nem akarták észrevenni. Csak mi, csabaiak, akik közelebbről ismertük, láttuk nagyszerű értékeit, és sirattuk korai elmúlását. A sors azonban mégis kegyes volt hozzá, mert tanítványai csodálatos módon megérezték benne a rendkívüli embert, és az ifjúság finom ösztönével ragaszkodtak hozzá. És elmondhatjuk, hogy ezen a területen tehetsége tényleg gyümölcsöt is termett, mert nemcsak az igazán tehetségesek (Jankai D. Tibor, Bolmányi Ferenc ma már jó nevű művészek), de minden tanítványa kapott egy-egy szikrát abból a tűzből, amit a sors néki juttatott. A polgári iskola volt növendékei 10-én, vasárnap délelőtt 10 órakor leplezik le azt a szerény kivitelű, de csodálatosan élethű, igaz és művészien megoldott portrét, melyet emlékezetből mintázott a megboldogultról tanítványa, Jankai D. Tibor.”

Bálintot 1920. szeptember 20-án érte a halál Békéscsabán. A helyi újságban, a Békésmegyei Közlönyben Dr. Révész Sándor búcsúztatta (szeptember 23-i szám), a Székely Újság halálhírét viszont csak hetekkel később közölte, a 1920. november 4-i számában Bálint Benedek halála címmel olvasható az akkori kuszált viszonyok miatti megkésett tájékoztatás: „Részvéttel értesültünk, hogy Bálint Benedek polg. isk. rajztanár, a székely népművészet mestere Békéscsabán elhunyt. Bálint Benedek közénk való, szentkatolnai születésű székely ember, aki székely stílusú rajzaival, a székely népművészet ápolásával, terjesztésével becsületet szerzett a székely névnek nemcsak Magyarországon, hanem a külföldön is. Békéscsabára évekkel ezelőtt költözött, és az elszakadás után nem is látogatott haza szülőföldjére, mely kegyelettel őrzi emlékét a kiváló székely karakternek.”

Bálint Benedek életében elérte a művészeti szakma és a pedagógustársadalom elismerését, a kései utókor viszont mintha megfeledkezett volna munkásságáról. A szülőfaluban, a háromszéki Szentkatolnán 1996-ban magánkezdeményezésre került sor tudományos emlékülésre (emléktábla-avatás és -kiállítás megnyitása mellett), amelynek előadói, Murádin Jenő kolozsvári művészettörténész, Bakk Pál helytörténész az életút és -mű megvilágításának szándékával beszéltek az emberi és művészi pályáról.Az itt elhangzott előadásokat, továbbá a Bálintról szóló korabeli és új írások egy részét, valamint a művész fametszeteiből is nagy számú reprodukciót tartalmaz a Szentkatolnai Bálint Benedek című kötet (Kézdivásárhely, Ambrózia Kiadó, 1998).

A Bálint-hagyaték kis része a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeumban található, a fennmaradt mintarajzok százait pedig a család egyik leszármazottja, a Békéscsabán élő Mészáros Jánosné tanárnő – a Bálint-házaspár fogadott leányának, a Kézdivásárhelyről származó Kaimel Elvirának a menye – őrzi kegyelettel.

IRODALOM

Bakk Pál: Szentkatolnai krónika. Hely- és művelődéstörténeti dolgozatok. Kézdivásárhely, Ambrózia Kiadó, 2001. 191–197., 209.

Bálint Benedek és a székely népművészet. Kézdivásárhely, kiadja a Kézdivásárhelyi Székely Társaság, 1910

Borcsa János (szerk.): Szentkatolnai Bálint Benedek. Kézdivásárhely, Ambrózia Kiadó, 1998

Borcsa János: Őrzők és ébresztők. Publicisztikai írások és kritikák. Kézdivásárhely, Ambrózia Kiadó, 2007. 29–35.

Murádin Jenő: Erdélyi magyar metszetművészet a 20. században. Nagyvárad, Europrint Kiadó, 2004. 23–25.

BORCSA JÁNOS

BALOGH FERENC (Mezőcsát, 1906. december 28. – Miskolc, 1986. augusztus 12.): középiskolai tanár, igazgató.

Szegényparaszti – iparos családban, nehéz körülmények között, ám nagy odafigyeléssel, szeretetben nevelték szülei. A mezőcsáti elemi iskolában nagyon gyorsan felfigyeltek rá kiváló szellemi képességei, kitartó és szorgalmas tanulása miatt. Tanítója, igazgatója biztatták a szülőket, taníttassák a fiukat, mert tehetséges, méltó arra, hogy kibontakoztassák képességeit.

A család anyagi körülményei miatt ez csak az ötödik osztály elvégzése után vált lehetségessé. Előbb elvégezte a polgári iskolát, majd útja a miskolci Deák Ferenc Fiú Felsőkereskedelmi Iskolába vezetett, ahol 1927-ben jeles eredménnyel érettségizett.

Ezután szeretett volna munkába állni, hogy segítse szüleit, de mindenütt elutasították. Ekkor úgy döntött, hogy kísérletet tesz magasabb szintű tanulmányok folytatására. Jelentkezett a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem és az Állami Kereskedelmi Iskolai Tanárképző Intézetbe, ahová felvételt nyert. Ezzel elkezdődött életének egy újabb küzdelmekkel, áldozatvállalásokkal megtűzdelt szakasza, melynek során elkötelezte magát a pedagógushivatás mellett. 1932-ben a „Magyar Királyi és Állami Felső Kereskedelmi Iskolai Tanárvizsgáló Bizottság a könyvviteltan, a kereskedelmi ismeretek és levelezés, továbbá a jogi ismeretek és a közgazdasági ismeretek magyar tannyelvű felső kereskedelmi iskolában való tanítására képesítettnek nyilvánította.”

Ez új korszakot nyitott az életében: a megszerzett tudás folyamatos gyarapítása mellett az azt átadni szándékozó tanítás, a rábízott fiatalok ismereteinek bővítése, emberségre, becsületre, szeretetre való nevelése került előtérbe.

Akkortájt a kezdő tanárok pályája általában nem indult zökkenők nélkül. Rendes tanárrá való kinevezésére 1940. január 1-ig várnia kellett. Közben 1932 szeptember első napjától a mis-

kolci Gyémánt Fiúinternátusban, 1934 júliusától a Szentgotthárdi Iskolaszanatóriumban volt nevelőtanár. 1939 januárjában a Szenci Felső Kereskedelmi Iskola helyettes óraadó tanára lett, majd az Érsekújvári Felső Kereskedelmi Iskola igazgatója alkalmazta ugyanebben a formában. Itt, Érsekújváron kapta meg a Vallás és Közoktatási Minisztérium dokumentumát: 1940 január első napjától kinevezték rendes tanárnak.

A történelem abban is befolyásolta mindennapjait, hogy 1940 májusában be kellett vonulnia katonai szolgálatra Komádiba, de a kötelezettség teljes letöltése alól 4 hónap eltelte után felmentést kapott.

1941. december 23-án kötött házasságot hermányi Sigmond Etelka tanítónővel. Felesége megszerezte a szépírás, gép- és gyorsírás tanári oklevelet, de tanításra nem nyílt alkalma, mert 1944. május 30-án világra hozta Klára nevű leányát.

Egy esztendő elteltével a történelem ismét közbeavatkozott: a második világháború befejezésével Érsekújvárt Csehszlovákiához csatolták, és a családot, mint odaszármazottakat, kiutasították. Ekkor, 1945 júniusában hazavezetett az út Mezőcsátra, a szülői házba. Ugyanebben a hónapban a Vallás- és Közoktatási Minisztérium a Miskolci Állami Kereskedelmi Fiúiskolába nevezte ki tanárnak a családfőt, ezért rövidesen, baráti segítséggel beköltöztek Miskolcra. Új iskolájában is bebizonyította, milyen kiváló tanárral gazdagodott a tantestület, a tanítványai rengeteget tanultak tőle, és a mai napig sok szeretettel emlékeznek rá. 1947. augusztus 6-án megszületett a fia, Ádám.

1951-ben a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Tanács Oktatási Osztályára helyezték át csoportvezetőnek. Ebben a feladatkörben is kiemelkedő munkát végzett, elismeréssel nyilatkoztak róla mind közvetlen, mind minisztériumi felettesei. 1952-ben tevékenységének ismeretében és méltányolásaképpen kinevezték a miskolci Közgazdasági Technikum Ipari Tagozata igazgatójának. Az iskola a Zenepalota épületében működött 1926 óta, társbérletben az alapfokú zeneiskolával. 1952-ben létrejött a középfokú zenei képzés is, a Zenei Gimnázium, amelynek vezetését szintén Balogh Ferencre bízta a minisztérium. A Zenepalota épülete a megnövekedett feladatok ellátása szempontjából szűknek bizonyult, ezért az időközben összevonásra került Tóth Pál Leánygimnázium megüresedett épületében, a Palóczy utcában kapott helyet a két középiskola. Délelőtt a közgazdaságisok tanultak, ilyenkor a zenegimnazisták zeneórái a Zenepalotában maradtak, délután pedig közismereti képzésük a Palóczy utcában folyt.

Balogh Ferenc életében az 1952-es esztendő alapvető fordulatnak bizonyult. Elérte azt, amiért olyan sok áldozatot hozott, amiért eddig dolgozott. Ettől az évtől kezdve nyugalomba vonulásáig nemcsak a diákok tudására fordíthatta figyelmét, hanem intézményi szinten szervezte az irányítása alá tartozó tantestület munkáját. Saját teendőit gondosan, mindig a továbblépés, az intézmény fejlesztése érdekében végezte. Innovatív, ötletekben gazdag, tudatos tevékenysége hosszú évekre meghatározta az iskola arculatát. 1954-ben megindította a levelező oktatást egy osztállyal és vasárnapi tanítással. Ugyanekkor helyezték vezetése alá a Gépíró és Gyorsíró Iskolát. A több funkciót is ellátó Közgazdasági Technikum fejlődése még tovább tartott ezután is.

Az 1955/56-os tanév megnyitóján beszél

1956-ban az iskola épületében helyezte el az irányító testület az esti és levelező képzést is, melynek irányítását szintén Balogh Ferencre bízta.

Újabb átszervezésre 1960-ban került sor. Az iskola neve Közgazdasági Szakközépiskolára változott, amely egyúttal tartalmi változással is járt, bővült az oktatás profilja. Megindult a kereskedelmi-ügyviteli képzés, majd kísérleti jelleggel a gép-gyorsíró, idegen nyelvi ágazat (erről rövid idő alatt kiderült, mennyire jó gondolat volt, mert az iskola egyik húzóágazatává vált), majd a gépíró, gyorsíró ügyviteli ágazat, végül 1967-ben a pénzügyi képzés.

Igazgatósága alatt nagyon sokat fejlődött az intézmény, ez kiváló szervező és hallatlan nagy teherbíró képességének volt köszönhető. 1952-1967 az iskola történetének első olyan tizenöt éve volt, amikor addig nem látott fejlődésen ment keresztül és fénykorát élte. Nemcsak nagy teherbírású, kiváló szervező volt, hanem mélységes humánummal megáldott, vidám természetű, optimista ember is, aki kiemelkedő közösségteremtő képességgel rendelkezett.
Tanárok és diákok egyaránt szerették és tisztelték. Tanítványai figyelmét minden óráján lekötötte. Erre csak az a tanár képes, aki érdekes, színes órákat tart. Ha kezdett lankadni a diák figyelme, akkor egy-egy jól irányzott vicc, poén segített. Humorát is a tanóra érdekében csillantotta meg, ha szükségesnek ítélte. Órái azért is voltak élvezetesek, mert teletűzdelte a gyakorlati életből vett példákkal, kézzelfogható tartalommal. Szerették a tanárok is, mert sok figyelmet fordított a velük való beszélgetésekre, óralátogatásokra és azok elemzésére. Emellett megszervezte azokat a tantestületi-családi kirándulásokat is (Kéked, Kőkapu, Szilvásvárad, Eger, Hollóháza és a többi), amelyek örökké emlékezetesek maradtak a résztvevők számára.

Hegyaljai kirándulás az iskola sportolói részvételével (1959 tavasza, Középhuta)

Jó hangulat, de ugyanakkor magas színvonalú nevelőmunka jellemezte a tantestület mindennapjait.
Balogh Ferenc igazgatósága idején nevezték ki az iskolába a frissen diplomázott *Kabdebó Lóránt* tanárt, aki ma országunk egyik legismertebb professzora. Ő így emlékezik vissza az ott töltött évekre: „Balogh Ferenc az a típusú ember volt, aki – míg az ellenkezőjéről meg nem győződött – hitt minden egyes emberben, legyen az tanár, legyen az diák. Nem félt tőlem, bedobott mindjárt a mélyvízbe: a Zenegimnáziumban érettségiző osztályt és egy azt követő nehéz természetű másikat is rám osztotta, bevett a dolgozók középiskolájába (így érettségiztethettem a nálam majd évtizeddel idősebb későbbi professzor kollégámat, az utóbb a tudományok doktora címet is megszerző Bartha Imrét).
De utóbb döbbenek rá, hogy a nappali tagozaton rám bízta azt az első osztályt is, amelybe közgazdász pályáját akkor kezdő leánya is járt. Én ugyan nem ismertem még. Az első órán nagy derültséget okoztam, amikor mongolos szemszögelletét látva rákérdeztem, vietnámi diák is jár ebbe az osztályba? A leány pedig az apjára hasonlított: ha van valamilyen ősmagyar alkat, akkor Balogh Ferencé az volt. Azóta is mondogatom: az ilyen embereknek köszönhető, hogy egy évezreden át e tájon megmaradt a magyarság. Úgy tudott alkalmazkodni a gyorsan változó kívánalmakhoz, hogy az soha ne zavarhassa meg az intézmény munkamenetét. Ma úgy mondanák, ő magában vitte el a balhét, az iskola pedig sértetlen maradhatott. Ha voltak is vitáink az ott töltött öt év során, a magánéleti barátság, amivel fogadott, sohasem csorbult, emberileg mindig közel maradtunk egymáshoz. Ő közgazdász volt, szaktárgyakat tanított, de humán műveltsége is elképesztett a beszélgetéseink során. Kérdezem, 1958 és 1963 között vajon hány ember volt széles e hazában, aki Szentkuthy Miklóst olvasta? Akivel Kodolányiról vagy Erdélyi Józsefről lehetett beszélgetni? Igaz, Erdélyivel egy időben rokonságban is volt. Bár a mai iskolaigazgatók ennyire járatosak lennének a magyar irodalomban, mint ő akkor, nehéz időkben erre példát mutatott."
Dr. Hevesvári Imre nyugalmazott igazgatóhelyettes is szép emlékeket őriz igazgatójáról:
„Szerette a tantestület azért is, mert megértő volt a kollégái problémáival szemben. Mélyen érző, humánus embernek ismertük meg. Ha nem úgy cselekedett valaki, ahogyan azt elvárta, akkor hirtelen lobbant, de ugyanolyan hirtelen meg is tudott bocsátani. Nem volt haragtartó.
Ez is kiváló vezetői tulajdonságainak egyike volt. Megbocsátani csak az tud, aki mélyen humánus. Vidám természete kedvezően hatott a tantestületre. A tanárok szívesen mentek tanítani az iskolába, és tudásukat maximális mértékben adták át a diákoknak. Ez bőven termett kiváló gyümölcsöt. Az országos tanulmányi versenyeken minden évben több helyezett tanulója is volt az iskolának. Ezek közül sok volt az I – III. helyezett. A versenyeztetésben élen-

járt felesége, Etelka, akinek például 1965-ben és 1966-ban gépírásból három első, egy második és egy harmadik, gyorsírásból egy első, egy második, egy harmadik és egy negyedik helyezést elért diákja volt. Ezek a kiváló eredmények köszönhetők a diákoknak, a tanároknak egyaránt, de elsősorban annak az igazgatónak, aki képes volt egy jó tanári közösséget összekovácsolni és olyan légkört biztosítani, amelyben a kiváló eredmények megszülethettek.

Felesége osztályának debreceni kirándulásán (1963)

Ilyen életpályát nem mindenki képes megélni. Nem mindenki képes arra, hogy ennyire következetesen vegye az eléje kerülő akadályokat és az életpálya végére már kisimított úton járjon. Azt a hatalmas élettapasztalatot, amit összegyűjtött, mindig igyekezett továbbadni.

Iskolateremtő és -fejlesztő életpályája 1967-es nyugdíjazásával egy időre megállt, de 1985 szeptemberétől lánya, Klára folytatta édesapja életművét az iskola igazgatójaként: ugyanolyan lelkesedéssel és kitartással, hivatástudattal, humanitással és sikerrel, mint azt édesapja tette.

Az 1967 utáni 19 évet, amit még a sors neki juttatott, szűkebb családja körében, majd később kedves lánya családjával együtt nagy szeretetben töltötte el.

Balogh Ferenc nyugalmazott igazgató szellemének lángja 1986. augusztus 12-én 11 órakor utolsót lobbanva kialudt, de fénye még ma is úgy ragyog, mint rég."

Balogh Ferenc jellemzéséhez az is hozzátartozik, hogy páratlan arc- és névmemóriája volt. Tanítványai elámulva idézik vissza találkozásaikat – emlékezett rájuk, pontosan tudta, kivel beszélget, ismerte kapcsolataikat, körülményeiket. 1984-ben Érsekújváron találkozót rendeztek az öregdiákok, és ott ők is elhűlve szembesültek volt tanáruk elképesztő emlékezőtehetségével. Széles körű műveltsége nemcsak a tanártársaival folytatott beszélgetésekben vált nyilvánvalóvá, hanem gyermekei és unokái nevelése során is. Rajongva szeretett feleségével olyan családi légkört alakítottak ki, amely maximálisan segítette gyermekeik és unokáik fejlődését, személyiségüket olyanná formálva, ami kettejük egész életét is jellemezte.

Összeállította a család és a volt kollégák visszaemlékezése alapján:

MAJOROS GYÖRGYNÉ BALOGH KLÁRA

DR. BALOGH ISTVÁNNÉ Dávid Gabriella

(Kerelőszentpál [ma Románia], 1912. december 5. – Debrecen, 1989. augusztus 23.): tanító.

Édesanyám igen nagy értékű örökséget hagyott a családjának: négy vastag füzetben megírta fiatalkorának történetét. Ezt az izgalmas „regényt" beírtam számítógépbe, így közkinccsé válhat nemcsak a leszármazottaknak, hanem más érdeklődőknek is. Tanítónői tevékenységét ezért nagyobbrészt saját szavaival lehet elmesélni.

Nagyanyám kőműves vállalkozó férjével Dévaványáról került Erdélybe. Óvónő volt, s az első világháború idején négy gyerekkel maradt magára, akik közül a két nagyobbat a keresztszülők vállalták el, és 1919-ben magukkal hozták Magyarországra. Anyám 15 évig nem találkozott a testvéreivel.

Nagyanyámat is foglalkoztatta a repatriálás gondolata, kevés megtakarított pénzét magyarországi bankba tette be, ami oda is veszett. Addig késlekedett, hogy mire a papírjait beszerezte, a magyar állam már nem fogadott be több menekültet. Nagyanyám nem akart feleskü̇dni a román államra, óvónői állását elvesztette. Kereskedésre adta a fejét, 1922-ben elvállalta egy Hangya-bolt vezetését Oltszemen. Tőkéje nem volt, a szükséges kauciót a haszonból akarta törleszteni. Az üzlethez nem értett, ráadásul jött a gazdasági válság, a bolt 1928-ra tönkrement. A bérelt lakásból is ki kellett költözniük, Zathureczky báróék egy fűthetetlen irodahelyiséget adtak oda a kis családnak.

De ez már később volt.

Anyám 1918-ban került iskolába, ahová nagyon szeretett járni, első tanuló volt az elemiben. Magától értetődőnek gondolta, hogy utána is tanulni fog, bár nehéz helyzetükkel tisztában volt. Csodával határos módon jutott be a Sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégiumba 1924-ben, majd a Székelyudvarhelyi Református Tanítóképzőbe ingyenes tanulónak. Édesanyám szerint ez az iskola a debreceni Dóczy „kistestvére" volt, onnan vették a mintát. A puritán protestáns „zárda" legfőbb célja az erkölcsös, református leányok (tanítónők) kinevelése volt. Szabó Magda Abigéljében boldogan ismert rá saját internátusára.

Nagyanyám a bolt csődje után már nem tudott a mérhetetlen szegénységből kikapaszkodni, fiát gépészinasnak adta, lányát soha nem tudta támogatni. Anyám kézimunkázással és magántanítással keresett annyit, hogy a legszükségesebbeket meg tudta venni. 1933-ban végzett. Eredménye az első hat között volt, s az iskola vezetése azt ígérte, hogy tanulmányi sorrendben igyekeznek őket elhelyezni. Ez azonban nem így történt, mert a legtöbb lánynak akadt támogatója, így augusztusban a Református Értesítő álláshirdetésében nem volt benne Dávid Gabriella neve. Tanárai továbbra is igyekeztek segíteni, s azt tanácsolták, hogy fogadjon el egy ösztöndíjat Iorga professzor intézetébe Vălenii de Muntéba, ahol megtanulhat rendesen románul. Amikor kiderült, hogy útiköltségre sincs pénze, saját zsebükből összeadták.

Nicolae Iorga a Bukaresti Egyetem történelemprofesszora, egyúttal a későbbi II. Károly román király nevelője volt. 1907-ben beválasztották a román parlamentbe, ettől kezdve fontos szerepet játszott a politikai életben. 1931-32-ben miniszterelnök is volt. Nagy vagyonából 1908-ban Vălenii de Muntében népi egyetemet alapított. A román történelmet feldolgozó, erősen nacionalista írásai és előadásai az egész romániai értelmiségre hatással voltak. 1930-ban támogatta II. Károlyt, aki visszatért az emigrációból, hogy elfoglalja a trónt. Iorgát 1940-ben a vasgárdisták meggyilkolták.

Anyám sok személyes emléket idéz fel Iorga professzorról, akinek egyik törekvése az volt, hogy a nemzetiségek lányai is (nem voltak sokan), a román kultúra elkötelezett terjesztői legyenek.

A következőkben anyám naplójából idézek.

„Délután a színpadra vonultak a nagyok: Iorga, Angelescu, a miniszter, Agărbiceanu író, s ki tudja, még hányan. S beszéltek valamennyien az intézet és a nyári egyetem kulturális missziót betöltő szerepéről. Fárasztó és unalmas volt mindaddig, amíg Iorga nem kezdett el beszélni. Ő mindjárt konkrétumokkal állt elő: van neki két igen rendes magyar növendéke, akik igen alkalmasak lesznek arra, hogy részben a Székelyföldön, részben Szatmáron terjesszék a román kultúrát… taps… Ő úgy gondolta, hogy ezen a két helyen román könyvtárat kell létesíteni, s ez a két kisasszony legyen a könyvtárosa… taps… taps! Kíváncsi forgolódások: hol a két kisasszony?

Mariann elrebegte a kötelező mulţumesc-et (köszönöm). Én is felálltam, de hiába súgtak hátul, a „mulţumesc" nem jött ki a torkomon. Ehelyett azt mondtam:

– A mi falunkban egy román sem lakik… taps…(nem tudom mire, talán megszokták az emberek, hogy tapsoljanak.) Iorga:

– Akkor a szomszéd faluban lesz a könyvtár.

– Ott sem laknak románok.

– Akkor Sepsiszentgyörgyön…

– Szentgyörgy tizenkét kilométerre van tőlünk, az állomás meg háromra. Közben taps… taps… taps… Iorga egy icipicit türelmetlenebbül:

– Az nem baj, bemegy egy héten kétszer, megkapja az útiköltséget, és az 1000 lej havi fizetést! – Én végül kinyögöm a minden oldalról felém irányuló biztatást:

– Mulţumesc."

A következő tanévben sikerült állást kapnia a Hunyad megyei Tordoson egy kisiskolában.

„Tordos amolyan őstelepülés a Maros mentén. Kis falu, majdnem teljesen román, vagy elrománosodott, közibük ékelődött néhány magyar család. Az ántivilágban, mikor még Kun Kocsárd birtoka volt a falu, földesura úgy próbálta magyar szóra kapatni őket, hogy annak a mátkapárnak, amelyik magyarul tudott, esküvői ajándékként egy tehenet és két szekér szénát adott. A háború után vegyes házasság nemigen fordult elő, azóta jobban ragaszkodnak a magyarságukhoz, de azért otthon leginkább románul beszélnek, főleg az öregek.

Szabó Endre tiszteletes keményen fogja híveit, gyakran látogatja őket, s már akad olyan családja, ahol a gyerekekkel magyarul beszélnek, úgy-ahogy… Itt a román nyelvvel nem kell kínlódnom, a magyarul tanítás a legnagyobb probléma. Sajnos, csak tizenkét tanítványom lesz, de az hét osztályban, minden osztályban egy-kettő legalább. Lesz kicsit süket, kicsit gyogyós, de fel kellett venni azokat is, mert még így sem sikerült évek óta összeszedni húsz gyereket, pedig annyi volna a kötelező az iskola fennmaradásához.

Délelőtt-délután tanítás. Természetesen kántor is vagyok, meg egyházközségi jegyző a presbiteri gyűléseken. Vasárnapi iskolát vezetni ugyebár, és családokat látogatni hozzátartozik a munkához. Ajándékot elfogadni nem szabad, mert az kötelezettséget jelent, hogy esetleg szemet hunyok az őszi-tavaszi munkák miatti hiányzások felett. A románokat kerüljem, nem kell velük barátkozni… és a többi… és a többi. Mindez kezdetnek igen érdekes és izgalmas…

Hát még az első tanítási nap! Amikor ott állottam a tizenkét gyermekem előtt, és jó lett volna tudni, hogyan is kezdjek hozzá. Tizenkét pár kíváncsi szem vár valamit! Figyelő arcocskák, kisebbek, nagyobbak, piszék, szőkék barnák, vörös is, szeplős is… tisztára mosdatva, simára fésülve. Ma sem tudom, de aztán valahogy csak elkezdődött az egész…

Szünetekben is velük játszottam az udvaron. Szép őszi napok jöttek, s amelyik gyerek ilyenkor románul beszélt, beküldtem térdelni a tanterembe, az nem játszhatott. (Térdük alá papírt tettem, hogy a ruhájuk ne legyen olajos.) Szabó Endre az óráimat sohasem zavarta, de szünetekben gyakran betoppant, szeretett ellenőrizni. Egy ilyen alkalommal azt kérdi:

– Gabi, maga mit csinál? – s ujjával a tanterem felé bökött.

– Kultúrmissziót – feleltem röviden, de közben Iorgán gondolkoztam.

– Vigyázzon, mert baj lehet belőle. Én semmit nem láttam, nem hallottam…

A tanítványaim még otthon se árultak el soha…

A tanítást nagyon szerettem. Tudtam én az anyagot jól, megtanultam, de nem mindig úgy csináltam. Sokat meséltem, én mindig csak meséltem – s az én kicsinyeim mennyi örömmel, milyen áhítattal hallgatták."

Tordoson csupán a lelkész házaspár volt a társasága, csak az egyházi gyűléseken, továbbképzéseken találkozott tanítótársakkal, papokkal. Magányos estéin kezdett meséket írni, amelyeket nagy bátran elküldött az erdélyi Új Cimbora c. gyermeklapnak, s ott meg is jelentek. Valamivel több mint két évig tanított itt, de mivel öt évig nem sikerült elérni a szükséges húszas létszámot, az iskolát 1937 januárjában bezárták. A tanító néni tehát megint állás nélkül maradt, de elhelyezték Köpecre a katonának behívott tanító helyettesítésére.

„Köpec nagy székely község az Olt partján, Tordoshoz képest komoly gyülekezete volt. Akkor már tudtam, hogy a felekezeti kántortanítók fizetése nem mindenütt egyforma. Tordos állami dotációs hely volt, ott csak a tanítási időnek megfelelő alapot kaphattam, kántorként pedig a lakást és tűzifát. Az ilyen nagy gyülekezetben a kántornak még kepe is járt: stóla a keresztelésekért és temetésekért, tűzifa, lakás, valamennyi hold föld, esetleg fajáradék az erdőrész miatt.

Már megérkezésemkor siettek a presbiterek és a megyebíró az anyagiakat rendezni velem. Én csak Nagy Pista helyettese voltam, akit behívtak katonának. Arról szó sem esett, hogy erre az évre én is megkapjam azt, ami neki jár. Azt mondták, megkapom a tordosi fizetésemet és a lakást. Mit tudtam én, hogy alkudozni is lehetne, ha mafla voltam, hát az én bajom. Legyen mindenkinek magához való esze! Gyanút csak akkor fogtam, amikor tudtomra adták, hogy az udvaron lévő fából vegyek meg Nagy Pistától annyit, amennyit elhasználok. Amikor szerényen megjegyeztem, hogy én Tordoson ingyen fűthettem, nem ellenkeztek, azt mondták, fűtsek belőle szükség szerint.

Köpecet és a köpecieket igen hamar megkedveltem. Annyi értelmes, talpraesett, jóhumorú, vendégszerető, kedves emberrel még sehol sem találkoztam, mint ott. A szülők, vagy mondjam,

inkább, a „hívek" – hiszen kántor is voltam – elég hamar megszerettek mint tanítónőt, de azt tudtam, hogy kántori minőségben csapnivaló vagyok. Ismertem az igényeket: egy ilyen nagy gyülekezet csak egy férfikántort tud elképzelni magának.

A gyermekek azonban nem fogadtak kitörő lelkesedéssel, annál is inkább, mivel néhány napja látogatta meg őket régi, a katonaruhában is mutatós tanítójuk. Lassan-lassan kellett megnyernem őket, bizalmat és tekintélyt szereznem magamnak.

Nem volt könnyű a dolgom. Harmadikosaim abban az évben ismerkedtek meg a román ábécével, de a földrajzot már románul kellett nekik tanulni. Mit tehettem mást, valamivel korábban keltem, s egy félórával hamarabb rendeltem az iskolába őket. Minden reggel kérdés-felelet formájában bifláztattam be velük az év eleje óta tanult földrajzot. A román vizsgabiztosoktól nagyon féltem, komiszak tudtak lenni. Az év vége pedig veszedelmesen közeledett.

Gyermekeim vizsgája a román bizottság előtt siralmas volt, azt sem tudták szegények, amit már régen fújtak. Az inspektor a társaságnak több mint felét meg akarta buktatni, mire a presbiterek java szétszedte ebédre a bizottságot, s úgy megetette, megitatta őket, hogy a buktatásból semmi sem lett. Csak én tudtam nehezen kiheverni, másfél napot aludtam egyfolytában, hogy sem inni, sem enni nem ébredtem fel."

Minthogy ez az állása sem volt végleges, megfogadta ismerősei tanácsát, hogy jöjjön Magyarországra legalább egy évre, tanulni, tapasztalatokat gyűjteni. Ellátták ajánlólevelekkel. Öccsének sikerült nemrégiben áttelepülnie, ő is csalogatta. Nekivágott hát a nagyvilágnak. Budapesten élő rokonai nem fogadták éppen kitörő örömmel, de fedelet és némi ennivalót adtak annak fejében, hogy szabadidejében besegített a családi szabóműhely munkájába. Az itt működő egyházi szervezetek: a Keresztyén Ifjúsági Egyesület és a Soli Deo Gloria segítették, némi pénzbeli támogatást is kapott tőlük, és bejuttatták a Pedagógiai Szemináriumba vendéghallgatónak. Itteni tapasztalatait édesanyám később tudta kamatoztatni.

A legnagyobb ajándék az volt, hogy kapott három szabadon felhasználható vasúti jegyet az ország három nagyvárosába, Pécsre, Szegedre és Debrecenbe. Két hetet tölthetett az SDG balatonszárszói táborában, itt barátkozott össze debreceni lányokkal, akik biztatták, hogy debreceni utazását az augusztusi Nyári Egyetemhez igazítsa. Elintézték, hogy ingyenesen részt vehessen rajta.

Ez az esemény döntő fordulatot hozott Dávid Gabriella életében. Itt ismerkedett meg Dr. Balogh Istvánnal, a Déri Múzeum gyakornokával. Röpke három hét alatt kibontakozott köztük a szerelem, ami egy életre szóló elkötelezettséget is jelentett. A házasság lehetősége azonban a ködös távolba veszett. Mindketten szegények voltak, Balogh Istvánt ekkor még egy éves ösztöndíj várta a bécsi Collegium Hungaricumban, menyasszonyjelöltje pedig indult vissza Romániába.

„Mezőveresegyházán kötöttem ki, harminc kilométerre Szamosújvártól. Fő jellegzetességét az adta, hogy ha az égen megjelent egy tenyérnyi felhő, a földön már bokáig érő latyakban gázolhatott az ember. Az én gyerekeim úgy éltek itt, hogy vonatot egy sem látott közülük. Rádió nem volt a faluban. Viseletük a régi: otthon font-szőtt holmiban jártak. A lányokon kartonruha, álmuk a kolozsvári cselédség volt. A fiúk nem is álmodoztak.

Az iskola eléggé új, csupán 5 éve épült. Van egy nagy tanterem, a 60 gyerek jól elfér benne. Megérkezésem után másnap már majdnem 60 pár kíváncsi szem nézett rám az I-VII. osztályban. Kicsi elsősök, és anyányi, nálam nagyobb, hatodikos-hetedikes lányok, akiket már a legények is számon tartanak. „Rossz, megátalkodott társaság, csak bottal lehet közéjük menni, ütni, csépelni kell őket, másképp nem megy" – szólt a jó tanács, s egy erős, hosszú, mogyorófa vesszőt várt örökségképpen az asztalomon. Kézbevettem, a táblatörlő rongyból lehasítottam egy csíkot, a vesszőt végére kötöttem. Térképmutató pálca nincs, hát feltűzöm a térkép fölé, arra a célra megfelel. Aztán számolgatok magamban: Tordoson 10-17 gyerekem volt, elég volt bőven a két szemem. Köpecen 34-en voltak, oda már négy szem kellett volna, de kettővel néztem négy helyett, vesszőm ott sem volt, hogy még kísértésbe se eshessek. Hatvan gyerekhez jó lenne nyolc szem, de majd úgy teszek, mintha legalább annyival figyelném őket.

Ha a tanterembe léptem, csak magam mehettem, minden más gondot, gondolatot kívül kellett hagyni. Testtel-lélekkel kellett köztük lenni,

és lehetett őket szeretni, a vesszőre pedig tényleg nem volt szükség."

Veresegyházán már nem érezte olyan jól magát, mint előző helyein. Az emberek bizalmatlanabbak voltak, a táj nem hasonlított a szeretett Székelyföldre, emésztette az aggodalom Pista miatt, akit még Bécs előtt behívtak katonai szolgálatra. Sikerült viszont letennie a véglegesítő vizsgát, jó eredménnyel. Az egyébként eseménytelen napok örömét a hosszú-hosszú, naplószerű levelek jelentették, amelyek mindkettőjükben megerősítették azt, hogy gondolkozásuk, erkölcsi felfogásuk, ízlésük nagyon közel áll egymáshoz. 1939 nyarán találkoztak ismét, ekkor Kolozsváron megvették a gyűrűket, a házasságot azonban csak sokára, úgy négy év múlva tervezték. A történelem azonban közbeszólt.

„Pista elutazása után két héttel a kolozsvári református diakonissza kórházba kerültem ízületi gyulladással. Hét hétig feküdtem, műtöttek is. Az egy év alatt házassági alapra összezsugorgatott pénzem – 11 000 lej – nem volt elég. Egyházi segéllyel kellett pótolni a kórházi költségeket.

Ez alatt a németek megszállták Lengyelországot. A kórház ablaka alatt a hirtelen behívott román katonaság masírozott. Rongyos ruhában, szandálban, bocskorban. Kinek mije volt, hazulról. Aztán a rémhírek. A Mezőségen a románok kaszával-kapával irtják a magyarokat. Újságot is vettem naponta. Elfogott végül is a pánik. Hosszú, rémült levelek Pistának.

Táviratozott: „gyere azonnal".

Férjhez menésre kaptam útlevelet, de meghagyták, vissza ne jöjjek! Még amim volt, azt is elpocsékoltam, semmire. Kihozni nem volt szabad. Egy intézeti, nem túl nagy utazókosaram, egy egészen kicsi, és egy nagyobbacska bőrönd, ebben volt minden vagyonom. A határnál egyik ellenőrző vámos azt is sokallta. De mert tudtam vele beszélni anyanyelvén, könyörületből egyik csomagom fellökte a velem egy szakaszban utazó lengyel menekülő csomagja mellé, mintha azé lenne.

Októberben érkeztem Debrecenbe. Pista katona volt. December huszadikán esküdtünk 1939-ben."

Édesanyám ezután sokáig nem tanított, sorban született a három gyerek. A háborút nehézségekkel, de nagyobb veszteség nélkül átvészeltük. Édesapám gyakran volt katona, majd 1945-48 között politikai szerepet vállalt: parasztpárti főispán volt előbb Mátészalkán, majd Debrecenben. Édesanyám egyedül birkózott a család gondjaival.

Édesapám visszakerült a múzeumba, ahol 1950-től igazgató volt. Anyagi gondjaink ellenére a tanítás nem került szóba, édesanyám úgy gondolta, hogy most a gyerekeinek van szükségük rá. Tanítói tehetségét rajtunk gyakorolta, én például első elemiben makacs hörghurutom miatt egy fél évig nem jártam iskolába, ő tanított meg írni-olvasni. Mi, gyerekek sokat berzenkedtünk igényessége és következetessége ellen, meg azért is, mert vigyázó szeme majdnem minden haszontalanságunkat, hanyagságunkat kiderítette.

1958-ban változás állt be életünkben. Édesapámat 56-os tevékenységére hivatkozva Nyíregyházára helyezték át beosztott muzeológusnak. Anyagi helyzetünk súlyosan megrendült. Édesanyámnak is munkát kellett vállalnia, romániai diplomáját minden nehézség nélkül elfogadták. Először tavasszal kapott néhány hónapi helyettesítést Dombostanyán, a következő évben pedig a Péterfia utcai iskolában tanított. Ekkor csak szerződéses volt, nyárra fizetést nem kapott. Néhány alkalommal egy-egy hónapra a Zrínyi leánynevelő intézetben vállalt munkát.

1959 őszétől végleges álláshoz jutott Lukaházán, a tanyasi iskolában. Debrecen környékén ekkor még működtek ezek a Klebelsberg-féle intézmények, egy részük a Zsuzsi vasút vonalára felfűzve. A tanyavilág elszegényedőben volt, őket is elérte a kollektivizálás, de itt csak alacsonyabbrendű termelőszövetkezeti csoportot lehetett létrehozni: az erdők közé ékelődő földeket nem lehetett egyesíteni. A megélhetést biztosító állattartást korlátozták, a legtöbb tanyában villany sem volt.

Lukaházán az összevont alsóban 25-30 gyerek tanult, köztük dadogós, selypítő, meg olyan is, akit a városban gyógypedagógiára utaltak volna. Édesanyám előtt nem volt ismeretlen a probléma, arra törekedett, hogy négy év alatt a legbutábbat is megtanítsa írni, olvasni, számolni. Mivel ő a Rákosi korszak tanárnyomorító intézkedéseit nem élte át, aggodalom nélkül tanított a saját bevált módszere szerint, az előírásokat csak a szükséges mértékben vette figyelembe. A Zsuzsi vonat miatt mindig maradt szabadideje, a lemaradókat ilyenkor korrepetálta, s a gyerekek

szívesen maradtak különórán az iskolában. A szakfelügyelők ugyan mindig megjegyezték, hogy nem egészen a szabályok szerint dolgozik, de a körülményekre való tekintettel és az eredményeket elismerve jóindulatúan elnézték neki. A gyerekek felsőben is megállták a helyüket, elvégezték a nyolc osztályt, többen szakmát is tanultak.

Négy év után a Füvészkert utcára helyezték, ami a város egyik legjobb iskolájának számított. Kollégái és a gyerekek is szerették. Itt vezette be, hogy harmadikban minden számtan óra elején kiosztotta a szorzótábla-dominót, s a gyerekek a jó eredményt futva vitték a tanári asztalhoz a kockájukat. A cél az volt, hogy minél gyorsabban készüljön el a sor. A tanulók remekül szórakoztak, s észre sem vették, hogy megtanulták a szorzótáblát.

Tanításának utolsó éveit befelhőzte, hogy szakfelügyelő kollégája, aki az iskolában tanított, rájött, hogy módszerei itt sem mindig felelnek meg az aktuális előírásoknak. A szükségesnél többször és rajtaütésszerűen is beült óralátogatásra, s bár édesanyám naplója és óravázlatai mindig rendben voltak, az óra menetében gyakran talált „szabálytalanságokat".

Álljon itt egy kis írás *Hadady Lászlótól*, aki a Párizsi Zeneakadémia oboa-professzora, de ma is szeretettel emlékezik róla:

„Gabi néni alsó tagozatos osztályfőnököm volt 1962-66-ig. 43 év távlatából is úgy él emlékeimben, mint a gyerekeket szerető, jóságos Tanító Néni. Nagy türelemmel tanított bennünket olvasni, „betűt vetni", számolni. Én tanyasi tanító házaspár gyermekeként kerültem be Debrecenbe, Csongrád megyéből. Egészen kicsi koromtól kezdve bent voltam szüleimmel az iskolában, öt éves koromra már folyékonyan olvastam. Egy gyerek próbálkozott kiolvasni a „ló" szót. Én akkor már az aznapi újság harmadik oldalánál tartottam. Valahogy nem bírtam elviselni a „kolléga" reménytelen kísérletezését: lü… lü…lü… ó… ó… ó…, és odaszóltam:

– Ló, te marha!

Szegény Gabi néni, azt se tudta, hová legyen. Óra után elbeszélgetett velem, és még sokszor az első években, meg a nevelőszüleimmel is. Próbált megszelídíteni, ami úgy másfél év alatt sikerült. Soha nem éreztem, hogy igazán tudott volna haragudni, türelemmel kezelt minden gyereket. Még fölső tagozatos koromban is volt ideje elbeszélgetni velem, ha összefutottunk a folyosón. Áldott jó asszony volt, akinek kisugárzó hatása egy életre meghatározó volt számomra."

Édesanyám 1968-ban ment nyugdíjba, attól kezdve az unokáit vette gondjaiba, főleg az én három gyerekemet. Az ő „napközijében" végezték házi feladataikat, és ők is lázadoztak nagyanyjuk „szigorúsága" miatt, de életük napsugaras emlékeként őrzik a vele töltött éveket.

Édesanyám sokoldalúságára jellemző, hogy nyugdíjasan tanult meg gépen írni, egy ideig ő gépelte le édesapám tudományos munkáit.

Népes családja soha nem felejti a saját kézimunkákkal díszített meleg otthont s a nagy vidám összejöveteleket, amelyek úgy megerősítették az összetartozást, hogy ezeket halála után is évekig rendszeresen megtartottuk.

ZÁBORSZKYNÉ BALOGH RÉKA

BARANYI SÁNDORNÉ Kovács Éva Hajnalka (Hajdúszoboszló, 1927. március 9. – Hajdúszoboszló, 2006. január 27.): óvónő.

Hajdúszoboszlón született, polgári családban. Édesanyja, Ludányi Bay Ilona a háztartást vezette és gyermekeit nevelte. Édesapja, Kovács Emil. Szülei szeretettel nevelték. Szeretet, békesség uralkodott a családban.

Elemi és polgári iskoláit Hajdúszoboszlón végezte, majd az óvónőképzőt Budapesten.

Házasságot 1950. február 4-én kötött Baranyi Sándorral, aki előbb katonatiszt volt, majd a Tigáz vállalatnál irodai munkát végzett. Később pedig a Hajdúszoboszlói Gyógypedagógiai Intézetben dolgozott nevelőtanári beosztásban.

Házasságukból két gyermek született: Éva és Judit. Éva Debrecenben, Judit pedig Németországban él.

Baranyiné Éva a 2. sz. Törökdomb utcai óvodában dolgozott mint óvónő, nyugdíjba vonulásáig, amikor Pedagógiai Szolgálati Emlékéremet kapott.

Bácsó Balázsné volt kolléganője így emlékszik vissza:

„1969-ben kerültem Hajdúszoboszlóra a Törökdomb utcai óvodába. Sikerült nagyon rövid időn belül jó kapcsolatot kialakítani Évikével, aki

sokat segített, hogy minél hamarabb beilleszkedjek az új óvodai környezetbe. Segítségkérésemet szinte természetesnek vette. Sokat beszélgettünk a gyerekek személyiségének minél jobb megismerése érdekében az itteni szokásokról, elvárásokról, szülőkről és nem utolsó sorban feletteseinkről. Szakmai munkában komoly segítséget nyújtott. Szerény, csendes, megértő, jóakaratú volt. Őt a gyermekek szeretete, a munkája iránti alázat, a közösség iránti tolerancia, a segítőkészség jellemezte. Jó barátságunk, egymás iránti szeretetünk, tiszteletünk élete végéig megmaradt."

Imre Ottóné óvónő visszaemlékezése:

„1972-től 1978-ig dolgoztam Évával. Erősödött az óvoda társadalmi bázisa. Jó kapcsolat alakult ki a családokkal és a vállalatokkal. Szélesedett az Egy üzem-egy óvoda kapcsolat rendszere. Így bővült az óvoda 7 csoporttal 1972-ben a Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalat segítségével, melynek székhelye a Dózsa György u. 14. szám alatt volt. Ekkor már minden óvodát igénylő gyermek elhelyezését biztosítani tudtuk.

Mivel a Törökdomb és a Dózsa György utcai óvoda egy vezetés alatt állt, így kezdtem megismerni Baranyi Sándorné munkáját is, mivel sokat helyettesítettük ott a tervezésnél.

Mindig figyelembe vette a gyermekek életkori sajátosságait, fejlődésük egyedi ütemét. Előtérbe került a gyermekekkel való egyéni bánásmód, a differenciált nevelés és nagy hangsúlyt kapott az iskolára való felkészítés. Több foglalkozásán vettem részt, ahol az anyanyelvi nevelést, a beszédfejlesztést, a bábozást emelte ki. Sokat tett a gyermekek személyiségének fejlesztéséért. Csendes, halk szavú, kiegyensúlyozott személyiség volt."

Mint óvodavezető, megtapasztaltam jó szakmai felkészültségét, munkafegyelmét. Pontosan felkészült a napi nevelőmunkára, eszközökről, felszerelésekről gondoskodott. A szülőkkel jó kapcsolatot épített ki, a családokat nevelési, szakmai tanácsadással segítette. Aktívan részt vett a szakmai továbbképzéseken, az ott hallottakat munkájában kamatoztatta. Pedagógiai tevékenységét az iskolára való előkészítés, a gyerekek személyiségfejlesztésének elvei alapján végezte, különösen a hátrányos helyzetű gyerekek esetében. Munkatársaival való kapcsolata őszinte, segítőkész. Önként és szívesen vállalt többletmunkát a fiatal, kisgyermekes kolléganők helyett. Problémáktól mentes családi élete kedvezően befolyásolta pedagógiai munkáját.

Nyugdíjba vonulása után (1982) is szívesen jött be az óvodába. Jó tanácsaival akkor is segítette a fiatalokat. 2006. január 27-én fejezte be áldásos életét. A Hajdúszoboszlói Köztemetőben alussza örök álmát.

Forrásanyag: kollégák visszaemlékezései.

KIRCSI ISTVÁNNÉ

BARDOCZ MIHÁLY (Bélafalva [ma Románia], 1852. – Szentkatolna [ma Románia], 1927. február 14.): kántortanító.

Az ősi Bardocz család bölcsője valószínű, hogy az egykori Udvarhely vármegye Bardoc községe volt. A család innen szóródott szét Baconba, majd Felső-Háromszékre, Futásfalvára és Szászfaluba 1554-ben. A szászfalusi ágból származik dr. Bardocz Lajos, aki 1863-ban szerzett ügyvédi oklevelet, majd a Kassai Jogakadémia tanára lett. A jeles tanár és író munkáinak száma – Pálmay József szerint – egy kisebb könyvtár anyagával vetekedik.

Ugyancsak a szászfalusi ágból származik Bardocz Mihály, aki Csíksomlyón szerzett kántortanítói oklevelet, és 1871-től a háromszéki Szentkatolnán tanított. Itt alapított családot a fiatal pályakezdő: a Kézdiszentlélekről Szentkatolnára helyezett Szabó József kántortanító

lányát, Amáliát vette nőül. A házasságukból született Amália lányukat Zsigmond György, a brassói Római Katolikus Főgimnázium tanára vette feleségül.
Bardocz Mihály komoly népnevelői tevékenységet folytatott Szentkatolnán.
Tanítóként – egykori tanítványai visszaemlékezései szerint – az alapismeretek megtanítása mellett nagy súlyt helyezett a tanulók szépírására, ugyanakkor szigorú fegyelmet tartott, ezért a szülők vaskezűnek nevezték. Felkészültségének köszönhetően őt bízták meg a Kézdi-Orbaiszéki Római Katolikus Tanítóegylet alelnöki tisztségével.
Az iskolai oktató-nevelő tevékenység mellett ő irányította a falu közművelődését. 1880-ban létrehozta a falu első könyvtárát és olvasókörét, s ugyanekkor alapította meg a faluban az első működvelő színjátszó csoportot. Adatközlőm, néhai Fülöp Gyárfás egykori szereplő szerint az előadásokat az új faluháza nagytermében tartották. Ez a 19. század végén a Cseh József örököseitől megvásárolt udvarház jelenleg a polgármesteri hivatal székhelye.
Bardocz tanítónak köszönhető az egyházi énekkar megszervezése, s az ő nevéhez fűződik a húsvéti passió templomi előadásának meghonosítása a faluban. Ő az, aki elkészíti az építendő orgona tervét, s az 1881-ben Nagy József brassói mester által épített orgona első orgonistája lesz.
Kivette részét a falu gazdasági életének irányításából is. Ismerte a kisgazdák családi gazdaságainak nehézségeit, s ezek könnyítése céljából 1881-ben megszervezte a Kisgazdakört, valamint az iskolai magtárat. A gazdakör egészen 1945-ig működött a régi faluháza épületében. Ennek a megyei útra néző egykori épületnek a helyén, a jelenlegi szövetkezeti üzlettől északra eső telken, ma kis park található a falu hírneves szülöttjének, dr. Szentkatolnai Bálint Gábornak (1844–1913) egész alakos szobrával. Az az egykori épület adott helyet a gazdaköri gyűléseknek, ott zajlott a gazdasági tanácsadás, míg az épület mögötti színben helyezték el a gazdakör termelőeszközeit. A működvelő színjátszók műsoros előadásainak bevételét korszerű mezőgazdasági eszközök vásárlására fordították, amelyeket nyilvántartás alapján kölcsönözhettek ki a kisgazdák. Abban az időben a Kisgazdakör termelőeszközeit igavontatású szakekék, boronák, talajlazítók, hengerek, pityókakapák, vetőgépek, valamint kézi meghajtású gabonarosták képezték.
A tevékeny tanító 1907-ben vonult nyugalomba, de mint nyugdíjas 1915-ig még tanított, és végezte a kántori teendőket is.
Bardocz Mihály munkásságáról Berecz Gyula számolt be a Háromszék népoktatási intézeteinek történetét összefoglaló könyvében. Ez az eredményekben gazdag népnevelői pálya 1927-ben végleg lezárult. Bardocz Mihály és felesége emlékét a szentkatolnai temetőben feliratos sírkő őrzi.

Irodalom:

Berecz Gyula: Háromszék vármegye népoktatási intézeteinek története. Brassó, 1893
Pálmay József: Háromszék vármegye nemes családai, Sepsiszentgyörgy, 1901

BAKK PÁL

DR. BARTA ISTVÁNNÉ D. Szabó Erzsébet (Püspökladány, 1937. december 25. – Debrecen, 2002. február 5.): középiskolai tanár, főiskolai docens.

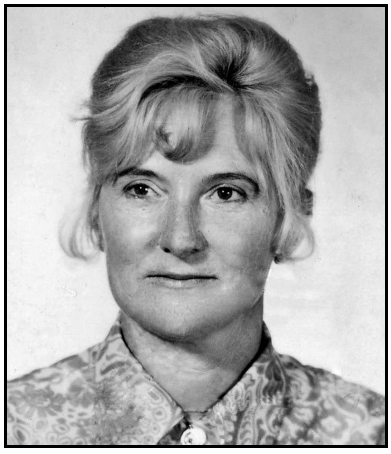

Sokgyermekes, református, egyszerű földművelő családból származott.
Hat testvér közül egyedül ő tanult tovább.
Tehetségének, akaraterejének és szorgalmának köszönhetően nem elégedett meg az általános iskola elvégzésével.
Általános iskoláit Püspökladányban végezte. Ennek befejeztével jelentkezett és felvételt nyert

a közeli hajdúszoboszlói Hőgyes Endre Általános Gimnáziumba. Hajdúszoboszlón kollégiumi elhelyezés mellett végezte középiskolai tanulmányait. 1956-ban jelesen érettségizett.
Kitűnt matematikai, logikai készségével. Osztálytársai közül többen az orvosi pályát választották. Ő is gondolkodott ezen, de végül a pedagógiai pályát választotta. Tanulmányai alatt matematikából végig kitűnő eredményei voltak.
A Kossuth Lajos Tudományegyetemre jelentkezett, matematika-ábrázológeometria szakra, ahova 1956-ban felvételt nyert. Kollégiumi elhelyezést kapott. Tanulmányait itt is többnyire jeles eredménnyel végezte. Egyetemista, kollégista korában ismerkedett meg a szintén kollégista Barta István kémia-fizika szakos hallgatóval, akivel később házasságot kötött, és mellette haláláig hűségesen kitartott.
Az egyetem elvégzése után, mivel akkor még házassági kötelék nem fűzte Debrecenhez, a felajánlott álláshelyek közül a püspökladányi Karacs Ferenc Általános Gimnáziumot választotta. Itt tanított 2 évig (1961-1963). Osztályfőnök volt, érettségiztetett. Tanítványai, kollégái szerették. Tanári kinevezése után nem sokkal férjhez ment és Debrecenbe költözött. A férje ekkor már két éve a Kossuth Lajos Tudományegyetem (ma DE) Ásvány- és Földtani Tanszékén dolgozott kutatóként és oktatóként. Saját lakásuk nem volt, albérletekben kezdték közös életüket. Naponta vonattal járt ki Debrecenből Püspökladányba tanítani. Ez még fiatalon is rendkívül fárasztó volt. A kötelező gyakorlati két év elteltével kérte áthelyezését valamelyik debreceni középiskolába. Állítólagos helyhiány miatt ez nem sikerült, ezért átmeneti megoldásként elfogadott általános iskolai állást Debrecenben. 1963-1965 között a József Attila Általános Iskolában tanított. 1965-ben sikerült szövetkezeti lakáshoz jutni, ezért kérte áthelyezését egy közelebbre eső iskolába. 1965-1968 között a Kossuth utcai Bányai Júlia Általános Iskolában kapott állást. Innen a Dózsa György Általános Iskolába helyezték 1968-1970-ig. Szerette a gyerekeket, de szakmailag nem elégítette ki az általános iskolai oktatás.
Az általános iskolákban eltöltött évek alatt második állásként megbízással előadásokat és gyakorlatokat tartott a Kossuth Egyetem Geometriai Tanszékén projektív és ábrázoló geometriából, elemi matematikából.
Az általános iskolai és az egyetemi oktatás közötti kontraszt talán az akkori városi művelődésügyi osztályon is szemet szúrt, és sikerült középiskolai áthelyezést elnyerni. 1970-1973 között a régi nevén Landler Jenő Szakközépiskolában (ma Brassai Sámuel) kapott állást és tanított matematikát. Közben 1972-től az egyetemi oktatás mellett az Ybl Miklós Műszaki Főiskolán is tartott előadásokat és gyakorlatokat. Ennek köszönhetően 1973-ban kinevezték a főiskolán adjunktusnak. Itt tanított ábrázoló geometriát építész és gépész főiskolai hallgatók részére. Itt nyugdíjazták 1994-ben, 55 éves korában c. docensként.
Oktatói pályafutása alatt több ezer tanítványának adta át tudását. Munkáját mindig becsületesen, lelkiismeretesen végezte. Szigorú, de igazságos volt. Az oktatási intézmények minden fokát végigjárta és igen hasznos tapasztalatokat szerzett. Tanítványai tisztelték, szerették. Régi tanítványai még sok év elteltével is felkeresték, leveleket küldtek részére.
A főiskolán „Kiváló Munkáért” kitüntetést kapott, de sokkal jobban örült, hogy elnyerte a hallgatók által odaítélt „legnépszerűbb tanár” címet és díjat, amit oklevéllel és serleggel fejeztek ki.
A munka mellett mindene a család volt.
1964-ben született első fia, Zsolt, aki orvos, jelenleg a debreceni klinikán belgyógyász adjunktus. A másik fia, Csaba 1966-ban született, Győrben egy magánklinikán (KAÁLI Intézet) laborvezető embriológus.
Nyugdíjazása lelkileg súlyosan megviselte. Szeretett volna még tovább tanítani. Szellemileg teljesen friss volt és pedagógiai, szakmai tapasztalatokkal még érettebb lett. Egyre többet szomorkodott, emésztette magát, de bánatát magába fojtotta, ami egyre inkább kikezdte egészségét. Magántanítványokat vállalt matematikából és ábrázolóból, de ez ekkor már pótcselekvés volt. Rengeteget olvasott, a legnehezebb rejtvények megfejtésével foglalta el magát. Egészségi állapotának romlása fokozódott, és néhány hónapig tartó súlyos betegségben 64 éves korában elhunyt.

BARTA ISTVÁN

BARTHA DÉNESNÉ Kocsmáros Piroska (Paszab, 1929. november 22. – Nyíregyháza, 2005. szeptember 13.): általános iskolai tanár.

Öt holdas paraszt családban született negyedik gyermekként. Két bátyja és fiatalon meghalt nővére segítségével az elemi iskola elvégzése után a sárospataki polgári iskolát magánúton végezte el. A nyíregyházi Kálvineumban folytatta a tanulást, hogy tanító lehessen. 1949-ben negyedikes volt, amikor tudomásukra hozták, hogy év végén érettségi vizsgát kell tenniük, mert a tanítóképzést megszüntették. Érettségi bizonyítvánnyal nem akart tanítani, beiratkozott a debreceni Tanárképző Főiskolára. Szeptemberben a főiskola Egerbe költözött. Így lett Kocsmáros Piroskából 21-ed magával egri matematika-fizika szakos főiskolai hallgató.

Nehéz idők következtek a szorgalmasan tanuló diákleányra, mert a szerény ösztöndíjból csak úgy tudott megélni, hogy ketten vettek egy menza jegyet. Sokszor elmondta, hogy mindig éhes volt. Nyomasztotta az akkori politikai helyzet is, sokszor példálózott az akkori politikai megnyilatkozásokról. Előfordult, hogy tanulás helyett politikai összejövetelt közvetítő rádiót kellett hallgatni a nagyteremben minden hallgatónak. Az adásból csak azok hallottak valamit, akik közvetlen a rádió mellett ültek. (A rádió néprádió volt!) Amikor a rádióban taps volt, akkor nekik is tapsolni kellett, s éljenezni Rákosit.

Az évfolyamukon volt az első szakérettségizett, akit mind a 20 hallgató korrepetált, s így mind a 21-en második év után állást kaptak. A harmadik év után államvizsgát tettek. Mindig dicsérte tanárjaikat, akik nagy tudásúak voltak, sokat tanulhattak tőlük.

Kocsmáros Piroska Vásárosnaményba került tanítani, mert a megyei Művelődési Osztály személyzetise megkérdezte, hogy hová valósi, s akkor mindenkit távol a szülői háztól állítottak munkába. Az iskolában szívélyesen fogadták, s egyben megbízták az úttörőszervezet megalakításával és vezetésével. A tanítást is lelkesen, hozzáértéssel végezte, s az úttörővezetést is olyan jól, hogy az iskola úttörőcsapata két év múlva elnyerte a „Rákosi zászlót”. Az iskolai munkáján kívül szervezte és vezette a rendőrség állományának továbbtanulását, vizsgáztatását. Ezért a munkájáért nagy elismerést és jutalmat kapott.

1955-ben férjhez ment Bartha Dénesshez, aki Nyíregyházán tanított, később a Tanárképző Főiskola Gyakorló Iskolájának szakvezető tanára lett, így áthelyezték a nyíregyházi 2. sz. – később „Jókai Mór” – Általános Iskolához, matematika-fizikát tanító tanárnak.

A városi gyerekek fegyelmezése sokkal nehezebb volt, mint a falusiaké. Nehezítette a munkát, hogy az osztálylétszám 52 fő volt. 52 főt oktatni 8. osztályban, nem kis fáradságot jelentett.

Felzárkóztató foglalkozásokat szervezett az első naptól kezdve, amiben először csak kevesen, később, mikor rájöttek, hogy ott milyen segítséget kapnak, az egész osztályközösség részt vett. Élvezte, és soha egyetlen továbbképzési napot sem hagyott volna ki, különösen, amikor a halmazelmélet bevezetésére került sor az általános iskolai matematika oktatásában. Rengeteg szemléltető eszközt készített és használt a tanításai során. Az ő nevéhez fűződik a „lyukastábla” használata, mellyel még szemléletesebbé tudta tenni az új ismeret elsajátítását.

Időközben megszületett két gyermekük, Dénes 1956-ban, Klára 1964-ben. Férje továbbtanult, szakvezetés mellett a levelezős főiskolai hallgatóknak konzultációt vezetett matematikából, fizikából és gyakorlatokból, sőt közben egy szakmunkásképző intézet igazgatója is lett.

Bartha Dénesné remekül össze tudta hangolni saját gyermekeinek a nevelését iskolai munkájával, melyet mindig példamutatóan végzett. Feleség, anya, szakmai partner, kiváló kolléga, barát is volt egy személyben. Gyakran mutatott

rá a férje vezette matematika konzultációk alkalmával, hogy az általános iskolai tanulóknak egyszerűbb feladatmegoldási mintára van szükségük, mint a hallgatóknak.
Raffay Zoltánné, volt gyakorlóiskolai igazgatóhelyettes mondta el, hogy Bartha Dénesnét kiváló színvonalú szakmai munkájának köszönhetően a gyakorlóiskola külső szakvezetéssel is megbízta. Szerettek hozzá járni a hallgatók. „Életszerűbb, mint a gyakorlóiskola, Bartha tanárnő olyasmikre is felhívja a figyelmünket, amit a bemutató órákon nem láthatunk" – mondták. Nevelési szituációkkal ismerkedhetünk meg, melyeket szintén nem láthatunk az úgymond „burokban élő" gyakorlósoknál. Rámutat az órára való felkészülés „titkaira", a nehezen kezelhető gyerekekkel való bánásmódra, jobban rálátunk a valódi iskolai életre nála". A lyukas-tábla használatát nem a gyakorlóiskolai tanárok, hanem Bartha Dénesné mutatta be először szakmai továbbképzésen, s tartott még számtalan emlékezetes szakmai bemutatót: városit, járásit, megyeit.
Iskolájában összefogta a szakmai munkaközösséget, s pedagógiai munkájáért többször jutalmazták. Tapasztalatairól több írása jelent meg a Pedagógiai Műhelyben, s az ő tevékenységéről is többen írtak elismerően.

Szakmai megbeszélés Kéri Gizikével

Nyugdíjazásáig ellátta a helyi pedagógus szakszervezet vezetését, melyet szintén nagyon aktívan végzett. A maga igaza mellett mindig kiállt, a jutalmazások felterjesztésén már nem engedett változtatni.
Következetes és szigorú volt önmagával és másokkal szemben is, ugyanakkor nagyon vidám, jó hangulatú ember is.
Volt régi kollégája emlékezetében megmaradt a nyugdíjazási búcsú: „énekelve jött Pirike, a többieket vezetve – Mához egy évre már nem leszek itt..." (Dr. Dráviczki S.)

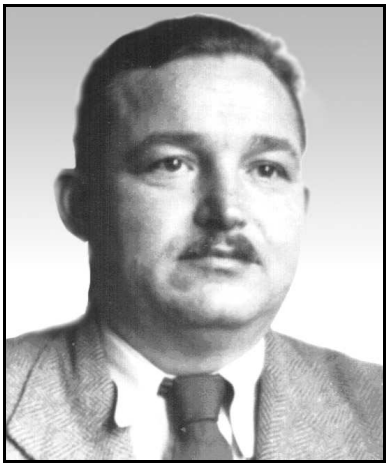
Névnap előtti játék

Kitüntetései:
- Kiváló Úttörővezető: 1955
- Munka Érdemrend arany fokozat: 1976
- Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója: 1978
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem: 1985

Nyugdíjasként továbbra is összetartotta a matematikát, fizikát tanító tanárokat, a névnapokat és születésnapokat együtt ünnepelték.
Mint paszabi lány, nagyon szeretett kézimunkázni, s másokat is megtanított a „paszabi szőttes"-t értékelni.
Férjét minden ötéves tanítóképzői találkozóra elkísérte. Együtt megélték, s boldogan látták, hogy gyermekeik felnőtté váltak, s olyan hivatást választottak, melyet gyerekkoruktól kezdve szerettek volna. Fiuk, Dénes a Nyugat-Magyarországi Egyetem intézeti igazgatója, a növénytani tanszék egyetemi tanára, a Tudományos Akadémia doktora. Több könyv írója és szerkesztője. Lányuk, Klára a nyíregyházi Kereskedő Óvoda óvoda-pedagógusa. Mindkét gyereknél egy-egy unokájuk van. Nyíregyházán élő unokájuk nevelésében igen sokat segített a nagymama, mivel az első hat hónapban még együtt is laktak.
Sajnos a gyilkos kór Bartha Dénesnét is elérte, s az utolsó évében nem volt olyan hét, hogy ne kellett volna kórházba vinni. Volt, amikor háromszor is. Ötvenévi házasság után ott is halt meg. Volt annyi lelki ereje, hogy temetéséről írásban rendelkezett.
Férje, gyerekei, unokái, barátok, volt kollégák és tanítványok gondolnak vissza rá nagy-nagy szeretettel.

BARTHA DÉNES

BARTOS JÓZSEF (Nyíregyháza-Horvátbokor, 1920. február 10. – Nyíregyháza, 2009. november 21.): tanító, általános iskolai igazgató.

Bartos János és Marcsek Ilona ősi tirpák család gyerekei voltak, az ő házasságukból született elsőként. Négyen voltak testvérek. A család gazdálkodással foglalkozott, később az édesapja vendéglőt is nyitott.

Elemi és polgári iskoláit Nyíregyházán végezte, majd tanítóképesítést 1939-ben a Miskolci Evangélikus Tanítóképző Intézetben szerzett jó minősítéssel.

Tanítani 1939 szeptemberében kezdett a nyíregyházi tanyavilágban. 1941 októberétől tényleges katonai szolgálatot teljesített Rahón. 1944-ben megsebesült, s hazakerült, Kistelekiszőlőben tanított. 1945. december 22-én házasságot kötött Jenei Ilona tanítónővel. Házasságukból két fiú született: Tibor 1949-ben, építész lett és József 1955-ben, aki vállalkozó. A két fiú hét szép unkával ajándékozta meg a boldog szülőket.

Bartos József 1946 márciusától a nyíregyházi tanyai iskolákban tanított, átjárva egyik helyről a másikba. 1951. augusztus 15-től a nyíregyházi tanyabokori állami körzeti iskolák igazgatója lett, 11 iskolát irányított, látogatott kerékpáron, s mikor hogy. Ideológiailag képezte magát, s 1961-től a nyíregyházi 1. sz. Általános Iskola (ma Benczúr Gyula Általános Iskola) igazgatója lett, s innen is ment nyugdíjba 1981-ben.

Az iskola igazgatása mellet 1959-től 1975-ig a városi Pedagógus Szakszervezet elnöke volt, marxista Esti Középiskolát vezetett, két éves igazgatói tanfolyamot végzett eredményesen. A régi Széchenyi utcai iskola helyett új iskola építését szervezte és vezényelte le. 1968. szeptember 1-től modern, szép környezetben kezdték tanulmányaikat a diákok.

A Bartos József vezette iskola olyan értékeket közvetített, hogy a régi iskolából még a végzős nyolcadik osztályosok is átmentek a Kertközbe, mert ez az iskola nem tévesztette szem elől soha, hogy az iskola addig él, míg vállalható értékekkel tudja fölvértezni a majdani visszaemlékezőket, míg emberséggel pótolni tudja a nincset, míg az anyagi szegénységgel szembe tudja állítani az együvé tartozás gazdagságát. 1972-től a Városi Tanács 23. szavazókörzetében tanácstag lett, s egyben a Városi Tanács VB. Ügyrendi Bizottságának elnöke.

Az iskolában alkotmánytant tanított először, nagy érdeklődést váltva ki tanítványaiból, majd történelmet színesen, lebilincselően. A tanyavilágban összevont osztályokban is tanított minden tantárgyat. Erre az időszakra is kedvesen emlékeznek az idősebb generációból néhányan. Közvetlen, segítőkész kolléga, igazgató, s a gyermekek érdekeit szeme előtt tartó volt. A fiatalabb kollégákat mindig támogatta. A nyári táborozásokhoz támogatást szerzett azoknak a gyerekeknek, akiknek a szülei nehéz körülmények között éltek. Jó konfliktuskezelő volt, nem igazgatói tekintéllyel, hanem emberi szóval, megértéssel közelített a problémák feloldásához.

1966/67-es tanévben végzettek között Nyíregyházán

Emberségét, szerteágazó munkásságát több alkalommal elismerték felettesei. Kitüntetései:

- Felszabadulási Emlékérem
- Oktatásügy Kiváló Dolgozója

- Szakszervezeti Munkáért oklevél
- Emléklap, Nyíregyháza városért.

Nyugdíjba vonulása után lassan és fokozatosan gyengült, nyomon követtem azt a hősi küzdelmet, amelyet folytatott önmaga sorsának folytatásáért. Nagy akaraterővel rótta sétáit kissé hajlottan, kezét hátul, a derekára kulcsolta össze. Megállított, érdeklődött a barátokról, a világ dolgairól. Mindenről volt véleménye. Ötvenéves ismeretségünk alatt elragadó barát volt, kitűnő társasági ember, s hihetetlenül széles ismereteknek szerény tudója.

Személyes sorsát, napról-napra történő testi fogyatkozását belenyugvással, türelemmel élte meg, viselte. Korábban is csak akkor láttam türelmetlennek, ha másokért vagy a gyerekekért szólt. Ezt tette mint „mozgalmár" szakszervezeti tisztségviselőként a városban és tanítványaiért az iskolában. Tartalmas élete, igaz, tiszta embersége, az ifjúság jövője iránt érzett felelőssége örök emlékként él a hozzátartozók, a barátok, volt kollégák és tanítványok emlékezetében és szívében. Nem volt vagyona, mégis különb volt sokunknál, mert az emberségéből mindig jutott mindenkinek.

Nagy büszkesége volt a mindig emlegetett szeretett családja, felesége, gyerekei, unokái, akiknek viszont ő volt a büszkeségük. Betegen is összetartotta a családot, évente többször is együtt töltötték a nevezetes évfordulókat, a találkozókat, s utána volt miről beszélgetnie. Hiányozni fog barátainak, a Pedagógus Mécses Klub tagjainak is, mindig magunk előtt fogjuk látni és hallani őt, mint ahogy egy XVII. századból való székely sírfeliraton olvastam:

„Találkozás és búcsúzás. Az élet ennyi csak. Valaki jön, valaki megy, s az emlék marad,"

Forrás: családi dokumentumok, személyes ismeretség.

OLÁH GÁBOR

DR. BATTA ISTVÁN (Beje [ma ma Szlovákia], 1882. július 12. – Sárospatak, 1926. július 30.): matematika-fizika szakos tanár, iskolaigazgató, egyetemi magántanár.

A nemes szentmártonkátai és vattai Batta családból származott**.** Ősei között mind anyai, mind apai ágon sok volt a református pap. Ezt a hagyományt Batta István egyik lánya is követte, aki egyike volt azoknak a nőknek, akik az elsők között végezték el a teológiát, bár palástot még nem kaphattak.

Batta István szülei: Batta György református lelkész és Nagy Emília, a tornaljai református esperes és a sárospataki református Főiskola igazgatótanácsosának a lánya. Édesapja Bején (ma Behynce, Szlovákia, ahol Tompa Mihály is pap volt), Berzéten (ma Brzotin, Szlovákia) és Simonyban (ma Partizánske, Szlovákia) volt református lelkész.

Iskolai tanulmányait gömöri elemi iskolákban kezdte el (Berzéte, Simony), középiskoláit Rimaszombatban az Egyesült Protestáns Főgimnáziumban végezte, ahol 1899-ben érettségizett. Ezután a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen tanult tovább matematika-fizika szakon. Nagy hatással volt rá pedagógia-professzora, a személyiségpedagógiai iskola megteremtője Schneller István. Hallgatójaként bekapcsolódott a szemináriumi munkába, dolgozatokat írt Az elemi és a középiskolai számtantanításról, illetve Comenius Magna Didaktikája címmel.

Schneller István nézeteiből két elv ragadta meg: a személyiség és a történeti koncentráció elve.

A későbbiekben Schneller István úgy látta, hogy Batta István lesz az a tanár, aki a gyakorlatban meg tudja valósítani nevelési és didaktikai elméletét.

1903-1906 között báró Radvánszky Béla három gyermeke mellett magántanító. 1906-ban tette le

a pedagógiai vizsgát, és ezután kapta meg matematika-fizika tanári diplomáját Kolozsváron.
A kolozsvári egyetemen rendkívüli hallgató volt az 1906/1907. tanévben. Ez idő alatt készítette el a Fizikai Intézetben Tangl Károly mellett a „Felületi feszültség szénkéneg és vizes oldatok közös határfelületén" című doktori disszertációját. Közben intenzíven tanulta a nyelveket (német, francia, angol).
1907-ben nevezték ki helyettes tanárnak a békési Református Főgimnáziumba, ahol 1908-ban rendes tanárrá választották. Első tanári éve alatt tette le a doktori szigorlatot kísérleti és elméleti fizikából mint főtárgyból, matematikából és mechanikából mint melléktárgyakból. Engedélyt kapott arra, hogy az 1908/09. tanévben a békési gimnáziumban a matematikát és a fizikát a legújabb nemzetközi reform szellemében taníthassa. Matematikából a hangsúlyt az élettel való kapcsolatra és a gyakorlatiasságra helyezte át, tanította a differenciál- és integrálszámítás elemeit és egyszerűbb banki számításokat, de végeztek a szabadban is méréseket.
1909/10. tanévben Németországba küldték tanulmányútra. Ott elsősorban a középiskolai oktatást és annak módszertanát figyelte. A berlini egyetemen hallgatta Schwarz professzornak A középiskolai matematika felsőbb szempontból című előadásait, látogatta a német középiskolákat, figyelte a természettudományok oktatását és a fizikai szertárakat. Hazajövetele után megkísérelte az új módszer alkalmazását, a fizikai tanulói gyakorlatok bevezetését. Kísérletezése igen jól sikerült. Békési tanári évei alatt tovább írta cikkeit, 6 dolgozata jelent meg. Ezek közül ma is jelentősek: A fizika történeti tanítása, A középiskolai fizikatanítás néhány kérdéséről.
A középiskolai fizikatanítás néhány kérdéséről (Békési Főgimn. Értesítő 1914) című cikkét Mikola Sándor referálta a Mathematikai és Physikai Lapokban. Megállapította, hogy a szerző célja a jövő középiskola fizikatanításának alapvető kérdéseit megvilágítani, a középiskolai fizikatanítás történetéből és felismert hiányaiból kiindulva, a külföldi viszonyok figyelembe vételével. Igyekezett megállapítani a fizika helyét a megreformált középiskolában. Tervezetet adott a tanagyag elosztására is.
Békési tanári évei alatt nősült meg. Feleségül vette Kolozs Saroltát, Kolozs István berzétei református lelkész lányát, Kolozs Dániel sárospataki teológiai tanár unokáját. Házasságukból két lányuk született: Sarolta és Klára.
1915-től 1917-ig a Debreceni Református Dóczy Leánygimnáziumban tanár. Más, merészebb elképzelések alapján tanított, mint a debreceni tanárok. Változtatott a kialakult szokásokon, pl. matematikából az algebrát és a geometriát mindig felváltva tanította. Jelentős volt a tervező és szakdidaktikai munkája. Dóczi Imre egyházkerületi felügyelő felkérésére javaslatot készített a leánygimnáziumi tanterv és rendtartás, a természettudományok tanításának elveire, a tanulógyakorlatok bevezetésére, a szertárak berendezésére, a matematikatanítás követelményeinek a módosítására.
Óráit a tanulók lázas érdeklődése, a jókedv és derű, a tanulók állandó bevonása az órai munkába jellemezte. Tanítványai nagyon szerették Az a hír járta, hogy úgy tanította a matematikát, hogy „a debreceni lányok még belépti díj mellett is zsúfolásig ülnének az óráján."
Ezt erősíti meg Ady Lajos tankerületi főigazgató véleménye is: „A magyar középiskolai tanítás vitathatatlanul legelső metodikusa. Kivételes tanári képessége országos viszonylatban is a legkiválóbb pedagógusok közé emelte."
„A népes osztályban elért eredmény példátlanul jó. Az osztály minden tagja ugyanazon biztonsággal referált az elméleti tudnivalókról és ugyanazon készséget mutatta a számolási munkájában." „Egy meglehetősen elvont, valóban komplikált kérdést egyszerűsített le és értetett meg a szaktanár." (Tankerületi főigazgatói látogatások jegyzőkönyveiből.)
Szívesen foglalkozott feladatmegoldással, neve gyakran szerepelt a Matematikai és Fizikai Lapok feladatmegoldói között.
Kiemelkedő tanár volt. Óriási volt a szaktudása, jól ismerte és művelte a kor egyik, ellentmondásai ellenére is jelentős pedagógiai irányzatát a saját szakterületén. Voltak tapasztalatai a tudományos kutató munkában. Jó emberismerő és szervező volt, és szuggesztív egyéniség. Munkásságában nem nehéz felismerni a személyiségpedagógiai irányzat tanárideálját, aki megtesz mindent annak érdekében, hogy tudását átadja diákjainak, személyes példával nevel, fontosnak tartja a tanár és diák közti kapcsolatot. Másrészről mélyen vallásos, komoly Istenhittel rendelkező ember volt.

1917-ben Schneller István megszervezte a kolozsvári Országos Tanárképző Intézet Gyakorló Középiskoláját. Batta Istvánt kérte fel a matematikai és fizikai tanszék vezetésére. 1917 októberében nevezték ki rendes tanárnak. 1919-től ő lett az iskola megbízott igazgatója, majd a gyakorlóiskola főigazgatója, vagyis a Schnellerféle iskolareform-tervezetnek, a tízosztályos modern nyitott középiskolának a gyakorlati megvalósítója.

Ebben az időszakban több szakmódszertani dolgozatot írt az iskolai értesítő számára: Az elmélet és a gyakorlat viszonya a természettudományok didaktikájában, Az önmunkásság elve a természettudományok tanításában, A geometria elemeinek a szemléletes tanítása, Az iskolai műhelymunka és a kertészet jelentősége.

A személyiségpedagógia a történelmi tanulmányokat állította az oktatás középpontjába. Schneller szerint a középiskola többi tantárgyának is kapcsolatban kell lennie valamilyen formában a történelemmel. Batta Istvánnál is megtaláljuk ezeknek a nézeteknek a tükröződését a matematika és fizika tanításában, az öntevékenység elvével összekapcsolva.

A gyakorlóiskola 1919-ben való elvétele után a kolozsvári Református Leánygimnázium tanára és az Erdélyi Református Középiskolák egyházkerületi felügyelője. Nem menekült el Kolozsvárról, hanem a magyarságot támogatta. Mivel nem tette le a hűségesküt, ezért 1919 novemberében kiutasították és Gömör megyébe, Pelsőczre toloncolták ki a Batta családot a 3 és a 6 éves két kis gyermekkel együtt. Onnan nehezen tudott útlevelet szerezni Budapestre, ahol az állami polgári iskolai Tanítóképző Főiskolánál ígértek neki állást, de az állást már betöltötték mire oda tudott érni, pedig Schneller István nagyon jó jellemzést adott róla: „Dr. Batta Istvánt nagyon is alkalmasnak tartom magasabb rendű teendők végzésére. Nemzetemet melegen üdvözölném, ha a minisztérium Battát akár egyetemi tanárnak, akár főigazgatónak kinevezné, avagy a minisztériumban alkalmazná építő, szervező munkásságának megfelelő helyen."

Az egyetemi magántanári címet 1920 júliusában Szegeden szerezte meg a kollokvium és a próbaelőadás elengedésével a „Matematika és természettudományok didaktikája általános pedagógiai alapon" című témából.

Két helyről kapott meghívást állás betöltésére: Debrecenből és Sárospatakról. Sárospatakot választotta, ahol a tragikusan elhunyt Maller Sándor megüresedett állását kapta meg a Református Gimnáziumban.

1918-ban Szily Kálmán nyelvtörténeti akadémiai pályázatot írt ki, amelyre Batta István beküldte az „A physicai tudományok hazai irodalmának története és magyar műnyelvének fejlődése 1867-ig" című három részes munkáját. Ezt az akadémiai díjnyertes pályamunkát 1922-ben az MTA nagygyűlésén mutatták be és az ifj. Vigyázó Sándor emlékére tett alapítványból jutalommal tüntették ki. A pályamunka kiadatlan maradt sokáig.

Gazda István gyűjtötte össze és jelentette meg a kéziratban megmaradt pályamunkát A magyarországi fizika története sorozat 4. köteteként 1999-ben.

A fizika történeti tanítása című munkájából A magyarországi fizika klasszikus századai című gyűjteményben (Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba, 2000) közölt részleteket (p. 17-20).

Batta Istvánnak két esetben lett volna lehetősége más, magasabb állásba menni. 1922-ben neki szánta Ravasz László református püspök a budapesti Baár-Madas Gimnázium igazgatói székét. 1924-ben Schneller István a Szegedi Tudományegyetemről nyugdíjba vonult, Battának ajánlották fel az egyetemi tanári állást, de ő maradt Sárospatakon A Szegedi Tudományegyetemen 1924-től tartott magántanári előadásokat.

1925-től már rekedt volt a hangja. 1926-ban gégeműtéten esett át, de ez nem javított állapotán, pedig sokat reméltek tőle.

1926. július 30-án gégerákban halt meg.

Egész életében meghatározó volt nemesi származása. Magyar nemesként tudta, hogy mi a magyarság, mi a hazaszeretet, mi a szolgálat.

Munkásságának két fő területe az iskolai tanítás és a publikációs tevékenység volt.

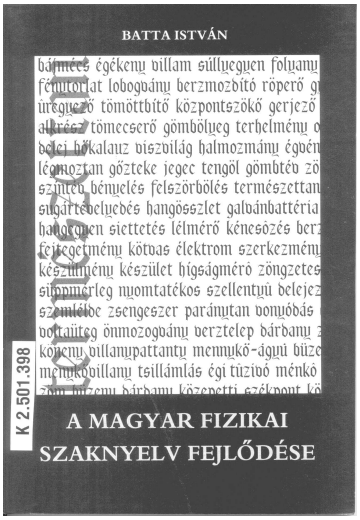
A 20. század elején ő volt a jó matematika- és fizikatanár, a tanári eszménykép. Ma mestertanárnak mondanánk. *Ravasz László* református püspök szerint az ország egyik legkülönb gyakorló pedagógusa volt. Jó tanításának jellemző tulajdonságai: az eredményesség, a sikeresség, mindenki tudott nála. Tanítási módszere a növendékek munkáját megkönnyítette, és biztosí-

totta a sikert. Meg tudta szerettetni tárgyait, megláttatta azok szépségét, fontosságát és gyakorlati hasznosságát.
„Igazi élvezettel láttam a művészi tanítást, amely a figyelmet állandóan lekötötte és ébren tartotta" (*Domby László* igazgató).
Mindezt biztosította Batta István magas szaktudása, széles körű szakdidaktikai és pszichológiai ismerete, személyes varázsa.
„Batta Istvánról elmondható, ő Szily, Greguss, Heller és Czógler méltó utóda, s a régi magyar fizikai irodalom egyik legjobb ismerője volt." (*Gazda István*)

Publikációi:
- Az elemi és középiskolai számtantanítás viszonya, Sárospataki Lapok 1902.
- Comenius Magna Didaktikája, Egyetemi Lapok 1903.
- A református gimnáziumok működése, Protestáns Egyházi és Iskolai Lapok 51-52. kötet.
- Felületi feszültség szénkéneg és vizes oldatok közös határfelületén, Math. Phys. Lapok 1907.
- A fizika történeti tanítása, Magyar Paedagógia 22, 1913, 274-283.
- Wiener színhasonulási elmélete, Math. Phys. Lapok, 1912, 356-391.
- Ónodi Veress Ferenc a színes fotografálás történetében, Békési Főgimn. Értesítő 1912.
- Adatok az interferenciás fotokrómák elméletének történetéhez, Békési Főgimn. Értesítő 1913.
- A középiskolai fizikatanítás néhány kérdéséről, Békési Főgimn. Értesítő 1914.
- A czifráról, Magyar Nyelv 7. évfolyam.
- Nyelvújítási adatok Magyar Nyelv 13-15. évfolyam.
- Bolyai Farkas levelei, Akadémiai Értesítő 19.
- A Schneller-féle előkészítő első osztályról OKTK 1918.
- Matematika és történettanítás a középiskolában, Magyar Paedagógia 27.
- Az algebra fundamentál tételének Gauss adta bizonyításairól, Budapest, 1918.
- Egy XVII. századbeli plágium, Magyar Irodalomtörténet, 1918.
- Adalékok Bolyai János életéhez, Akadémiai Értesítő 19.
- Az energia megmaradás elvének történetéhez, Sárospataki Főiskolai Évkönyv I. 1922.
- A physikai tudományok hazai irodalmának története és magyar műnyelvének fejlődése 1867-ig 1922-ben az MTA által jutalmazott pályamunka, amelyet 1999-ben Gazda István a Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 10. kötetében. (Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba, 1999) közölt Batta István: A magyar fizikai szaknyelv fejlődése és A fizikai tudományok hazai irodalmának története 1867-ig, Sárospatak, 1921 címmel

Batta István egyes publikációi a MEK OSZK .hu 05100/05114 szám alatt találhatók meg.

Megemlékeztek róla:
- Dávid Zoltán a sárospataki Református. Gimnázium 1930/31. évi értesítőjében.
- Dr. Kántor Sándorné: Tudós matematikatanárok Hajdú, Szabolcs és Szolnok megye középiskoláiban (1850-1948) (1. kiadás Debrecen, 1986, ISBN 963 471 4441 2, illetve a 2. bővített kiadás MEK OSZK 07200/ 07238) könyvében.
- Gazda István a Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 10. kötetének előszavában.

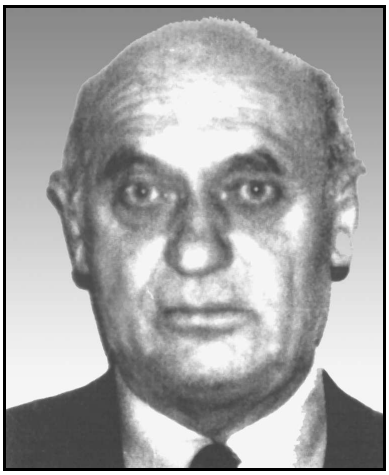

A fényképet a családi albumból dr. Batta István dédunokája, aki Somorján (Szlovákia) református pap, bocsátotta a szerző rendelkezésére.

KÁNTOR SÁNDORNÉ

BEREZNAI GYULA (Sátoraljaújhely, 1921. május 1. – Nyíregyháza, 1990. szeptember 6.): középiskolai tanár, tanszékvezető, főiskolai docens.

Viharos történelmi időszakot követően született. Édesapja borbélymesterként kereste a családnak a kenyeret, édesanyja szülésznő végzettségű volt, de nem vállalt munkát, a háztartási munkát végezte szívesen.

A várost a trianoni döntés kettészakította, s a család a biztosabb megélhetés reményében, a kisfiú születésének évében, Tornyospálcára költözött. Az édesapja a falu és a környék borbélymestere lett, műhelye a 120 éves „Hangya-szövetkezet" épületéhez – a mai ABC áruház – tartozott. A ma élő emberek emlékezetében él a csendes, szolid, munkáját igényesen, precízen végző borbély. A hétvégén is dolgozott, átjárt a szomszéd falvakba is, s meghívásra családokhoz is elment dolgozni. A fizetés nem volt sok, de éppen elegendő a szolid életvitelhez, s az édesanya nagyon ügyesen tudott „gazdálkodni" a pénzzel. Saját házat tudtak venni, s az időközben öt főre növekedett család szerényen és tisztességesen tudott élni.

Bereznai Gyuszika – mert így becézték – Tornyospálcán kezdte tanulmányait a Református Elemi Iskolában.

„Ideális, jó gyerek volt, a tanulásban élen járt, de nem afféle csodabogár, a focizásban is első volt és nagyon ügyesen tudott rongylabdát készíteni, benne volt minden gyerekes csínytevésben és játékban" – emlékezett egy régi iskolatársa.

Az öt elemi elvégzése után szülei a Bessenyei György Reálgimnáziumba íratták be Kisvárdán, ahol 1941-ben kitüntetéssel érettségizett. A gimnáziumi években a Természettudományi Önképzőkör elnöke volt. Mindig tisztelettel emlékezett gimnáziumi tanáraira, különösen a matematikatanár Vértesi Gézára, aki osztályfőnöke is volt az utolsó években. *„Géza bácsi kedveltette meg velem a matematikát, ő miatta kezdtem érdeklődni a tantárgy iránt. Nagyon kedveltem. Biztató tekintetű, kedves, közvetlen, mackós ember volt. Mindenkor megszólítható, mondhatnám, munkatárs a tanítás-tanulásban. Mindig felvetett valami érdekes témát, egy-egy érdekes problémát. Türelmes volt, engedte, hogy több időt fordítsunk a problémában való elmélyülésre. Egy-két mondattal felszínen tartotta a témát. Az önképzőkör fizika szakosztályát ő vezette, megtisztelően engem választottak ifjúsági elnöknek. Elsősorban a természettudományi tárgyak iránt érdekelődtem, de a többi tárgy lényege is megragadta figyelmemet. Így pl. a történelem lényege is, az abban felelhető ok-okozati összefüggések. Már akkor is tudtam, hogy a történelem iskolai anyaga sem mentes az aktuális politikától, de ezt magamban igyekeztem lerendezni, így a történelem is lehet érdekes tantárgy."*

Református családban vallásos nevelésben részesült, gimnáziumi éveinek második felében legátusként járta a környék falvait. A gimnáziumi évkönyvek Bereznai Gyulát a legszorgalmasabban munkálkodó ifjak között említették, s többször részesítették jutalomban, melynek jórészét könyvek vásárlására fordította, s így a gimnázium végére lett egy kis könyvgyűjteménye.

Érettségi után beiratkozott a Tisza István Tudományegyetem kémia-fizika szakára, Debrecenben. Egyetemi tanulmányaival párhuzamosan tanulmányokat folytatott a Református Tanárképző Intézetben, így a Református Kollégium ingyenes tanulója volt. Egy év múlva – kiváló tanulmányi eredménye folytán – demonstrátor lett a Fizika Intézetben. Nagyon sok időt töltött itt: figyelt, tanult, dolgozott. Munkájáért ösztöndíjban és különböző juttatásokban részesült. Tanulmányait a háború miatt nem tudta folytatni, 1943-ban letette alapvizsgáit kémiából, fizikából és olasz nyelvből. A háború vége felé fiútestvérével Németországba menekült, majd onnan hazafelé jövet a magyar határon szovjet hadifogságba esett. A Szovjetunióból hat év múlva, 1951-ben tért haza. Volt szénbányában és ólombányában is csillés, majd

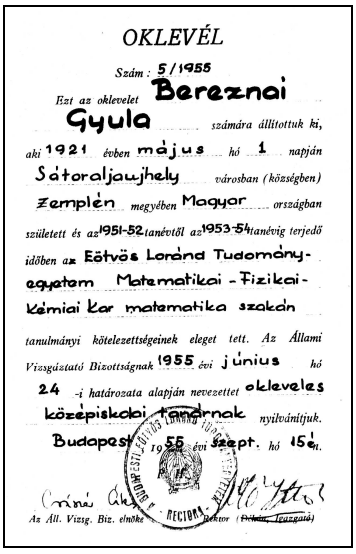
– olvasható, szép írása miatt – 3 évig csillefelíró számláló. Erről az időről nem szeretett beszélni, mert nagyon bántotta, hogy ő ugyan soha nem volt katona és mégis elhurcolták, s alig-alig tudott valamit a családjáról. Hazatérte után tanítani akart, bár egyetemi alapvizsgái nem képesítették tanításra, a tanárhiány miatt általános iskolában el tudott helyezkedni, Mándokon. Beiratkozott az Eötvös Loránd Tudományegyetem matematika szakára, s ez a matematikai tudomány irányába vezette. Levelező hallgató volt, de megtalálta módját az eredményes önképzésnek. A meglevő egyetemi jegyzeteket, folyóiratokat, könyveket megszerezte, tudta eredményesen használni, megértette és alkalmazta megszerzett ismereteit. A Matematikai Lapok, a Matematika Tanítása szaklapokban megoldásra kitűzött feladatokat megoldotta, és a megoldásokat beküldte. Ezek sorozatosan szebbnél-szebbek lettek, újszerűen, többféle módon, eleddig nem ismert megoldásokkal lepte meg a matematikust, aki kitűzte azokat. Tudta, hogyan kell utánanézni a problémáknak. Kereste-kutatta és megtalálta a problémák megoldását. Neve minden héten szerepelt a kiemelkedő munkát végzők között. Akarattal, kitartással, nem kis erőfeszítéssel kereste a megoldáshoz vezető utakat, de nemegyszer hangoztatta, hogy *„a matematikához királyi út nem vezet.”* A tehetség, képesség, akarat mind jobban gyümölcsözött. Tanított Vásárosnaményban a gimnáziumban, majd Nyíregyházára költözve először a Kereskedelmi Iskolában, aztán a Kölcsey Ferenc Gimnáziumban. Közben 1952-ben házasságot kötött Lövőpetriben Koós Irén tanítónővel. Házasságukból két gyerek született, Judit és Gyula.

Matematikatanári diplomáját kiváló eredménnyel, 1955-ben szerezte meg. A tanulmányai során felfedezett összefüggéseket, észrevételeket megjelentette. Kereste, kutatta az egyszerűbb, új értelmezéseket. Több cikke jelent meg, kitartóan, következetesen csiszolta tudományos szemléletét. Könyv, folyóirat nélkül még utcai sétája közben se lehetett látni.

A tanítás mellett aktívan bekapcsolódott a város, a megye szakmai életébe. Kezdeményezője volt a „Bolyai János Matematika Társulat” nyíregyházi tagozatának létrehozásában. Ennek több éven keresztül titkára, majd elnöke volt.

Kiemelkedő feladatmegoldó tevékenységére felfigyeltek Budapesten is, s beválasztották a Matematika Tanítás országos szaklap szerkesztőbizottságába, s 1960-ban, a Bolyai János Matematikai Társulat „Beke Manó-díjban” részesítette. A Kölcseyben mindig humán osztályokban kapta a matematika tanítását, ahol tudott dolog, hogy nem a matematikai érdeklődés volt a jellemző. Ennek ellenére az volt a célja, hogy minél eredményesebb legyen a munkája, tanítványai értsék meg a matematika jelentőségét és szükségességét a mindennapi életben. Tanítványai vallomása szerint ez sikerült is. Átlagon felüli türelemmel, emberséges magatartással elérte célját. Azt mondta: *„Sohasem arra voltam kíváncsi, hogy tanítványaim mit nem tudnak, hanem arra, hogy mit tudnak, s ezt a tudásukat hogyan lehet előhívni.”* Ezt tudták, s ezért szerették tanítványai. Igazgatója ismerte tanári képességét, és a következő párbeszéd játszódott le közöttük:

„– Gyuszi, maga olyan kiváló matematikus, miért nem tudja a tanítványait úgy megtanítani, hogy tanulmányi versenyeken jól szerepeljenek? – Tudja, Erzsébet asszony, hogy egy lóversenyen, csak a versenylóval lehet nyerni. Kevés a zsoké a nyeréshez!”

OKLEVÉL

Szám: 5/1955

Ezt az oklevelet Bereznai Gyula számára állítottuk ki, aki 1921 évben május hó 1 napján Sátoraljaujhely városban (községben) Zemplén megyében Magyar országban született és az 1951-52 tanévtől az 1953-54 tanévig terjedő időben az Eötvös Loránd Tudományegyetem Matematikai-Fizikai-Kémiai Kar matematika szakán tanulmányi kötelezettségeinek eleget tett. Az Állami Vizsgáztató Bizottságnak 1955 évi június hó 24-i határozata alapján nevezettet oklevelest középiskolai tanárnak nyilvánítjuk.

Budapest, 1955 évi szept. hó 15-én.

Az Áll. Vizsg. Biz. elnöke — Igazgató (Rektor, Tanszéki)

Az 1955-ben kiállított oklevél

Szeretett tanítványai között tartózkodni, beszélgetni velük: nyíltan, őszintén, emberséggel, sohasem sértően. Az egyik tanítványa, aki más

tárgyakból jó eredményt ért el, megkérdezte: „Tanár úr, amiatt, hogy én matekból gyenge vagyok, lehetek még miniszter is?"
Gyuszi bácsi nem sokat gondolkozott a válaszon: *„Persze, miniszter lehetsz, miért ne?"*
Nagyon komolyan vette tanítványait, azok legkisebb törekvéseit is dicsérte. Minden tanuló érezte, hogy ő megszólítható, lehet kérdezni tőle, újra lehet kérni a tananyag elmagyarázását. Elismerte tudásukat, az előrehaladás igényével tárta fel hiányosságaikat. Középiskolai oktató – nevelő munkája mellett bekapcsolódott a felsőoktatásba: konzultációkat vezetett az Egerben tanuló levelező főiskolai matematika szakos hallgatók számára. Természetes volt, hogy 1962-ben, a megalakuló Tanárképző Főiskola matematika tanszékére hívták egyenesen docensi beosztásba, ő lett a tanszékvezető-helyettes, s sokat tett a tanszék arculatának formálásában. 1969-től a matematika tanszék vezetője lett 1983-ig, ekkor megromlott egészségi állapota miatt, több mint húsz éves főiskolai oktató-nevelő munka után ment nyugdíjba. Két évtizedig tanította a jövő tanárnemzedékének a matematikai analízis alapjait. A főiskola Tudományos Közleményeinek matematika részét szerkesztette, évekig volt a Munkahelyi Döntőbizottság, a Nevelési és Oktatási Bizottság elnöke. Tagja volt a Tanárképző Főiskolák Matematika Feladatmegoldó Versenybizottságának is. Tanításkor igyekezett átadni ismereteit, tapasztalatait, amit szívesen osztott meg mindig kollégáival is. Szakmai biztonsága mellett saját igényességével igyekezett formálni hallgatóit. Munkatársai, tanítványai szerették, tisztelték, de ugyanez mondható el a megye matematikatanárairól, akiknek számtalan továbbképző előadást szervezett és tartott.
Nem mindennapi egyéniség, igazi, nagy műveltségű tanár volt, aki nemcsak a matematikában volt jártas, hanem a fizikában, a kémiában és a bölcseleti tudományokban is. Munkásságát számos – több mint 40 – szakmai, módszertani publikáció fémjelzi. Több könyvet, példatárat írt és lektorált. Pitagorasz-tételét tanítva legtöbben mindig hivatkoztunk az általa írt kedves könyvére, mely ezzel a tétellel foglalkozott, nyolc féle bizonyítását tartalmazza a szóban forgó tételnek.
Nem szerzett tudományos fokozatot. *„Egyrészt megengedem a fiataloknak, hogy haladjanak, másrészt marxizmusból nincs szándékom vizsgázni, harmadrészt valamiben különböznöm kell a doktoroktól."* – mondta. Sokirányú, eredményes tevékenységét ismerték el azzal, hogy 1973-ban megkapta a „főiskolai tanár**"** kinevezését. Ennek a címnek igazi értékét pont az adta, hogy ő nem szerzett hivatalos tudományos „rangot", az ő rangját igazi értéke adta, a magas színvonalon elvégzett munka a hétköznapokon, a tudományos életben.
Magas szintű tevékenységét többször elismerték:
Beke Manó Díj, 1960
Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, 1969
Miniszteri Dicséret, 1972
Kiváló Munkáért, 1979
Szocialista Kultúráért, 1983
Nem örült, ha dicsérték, ha ünnepelték, szinte zavarba jött, ha rá terelődött a figyelem.
Nyugdíjba vonulása után a tanszék életében továbbra is részt vett, tanácsaival segítette kollégáit. Napi sétáin nem hagyta ki a Gyakorlóiskolát se, egy köszönésre, egy vicc elmondására, hogylétünk felől való érdeklődésre, s főleg kollégák névnapi köszöntésére mindig szakított időt. Példaértékű élete volt, mely csak 69 évig tartott, de egy EMBERT takart, olyan embert, akit példaként lehet állítani, jelenben, jövőben egyaránt.
Emlékét megőrizni először szaktantermeket neveztek el róla, majd jött az évenként megrendezésre kerülő „Bereznai Gyula matematikaverseny", melyen kezdetben csak az ország gyakorlóiskolai tanulói vettek részt. Később Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye iskoláinak tanulói is versenghetnek a nyíregyházi Eötvös József Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium falai között.
Tornyospálcán – gyermekkorának iskolájában – emléktáblát avattak, emlékezve az iskola hajdani kiváló tanulójára, a kiváló matematikusra.
A főiskolán „Bereznai Gyula emlékgyűrű"-t ajándékoznak a kiemelkedő munkát végző oktatóknak.
A 2004/2005-ös tanévben a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közoktatási Közalapítvány Kuratóriuma Bereznai Gyula Pedagógiai Díjat alapított, amelyet minden évben három, arra érdemesült pedagógus vehet át a pedagógusnapi ünnepségen.

Forrás:
- Főiskolai Évkönyv 1986 – 1990.
- Boroska Miklós: „Gyuszi Bácsi” Emlékkönyv Bereznai Gyuláról, Magánkiadvány, Nyíregyháza, 2006.
- Személyes kapcsolat

RAFFAY ZOLTÁNNÉ OLÁH KATALIN

BÍRÓ LAJOS (Forgolány [ma Ukrajna], 1887. augusztus 24. – Debrecen, 1966. július 28.): kántortanító, presbiterjegyző.

Gazdálkodó családban, 13. gyerekként született. Anyja Kováts Terézia, apja Bíró Károly. Középiskoláit Halmiban végezte, a tanítóképzőt Debrecenben, a Református Kollégiumban.
A világháborúban a mozgósítástól kezdve részt vett, harcolt az olasz és orosz fronton. Hősies magatartásáért a nagyezüst, kisezüst és bronz vitézségi érmekkel tüntették ki. Birtokosa a „Károly csapatkereszt”-nek. 1918-ban mint tartalékos hadnagy szerelt le.
Ezután kezdte el tanítói működését Magosligeten (Szatmár megye), itt nősült meg, felesége Sepsy Erzsébet. Első gyermekük, Erzsébet 1923-ban született. Ő közgazdász lett. Édesapját Fejércsére helyezték, majd 1925-ben Beregdarócra hívták meg. Itt teljesített szolgálatot 1928-ig. 1929 és 1948 között Kisar község kántortanítója volt. Beregdarócon született második gyerekük Lajos, 1927-ben. Ő ismert és elismert festőművész, a Képzőművészeti Alap tagja, a Medgyessy Képzőművészeti Kör vezetője volt, Debrecen díszpolgára. Felnőttként többször hazalátogatott Kisarba, gyerekkora kedves színhelyére.
1949-ben ment nyugdíjba. Kisar kulturális életében nagyon sok és eredményes munkát végzett.
A Népművészeti Egyesület tagja, a leventék oktatója, a Hangya szövetkezet ügyvezető igazgatója volt. Széles körű munkásságát nagy elismerés mellett végezte.
A tanító úr tíz éves gyakorlat után érkezett meg családjával az északkeleti fekvésű, a Tisza és a Túr által határolt szatmári kisközségbe, Kisarba. Az ő hatása, értéke, szellemisége – mint minden pedagógusé – áttételesen most is jelen van.
Milan Kundera szavai jutnak az eszembe: „Az ember értéke pedig abban rejlik, amiben túlnő önmagán, abban, ami másokban megmarad belőle, és amit másoknak jelent.”
Én tizenkét évvel az ő nyugállományba vonulása és elköltözése után érkeztem Kisarba tanítani, és közel ötven éve itt élek. Tanítványaim családjának a tanító úrral kapcsolatos visszavisszatérő emlékei: a pontos munkavégzés, a lecke, a rend, a fegyelem megkövetelése, de az iskolai életen kívüli emlékek a presbiterről, a kántorról, a jó gazdáról, a méhészről is élnek az idős generáció emlékezetében. 18 kataszteri hold kántortanítói javadalmi földön gazdálkodott. Kisart az egyházmegye egyik legvagyonosabb egyházközségeként tartották számon, de ez a pozíciója a 1945 utáni földreform miatt megrendült. Nem volt szerencsém ismerni tanító urat, ezért a hetven-nyolcvan éves (és még idősebb) kisari emberek, a volt tanítványok emlékei alapján mutatom be őt középtermetű, fekete hajú, bajuszos, határozott, katonás járású embernek. A kisari református népiskola két tanerős volt abban az időben. Az 1. és 2. osztályt Bakó Mária tanította a kisiskolában, Bíró tanító úr négy osztályt: a 3., 4., 5. és 6. osztályt tanította egyszerre egy tanteremben, a nagyiskolában. Közvetlen és önálló órák váltották egymást előre rögzített terv szerint. A hosszú padokban elöl ültek a 3. és 4. osztályosok, mögöttük az 5. és 6. osztály tanulói. A szóbeli lecke felmondására Gacsó Gyula volt tanítvány emlékei szerint a pódiumon álló katedra körül egyenként került sor. S nagy szégyen volt egy felsőbb osztályos tanulóra, ha egy alsóbb osztályos társa mondta

meg azt, amit ő nem tudott. Fordítva ellentétes előjellel igaz, a kisebbnek dicséret járt a helyes válaszért. Az írásbeli feladatok javításának egyik módja az volt, hogy a padtársak egymás füzetét javították. Mondókák és szemléletes példák segítették a helyesírás tanítását. *Törös Károlyné Varga Ida* nénitől hallottam: „Hogy, mint elé vessző jár, ki nem tudja nagy szamár."
Tóth Béláné Tóth Emma volt tanítvány hatvan év távlatából is emlékszik az igekötős igék helyesírásának tanítására. Ez aztán a bevésés! Az igekötő olyan, mint a lányok kötője (köténye). Ha a lány a ruhája előtt viseli, egy a ruházatával, tehát az igekötőt egybeírjuk az igével. Ha a lány leveszi a kötőt, tehát az igekötő az ige után kerül, különírjuk. Helyesírásunk alapelveinek alkalmazását hasonló hangzású szavakat tartalmazó mondatok íratásával gyakoroltatta tanító úr. Íme a tanítványok emlékezetében megőrzött mondat: „Menyem, menj be a mennybe!"
Egyszerre négy osztály különböző foglalkoztatása nagy rendet és fegyelmet kívánt. Tanító úr következetes és szigorú pedagógus volt. A tanítványok emlékei szerint a hazugságért nagyon haragudott. A tiszta, rendes megjelenésre nevelte a gyermekeket. Gyakran mondogatta: „Szebb a foltos, mint a rongyos." Az akkori szegény, háborús világban teljesen helyénvaló volt ez a szóláshasonlat, hiszen a gyerekek olykor foltos (vagy rosszabb esetben rongyos) ruhát is viseltek.
A háború közeledése áthatotta a falu életét. Folyt a leventeoktatás, és tanító urat tartalékos hadnagyként be-behívták katonai szolgálatra. Az 1938-ban megalakult Leánykör 1940/51. sz. jegyzőkönyve szerint az Erdélyért szervezett jótékony célú műsoros szilveszteri teaestélyen a Bíró Lajosné által készített tortát fődíjként sorsolták ki, tehát a tanító úr felesége is részt vett a falu kulturális életében.
A református népiskola 1948-ig működött Kisarban, így a tanítási nap a templomi imával és igehallgatással kezdődött. Év végén nyilvános vizsgát tartottak, amelyen a lelkész, a presbiterek és a szülők is jelen voltak. Időnként a tanfelügyelő meglátogatta az iskolát, de a jegyzőkönyvek tanúsága szerint az 1940-es évektől ritkultak az ellenőrzések.
A front Kisart is elérte. Idézek a Presbiteri gyűlések 1944/74. számú jegyzőkönyvéből:

„Lelkipásztor mélységes szomorúsággal jelenti a presbitériumban, hogy a Kisar és Tivadar községek területén lefolyt ütközet következtében a túlsó oldalról jött lövedékek templomunkat felgyújtották, így az teljesen leégett, harangjaink is elpusztultak a templomi berendezésekkel együtt... A lelkipásztori lakáson és egyéb egyházi épületeken, iskolákon, tanítói lakásokon nagyobb károk nem estek... A presbitérium további intézkedésig a nagyobbik iskolai tantermet jelöli ki istentisztelet tartására helyiségül..." A templomot a kisari egyház emberfeletti áldozata, egyházi és állami segélyek, a kisari hívek adományai (még a határon túliak is segítettek) révén Kósa Béla nagytiszteletű lelkész úr és a presbitérium szervezésével és irányításával újjáépítették, új harangokat öntettek, és a félig kész templomban 1948. január 11-én megtartották az első istentiszteletet.
Idézek az 1949/48. számú presbiteri jegyzőkönyvből: „Lelkipásztor jelenti, hogy templomunk Úr asztalára, szószékére és Mózes székére az elpusztultak helyett Bakó Mária tanítónő vezetésével a Leánykör tagjai új terítőket hímeztek."
Az 1945/37. számú jegyzőkönyv szerint: „Bíró Lajos tanító, presbiter előterjeszti a mátészalkai tanfelügyelőség felszólítására készített kimutatását és javaslatát a 12. évet betöltött, de az elemi iskola 6. osztályát el nem végzett tanulók tankötelezettségének meghosszabbításáról... A presbitérium – mint iskolaszék – a javaslatot a gyermekek érdekében egyhangúan elfogadta."
Az 1946/45. számú jegyzőköny szerint: „Tárgyaltatott a nagyobbik iskolai tanteremnek március 3-án estére műkedvelői előadás tartása céljára való átengedése a kisari ifjúsági (Ref. K.I.E.) és leányegyesület tagjai számára. A bevétel egyházi és iskolai célokat szolgál."
Az egyházi szolgálat végét az 1949/49. számú jegyzőkönyv tartalmazza: „Bíró Lajos kántorunk és presbiterjegyzőnk, aki 1930-tól 1948. június 17-ig egyházunk kántortanítója volt, azóta pedig államosított iskolaigazgató, bejelentette, hogy 1949. szeptember 1-jével nyugdíjaztatott, és Kisar községből elköltözik, tehát egyházunknál viselt kántori tisztségéről lemond. A presbitérium megilletődötten vette tudomásul régi, hűséges, kiváló kántortanítójának távozását, tőle meleg szeretettel búcsúzik, és életének további szakaszához békét, nyugalmat és jó

egészséget kíván. Máté Mózes presbiter tolmácsolta presbitertársai jókívánságait, és Isten áldását kérte rá és családjára...”
Bíró tanító úr Debrecenbe költözött a családjával, de tartotta a kapcsolatot a kisariakkal, pl. a Miklósi családdal. Amikor Miklósi Erzsike húgát a klinikán kezelték, édesanyját a tanító úr családja látta vendégül, s tőlük ment látogatni a lányát.
Ma is áll a nagyiskola a szolgálati lakással, amelyben tanított és lakott családjával Bíró tanító úr. Férjemmel mi is tanítottunk a nagyiskolában, és laktunk is a szolgálati lakásban. Ez a nagyiskola, amely a falu szükségletei szerint hol tanterem, hol imaterem, hol kultúrház, az 1948-as beregi árvíz után a gulácsiak szükségszállása, hol tornaterem volt, most műhelyként szolgál. Őrzi a régi idők emlékét felújításra várva.
A kisari Kölcsey Ferenc Körzeti Általános Iskola folyosóján a Bíró Éva tanítónő által Bakó Mária tanítónőről, Bíró Lajos tanító úrról, Varga Gusztáv igazgató úrról és a tanítványaikról készült tabló őrzi iskolánk múltját, és kifejezi az utódok tiszteletadását elődeik iránt.
Losonczi Léna költőnő Magvető című versében a permanenciáról ír, nagyszerű metaforával szemléltetve, hogy a kiemelkedő pedagógus egyéniségek tanítása-nevelése egymásra épülve, egymásba kapcsolódva közvetíti az értékeket a jövő generációjának. A Pedagógusok arcképcsarnoka 2010-es kötetében három legendás kisari pedagógus – Bakó Mária, Bíró Lajos és Varga Gusztáv – életművét jellemzi a Magvető című vers részlete:

„Sorsotok a mi sorsunk:
kik szívvel és hittel
két kézzel adakozva
szétosztjuk magunk,
mint a megszállott Magvető!

S kikél a mag és egyre nő,
és újra vet sok magvető,
hosszú a lánc, örök idő!
Így él tovább, ki Magvető!

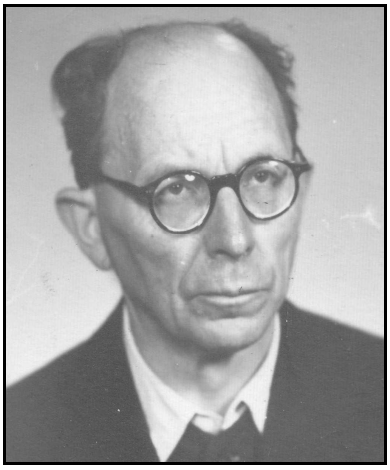
Elmegyünk mind,
de dús vetésünk egyre nő,
és újra vet a magvető,
terem a mag, a csira nő…
Örök idő! Örök idő!”

Köszönetemet fejezem ki a tanító úr családjának, volt tanítványainak, Gacsályi Gyula kisari lelkész úrnak, dr. Jámbrikné Pintér Andrea polgármester asszonynak, a képviselőtestületnek és volt iskolámnak a közreműködésért, amellyel munkámat – e névcikk megírását és megjelenését – segítették.
Bíró Lajos kántortanító úr életútját a menyével, Bíró Lajosnéval folytatott telefonbeszélgetések és a lánya, dr. Kerékgyártóné Bíró Erzsébet által az édesapjáról írt életrajz alapján állítottam össze.

Források:
- a család adatközlése,
- a tanítványok emlékei,
- az egyházi irattár jegyzőkönyvei.

KOVÁCS SÁNDORNÉ TÖRÖK MÁRIA KATALIN

BÍRÓ LUCIÁN (Zsitvaújfalu [ma Szlovákia], 1898. április. 4. – Komárom [ma Szlovákia], 1990. május 15.): katolikus pap, tanár, rendházfőnök, gimnáziumi igazgató.

1898-ban született Boncsek Gézaként.
Az esztergomi és győri gimnáziumban végezte középiskoláit, és 1915. augusztus 6-án lépett be a Pannonhalmi Szent Benedek Rendbe, ahol 1922. június 22-én szentelték áldozópappá. A Pannonhalmi Hittudományi és Tanárképző Főiskolán tanult teológiát, és ott szerzett latin-magyar szakos tanári oklevelet. Amikor a csehszlovák hatóságok az első világháború után,

1922-ben a komáromi tizenöt tagú bencés tanári karból tíznek az állampolgárságát nem fogadták el, és kiutasították őket, érthető, hogy a felvidéki származású Lucián Komáromba került, ahol tizenhét éven át tanított 1939-ig, amikor Pápára nevezték ki házfőnöknek és igazgatónak. 1944 telén a komáromi bencés rendház főnöke és a gimnázium igazgatója lett.

A Komáromban eltöltött tizenhét év életének virágkora volt. Sokoldalú tevékenykedésével, munkabírásával nemcsak az iskola, de a város, sőt az egész magyarság életének meghatározó fontosságú személye lett. Hamar felismerte: az iskolára s a városra fontos szerep vár a csehszlovákiai magyar kisebbség nemzeti azonosságának, kultúrájának megőrzésében. A lehetőségek kihasználása természetesen további többletmunkát igényelt, s ezt vállalták az „ora et labora" jelmondat szerzetesei és az általuk gondosan megválasztott „civil" tanárok is. A komáromi tanároknak szinte mindegyike a szorosan vett tanítás mellett jelentős társadalmi munkát is végzett. Ha beletekintünk a 30-as évek értesítőibe, a tanári testület munkásságát bemutató oldalon, minden évben Bíró Lucián sokféle tevékenységének felsorolása a leghosszabb. Ő volt a gimnázium cserkészcsapatának főparancsnoka, az Önképzőkör tanárvezetője, a Mária-Kongregáció prézese, az ifjúsági énekkar vezetője, a Jókai Egyesület közművelődési szakosztályának elnöke, a Katolikus Akció helyi főtitkára, a Komáromi Katolikus Kör főtitkára, a Szent Ágoston Társaság felügyelő bizottságának tagja stb. Szerkesztette a Szűz Mária Új Virágoskertje című folyóiratot, a Tábortűz cserkész- és diáklapot, magyar tankönyveket adott ki. Kiadta a magyar bencések által szerkesztett Liturgikus Lexikont, a Szent Ágoston Társulat Kincses Könyvét. A háromkötetes Magyar nyelvtan és a Magyar Helyesírás Szótára tankönyvek, valamint a magyar hívek részére kiadott kis misekönyv és dogmatikakönyv szerzője volt. Mindezt a tanítás mellett.

Szerencsés fizikai és szellemi adottságaival párosult rendkívüli akaratereje, nagyszerű szervező képessége, amellyel magával tudta ragadni munkatársait. Mindezen munkássága közepette talán leginkább a cserkészet volt a szívügye, nemcsak a komáromi, hanem a szlovákiai magyar cserkészeté. Tizenegy cserkész nagytábort szervezett, egy tutajtábor és egy téli tábor szervezője és parancsnoka volt. Megteremtette a szklenófürdői nyaralótelepet, amely a cserkészeten túl a magyar tanulóifjúság, majd a magyar önképzőköri táborozás színhelye lett.

Bíró Lucián az egész szlovákiai magyarság, elsősorban az ifjúság magatartását tartotta szeme előtt.

Döntően megváltozott a helyzet számára azzal, hogy a bécsi döntés következtében 1938-ban a Felvidék egy részének magyarlakta területével Komárom is visszatért az anyaországhoz, a főapát áthelyezte őt Pápára házfőnöknek és igazgatónak. Itt sem tagadta meg önmagát, tevékenysége a Pápai Értesítőkből is kiolvasható.

Az orosz hadsereg bevonulása és a második világháború vége ismét gyökeresen megváltozott helyzetet teremtett. Komárom megint csehszlovák fennhatóság alá került. A szerzet még 1944 telén sietve visszaküldte Bíró Luciánt Komáromba a magyar iskola megmentésére. Mivel a komáromi bencések a szlovák nyelvre való áttérést nem fogadták el, 1945 nyarán a pozsonyi főhatóság az iskolát megszűntnek nyilvánította. 1947-ben, amikor a magyar szót törvény tiltotta, a szlovákiai magyarok részére kinyomatta a Miatyánk című imakönyvet és a Katolikus Kalendáriumot.

1949-ben kitelepítették a komáromi bencéseket is, akik lelkipásztori munkát vállalhattak szlovákiai területeken. Bíró Luciánt a besztercebányai püspök Znióváralján alkalmazta plébánosnak 1949-54 között. A kezdeti ellenállás után a szlovák hívek befogadták, mikor azonban politikai célokra akarták felhasználni, azt nem vállalta és a hatóságok tovább helyezték egy távolabbi plébániára, Malinovára, ahol 1954-től 1961-ig tevékenykedett. Onnan a nagyszombati püspök kérte el a kétnyelvű bencés papot Balonyba, magyar és szlovák hívei lelki gondozására (1961-1970).

Hetvenkét évesen „kényszernyugdíjazták", mert a dubčeki időben határozottan kiállt a vallásszabadság mellett, és visszatért Komáromba, ahol még húsz évig dolgozott, titokban hittant, nyelveket tanított, vállalta a Rozália-templomban a vasárnapi magyar miséket, majd később a Szent Anna kápolna lett lelkipásztori munkásságának tere.

1989-ben a politikai változás évében a Bethlen Gábor Alapítvány Márton Áron-emlékéremmel tüntette ki a magyarság érdekében egész életé-

ben kifejtett munkásságáért, amiről az Esti Hírlap 1989. november 2-i számában írtak. Élete 93. évében, 1990. május 15-én adta vissza munkában felőrlött életét Teremtőjének.
Temetését Komáromban a pannonhalmi főapát végezte, a nagyszombati segédpüspök és számos magyar pap koncelebrálásával. A magyar és szlovák hívek zsúfolásig megtöltötték a komáromi Szent András templomot, számos búcsúztató méltatta élete érdemeit, a cserkészek sorfalat álltak koporsója mellett.
Ma már tudjuk, hogy a régi iskola épületében öt évvel annak bezárása után ismét magyar középiskola kezdte meg működését, s hogy ez a réginek jó hagyományait folytatva szintén Szlovákia egyik legjobb gimnáziuma, a mai Selye János gimnázium, ahol Bíró Lucián emlékére tantermet neveztek el.
Halála után több külföldi és belföldi újságban is méltatták életútját. 1990. június 10-én Sinkó Ferenc az Új Ember-ben „A legöregebb felvidéki magyar cserkész távozása" címen írt cikket, 1990-ben Boór János a Münchenben megjelenő magyar újságban: „Meghalt a legöregebb felvidéki magyar cserkész", az USA-ban megjelenő Katholikus Magyarok Vasárnapja című lap 1990 júniusi számában Dr. Mailáth István: Felvidéki cserkészetünk „great old man"-je, Bíró Lucián címen írt cikket. A Remény 1993. január 17-i számában Kovács Vencel írt Bíró Luciánról „Nyílt levél az örökkévalóságba" címen, a Remény 1998. április 5-i számában Koller Gyula cikke jelent meg: „Száz évvel ezelőtt született Bíró Lucián."
A komáromi Magyar Tannyelvű Egyházi Iskolaközpont igazgatósága Bíró Lucián születésének 110. évfordulója alkalmából 2008. április 4-én emlékünnepélyt rendezett.
A közelmúltban arról adott hírt a sajtó, hogy Komáromban a szorgos életű, s a legnehezebb időszakban is bátor kiállású bencés paptanár és szerzetes nevét viselő alapítvány jött létre, amely első lépésnek is tekinthető annak érdekében, hogy Bíró Lucián neve és szellemi-erkölcsi hagyatéka az elkövetkező időkben is fennmaradjon és megőrződjön.
Valószínűleg igaza van egykori tanítványának, Cornides Istvánnak abban, hogy ha Bíró Lucián 1945-ben nem ragaszkodott volna a magyar tanítási nyelvhez a komáromi gimnáziumban – vállalva a „kényszerkitelepítést" is –, nemigen kerülhetett volna sor arra, hogy 1950-ben magyar középiskola kezdje meg működését a komáromi bencés gimnázium épületében, s kicsit annak nemes hagyományait is folytatva, néhány éven belül Szlovákia egyik – nemcsak a magyar tannyelvűek közt – legjobb gimnáziummá váljon.

Források:
- Cornides István: Szabálytalan interjú
- Tóth László: Iskola- és magyarságmentési kísérletek Komáromban 1945-1948 között

ALTDORFFERNÉ TOMASCHEK BERTA

BOROSKA MIKLÓS (Nyíregyháza, 1933. február 2. – Nyíregyháza, 2010. január 1.): általános iskolai tanár, gyakorlóiskolai szakvezető.

Január elseje nem úgy kezdődött, hogy „Boldog Új Évet", hanem: „Katica, meghalt Boroska Miklós, légy szíves segíts a búcsúztatása megszervezése körül!"
Sokkoló hír volt. Szeptemberben még együtt voltunk a Főiskolai Szakszervezeti Bizottság által szervezett Nagybánya – Koltó – Máramarossziget útvonalon szervezett kiránduláson, hozta a finom, saját kezűleg készített kolbászt és disznósajtot. Decemberben együtt voltunk a főiskolán a nyugdíjasoknak szervezett karácsonyi ünnepségen, majd december 19-én a gyakorlóiskolai karácsonyi rendezvényen. Utóbbi kettőn talán sápadtabb volt a megszokottnál, de

tudtuk, hogy a szíve egy kicsit „rendetlenkedik”, azt, hogy talán búcsúnak fogjuk fel, amikor odajött beszélgetni, meg se fordult a fejünkben! Utóbb kiderült, tudta, hogy már nem lehet segíteni az öklömnyi kis motor működésén, s hogy karácsonykor verset írt „Menni vagy maradni” címmel.

S aztán olvashattuk a gyászjelentésen:

„Elvitted a fényt, a derűt, a meleget,
Csak egy sugarat hagytál, az emlékedet.”

Ez így igaz, mert leánya, két unokája, kedvese, két húga, az Apáczai Csere János Gyakorló Általános Iskola egykori és mostani tanárai, főiskolai kollégák, megszámlálhatatlanul sok barát, volt tanítvány és hallgató (talán már őszülő hajú tanárok) fogják őrizni emlékét.

Boroska Miklós Nyíregyházán született egy hétgyermekes családba harmadikként. Édesapja a nagyhírű Kossuth Gimnázium pedellusa, édesanyja háztartásbeli, később hivatalsegédként ment nyugdíjba. Iskoláit az Evangélikus Elemi Iskolában kezdte, majd 1952-ben a nyíregyházi Kossuth Lajos Gimnáziumban érettségizett, ahol a matematikát és geometriát az a Lipa András tanította, aki később a Tanárképző Főiskola Matematika Tanszékén kollégája is lett, akinek bemutató órákat tartott, akinek irányításával bekapcsolódott a geometria tanításának módszertani kutatásaiba. Középiskolában nem volt kiemelkedő tanuló matematikából, sőt főiskolás korában se, de az élet igazolta, hogy nem mindig az a jó tanár, aki kitűnő tanuló!

Érettségi után felvételt nyert a Budapesti Műszaki Egyetemre, de kollégiumi férőhely hiánya miatt a budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola hallgatója lett. A főiskolán tanította Péter Rózsa – akiről matematikai versenyt neveztek el –, s Öveges József professzor. A matematika-fizika szakos általános iskolai tanári oklevelet már Szegeden kapta meg, mivel a budapesti főiskola megszűnt.

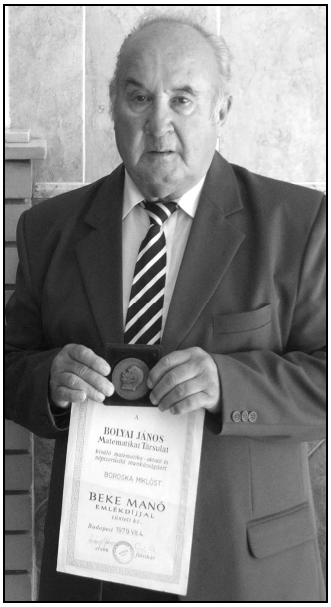
Gyakorlóéves tanári munkáját Boroska Miklós egy kis Hajdú-Bihar megyei faluban, Csökmőn végezte, tanári kinevezését is ide kapta. Fiatal tanárként aktívan bekapcsolódott a község kulturális és sportéletébe is, „meg akarta váltani a világot.” A mumusnak tekintett matematikát – akkor még számolás és mérés – kitűzött célként akarta megszerettetni tanítványaival. Kísérletezett módszerekkel, hogy minél eredményesebb legyen. 1956 „beleszólt” egy kicsit az életébe, a tanári pálya megtörni látszott, eltávolították Csökmőről, a tanítástól. Nyíregyházán, a Szabolcs-Szatmár Megyei Cipőipari Vállalatnál lett segédmunkás. Ezt a fizikai munkát is pontosan, precízen végezte.

Követte őt Nyíregyházára Csökmőn megismert és eljegyzett menyasszonya, akivel végül Győrben házasodtak össze 1957 karácsonyán. Házasságukból két leánygyermek született, mindketten a pedagógusi pályát választották. Felesége is tanítónő lett, a Gyakorlóiskolába már együtt kerültek tanítani. Felesége 35 évi házasságuk után, kisebbik leánya 1993-ban halt meg. A veszteségeket óriási fegyelemmel viselte.

Boroska Miklós, hiába végezte jól a fizikai munkát, tanítani szeretett volna, s végül a megyei Művelődési Osztály vezetője (Arató Ferenc) ajánlására Nyírmadára került tanítani 1958 őszén, tanári beosztásba. Tevékenységére, az egyre jobb matematikai eredményeket felmutató munkásságára felfigyeltek, (gyakran kerültek ki megyei matematika verseny győzteseként tanítványai) s hat év után, Baktalórántházán igazgatóhelyettes lett a baktalórántházi Gimnázium és Általános Iskolában. A két intézmény szétválása után az általános iskola igazgatója lett 1967 szeptemberéig. Munkáját több alkalommal elismerték jutalmakkal, de ismét előkerült valakinél az 1956-os „minősítése”, s azonnal felmentették igazgatói megbízatásából! Áthelyezték Tiszavasvárira, a Pethe Ferenc Általános Iskolába, ahol mindössze tíz napig volt, mert a „múlt” követte. Visszatért Baktalórántházára, ahol napközis tanár lett. A napköziseknek is megszervezte az akkor még ritkaság számba menő tehetséggondozást matematikából, foglalkozott a roma gyerekekkel, matematikai példatárat készített az általános iskolás tanulók számára. Szakmai tevékenységére felfigyeltek a Bessenyei György Tanárképző Főiskola vezetői, s először Nyíregyházán a 12. sz. Általános Iskolába (ma Vécsey Károly Általános Iskola), majd 1969. augusztus 15-től a főiskola Gyakorló Általános Iskolájába helyezték matematika szakvezető tanárnak. Ma Apáczai Csere János Gyakorló Általános Iskola, innen ment nyugdíjba 1995-ben.

Módszertani elképzeléseit 25 éven keresztül fejlesztette mesteri szintre, megteremtve az iskolára azóta is jellemző pedagógiai kulturáltságot. A Matematika Tanszék oktatóival

együttműködve bekapcsolódott a tantárgy-pedagógiai kutatásokba. A „Halmazok, kombinatorika” témakörben társkutatóként dolgozott. Előadásai közül kiemelkedő jelentőségűek a matematika tanításával foglalkozó világkonferenciákon (Chicago, Cagliari) bemutatott témái.
Hazai és külföldi testvér-főiskolákról érkeztek látogatók az iskolába, hogy gyakorlatban is megtekintsék az előadásokon ismertetett matematikai képességek fejlesztését, a szaktanterem működését, a tehetséggondozást és a gyakorlóiskolából továbbtanulók fejlődésének figyelemmel kisérését. Publikációiban oktatás-módszertani, neveléselméleti és iskolaszervezeti kérdésekre kereste a megoldást. Állandó együttműködést alakított ki a társfőiskolák és egyetemek módszertanosaival (Peller József, Vörös György) az ELTE-n, Egerben, Szegeden, Pécsett és külföldi tapasztalatszerzések céljából részt vett finnországi és német szakmai utakon. A főiskola szakmai környezete, a gyakorlóiskolai vezetés minden szakmai törekvését segítette, mert csak jó hírét öregbítette az intézményeknek. Sok szakmai pályázaton sikerrel szerepelt, elnyerve ezeken az első, második, harmadik díjakat. Tanítványai a városi, megyei, országos megmérettetéseken mindig a legelsők között szerepeltek. A főiskolai hallgatóknak folyamatosan tartott szemináriumi foglalkozásokat matematika módszertanból; a Főiskolai Tanács tagja volt, hat éven keresztül; a gyakorlóiskola matematika munkaközösségét huszonöt éven keresztül irányította; főiskolai delegáció tagja volt NDK-ban és Finnországban.
Aktív maradt nyugdíjba vonulása után is: bekapcsolódott a közéletbe. A rendszerváltás után nyolc évig volt tagja a Nyíregyháza Megyei Jogú Város Oktatási Bizottságának, illetve a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Oktatási Bizottságnak. Utóbbi tagjaként több országot érintő (Ausztria, Svájc, Franciaország – Németország) küldöttség tagja volt. Könyvet írt a jó barátról „Gyuszi Bácsi” címmel. (Bereznai Gyuláról)
Következetesen végzett tanítás-módszertani eredményeit, a matematikatanításban felmutatott reformtörekvéseit, valamint tanítványai kiemelkedő versenyeredményeit több ízben ismerték el:
Kiváló Tanár kitüntetés (1975);
Beke Manó Emlékdíj (1979);
TIT Aranykoszorús Kitüntetés (1983);
TIT Érdemérem (1984);
Kiváló Úttörővezető (1985);
Érdemes Úttörővezető (1986);
Nyíregyháza Kiváló Pedagógusa (1995);
Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1995),
Magyar Köztársasági Bronz Érdemkereszt kitüntetés (2007)

Az 1979-ben kapott Beke Manó Emlékdíjjal

Ezek a díjak, kitüntetések mind egy hosszú, kimagasló pedagógusi pálya elismerései voltak. A legnagyobb elismerésnek azonban a tanítványok szemében, hangjában, mosolyában megjelenő szeretetet tartotta. Emberséget adott tanítványainak, s erre ösztönözte a hallgatókat is. Nemcsak a számok és ponthalmazok világába kalauzolta el a gyerekeket, hanem szervezte a kirándulásokat hazánk és külföld megismerésére, még a főzés titkaiba is bevezetett néhány kíváncsiskodót.
A hallgatók – ma már talán ősz hajú tanárok – sem fogják elfelejteni a kistáblák sokaságát, a megkövetelt differenciált feladatsorokat, s talán még emlékeznek Pólya György tanári „Tízparancsolatára”, amelyre felhívta a figyelmüket, s most keresik azokat a szépségeket a tanításban, melyekre szintén Boroska Miklós hívta fel a figyelmet. Maradandót alkotott, a maga elé állított mérce a kollégák számára is példa volt.

A közéleti munkát abbahagyta, mert kilenc éve súlyos szívműtéten esett át. Ennek dacára kirándulásokat szervezett, nevelte, oktatta unokáit, és úgy élt, mint ahogy Goethe megfogalmazta: „Ha egy szép élet vágyát őrzöd, a múlttal nem szabad törődnöd, s mindig úgy tégy, ha veszteség ér, mint hogy ha újjászülten élnél."
Mit érezhetett? – töprengek, amikor papírra vetette a következő sorokat:

„Magamban vagyok, gondolkodom:
Mi lenne jobb, menni vagy maradni?
Egyik énem tán erősebb, az első mellett voksol,
A másodikra serkent a maradék hit.

Szeretnék hinni abban, hogy érdemes…
Mind maradék szívem rosszabbodva (de lüktetve),
Az agyammal tudom, örömet szereznék,
Mint Jézuska (valakiknek) boldogságot hoznék.

Merengek azon, hogyan lesz majd vége?
Eszmélek-e majd, vagy befejezem végre?
Szeretnék nyugodtan, megbékélve menni,
Nyűgnek maradni tán nem akar senki!

Tudom sokan majd sajnálni fognak,
A szükséges lepellel majd sírva letakarnak.
Kívánom, hogy helyem legyen gyorsan foglalt,
Hisz a sír (emlék) sok mindent eltakar…"

Egy boldog, jó hangulatú, szilveszteri családi együttlét után 2010. január 1-jén még minden barátját köszöntött, majd leült, hogy befejezze földi pályafutását.
Hatalmas tömeg kísérte utolsó útjára, s búcsúzott az *embertől*, a *kiváló pedagógustól*, akitől annyi szépet és jót kaptak.

Forrás:
- Boroska Miklós szakmai önéletrajza
- leányával való beszélgetés
- személyes ismeretség

RAFFAY ZOLTÁNNÉ OLÁH KATALIN

BOROSKA MIKLÓSNÉ Z. Nagy Ilona

Ilona (Újiráz, 1937. április 15. – Nyíregyháza, 1993. december 18.): tanító, gyakorlóiskolai szakvezető tanító.

Édesapja, Z. Nagy Sándor bognármester, édesanyja, Tóth Julianna varrónő volt. Hárman voltak testvérek, valamennyien lányok. Jobb megélhetés reményében a család 1941-ben Székelyhídra költözött (ekkor csatolták vissza Magyarországhoz), s kis boltot nyitottak, ahol a szülők kereskedéssel foglalkoztak.

Ilona itt kezdett iskolába járni, s az első-második osztályt jó eredménnyel el is végezte, amikor a háború és a magyarüldözés beleszólt az életükbe. 1946-ban a család mindenét odahagyva elmenekült, s a Hajdú-Bihar megyei Csökmőn telepedtek le. Édesapjának sikerült eredeti mesterségével foglalkozni, bognár volt még a termelőszövetkezetben is, az édesanyja pedig varrással egészítette ki a megélhetéshez szükségeseket. Ilona itt fejezte be az általános iskolát, tanítóképzőbe jelentkezett, de a beretytyóújfalui Arany János Gimnáziumba vették fel, ahol 1955-ben reáltagozaton érettségizett.
A családnak nagy terhet jelentett a három gyerek iskoláztatása, így Ilona nem tanulhatott tovább (akkor számtan-fizika tanár szeretett volna lenni), 1955 nyarán munkába állt a Csökmői Földműves Szövetkezetnél. Könyvelőként dolgozott, egy év múlva letette a szakmai vizsgát, s ekkor ismerkedett meg későbbi férjével Boroska Miklóssal, aki az ottani általános iskola számtan-fizika szakos tanára volt. 1957 szeptemberében mint menyasszony került Ilona Nyíregyházára, s dolgozott tovább könyvelőként a Megyei Értékesítő Központban. 1957. október 26-án kötöttek házasságot, ekkor Boroska Miklós már Nyírmadán tanított, lakást is kaptak, és így Ilona is ott tudott elhelyezkedni a Nyírmada és Vidéke Körzeti Földműves Szövetkezetnél. A két leány megszületése után (1958, 1961)

Boroska Miklósné képesítés nélküli óvónőként dolgozott egy évig, majd képesítés nélküli napközis nevelő lett az általános iskolában. Az 1963/64-es tanévben felvették a Nyíregyházi Felsőfokú Tanítóképzőbe levelező hallgatónak, s ekkor már tanítani is kezdett. 1966-ban szerezte meg tanítónői oklevelét, de 1965 őszétől a család már Baktalórántházán élt, s tanítottak mindketten. Ilona 3. és 4. osztályban, ezen kívül a felső tagozatos napközis csoportot vezette, és a 7-8. osztályos leányoknak politechnikát oktatott. Felkészültségéről már akkor megállapították, hogy szakmai és módszertani szempontból igen jó: „Azok közé a nevelők közé tartozott, akik minden idegszálukkal, erejüket és idejüket nem kímélve a gyermek, az iskola érdekében dolgoznak."

4. osztályos tanulóival betanította a „Kalocsai lakodalmas" néptáncot, igen színvonalasan, s a járási Kulturális Seregszemlén első díjat nyertek. Nagy hozzáértéssel vezette a helyi kultúrház tánccsoportját is, egész tevékenységére a sokoldalúság volt a jellemző. Nevelői munkájában szakított az elavult módszerekkel, mindig kereste az újat. Ismerte jól tanítványait, neveltségi szintjüket, alkalmazta minden egyes tanítványával szemben az egyéni bánásmód elvét.

1969. augusztus 16-án került a Tanárképző Főiskola Gyakorló Általános Iskolájába, s innen is ment nyugdíjba 1992. április 16-án.

Munkáját napközis csoportvezetőként kezdte, majd 1971. szeptember 1-jétől a kisszakaszos felmenőrendszerben 3-4. osztályos osztálytanítóként dolgozott, 1972. szeptemberétől szakvezető tanítói megbízást kapott számtan és reáljellegű tantárgyakra. 1973/74. tanévtől az egész napos 3-4. osztályban tanított, majd ennek megszűntével ismét kisszakaszos felmenőben tantárgycsoportos tanítás keretében matematikát és környezetismeretet. Tanítási óráira, a hallgatókkal való foglalkozásokra mindig gondosan felkészült. Eredményesen kísérletezett a Forrainé illetve a Varga Tamás-féle matematika-tanítási módszerekkel. Ezekhez a feladatsort és programozást maga készítette. Munkája nagyon eredményes volt, több bemutató órát tartott hallgatóknak, kollégáknak, továbbképzéseken. Ezeken mindig láthattuk a módszerek személyiségformáló hatását, s azt, hogy Ilona órái mennyire nevelésközpontúak voltak. Látható volt a tanító és tanítvány között kialakult helyes és jó kapcsolat, a gyerekek aktívak és felszabadultak voltak, mindenki egyéni képességének megfelelően dolgozhatott, s az egyéni munkájukat mindig ellenőrizte és értékelte. A gyengébbek felzárkóztatásával is törődött, órán és órán kívül is foglalkozott velük, a jobbakat versenyekre készítette fel. Felelősségteljesen készítette tanítványait a felső tagozatos munkára, vezette a Kis Matematikusok Baráti Körét az alsó tagozatban. A gyerekek rajongtak a tanítójukért!

Tehetséggondozás

Saját használatra összeállított feladatsorát később feladatgyűjteménnyé fejlesztette, amely a matematikai gondolkodást és képességfejlesztést szolgálta. Ezt a feladatgyűjteményt a Pedagógiai Kabinet sokszorosíttatta. Az úttörőkisdobos munkába igen aktívan bekapcsolódott, tánccsoportot vezetett, mely komoly szakmai tudást és szeretetet árult el róla (maga is néptáncos volt), megyei első helyezést értek el évről-évre.

Férjével együtt nyaranta kirándulásokra vitte az osztályát, feledhetetlen élményeket szerezve ezzel, s még ma is emlegetik a volt tanítványok. Mindemellett anya, feleség, társát mindenben segítő is volt, biztosította a meleg családi hátteret a férje egyre kiemelkedőbb munkásságához.

Nyírmadán, Baktalórántházán és Nyíregyházán is viszonylag nagy társasági életet éltek, sok barátjuk volt, szerették a Boroska házaspárt. Mindketten igen segítőkészek voltak, minden területen. Nyírmada várossá avatásakor külön meghívót kaptak, melynek nagyon örültek, az ottani munkásságuk elismerését érezték ebben a meghívásban. A matematikai tanszék rendezvényeinek és az iskola számos baráti megmozdulásának aktív résztvevői voltak, készítették a finomabbnál finomabb falatokat: hurkát, kol-

bászt, disznósajtot. A téli vakáció mindig úgy kezdődött, hogy a tantestület közös disznótoros vacsorát tartott, miután Miklós, Mélykúti János, Fekete Mátyás és Ilona vezetésével elkészítettük a felsorolt finomságokat, beszélgettünk nemcsak iskolai dolgokról, boldog ünnepeket kívántunk egymásnak, s énekeltünk szebbnél szebb magyar nótát. Igazi baráti közösség voltunk.

Lányaikat megfelelő szigorral és saját maguk alkotta értékrenddel nevelték, az iskolában nem volt megkülönböztetés! Jó példát látva lányaik is a pedagógusi pályát választották hivatásul. Az idősebb földrajz-rajz szakos, elismert tanára a nyíregyházi Jókai Mór Református Általános Iskolának. A fiatalabb lány tanítónő lett, sajnos, ő az édesanyja halála után alig egy évvel súlyos betegségben meghalt.

Boroska Miklósné igen intenzív életvezetése, (két végén égette a gyertyát) sajnos nem maradt büntetlenül, az 1980-as évek második felében betegeskedni kezdett, de nem figyelt magára. Dolgozott rendületlenül. Továbbra is töretlen lelkesedéssel foglalkozott a hallgatók versenytanításra való felkészítésével, még helyettesítést is vállalt napközis társa helyett. Nagyon jó kapcsolata volt kollégáival. Példát mutatott a szemléltető eszközök készítésével és gondozásával, a takarékossági mozgalomba való bekapcsolódással, a szülőkkel való kapcsolattartással. Igyekezett a tanítás során szerzett jó tapasztalatait az alsó tagozatos kollégákkal megosztani, de az ötödik osztályban tanítók is szívesen figyelték tevékenységét.

Nagyon örült, amikor lányai sikeresen elvégezték a főiskolát, munkahelyet kaptak, majd férjhez mentek, s nagyon várta az unokákat. Amikor megszületett első unokája, akkor mondta, hogy „ha valakinek unokája születik, nyugdíjazni kellene, hogy most már unokáját nevelhesse."

1991 szeptemberétől már nem bírta a szakvezetői munkával együtt járó feszültségeket, a 3-4. osztályban folyó egyre nagyobb követelményeket igénylő munkát, s napközis nevelői munkakörbe kérte magát áthelyezni, s innen ment nyugdíjba egy félév múlva, de ekkor már tudtuk, hogy betegsége erősebb nála. Sokat volt kórházban, s legnagyobb szomorúságára nem tudott annyit foglalkozni a kis Tamással, amennyit szeretett volna. 1993 karácsonya nemcsak a Boroska családnak, hanem volt kollégáknak, tanítványoknak, szülőknek is szomorú volt, mert előtte pár nappal ment el örökre egy igazi pedagógusvénával megáldott tanítónő, aki egész életében mindig csak adni akart, önzetlenül.

A Boroska nagyszülők unokájukkal

Csaknem 30 éves pedagógusi munkakörben végzett tevékenységét többször ismerték el fizetésbeli feljebbsorolással, jutalmakkal, sőt kitüntetésekkel is.

Miniszteri Dicséret (1981)
Kiváló Úttörővezető (1985)
Bessenyei György Tanárképző Főiskola Kiváló Dolgozója (1990)
Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1992)

Forrás:
- iskolai minősítések,
- lányával való beszélgetés,
- személyes ismeretség.

RAFFAY ZOLTÁNNÉ OLÁH KATALIN

BÚZA BARNA MIHÁLY (Debrecen, 1931. március 28. – Hajdúböszörmény, 1995. augusztus 26.) tanító, tanár, igazgató.

Református családban született. Édesapja katonatiszt volt, aki előbb törzsőrmesteri, majd főhadnagyi rangban szolgált. Gyakran más és más szolgálati helyre helyezték. Családja természetesen követte őt újabb és újabb szolgálati beosztásainak helyszíneire. Éppen ezért fordulhatott elő, hogy az ifjú Búza Barna elemi iskoláit Berettyóújfaluban végezte el, a gimnáziumot pedig Nagyváradon. Debrecenben és Hajdúböszörményben is járt gimnáziumba, két-két évet.

A front közeledtével családjával együtt hazatelepült Debrecenbe.
Éppen emiatt a II. világháború után honosítást kellett kérnie, és különbözeti vizsgát kellett tennie.

Először követte volna édesapja példáját, katonatiszt szeretett volna lenni, így 1951-ben hadnagyi rangot szerzett. Rövid ideig szolgált csupán, utána származása miatt le kellett mondania a katonatiszti pályáról. Csak 1971-ben kapott tartalékos főhadnagyi rangot.
A katonatiszti pálya vargabetűi miatt gondolt arra, hogy valamilyen más egzisztenciát teremt magának. Ezért végezte el először a tanítói, majd a tanári szakot. Debrecenben a tanítóképzőben végzett, majd 1957 és 1962 között Egerben a Tanárképző Főiskolán szerzett magyar-történelem szakos tanári diplomát. Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen levelezőként elvégezte a történelem szakot 1964 és 1966 között.
Fodor Katalint vette feleségül, aki maga is tanító volt.
Még be sem fejezte iskoláit, máris tanítania kellett. Hajdúböszörmény külterületén, Bodaszőlőn kezdtek el tanítani, már házaspárként. Búza Barna hamarosan igazgató lett. Itt született két fia, az ifjabb Barna és az öccse, Csaba.
1953-ban már Hajdúböszörményben tanított a 2. számú Általános Iskolában (a volt fiúiskolában, ma Bocskai István Általános Iskola). Előbb napközi otthonban dolgozott nevelőként, majd tanárként tanított.
Itt lett szakszervezeti tag is 1953-tól.
1956 és 1964 között ismét Bodaszőlőn tanított, s ellátta az igazgatói feladatokat is.
1967-től az akkori 6. számú Általános Iskolában lett pedagógus. (a jelenlegi Eötvös József Általános Iskolában.). Többször volt igazgatóhelyettes is ebben az iskolában.
Nevelői munkájáért sokszor kapott pénzjutalmat és soron kívüli előléptetést is.
Hosszabb ideig tanított a Budai Nagy Antal utcai Általános Iskolában is.
A Munkás-Paraszt Kollégiumban is dolgozott mint vezető, az egykori Kálvineum épületében. Ezt a munkáját szerette a legjobban, hiszen itt a diákok egész nap vele voltak, éjjel-nappal, szinte pótapjukként ragaszkodtak hozzá. Egykori tanulói sokáig jártak vissza kedves tanárukhoz, még azután is, hogy elvégezték az iskoláikat.
1989-től a 3. számú Általános Iskolában (ma Bethlen Gábor Általános Iskola) dolgozott napközi vezetőként.
1985 januárjában komoly csapás érte. Súlyos betegségben, mégis váratlanul meghalt felesége. Nem bírta sokáig az egyedüllétet, a gyászév letelte után, 1986 februárjában újra megnősült, elvette Márkus Magdát. Búza Barna 54 éves korában újra önmagára talált. Mindkettőjük családja elfogadta az új házastársat. Majdnem tíz évig éltek együtt nagy boldogságban, szeretetben. Nagyra becsülték egymást. Unokáikat éppen úgy szerették, mint a saját gyermekeiket.
1987. június 6-án szívinfarktus érte, sokáig ápolták. Ekkor már előrehaladott cukorbajban szenvedett, s megállapították magas vérnyomását is.
Amint tehette, mégis tovább dolgozott. Harminckilenc évig tanított, 1987. december 27-ig. Ezután sem tudott azonban elszakadni a pedagógusi hivatástól. Hol szerződéssel, napközis nevelőként, hol óraadó tanárként dolgozott.
Utolsó munkanapja 1994. április 15-e volt.
Közismert és közszeretettnek örvendő emberként ment végleg nyugdíjba. Nemcsak diákjai, hanem pályatársai, kollégái is nagyra becsülték, szerették őt. Diákjai szerint szigorú, de igazságos és következetes volt, akitől tanórán és azon kívül is nagyon sokat lehetett tanulni. Humánus, széles látókörű, érdeklődő ember volt. Olykor, nagy titokban, még verseket is írt. Ezeket elsősorban családjának mutatta meg. Kollégái is tudtak erről a szenvedélyéről. Énekelni is gyakran hallhatták, szép hangja volt.

Milyen ember volt?
Nagyon kötődött édesanyjához, akit korán, 17 évesen vesztett el. Ez a csapás erősen megviselte, hiszen az utolsó napjáig gondját viselte, ápolta édesanyját. Talán éppen e miatt a tragédia miatt vágyott egész életében a szeretetre. Ugyanakkor derűs, nevetős, kiegyensúlyozott ember volt mindig is.
Nagy sportrajongó volt, főképpen a labdarúgást szerette. Ezt nemcsak nézte, de ifjabb éveiben művelte is. Szerette a sakkot is, gyakran játszott pályatársaival, kollégáival.
A televízióban az irodalmi műsorok mellett a természetfilmekre volt elsősorban kíváncsi.
Szabadidejében szívesen foglalkozott kertészkedéssel, szőlőműveléssel is. Idősebb korában keresztrejtvényfejtéssel tartotta karban memóriáját.
Búza Barnát egyformán szerettek diákjai és tanárkollégái, ismerősei is. Még azok a diákok is megkedvelték, akik korábban nem rajongtak sem a históriáért, sem a nyelvészetért és a literatúráért. Idősebb korában is sikerült megőriznie emberi tartását, derűjét. Szerette az embereket, diákjait, kollégáit, s azok is őt.

Forrás: családi visszaemlékezés

BORÓK IMRE

C-Cs

CSENDES JÓZSEFNÉ Szentesi Judit (Nyíregyháza, 1934. május 4. – Nyíregyháza, 1998. március 19.): általános iskolai tanár, szakvezető tanár.

Szentesi István hivatásos katona és Szennyes Jusztina házasságából született második leányként. Édesapját 1935-ben mint létszámfelettit nyugdíjazták, ezután gazdasági tisztviselő lett, majd a háború után munkásként dolgozott 1951-ben bekövetkezett haláláig.

Judit és három évvel idősebb nővére Nyíregyházán jártak iskolába, majd a líceumi érettségi után mindketten az Egri Pedagógiai Főiskolán tanultak tovább és szereztek általános iskolai tanári oklevelet. Magdi magyar-történelem szakos, később újságíró lett. Judit biológia-földrajz szakos és gyakorló évi tanítását Tiszarádon kezdte meg 1954 szeptemberében. Innen rövid időn belül – 1954. szeptember 16-án – átkerült Nyíregyházára, az akkori VII. sz. Általános Iskolába. Ezután tanított még a IV. sz. Általános Iskolában, majd a XII. sz. Általános Iskolához került annak szervezésekor. Ez az iskola jogelődje volt a Tanárképző Főiskola Gyakorló Általános Iskolájának. Szaktárgyai tanítása mellett a leány úttörőcsapat vezetője is volt. A pedagógus pályára való rátermettsége már ekkor kitűnt, fiatal kora ellenére nagyon jó pedagógiai érzékkel rendelkezett. Határozott és szigorú volt, de nagyon szerette a gyerekeket, s azok is őt, s ez a kölcsönösség alapja volt az eredményes munkájának. Lelkesen, megvalósítandó jó ötletekkel mindig elől járt a munkavégzésben. Tanítási órái már ekkor mintaszerűek voltak, látszott, hogy sokoldalúan képzett, nagy mestere volt a belső szemléltetésnek, s igen jó kapcsolata volt idősebb kollégáival. Meghallgatta tanácsaikat, sőt meg is fogadta azokat, így a mozgalmi munkában neki is segítőkész társai voltak. Családi körülményei miatt váltott, s került a II. sz. Általános Iskolába, ahol 14 évig tanított.

Az iskolai lelkiismeretes és példamutató munkája mellett nagyon sokat segített özvegy édesanyjának, annak haláláig együtt éltek, és mindenféleképpen gondoskodott róla. Sokat segített az akkor már férjnél lévő nővérének is.

1969-ben férjhez ment Csendes József műszaki ellenőrhöz, s így Juditnak két kamaszkorú fiú nevelését is vállalnia kellett, amit derekasan, nagy szeretettel meg is tudott oldani. Mindkét fiú diplomát szerzett, s édesapjuk halála után se fordultak el egymástól, különösen a kisebbik, Csaba volt nagyon ragaszkodó.

A magánéletben beállt változások nem akadályozták Jutkát az iskolai munka további mintaszerű végzésében, sőt minden területen igyekezett a lehető legjobban szerepelni. Szaktárgyait továbbra is nagy hozzáértéssel, változatos mód-

szerekkel és munkaformákban tanította, felkeltve a Tanárképző Főiskola Földrajz Tanszék vezetőségének is az érdeklődését. Akkori tanítványai közül többen példaképüknek választották. Hangoztatták: „Azt szeretném, ha valamikor az én gyerekemet is ilyen tanár tanítsa, mint Jutka néni"; „Jót akar, rendes, becsületes, lelkiismeretes, nagyon megért bennünket, világot látunk tanár nénivel."

Osztályfőnök- és rajvezetőként is rengeteget tett a gyerekekért. Felkarolta a nehezebb körülmények között élőket, segítette őket a tanulásban, szervezte nekik a kulturális programokat, s jó kapcsolatot tartott a szülőkkel is. Szakmai felkészültsége, a legújabb tanítási módszerek alkalmazása és az ismeretek gyerekek bevonásával történt elsajátíttatása alkalmassá tették arra, hogy főiskolai hallgatóknak külső iskolai gyakorlatvezetője legyen. A hallgatók szerettek nála gyakorolni, életszerűnek tartották. Sokat segítette a hallgatókat a módszertani ismeretek megszilárdításában, a különböző munkaformák megválasztásában és az osztályfőnöki munka megszervezésében. Nagyon eredményesen dolgozott, s így 1972 szeptemberében elfogadta a gyakorlóiskolai felkérést, s húsz éven keresztül foglalkozott ezután a földrajz szakos hallgatók felkészítésével. A gyakorlóiskolában is arra törekedett, hogy a tanulók minél alaposabb földrajzi ismeretekre tegyenek szert, óráit korszerű módszerek alkalmazásával, sokoldalú szemléltetéssel tette érdekessé, színessé. Kísérleteket folytatott a jobb módszerek kialakítása érdekében, tanítványai eredményesen szerepeltek a városi és megyei szaktárgyi versenyeken. Szakmai téren állandóan képezte magát. Bemutató órái élményszámba mentek, amelyeket gyakran látogattak külföldi vendégek is.

Eperjesi és gyakorlós kollégák társaságában

A hallgatókkal való foglalkozása is igen színvonalas volt. Rajongtak érte a hallgatók, gyakran nemcsak szakmai, hanem magánéleti problémáikkal is szakvezetőjükhöz fordultak. Bölcs útmutatásait igyekeztek magukévá tenni, s nagyon sokan emlegették tanárukat, amikor már tanítottak, s felidézték mindig mosolygós segítőkészségét, tárgyilagos bírálatait. Mint osztályfőnök és rajvezető is arra törekedett, hogy a gyerekek jól érezzék magukat a bőrükben, kellő szigorral ugyanakkor megértéssel terelgette őket a helyes viselkedés szabályainak betartása felé. Nagy energiát fordított arra, hogy a gyerekeket közösséggé formálja. Sokat kirándultak, kimozdultak az iskola falai közül, s a gyerekek életre szóló élményekkel gazdagodtak az irányítása alatt. Utolsó osztálya az idén 20 éves találkozót szervezett, s hálásan gondoltak volt osztályfőnökükre, a sok-sok élményre és intő szavaira, felidézve kedvességét és mosolygósságát, amit még akkor is éreztek, amikor szigorúan lépett fel velük szemben.

E sorok írója csak jókat tud róla írni. A tantestület meghatározó egyénisége volt. Évekig vezette a földrajz-biológia munkaközösséget, ahol nagyon jó barátok voltak valamennyien, aktívan kapcsolódtak be a tantestületi megmozdulásokba, közösen osztották el a bemutató órákat, vagy segítettek egymásnak, ha valami gondja volt valamelyiküknek. Jutka indirekt módon serkentette munkatársait a lehető legjobb munkára. Gyakran kaptam tőle helyettesi munkámhoz használható, jó tanácsokat. Bámultam munkabírását, s azt, hogy otthoni gondjaival sosem próbált a kötelességei alól kibújni. (Előbb édesanyját veszítette el, majd a férjét kellet ápolnia, s maga is átesett egy súlyos betegségen.)

Részt vett az OPI kisérleti tankönyveinek kipróbálásában, rendszeresen beszámolt tapasztalatairól, sőt publikálta is azt. A földrajztanítás c. főiskolai módszertani füzet, a hatodik osztályos földrajz „Tanári kézikönyv" főbírálója volt. A tanszék tanáraival, a szakmai munkaközösségek tagjaival, a szülőkkel, a kollégákkal való kapcsolata végig példaértékű volt.

Munkáját többször elismerték. Kitüntetései:
Kiváló Úttörővezető, 1977
Kiváló Munkáért, 1982
Szocialista Földrajzért, 1984
Pedagógus Szolgálati Emlékérem, 1992

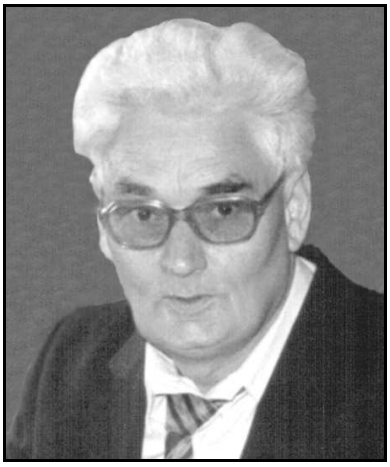
Nyugdíjba vonulása után sem szakadt el az iskolától, de meghatározó egyénisége hiányzott a mindennapokból. Fiatalabb kollégái gyakran felkeresték szakmai tanácsért, vagy csak egy kis

beszélgetésért, tartottak közös névnapokat, kirándultak együtt. Örültem, hogy gyakran én is ott lehettem, s egy percig se jelentett gondot, hogy amikor újra megbetegedett, a segítségére legyek. De ezzel nem csak én voltam így. Többen felváltva jártunk hozzá, látogattuk a kórházban, segítettük elviselhetőbbé tenni a szomorú valóságot. Megrendülten vettük tudomásul halálhírét, s álltunk díszőrséget koporsójánál. Nyíregyházán óriási tömeg volt jelen a búcsúztatásán, s vett búcsút egy igazi pedagógustól, aki csak jót és szépet igyekezett adni egész pályafutása alatt. Hamvait Budapesten helyezték örök nyugalomra.

Forrás: hivatalos minősítések, személyes kapcsolat.

RAFFAY ZOLTÁNNÉ OLÁH KATALIN

CSÉPKE GYÖRGY (Kemecse, 1932. május – Üllő, 2007. április 15.): tanító, általános iskolai tanár.

Édesapja, Csépke György törzsőrmester, adminisztratív munkát végzett, édesanyja, Garacsi Mária háztartásbeli volt. Hárman voltak testvérek, György az egyetlen fiú. A szülők taníttatták gyermekeiket.
Hamarosan beköltözött a család az újonnan épített lakásukba Nyíregyházára. György itt végezte általános iskolai tanulmányait. Ugyanitt érettségizett és megszerezte a tanítói diplomát.
Első munkahelye a Hajdú-Bihar megyéhez tartozó Sulymos-tanya, ahol összevont alsó tagozatot tanított éveken át, nehéz körülmények között. 1958 szeptemberében már Tiszagyulaházán kezdte el az új tanévet.
Közben földrajz-biológia szakos diplomát szerzett Egerben. A saját tantárgya mellett kémiát is tanított és énekkart is vezetett. Ezen kívül az ötödik osztály osztályfőnöki teendőinek ellátásával is megbízták.
Itt találkozott Veréb Márta tanítónővel, a kapcsolatból szerelem lett, a szerelemből házasság 1960 szeptemberében. Házasságukat a jó Isten két gyermekkel ajándékozta meg. 1961-ben Márta nevű kislánnyal, majd 1964-ben kisfiúval, Györggyel. Nagyon szerette a családját és gyermekeit.
Az 1965-ös tanévet Üllőn kezdték, hogy közelebb kerüljenek a testvérekhez. A nagyszülők is odaköltöztek, s így három generáció élt együtt. Az Árpád Fejedelem Általános Iskola várta őket, ahol György a saját szakját tanította, énekkart vezetett és természetjáró volt. Felesége alsó tagozatban tanított és 11 évig volt az iskola igazgatóhelyettese.
1970. január 1-jén feladta a tanítást – ami nem volt könnyű számára –, és az érdeklődésének jobban megfelelő munkakörben helyezkedett el. Először a BME talajmechanikai laboratóriumában vállalt munkát, majd nagyobb építkezések (pl. metró-építés) talajmechanikai szempontból történő alapozási munkáinál tevékenykedett. Munkáját magas kitüntetéssel jutalmazták. Itt dolgozott nyugdíjba vonulásáig, 1992-ig.
Hálás egykori tanítványaként emlékezem rá:
Emlékezésemet egy kínai mondással kezdem, amelyben benne van tanár úr egész életének értelme: *„Ha a jövő évről akarsz gondoskodni, vess magot, – Ha egy évtizeddel számolsz, ültess fát, – Ha terved egy életre szól, nevelj embert!”*
Csépke György, földrajz-biológia szakos tanárt 1958 szeptemberében Tiszagyulaházán az ötödik osztályban ismertem meg, ahol osztályfőnököm lett. Mikor először lépett a tanterembe, a szemüveg és a komoly tekintet szorongást keltett mindannyiunkban. Amikor azonban beszélni kezdett, gyengédség, szeretet sugárzott belőle, a morcos tekintet eltűnt. Megszerette az osztályt és az osztály is őt. Négy éven át féltő gondoskodással vett körül bennünket.

Szakmájának, hivatásának élt, odahaza üvegháza volt, benne különleges növények és állatok. Úgy ápolta, gondozta őket, mint anya a gyermekét. Az osztályteremben élősarkot rendezett be növényekkel és akváriummal, melyet mi gondoztunk. Megszerettette velünk a növényeket és az állatokat. Megtanultuk, hogy a természetet nemcsak szépíteni, hanem védeni is kell, hogy megmaradjon a jövő nemzedék számára. Az ő példája segített abban, hogy a környezet szeretetére és védelmére neveljem tanítványaimat. A tananyagot tapasztalatokra építve sajátíttatta el velünk. Gyakran üldögéltünk a Tisza partján, gyönyörködtünk vizének fodrozó hullámaiban, közben hallgattuk a madarak énekét. Ellátogattunk – természetesen kerékpárral – Tiszadobra, ahol kegyeletünket róttuk le Vásárhelyi Pál, gróf Andrássy Gyula és Tisza István szobrai előtt. Ahogy egyre többet kerékpároztunk, távolabbra is elmerészkedtünk, Tokajig meg sem álltunk. Kicsit nehézkesen, de feltoltuk a kerékpárt a Kopasz-hegy tetejére, ahonnan csodálatos volt a kilátás. Ahhoz, hogy hazánk távolabbi részébe is eljuthassunk, pénzre volt szükségünk. Makkot gyűjtöttünk (ez is tanár úr ötlete volt), eladtuk, és így szaporodott a pénzünk. Nagy dolognak tűnt az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején egy Hajdú-Bihar megyei kis faluból eljutni Budapestre, a Margitszigetre, Csillebércre, megmászni a Bélkő-hegyet, s látni alattunk a nagy szürkeséget, a felhőket. Büszkeség töltött el, hogy ott lehettem, ahol egykor Dobó István védte Eger várát, ahol Gárdonyi Géza megírta az Egri csillagokat, vagy Sárospatakon, ahol megtudtam, mit jelent a „sub rosa" kifejezés. Csodálatos része volt az életemnek ez az élményekben gazdag négy esztendő.

„Mindennek megvan a maga szépsége, csak keresni kell és rátalálsz" – mondogatta gyakran tanár úr. Valóban rá tudok csodálkozni a világra, megtalálom a szépet a nyár virágzó pompájában, az őszi fák rozsdás leveleiben, vagy a tél zúzmarától csillogó fáiban és a tavaszi lombok között a nyitnikék énekében. Unokáimnak is gyakran felhívom a figyelmét ezekre az apró szépségekre. A nagy rohanás közepette olykor észre sem vesszük, hogy mennyi szépet rejt a természet. Ezektől az apró örömöktől boldogabb lehetne az életünk.

Köszönöm, köszönjük, hogy ennyi mindenre megtanított bennünket tanár úr. Tanítványai megállták a helyüket, számosan többdiplomások, haza- és természetszerető emberekké váltak.

Ez volt a lecke, mi ezt megtanultuk. Ezt az örökséget továbbadjuk gyermekeinknek, unokáinknak. Kívánok mindenkinek ilyen tanárt és osztályfőnököt. Büszke vagyok rá, de ő talán még büszkébb ránk ott az égi hazában.

Bersot francia filozófus bölcselete alapján az idő örök értéket teremt: *„Az élet nem több, mint egy pillanat, de ez a pillanat elég ahhoz, hogy örök értékű dolgokat vigyünk végbe."*

Nyugdíjasként szabadidejét kitöltötték az unokákkal való foglalkozások (öt unokával áldotta meg az ég), a kertészkedés és a családi utazások.

Sírja az üllői katolikus temetőben található, emlékét pedig a családja és tanítványai szívükben őrzik.

Források:
- hivatalos iratok
- Csépke Györgyné visszaemlékezései
- idézetek a Bölcsességek c. könyvből

KOVÁCS-KIS SÁNDORNÉ

CSETNYÁK JÁNOSNÉ Sóvágó Éva Margit

(Hajdúszoboszló 1966. július 13. – Hajdúszoboszló, 2008. szeptember 13.): közgazdásztanár.

„Senki sem különálló sziget, minden ember a kontinens egy része, a szárazföld egy darabja... Minden halállal én leszek kevesebb, mert egy vagyok az emberiséggel; ezért hát sose kérdezd, kiért szól a harang: érted szól."
/John Donne /

Ez a harang Csetnyák Jánosnéért, Éváért szólt 2008 szeptemberében, a mindannyiunk által szeretett és tisztelt kollégáért, osztályfőnökért, vezetőért – és részben értünk is. Mert közénk tartozott. E rövid földi életének 42 évéből 26-ot itt töltött, a hajdúszoboszlói Közgazdasági Szakközépiskolában. Ide járt diákként, majd az egyetem után itt dolgozott közgazdásztanárként, haláláig.

42 év nem hosszú idő, ha emberéletről van szó. Hisz még alig volt túl a kisgyerekes korszakán, a fiai még tizenévesek voltak. A nagymamaság öröme nem adatott meg neki. De ebbe a rövid életbe nagyon sok minden belefért.

Hajdúszoboszlón született, egyszerű dolgos szülők harmadik gyermekeként. A család – nehéz anyagi helyzete ellenére – gondoskodott a legkisebb gyermekük taníttatásáról. Általános iskolai tanulmányait – akkori nevén – a hajdúszoboszlói 1. számú Általános Iskolában végezte. Mindig jó tanuló volt, érdekelték a reáltárgyak, ezért nem volt számára kérdéses, hogy hol folytassa tanulmányait: a hajdúszoboszlói Közgazdasági Szakközépiskolát választotta. Hihetetlen szorgalmával, kiváló logikai készségével, jó érzékével a közgazdasággal kapcsolatos tantárgyak iránt kitűnt a társai közül.

Érettségi vizsga után, 1984-ben a salgótarjáni Pénzügyi és Számviteli Főiskolára ment, ahol 1987-ben szerzett diplomát. Friss diplomásként az őt útnak indító középiskolába jött vissza tanítani, bátran vállalva iskolánkban a személyiségfejlesztő, magas színvonalú oktató-nevelő munkát. Ezzel egy időben elvégezte a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem (MKKE) közgazdásztanári szakát. Rendszeresen képezte magát, naprakész volt az állandóan változó számvitel, pénzügy, adózás világában.

Szeretettel vártuk vissza, hiszen tudtuk, hogy megbízható, szorgalmas, lelkiismeretes kollégával bővül a tantestület. Szaktanárként a maximumot nyújtotta és várta el diákjaitól. Lelkesen készítette fel tehetséges diákjait a különböző szakmai versenyekre. Sikereiket együtt ünnepelte velük, és vigasztalta őket, ha valami nem úgy sikerült, ahogyan szerették volna. A legjobb értelemben vett pedagógus volt: szerette és tudta tantárgyait tanítani, és tudta lelkesíteni, vigasztalni tanulóit.

22 évet dolgozott az iskolában, annak meghatározó egyénisége volt. Precizitása, felelősségteljes munkája alapján 2000. augusztus 16-tól az iskola gyakorlati-oktatásvezetője lett, később a felnőttképzés felelős irányítója. Vezetőként szerteágazó, felelősségteljes munkát végzett. Neki nem beosztottjai, hanem barátai, kollégái voltak, akik munkáját állandóan segítette. Igyekezett a legfrissebb információkat átadni és koordinálni a szakmai munkát. Vezetőtársként mindenben lehetett rá számítani. Hajlandó volt a nem közvetlen irányítása alá tartozó területeket is megismerni. Nem szerette, ha tájékozatlan valamilyen kérdésben. Állandóan figyelte a különböző pályázati lehetőségeket, és nem sajnálta az időt egy jó és sikeres pályázat megírására. Munkájával nagyban hozzájárult az iskolai munka tárgyi feltételeinek javításához. Tette mindezt önzetlenül, mert egy pedagógusnak ez is munkaköri kötelessége. Az iskolavezetéssel járó gondokat jól látta, és mindig volt ötlete a problémák megoldására.

2007-től a Pénzügyminisztérium megbízta a szakmai vizsgák elnöki feladatainak elvégzésével. Szaktekintélye alapján fölkérték, hogy legyen a hajdúszoboszlói önkormányzat pénzügyi ellenőrző bizottságának tagja. Hajdúszoboszló Város Önkormányzata kiváló munkája elismeréseként Évának főtanácsosi címet adományozott.

Mindennapjait a munka töltötte ki. Munkahelyén és magánéletében nem volt olyan probléma, amit meg nem oldott volna. Ha kevés volt a nappal, akkor éjszakákon keresztül dolgozott, mert kellett. Nem tudta elviselni, hogy valami függőben van, valami nem úgy működik, ahogyan azt ő szeretné. Fáradtságot, betegséget nem ismert. Munkahelyétől csak hivatalból illetve gyermekei betegsége esetén volt távol. Saját magát nem kímélve élt. Nagyszerű tanár és édesanya volt. Éva EMBER volt, aki szerette hivatását, kollégáit, gyermekeit és mindazt lelkesen fogadta, amit a SORS számára megadott. Tanítványok százai hálásak neki a tudásért. A sok egyetemről, főiskoláról visszalátogató diák

mind azt mesélte, hogy abból élnek, amit ő tanított meg nekik. S ott van még számtalan tanuló, akiket az országos versenyre készített szakmából, s azok rendre bejutottak a döntőbe, ahol sikeresen szerepeltek, megszerezve a dicsőséget maguknak, a tanáruknak, az iskolának és a városnak. Szakmaszeretet és hivatástudat kellett ahhoz, hogy nap mint nap meg tudjon felelni azoknak az elvárásoknak, amelyeket leginkább ő állított fel magának. Törődött a tanítványaival, nem sajnálta feláldozni a saját idejét azok gondjainak megoldásáért. Tiszteletre méltó volt a kimagasló szakmai tudása, a tehetséggondozásban végzett munkája, közvetlensége. Szakmai tudását nemcsak az oktatásban kamatoztatta. A vállalkozásokat is segítette pénzügyi tanácsadással. Megadatott neki az emberek szeretete. Mindenki csak elismeréssel tud róla beszélni.

Kicsit szigorú volt (önmagához is), de következetes és rendkívül emberséges. Ezért szerették. Soha nem vette félvállról a dolgokat, mindig maximális akart lenni. Közhelynek hangzik, de mindig lehetett a segítségére számítani. Okos, intelligens nő volt, nem véletlenül lett az iskola egyik vezetője. Szerettük kedvességéért, türelméért, a gondolkodásáért.

Megadatott neki a család. 1988. június 23-án kötött házasságot Csetnyák Jánossal, és a házasságukból két fiú született. A családjáért mindent megtett. Rendkívül büszke volt a fiaira, és mindent megadott nekik. Néha erején felül dolgozott – de ilyenek az anyák. Ha így nézzük, akkor ebbe a 42 évbe sok minden belefért.

Az emberi szellem kialvásakor általában felmerül a nagy kérdés: mi értelme volt ennek az életnek. Jelentett valamit? Maradt utána jel, valami fontos? Igen. Talán utódainkban, tanítványainkban vagy egy tanítványunk tanítványában tovább él egy mondatunk, egy biztatásunk. Egy mosoly beérhet akár évtizedek múlva is.

HARMATINÉ LŐRINCZ JOLÁN
KASZÁSNÉ TÓTH EDIT

D

DERZSI BÁLINTNÉ Székely Ilona (Balmazújváros, 1929. január 29. – Balmazújváros, 2009. november 6.) tanító, általános iskolai tanár, igazgató.

1929 legendásan kemény, fagyos januárjában látta meg a napvilágot. Szülei egyszerű, kétkezi munkát végeztek, akik három gyermeküket szeretetben nevelték, megtanítva nekik a tisztességes, becsületes munka szeretetét. Mindhárom gyermek tehetséges, jó képességű, valamennyien diplomát szereztek.

Ilona, a legkisebb gyermek, a Debreceni Római Katolikus Tanítóképzőben tanult tovább, szigort és fegyelmet kapott itt útravalóul, ugyanakkor nagyon sok szeretetet és emberséget is. Az oklevél megszerzése után, 1949 szeptemberében a Balmazújvároshoz tartozó Nagylaposi osztatlan iskolába került tanítónak. Iskolába? Istállóból tákolt, zörgő ablakú tanyasi épület volt az, tanszerek és szemléltető eszközök nélkül. A lelkes, pályakezdő tanítónő előtt azonban nem volt akadály, mert ott volt a tágas mező, a gazdag természet, s mindezekhez a nyíltszívű szülők, a jóságos családok, Az akkori viszonyok és körülmények ellenére ők is mindent megtettek, hogy gyermekeik írni, olvasni, számolni tudjanak. Ez a tudás iránti áhítat megegyezett a fiatal tanítónő vágyaival, ahogyan Váczi Mihály írja:

„Jegenye kívántam lenni,
Mely égre lobban a pusztában,
Ahol tornyok nincsenek,
Harang se zeng,
Hirdeti roppant hitét,
Kiáltva fényben és viharban,
Gyermekek, népek jöjjetek!”

A tanyasi családok egyikének fiát, Derzsi Bálintot is ott ismerte és szerette meg, akivel házasságot kötött. Férje az alakuló államrend közszolgálatában vállalt feladatot, s ő katonatiszt párját követve előbb Kiskunhalasra, Csornára, Budapestre, majd Nádudvarra került, végül ismét Balmazújvárosra, a szülőhelyére érkeztek. Ilona időközben magyar-történelem szakos tanári diplomát szerzett a Szegedi Pedagógiai Főiskolán (1951– 1954).

Szülőföldje, „a Hortobágy mellyéke” nagy szeretettel fogadta Derzsi Bálintnét, pontos munkáját már ismerték és nagy tanárhiány is volt akkoriban. A család végleg letelepült, házat építettek, s két gyermekükkel, Ilonával és Bálinttal élték a szorgos, munkával teli hétköznapokat. Balmazújvároson sorra kapta a megbízásokat, tanári munkája mellett 20 évig volt igazgatóhelyettes, 11 évig vezette az úttörőcsapatot, nyug-

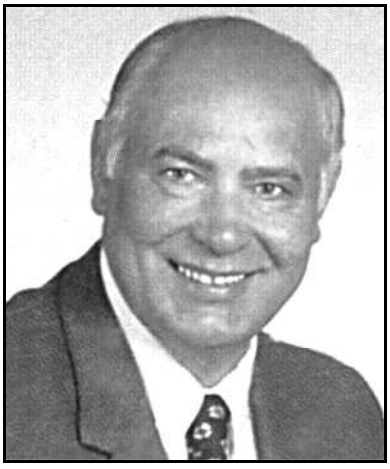
díjazása előtt igazgatói beosztással tisztelték meg.
A mindig mosolygós, szeretetet sugárzó tanárnő valamennyi feladatát lelkes odaadással végezte. Eredményes munkáját kitüntetésekkel ismerték el: Munka Érdemrend bronz fokozata, Úttörővezetői érdemrend, Kiváló Munkáért stb. Szerény egyéniségével ezekre az elismerésekre így reagált: „Boldog vagyok, hogy a legszebb életpályán dolgozhatok, amiben örömömet is találom, szívesen csinálom."
Vezetői tevékenységében is mindig okos és megfontolt, magas színvonalú munkát várt el nemcsak saját magától, de másoktól is. Szülők, gyermekek rajongásig szeretett Ilus nénije volt. Igazgatói feladatait 1984 januárjáig végezte, amikor elérkezett a nyugdíjba vonulás ideje. Igazgatóhelyettese így búcsúzott tőle:

„Mint vándormadarak, repültek az évek,
Egyre többször hangzott a szeptemberi ének,
Az útjelző kövek: célok, eredmények,
Meg a közbeeső, gondos számvetések…
Jöhet tavasz télre, ha munkás az élet,
Ha vándormadárként elszállnak az évek,
Majd elül zöreje, a végső csengetésnek."

Számára az iskolai csengő valóban elnémult, de az élet további munkára ösztönözte, késztette. Időközben pedagógusként nyugdíjba ment a férje is. A megérdemelt pihenést együtt, kertészkedéssel töltötték: a fóliasátorban palántákat, zöldségeket és virágokat nevelgettek. Emellett élete végéig megmaradt a legnagyobb hobbija az olvasás, a betű, a könyv szeretete. Idős korában is naprakész, tájékozott volt az élet minden területén. Örömmel és vágyakozással várta haza gyermekeit és négy unokáját. Legendásan sikeres volt a gasztronómiában is, minden családtagjának ismerte kedvenc ételét és nagy szeretettel készítette el azokat. Férje halála után az ő egészsége is fokozatosan romlott: szívműtét, dialízis tették próbára szervezetét, de a betegségeket is nagy fegyelemmel viselte. Gyermekei mindig mellette álltak, s amikor munkájuk miatt nem tudtak, gondoskodtak éjjel-nappal felügyeletéről, de unokahúga is rendszeresen látogatta.
Életének rövid összegzéseként elmondható: igazán élt, mert másokért élt. 2009. november 6-án a köztiszteletben álló arany- és gyémántdiplomás pedagógus elment szeretett férje után.
Forrás: önéletrajz; családtagok, barátok, kollégák visszaemlékezései.

HEGYINÉ DERZSI ILONA
PÁL ANNA

DR. DOMOKOS ERNŐ (Csíkszentlélek [ma Románia], 1945. július 20. – Sepsiszentgyörgy [ma Románia], 2008. május 24.): közgazdász, egyetemi tanár.

Elemi és középiskoláit a kézdivásárhelyi, akkori elméleti iskolában végezte. A bukaresti Közgazdaságtudományi Akadémián (Academia de Studii Economice) szerzett közgazdász oklevelet 1968-ban, évfolyamelsőként (summa cum laude). 1986-tól a közgazdaság-tudomány doktora. Három évtizedes gyakorló gazdasági tevékenysége mellett, mialatt végigjárta a mikro-, mezo- és makrogazdasági vezetés szinte minden fokát, folyamatos kutatói és oktatói munkát is végzett, sokat publikált. Az utóbbi években a vezetés, a menedzsment elmélete és gyakorlata foglalkoztatta. Sepsiszentgyörgy majd minden középiskolájában oktatott.
Munkahelyei, beosztásai: 1968-1970 közgazdász Kovászna megye Kereskedelmi Igazgatóságán, majd 1975-77: Kovászna megye Ellenőrző Tanácsában. 1978-84: igazgatóhelyettes Kovászna megye Kereskedelmi Igazgatóságán, 1985-89: szakfelügyelő az Állami Tervhivatalban, 1990-95: szakelőadó a Nemzetgazdasági

Minisztériumban, az Országos Privatizációs Ügynökségen, majd az Állami Vagyonalapnál. Magántanárként több egyetem és főiskola munkatársa (a bukaresti Hyperion és Spiru Haret egyetemé, a budapesti Gábor Dénes Műszaki Informatikai Főiskoláé). 1997-től a Kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem főállású tanára és a Sepsiszentgyörgyi Menedzserképző Főiskola főigazgatója.

Három évtizedes tudományos és publicisztikai tevékenységének eredménye több mint 500 tudományos dolgozat, tanulmány, előadás, szakkönyv, egyetemi tankönyv. Munkái négy nyelven jelentek meg: magyar, román, angol, spanyol.

Az Amerikai Életrajzi Intézet (American Biographical Institute) tudományos életművét a menedzsment-marketing területén VILÁGCSÚCSNAK (WORLD RECORD) nyilvánította. A legmagasabb cím odaítélését több mennyiségi és minőségi kritérium együttes teljesítése alapozta meg: 36 tudományos könyv és egyetemi tankönyv, több mint 500 cikk és tanulmány közzététele négy nyelven és terjesztése számos országban, a világ minden földrészén, az informatikai értékelmélet megalkotása és közzététele 1998-ban; több mint 50 nemzetközi cím, díj és nevesítés odaítélése az utóbbi években.

Angol nyelvű könyvei megtalálhatók a világ számos nagy könyvtárában (négy földrész 25 országában).

Domokos Ernő a Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja, a Magyar Szakírók Szövetségének alapító tagja, tagja a Magyar Professzorok Világtanácsának és a Magyar Írók Nemzetközi Szövetségének.

A végső búcsú alkalmával *Ferencz Csaba* újságíró így méltatta munkásságát: **„**Alapokat építő, alkotó ember. Dr. Domokos Ernő földi útja az elmúlt közel két évtizedben vált igazán közösségivé. Amikor meglódult velünk a világ, hamar felismerte, alapvető gazdasági ismeretek nélkül aligha jutunk előbbre. Gazdasági szakkönyvei hosszú sora vagy kollégáival közösen jegyzett könyvcímek száma, de cikkei, tanulmányai százai is jelzik – nem csupán a szakmának, hanem a széles olvasóközönségnek is rendszert ajánlott. Olyan rendszert, amely segíti e korántsem egyszerű új világban az eligazodást. A Babeş–Bolyai Tudományegyetem idetelepítésében, majd megkapaszkodásában is – amíg egészsége engedte – első vonalban, a szentgyörgyi egyetem első igazgatójaként az alapok megteremtésében vállalt szerepet. S közben volt ereje a nemzetközi szakirodalom porondján is megméretkezni, több nyelven megjelent alapmunkái okán a legismertebbek közé emelkedni. Marketing nélkül nincs piaci siker – ajánlotta egyik legutóbbi kötetét az olvasók figyelmébe. Együttmunkálkodásunk, lapunkban is megjelent több írásod okán is tudom, te szívósággal, elkötelezettséggel olyan sikert teremtettél, amelyre hirtelen és korai távozásod után is lehet építeni. Kívánhat-e többet egy alkotó ember a kegyetlen sorstól?”

Ez ismertető írója hat évig volt Domokos Ernő tanára az általános és a középiskolában. Mindvégig osztályelső volt. Azokban az években rendkívüli teljesítmény volt a bukaresti Közgazdasági Egyetemre bekerülni. A számos állás felvállalása, betöltése, bizonyos nyugtalan szellemre vall, de ez a nyugtalanság juttatta be a világ élvonalbeli szakemberei közé. Amikor sor került a Babeş-Bolyai Tudományegyetem sepsiszentgyörgyi tagozatának létrehozására, engem is felkért, legyek egyetemi oktató. Így az első években ketten voltunk főállású oktatók és ún. alapító tagok. A főiskola egyetemmé nőtte ki magát, így lett Sepsiszentgyörgyből egyetemi város.

Felesége, Domokos Zsuzsánna, magyar-irodalom szakos tanár. A családi életről, az együtt töltött évekről így nyilatkozik: „Ilyen volt Ő!”

Életének mottója idősebb Plinius gondolata volt: „Nulla dies sine linea” – Egy nap se teljen el egy sor (írás) nélkül. Ezt az elvet vallotta, miután a gyakorló közgazdász tevékenységét 1997-től a Babeş-Bolyai Tudományegyetem sepsiszentgyörgyi kihelyezett tagozatának megalapítójaként a tudománynak szentelte. Tudta, hogy a megszerzett tudás hatalom, amelynek átadása a legszebb érték az életben, amiért érdemes élni és dolgozni.

Lelkesen vetette bele magát az egyetemalapításba, megteremtette a működéshez szükséges alapot, örült az egyetemi campus felépítése jóváhagyásának, az alapkőletételnek, a betetőzést, – munkája méltó jutalmát már nem érte meg.

Sokat olvasott, mindent elraktározott magában, majd egyszerre feltört belőle a gondolat, és leírta. Könnyen írt, magyarul, románul egyaránt,

mert valószínű már agyában megért a gondolat, kész volt a mű. Soha nem halogatott semmit, mindent azonnal elvégzett. Igényes volt önmagával és környezetével szemben. Ha valamit nem szeretett, az az emberi butaság volt. Ragaszkodott a pontossághoz, idejét úgy tudta beosztani, hogy mindenre nyugodtan ráérjen. Másoktól is pontosságot várt el, nem szerette a szertelenséget, a nagyvonalúságot.

Őt mindenki szerette, diákjai tisztelték, mert barátságos és szerény volt. Senkiről rosszat nem mondott, úgy fogadott el mindenkit, amilyen ember az volt. Nem hivalkodott a tudásával, alkotásaival, egyszerű, közvetlen ember volt.

A tudományos munkásságára vonatkozó, nyomtatásban megjelent hazai és külföldi legfontosabb hivatkozások:

- Who is who in management - Anuar FIMAN 1994/95, 1995/96, 1996/97 Editura EXPERT, Bucureşti,
- Bibliografia Națională de Management (1990 - 1996), Editura EXPERT, Bucureşti,
- Romániai Magyar Ki Kicsoda, Scripta Kiadó, Nagyvárad, 1997,
- Erdélyi Magyar Ki Kicsoda, Scripta Kiadó, Nagyvárad, 2000,
- Magyar Tudományos Műhelyek a Környező Országokban, MTA, 2000,
- Magyar kutatók külföldön, MTA, 2000,
- A Magyar Professzorok Világtanácsának Szaknévsora, Budapest, 2000,
- Magyar Szakírók Szövetsége (MSZSZ), Budapest, 2001
- Tizenkét év. Összefoglaló tanulmányok az erdélyi magyar tudományos kutatások 1990-2001 közötti eredményeiről, I. kötet, Scientia Kiadó, Kolozsvár, 2002,

Angol, német román és spanyol nyelvismerettel rendelkezett

Kitüntetések: 50 belföldi és külföldi. Többek közt: OSKAR-CAPITAL díj, az 1995 év legjobb gazdasági könyvéért; Leading Educator of the World, Cambridge-England, 2005; The World Medal of Freedom, USA, 2006; Great Mind of the 21st Century, USA, 2006; World Record in Management-Marketing, USA, 2007; International Peace Prize, USA, 2008.

Magyar nyelven megjelent munkái: Menedzsment ABC, Trisedes Press Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 1994, Bevezetés a menedzseri gyakorlatba, T3 Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 1996, Menedzsment és marketing kezdőknek, T3 Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 1996, A privatizáció útja Romániában, Szerzői kiadás, Sepsiszentgyörgy, 1996, Menedzsment és informatika, Szerzői kiadás, Sepsiszentgyörgy, 1997, A menedzsment alapjai, Szerzői kiadás, Sepsiszentgyörgy, 1997, A menedzsment elméleti és gyakorlati alapjai, Kolozsvári Egyetemi Kiadó, 2000, Válogatott cikkek, tanulmányok Pallas Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2002,

A menedzsment elméleti és gyakorlati alapjai Kolozsvári Egyetemi Kiadó, 2002,

Útban az európai integráció felé, Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2002, A hulladékok újrahasznosításának lehetőségei Székelyföldön, Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2002,

A menedzsment elméleti és gyakorlati alapjai Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2003.

Marketing – oktatási segédlet Alutus, 2003.

Szeretett családapa és férj volt. Örült gyermekei előrehaladásának, azonban nem erőltette egyiket sem a közgazdasági pálya felé. Talán lelke mélyén fájt, hogy gazdasági tudományos munkáját a családból senki sem folytatta. Ezért is támogatta az egyetemen a tehetséges fiatalokat. Munkájában mellette állt felesége, segítette. Kezdetben, mint egy „titkárnő" cikkeit gépelte, majd számítógépen szerkesztette írásait, egy könyvét magyar nyelvre lefordította, levelezését intézte. A családi programot az ő életvitele szerint rendezte be, és megteremtette az íráshoz szükséges környezetet.

Büszke rá a családja, hogy a világ tudományossága méltányolta életművét

Gyermekei: fia, Domokos Ernő Attila jogász, közjegyző, leánya, Domokos Imola Éva biológus.

SZŐCS GÉZA

DULI ANTAL (Nyírgelse, 1905. május 15. – Nyíregyháza, 1980. február 14.): tanító, magyar nyelv és irodalom-történelem szakos tanár.

Édesapja, Duli Miklós Nyírgelsén ácssegéd volt, édesanyja, Alexa Ignácz Veronika a háztartást vezette. Elemi iskoláit Nyírgelsén végezte, tanítói oklevelét a Nyíregyházai Tanító-

képzőben szerezte, később tanári diplomát szerzett, s nagyon sok helyen tanított, többek között Makón, Álmosdon, Szakolyban, Petneházán, Pocsajban, később Nagyváradon kapott tanári állást.

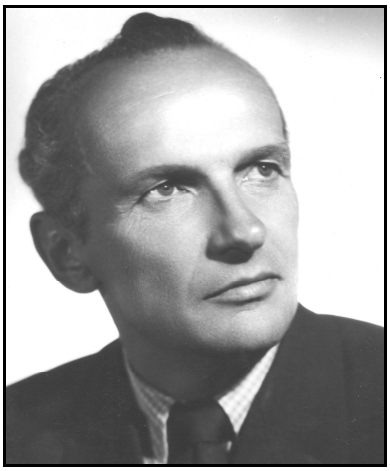

A II. világháború borzalmas pusztításából felocsúdva, a negyvenes évek közepe-vége felé az általános iskola utolsó éveit járván, több kedves tanárom érkezett haza az orosz hadifogság poklából, köztük nagyon tisztelt tanárom, Duli Antal tanár úr is, aki Nyíregyházára került.
Magyar nyelv és irodalmat tanított több éven át.
Végtelenül kedves, közvetlen, a tanítványait szerető tanár volt. Mélyen szántó, magas röptű filozofikus gondolatait közvetítette diákjainak. Jóságos, de szigorú, igazi régi vágású tanárember volt. Nemcsak a tanteremben tanított, de bárhol, ha találkoztunk a városban, megállított s beszélgetett velünk. Helytelen, magyartalan mondat s szóhasználat esetén, mutatóujját felmutatva, rögtön javított. Nemcsak tanított, de nevelt is édes anyanyelvünk helyes használatára, szeretetére, melyet sajnos kevés kollégája tartott fontosnak, de ő igen!
Szenvedélyesen szerette a magyar nyelvet, s egy percig sem engedte annak helytelen használatát.
Széles körű tudományos munkát is végzett, több dolgozata jelent meg nyelvészeti témában.
Mint autodidakta, kedvtelésből muzeológusi kutatásokban is jeleskedett.
Sajnos, a hálátlan utókor ezeket a munkákat nem őrizte meg, sem könyvtárakban, múzeumokban, sem levéltárakban nem találhatók meg.
Több diákja az ő szuggesztív egyéniségének hatására választotta a pedagóguspályát, azon belül is a magyar nyelv és irodalom és történelem szakot, mint ahogyan azt én is tettem.
Talán tudat alatt is az ő hatására „ragadtam tollat" (illetve ültem a számítógépem elé), s újságokban, folyóiratokban több írásom jelent meg az évtizedek alatt, többek között nyelvművelési témákban is. Szem előtt tartva József Attila sorait: *„Én egész népemet fogom nem középiskolás fokon taní-tani!"*
Megemlítem, hogy családunk több ponton is kapcsolódott a Duli családhoz.
Édesapám – aki szintén tanárember volt – és Tóni bácsi között nagyon jó baráti viszony alakult ki, sok közös vonás volt életútjukon. Ifjú korukban mindketten Erdélyben éltek.
Mivel közel egykorúak voltak, a II. világháborúban azonos időben katonáskodtak, egy időben estek mindketten orosz hadifogságba s egyszerre szabadultak.
1946-tól azonos iskolában hosszú évekig együtt tanítottak s nagyon jó kollégák voltak.
Tóni bácsi Ágnes lányával és Dénes fiával – mivel mi is közel egykorúak voltunk – nagyon jó barátok lettünk, s Dénes érdeme, hogy kedves telefonhívásával feleleventettük régi barátságunkat.
Azt szeretném, ha minél több pedagógus követné Duli tanár úr példáját. Nem lenne annyi merénylet édes anyanyelvünk ellen, szépen beszélnénk nyelvünket, megőrizve legnagyobb kincsünket, mert az oly kifejező, szép, árnyalt, sokszínű, egyedülálló talán az egész világon.
Óvni, védeni, ápolni kellene állandó jelleggel, mert ez mindnyájuk feladata, kötelessége, erre tanított, nevelt Duli Antal kedves tanárunk.
Hálás vagyok a sorsnak, hogy ő indított el pedagógusi, népművelői pályámon, a tőle tanultakat kamatoztattam hat évtizeden át. Nagyon nagy szeretettel őrzöm emlékét!

PETRASKÓ ZOLTÁN

E

ENGI SÁNDOR (Miskolc, 1904. január 20. – Debrecen, 1980. június 13.): tanító, tanár, igazgató.

Tanulmányait Miskolcon végezte. Az evangélikus tanítóképző intézetben 1925-ben szerzett népiskolai tanítói oklevelet.
Első állomáshelye Selyeb (Abaúj m.) volt, majd 1929-ben pályázat útján a vértesi (ma Létavértes) református egyházi elemi iskola kántortanítójaként, később igazgatójaként dolgozott 1941-ig.
Erdély visszacsatolása után az akkori kultuszminiszter állami iskolához Nagyváradra nevezte ki, majd hamarosan a Népművelési Titkárságon mint helyettes titkár dolgozott 1944 tavaszáig. Ekkor hívták be katonának, alakulatát nyugatra akarták menekíteni, de a szovjet csapatok Szentgotthárd térségében utolérték őket. Sok viszontagságot átélve családjával együtt 1945 áprilisában tért vissza Vértesre, ahonnan még abban az évben Debrecenbe költöztek, és a Péterfia utcai zenetagozatú általános iskolában mint igazgatóhelyettes dolgozott.
1952-ben az egri Pedagógiai Főiskolán magyar-történelem szakos tanári diplomát szerzett. 1954 és 1964 között igazgatója volt a Csapókerti, a Szabó Kálmán utcai (Petőfi Ált. Isk.) és a Vígkedvű Mihály utcai iskolának. Innen ment nyugdíjba 1964-ben.
Az 50-es évek elején közel két évig városi úttörő titkár volt. A nyári iskolai szünetekben mint vezető tanár a SZOT szántódi, rölytökmuzsalyi gyermeküdülőjében táborvezetői teendőket látott el.
Nyugdíjas éveiben több cikluson keresztül a III. kerületi tanács tagja, az ifjúsági bizottság elnöke volt. Sokat dolgozott a „Tiszta és virágos Debrecen” mozgalom szervezésében és fejlesztésében. Ami ma már elképzelhetetlen, tanácstag társainak közreműködésével esténként 8 óra után járták a város utcáit és küldték vagy haza is kísérték a felügyelet nélküli gyerekeket az utcáról.
Munkássága elismeréséül több alkalommal részesült kitüntetésben (az Oktatásügy Kiváló Dolgozója kétszer), több elismerő és dicsérő oklevél tanúskodik oktató-nevelő tevékenysége, tanácstagi és egyéb társadalmi munkája megbecsüléséül.
Szívügyének tekintette a tanuló ifjúság tudásszintjének fejlesztését. Erről publikációi jelentek meg különböző szaklapokban.
Különösen nagy súlyt helyezett a szülő-gyerek-iskola kapcsolat elmélyítésére, oldottá tételére. Szerette a rendet, fegyelmet és a pontosságot, ezt kérte a tantestületek tagjaitól is, akik – ezt megértve – mindenben segítették igazgatójuk

munkáját. Alkotó közösségként nagyon jó légkörben végezték pedagógiai tevékenységüket.

Becsületesség, igazságosság és segítőkészség volt emberi, pedagógiai munkásságának, egész életének vezérelve. Vértesi tanítóskodása idején sokat fáradozott az iskolán kívüli népművelés szervezéséért, fejlesztéséért. A felnőtt írástudatlanokat személyesen kereste fel otthonukban, és tapintatos módon rábírta őket az analfabéta-tanfolyamok rendszeres látogatására.

Példás családi életet élt. Feleségével együtt, 53 éven keresztül nagy szeretettel nevelték, tanítatták gyermekeiket. Katalin (1929–1990) és Márta (1931–2008) követték apjukat, a tanári pályát választották. Sándor (1932–) agrármérnöki diplomát szerzett, a városi tanács osztályvezetőjeként 1990-ben ment nyugdíjba.

Szerény, egyszerű ember volt. Tulajdonságait a szülői házból hozta magával. Édesapja postás volt, akinek korai halála után diákként tanítványokat fogadott, hogy ő maga tanulhasson, tanítói diplomát szerezhessen. Szerette a gyerekeket, az iskola a második otthona volt. Felkészültsége, rátermettsége és emberi magatartása, a „szakma” iránti elkötelezettsége és tisztelete tette őt a nép igazi tanítójává.

ENGI SÁNDOR

F

ID. FÁBIÁN ISTVÁN (Debrecen, 1880. december 31. – Debrecen, 1968. március): néptanító.

Tanulmányait az elemi iskola elvégzése után az évszázados, híres debreceni Református Kollégium gimnáziumában, majd tanítóképzőjében végezte. Kabára került gyakorlatra az akkori szokások szerint, és a képesítő után tanítónak.
A földesi Lengyel családba nősült, az 1886-ban született Lengyel Margitot vette feleségül. A házasságból öt gyermekük született: Ilona, István, Margit, Katalin és Gyula.
A Lengyel család rokonságából Püspökladányban 15 tanító, jegyző, pap, mérnök, bíró, Hosszúpályiban 2 kántortanító, 1 tanító, jegyző, Földesen 3, Kabán 4 tanító-tanár volt.
Porai a debreceni Köztemető Krematóriuma főbejárati falának egyik urnájában hamvadnak.
Említést érdemel, hogy gimnáziumi osztálytársai közül híresebbek: Medgyessy Ferenc szobrászművész, kinek több szép szobra a Déri Múzeum előtt van, s Móricz Zsigmond, ki a 20-as évek vége felé többször is járt a Fábián-portán.
Id. Fábián István a tanítás mellett kezdettől fogva sokoldalú tevékenységet fejtett ki Kabán a település közéletében.

- Méhészeti tanfolyamot végzett 1912-ben Máramarosszigeten, hazatérve megalakította a Méhész Egyletet.
- A Hangya Szövetkezetek központjától kapott megbízás alapján az 1920-30-as években több szabolcs-szatmári községben alapított szövetkezeteket. A kabai szövetkezet könyvelője és felügyelő bizottsági tagja volt.
- Igazgatója és szaktanítója volt a 30-45 fős alapítványi ipartanonc iskolának.
- A Református Tanítók Egyesületének számvizsgáló ellenőre volt évekig.
- Előadásokat rendezett, verseket, nótaszövegeket írt, melyeket id. Csenki Imre kabai kántor zenésített meg.

Az 1902-ben készült fényképen a Tőkés és Dávidházy esperes-lelkész családon kívül négy kabai tanítót és egyikük feleségét láthatjuk.
(A fénykép az akkor 22 éves „idős” Fábián István hagyatékából maradt ránk, aki fedetlen fővel néz ránk.)

Állnak: Tőkés Endre, id. Fábián István (fatörzs előtt), Dávidházy Mariska, Dobos, Kulcsár, Ritókh tanítók.
Ülnek: Tőkés Endréné, Dobosné Tóth J., Dávidházy Jánosné, Dávidházy János esperes.
1914-ben a világháború kitörésekor a többi tanítóval együtt póttartalékosként bevonult katonának.
Apámat mint kiváló tanítót – emlékezik ifj. Fábián István – 1924-25-ben a debreceni Kossuth utcai ref. iskolához hívták meg tanítónak. Nem ment, maradt 25 éves szolgálati helyén Kabán.
A tantestület férfi tagjai mind az ősi református kollégium tanítóképzőjében végeztek, így nevelési rendszerük egységes volt. Az eredmények fokozása érdekében rendszeresítették a párhuzamos osztályokon belül a hospitálásokat.
A presbitérium megbízatása volt, hogy mint öreg cserkész ellenőrizze a 244. sz. gróf Tisza István cserkészcsapat működését, munkáját.

Felső sor: Benke Lajos hentes, Hegedűs Lajos állomásfőnök, Hegedűs Lajosné Bági Esztike, Lovász Lajos IV. fiú osztály, Bagi István malmos, Bagi Istvánné Kovács Róza.
Középső sor: id.Fábián István III. leány osztály, dr.Nagy Zoltán kúriai bíró, Nagy Miklós I. fiú osztály, Baranyi István útmester, huszár őrnagy, Bálint Béla tanító.
Alsó sor: Tóth Lajos kántor II. fiú osztály, Tőkés Béla hadnagy (hősi halott), Gera Lajos.
Id. Fábián Istvánt 1935 nyarán léptették elő kiváló tanítóként a VII. fizetési fokozatba. Arany oklevelet 1964-ben kapott, Debrecenbe vette át.
Ezt a visszaemlékezést ifj. Fábián István ny. tanító, alezredes vetette papírra 1997. július 20-án „Apámról emlékezve" címmel.
Ezeket, és még sok más visszaemlékezést Lengyel Gábor gyűjtötte össze.
Ma ezt a gyűjteményt a kabai Városi Könyvtár őrzi ezzel a címmel:
„id. Fábián István (1880-1968), ifj. Fábián István (1909-2004) tanítók élete és szerepe Kaba város kultúrájának alakításában."

LENGYEL MIHÁLY

DR. FARAGÓ TIBOR (Debrecen, 1912. március 8. – Budapest, 1983. március 7.): középiskolai tanár, egyetemi oktató, tanszékvezető főiskolai tanár.

Debrecenben, cívis családban született. Középiskolai tanulmányait a debreceni Református Kollégium Gimnáziumában végezte 1922-1930 között. 1930-ban érettségizett. Középiskolásként matematikából kiváló volt, a Középiskolai Matematikai Lapok eredményes feladatmegoldói közé tartozott, fényképét a Lap közölte.
Felsőfokú tanulmányait matematika-fizika-kémia szakon folytatta a debreceni egyetemen, ahol 1935-ben szerzett középiskolai tanári oklevelet mindhárom tantárgyból. Tanárjelöltként Jakucs Istvánnál gyakorolt, aki nagyon meg volt elégedve magas színvonalú óráival.
1933-tól 1936-ig a debreceni egyetem Kísérleti Lélektani Intézetében díjtalan gyakornok, 1936-tól 1939-ig fizetéstelen tanársegéd. Az 1937/38-as tanévben az Egyetem Tanárképző Intézetében előadó. 1937-1939 között egykori iskolájában, a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában óraadó tanár. Itt nagy lelkesedéssel vezette a Matematika Kört, ahol elsősorban

versenyfeladatok megoldásával foglalkoztak. Döntő hatással volt rá a gimnáziumi cserkészélet.

A Középiskolai Matematikai Lapok egyik oldala

1939-ben doktorált a debreceni egyetemen. Disszertációja pedagógiai témájú volt: A matematikában tehetséges tanuló.

1939-ben a miskolci Református Leánygimnáziumban kapott állást. 1941-ben pedagógia-filozófia szakos tanítóképző intézeti diplomát szerzett.

Megnősült, felesége szintén tanárnő volt. Házasságukból egy kisfiú született. 1944-ben egy bombatámadáskor következett be a családi tragédia, a feleség és a kisfiú meghalt, Faragó Tibor pedig súlyosan megsebesült. A továbbiakban, állami gimnáziumokban tanított: Győrben, Szolnokon és a budapesti Kemény Zsigmond Gimnáziumban, majd 1947-től a budapesti Csalogány utcai Állami Tanítóképző Intézetben, annak 1951-es bezárásig, az intézet utolsó pedagógia szakos tanáraként. Az 1950/51. tanév végén a Csalogány utcai képzőt felszámolták. Ezután Faragó Tibor a Műszaki Egyetemen, a gépészkari matematika tanszéken, Borbély Samu professzor mellett lett docens.

További munkahelyei: 1949-1951 között külső óraadó előadó a Budapesti Műszaki Egyetemen, 1951-től 1967-ig főállású előadó, közben 1953-1955 között megbízott tanszékvezető. 1967-1970 között a budapesti Villamos-energiaipari Felsőfokú Technikum tanszékvezető tanára, 1970-1980 között a Kandó Kálmán Műszaki Főiskolán főiskolai tanár. Innen 1980-ban ment nyugdíjba.

A gépészkaron 600 hallgatónak adott elő. Előadásait a humor jellemezte. Nagyon jó tanárnak tartották. Népszerű volt a hallgatók körében. Döntően a középiskolában kialakított módszereit alkalmazta a felsőoktatási óráin is. Pedagógiai tevékenységében a pszichológiai szemlélet volt a jellemző. Órái lendületesek és élvezetesek voltak. Öt főiskolai jegyzetet és egy példatárat készített.

„Minden gondolatomban, cselekedetemben kisebb, nagyobb közösség képviselőjének tekintettem magam”– vallotta.

„A mostani határainkon belül és kívül élő magyar nép képviselőjének tekintem magam, akire rábízták a magyar ifjúság egy részének olyan oktatását, nevelését, hogy az minél alkalmasabbá váljék arra a sikeres munkálkodásra, melynek eredményeképpen a magyar nép, történelme és kultúrája alapján, elérje a népek között az őt megillető helyet, s mint ilyen hatásosan működjék az egész emberiség boldog jövőjének az építésében.” (Részlet Faragó Tibornak 1980-ban, a nyugdíjaztatáskor mondott beszédéből.)

Zimányi Magdolna visszaemlékezése:

„Dr. Faragó Tibor az 1950/51-es tanévben a Csalogány utcai tanítónőképzőben tanított pedagógiát és matematikát. Ebben az időszakban a tanítónőképző még középiskolaként működött, ötéves képzést nyújtott, 4 éves tanulmányi idő és 1 év gyakorlat után tehettek a tanítónő-jelöltek ún. képesítővizsgát. Népszerű tanár volt, tanítványai szerették. Köpcös, zömök alkata miatt tanítványaitól az „Elefánt” becenevet kapta. Az órákra mindig mosolyogva lépett be, óráin jó hangulat, mondhatni kedélyes légkör uralkodott, noha megkövetelte a figyelmet, de érdekes magyarázataival ébren is tudta azt tartani. Nagyon jó humorérzéke volt. Egy-egy megjegyzésével mindig fel tudta élénkíteni az órát. Gyakran kellett helyettesítenie olyan osztályokban is, amelyekben nem is tanított, azonban a növendékeket itt is ismerte és számon tartotta. Szokása volt, hogy a diákokat nem név szerint szólította fel, noha tudta a nevüket, hanem pl. üléshelyük „koordinátái” szerint, tehát pl. a 4. padban a 3. helyen ülő diákot így szólí-

totta fel: „4, 3”. Ezzel feltehetőleg a figyelem ébrentartása, és a koordinátarendszerek használatának elmélyítése is lehetett a célja. Tanítási modorára ironikus mosoly volt jellemző, ez azonban mindig jóindulatú mosoly volt, nem ledorongoló, vagy megalázó, inkább bátorító. Alighanem érzékelte, és talán érzékeltette is, hogy kvalifikációi szerint magasabb helyre is jogosult lenne, mint egy középiskolai tanári pozíció.”

Egy jellemző anekdota: Györgyi Erzsébet (1950/51-ben a tanítónőképző I. osztályú tanulója) visszaemlékezése szerint egyszer Faragó tanár úr éppen akkor ment keresztül az iskola udvarán, amikor ott az I. osztályosoknak (mai számozás szerint 9. osztályosoknak) tornaórája volt. Látva, hogy a 15 éves leányok éppen a magasugrást gyakorolják, Faragó tanár úr, noha egyáltalán nem volt sportos alkatú, úgy, ahogy volt, zakóban, pantallóban, nekifutott, és átugrotta az éppen fent lévő lécet (a magasságot nem sikerült visszaidézni, talán 100 cm, vagy 110 cm lehetett, tehát nem a kezdő magasság). Ezzel hihetetlen sikert aratott a diákok körében, az esetet még hosszú idő után is emlegették.

Faragó Tibor tanár úrral kapcsolatban érdemes felemlíteni a Csalogány utcai tanítónőképző megszüntetésének, vagy inkább felszámolásának történetét. Az 1950/51-es tanévben az iskolának kiváló, az átlagos középiskolai tanári karnál jóval magasabb színvonalú tanári kara volt. Az iskola eredeti, színvonalas tanári karából feltétlenül említendő kitűnő tanárok Faragó Tibor mellett: Daday Lászlóné igazgató, dr. Zsindely Katalin történelemtanár, Szontágh Katalin magyartanár, Farkas Mária biológia-kémiatanár. Ezen kívül ebbe az iskolába „szorult” pszichológiatanárként dr. Radnai Béla, aki a Fővárosi Lélektani Intézetnek felszámolásáig, 1950-ig igazgatója volt. Itt tanított matematikát Alexanderné dr. Vértes Edit, aki finnugor nyelvésznek készült, de családja tanácsára (végezd el a matematika szakot, mert biztosítási matematikusként mindig lesz megélhetésed) a matematika szakot is elvégezte.

1953-ban újból megnősült. Második felesége általános iskolai tanárnő volt. Házasságukból két lány született: Noémi és Tímea.

Kitüntetései:

Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1955)

Kiváló Munkáért (1980)

Jó barátja volt Szele Tibor, a későbbi híres debreceni matematikaprofesszor. Szele Tibor biztatta, hogy végezzen tudományos munkát. Tőle kapta azt a feladatot, hogy bizonyítsa be Dávid Lajosnak egy, addig nem bizonyított állítását.

A probléma megoldását 1951-ben a Publicationes Mathematicae (Debrecen) című tudományos lapban közölte. Faragó Tibor azt akarta megmutatni, hogy egy jól felkészült középiskolai tanár is képes egyszerű témákban tudományos munkát végezni. Ilyen téma volt pl. a Horner-eljárás általánosítása.

Összesen 9 tudományos cikke jelent meg, de írt pedagógiai, módszertani cikkeket is.

Fontosabb publikációi:

1. Über das arithmetisch-geometrische Mittel, Publ. Math. (Debrecen, 1951), **2.**

2. Contribution to the definition of group, Publ. Math. (Debrecen, 1953). **3,**

3. Determination of higher order Partial Derivatives of the Velocity Function from known Values along a Streamline, Acta Technics Acad. Sci. Hung, (Budapest, 1957), XVI**.** 3-4 **(**Blahó Miklóssal közösen).

4. A kombinatív számolási készség egyes vonásai (Baranyai Erzsébettel közösen), Pedagógiai Szemle (1960), 10.

5. Ein elementaren Verfahren zur annähernden Bestimmung der reelen Wurzeln algebraisher Gleichungen, Periodica Polytechnica Vol. **7** No. 3, Budapest, 1963.

DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ

DR. FEHÉR LÁSZLÓNÉ Jakucs Katalin (Balmazújváros, 1922. ápr. 25. – Debrecen, 2010. febr. 28.): tanító.

A Jakucs család Mezőtúrról származik. A név jelentése egy török-tatár eredetű szó: „égőt, lobogót” jelent. (Ezt Jakucs István kollégiumi igazgató nyomozta ki.)

Katalin édesapja, Jakucs Sándor református lelkész negyven évig szolgált Balmazújváros községben. Mindenki nagyon szerette. Feleségével, Sátor Katalinnal, akinek férjéhez hasonlóan református papi családból származó felmenői voltak, szép életet éltek. Négy gyermeket neveltek fel nagy szeretetben, helyes neveléssel. Az

elsőszülött Katalint Sándor, Ágnes és Gábor követte, akik szintén pedagógusok lettek.

Katalin az elemi iskoláit és a polgárit is Balmazújvároson végezte el. 1936-ban bekerült Debrecenbe, a Ref. Dóczy Tanítóképzőbe. Nagyon szeretett olvasni, tanulni. Itt is sikerült az élvonalba kerülnie. Negyed-ötödéves korában a legmagasabb állami ösztöndíjat kapta meg, 1941. június 27-én pedig a jeles oklevelet vehette át.

Állami iskolába adta be pályázatát, de türelmetlensége győzött, így 1941. szeptember 3-án Avasújvárosra (Szatmár m.) ment tanítani egyházi iskolába. Csodálatosan szép 6 hét volt ez az életében, amit állami kinevezése szakított félbe. A kabai Mezőgazdasági Népiskolához került. Itt egy évig 12-14 éves lányokat és fiúkat tanított közismereti tárgyakra. Innen állami felhívásra bejutott Kecskemétre a dr. Darányi Ignácz Szaktanítóképzőbe, ahol mint növendék végezte a képzőt.

Az intézet gyakorlóiskolájában óraadóként tanítói fizetést is kapott. 1943. november 1-jén végzett. Nyári szünet nem volt, összevonva tanították a 2 év anyagát. Gazdasági szaktanítói oklevelet szerzett jeles eredménnyel. Innen hazakerült Balmazújvárosra a Mezőgazdasági Népiskolához, ahol a háború végéig dolgozott. 1944-ben a falu pedagógusai elmenekültek, csak öten maradtak tanítók a 20 000 lelkes faluban.

Mikor helyreállt a rend és engedélyt kaptak az akkori orosz parancsokságtól, minden iskolában tanított. Reggeltől este 8-ig kerékpáron szaladt három iskolába (elemi, gazdasági és polgári), hogy elláthassa az órákat. 1946. június 1-jén férjhez ment Dr. Fehér László akkori kabai lelkészhez, így visszakerült a kabai Mezőgazdasági Iskolához. 1946. november végén betegsége miatt orvosi tanácsra lemondott állásáról. 1949-ben megszületett első gyermeke, aki hamarosan meghalt. 1953. július 14-én született fia Sámuel László, aki Pesten, a Közgazdasági Egyetemen végzett, majd Németországban élt és dolgozott. Ott családot alapított, és két fiú-unokával gyarapította a családfát. 1954. december 1-jén született lánya Sára Katalin. Ő vegyésztechnikusként a debreceni Biogal Gyógyszergyár (ma TEVA) dolgozója lett.

A lelkész férjet 1954-ben Kemecsére nevezték ki. Kislányuk is itt született. Katalin többször próbálkozott visszakerülni a tanítói pályára, de túl sok falba ütközött. Végre 1964. március 1-től sikerült az ottani általános iskolába bejutni, ahol 1977. szeptember 30-ig dolgozott.

1976. decemberében meghalt a férje. Szolgálati lakásukat féléven belül el kellett hagynia, ezért Debrecenbe költözött saját lakásukba, amit még korábban férjével együtt vásároltak egy bérházban. Itt élt idős édesanyjával és Sára lányával.

1977. október 1. az újrakezdés napja. A balmazújvárosi tantestület újra fogadta a „Jakucs lányt". A 3. sz. Általános Iskolában tanított 1987. július 30-ig. Nyugdíjba 1984. december 31-én ment 26 év 26 nap szolgálati idővel.

Nagyon szerette a gyerekeket, szívesen foglalkozott velük. A kisebbség érdekeit maximálisan képviselte. A hátrányos helyzetű cigány tanulókkal igyekezett minél jobban elsajátíttatni az ismereteket. Módszereinek megválasztásával, szemléltető eszközök készítésével eredményes munkát végzett. Volt olyan év, amikor 30 fős csoportja volt. A szülők elfogadták őt, hallgattak tanácsaira, bíztak benne.

Kedves egyéniség volt, a tantestület tisztelte, szerette. A napi fárasztó vonattal való kijárás Debrecenből sem vont le pedagógiai munkájának eredményéből. Példaként állt a fiatalok előtt is. 1984. július 1-jén pályája elismeréseként Pedagógus Szolgálati Emlékérmet kapott.

1987 júliusában napközis nevelőként fejezte be aktív tevékenységét.

Nyugdíjas éveit családja körében töltötte, a kora és egészségi állapota szabta határokon belül egyháza munkáját segítve. Hosszú életútjának köszönhetően az arany- és gyémántdiplomák

után 2006-ban a vasdiplomáért járó díszoklevelet is átvehette. 2010. február 28-án távozott el az élők sorából. Szeretettel emlékezünk kedves egyéniségére, példamutató és emberséges magatartására.
Források: Önéletrajz, családi emlékezések, a 3. sz. Általános Iskola tájékoztatója

KIRÁLY ISTVÁNNÉ

FÉLEGYHÁZI LÁSZLÓ (Szatmárnémeti [ma Románia], 1907. március 29. – Debrecen, 1986. december 15.) rajztanár, tanszékvezető, festőművész.

Félegyházi László gyermekkorát Szegeden töltötte, itt végezte alsó- és középfokú tanulmányait. A rajz iránti érdeklődése korán jelentkezett, így már középiskolai tanulmányai alatt a Nyilassy Sándor szegedi festőművész által vezetett stúdiumok alapján sajátította el a mesterség alapjait. 1924-ben sikeres felvételi vizsgája után Glatz Oszkár festészeti osztályába iratkozott be a Képzőművészeti Főiskolán.
Visszaemlékezések alapján tudjuk, hogy sokat ígérő, fiatal tehetségként tartották számon. Tanulmányainak folytatása alatt 1926 és 1928 között művésztelepeken vett részt Jászapátiban, Mohácson és Putnokon, melyek a tanévek közötti közös nyári festéseket jelentették.
1930-ban fejezte be tanulmányait, s megpályázta a Debreceni Református Kollégium rajztanári állását. Ennek elnyerésében a szakmai sikerek mellett ősi református családból való származása is jelentős mértékben hozzájárult. A harmincas-negyvenes évek között a Református Főgimnázium rajztanára, később a Tanítóképző rajz tanszékének vezető tanára volt.
Debrecenbe érkezését követően rögtön bekapcsolódott a város pezsgő képzőművészeti életébe. Elmélyült baráti kapcsolatot ápolt Gáborjáni Szabó Kálmánnal, melyet a közös műteremhasználat, a kiállításokon való együttes szereplés mélyített el.
Az Ady Társaság képzőművészeti osztályának alapító tagja. A két világháború közötti időszakban mindketten jelentős szerepet játszottak a modern képzőművészeti törekvések népszerűsítésében, amelyet előadások és tárlatvezetések, kiállítások alkalmából végeztek.
Félegyházi László vidékre kerülését követően is folyamatosan szerepelt a főváros különböző kiállítótereiben, így a Műcsarnokban és az Ernst Múzeumban. Debrecenben 1932-ben mutatkozott be, képeivel egyéni, illetve csoportos kiállításokon vett részt. Ebben az időszakban festette a Barna kalapos nő, valamint a Zöld kabátos nő című kompozícióit. Az előző képre a síkra redukált ábrázolás jellemző, Szinyei-díjban részesült. Ebben az időszakban a neoklasszicizmus sajátos formavilága foglalkoztatta.
1937-től 1942-ig a Nagybányához közeli Felsőbánya szolgáltatta tájrészleteivel a pazar festői témát.
A háború következményeképpen 1942-től alig festett, a folyamatos katonai szolgálat és a körülmények nem kedveztek ennek. A festészettől való távolmaradás mellett külön tragédia az utókornak, hogy a háború során korai műveinek jó része elveszett, megsérült.
1945 és 1948 között restaurálással, másolatok készítésével foglalkozott. 1947-től nagymértékben részt vállalt az akkor szerveződő amatőr képzőművészeti csoport munkájában, mely később a Bíró Lajos nevével fémjelzett Medgyessy Ferenc Képzőművészeti Kör és Stúdió munkájában való tevékeny közreműködést jelentette. A kör vezetése mellett a korrigáló feladatokat is ellátta. Tanári munkájával elévülhetetlen érdemeket szerzett a ma is munkálkodó kortárs művészek képzésében, építő kritikájával, a kvalitás iránti érzékenységével segítette tanítványai művészi kiteljesedését. A pasztelltechnika sajátos alkalmazásával, egyéni hangvételével a mester titulust is kiérdemelte.

Szerepelt Párizsban, Berlinben, Varsóban, Lublinban, Németországban.
Munkácsy- és Szinyei-díjas. Megkapta Debrecen és Hajdú-Bihar megye Művészeti díját, az Sz. M. T.- és a Medgyessy-díjat.
Alkotó pályafutásának utolsó periódusában meg tudott újulni, ehhez megtalálta a megfelelő technikát a pasztellben, s visszakanyarodva a nagybányai korszakához kevésbé figuratív, expresszívebb irányt talált. Az objektív tárgyi világot a saját szubjektív felfogásában, a maga festőiségében közelítette meg úgy, hogy mindig hű maradt a természethez. Ez a szakasz, mely a hetvenes évekre tehető, termékennyé tette e küzdelmes művészi pálya végét.
Azon kevesek közé tartozott, aki képes volt hihetetlen naturalisztikusan fogalmazni a vásznon, s ha a szükség úgy kívánta és erre volt is kihívás, akkor a rá oly jellemző sajátos, szókimondó, líraian expresszív effektusokban gondolkodott egész életében, hiszen ez volt ő.
Olyan alkotó személyiség volt, aki sokoldalú művészi, pedagógusi tevékenységével meghatározó szerepet töltött be a debreceni és a magyar képzőművészeti életben.

TAMUS ISTVÁN

FERENCZ MIKLÓSNÉ Kovács Gizella (Nagykálló, 1913. január 11. – Nyíregyháza, 2010. március 19.): tanító, ipari iskolai tanár, író.

Kovács Gizella az elemi iskolai tanulmányait szülővárosában végezte. Hadirokkant édesapja 1922-ben meghalt, így tizenkét éves korában árvaházba került Nyíregyházára, és polgári iskolában folytatta tanulmányait.
A negyedik polgári osztály elvégzése után felvették a nyíregyházi Leánykálvineum Református Tanítónőképzőbe. Az első tanítóképzős osztály befejezése utáni nyáron, tizenhét évesen édesanyját is elvesztette. Négy testvérével együtt teljesen árvák lettek. 1931-ben megszűnt a hadiárvaház, így Kovács Gizella is – többi társával együtt – családoknál kapott ellátást. „Kemény és szomorú iskolás éveim voltak" ? írja egyik visszaemlékezésében. 1934-ben kapta meg színjeles népiskolai tanítónői oklevelét. Még ugyanebben az évben, tanárai segítségével gyakorló tanítónői álláshoz jutott a Nyíregyházi Jótékony Nőegylet Nőipariskolájában úgy, hogy a gyakorlati időre semmi fizetést nem kapott. Úgy tudta fenntartani magát, hogy egy őt patronáló családnál két gyerek mellett nevelősködött, s a család a munka fejében ellátást és szállást biztosított számára. Emellett a Nőegylet támogatásával és engedélyével környező falvakban (Újkenéz, Nyírbogát, Tiszaszentmárton) analfabéta-tanfolyamot, valamint szabás-varrás tanfolyamokat vezetett.
1937-ben a megélhetési körülményei némileg javultak. Egyrészt, mivel a Nőipariskola három évre alkalmazta havi 58 pengő fizetéssel, másrészt sikerült a nyíregyházi iparostanonciskolában (Baross Gábor Fiú- és Leányiparos Tanonciskola) egy heti nyolc órás óraadó állást szereznie, immár fizetségért. 1938-ban megszerezte a női szabó mesterlevelet, leányönképzőkört vezetett, elvégzett egy közismereti továbbképző tanfolyamot is. Közben folyamatosan családoknál dolgozott nevelőként, korrepetitorként szállásért és ellátásért. 1941-ben kisegítő tanítói állást ajánlott neki a Szatmár vármegyei királyi tanfelügyelő Nagyar községben. Az állás elfoglalására azonban nem került sor, mivel a város, a két iskola nem engedte el. S végre hét évi várakozás után, 1941 nyarán rendes tanítói kinevezést kapott az állami iparostanonciskolába, ő lett a szabolcsi iparoktatásban az első főhivatású női tanerő.
A Jótékony Nőegylet és a Nőipariskola 1946 nyarán megszűnt. Helyette a Leánykálvineum-

ban nyílt az év őszén nőipariskola, Kovács Gizella itt folytatta tovább munkáját. A Nőipariskolát az iskolák államosításakor, 1948-ban négy osztályos ipari leány-középiskolává alakították át. Kovács Gizellát 1948 szeptemberében műhelyfőnöki teendők ellátására kérték fel. Ennek következtében tizenegy év után meg kellett válnia a Baross Gábor iparostanonc-iskolától. Az elválás azonban csak rövid időre szólt, mivel az ipari leányiskolákat az egész országban megszüntették, s Kovács Gizellát visszarendelték alapiskolájába, az iparostanonc-iskolába.

Az 1950-es évek újabb képesítéseket követeltek. Az ún. vasas korban ő is arra kényszerült, hogy más szakmák oktatását is elsajátítsa. Fémipari szakmai rajzot, fémmegmunkálási alapismereteket kellett tanítania, még traktoros is volt 1954-55-ben.

Az ipari iskolában ismerkedett meg leendő férjével, a mérnök-tanár Ferencz Miklóssal. 1953-ban kötöttek házasságot, és ötvenhét évig éltek szerelemben, szeretetben. Gizike néni így ír kapcsolatukról: „Találkozásunkkor nagyon kemény világ volt. Gondot okozott nekünk a szokatlan korkülönbség is, de amikor biztosan éreztük, hogy együtt akarunk élni, akkor ’53-ban házasságot kötöttünk, s az induláskor feltörő érzelmeket szépen, tisztán, minden történelmi viharon át elhoztuk az ezredfordulóra”.

A szorgalmas, minden újra nyitott, vállalkozó szellemű pedagógus munkáját nemcsak szűkebb környezete, hanem az állam is elismerte. 1961-ben Kiváló Tanító kormánykitüntetést kapott. Ferencz Miklósné 1968-ban nyugdíjba ment, de még 16 évig tevékenykedett az akkor már átalakult-átkeresztelt, később pedig kettévált iskolában, a 110-es, majd 107-es számú szakmunkásképző és ipari szakközépiskolában (ma Wesselényi Miklós Szakközépiskola). Az órák megtartása mellett házi és országos versenyeket rendezett, könyveket írt az iparoktatásról. 1977-ben megkapta a Munkaügy Kiváló Dolgozója kitüntetést.

Ferencz Miklósné a hetvenes években fordult mindig is dédelgetett álma, az írás felé. Az első, kéziratban maradt munkája a szabók szakrajz-, szakmai versenyeiről szól, emellett tartalmazza a szerző pedagógiai elveit is. A második könyv már személyesebb hangvételű: Közkatonaként 40 éven át az iparoktatás szolgálatában (1937-1977). Nagy Sándor igazgatóhelyettes így méltatta Ferencz Miklósné írását: „Művéből kicseng, hogy egész életében a pedagógia első soraiban harcolt, és írói munkássága ennek a harcnak a folytatása és betetőzése volt. Tudom, az a szenvedélyes meggyőződés fűtötte, hogy mindazt, amit megélt, megtett, amit tud, át kell nyújtani az utókornak. … Nincs benne semmi póz, semmi önteltség. De az a szó, szerény – valahogy mégsem illik egészen rá. Szerénysége mellett szenvedélyes meggyőződés él a műben, hogy helyes volt az út, amelyen járt”.

Ferencz Miklósné 1984-ben mondott véglegesen búcsút az iskolának. A tanítás abbahagyásának évében kettős jubileumot ünnepelhetett: megkapta az aranydiplomát, a másik jubileum pedig az volt, hogy ötven év szolgálati idő után fejezte be a tanítást.

Az elkövetkező időben is igen aktívan dolgozott. Ezután még intenzívebben hódolt szerelmének, az írásnak. Sok cikke, tanulmánya, ismertetője jelent meg a helyi lapokban, kiadványokban (Pedagógiai Műhely, Kelet-Magyarország, a Bessenyei Társaság kiadványai).

A következő könyve: Iskolás koromban (1919-1979) hatvan iskolában töltött évet ölel fel. Ezt a munkát a megyei Pedagógiai Intézet jelentette meg 1994-ben. A könyv legnagyobb erénye, hogy a szubjektív élettörténet mellett a magyar nevelés-oktatástörténet egy szelete is kirajzolódik benne. Az Iskolás koromban tehát önéletrajz és forrásértékű dokumentumkötet egyszerre. Ugyanebben az évben, 1994-ben Ferencz Miklósné gyémántdiplomás pedagógus lett. Gizike nénit ebből az alkalomból régi kollégái a következő sorokkal köszöntötték: „Példaképe voltál és vagy mindnyájunknak. Ebből éltünk, ez adott erőt a feladatok elvégzéséhez, a fiatalok neveléséhez”.

Élete végéig férjével együtt számtalan nyíregyházi társadalmi egyesületnek tevékeny tagja, vagy elnökségi tagja volt: Bessenyei Társaság, Városvédők Egyesülete, Mécses Pedagógus Klub, Szent Imre Gimnázium Baráti Kör, Múzeumbarátok Köre, Kodály Társaság. A városi kulturális rendezvényeket, hangversenyeket, színházi előadásokat, kiállításokat, irodalmi esteket rendszeresen látogatták, Gizike néni maga is többször tartott előadásokat a különböző egyesületekben, körökben.

Ferencz Miklósné írásaiban, előadásaiban sokszor megemlítette, hogy a Leánykálvineumban eltöltött évek maradandó nyomot hagytak benne. A Kálvineum szellemisége határozta meg egész életét, tanítói, ipari iskolai tanári munkáját, közéleti tevékenységét és magánéletét is. A Kálvineumban, ahogyan sokan nevezték, a „szeretet erődjében" Gizike néni sok hozzá hasonló sorsú árva lánnyal együtt otthonra talált, és olyan útravalót kapott, amely egész életén át elkísérte: „Szolgálat a sírig, Áldozat a vérig, Szeretet az égig". Kiss Ferenc lelkésznek, a Leánykálvineum megteremtőjének szavai ezek, amelyek minden itt végzett növendéknek szívébe, lelkébe mélyen belevésődtek. 1998-ban néhány régi osztálytársával, kollégájával a Leánykálvineum alapításának hetvenedik évfordulója alkalmából találkozót szerveztek. Ennek eredménye ismét egy könyv lett, amely A Nyíregyházi Leánykálvineum Református Tanítónőképző és Líceum Intézetének jubileumi évkönyve 1928-1998 címmel jelent meg. A kötet a Kálvineum alapításának és működésének történetét foglalja össze, valamint egykori diákok visszaemlékezéseit közli. S a találkozó után két évvel, 2000-ben született meg Ferencz Miklósné és másik három egykori növendék (Karasz Istvánné, Nagy Miklósné, Porzsolt Istvánné) kezdeményezésére a Leánykálvineum Tanítónőképző Emlékére a Nyíregyházi Tanítóképzésért Alapítvány, emléket állítva az egykori alma maternek azzal a céllal, hogy a jelenlegi, arra érdemes és rászoruló tanító szakos főiskolai hallgatókat ösztöndíjjal segítse. Az alapítvány jelenleg is működik a Nyíregyházi Főiskolán.

Ferencz Miklósné 1999-ben vasdiplomás pedagógus lett, 2000-ben pedig Nyíregyháza Megyei Jogú Város Közgyűlése életműdíjat adományozott neki. 2004-ben, amikor rubindiplomáját átvette, a Nyíregyházi Naplóban Kopka János újságírónak arra a kérdésére, mi a titka teljes testi és szellemi frissességének, a következő választ adta: *„Talán, hogy férjemmel együtt gondolkodunk a világról, mert senkit meg nem bántottunk, mert nem hajszoltuk az anyagiakat, megelégszünk azzal, ami van. Viszont akarjuk, hogy ami körülöttünk van, az jó is és szép is legyen. Fontos az is, hogy idős korban is aktívan élünk".*

Ferencz Miklósné „jelmondata" Devecseri Gábor egyik gondolata volt: *„Az élet, míg tart, csupa kezdet."* Ennek bizonyítéka, hogy 2007-ben újabb könyve jelent meg, az Életpályám működési bizonyítványai, amelyet a Városvédő Egyesület adott ki. A szerző a kötetet 94 évesen saját maga mutatta be. A könyvben „működési bizonyítványainak" tükrében tekinti át életútját. A mű számvetés, s egyben életfilozófiájának bemutatása, amelyet kedvelt költőjének, Váci Mihálynak soraival így összegezett: „Használni akartam, nem tündökölni". Ferencz Miklósné ebben a könyvében a következőket írja: „Az első színes diploma az aranyoklevél, amelyet oklevélszerzésünk után 50 év múlva kaphatunk meg, ha legalább 30 évig a szakmában jó munkát végeztünk. A következők már csak az idő múlását jelzik. A 60 éveset gyémántdiplomának, a 65 éveset vasnak, a 70 éveset rubindiplomának nevezik. Mivel az emberi élet határa véges, további tervezés egyelőre nincs, mert alig akadna ember, aki ezt megérné". Maga sem hitte, hogy éppen ő lesz az, aki rácáfol saját kijelentésére. 2009-ben átvette a Nyíregyházi Főiskolán márványdiplomáját is (75 év!).

2010-ben, rövid ideig tartó szenvedés után halt meg Nyíregyházán. A több mint fél évszázados szoros összetartozás jele, hogy férje, Ferencz Miklós felesége temetését követően néhány nap múlva szintén elhunyt.

„Valaki embert oktat, hirdető papja az igazságnak és nemzetének orvosa. Ez olyan kötelesség teljesítése, melyet érezni több a hírnél és futó dicsőségnél … A jóra való igyekezetben megszűnni alacsonyság volna …" – Ferencz Miklósné, Gizike néni ennek a Bessenyei-gondolatnak szellemében élt. Bizonyíték erre gazdag életpályája.

Ferencz Miklósné fő művei:

Kézírásos könyv versenyekről 1966-1979. (kézirat)

Közkatonaként 40 éven át az iparoktatás szolgálatában (1937-1977). 107. sz. Ipari Szakközépiskola, Nyíregyháza, 1983. 147 l.

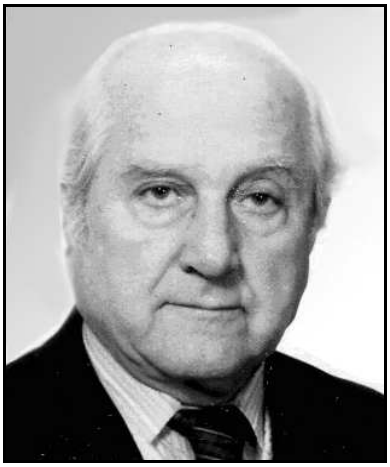
Iskolás koromban (1919-1979). Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Pedagógiai Intézet, Nyíregyháza, 1994. 164 l.

A Nyíregyházi Leánykálvineum Református Tanítónőképző és Líceum Intézetének jubileumi évkönyve, 1928-1998. (szerk. Ferencz Miklósné). Nyíregyháza, 1998. 152 l.

Életpályám működési bizonyítványai. Nyíregyházi Városvédő Egyesület, Nyíregyháza, 2007. 108 l.
Ferencz Miklósnéról szóló írások:
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye kortárs íróinak kislexikona, Nyíregyháza, 1991.
Katona Béla: Szabolcs?Szatmár?Bereg megye irodalmi topográfiája. Nyíregyháza, 1996.
Pedagógiai ki kicsoda. Kereban Könyvkiadó, Bp., 1997.
Kislexikon. Váci Mihály Irodalmi Kör. Rím Könyvkiadó, Tokaj, 2003.

JENEI TERÉZ

FÜZES GYULA (Kunhegyes, 1919. március 8. – Debrecen, 2010. január 3.): kántortanító, általános iskolai tanár.

Apja, Füzes Antal önálló kisiparos, szabómester volt. Édesanyja, Sz. Tóth Róza korán meghalt (1925), ezért – az ő szavaival élve – „második anyja" nevelte a négy testvért, az egy kislányt és a három fiút, köztük a legkisebbet, Gyulát.
Az elemi és a polgári iskolát szülőfalujában végezte, majd a Nagykőrösi Tanítóképzőbe nyert felvételt. Itt szerzett 1938. június 20-án népiskolai tanítói és református orgonista-kántori oklevelet kitűnő eredménnyel. Mint szegény sorsú tanuló minden évben ösztöndíjat kapott, de a Tanítóképző Intézet „Értesítője" tanúsága szerint rendszeres segélyben is részesült a jó magaviselete és tanulmányi előmenetele alapján, csak így tudott saját erőből oklevelet szerezni.
Tehetsége már akkor megmutatkozott. Részlet a Nagykőrösi Híradó (1934. febr. 6.) „A prepabál" című cikkéből: „Váczy Ferenc igazgató Grimm meséiből színre alkalmazott 3 felvonásos gyermekszínjátékát mutatták be. …ki kell emelni a népes együttesből Frischák Gyula (1936. április 8-i hatállyal az apa kérésére »Füzes« névre változtatták) I. éves tanítóképzőst. Ez a 14 éves fiú sokat ígérő felfedezést, kincstalálást jelent a közönség számára. Korát meghaladóan kulturált éneke, játéka, rendkívüli tehetség megnyilatkozása."
Nagykőröshöz egész életében hű maradt. Nagyon szerette, mindig lelkesen, áhítattal készült az osztálytalálkozókra. Büszkén emlegette, hogy 1938-ban az „Éneklő ifjúság" mozgalom versenyén, Nagykőrösön az Arany János fája alatt Kodály Zoltán vezényelte a 2000 tagú diákénekkart, melynek ő is tagja volt.
1938. november 1-jével az Álmosdi Ref. Népiskolába nevezték ki helyettesi minőségben kántortanítónak. 1939-től 1941-ig a Szamossályi Református Iskolában dolgozott segédtanítóként. Onnan 3 évi várakozási idő elteltével most már végleges állásba helyezték Álmosdon, ahol igazgatói teendők ellátásával bízták meg. Közben 1940. december 2-től 1942. október 1-ig tényleges, majd 1943. október 7-ig hadi katonai szolgálatot teljesített Aknaszlatinán mint szakaszparancsnok. 1944. március 14-től október 22-ig ismét hadiszolgálatra hívták be, ahonnan végre hazatérhetett Álmosdra.
Az 1946. szeptember 30-án keltezett „Szolgálati bizonyítvány" tanúsítja, hogy az ott eltöltött idő alatt zenei tudásával, kellemes hangjával, mint tanító szorgalmával és elmélyülő munkájával a hívek és elöljárói megbecsülését és szeretetét érdemelte ki. Az egyház belmissziói tevékenységében énekkar vezetésével, a fiúifjúság körébeni fáradozásával vett részt, s hívő keresztyéni lélekkel erősítette és munkálta a gyülekezeti hitéletet.
1945-ben megnősült, felesége, Dobos Aranka tanítónő lett, akivel együtt mentek 1947-ben Berettyóújfaluba, ahol 1950. augusztus 1-ig tanítottak, először a Ref. Elemi Népiskolában, majd ugyanitt az államosítás után már állami státusban. Itt matematikát és éneket tanított és énekkart szervezett, vezetett.

Közben – már 1947-ben – elhatározta, hogy magasabb képesítést szerez. Az elhatározást tett követte, így 1949-ben számtan-fizika-kémiaének szaktanítói oklevelet szerzett Debrecenben, majd 1952. január 19-én matematika-kémia szakos általános iskolai tanári oklevelet vehetett át Egerben, a Pedagógiai Főiskolán.

Az 1950/51-es tanévet Püspökladányban, az Általános Fiúiskolában töltötte. Munkáját mindenhol a legjobb tudása szerint végezte. Szerették a felettesei, a kollégái, a szülők és tanítványok egyaránt.

Eredményes pedagógiai tevékenységére felfigyeltek, s a Megyei Tanács Művelődési Osztályon 1951. július 1-től a Püspökladányi járásban dolgozott tanulmányi felügyelőként, majd 1952. június 1-től Debrecenbe helyezték, ahol megyei személyügyi előadói, majd 1954. szeptember 1-től általános tanulmányi felügyelői és C-szak vezetőfelügyelői munkakörben foglalkoztatták. Itt működött 1957. július 1-ig. Kollégái, felügyelő társai szerették, tisztelték. *Kiss Gyula* igazgató, volt felügyelő társa így vall róla:

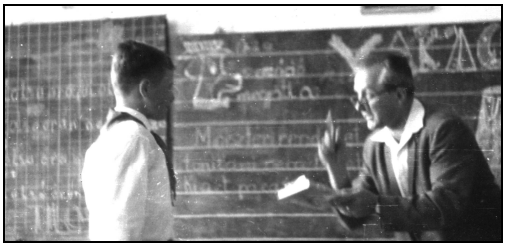
„Én, mint tanulmányi felügyelő ismertem meg az örökmozgó Gyula bácsit. Nem volt panaszkodó típus, de hajtotta a tenni akarás, a gyerekek, az emberek iránti szeretete."

A felügyelői munkát körülményeinek alakulása miatt – ebben közrejátszhatott az 56-os forradalomban vállalt szerepe is – saját kérésére a tanári pályával váltotta fel. A debreceni Fazekas Mihály Általános Iskolába helyezték, ahol 20 évig, 1977. július 31-ig kamatoztatta tehetségét, tudását tanítványai, kollégái megelégedésére és javára.

Fazekas Általános Iskola VIII. D osztály, 1960-ban

Füzes kolléga nagyon sokoldalú ember volt. Mind a 4 szakterületen kimagasló eredményeket ért el, mégis ki lehetne emelni az énekhez való viszonyát. Ez végig kísérte élete során, személyes tapasztalatom alapján bizonyíthatom, hogy egészen a sírig.

Útravaló intelem a vakációra

Sok róla készült minősítést olvastam, elsősorban a Fazekas-beli igazgatója, Kreisler Sándor megfogalmazásában. Közös jellemzőjük, hogy pozitív véleményt közöltek a kolléga munkájáról. Néhány példa közülük:

„Tantestületünknek igen értékes és tevékeny tagja, aki a feladatok vállalásából kiveszi részét. Minden tevékenysége: számtan és ének tanítása, osztályfőnöki munkája, énekkar vezetése, szakszervezeti és mozgalmi munkája igen eredményes."

„Felkészültsége magas szintű minden területen, de ezt fejleszti is rendszeresen, hogy a szakmai, pedagógiai korszerű követelményeknek eleget tudjon tenni."

„Munkájának nagy részét az énektanítás tette ki, ezen kívül az énekkart is vezette, melynek többszöri szereplése is eredményes munkáját tükrözte."

Törő Andrásné igazgató így ír róla:

„Füzes kolléga 20 évig dolgozott iskolánkban lelkiismeretesen, hívatás szeretetből fakadóan. Kellemes, jó kollegiális magatartása példaszerű volt. Sajnáljuk, hogy nem maradt itt végig, de megértettük emberi problémáit."

Milyen problémája volt, nem említi, de bizonyára hozzájárulhatott a felesége halála is, amely 1976. augusztus 17-én következett be. Füzes Gyula egyedül maradt, nem volt gyermekük.

1977. augusztus 1-től az 1981. január 1-jei nyugdíjazásáig eltelt éveket a Debreceni Dolgozók Általános Iskolájában töltötte. Az intézménnyel megalakulása óta – 1960. augusztus 1. – kapcsolatban állt mint óraadó tanár. Korábban már tagozatvezetőként is működött. Kiváló munkát végzett a felnőttek oktatása terén, és

részt vett az iskola „pedagógiai műhely”-ének munkájában. 1977-ben az iskola szervezett egy ifjúságvédelmi felügyelői állást (az önálló gazdálkodás tette ezt lehetővé), ennek betöltésére kapott meghívást Füzes Gyula, melyet örömmel elvállalt. A nyugdíjazás előtt állva a magasabb fizetésű állás előnyösebb volt számára, de ezt kiváló munkájával ki is érdemelte.

Munkájával itt is meg voltak elégedve, ezt bizonyítja, hogy minden adandó alkalomkor pénzjutalomban és fizetési feljebbsorolásban részesült.

Közben feladatot vállalt a Pedagógusok Szakszervezete Debrecen Városi Bizottságában. Gazdaságfelelősi teendőket látott el igen nagy hozzáértéssel, precíz munkavégzéssel. Szívesen vett részt a közös programokban, kirándulások szervezésében, egyszóval mindent elvégzett, amit rábíztak.

Életében nagy fordulatot jelentett Víg Lászlóné Szabó Ilonával való megismerkedése, aki végzettségét tekintve óvónő, de ekkor már a Pedagógusok Szakszervezet Városi Bizottságán dolgozott. Hamar barátság szövődött a két tevékeny, közösséget szerető ember között, s Füzes Gyula elhatározta, hogy összeköti életét Szabó Ilonával. 1980. március 7-én kötöttek házasságot, s boldog családi közösségben éltek Gyula haláláig. Sokszor emlegette baráti körben: örült, hogy vele családot kapott. A feleség gyermekeit, unokáit sajátjaként szerette, s ők is viszonozták ezt a szeretetet, Papának szólították.

Én sajnos, csak nyugdíjas korában ismerhettem meg Gyuszit (így szólítottuk), amikor 1980-tól a Pedagógusok Szakszervezetében dolgoztam. Ő sohasem tétlenkedett, mindig szaladt, sietett, végezte a dolgát. Vidám természetű volt, mindenkihez volt egy kedves szava. Az énekhez, zenéhez való viszonya, szeretete ismert volt számomra, végigkísérhettem egészen élete végéig. Egy időben énekelt a Pedagógus Kórusban, majd ő vállalta annak vezetését. Sok szép, sikeres szereplés élményét érezhette át a kórus tagjaival együtt.

1995-ben átvette a Debreceni Nyugdíjas Egyesület Őszidő Kórusának irányítását Adamóczki Béla karnagytól. Irányítása alatt tovább bővült az énekkar repertoárja. Nemcsak népdalokat, hanem klasszikus műveket is tanultak. Sok fellépésük volt Debrecenben, belföldön, külföldön egyaránt. Különösen büszke volt az erdélyi útjukra, de a budapesti Erkel Színházban való fellépésre is. Rendszeres szereplői voltak a „Ki mit tud?”-oknak, az ünnepi megemlékezéseknek stb.

Így vall a zenével való kapcsolatáról:

„A kóruszene végigkísért egész életemen. Meghatározó élményt adott életszemléletem, magatartásom, kedélyem kialakulásában. Kodály műveiben a harmónia, a lélek felszabadulása, kiteljesedése, az összetartozás öröme sugárzik. Ezt igyekszem továbbadni, tolmácsolni. Erre adott ihletet Kodály Zoltán mosolya is.” (Hajdú-Bihari Zenei Egyesület „Rubato” c. tájékoztatója 2000./31. sz. Füzes Gyula: Kodály Zoltán mosolya c. cikke.)

Egy idő után – megfáradva a munkában – a karvezetői munkát tanítványának, Erdei Györgynének adta át, de az énekkarban továbbra is énekelt. Még ott volt 2009 őszén a Nyugdíjas Egyesület fennállásának 20. évfordulóján rendezett ünnepségen is. Utána csak néha futottunk össze, vagy láttuk az utcán, amint a kutyáját sétáltatta. Így ment el utolsó útjára is. Kutyája sétáltatása közben esett össze a lakásukhoz vezető lépcsőn.

2010. január 15-én kísérte utolsó útjára sok-sok kollégája, barátja, ismerőse, a nyugdíjasok, az énekkarosok közössége.

Kitüntetései:

1953: Közoktatás Kiváló Dolgozója.
1980: Szakszervezeti Munkáért.
1981: Pedagógus Szolgálati Emlékérem.

Források**:**

- A Fazekas Általános Iskola dokumentációja
- A Dolgozók Általános Iskolájának irattára
- Özvegye és a volt kollégák visszaemlékezései

KAKUCSINÉ SZEGEDI ETELKA

G

DR. GACSÓ SÁNDORNÉ Kosdy Katalin (Körösszegapáti, 1923. június 24. – Debrecen, 2007. szeptember 4.): történelem-földrajz szakos középiskolai tanár.

Dr. Kosdy János református lelkésznek és feleségének, Luxéder Rozáliának két lánya született. Mindketten a pedagógusi hivatást választották. Gabriella latin-történelem, Katalin, a fiatalabb, földrajz-történelem szakos középiskolai tanár lett. Szigorú erkölcsi nevelésben részesültek (erről családi körben többször meséltek), és ezt a tiszta erkölcsiséget sohasem adták fel. Katus néni ezt adta tovább tanítványainak a nehéz időkben is. Vallásosságát megőrizte, bár nem kérkedett vele abban a korban, amikor a hitet kicsúfolták és a vallást üldözték. Ő elveit megtartotta és egy 1966-os önéletrajzában így utal rá: „Politikai pártnak tagja nem vagyok." Az emberszeretetet hordozta magával. Igazi keresztény pedagógus volt. Engem, e sorok íróját is tanított, nevelt és arra vagyok büszke, hogy „pótfiának" tartott.

Az általános vagy elemi iskola négy osztályát Körösszegapátiban végezte, ahol édesapja szolgált. 1933-tól 1941-ig a Debreceni Református Dóczy leánygimnáziumba járt, ahol, mint életrajzában írja: „kitüntetéssel érettségiztem."

A debreceni egyetemen szerzett történelem-földrajz szakos tanári oklevelet 1947. június 19-én.

Ebben az évben, április 8-án kötött házasságot dr. Gacsó Sándor belgyógyász főorvossal. E házasságból két gyermek született, 1949-ben Sándor, aki építészmérnök lett és 1954-ben Judit, aki bíróságon dolgozik.

1948-ban Szolnokra költöztek, ahol férje kórházi állást kapott. Ez év június 25-én őt is kinevezték ide. Erről így ír Katus néni: „Működésem Szolnokon kezdtem a Thököly úti Általános Iskolában, miután Abonyból áthelyeztek. Vagyis az első, rövid ideig tartó munkahely Abonyban volt. 1950. szeptember 1-től a szolnoki Újvárosi úti Állami Általános Iskolába került, majd férjét új munkahelyére követve 1953. május 13-án Parádra költöztek.

1955. július 1-től egy év Hajdúböszörmény, 1956. július 1-től 1957. augusztus 28-ig újra Szolnok.

Ezután véglegesen Hajdúböszörmény lett a lakhelyük a Deák Ferenc utca 6-ban (sajnos ma már hiába keressük a házat, elvitte az idő).

Nyugdíjazásáig, illetve élete végéig itt élt a jeles pedagógus. Bár középiskolai tanári oklevéllel bírt, általános iskolában helyezkedett el. Nem vágyott máshová. Igen következetes, szigorú de igazságos volt. Szerette a várost és szerette a gyerekeket. Erről is ír: „Szerettem szaktár-

gyaim, szerettem tanítani és szerettem tanítványaimat." Ezt éreztük mi, tanítványai, vagyis a szeretet (ritka ma már) kölcsönös volt. Tudott újat adni, tudott érdeklődést felkelteni, tudott tanítani, órái élményszerűek voltak. De tanórán kívül is sokat segített (kirándulások, úttörő programok stb.).
Nagy tragédia volt életében férje korai halála, akit előbb szívtrombózis miatt nyugdíjaztak, majd 1969. június 28-án elhalálozott. Katus néni ezután egyedül nevelte két gyermekét. (Az iskolában őket fogta a legszigorúbban, így nem vádolhatták kivételezéssel.)
Munkájában soha nem tört meg. Bemutató órát tartott és a szakfelügyelők elismerően nyilatkoztak róla. Erről 1994-ben írott önéletrajzában ezt írja: „Tanári munkámat felettes hatóságaim sokszor értékelték pénzjutalommal, rendkívüli előléptetéssel."
1978. augusztus 31-én vonult nyugdíjba, előtte, július 4-i dátummal megkapta a Pedagógus Szolgálati Emlékérmet.
Nyugdíjazása után is aktív volt. Eljárt a városi rendezvényekre, a Pedagógus nyugdíjasklub foglalkozásaira és a templomba. A rendszerváltozást őszinte örömmel üdvözölte.
Kedves időtöltése a hímzés (nagyon szép kalocsai terítőket, párnahuzatokat készített), a rejtvényfejtés (sokszor nyert díjat megfejtéseivel), és az olvasás.
Igazi nagy örömet hoztak életébe unokái. A négy unokát mindig büszkén emlegette. Külön ünnep volt látogatásuk vagy a Katalin-nap, amikor összejött a család.
Kitüntetéseit így sorolja fel:
1970. Társadalmi munkáért jelvény
1971. Kiváló úttörővezető
1975. Törzsgárda bronz fokozat
1978. Törzsgárda ezüst fokozat
1978. Pedagógus Szolgálati Emlékérem
Dicséretben, előléptetésben többször részesült.
De az igazi elismerés itt is a tanítványok emlékezete és elért eredményei. Katus néni bíztatta tanítványait a továbblépésre. Így minden sikernek ő is örült. Sokszor látogatták meg „gyermekei", vagyis volt tanítványai.
Pályájáról így vall: „Hosszú idő harminc év, de ha újra kezdeném, ismét csak tanár lennék." Azt hiszem sokaknak jót tenne.
2007-ben ragadta el a türelemmel viselt betegség.

Zárszóként idézem Pál apostol 2. Kor. 9. fejezet 6-7. versét:
„Annyi bizonyos: Aki szűken vet szűken is arat: s aki bőven vet, bőven is arat…"
Ő bőven vetett.

Forrásaim: Saját tapasztalataim és a vele való beszélgetés mellett önéletrajzai és gyermekei elbeszélése.

BALLA SÁNDOR

GUDOR LAJOSNÉ Técsi Ibolya Éva

(Esztény [ma Románia], 1918. október 12. – Aranyosgerend [ma Románia], 2001. október 24.): tanító, kántor.

Élete vezérlő igéje:

„Tiszta szívet teremts bennem, oh Isten,
és az erős lelket újítsd meg bennem."
(Zsoltárok könyve 51, 12)

Apja: Técsi Lajos református kántortanító Esztényben (Stoiceni, Románia, valamikor Szolnokdoboka vármegye), anyja: Bitay Erzsébet, háziasszony.
Szám szerint a nyolcadik volt a 10 gyermekes családban, ketten meghaltak, nyolcan felnőttek. Heten tanultak, egy pedig mesterember lett.
1923-ban költöztek Búzásbocsárdra (Bucerdea Granoasa). Itt végezte el az elemi iskolát, az ötödik osztályt már román nyelven, mert megszűnt a magyar tagozat. Minden nehézség, nyomorúság, történelmi vagy családi tragédia ellenére szép gyermek- és ifjúkora volt.

Édesapja kemény munkához szokott, szigorú és következetes ember volt. Az államosítás után nem fogadta el az állami tanítói állást, ezért kellett Bocsárdra költözniük, ahol a gyülekezeti iskola tanítója lett. Édesanyja kissé derűsebb természetű, intelligens, jó humorú asszony volt, aki szerette a nagy társaságot, az éneklést, táncot, vidámságot, kézimunkázást. Gyermekei egy kivétellel inkább rá hasonlítottak. A bocsárdi ház illatozott a kántortanító violáitól és zengett a gyermekek dalától, zsivajától. A zene szeretete, a dalolási kedv mindenikben megmaradt. Felnőtt lányokként református leánykonferenciákra jártak. Az ott elsajátított dalokkal gazdagították a családi repertoárt. Ezekre a dalokra megtanították a falubelieket, de igyekeztek őrizni a népdal- és néptánckultúrát is.

1930-ban szülei beíratják a kolozsvári Református Leánygimnáziumba. A szülők anyagi nehézségei miatt kikerül a „Szeretetházból", ahogy ő maga nevezte a diákotthont. Apai nagybátyjához költözött, akiknek nem volt gyermekük, és komoly anyagi gondokkal küzdve befejezte az iskolai évet.

Az 1930-31-es iskolai évre beíratták a székelyudvarhelyi Református Tanítóképzőbe, ahol már két testvére tanult. Minden ősszel egy esedező levéllel mentek az iskolába, amelyben édesapjuk a bentlakási díj kifizetésének haladékát kérte az igazgatóságtól. 1-2 évig megkönyörültek rajtuk, de 1933-ban őt mint legkisebbet hazaküldték az iskolából. 1934-ben az iskolát meglátogatta egy svájci lelkész, aki kíváncsi volt, hogy vannak-e testvérek az iskolában. A három Técsi lányt lefényképezték, annak segítségével a lelkész Svájcban gyűjtést szervezett. Az összegyűlt pénzből kifizették a tartozást, és így visszakerülhetett az iskolába. Füzetre, mozira csak akkor volt pénzük, ha eladták a sütéményrészüket jobb módú diáktársaiknak. Csak felnőttként értette meg, hogy ez mennyire megalázó volt számukra.

1938-ban fejezte be az iskolát, de a képesítővizsgára beült egy miniszteri kiküldött és a jelöltek felét megbuktatta. Még ebben az évben meghívták Diódra (Stremt) egy főúri családhoz tanítani, mert ott nem volt magyar iskola. Itt tanítványa volt Szinyei Merse Pál unokája, Évike. Nagyon nehezen viselte el az itt töltött egy évet, mindenki kimért, rideg volt, és ő a nagycsaládban nem ehhez az élethez szokott. A kézimunkázás jelentette a szórakozást, no meg a templomba járás, amikor találkozhatott magafajta, egyszerűbb emberekkel. Egy év után boldogan ment haza az első keresetéből vásárolt télikabáttal: „Mint kalitkából szabadult madár, repültem haza Bocsárdra."

1939-ben immár másodjára, ezúttal sikeresen letette a képesítői vizsgát. Ebben az évben hívta meg dr. Horváth László bukaresti református lelkész belmissziói munkára, feladata a vasárnapi iskolák szervezése volt. Két hónap után tanítónői állást kapott. A belvárosi református egyháznak cselédelhelyező irodája volt. Itt kapott szállást és kosztot, aminek fejében foglalkoznia kellett a Regátba (Ókirályságba) került székely leányokkal. Hetente eljárt a Magyar Népi Szövetség dalárdájába, ahol pihenésképpen népdalokat tanított. Aktív résztvevője volt a Koós Ferenc irodalmi körnek. Itt Bukarestben ismerkedett meg Gudor Lajos fiatal református lelkésszel, akivel 1941-ben házasságot kötött, és így került Aranyosgerendre tanítónőnek a felekezeti iskolába.

1943 és 1944 között, mint másoknak, a faluból menekülniük kellett két kislánnyal. Férjét Székelykocsárdra vitték, és alaposan elverték.

1949-ben megszűnt a felekezeti oktatás, átkerült az állami iskolába, mert 1950-től családfenntartóvá vált, miután férjét munkaszolgálatra hurcolták.

Ekkor már 5 gyermeke volt, egy örökölt néma szolga és az anyósa, aki segített a gyermekek gondozásában. Minden az ő nyakába szakadt: a pénzkeresés, a beosztás gondja, ügyes-bajos iskolai, egyházi dolgok intézése, a gyermekek nevelése. A legnehezebb, legelviselhetetlenebb talán a bizonytalanság volt akkori életében, mert semmit nem tudhatott a szeretett társról.

Az iskolában is egyre jobban szigorítottak mindent. Összeírták vele az írástudatlanokat, délután őket kellett tanítani. Dalárdát kellett szervezni, román hazafias dalokat tanítani, politikai jellegű előadásokat tartani. Havonta a gyűléseken be kellett számolni az elért eredményekről. Nyáron krumplibogarakat kellett írtani, selyemhernyót tenyészteni, cigány gyermekekkel és felnőttekkel foglalkozni. Gondoskodtak arról, hogy reggeltől estig legyen iskolai munka.

Mindemellett állandó fenyegetésnek volt kitéve mint „politikai fogoly felesége''. A templomból is kitiltották, és így az a kevés kántori fizetés is

elmaradt. Akármilyen nehéz volt az élet, a paplak udvaráról csak gyermekzsivaj vagy énekszó hallatszott, hol vidámabb, hol szívfájdítóan szomorú.

A családfő 1953-ban történt hazajövetele után nagyon lassan visszaköltözött a lelki csendesség, de a nehézségek, gondok maradtak, viszont a szeretet soha el nem fogyott. 1954-ben a család még egy gyerekkel szaporodott, és megromlott egészségi állapota miatt nagyanyám többet nem dolgozott az iskolában. Visszakerült a kántori állásba, szívén viselte a falu minden lakójának sorsát. Mindig jelen volt a falu életében, ha kellett, tanáccsal, ha nem kaláccsal, vigasztaló, biztató szóval, kézimunkázásra tanítással, énektanítással. Igaz szívvel, hűséggel szolgálta népét, maroknyi gyülekezetét 44 éven át.

„Tudták, hogy az anyanyelv ápolása, öntudatos nevelés, becsületes munka tartja meg népünket. A gyülekezetben a tanítás mellett énekre és hagyományos népi varrottasok készítésére tanítja híveit, igyekezett népi értékeinket megőrizni. Odaadó munkával nevelte a gyülekezetet. Mint példamutató lelkipásztorné, nagy hangsúlyt fektetett a gyülekezet lelki gondozására, rendszeresen látogatta férjével együtt a családokat, a betegeket. Az egész gyülekezet sorsát szívükön viselték. Ismerte minden család gondját-baját. Lelki tanácsaival sok gonddal küszködő családon segített." (Református család – Az aranyosgerendi Nőszövetség)

Egyszer egy szegény asszony elpanaszolta, hogy senki nem akarja keresztvíz alá tartani az egyetlen gyermekét, nagyanyám azonnal, készséggel ajánlkozott, és becsülettel tartotta is a komaságot. Unokáival, dédunokáival való foglalkozása közben is megmutatta pedagógiai rátermettségét, mesélt, énekelt, bábokat készített, zsebkendőt hímezett, játszott, és ha kellett, fegyelmezett.

Öregségében, amikor már mások segítségére szorult, nagyon igyekezett bölcsen viselkedni, bár a társaságot, vendégeket mindig kedvelte. Gyakran idézgette Áprily Lajos verssorait:

„Öregség, bölcs fegyelmezője vérnek,
taníts meg, hogy Csendemhez csendben érjek.
…Csak gyökeres szót adj. S közel a véghez
egy pátosztalan, kurta szó elég lesz,
a túlsó partot látó révülésben
a »Készen vagy?«-ra ezt felelni: - Készen."

Ilyen volt tehát Gudor Lajosné Técsi Éva, az én nagyanyám, a tiszteletes asszony, a kántor, a tanítónő, az ember. Boldog vagyok, hogy ismerhettem és köszönöm, amit rám hagyott, az Élet szeretetét.

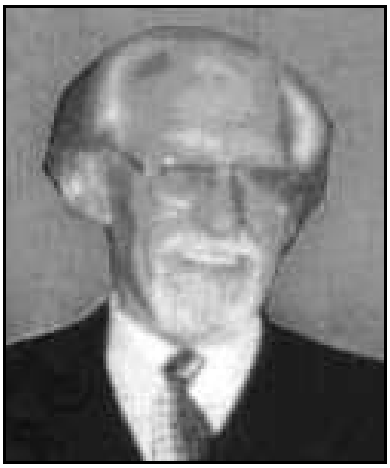
Gudor mamával, az általa hímzett terítővel

Gudor Lajosné nem volt hírneves pedagógus, mindössze egyszer tüntették ki „Hős anya" éremmel, de annál inkább a helytállás példaképe lehetne sok mai pedagógus vagy éppen szülő számára. Az ő korabeli nők még nem azt tanulták, hogy önmegvalósítás, hanem önfeláldozás a családért, a társért, egy közösségért. Talán ha ma több hasonló pedagógusszülő lenne, kevesebb lenne az elhagyott, nehezen kezelhető gyermek, és talán kevesebb lenne a gonoszság.

MIHÁLY ZSUZSÁNNA

H

HAGYMÁSSY JÓZSEF (Nagyhalász, 1921. június 23. – Szerencs, 1995. január 29.): néptanító, népművelési felügyelő.

Egy hétgyermekes szegény sorban élő család hatodik gyermekeként született. Gyermekéveit Nagyhalászban élte, itt végezte 1927-1931 között az elemi népiskola I-IV. osztályát. A hét gyermek közül József tanulhatott tovább. Szülei beíratták a dombrádi polgári iskolába. Az I-IV. osztály elvégzése után, 1935-ben a Debreceni Református Kollégium Tanítóképző Intézetébe nyert felvételt, miután a felvételi vizsga minden követelményének megfelelt, (orvosi vizsga, hallásvizsga, magasságmérés stb.). Szülei ekkor már nem tudták segíteni a szorgalmas, mindenképpen tanulni akaró és törekvő gyermeküket, így önállóságra kényszerült. Tanítványokat vállalt. Jó tanulmányi eredménye alapján félévtől tandíjmentességet élvezett. Az Intézettől, különböző alapítványokból kapott pénzekből az internátus is díjtalanná vált számára.

Az itt töltött öt év alatt gyarapította kiemelkedő zenei képességeit. Már első évben, amikor az egyik osztálytársunk Balmazújvároson elhunyt, az egész osztálynak egy nap alatt betanított egy temetési kórusművet (Jaj, de bús ez a ravatal…), amivel Balmazújvárosra kiutazva búcsúzott vezényletével az osztály. Zenetanárunk 1938-ban egy balesetben elhunyt. Ekkor az igazgatóság Hagymássy Józsefre bízta az intézeti kórus vezetését, amit ő joggal érzett kitüntetésnek. Munkáját nagy hozzáértéssel és eredményesen végezte. Ezzel kivívta a tanári testület és a diáktársai elismerését és megbecsülését.

1940-ben a tanítói oklevél mellett kántori oklevelet is szerzett. 1941-ben kántortanítói helyre pályázott Beszterecre, amelyet három pályázó közül megnyert. Itt működött 1951-ig. Összevont osztályokat tanított igen eredményesen. Munkáját kiterjesztette az egész falu kulturális életének fejlesztésére is. Kulturális rendezvényeket szervezett, ismeretterjesztő előadásokat tartott. Az egész falu közismert és közkedvelt „tanító bácsija” lett. Közben – még 1941-ben – tényleges katonai szolgálatra vonult be Beszterecen. Itt ismerkedett meg Farkas Juliannával, akivel 1944. április 15-én házasságot kötött. A nászút helyett az esküvő után a frontra vezényelték. 1945. április 6-án fogságba esett. A hadifoglyokat szállító vonatról három katonatársával Bukarestnél sikeresen megszökött. Hosszú, viszontagságos út után augusztus 26-án ért haza Beszterecre, ahol tovább folytatta kántortanítói szolgálatát.

A Beszterecen eltöltött évek alatt született meg három gyermekük: Katalin, Judit és László.

1951-ben áthelyezték a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kis faluba, Erdőbényére. Itt is nagy lel-

kesedéssel folytatta tanító-nevelő munkáját és az egész falura kiterjedő népnevelő tevékenységét.
Erdőbényei működése alatt megszerezte a testnevelő tanári diplomát. Néhány évi szolgálat után felfigyeltek a szorgalmas és tehetséges fiatal tanárra, kinevezték az iskola helyettes igazgatójává.
Erdőbényén szolgált 1968. november 1-ig. Az itt eltöltött 17 év alatt nagy aktivitással és lelkesedéssel szervezte a lakosság számára a különböző művelődési, szórakozási lehetőségeket. 1956-ban megalapította az erdőbényei Földműves Szövetkezet vegyes énekkarát, mellyel éveken keresztül az országos és területi kórustalálkozókon a legjobb minősítéseket érdemelték ki.
Kezdeményezésére és támogatásával épült fel 1958-ban a község kultúrotthona, melynek mellékállásban az igazgatói tisztét is betöltötte. Nagy sikert aratott „A kőszívű ember fiai" című színmű megrendezésével, melynek szereplői a falu lakosai voltak. 1968. november 1-jével kinevezték a Szerencsi Járási Tanács Művelődési Osztályára népművelési felügyelőnek. Egy év elteltével megszervezte a Szerencsi Pedagógus Kórust, melynek alapító karnagya lett. Karnagyi munkásságának elismeréseként 1970-től a KÓTA Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bizottságába választották. Családjával 1971-ben költöztek Szerencsre, addig bejáró volt.
Munkaköréből és elhivatottságából adódóan számos író-olvasó találkozót rendezett. (Bálint Ágnes, Jókai Anna, Baranyi Ferenc és mások meghívásával.)
1978-ban az Aranyos-völgyben megszervezte az I. Erdei Hangversenyt, ahol az ország számos kórusa örömmel vett részt. Az évenkénti hangversenyeket öt éven keresztül, 1982. szeptember 1-ig, nyugdíjazásáig nagy lelkesedéssel, odaadással és hozzáértéssel végezte.
Lánya, *dr. Hagymássy Katalin*, a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola tanára az alábbiakban emlékezik családszerető apjáról:
„Sokoldalú ember volt. Sokfelé szórta sugarait, de azt mindig egy célért, egy nemes célért tette, a SZERETETÉRT. Nála a szeretet igazi szeretet volt. Igaz és őszinte. Tiszta lélekből fakadó, olyan, mely példaként állhat mindnyájunk előtt. Ő úgy tanított, hogy mindig előrement. Nekünk, akik tiszteltük őt, akik csodáltuk teherbíró képességét, elfogadtuk útmutatását, tanítását, csak követnünk kellett. Büszke volt azokra, akik követték őt, mert tudta, hogy közösen mindannyian jó úton járunk. S ha célhoz értünk, ő halkan csak annyit mondott: KÖSZÖNÖM.
Hisszük, hogy azért lesz neve halhatatlan, mert ő igazán nemes lélekkel tudott partner lenni a mindennapok munkájában, mert ő sohasem akart halhatatlan lenni. Talán azért is, mert amit életében tett, s távozásával ránk hagyott, az emlékezetünkben örökre itt marad. Halhatatlan lesz neve, mert élete olyan volt, mint egy nyitott daloskönyv. A dalok szóltak az élet örömeiről, bánatairól, igazságairól, igazságtalanságairól. Életének minden állomása egy dal volt, melynek szépségét, kincseit igyekezett megosztani övéivel, mindenkivel. A kórust, az éneklő ajkakat mindig arra intette, hogy szépen, szívből fakadóan és halkan énekeljenek. Olyan halkan és csendesen, mint ahogyan ő elment az »örökké éneklők kórusába«."
1993-ban állította össze az „Ötszázegy az ismert sok kedves dalból" című válogatás nélküli gyűjteményt, amelyet gyermekeinek ajándékozott. A gyűjtemény magyar nótákat, népdalokat, népies és egyéb műdalokat, csárdásokat, cigánydalokat, indulókat, katonanótákat tartalmaz. E könyv bevezetője mutatja azt a szellemiséget, érzelmi gazdagságot, amely szinte csak őrá volt jellemző:
„Kedveseim! – és Ti mindnyájan, akik közelebb álltok hozzám és kezetekbe vehetitek ezt a válogatás nélküli gyűjteményt, tudnotok kell, nem azért született ez meg, hogy ezzel »halhatatlanná« tegyem magamat, vagy olyan emléket hagyjak magam után, amit ha néha kezetekbe vesztek, rám emlékezzetek. Csak kis segítséget szeretnék adni ahhoz, hogy jobban megismerjétek, megkedveljétek és megszeressétek a szép magyar dalokat, nótákat, és rajtuk keresztül a nótázást. Különösen a közös, az együtt éneklés nagyon sok örömöt tud biztosítani az ember számára. Szomorú vagyok, ha arra gondolok, hogy e téren sok mulasztás terhel. Talán ezzel is szeretnék valamit pótolni…"
Munkája elismeréseként a következő kitüntetéseket kapta. (Annak ellenére, hogy pártonkívülisége többször gátat vetett munkássága kiteljesedésének.)
Miniszteri Dicséret (1966.)
Kiváló Dolgozó (1977.)
Szocialista Kultúráért (1981.)

Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1982.)
1990. szeptember 1-jén örömmel vette át az Aranydiplomát Debrecenben, a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolán.
Források:
Családi archívum; Kakucsi Géza: Az utolsó osztálytalálkozó c. könyve (Kiadó: META- 95 Bt.) 75-78. o.

KAKUCSI GÉZA

HALÁSZ IMRE (Kékcse, 1925. szeptember 4. – Debrecen, 2002. március 11.): középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató.

Hatgyermekes szegényparaszti családban született. 6 osztályt végzett a szülőfalujában.
Ahogy történni szokott abban az időben, tanítója hívta fel a szülők figyelmét fiuk tehetségére. Továbbtanulásáról nem könnyen döntöttek szülei, mivel az öt lány mellett szükség volt egy fiú munkás kezére. Végül édesapja beíratta a Kisvárdai Bessenyei György Gimnáziumba. A hét kilométer távolságú iskolába naponta járt be gyalog, megismerte tehát a tanuláshoz szükséges erőfeszítést.
1945-ben érettségizett.
1946-ban a Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára iratkozott be és itt szerzett történelem-földrajz szakos diplomát, 1950. szeptember 7-én.
Nagy tisztelettel gondolt mindig tanáraira, akik feltárták előtte a tudás értékét és a tudás örömét. Hátrányos helyzetű kisdiákként élte meg első sikerélményét a gimnáziumban, Vértesi Géza matematika tanár óráján, és az ilyen élmények mindig elevenen éltek emlékezetében. (Pedagógus arcképcsarnok 2009.)
A Debreceni Egyetem nagyhírű tanárai: Szabó István történelem-professzor és Kádár László földrajzprofesszor szakmai tekintélye, emberi tartása alakította benne azt a gondolkodást, hogy a tanár nevelő munkájának alappillérei: a szakmai tudás és a példaszerű emberi magatartás. Azokban az években kevesebb hallgatója volt az egyetemnek, bensőségesebb kapcsolat alakult ki a hallgatók és a tanáraik között. A professzorok is név szerint ismerték tanítványaikat. Így kérdezte meg egyszer Kádár László professzor Halász Imrét, hogy tart-e még a kapcsolata Bekő Magdával. Ebből a kapcsolatból házasság lett 1951-ben. Felesége is történelem-földrajz szakos tanár. 1953-ban született György nevű gyermekük, aki építészmérnök Debrecenben. Két unoka tette teljessé a családot.
Tanári pályáját Debrecenben kezdte, itt dolgozott nyugdíjazásáig. 1950 szeptemberétől a Szakérettségis Diákotthonban volt nevelőtanár. 1952. október 15-től 1955. június 30-ig a Debreceni Közgazdasági Technikum tanára volt, innen a Debreceni Maróthi György Tanítóképző Intézetbe került, majd 1959. július 1. után a Debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumba helyezték. 1967-től 1979-ig igazgatóhelyettes ebben a gimnáziumban, majd 1983. november 3-ig igazgató.
A tanítványaiban mély nyomot hagyott tanítási módszere, sajátos stílusa. Különféle hatást váltott ki tanítványaiból egyénisége, de abban mind egyetértettek, hogy nagyszerű tanár és pedagógiai tapasztalattal is rendelkező ember.

Rendhagyó történelemóra

Néhány visszaemlékezés így állít emléket a szeretett tanárnak:

„Halász Imre tanár úr az 1955-56-os tanévben nekem a Debreceni Maróthi György Tanítóképző Intézet 4. osztályos tanulójaként tanított történelmet. Igazi tanáregyéniségnek ismertük meg. Szakmai tudása, embersége magával ragadott bennünket. Nem véletlen, hogy később magam is középiskolai történelem-szakos tanári diplomát szereztem. Mintaképemnek tekintettem a tanár urat. Számomra, azt hiszem, volt osztálytársaim nevében is mondhatom, ő volt az igazi tanár. Kapcsolata növendékeivel később is megmaradt, de már nem a tanár-diák viszonyt fejezte ki, hanem felnőtt emberi, kollegiális kapcsolatként működött." (*Pintye Ferenc* tanár)

A Fazekas Mihály Gimnázium fiúiskola volt korábban. Az 1960-as évek elején már koedukált osztályok is voltak. Egy ilyen osztályból született az alábbi emlékezés:

„Osztályunk és Nagyhalász (így hívta az osztály, mert volt egy Kis Halász is) megismerkedése a következőképpen történt. Nagyon zajongva vártuk a történelemórát és az ismeretlen tanárral való találkozást. Kinyílt, azaz inkább kivágódott az ajtó és egy aktatáska landolt meglehetősen nagy robajt okozva a tanári asztalon, ám a hozzá tartozó tanár még nem volt látható. Megmerevedett mindenki, részben a teljesítmény nyűgözte le a társaságot, mivel az ajtó és a katedra között jó néhány méternyi volt a távolság, részben pedig némi félelem futott át rajtunk a különös belépő láttán. Két másodperc múlva megjelent a táska tulajdonosa is, olyasmit kiabálva, hogy miféle vircsaft ez itt. Jó belépés volt. Soha többé nem mert zajongani senki az ő órái előtt, de majdnem biztos, hogy egyedül csak én voltam az, aki ettől kezdve félt Nagyhalásztól, tekintve, hogy igen izgulós, gátlásos gyerek voltam a tanárok előtt. De félelmemben mindent kétszer olyan jól tanultam meg, mint amennyi szükséges lett volna. Ő ezt észrevette és sokat feleltetett, szoktatva a szerepléshez. Nagyhalász pedagógiai tapintatból közvetett úton tudomásomra hozta, hogy nagyra tartja a szorgalmamat és becsüli egész egyéniségemet. Jót tett a lelkemnek, mert ma már semmiféle nyilvános szereplés előtt nincs félelmem. Ilyen a jó tanár. A jövőnek is dolgozik.

Tanítványai azt is értékelték benne, hogy egy önállóan gondolkodó tanár, aki szerint a történelem nem az, ami a könyvekben van, hanem amit a tanár sugall: »A történelem folyamat, semmi sem örök, és az ezzel kapcsolatos elméleteket is a jövő igazolja, hogy hogyan valósul meg a gyakorlatban.« Tehát tudott tanítani… Haláláig eljött a találkozóinkra. Talán nem csak mi szerettük őt, hanem ő is minket, ez mindmáig megmelegíti az ember szívét." (*Kondor Katalin* újságíró)

1963-tól 1970-ig kollégája voltam. Magam is megtapasztaltam, hogy élményszerűen tanított. Többször hallottam a tanulóitól, mikor kicsengetéskor kijöttek az osztályból: »De szép óra volt!« Ugyanakkor elvárta a pontosságot, a kötelességteljesítést. Különösen csodáltam, hogy milyen gazdaságosan tudta a 45 percet kihasználni. Ehhez a téma gondos átgondolása, lendületes óravezetés szükséges. A fegyelemhez nem kellett »táska«, mert az érdeklődés felkeltése biztosította a figyelmet. Menetközben a táblán súlypontozta a témát, így a lényeget látta az osztály, melynek alapján összefoglalták az anyagrészt. Ügyelt arra is, hogy az eseményeket, összefüggéseket folyamatában láttassa. Így a napi felkészülést elérhető célnak érezte minden tanuló.

Bár megtiszteltetésnek érezte az igazgatói megbízatását, ez már csalódást jelentett számára. Őszintesége, pontosságszeretete egyesekben kritikát váltott ki. De voltak kollégák, akik vezetői erényeit nemcsak meglátták, hanem meszszemenően elismerték.

„Imre bácsi határozott jellem, a saját igazát érvényesítő személyiség volt. Az a habitus, ami őt jellemezte, nagyon ismerős számomra, azért is, mert édesapám is ilyen ember volt. Az ő ajkaikon az igen az igent jelent, a nem nemet. Imre bácsiban is olyan határozottság, akarat van, amit nem tud semmi megtörni. Tiszta és nemes lélek révén, és mert olyan törzsökből eredt, amelyből Arany János a maga Toldiját megálmodta, harag és derű, mérges indulat és féktelen jókedv könnyen váltották egymást a szívében. Én tiszteltem és szerettem, mert őszinte, jóságos és segítő volt. Nyíltan megmondta munkám hiányosságait és éppen ezért, dicsérete minden elismerésnél többet ért. Nekem mindig csak Ő marad – amint az régen kijárt ehhez a címhez – a Nagytiszteletű Igazgató Úr – így, csupa nagybetűvel." (*Mikó Gyula* történelem-latin szakos tanártársa)

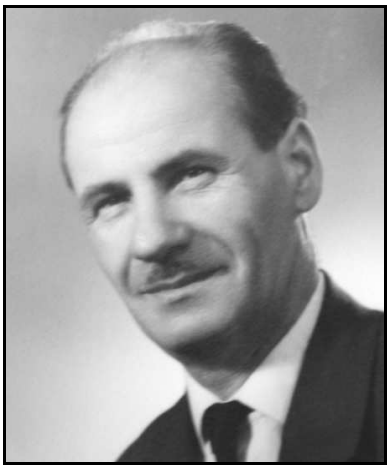
Kitüntetéseiben is megnyilvánult, hogy többféle közéleti munkában részt vett.
Kitüntetései: Oktatásügy Kiváló Dolgozója 1967, Érdemes munkáért vöröskeresztes jelvény 1969, Honvédelmi Miniszteri Dicséret 1972, Ifjúsági Érdemérem 1977, Kiváló Társadalmi Munkáért jelvény 1979, Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1985, Fazekas Emlékérem 1985.
Hivatalos kitüntetéseiből talán a legkifejezőbb hiányzik: a Kiváló Tanár. Megkapta viszont tanítványaitól ezt az elismerést, mely így a leghitelesebb és legnagyobb értékű.
Hősiesen viselt súlyos betegségében 2002. március 11-én halt meg. A debreceni temetőben pihen.

Források:
- családi dokumentumok
- tanítványok, kollégák visszaemlékezései

MOLNÁR LAJOSNÉ DIÉNES SAROLTA

DR. HONFI FERENC (Tímár, 1922. szeptember 8. – Nyíregyháza, 2006. február 7.): kántortanító, általános iskolai tanár, főiskolai docens.

A tanítás és humor tisztelője!

Szeptember 8-án született, Mária születésnapján, templombúcsúkor, magyar görög katolikusként nevelkedett. Négyen voltak testvérek. Szülei papnak szánták, de ő a pedagógus pályához vonzódott.
Elemi iskoláit szülőfalujában, Tímáron végezte, polgári iskolába Tokajba járt. Emlékeiben tanárait, tanítóit nagy tisztelettel említi, akik a tanulást megszerettették vele, s a tanult tantárgyak mindegyikét szerette, de szívéhez, lelkéhez legközelebb a rajz és a testnevelés simult.
Emlékszem fénylő, sugárzó mosolyára, mikor felém közeledett, emlékszem szúrós, incselkedő tekintetére, amikor szemembe nézett és kérdést fogalmazott. Emlékszem arra az egyenes tartású, gerinces magyar emberre, akit nagyon sokan szerettek, s kívánták jelenlétét, a tiszta szívű Tanárra! Emlékszem ámulatba ejtő fiatalos lüktetésére, jóízű, éles humorára, amikor bölcs intelmeit belé rejtette, s kibontása mindig érdekes, egyben tanulságos volt számomra.
Nyíregyházán végezte a Tanítóképzőt 1942-ben. Gebén, a mai Nyírkátán lett görög katolikus kántortanító, ahol a rábízott hat osztályt három „műszakban” egyedül oktatta, s mellette a kántori teendőket is ellátta.
Nyírkátáról elkerült egy mezőgazdasági szakiskolába, Nagysomkútra, ahol közismereti tantárgyakat tanított, innen pedig a Viharsarokba, Orosházára, majd útja Tiszalökre vezetett. Az áttelepülés miatt – hasonló iskolába – Büdszentmihályra vetette a sors. Időközben letöltötte kétéves katonai szolgálatát, s a sorkatonai idő alatt hadapród őrmester lett. Esztergomban szerelték le az oroszok karácsonykor. Látta, amikor a visszavonuló németek felrobbantották a Mária-Valéria hidat. Ezután nyakába vette az utat és Esztergomból hazagyalogolt szülőfalujába, Tímárra. Emberpróbáló, viszontagságos út volt, s 1946-ban, Vízkeresztkor megérkezett.
Szülőfalujában, Tímáron görög katolikus kántortanítói állást kapott, pályázat útján. Időközben megházasodott, s született két gyermekük, akik négy unokával ajándékozták meg.
Az iskolák államosítása idején, fiatalon lett iskolaigazgató. Abban az időben alakult, szerveződött a tanárképző, s bejelentkezett biológia-földrajz szakra. Az első évet még Debrecenben kezdte, az Egri Főiskola kihelyezett tagozatán, míg a további három évet már Egerben végezte. Közben tanított, s munkájának eredményeként kinevezték biológia-földrajz szakos szakfelügyelőnek a nyíregyházi és tiszalöki járásban, melyet hat esztendőn át gyakorolt.
Gyalogosan, vonaton, motorkerékpárral járta a rábízott 110 település iskoláit, s ellenőrizte az oktató, nevelő munka minőségét. A hat év eltel-

te után, 1962-ben, felkérték a közben megalakult Nyíregyházi Főiskola biológiai tanszékére munkatársnak. Volt tanársegéd, adjunktus, majd főiskolai docens. Elsősorban a biológiai szakmódszertan szaktárgyat oktatta 1987-ig. A főiskolai évek alatt számos szakcikket jelentetett meg neves országos folyóiratokban. Több főiskolai jegyzetet, tanári kézikönyvet írt, szerkesztett s lektorált. Kimunkált egy olyan modellt a biológia oktatásához, melyet a szakma elfogadott, s országosan is alkalmazott. Benne ötven ábrával illusztrálta a tanítás lényegét.

Időközben tudományos kísérleteket, felméréseket végzett, melyekből doktori disszertáció született, s azt sikeresen megvédte az ELTE-n. A feldolgozott téma nem más, mint a programozott biológia tanítása, s tanulás a biológiában. A védés fényesen sikeredett: summa cum laude! Büszkén viselte azt a „címet", hogy hazánkban, akkor, egyedül neki volt főiskolai végzettség mellett egyetemi doktori címe.

Több elismerésben, kitüntetésben részesült pályafutása során, de amire a legbüszkébb a „Nyíregyházáért" kitüntetés, a „Turi Sándor" díj és a két alkalommal kapott „Oktatásügy Kiváló Dolgozója" cím.

Sokat munkálkodott nyíregyházi tanszékének azon célkitűzésén, hogy „élő labor" állhasson a tudást kereső hallgatók rendelkezésére. Az 1970-es évektől kezdődően segített megszerezni azt a földterületet, amelyre botanikus kertet terveztek, s építettek. Munkálkodott a szervezésben, a növényekkel történő betelepítésekben, melynek eredményeként „Tuzson János" díj volt az elismerése a 30. éves évfordulón. Szeretetből elkészítette a botanikus kert névadójának, dr. Tuzson János akadémikusnak pontírozott portréját, gránitlapra, s azt a botanikus kertnek ajándékozta.

A Nyíregyházi Főiskola megalapításának 40. évfordulójára – munkájának elismeréseként – megkapta 2002-ben az emlékplakettet.

Ugyanebben az évben – pedagógusi pályafutásának 60 éves jubileumán – gyémántdiplomát, s oklevelet vehetett át.

A fáradhatatlan, „örökifjú", vidám tanár, az EMBER 1987-ben visszahelyezte pennáját a kalamárisba, s nyugdíjba vonult.

A nyugdíjas években sem tudott pihenni, s új tevékenységhez látott: betűvésést gyakorolt. Temetőkbe járt, szorgalmasan kanyarította formás betűit az örökkévalóságnak. Vésett, festett, aranyozott 15 éven át mint vállalkozó, kiegészítve rendes nyugdíját. Készített hősi emlékműveket Tímáron, Szabolcson, Rakamazon, Apagyon és Nyírtéten. Télvíz idején éveken át festegetett, domborításokat, gravírozásokat készített különböző témákban. Mindezeket albumba gyűjtötte.

Elkészítette Jézus keresztútját a stációkkal, gravírozva és festve. E művészi színvonalú munkát szülőfalujának, Tímárnak ajándékozta, amely ott látható díszként az ökumenikus kápolna falán.

Tanítói, tanári munkásságát a pálya megszerettetése és a képzés színvonalának töretlen minőségi emelése jellemezte. Nagy-nagy öröm volt számára a tanítványokkal történt találkozás, hisz' az emlékek felidézése közben boldogság járta át énjét. Szeretettel beszélgettek munkáikról, családjaikról, a tervezett jövőről.

A Tanár úr örökre elment, de bizonyos, hogy sokan gondolnak rá, még akkor is, ha az utána jövő generációk már fokozatosan felejtenek. Lassan felednek, kihalnak az egykori barátok, munkatársak, s a kedves asszonyok, de saját sarjai, s az írás sohasem felejt, ez örök!

Didaktika: miért nyílt ez a virág? Arra, hogy oktasson másokat, nem másra, mint a teljes kivirágzásra! Majd elköszönés nélkül távozott: sóhajtva búcsúzott kedveseitől, a munkájának eredményeként kinyílott virágoktól, a Teremtő, az Isten áldásával!

Irodalom:

Honfi F. (1973): A képmagnó felhasználása a biológia módszertan oktatásában. Audiovizuális Közlemények, **4**: 437-442.

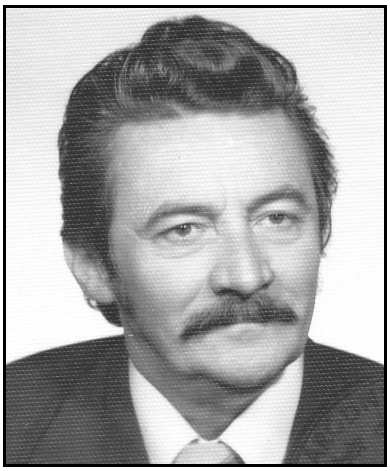
Honfi F. (1981): Kisérletezés, gyakorlat és vizsgálódás a környezetismeret 4.-5. osztályok anyagához. Pedagógus Továbbképzési Kabinet kiadványa, Nyíregyháza.

Honfi F. (2003): Dr. Honfi Ferenc nyugalmazott főiskolai tanár amatőr festő képes albuma. Szabolcs Nyomda, Nyíregyháza.

LENTI ISTVÁN

J

JANDA IVÁN (Pozsony [ma Szlovákia], 1923. július 3. – Pozsony [ma Szlovákia], 2007. április 2.): tanár, igazgató, karnagy.

Gyermekkorát a Nyitra melletti Nagylapáson töltötte, ahol édesapja – Janda Árpád – negyven esztendeig kántortanítóként működött. Édesapját – annak ellenére, hogy a Pozsony melletti Modoron végezte a tanítóképzőt és tökéletesen beszélt szlovákul – a szlovák állam idején kényszernyugdíjba küldték. Édesanyja (született Péter Aranka) is tanítónő volt, de elbocsátották állásából, mert nem tudott jól szlovákul és a faluban csak szlovák iskola volt.

Az alapiskolát Nagylapáson, 1929 és 1934 között végezte. Zongorázni édesanyjától tanult. Nyitrán kezdett gimnáziumba járni, majd a pozsonyi magyar gimnáziumban érettségizett 1944-ben. Pozsonyban többek közt Schleicher László és Szalatnai Rezső tanítványa volt. Gimnáziumi évei alatt a pozsonyi Általános Konzervatóriumban (1941-44) Németh István Lászlónál zongorázni tanult. További mesterei közt ott találjuk Eugen Suchoň és Albrecht Sándor nevét. 17 évesen megszervezte és vezényelte a főiskolások és középiskolások 100 tagú vegyeskarát. A pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészkarán, testnevelés-földrajz szakon tanári diplomát szerzett 1948-ban. Még az egyetemre járt, amikor (1946-ban) a pozsonyi I. majd III. Gimnáziumban kezdett tanítani.

Sporttal (atlétikával) már Nyitrán kezdett foglalkozni. Pozsonyban a gimnázium, majd a Moravek István vezette Tornaegylet kiváló sportolója lett. 1942-ben szlovákiai bajnok volt középtávfutásban. 1000 méteren elért eredményét (2:23,4) tíz évig senkinek nem sikerült megdöntenie.

1949-ben meghatározó szerepe volt a magyar iskolák újjászervezésében. 1950-ben már az induló pozsonyi Magyar Pedagógiai Gimnázium tanára, 1958-tól pedig igazgatója lett. Ide sereglettek azok, akik a magyar iskolák megnyitására várva félbeszakadt tanulmányaikat be akarták fejezni. Dél-Szlovákia minden részéből jöttek Pozsonyba a tanulók. Egyszerre magyar szavaktól lett hangos a pedagógiai gimnázium épülete. S jöttek, visszatértek a magyarországi iskolákból azok is, akik a kockázatos éjszakai szökéseket vállalva tanultak Sárospatakon, Miskolcon, Egerben, Budapesten, Pápán, Győrben, talán még Debrecenben is. *Mács József* Sárospatakról illetve Miskolcról egyenesen érettségire készülő negyedikes tanulónak tért vissza, s így emlékezik a magyar nyelvű tanítás első napjaira:

„A megérkezés és az ismerkedés meghatóan felejthetetlen volt. Az örömöt sugárzó arcok, a csillogó tekintetek mind arról szóltak, hogy

lesznek képzett tanítói a sorra megnyílt magyar iskoláknak, mert honnan, honnan nem, lettek kiváló tanárai is a pedagógiai gimnáziumnak. Két tanár volt mindannyiunk számára rokonszenves. Szabadi János és Janda Iván. Előbbi biológiát és földrajzot, utóbbi testnevelést tanított. Nemcsak az óráikkal váltották ki rokonszenvünket, noha tanárként is kiválóak voltak, hanem muzikalitásukkal. Szabadi János tangóharmonikán, Janda Iván zongorán játszott gyönyörűen. Ha megszólaltatták hangszerüket, máris körülálltuk őket. Janda Ivánnak nem volt nehéz megszerveznie az iskolai énekkart, számos magyar helyen megjelentünk aztán műsorunkkal, bátorítottuk az embereket, merjenek magyarok lenni, jó hírét keltettük az iskolánknak. Janda Ivánt az iskolai sítanfolyamon ismertem meg közelebbről. Olyan természetesen vegyült el a téli sportot élvező diákok között, mintha ő is tanuló lett volna. Egyáltalán nem éreztette velünk, hogy ő tanár, mi pedig a tanítványai vagyunk. Janda Ivánnal haláláig nem szakadt meg a kapcsolatom. Mindkét lányom Pozsonyban, a Duna utcai iskolában érettségizett. Ő igazgatóként küzdött nagy és elismert iskolája megmaradásáért, én tollammal a dél-szlovákiai magyar iskolák jövőjéért! De ennél többet is tett... Mikor a hatvanas évek elején megalakult a Csehszlovákiai Magyar Tanítók központi énekkara és őt érdemesítették vezetőjének, Vass Lajossal karöltve olyan színvonalra emelték a kórust, hogy a világot járva, nagy énekkari versenyek résztvevőiként és díjazottjaként jó hírét költötték a hatszázezres szlovákiai magyar népességnek. Néhány külföldi szereplésre én is elkísértem az énekkart, és lelkesen számoltam be sikereiről."

Janda Iván 1950-től a Magyar Pedagógiai Iskola (Gimnázium) vegyes karának, 1954-től 1961-ig az Ifjú Szivek énekkarának karnagya lett. 1964-ben Schleicher Lászlóval, Ág Tiborral és Szíjjártó Jenővel megszervezte a Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi énekkarát.

Több éven keresztül tagja volt a Csemadok Központi bizottságának, a Szlovákiai Zeneszerzők Szövetsége keretében működő Karnagybizottságnak, tagja volt a pozsonyi Népművelési Intézet zenei tanácsadó-testületének. 1971-től 1986-ig a pozsonyi I. Városkerület képviselőjeként a kulturális ügyekkel foglalkozó albizottság alelnöke volt. Közéleti tisztségeit mindig a magyarság (főleg a magyar iskolák) érdekében hasznosította.

„Az, hogy a Pozsonyi Magyar Tannyelvű Alapiskola és Gimnázium 1959-től igazi kulturális műhellyé és magas színvonalú oktatási központtá vált, nagy részben Janda Iván könnyed, elegáns, konfliktusmentes vezetési stílusának volt köszönhető. Tudott bánni tantestületének tagjaival, diákjaival, s mindig borotvaélen táncolva, a legkeményebb pártállami elvárások idején is meg tudta védeni iskolája magyar szellemiségét." (*Kulcsár Zsuzsanna*: A Pozsonyi Magyar Tannyelvű Alapiskola és Gimnázium története (1950-2000). Terra kiadó, Pozsony, 2000.67).

Janda Iván munkájának sikerét több kitüntetés és díj jelzi: 1967-ben Példás Pedagógus elismerésben részesült, 1957-ben megkapta a Csemadok-érem arany fokozatát, 1977-ben elnyerte A Kultúra Kiváló Dolgozója címet. 1997-ben Pozsony várossá nyilvánításának 700. évfordulóján a Rákóczi Szövetség Pozsonyért emlékérmet adományozott Janda Ivánnak. 2000-ben Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke Pro Cultura Hungarica díjjal tüntette ki, 2002-ben a Katedra Társaságtól Életmű-díjat kapott. 2003 októberében a Szlovák Köztársaság Kormánya 80. születésnapja alkalmából életműve elismeréseként ezüstplakettel jutalmazta.

Felesége: Jandáné Hegedűs Magda a Pozsonyi Magyar Gimnáziumban érettségizett, majd pedagógiai és később újságírói képesítést szerzett. A Nő (1966-ig Dolgozó Nő) című folyóirat munkatársa (1960-69), majd főszerkesztőhelyettese (1969-1987) volt. 1969-től 1984-ig a Barátnő című havilap szerkesztője és huszonöt éven át a Szlovák Rádió magyar adásának külső munkatársa volt. Lányuk: Schreiberné Janda Ildikó forgatókönyvíró és dramaturg. A Comenius Egyetem Bölcsészkarát 1978-ban végezte el zenetudományi szakon, ugyanott 1980-ban doktorált.

Janda Iván – Vass Lajos mellett, és semmiképpen sem mögötte – kezdettől fogva a Tanítókórus meghatározó személyisége volt. Jó pedagógus és példás iskolaigazgató volt: szakadatlanul azon fáradozott, hogy kollégáiban (akiket valójában sohasem tekintett beosztottjainak) fölfedezze az elismerésre méltó, mások elé követendőnek állítható jó tulajdonságokat. A dicsérettel sohasem fukarkodott, a dorgálást nem siette el. Janda Iván diákjait név szerint ismerte és min-

denkiről tudott valami jellegzetesen fontos dolgot, bensőségesen emberit, amit aztán felhasznált a serdülő, érzékeny emberpalánta nevelésében. A hatalom erejével soha senkit nem bántott, és kiállt a keményebb fiúk mellett is, akiknek talán akkor egyetlen bűnök a „fiatalságuk" volt. Ugyanezzel a mélyen emberi hozzáállással tette konfliktusmentessé a kórus életét és elismerte Vass Lajos művészi erényeit, elvárásait, ugyanakkor őszinte örömmel fogadta, ha olykor-olykor saját tanítványai közül is néhányan lassan föléje magasodtak.

Kemény, emberpróbáló időkben igazgatta a pozsonyi magyar gimnáziumot. Kvalitásait a pártállam is elismerte, de ő soha nem élt vissza a helyzetével. Bátor, már-már vakmerő volt, amikor a magyar iskolák helyzetéről volt szó. A nyolcvanas években a szlovákiai magyar iskolák elszlovákosításának („kétnyelvűsítésének") tervéről először a CSMTKÉ (Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkara) tagjai hallhattak „kisziárogtatott" híreket; nemritkán maga Janda Iván bíztatott bátor kiállásra, és adott tanácsot az iskolaigazgatóknak a teendőket illetően. (Vakmerőséget említettem. Ha nyíltan nem esett is róla szó: mindenki tudta, hogy a CSMTKÉ-t sem kímélték meg a besúgóktól, beépített emberektől).

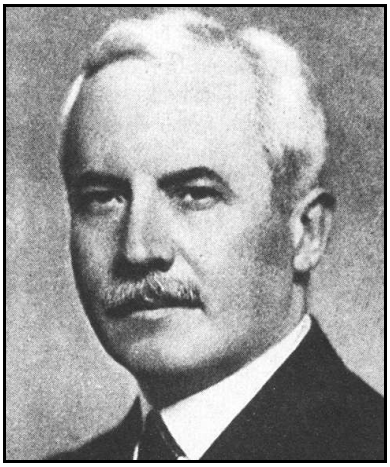
Janda Iván 2003 júniusában ugyan hivatalosan elköszönt a kórustól, megvált a művészeti vezetéstől, de a kórus ezt igazában nem tudta elfogadni. Az alapító karnagyot, Vass Lajos legközelebbi barátját, a mindig derülátó és másokat is jókedvre derítő „Iván bácsit" nem lehetett csak úgy elengedni az általa felépített kórusból.

Források:
Horváth Géza publikációja
Munkatársak, barátok, családtagok emlékezései

J. HEGEDŰS MAGDA

DR. JANKOVICH LÁSZLÓ (Budapest, 1887. június 27. – Budapest, 1967. augusztus 18.): kórboncnok, törvényszéki orvos, egyetemi tanár.

Szülei dr. Jankovich János és Gyulányi Etelka voltak. Középiskolai tanulmányait a budapesti II. ker. főgimnáziumban végezte, majd 1905-től a Budapesti Tudományegyetem hallgatója volt, ahol 1910-ben szerzett orvosi oklevelet. 1915-ben törvényszéki orvosi szakvizsgát is tett (tanult Genfben és Berlinben is).

Előbb az egyetem anatómiai intézetében demonstrátor, 1910-től a kórbonctani intézetben gyakornok, majd társegéd, 1915-től a Törvényszéki Orvostani Intézetben (Ajtai K. Sándor prof. mellett) társegéd. Az I. világháborúban katonaorvos volt, egy ideig a 16. sz. helyőrségi kórházi laboratóriumának vezetője. 1918-tól a pestvidéki törvényszék orvosszakértője, majd 1921-től a budapesti gyermekmenhely főorvosa. 1921-ben a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi karán „Törvényszéki orvostan" tárgykörből magántanárrá habilitálták.

1925-ben kinevezték a szegedi Ferenc József Tudományegyetemre a törvényszéki orvostan nyilvános rendes tanárává és a Törvényszéki Orvostani Intézet igazgatójává. Az 1927-28-as tanévben helyettesített a kórbonctani és kórszövettani tanszéken, az 1929-30-as tanévben pedig az orvosi kar dékánja volt.

Miután 1932-ben a debreceni Tisza István Tudományegyetemről Huzella Tivadar anatómiaprofesszor Budapestre került, szintén budapesti katedrára került ekkor Belák Sándor gyógyszertan-közegészségtani professzor is. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium rendezni kívánta az üres tanszékek ügyét az orvosképzés zavartalan ellátása végett. Felkérték Jankovich László és Jeney Endre szegedi professzorokat, hogy vállalják el áthelyezésüket Debrecenbe,

így nevezték ki 1934. július 18-án Jankovichot az anatómia, Jeneyt a közegészségtan nyilvános rendes tanárává. Mellesleg Jankovichnak a betöltetlen Törvényszéki Orvostani Intézet, Jeneynek a hasonló helyzetű Gyógyszertani Intézet mb. igazgatói tisztét is el kellett vállalnia.

Orsós Ferenc kórbonctan-professzor Budapestre távozása után 1936-ban egy félévig a kórbonctani tanszéken helyettesített, valamint az orvosi karon 1934-től 1944 októberéig általános biológia és szövettan, illetve a jogi karon 1937-től 1944 októberéig törvényszéki orvostan szakelőadó is. Az 1940-41-es tanévben az orvosi kar dékáni tisztét is viselte.

Az addig csak névleg létező Törvényszéki Orvostani Intézetet tulajdonképpen Jankovich indította be (a korábbi helyettes Orsós Ferenc volt, és saját intézete, a Kórbonctani Intézet mellett afféle névleges segédintézményként működött).

Prievara János főorvos visszaemlékezése szerint: „A Debreceni Törvényszéki Orvostani Intézetnek azután a megindításában Jankovich mellett Ökrös Sándor adjunktus, magam és még két gyakornok vett részt. 1936-ban indult meg tulajdonképpen az önálló Debreceni Törvényszéki Orvostannak a működése. (…) Annak idején, tudniillik a XIX. század vége felé és a XX. század elején Európában két törvényszéki orvostani iskola volt, mégpedig a francia iskola és a német, ill. osztrák iskola. Főnököm (Jankovich) a francia iskola híve volt, a francia iskolának a jellegzetessége az volt, hogy az orvos szakértő lehetőleg a szakmával kapcsolatos minden más szakmában bizonyos fokú jártasságot tudjon felmutatni, a német ill. osztrák iskola szigorúan morfológiai irányzatú volt."

Szakmunkái mellett foglalkozott az ifjúság nevelésével, mert szerinte az ifjúság nevelésének a nemzet életében sorsdöntő szerepe van. Hangsúlyozta a szellemi arisztokrácia jelentőségét, mert ezek hivatottak az ország vezetésére. Sokszor visszatért az erkölcsi tisztaság kérdésére, mert erkölcs nélkül – ahogyan Berzsenyi is megírta – az erős ország is végveszélybe kerül, példaként hozta fel a náci Németországot és a kommunista Szovjetuniót.

A Szovjetunióról többször is elítélő módon nyilatkozott, egyik előadásában az 1919-es proletárdiktatúra vezetőit (Kun Bélát és társait) közönséges bűnözőkként aposztrofálta. A II. világháború utáni eltávolításában valószínűleg ezek a megnyilatkozásai játszottak főszerepet.

Arisztokratikus, disztingvált stílusa sem tetszett sokaknak. Bár ő maga nem volt arisztokrata származású, második felesége (báró Gudenus Lili) arisztokrata családból származott. Korán elhunyt első feleségétől született egy fia, János, aki tartalékos huszárzászlósként 1945 márciusában Csákberénynél 22 évesen halt hősi halált a szovjet túlerővel szemben.

1944. október 7-ig vezette debreceni intézeteit, ezután Budapesten tartózkodott, a hadi helyzet és kiújuló gyomorbélfekélye miatt nem tudott visszatérni Debrecenbe. A menekült debreceni orvosi kar budapesti ülésein még részt vett, de a Hallába való kitelepülést nem helyeselte, ezért a behívó elől felesége Csallóközben élő rokonaihoz távozott.

1945 februárjában Debrecenben nem kívánatos személynek minősítették, és felszólították, hogy kérje nyugdíjaztatását, amit ő meg is tett. Hivatalosan 1945. november elsejével nyugdíjazták. Ezután Budapesten élt, 1951-től 1962-ig a Maglódi úti Bajcsy-Zsilinszky Kórház kórboncnok főorvosa volt. 1967-ben súlyos agyi érelmeszesedés következtében hunyt el. Elfeledettségét az is jól jellemzi, hogy még a sírját is felszámolták – újraváltás hiányában – a Farkasréti temetőben.

Érdeklődésének középpontjában az erőszakosan előidézett halálesetek által okozott szervi elváltozások álltak. Elsősorban a mérgezések okozta szövettani, idegrendszeri elváltozásokkal foglalkozott (pl. Agyi elváltozások szalmiákszesz mérgezésnél; A központi idegrendszer elváltozásai egyes mérgezéseknél).

1929-ben több tanulmányban hívta fel a figyelmet a vércsoportok jelentőségére a törvényszéki (igazságügyi) orvostanban (főként a vitás származás vércsoportvizsgálatokkal való tisztázásában).

Természetes, hogy Jankovich-hoz a törvényszéki orvostan állt közelebb, de az anatómiai, szövettani és fejlődéstani oktatás módszereit is hamar megtanulta, és a rá jellemző lelkiismeretességgel végezte is az oktatást. Visszaemlékezések szerint nagyon gondosan felkészült és jó előadó volt. Külső megjelenésére is sokat adott, mindig frissen vasalt köpenyben, fehér ingben és nyakkendőben jelent meg. Előadásain a lan-

kadó figyelmet egy-egy szellemes mondással, igényes humorral próbálta meg visszaszerezni. Vizsgáztatásában türelmes és jóindulatú, ugyanakkor szigorú volt.

Források:
- Új Magyar Életrajzi Lexikon III. kötet
- Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái XV. kötet
- Földes István: A Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum Anatómia, Szövet- és Fejlődéstani Intézetének története. Debrecen, 2009.
- Mudrák József: Jankovich László professzor (1887-1967) emlékezete. Orvosi Hetilap 2010/12.
- Prievara János: Pályám emlékezete. Magánkiadás, Kaposvár
- Jeney András, Pongrácz Ádám és Prievara Ferenc Tibor közlése

MUDRÁK JÓZSEF

JOBBÁGY BERTALAN (Bódvaszilas, 1910. május 22. – Debrecen, 1998. szeptember 22.): kántortanító, tanár, igazgató.

Ötgyermekes középparaszti család negyedik gyermekeként látta meg a napvilágot Bódvaszilason.
Szülőfalujában végezte iskolái első szakaszát. A tanulás nem ment zökkenőmentesen, mert súlyos betegsége miatt a harmadik osztályt meg kellett ismételnie. Rossz egészségi állapota miatt testi fejlődésben is visszamaradt. Orvosai eltiltották a fizikai munkától, ezért a könyvekhez menekült, és a hiányok pótlására, ismereteinek bővítésére fordította szabadidejét.
Majd Miskolcra került tanítóképzőbe. Elszántsággal, kitartással végezte bejáró tanulóként az iskolát. Reggel 5 órakor már a vonaton ült, és az iskola délutáni elfoglaltságai miatt, (orgonaórák, sport stb.) este 10 óra után került haza. Először a sportban mutatta meg tehetségét, 16 éves korában az MVSC igazolt labdarúgója volt, és tagja lett a képző labdarúgó csapatának is. Tanulni utazás közben kényszerült. A sport és a zeneelmélet mellett a matematika volt a kedvenc tantárgya.
A gazdasági világválság csúcspontján végezte el a tanítóképzőt 1931-ben. Szögligeten meg volt hirdetve egy református kántortanítói állás, osztatlan iskolában. Tizenheten pályáztak az állásra. Meghallgatták a jelentkezőket a környékbeli egyházi vezetők, a helybeli presbiterek és mind a két testület egyhangú döntéssel apámat választotta meg.
Kilenc évig dolgozott Szögligeten. Munkaköri leírásában benne foglaltatott, hogy a reggeli istentiszteleteket neki kellett megtartani palást nélkül, mert református pap nem volt a településen. Csak vasárnap volt egy istentisztelet, amelyet pap végzett, ő akkor csak a kántori teendőket látta el, valamint az általa szervezett dalárda fellépése jelezte, hogy a gyermekeken túl a felnőtt hívők zenei fejlesztésével is foglalkozott.
Hétköznapokon a tanítás az egyházi szertarás után kezdődött az összevont I-VI. osztályban. Az elsősök karácsonyra megtanulták az írás, olvasás alapjait, a jobb tanulóknak nem okozott gondot az értő olvasás sem. Az ötödik-hatodik osztályban a gyerekek a családi munkából vették ki részüket, mellőzték az iskolát.
Felettesei elégedettek voltak munkájával, de ehhez kellett a szülők segítőkészsége is. Pár hónap elteltével nemcsak a gyerekeknek, hanem a lakosság ügyes-bajos dolgainak a megoldásában is sokat segített, felekezetekre való tekintet nélkül. Az iskolában egész napos tanítás volt, amelynek a szülők kezdetben nem örültek, később természetesnek vették, mert látták gyermekeik fejlődését, és rájöttek arra, hogy a tudás az kincs.

A folyamatos munkát katonai kötelezettségének teljesítése szakította meg, Miskolcon katonáskodott.
Még bevonulása előtt ismerkedett meg Tarr Katalinnal, akit megismerkedésük után néhány hónap múlva feleségül vett. Ráadásul ő is református kántortanító volt, Debrecenben lakott, itt szerezte meg képesítését a Dóczy Gedeon Tanítóképzőben, de munka nélkül maradt.
Amikor apámat katonai szolgálatra hívták be, akkor ő helyettesítette, csupán a leventeoktatás szenvedett csorbát, mivel az ország településeinek nagy részén ezt is a tanítók végezték.
A trianoni szerződés revíziója után úgy döntöttek, hogy elhagyják Szögligetet, mert a visszacsatolt Margitán mindkettőjüknek állást kínáltak. Az állás elfoglalása után egy év múlva apámat behívták katonának. 1941-ben kikerült a keleti frontra. A brjanszki erdőben élő, rejtőzködő partizánokat kellett volna harci tevékenységükben megakadályozni. Látta és felmérte, hogy ez lehetetlen vállalkozás. Amennyiben fegyvert használnak ellenük, akkor mindannyian elpusztulnak. Ezért inkább barátkozni kezdtek az ott lakókkal. Nagyon jó kapcsolat alakult ki az orosz lakosok és a katonák között. Leszerelése után a volt egységét felszámolták, megsemmisítették.
A háború befejezése után azonnal elhagyták Margitát és visszajöttek az anyaországba. Mindössze egy szekérrel érkeztek meg Mátészalkára, ahol református kántortanító-hiány volt. A felekezeti iskolában kapott munkát és látta el a kántori feladatokat. Dalárdát szervezett és vezetett, ami az egész megyében ismertté vált. Odaadó gyermekközpontú tanítása, személyisége, vezetői tapasztalata, közösségformáló képessége miatt nevezték ki a református iskola igazgatójának.
Az iskola államosítása után megszűnt kántori állása, igazgatói státusza.
A nagyközség vezetése felismerte képességeit, vezetői alkalmasságát és felajánlották, hogy vállalja el a Hősök terei Általános Iskolában – ahova csak fiúk jártak – az igazgatóhelyettesi állást. Két év múlva ő lett az iskola igazgatója 1972-ig, nyugdíjba vonulásáig.
Következetességét, munka- és gyermekszeretetét értékelték munkatársai is, szerették, tisztelték a tanítványai is. Az egyszerű szegény emberek gyermekeinek felzárkóztatását, tanulmányi előmenetelüket, ismereteik tudatos bővítését kiemelt feladatának tekintette. Ezért is szervezte meg igazgatásának első évében a napközi otthont, hogy az előbb megnevezett gyermekcsoport ebédelhessen, valamint a délutáni szilenciumok idején a szaktanárok korrepetálhassák a hiányos tudású tanulókat.
Nagyon sok, jó alapokkal felvértezett tanuló került ki közülük. Egyetemi és főiskolai tanárok, orvosok, mérnökök, pedagógusok, országos hírű sportolók, színészek, grafikusok öregbítették és öregbítik ma is az iskola hírnevét. A következetes, tervezett munka híve volt, mindezt megkövetelte kollegáitól és a tanulóktól egyaránt.
Az ötvenes évek második felében tanári oklevelet szerzett történelemből. Felismerte, hogy e fontos tantárgyat nem a valóságnak megfelelően tanítják, hamis történelmi kép tárul a tanulók elé. Óráin igyekezett objektíven, a történelmi valóságnak megfelelően feltárni a nemzetünk és a világ történelmének eseményeit, összefüggéseit.
Korát megelőzve menedzser típusú vezetőnek tartották. Mátészalka lakosságának gyarapodásával kezdtek szűkké válni az iskolák. Tanács- és vb. tagságát annak szentelte, hogy épüljön fel egy új általános iskola, és legyenek koedukáltak a meglévők.
Az új iskola a XX. sz. elvárásainak megfelelően épült fel tornateremmel és a modern iskolához tartozó létesítményekkel. Terve sikerült, ilyen lett a III. számú általános iskola, valamint az Újtelepen megépült tantermek. 1960-as évek elejétől a tsz-ek megalapítása miatt egyre többen jelentkeztek a szakképző iskolába, ezért apám közreműködésével, a KIOSZ és a tanács segítségével megindult a Hősök terén álló iskolában a helyi ipari szakmunkásképzés. Igazgatója apám lett. Az iskolát az akkori Munkaügyi Minisztérium a nyíregyházi 110-es számú szakmunkásképző fiókiskolájaként működtette. A szakmai és közismereti tárgyak oktatása a Hősök terei iskolában folyt. Apám, aki többször megfordult a Munkaügyi Minisztériumban, Pápai Béla főosztályvezető segítségével, aki Nyírcsaholyból származott, kijárta, hogy épüljön Mátészalkán egy új, önálló szakmunkásképző intézet. Az iskolát 1968-ban adták át, igaz, hogy nem volt teljes, hiányoztak a tanműhelyek és a kollégiumok. Ismét gyarapodott Mátészal-

ka, tudtak telepíteni új üzemeket, mert képzett munkaerő lett szinte minden szakmában.
Munkáját maximálisan elismerték a felettes hatóságok, a helyi tanács, a megyei tanács és a minisztériumok. Felsorolni nem kívánom a kitüntetéseket, viszont szeretném kiemelni azt, amivel emberi helytállásáért, segítőkészségért jutalmazták 1970-ben.
A család már Debrecenben lakott, neki egy szolgálati férőhelye volt az iskolában. Az említett év május 10-én felverték és közölték vele, hogy a hatalmas tiszai árvíz falvakat tett tönkre, semmisített meg. Nemsokára itt lesznek a menekültek, el kell őket helyezni mindaddig, amíg lakhatásukat nem tudják megoldani.
A tanévet 1970. május 10-én befejezték.
A dolgok konszolidálása után „Árvízvédelemért" emlékplakettel tüntették ki. Erre volt a legbüszkébb. Amikor erről kérdezték csak ennyit mondott: „Tettük, amit kellett."
Hogy ezeket a fejlesztéseket, pedagógiai elképzeléseit meg tudta valósítani, végig tudta vinni, ennek az volt a titka, hogy olyan kollégákkal dolgozott, olyan emberekkel bástyázta magát körül, akik legalább annyira akarták a város fejlődését, mint apám.
Köszönet érte!

JOBBÁGY BERTALAN

JODÁL KÁROLY (Bonyha [ma Románia], 1912. szeptember 7. – Debrecen, 1997. január 24.): középiskolai vezetőtanár, tanárképzési igazgatóhelyettes.

A XX. században többször megindultak Erdély fenyvesei a nagy Alföld felé, hogy elhozzák a fenyők illatát és a kristálytiszta patakok ízét. Egy ilyen hatalmas, sudár fenyő volt Jodál Károly is.
Bonyha községben, Kisküküllő vármegyében, lelkész-pedagógus család negyedik gyermekeként született.
Elemi iskoláit Bonyhán végezte, majd a nagyenyedi Kollégiumba került, ahol mint internátusi takarító diák tanult tovább. A középiskolai felsőbb osztályokat a székelyudvarhelyi Kollégiumban végezte el.
Érettségi után a Kolozsvári Egyetem földrajz-természetrajz szakos hallgatója lett. A tandíjat, és a saját megélhetéséhez szükséges anyagiakat úgy teremtette elő, hogy nevelői állást vállalt a kollégium mellett működő internátusban, illetve magántanítványai voltak.

1936-ban szerzett középiskolai tanári oklevelet. Ezt megelőzően egyéves katonai szolgálatra kellett bevonulnia a berecki munkatáborba, ahol mint munkaszolgálatos dolgozott, elsősorban kőbányában.
Az oklevél megszerzése után a szatmárnémeti Református Gimnáziumba került, ahol három éven át, mint helyettes tanár működött. 1940. szeptember 1-jén kapta meg a rendes tanári kinevezését.
Az Erdélyi Múzeum Egyesület 1937-38-ban megbízást adott számára és jó barátjának Haáz Ferencnek, hogy kutató-feltáró munkát végezzenek a Vargyas-szoros barlangjaiban. 40 új barlang felfedezése, osztályozása, a régészeti titkaikra való figyelemfelhívás lett a kutatómunka eredménye, ezt 1941-ben közzé is tették egy részletes publikációban, saját rajzokkal illusztrálva.
1940. szeptember 18-án kötött házasságot Váró Judittal, aki akkor Szatmárnémetiben a Wesselényi utcai állami iskolában tanítónőként dolgozott. Két gyermekük született, Ildikó Mária 1943-ban, Judit 1955-ben. Szatmárnémetiben és Debrecenben 56 évig éltek a békesség, szeretet, gyermekeik nevelése és a munka légkörében.
A világháború viharos éveiben 1936-44 között Szatmárnémetiben, az ősi református gimnázi-

umban tanított és nevelt, miközben hosszabb-rövidebb időre többször is behívták katonai szolgálatra. 1945 májusában került amerikai fogságba alakulatával együtt. Az ardningi fogolytáborban volt 1945. június 28-ig, ahonnan az első kínálkozó alkalommal, 1945. július 10-én visszatért Magyarországra.

Egyik szatmári növendéke így emlékezett tanári egyéniségére: „Földrajz óráin kontinensekben gondolkozva, az áhítat fokára emelve lelkünket, mutatta be Isten teremtett világának szépségét és gazdagságát. Természetrajz óráin a kristálycsodákról beszélve, a növények belső világát táblára rajzolva, demonstrálva tanított, s közben megvallotta, hogy geológus is szeretett volna lenni. Pedagógiájára jellemző, hogy az osztályban soha nem fegyelmezett. Néma csöndben, teljes figyelemmel, mint a spongya, úgy szívta be értelmünk a gyönyörűséges tudományt. Az emberi test csodáját feltárva, mély erkölcsi felelősséggel figyelmeztetett a buktatókra, és bölcs tanítással engedett utunkra. Elmondhatjuk, hogy környezete polihisztora volt".

1945 augusztusától a debreceni Református Gimnáziumban tanított, mint rendes tanár. Osztályfőnök és az ásványszertár felelőse is volt egyben. Feladatai közé tartozott a híres Szőnyi-féle ásványgyűjtemény maradványainak összeszedése, rendszerezése, de más szertárak működőképessé tételében is kivette részét.

A Református Kollégium nemcsak állást, hanem otthont is adott a család számára, ahol 17 évig éltek két diákszobában.

1948-ban, az iskolák államosításakor állami szolgálatba került, s mint általános iskolai tanár egy évet a debreceni Füvészkert utcai, majd még egy évet az akkori Béke utcai (ma Szent Anna utca) általános iskolában tanított. 1950-ben a debreceni Gépipari Technikumhoz helyezték át, ahol 1955-ig elsősorban földrajzot tanított.

1955-ben került a debreceni Fazekas Mihály Gyakorló Gimnáziumhoz mint vezetőtanár. Itt már csak kémiát tanított, miután levelező úton megszerezte a kémiatanári oklevelet is.

Dr. Penke Botond professzor, aki később a Szegedi Orvostudományi Egyetem Orvosi Vegytani Intézetének igazgatója lett, így emlékezik: „A középiskolában, a debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumban Jodál Károly tanári egyénisége óriási hatással volt rám. Így már tizenhat éves koromban eldöntöttem, hogy kémikusi életpályát választok".

32 évig tanított (még nyugdíjasként is) a dolgozók esti gimnáziumában. Segítő szándékát, szociális érzékenységét sok hátrányos helyzetű diák, „idős ifjú" dicsérheti, akiket esti oktatáson a kémia nehéz kérdéseibe eredményesen beavatott. Erre mindig büszke is volt.

1957-ben jelent meg a Tankönyvkiadó gondozásában az „Útmutató az általános gimnáziumi kémiai gyakorlati órákhoz" c. munkája, melynek dr. Nánási Pál professzor volt a társszerzője. A könyv módszertani kérdésekkel foglalkozik, részletes tematikát ad a gimnázium mindhárom osztálya részére, valamint az elvégzendő kísérletek leírását tartalmazza.

Kiváló természettudományi felkészültsége mellett ismerte, kedvelte a magyar és a világirodalmat, elsősorban a klasszikusokat, de a kortárs irodalom is érdekelte.

Kisgyermek korától hegedült, debreceni tanárként zenekart szervezett, s a klasszikus zenei előadásaik mellett tánczenekarként való fellépéseik is eseményszámba mentek az 50-es évek második felének szalagavató báljain. Rendkívül széles zenei műveltséggel rendelkezett, bölcs humorú és társaságkedvelő volt.

Egyik szatmári növendéke, *Gacsályi Gábor*, aki egyben temetésén a lelkészi feladatot is ellátta, így summázta emberi és tanári egyéniségét, munkáját: „Szigorú, következetes, türelmes tanár volt. Nem mindig a tárgyi tudást, hanem a fejlődés lehetőségét tartotta szem előtt. Sok-sok ezer tanítványából számtalannak lett igazi példaképe. Gondos figyelemmel kísérte minden tanítványát, nemcsak szaktudással, hanem széles műveltséggel gazdagította őket. Isten-, család- és emberszeretet jellemezte, hivatásának élt, család- és közösségcentrikus volt. Debrecenben hónaponként találkozott velünk, szatmári diákjaival, számon tartotta életünk eseményeit, felnőtt korunkban is figyelt ránk, és mi reá. Idős korunkban is a tanárunk maradt, és mély tisztelettel vettük körül. Érettségi találkozókra visszajárt Erdélybe, gondolatban-lélekben soha nem szakadt el szülőföldjétől".

Féltő szeretettel vette körül családját, őrizte „erdélyiségét". Unokáinak példaképe volt, testi, lelki, szellemi fejlődésük, szeretetteljes nevelésük gazdag életének forrásából fakadt. A szűkebb és tágabb család összetartója, bölcs irá-

nyítója volt. Emberként és tanárként is emberséges jellemeket formált maga körül.

Életpályája a tanárképzés szolgálatában eltöltött 17 évben teljesedett ki. 1960-1977 között a Kossuth Lajos Tudományegyetem Gyakorló Gimnáziumának tanárképzési igazgatóhelyettese volt, előbb Papp Imre, majd dr. Szász Lajosné igazgatók közvetlen munkatársa.

Az 1957-es reformtörvény a tanárképzés tanulmányi idejét 4 évről 5 évre emelte fel. Az iskolai gyakorlat célját a következőkben összegezi: „a tanárjelölt mindkét szaktárgya tanításában olyan alapvető gyakorlatot szerezzen, mely az önálló oktató-nevelő munka nehézségein átsegíti, egyéni továbbfejlődését szilárd alapon biztosítja, olyan alapvető iskolaismeretet, nevelési gyakorlatot szerezzen, amely a tanári munka és az iskolai élet egészére kiterjed, és hivatástudatát elmélyíti…, ismereteit megtanulja tervszerűen és önállóan alkalmazni". A hallgatók először az 1960–61-es tanévben vettek részt az egész ötödik évfolyamon tanítási gyakorlaton.

Az egyetemi felettesű gyakorlás tematizálása, szervezése, irányítása, kapcsolattartás az egyetemi intézményekkel (Tanárképzési Tanács, Szakintézetek stb.), ennek kapcsán kezdeményezés, tárgyalások, egyeztetés – többnyire igazgatóhelyettesi feladatai közé tartoztak.

Az új rendszerű képzéshez:

- bevezették a heti 3 órás közös megbeszélést a tanárjelölt és a vezetőtanár között
- megbeszélési tematikát dolgoztak ki (órára való felkészítés, óraelemzés)
- meg kellett szervezni a tanárjelöltek bevezetését az iskolai élet tanórán kívüli feladatainak ismertetésébe (adminisztráció, iskolai szervezés, szakköri munka, osztályfőnöki tevékenység, diákotthoni, ifjúsági szervek munkája, kirándulás, tehetséggondozás stb.).

Ennek nemcsak a szervezése, hanem a tanárjelöltek ellenőrzése is óriási pedagógiai munka volt.

1963-ban a Tanárképzési Tanács megszűnt, feladatát a szakintézetek (néhol a szakmódszertannal együtt) vették át. Így a kapcsolattartás még bonyolultabbá vált. A tanárjelöltek létszáma is megnövekedett évi 200 főről évi 300-320 főre. A hospitálások zsúfolttá váltak. A tanárképzési műhelymunka továbbfejlesztésére 1967-ben üzembe helyezték a zártláncú ipari televíziós rendszert, majd rövidesen sikerült beszerezni egy képmagnót (Ilyen akkor csak a budapesti Apáczai Csere János Gyakorló Gimnáziumban volt). A tv-terem időigényes kialakítása, működésének irányítása egy kis csoport úttörő innovációs munkája volt, melyet Jodál Károly vezetett. A bemutató órák közvetítése, újbóli lejátszása, elemzése új, modern lehetőséget adott. Ez a későbbi nagyszámú III-IV. éves hallgatók hospitálására különösen alkalmas volt. „Alig lehet leírni azt a hatást, amikor az órát tartó önmagát látja és hallja vissza a képernyőn, s ezek a mozzanatok nagyon alkalmasak arra, hogy az órát tartó újra értékelje munkáját, és elvégezze a szükséges korrekciókat" – írta 1977-es beszámolójában.

Szűkebb szakmai területén, a kémia munkaközösségben is példamutató volt. A hétköznapokban kemény tartása és színvonalas szakmai munkája átsugárzott a környezetére. A kémia szertár számára modern technikai eszközöket (mérlegszobát), az előadóban laboratóriumi munkaasztalokat, tároló szekrényeket készíttetett. Biztosította a szükséges feltételeket és a vegyszerek beszerzését a kísérletekhez, ami a sok tanulókísérlet és gyakorlati óra miatt nem kis gond volt. Tanítási óráit színessé tette jó anyagismerete, ez bizonyos osztályok tanulóihoz sokszor közelebb állt, mint az elvontabb anyagszerkezeti kémia. Ambicionálta az újat. Lépést tartott a tudomány fejlődésével. Az atomszerkezeti szintre felépített új tankönyveket is élvezettel tanította. Vállalta a szakmai összehasonlítást, megmérettetést, így pl. ugyanazt a témát tanította párhuzamosan a kollégájával a tv-s bemutató órán. A szertárban jó hangulat volt. A napi konzultációban gyakran feltette a kérdést: „Ezt hogyan tanítja? Én így…". Minden gondunkra „atyai" szeretettel reagált. Állandó ösztönzést és segítséget kaptunk továbbképzésekhez, kémiai kongresszusokon való részvételre.

Sok tanár és tanárjelölt óráját, záró tanítását látogatta. Ezek színvonalát jelenlétével emelte, mert mindig tudott az elemzésekhez új, érdekes szempontokat adni. Megújította a záró tanítási óratervek szerkezetét is. Javasolta, hogy az oktatási-nevelési célokat – a sematikus széljegyzetek helyett – a bevezetőben részletesen elemezzék a tanárjelöltek (olyan színvonalon, ahogy a szakmódszertan könyvek tanítják).

A tanárképzési feladatai mellett megbízatása volt az iskola tárgyi berendezésének (bútorzat, szemléltető eszközök, műszaki felszerelések stb.) ellátása. Össze kellett hangolnia a gondnokság, a munkaközösségek és az egyetem gazdasági vezetése elvárásait. Ötleteivel, fantáziájával létrehozta – pincétől a padlásig – a legmodernebb előadótermeket (kémia, fizika, biológia, földrajz). Tanári ideálja a Németh László-i „kísérletező ember" volt.

Magas szálfatermet, szerénység és puritán alkat jellemezte. Nem száraz, merev „Schulmeister", mint akkortájt több, egyébként tiszteletre méltó korosabb tanártársa, hanem nyitott és reformkész ember volt. Társaságban feloldódott, s jóízűen anekdotázó tudott lenni. Tekintélye volt a tantestületben. A debreceni közvéleményben közismert és elismert tanárember volt. Nagyon jó kapcsolatot tartott a tanácsi szakfelügyelőkkel, ami az iskolának fontos és hasznos volt. Nyugodt szigor jellemezte, de érzékeny, figyelő és figyelmes ember volt. Saját indulatait bámulatos önuralommal tudta fegyelmezni, reagálásait kellő szavakban megfogalmazni. Képességein túl ezek a tulajdonságai tették alkalmassá vezető beosztásra. Voltak, akik tartottak tőle érveinek alaposság, súlya miatt. A fiatalabb korú iskolavezetésnek őszinte, sokat tapasztalt tanácsokat adott. Jó emberismerő volt. Kitűnő minőségi munkájával érvényesült.

Felettesei elismerték. „Kiváló Tanár", majd a „Magyar Népköztársaság Munka Érdemrend ezüst fokozata" kitüntetést kapta. Az egyik a tanári, szakmai elismerésről, a másik egy életpálya munkájának szólt.

Az 1960-70-es években bontakozhatott ki tehetsége és alkotói ambíciója, amikor a közoktatás fejlesztése lendületet kapott (pl. a tagozatos gimnáziumi osztályok bevezetésével), és a tanárképzés korszerűsítésének szolgálatában is lépésről lépésre lehetett előre haladni. Saját szakterületén, a kémia tantárgynak is addig nem tapasztalt fontossága, rangja összhangban volt a vegyipar akkori kibontakozásával. Képességeivel és egyenes jellemével ezeknek a kihívásoknak nagyszerűen megfelelt. Ebben közvetlen munkahelyi környezete, a gyakorlóiskola, az iskolavezetés, a kollégái mellette álltak, és elfogadták szolgálatát.

Jodál Károly iskolájának, szakmájának nagy tanáregyénisége volt.

Forrásmunkák:

1. Haáz Ferenc és Jodál Károly: A vargyasvölgyi barlangok. Erdélyi Múzeum 1941/3-4
2. Dénes István: A Székelyföld barlangjai. ACTA, 1998, Természettudomány
3. A Szatmárnémeti Református Gimnázium Évkönyve az 1940-41 iskolai évről. Közli: Ligeti Imre igazgató
4. A Debreceni Református Kollégium Gimnáziumának Évkönyve az 1947-48-as iskolai évről. Közli: Dr. Tóth Béla h. igazgató
5. Dr. Penke Botond: Magyar Tudomány 2001/12
6. Jodál Károly Dr. Nánási Pál: Útmutató az általános gimnáziumi kémiai gyakorlati órákhoz. Tankönyvkiadó 1957
7. Kossuth Lajos Tudományegyetem Gyakorló Gimnáziumának 25 éve. Debrecen, 1977
8. A tanári emlékezet könyve. Kiadó: A Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karok, 2009, Szerkesztő: Dr. Görömbei Andrásné

A megemlékezés első felét lányai írták családi dokumentumok, visszaemlékezések alapján.

ANTAL LAJOSNÉ
SZÁSZ LAJOSNÉ

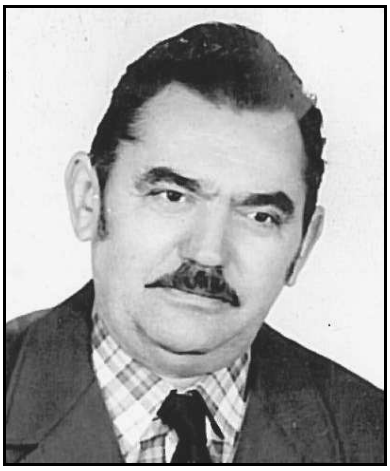
JUHÁSZ GERGELYNÉ Barta Magdolna (Újszász, 1937. október 11. – Hajdúszoboszló, 1998. október 9.): tanító.

1937-ben Újszászon született, szüleinek egyetlen gyermekeként.
Általános iskolába Újszászon járt, majd a Jászberényi Tanítóképzőben 1956-ban szerzett tanítói képesítést. Ezután szülőfalujában tanított 4 évig. Akkor megismerkedett Juhász Gergellyel, és 1960. július 23-án összeházasodtak. Férje frissen végzett agrármérnök volt, akit munkája különböző helyekre szólított. Felesége követte őt, így hosszabb-rövidebb ideig Kabán, Balmazújvároson is dolgoztak.
1962-ben végleg letelepedtek Hajdúszoboszlón, melyet az évek során szülőföldjeként szeretett meg.
1992-ben való nyugdíjazásáig a 3. sz. Általános Iskolában tanított 30 éven át.
Kezdetben 1-4. osztályig tanította a gyerekeket, majd az utolsó 10-15 évben csak 1-2. osztályban vezette be a gyerekeket az írás, olvasás, számolás rejtelmeibe.
A kisgyerekek szeretete indította arra, hogy az 1-2. évfolyamot tanítsa. Azt tartotta ugyanis a legfontosabbnak, hogy ez az a két év, melyben egy egész életre meg lehet alapozni gyermekeink tudását.
Oktató-nevelő munkájával városszerte hírnevet szerzett, amit az bizonyít a legjobban, hogy egykori tanítványa saját gyermekét is őhozzá íratta be. Nem egyszerűen pedagógus volt, hanem tanítványait anyai szeretettel, gondoskodással vette körül.
Munkáját nemcsak a tanítványai, hanem a pedagógus társadalom és a minisztérium is elismerte, melynek bizonyítéka a Kiváló Munkáért kitüntetés, valamint számos hivatalos szakmai elismerés.
Egész életét a tanításnak szentelte, ezen kívül a másik fontos dolog az életében a családja volt.
1961-ben született Zsolt, majd 1967-ben Tibor nevű fia. Fiait rajongással szerette, egész életét alárendelte gyermekei nevelésének.
Gyermekeiben azért is nagy örömét lelte, mivel neki nem adatott meg a testvéri szeretet.
Édesanyját 1989-ben veszítette el, ez őt nagyon megrázta, ugyanis édesanyja egyben a testvért, a barátnőt is jelentette számára.
Édesapja 1997-ben hunyt el, mindketten a hajdúszoboszlói temetőben nyugszanak.
Szemefénye volt a 3 unokája. Gergő 7 éves, Bernadett 3 és fél, Dávid másfél éves volt, amikor elveszítették nagymamájukat.
Halálának közeledtét talán megérezte, ugyanis amikor 1998 őszén megbetegedett, kórházba nem szeretett volna menni, mert közelgő 61. születésnapját mindenképpen unokái, szerető családja körében szerette volna megünnepelni.
Sajnos, ez a kívánsága már nem teljesülhetett, hiszen születésnapja előtt 2 nappal örökre eltávozott családja köréből.
Férjével 38 évig éltek boldog házasságban, még a legnehezebb időszakokban is segítve támogatták egymást.
Családjában és munkájában találta meg azt az örömet, mely életét teljessé tette.
Korai halálával nagyon nagy űrt hagyott családja szívében, amit férje nem tudott feldolgozni. Imádott felesége elvesztése az ő egészségét is kikezdte, és 7 hónap múlva követte feleségét a halálba.
Hiányukat ezután gyermekeik és unokáik érzik.

JUHÁSZ ZSOLT

JUHÁSZ TIBOR (Kaba, 1926. július 11. – Kaba, 2008. november): tanító, általános iskolai tanár.

Iparos családból származott. Az elemi iskola öt osztályát Kabán, a református elemi iskolában végezte. Ezt követően polgári iskolában folytatta tanulmányait Hajdúszoboszlón, majd Debrecenben a Református Kollégiumban. Majd a Tanítóképző Intézetbe iratkozott be. Szülei nehéz anyagi körülmények között taníttatták, így mindvégig bejáró tanuló volt.

1947-ben tanítói képesítő vizsgát tett. Szülőfalujában, Kabán kezdte tanítói pályafutását, ahol 1947-től 1951. szeptember 6-ig dolgozott. Közben 1950-ben házasságot kötött Papp Katalinnal, akivel 36 évig élt szeretetben, boldogságban. Néhány hónapos katonai szolgálat után a püspökladányi petritelepi általános iskolához került tanítónak. Egy tanév eltelte után kérte áthelyezését a Földes községhez tartozó budaházi tanyai iskolához. Itt született Tibor nevű fiuk, aki dr. Juhász Tibor néven a debreceni Környezetvédelmi Intézet főelőadójaként dolgozott korai haláláig.

9 évig tanított a tanyai iskolában. Megszerette az egyszerű tanyasi gyerekeket. Felesége is itt határozta el, hogy férje példáját követve ő is a gyermeknevelés nehéz, de szép munkáját választja hivatásul.

Így amikor az 1961/62-es tanévben hazakerültek szülőfalujukba, felesége is tanítani kezdett képesítés nélküli tanítóként, majd mezőgazdasági és gyakorlat szakos tanárként.

Tibi bácsi Kabára kerülve felső tagozatban tanított testnevelést, számtant és gyakorlati foglalkozást a fiúk részére. Ez utóbbit nagyon megszerette, hisz mindig az volt az álma, hogy a gyerekeket munkára, barkácsolásra nevelje. Ezt szokta meg a szülői házban és a tanyasi élet 9 éve alatt is. A gyakorlati foglalkozás szakszerűbb tanítása érdekében előbb nyári tanfolyamokon vett részt, majd mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok szakon tanári diplomát szerzett. Munkáját alapos tervezéssel, gondos felkészüléssel és jó eredménnyel végezte. A gyakorlati foglalkozást mindig kedvvel, nevelő értékeinek kihasználásával tanította. A munkafogások megtanítása mellett a munkára nevelés célját azzal is szolgálta, hogy hasznos tárgyakat készített a tanulókkal. Gondozták az óvodák és a bölcsőde játékait, és új játékokkal látták el ezeket az intézményeket.

A gyakorlókert jövedelmezősége érdekében nagyon hasznos irányító, szervező és alaposan előkészített értékesítő munkát végzett.

A szertárak, a kartársak szemléltető eszközeinek elkészítéséhez rendszeresen és készséggel adott segítséget. Nagy gondot fordított a társadalmi tulajdon védelmére, a közös vagyon megbecsülését célzó nevelésre. Folyamatosan közreműködött abban, hogy a kabai iskolában javuljanak a gyakorlati oktatás feltételei, lehetőségei. Kiemelkedő érdeme volt abban, hogy a szakfelügyelet által is elismert, magas színvonalú gyakorlati oktatás folyt az iskolában, elsősorban a mezőgazdasági oktatás területén. Tanítványai járási, megyei versenyeken is kiemelkedő eredménnyel szerepeltek. Az iskolai gyakorlókert a megyei versenyek sorában több éven át rangos helyezést ért el. Megyei szinten egyike volt azon iskoláknak, ahol a legkorábban valósították meg a primőráru-termesztést. Tibi bácsi üvegházat, fóliasátrat létesített és sok éven át lehetőséget adott tanulóinak arra, hogy a korai termesztés technikáját elsajátítsák. E témában írta szakdolgozatát 1978-ban a komplex tanfolyam zárásaként, melyet a szakfelügyelet „Kiválóan megfelelt" minősítéssel értékelt. A szakirodalmat tanulmányozva elfogadta a korszerű javaslatokat, és a nevelő-oktató munkájában alkotó módon hasznosította azokat. Feleségével együtt a nyári szünetben is folyamatosan szervezték a tanulókat a gyakorlókerti munkára, az iskola környezetének gondozására.

Tanórán kívüli tevékenységként hosszú éveken keresztül barkácsoló, majd modellező szakkört vezetett. Munkájukban rendszeresen gyönyörködhettünk A tanulók munkáiból című kiállításokon. Fáradságos munkával, tanulók bevonásával készültek 1975-ben feleségével együtt az új iskola átadására. 300 cserepes virágot neveltek a tantermek díszítésére, bokrokat, fákat ültettek, parkosítottak. Az iskolaépületet körülölelő fák, bokrok még ma is dolgos kezük munkáját idézik.

Szorgos munkájáért többször részesült elismerésben, feljebbsorolásban, pénzjutalomban. Megkapta a Magyar Úttörők Szövetsége Dicsérő oklevelét, majd a 38 évi munkájáért a Pedagógus Szolgálati Emlékérmet.

Juhász Tibor szigorú, következetes pedagógus volt, aki azt vallotta; csak rend és fegyelem mellett lehet tanítani, csak így lehet komoly munkát végezni. Szerette tanítványait, nagyon jó kapcsolatot épített ki a szülőkkel is.

Igazságos, jó tanár, szeretett kolléga volt. Kedélye, jó humora is közkedveltté tette. A hosszú és küzdelmes évtizedek alatt mindig hivatástudattal és emberséggel szolgált, sokszor erején felül is.

1986-ban kérte nyugdíjazását. Felesége akkor már beteg volt, így a nyugdíjba vonulás első hónapjai az ő ápolásával teltek, amit végtelen

türelemmel és szeretettel végzett. A féltő gondoskodás nem sokáig tarthatott, mert hűséges társa 1986. november 26-án meghalt. (A Juhász Tibornéról szóló arcképvázlat a 2004. évi kötetben olvasható.) Lelki egyensúlya megingott, nehezen viselte felesége hiányát. Ezért nem ment el a nyugdíjas búcsúztatóra sem. Kollégái a lakásán keresték fel és köszönték meg 38 évi pedagógiai munkásságát. Az élet azonban nem állt meg, újra kellett kezdeni, hisz várta idős, beteg anyósa, a nagy családi ház, a kert, később a föld, amit élete végéig nagy hozzáértéssel művelt.

Minderre egyedül volt. Idősebb korában tanítványai jártak hozzá segíteni. Férfi kartársaival többször összejöttek névnapokra vagy egy-egy beszélgetésre. Kapuját szívesen nyitogatták, szerettek a társaságában lenni. Szorgalmasan, fáradhatatlanul dolgozott 2008 őszén bekövetkezett haláláig. Végleges nyughelye felesége mellett a debreceni köztemető lett.

Mint volt kollégája, igazgatója Tibi bácsira emlékezve a hála, a szeretet és a tisztelet kívánkozik tollamra. Emléke legyen példa az utódok előtt.

Bartha Gusztáv, a kabai Sári Gusztáv Általános Iskola nyugalmazott tanárának emlékezése:

„1973 szeptemberében kerültem a kabai általános iskolába. Egy munkaközösségben dolgoztam Juhász Tiborral, ő igyekezett segíteni engem. Mint rangidős kolléga a beilleszkedésben, a helyi szokások, módszerek tekintetében irányító volt számomra. Mindig jó szándékkal és segítőkészséggel közeledett. Én megfogadtam a tapasztalt kolléga szavait, amit ő örömmel nyugtázott. A 80-as években én lettem a munkaközösség vezetője. Soha nem volt irigy vagy okoskodó, mindig az együttműködés, a jóság, a szeretet jellemezte. Az évek sorscsapásait nehezen viselte, a felesége, majd a fia elvesztése után egyedül maradt, de soha nem volt magányos. Barátai, és a tanítás során szerzett tekintélye élete során elkísérte. Szívesen élt és járt falujában nyugdíjasként is, mindig elismerő és szerető tekintetekkel találkozott. Mint volt jó kollégát és barátot őrzöm emlékezetemben.”

Forrás:
- iskolai dokumentumok
- személyes emlékek

KISS LAJOSNÉ SZABÓ LUJZA

K

DR. KARASSZON DEZSŐNÉ Nagy Márta (Budapest, 1955. november 4. – Pécel, 2008. június 26.): ének-zenetanár.

Tekintsük át életének főbb állomásait.
1955 – megszületik Nagy Gyula református lelkipásztor hatodik gyermekeként
1974 – érettségi vizsgát tesz a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában
1976 – házasságot köt Karasszon Dezső orgonaművésszel
1977 – megszületik első fia, Dezső
1979 – oboa-, szolfézs-, énektanári diplomát szerez a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola debreceni tagozatán, megkezdi pedagógiai munkásságát a nyírbátori zeneiskolában
1980 – megszületik második fia, Dániel
1982 – megszületik harmadik fia, Dénes
1984 – tanítani kezd a debreceni Kossuth Lajos Gyakorló Általános Iskolában (az énekórákon kívül a "kicsik" kórusát vezeti)
1992 – megszületik leánya, Eszter
1994 – tanítani kezd a debreceni Simonffy Emil Zeneiskolában (elsősorban oboát, de szolfézst is)
2002-től kezdve egyre intenzívebben foglalkozik életmód-kutatással és -tanácsadással 2007 – a Just-Nahrin Hungáriánál értékesítési igazgatóvá lép elő
2008 – hosszú, súlyos szenvedés után megtér a jobbik hazába.
„Mert több az élet, mint eledel, és több a test, mint az öltözet." (Máté evangéliuma 6:25).
Pusztán életrajzi adatokkal emlékezni dr. Karasszon Dezsőné Nagy Mártára olyan lenne, mint egy hatalmas szimfóniának csupán a ritmusát eljátszani. Belegondolva: egy élet 52 évvel rövid, de egy háborúban fél évszázad megváltoztatja rengeteg ember életét. Minden ember életének megvan a saját küzdelme, és úgy gondolom, hogy Karasszonné Márta megnyerte a saját élete háborúját.
Megnyerte az anyaság csatáját. Négy gyermeket nevelt fel, és nem akármilyen szeretettel! Ahogyan a madár megtöri a fiókájának az eledelt, ő úgy lehelte hidegre a forró levest, és ahogyan a madár megtanítja repülni a kicsinyeit, ő addig és olyan szorosan fogta a kezünket, ahogyan szükségünk volt rá.
Megnyerte a család csatáját. A család egyik legmeghatározóbb mozgatója, nagy családi ünnepségek, születésnapok és felejthetetlen karácsonyok csengő-angyala volt, mindenkinek kedvébe járva, a kedvencét főzve, mindent megszervezve.
Megnyerte a tanárság csatáját. A gyerekeket szerette, de szigorúan tanította. Sok levél és rajz maradt ránk emlékként ezzel kapcsolatban.

Megnyerte az üzlet világát. De nem csupán közvetlenül azt az ezerötszáz embert, akinek papíron is a vezetője volt, hanem az egész csapatot tanította, ha kellett, énekelni, ha kellett, együtt sírt és nevetett mindenkivel. Sikerének a titka az odaadó tanulás, a kitartás és a bizalom volt. Ő maga írta egy jegyzetében: *„Boldog vagyok, ha úgy gyarapszom, hogy azzal másokat is segítek."*

Ez csak néhány csata a számtalan közül az ő háborújában, és csak néhány, amit helyettünk magára vállalt. A hasonlatnál maradva, nekünk egy dolog adhat megnyugvást: hogy odafentről éppen egy ilyen jó harcos hiányzott. Nekünk pedig egy rövid időre, amit itt töltünk, megmarad örök emlékként egy pirosló arc, egy fénylő tekintet, és a jellegzetes kacagás.

KARASSZON DEZSŐ
KARASSZON ESZTER

Fábry Szabolcsné tanszakvezető emlékezése:

„Karasszon Dezsőné Márti a kolléga szemével.

Az első, ami eszembe jut róla: a nevetése… Az az állandó derű, jókedv, ami áradt belőle – igazi áldás a mi pályánkon. Minden pedagógusnak könnyebb lenne (és persze tanítványainak is!), ha tudna olyan tisztán, szívből kacagni, ahogy Márti tudott.

És a szeretet… A zenetanárnak kiváltságos helyzete van a pedagógustársadalomban: heti 1 teljes órát tölt kettesben tanítványával. Ez olyan személyes kapcsolatok kiépüléséhez vezet, ami nehezen alakulhat ki máshol az oktatási rendszerben.

Mindig van egy sajátos karaktere a hangszeres tanár és osztálya, az általa tanított gyerekek összességének. Mártinál ez a karakter kifejezetten családias volt. A tantermét díszítő fotók, melyek a gyerekek otthoni életét is behozták az iskolába; a vizsgahangversenyek utáni beszélgetések, közös órák… mind az együvé tartozás érzését segítettek kialakítani.

Kedves Régi Tanítvány! Ha véletlenül olvasod e sorokat: megvan még az a szobanövényed, amit Márti nénitől kaptál egy tanév végén? Tudod, amit minden szünidei oboázás után meg kellett locsolni és szeptemberben beszámolni róla: mennyit nőtt a nyáron, nem pusztult-e ki szegényke?

Igényes volt, mindig tanított. Saját osztályának hangversenyein kívül – ami természetesen minden hangszeres tanárnak feladata – iskolai, fafúvós tanszaki rendezvényeken is vállalta a műsorvezető szerepét, és ez nemcsak egyszerű műsorközlés volt, hanem ismeretterjesztés, a műsorra való érzelmi ráhangolás – jó volt hallgatni. A zenetanár élethosszig tartó feladata a gyakorlás: a hangszertudás szinten tartása, az elméleti háttér állandó frissítése: Márti ezen a téren is példamutató volt. Férjével és gyermekeivel zenés áhítatokon szerepelt rendszeresen, az iskolai tanári hangversenyek közreműködője volt, kamarazenélt kollégáival, tovább képezte magát egy másik hangszer, a furulya és a régi zene oktatásának területén, speciális szolfézs-elmélet tárgyat tanított a balett tanszakos növendékeknek, nyitott volt, mindig kész a megújulásra. Ez a tulajdonsága, no meg a családja, gyermekei sorsáért érzett felelősség vitték új pályára, ahol tudjuk, soha nem bújt ki zenepedagógus-bőréből.

Hiányzik ez a nagyon szeretetteljes és szeretetre méltó ember, az az őszinte nevetés!"

KERESZTESSY ILONA (Debrecen, 1914. november 1. – Nyíregyháza, 1999. április 2.): általános iskolai tanár.

Édesapja fegyvermester volt. Öten voltak testvérek. A család meglehetős szegénységben élt, különösen azután, hogy az édesapja megbetegedett. Édesanyjának sok gondot, rengeteg munkát jelentett, hogy megfelelően tudja megszervezni a család életét.

Az öt gyermek közül ő volt a legidősebb, s a családi visszaemlékezések szerint a legtehetségesebb. Éppen ezért a nehéz anyagi körülmények ellenére is tanulhatott. A debreceni Dóczy Tanítóképző Intézetben 1936-ban szerzett diplomát, éppen abban az évben, amikor édesapja meghalt.

Sokáig nem tudott tanítónőként elhelyezkedni, majd amikor 1940-ben Erdély északi része néhány évre visszakerült Magyarországhoz, ottani kisiskolákban kapott állást. Hirip és Érkőrös nevű falvak tanítónője lehetett. Tanítónői fizetéséből támogatta családját, hiszen édesanyja kevés özvegyi nyugdíjából nagy nehézségek között nevelte a gyerekeket. A legkisebb öccse édesapja halálakor még csak 4 éves volt.

A II. világháború után el kellett hagynia Erdélyt, s ekkor kapott állást Hajdúböszörményben, ahol nyugdíjazásáig a Bethlen Gábor Általános Iskolában tanított. Néhány évig – végzettségének megfelelően – alsó tagozatos gyerekeket oktatott, majd elvégezte az egri Tanárképző Főiskolát is. Itt nyert matematika-kémia szakos tanári képesítést.

Kiváló pedagógus volt. Jól tudott alkalmazkodni a különböző életkorú tanulók fejlettségi szintjéhez. Logikus magyarázatait diákjai megértették, gondolkodtató kérdéseivel a lényegre irányította a figyelmüket. Magyarázat közben állandóan tartotta a szemkontaktust velük, azonnal észrevette, ha valamelyik gyerek nem az órai munkára figyelt. Igényes és igazságos volt az osztályozásban, nála semmilyen kivételezés nem létezett.

Ugyanakkor derűs, víg kedélyű tanár is volt. Sokat játszott tanítványaival, a faliújságra tréfás, dicsérő, néha korholó rigmusokat írt:

„Benke Lajcsi derék gyerek,
Derekabbat nem ismerek”

Az a játékosság megmutatkozott vasárnapi iskolai foglalkozásain is. Ő ugyanis mélyen hívő református keresztyén volt. A felajánlott szakfelügyelőséget azért nem fogadta el, mert úgy érezte, beosztott tanárként jobban meg tudja őrizni integritását. Még a Rákosi- és a Kádár-időkben is eljárt az esti istentiszteletekre.

A református gyülekezet által szervezett vasárnapi iskolák minden felesleges szenteskedéstől mentes, játékos, hitmélyítő találkozások voltak az odajáró gyermekek számára. Mikor központilag megtiltották, hogy aktív pedagógus vasárnapi iskolát vezessen, nagyon elkeseredett.

Ugyanakkor megtalálta a módját, hogy világi szervezetekben karitatív tevékenységet folytasson, ezzel is eleget téve a hitéből fakadó humanitásnak. Aktív tagja volt a helyi Vöröskeresztnek, részt vett iskolai és városi rendezvények szervezésében, adománygyűjtésekben, többszörös véradó volt.

1969-ben ment nyugdíjba. Ekkortól kezdve még tevékenyebben kapcsolódott be a hajdúböszörményi Kálvin téri gyülekezet életébe. Az ír származású Wellesley Bailey által létrehozott Nemzetközi Lepramisszió böszörményi csoportjának volt a vezetője. Adományokat gyűjtöttek, és főként kötéseket készítettek speciális anyagból, mert a leprás sebekre csak egyszer lehet rátenni a kötést, így a különböző országokban a lelkes segítőknek százszámra kell készíteni az egyszer használatos fedőlapot. S ez bizony nemes, de eléggé monoton munka. Egy időben a gyülekezet énekkarát is vezényelte.

Nyugdíjazása után magántanárként segítette a rászoruló tanulókat, s beteg édesanyját gondozta nagy odaadással.

A 90-es évek elejére ereje egyre inkább fogyatkozott, ezért határozott úgy, hogy csaknem ötven év után elhagyja Böszörményt. 1993 nyarától a nyíregyházi Emmaus Szeretetotthon lakója lett.

Itt halt meg hosszú betegség után 1999-ben.

Források: családi visszaemlékezések, volt tanítványok beszámolói.

CSIHA LÁSZLÓ
CZÉGÉNY MÁRTA

KIRÁLY ISTVÁN (Balmazújváros, 1930. augusztus 16. – Debrecen, 2010. május 9.): tanító, általános iskolai tanár, igazgató.

„Mert az teszi az embert,
Hogy alkot emberül,
És többre, jobbra vágyik
Betelhetetlenül.”

(Székely János)

„Ízig-vérig balmazújvárosi parasztszülők gyermeke vagyok.” – írja önéletrajzában. Itt járt elemi és polgári iskolába, innen indult a Debre-

ceni Református Kollégium Líceumába továbbtanulni, majd tanítói oklevelet szerezni a Debreceni Állami Tanítóképzőbe.

Pedagógusi pályáját 1950-ben a tiszacsegenagymajori iskolában kezdte. Két év sorkatonai szolgálat után Tiszacsegén, a belterületi iskolában folytatta a tanítást. Bár megszerette a Tiszamenti települést, mégis hazavágyott a „Hortobágy mellyéki" szülőfalujába.

1954. augusztus 1-jén saját kérésére Balmazújvárosba helyezték, akkor lett tagja a Kalmár Zoltán vezetése alatti bánlaki iskola tantestületének, nyugdíjba vonulásáig.

„Bánlak nekem kamaszkorom Veres Péter Gyepsorának világát, a napszámosok, cselédek mérhetetlen nyomorát jelentette. A sors itt jelölte ki a magam helyét és idejét" – vallja önéletrajzában.

„Vajon megállom-e a helyem itthon is, mint a számomra felejthetetlen tiszacsegei iskolámban?" – vetődött fel a felelősségteljes kérdés. Kishitűségétől igazgatója szabadította meg, aki bízott benne, a tanítás mellett egyéb feladatokkal látta el: 1954-1957-ig úttörővezető volt, 1957-ben pedig igazgatóhelyettessé választotta maga mellé, s ez biztos hátteret és önbizalmat jelentett számára.

Jó párost alkottak ők, jól tudtak együtt dolgozni három évtizeden át, egészen igazgatótársa haláláig. Mintha Széchenyi gondolata vezérelte volna őket: *„Akkor élsz, ha másokért élsz."*

Harmonikus munkatársi kapcsolatuk, együttgondolkodásuk és munkálkodásuk értéket jelentett az iskola és a település életében.

1959-ben a megyei művelődésügyi osztály a bánlaki iskolát bízta meg a felnőttek oktatásának megszervezésével. Az esti tanfolyamon négy felső tagozatos tanulócsoport indult, melyen fáradtságos munka mellett eredményes vizsgát tett már az első évben 69 dolgozó. A tagozat 1979-ig működött az ő vezetése alatt. Balmazújváros legnagyobb településrészén, Bánlakon nem volt óvoda. Közös és kitartó erőfeszítésüknek köszönhetően 1961-ben megkezdődött a rendszeres és állandó óvodai nevelés.

A tantestülettel szemben mind Kalmár Zoltánnak, mind Király Istvánnak igényes és következetes elvárásai voltak, csakúgy, mint önmagukkal szemben.

A tapasztaltabb pedagógusok feladata volt a kezdők felkarolása. Be kellett illeszkedni, fel kellett nőni a feladatokhoz, az iskola kivívott rangján nem ronthattak. Rendszeresek voltak a továbbtanulások új szakokon, az önképzések a tanítók, tanárok körében. Így szerzett tanári diplomát Király István is az Egri Tanárképző Főiskola földrajz-rajz szakán.

Ballagás a bánlaki iskolában

Az iskolában folyó nevelő, oktató munkát a település határain túl is elismerték.

Így lett a bánlaki iskola 1959-től a debreceni tanítóképző főiskola végzős hallgatóinak külső gyakorló iskolája, melynek irányítása Király István feladata volt.

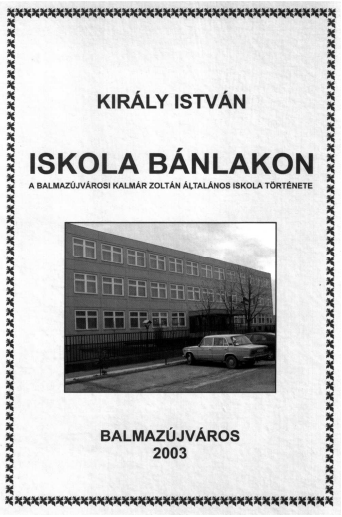
1964-ben sok küzdelem után zöld jelzést kapott a gimnázium létesítésének ügye, mely napjainkban is sokat segít a továbbtanulási gondok megoldásán, a szakma- és diplomaszerzésben. Kalmár Zoltánt bízták meg a gimnázium szervezésével, mely ezután közel 20 évig működött a bánlaki iskolával közös igazgatás alatt. Király István több évig tanított a gimnáziumban is, az

első négy évben az igazgatóhelyettesi feladatokat is ellátta.
1983-ban rendhagyóan kezdődött a tanév Bánlakon. A régi iskola összedőlt, majd traumaként érte a tantestületet a mindenki által szeretett és tisztelt igazgató, Kalmár Zoltán halála. Az épület után kidőlt a jegenye is. Nagy feladat várt Király Istvánra és a tantestületre. A hamarosan megépült új iskolát be kellett rendezni, meg kellett tölteni tartalommal, élettel.
1984-ben a jó szervezőkészséggel, nagy pedagógiai ismeretekkel rendelkező tanárt, eddigi igazgatóhelyettest, Király Istvánt kinevezték az 1. számú Általános Iskola igazgatójának.
Az új iskolaépületben új lendületet vett a munka. Az igazgató számított a tantestület minden tagjára, bízott bennük. Az ötleteket megfontolással, időnként kritikával fogadta, de aztán teljes szívvel dolgozott megvalósulásukon. Büszkén vallotta a gyarapodó sikerekről: ez a kollégák kezdeményezése, eredménye. A megvalósult elképzelések új színt és lendületet hoztak az iskola életébe, növelték a településen annak elismertségét, erősítették a tantestület egységét. Örömmel dolgoztak rajta gyerekek, tanárok, szülők egyaránt.
Vezetése alatt az iskolában kialakították a szaktantermi rendszert, megvalósult az egyműszakos tanítás. A tantárgyi környezetet a gyermekek által készített falfelületi freskók tették teljesebbé. Ösztönözte az egyéni kezdeményezéseket. Így felkarolta a táboriskola ötletét, s táboriskolát szerveztek Fonyódra, később Velencére. Itt szórakozva tanult közel 400 gyerek egy hétig. Az új környezetben felejthetetlen élményt szerezve kovácsolódtak össze a közösségek.
A városban két alkalommal szervezte meg a tantestület a Pedagógiai Napokat, ahol a neveléstudomány országos hírű szakemberei tartottak előadást a tanároknak, szülőknek. Fontosnak tartotta, hogy az iskola tanárai szakmailag jól felkészültek legyenek, ismerjék, értsék a tanulók problémáit.
Évértékelő beszámolói, óralátogatásai alkalmával igényes volt, de segített, biztatott is, és mindig elismerte a jól végzett munkát.
Szakmailag képzett, humánus, nagy lexikális tudással rendelkező pedagógus volt, aki dolgozni csak pontosan, szépen tudott, s ezt várta el a tantestülettől is.
Az 1986-87-es tanévben a személyi és tárgyi feltételek adottak voltak ahhoz, hogy testnevelés tagozatos osztály induljon, melynek évről évre gyarapodó országos eredményei tovább növelték az iskola rangját.
Még ebben a tanévben, az országban elsőként jött létre diákcsere-kapcsolat külföldi iskolával, a kárpátaljai Nagyszőlőssel. Szívélyes baráti kapcsolat alakult ki a vendéglátó családok között, kölcsönösen betekinthettek egymás életébe, alakult, erősödött magyarságtudatuk.
Király István jól ismerte Bánlak lakosait, életkörülményeiken igyekezett segíteni. Figyelemmel kísérte a volt tanítványok továbbtanulását, követte felnőtté válásukat, őszintén érdeklődött családjuk sorsa iránt. Kezdeményezésére az iskolai aula falára volt tehetséges diákjainak fényképe került a következő Tóth Árpád idézettel, ami a tantestület ars poeticájának is részévé vált:

„Nemes tanárok, sok nemes tanítvány
Hírét növeljék e tisztes falak –
S ne álljon meg közöttük soha hitvány,
S ne rontsa fényük soha rút, salak.”

1990-ben, nyugdíjba távozása előtti tantestületi értekezleten ezeket mondta: „Azt kérem mindenkitől, hogy az új kor szellemében emberséggel, tisztességgel, becsületesen végezzék a nevelő-oktató munkát, tegyék még emberibbé iskolánk belső életét…, beszélgessenek osztályfőnöki órákon, tízpercekben, kirándulásokon az értékes, erkölcsös emberi életről, egy jobb, tisztább társadalomról, szabadságról.”
Nyugdíjba vonulása után sem szűnt meg kapcsolata iskolájával. Kiállításokat nyitott meg, versenyeken, vetélkedőkön vett részt a zsűri munkájában. Szorgalmazta, hogy az iskola felvegye volt igazgató társa, Kalmár Zoltán nevét, mely 1994-ben megtörtént.
Iskolai munkája mellett aktív részese volt Balmazújváros közéletének, formálója szellemi életének.
1956-ban tanácstagnak választották, az azt követő évtől nyugdíjazásáig a tanács művelődési, egészségügyi és egészségnevelési bizottságának elnöke volt.
1957-1985-ig a Hazafias Népfront községi titkára volt, a hatvanas években a szervezet megyei bizottságának is tagja.

Nyugdíjas éveiben helytörténettel foglalkozott. Sok időt töltött a levéltárban kutatómunkával. A „Balmazújváros” c. havilapban 80 írása jelent meg múltbeli és jelenkori történelmünk eseményeiről, elszármazott újvárosiakról, a várost érintő közügyekről. A Hajdú-Bihari Naplónak is küldött tudósításokat.
1995-ben kezdte kutatni Balmazújváros történetét, a talált dokumentumokat felhasználva írta meg négy jelentős munkáját:
1. Balmazújvárosi Krónika (A második világháborútól a millecentenáriumig) Csokonai Kiadó 1998.)
2. Iskolák és oktatásügy Balmazújvároson (1473-2000) Kiadta: Balmazújváros Önkormányzata 2000-ben
3. Iskola Bánlakon (A balmazújvárosi Kalmár Zoltán Általános Iskola története) 2003.
4. Balmazújvárosi Ki Kicsoda (2005.)

Alapító tagja volt az országos hatáskörű, debreceni székhelyű Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesületnek. A Pedagógusok arcképcsarnoka című sorozatban 33 egykori újvárosi pedagógus emlékezetét örökítette meg, életútjuk és munkásságuk bemutatásával
Az emberi kiválóság egyik mércéje, hogy a közülünk eltávozottnak van-e utóélete. Számon tartja-e az utána következő nemzedék az ő munkásságát, az általa létrehozott értékek jobbító erőt jelentenek-e, kínál-e ma is hasznosítható példát és tanulságot erkölcsi és szellemi hagyatéka. Bizonyossággal mondhatjuk, hogy a nemrég eltávozott Király Istvánnak igenis van utóélete, emlékezete hitet adó és hatóerő a mindennapi munkánkhoz. Büszkén vállalta hivatását, az embernevelést a legszebb dolognak tartotta, vallotta, hogy a tehetség felszítása a legnagyszerűbb emberi tett. Humanista volt: embersége, gyermekszeretete elfogyhatatlan optimizmussal párosult.
Nevelő-oktató munkája, közéleti tevékenysége elismeréseként számos kitüntetést kapott:
- Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (OM 1971)
- Hazafias Népfront kitüntető jelvénye (HNF Országos Tanács 1974)
- Kiváló Társadalmi Munkáért (BM 1983)
- Munka Érdemrend bronz fokozata (Elnöki Tanács 1985)
- „Diáksportért” kitüntető emlékplakett (Hajdú-Bihar Megyei Tanács 1987)
- Úttörővezető Érdemérem (Magyar Úttörők Szövetsége 1988)
- Honvédelmi Érdemérem (Honvédelmi Minisztérium 1988)
- Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1990)
- Balmazújváros Kultúrájáért díj (2000)
- Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt (Köztársasági Elnök 2003)

Compton Nobel-díjas fizikus szerint: *„Életünk értelme határozza meg életünk értékét.”*
Király István életének volt értelme. Ez az egyszerű, őszinte, másokkal törődő, magát szemérmesen háttérbe szorító tanárember követnivaló példaként állhat utódai előtt.
Ahhoz azonban, hogy élete így kiteljesedhetett, és hogy munkáját ilyen színvonalon tudja végezni, egy olyan családi háttérre volt szüksége, mint amilyet ugyancsak pedagógus felesége, Margitka biztosított számára. Szerette családját, büszke volt pedagógussá vált fiára, örömmel emlegette kis unokáját.

Források: önéletrajz, fent említett művei.

BÉRES MARGIT

KOVÁCS CSONGOR (Budapest, 1939 – Budapest, 1990): gyógypedagógus-pszichológus, igazgató, főiskolai docens.

Kovács Csongor értelmiségi családban született. Édesapját hatéves korában veszítette el. Édes-

anyja a Vakok Iskolájában gyógypedagógiai tanár, nevelőapja – akivel igen jó kapcsolatba került – hegedűművész. Két testvére közül Aranka is a gyógypedagógiai tanári pályát választotta.

1966-ban kötött házasságot Tornay Máriával. Felesége a budapesti Horváth Mihály téri Fővárosi Gyakorló Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium kitűnő, tankönyveket is író matematikatanára, hűséges feleség, gondoskodó édesanya. Öt gyermekük született: Ágota (1971), Gergő (1973), Zsuzsanna (1977), Gábor (1982), Áron (1989). Ötödik gyermekük születése után, 1990-ben, 51 éves korában érte a halál. Elvesztése nemcsak családja számára szörnyű megrázkódtatás. A látássérültek gyógypedagógusainak több nemzedékét oktatta, így akkori munkahelyének, a Gyengénlátók Általános Iskolája és Nevelőotthona tanárainak zömét is fájdalmasan érintette a hír – mindnyájan megdöbbenve fogadták a visszafordíthatatlan sorsfordulást.

Családja mára kiterjedt: 11 unoka viszi tovább a nagyszülők életét.

1957-ben érettségizett a Szent István Gimnáziumban (akkor I. István Gimnázium), majd 1964-ben – summa cum laude minősítéssel – diplomát szerezett a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán. 1967-ben az ELTE Bölcsészettudományi Karán pedagógiai pszichológia szakon újabb diploma birtokosa lett.

Az 1961/62-es tanévben Vácott, a Siketnémák Tanintézetében, az 1962/63-as tanévben Budapesten, a Gyengénlátók Intézetében tanított, ezt követően is – részmunkaidőben – évekig tanított előbb a gyengénlátók, majd a vakok iskolájában.

1963-ban a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán tudományos segédmunkatársi, 1967-ben adjunktusi kinevezést kapott, majd 10 évvel később főiskolai docens lett. Előbb a Gyógypedagógiai Tanszék oktatója, 1972-től az akkor alakult Tiflopedagógiai Tanszéken dolgozott, haláláig.

1975-től 1980-ig az OPI mellékfoglalkozású munkatársa volt. Részt vett a látássérültek valamennyi iskolatípusa új tanügyi dokumentumainak kidolgozásában, a taneszközprogram előkészítésében, az új tantervekre való felkészítést segítő tanári továbbképzések szervezésében. Ez idő alatt a debreceni gyengénlátók iskolájának szakági felügyelője.

1980. október 1-jén kapott kinevezést a budapesti Gyengénlátók Általános Iskolája és Nevelőotthona igazgatói állására. A vezetői munka Kovács Csongor számára az elmélet és a gyakorlat összekapcsolását jelentette. Szorgalmas, jogszabályismerő, emberszerető, a gyermekek érdekeit mindenekfelett tisztelő vezetője lett az intézménynek, munkatársai tisztelték, szerették, megbecsülték. Háromszor kapott megbízást az igazgatói munkakör ellátására: 1985-ben és 1990-ben is elnyerte a fenntartó és a nevelőtestület bizalmát.

A hazai gyógypedagógia teljes körű ismeretén túl külföldi tapasztalatokat is szerzett. Főiskolai évei alatt több ízben volt külföldi tanulmányúton: 1965-ben 2 hetes kiküldetés során Csehszlovákiában járt. 1966-ban a belgrádi Defektológiai Főiskola vendége, a főiskola gyógypedagógiai diákkörével 1968-ban Lengyelországba utazott. 1975-ben 4 hónapos munka-tanulmányúton vett részt az Amerikai Egyesült Államokban. 1977-ben a Látássérültek Nevelőinek Nemzetközi Tanácsa párizsi konferenciáján, 1978-ban Stockholmban a fogyatékosok felsőoktatásában való részvételével foglalkozó nemzetközi konferencián magyarországi küldött.

Igazgatói kinevezését követően is törekedett a környező országok társintézeteivel való jó kapcsolat ápolására: Karl-Marx Stadt, Litovel, Pozsony, Lőcse, Prága, Temesvár és a budapesti gyengénlátók intézménye között rendszeres munkakapcsolat alakult ki.

Szakmai publikációinak száma 80 körüli. Szerzője, illetve társszerzője 6 főiskolai jegyzetnek, szerkesztője a vakok és gyengénlátók általános iskolája, a vakok kisegítő iskolája nevelési és oktatási tervének, a vakok 1982-es óvodai nevelési programjának. A Gyógypedagógiai alapismeretek c. könyvben a „Látási fogyatékosok nevelése" című fejezet szerzője. Részt vett a Pedagógiai Lexikon munkálataiban: a tiflopedagógiai témájú címszavainak Kovács Csongor a kidolgozója. A fogyatékosok éve alkalmából 1981-ben megjelent – több nyelvre is lefordított – „Ismerjük meg, segítsük Őket!" című könyv szerkesztője és több fejezetének írója. Cikkei, tanulmányai jelentek meg a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola évkönyveiben, a Gyógypedagógia, a Pedagógiai Szemle, a Tanító, a Vakok Világa, a Szemüveg c. folyóiratokban, az OPI és a Magyar Pedagógiai Társaság kiadványaiban.

A Hajdú-Bihar megyei Szemészeti Nap előadója

1987-ben a fővárosi gyógypedagógiai igazgatói munkaközösség vezetőjének választják meg, e tisztet haláláig betöltötte.

Tagja volt a Magyar Pszichológiai Társaságnak, a Magyar Pedagógiai Társaság gyógypedagógiai szakosztályában az elnöki funkciót látta el. A „Gyógypedagógia" című szaklap szerkesztő bizottságának munkájában 1973 óta vett részt, 1975-től szerkesztőként.

Szakmai munkájáért magas kitüntetésben soha nem részesült. Ennek oka keresztény elkötelezettsége, gerincessége, elvi szilárdsága, s az akkori rendszerrel szembeni ellenérzése volt. 1970-ben a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán végzett nevelő-oktató munkájáért, 1977-ben a Magyar Pedagógiai Társaság gyógypedagógiai szakosztályában végzett tevékenységéért kapta meg az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója" kitűntetést. 1980-ban a Művelődési Minisztérium a „Gyógypedagógia" című lap szerkesztőjeként végzett munkájáért részesítette a „Kiváló Munkáért" kitüntetésben. Végül a Fővárosi Tanács Művelődési Főosztályának felterjesztésére 1987-ben kapta meg a „Kiváló Pedagógus" kitüntetést, s ugyanebben az évben a vezető pedagógusi besorolást.

Kovács Csongort gyógypedagógusok nemzedékei tartják emlékezetükben. Embersége, hatalmas szakmai tudása, szerénysége, elkötelezettsége és szorgalma példaként áll volt munkatársai előtt. A budapesti Gyengénlátók Általános Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye és Diákotthona nevelőtestülete 1992-ben alapítványt hozott létre, „Kovács Csongor Alapítvány a Gyengénlátó Gyermekekért" néven bejegyeztetve.

Sírját rendszeresen felkeresik az iskola tanítványai és tanárai.

Forrás:

1. Csanády Borbála: Kovács Csongor élete és munkássága (Szakdolgozat, ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest, 2007.)
2. Paraszkay Sára cikke („Emlékeztető 1982-1992" – kézirat, Budapest 1992. A Gyengénlátók Általános Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye és Diákotthona Könyvtára)
3. Kovács Csongor szakmai önéletrajza 1990. március (Kézirat, Gyengénlátók Általános Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye és Diákotthona irattára)

JANKÓ-BREZOVAY PÁLNÉ

DR. KOVÁCS MAGDOLNA (Kisvárda, 1914. augusztus 18. – Kisvárda, 1990. március 21.): matematika-fizika szakos tanár.

Az emberek, ahogy tapasztalatokban gazdagabbá válnak, az eltelt idővel számvetést készítenek. Ilyenkor az emlékezés tükörcseppjei közül átlagon felüli fénnyel felszikrázik egy-egy, s

arra készteti az embert, hogy foglalkozzon vele. Így tesszük most mi is, a volt tanítványok, mert egy félszázad távlatából is tisztán ragyog felénk dr. Kovács Magdolna, azaz Magdi néni komoly, de mégis derűs arca.

Kovács Károly községi irodatiszt és Guthy Borbála házasságából 1914 augusztusában született Kisvárdán.

Elemi és polgári iskolai tanulmányait kitűnő eredménnyel végezte, majd a Bessenyei György Reálgimnáziumban kitüntetéssel érettségizett 1932-ben. Középiskolai tanári oklevelét Debrecenben a Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemen szerezte 1937-ben matematika és természettan szakon. 1949-ben az ábrázoló geometria tárgyban is képesítést szerzett.

Pályáját 1938 szeptemberében óraadó tanárként szülővárosában kezdte, majd Makó, Mezőtúr volt a következő állomáshelye. 1941-ben Debrecenbe, a Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem Orvoskari Fizikai Intézetébe került gyakornoki majd tanársegédi kinevezéssel, 1943-ban a bölcsészettudomány doktorává avatták. Doktori értekezésének címe: Vizsgálatok a nátriumnak polónium alfasugarakkal történő bombázását kísérő gammasugárzásról.

1943-ban Újvidéken, 1944-ben Veszprémben tanított. A bombázásokat Budapesten élte át, és 1945 áprilisában került vissza Kisvárdára az Állami Tanítóképzőbe, ahol 1972-ig, nyugdíjazásáig tanított.

Életét a tanításnak, a tanulásnak szentelte, nyugdíjasként franciául tanult. Gyermekkorát az I. világháború, fiatalságát a II. világháború borzalmai kísérték. Vőlegényét – aki katonatiszt volt – Németország felé sodorta a háború vihara. Sokáig várta, de csak az eltűnéséről kapott rövid értesítést. Kisvárdán az Akácfa utcában élt édesanyjával, öccsével és annak családjával.

Mi a tanítóképzőt 1950 szeptemberében kezdtük. A matematikát első osztályban egy olyan tanár tanította, akit valamelyik egyetemről helyeztek az iskolába büntetésből (ez ebben az időben bevett szokás volt). Nagy koponya, tudós ember volt, de a tudományát mi nem nagyon értettük. A két hatalmas felhúzható táblát pillanatok alatt teleírta számunkra ismeretlen képletekkel, jelekkel, majd felszólított: „Írják le!" Csak néhány tanuló értett meg belőle valamit, de ez a tanár urat nem zavarta, minket sem.

Az 51 fős osztálylétszám másodikra 38 főre fogyatkozott, és új matematikatanárt kaptunk dr. Kovács Magdolna személyében. Már az első órán elvarázsolt bennünket törékeny „nipp" alakjával, szigorú következetes „tanárságával"! Tiszteletet és némi szorongást keltett bennünk. Amikor felmérte „nemtudásunkat" megdöbbent, de nem esett kétségbe, hanem munkához látott.

Móriczné Bíró Angéla matematika-fizika szakos tanár így emlékezik: „Magdi néni nehéz örökséget vett át. Sokan közülünk még a szorzótáblát sem tudták. A matematikatanítás színvonala is olyan volt, hogy sem a hiányok pótlását, sem az ismeretszerzést nem segítette. Fizikaórán én voltam Magdi néni segédje a kísérleteknél. Csendes, halk szavú leány lévén óvatosan, némi tisztelettel dörzsölgettem az üvegrudat, amikor felhangzott Magdi néni csilingelő nevetése és megjegyzése: »Leányom, de langyos fizikatanár lenne belőled!« Jót nevettünk, és belőlem fizikatanár lett."

Az emlékezést *dr. Radnótiné Darabánt Éva* így folytatja: „Az ő óráin nem volt »üresjárat«. Becsöngetéstől kicsöngetésig dolgozott és dolgoztatott bennünket. Magyarázatai érthetőek, követhetőek és világosak voltak. Bevallom, én abból »éltem«, amit ő elmagyarázott. Hogy volt-e matek könyvünk, arra nem is emlékszem. A mai napig megfejthetetlen számomra szakmai és pedagógiai »titka«, amelyet megéreztünk és tiszteletben tartottunk. Természetesen voltak az osztályunkban is olyan tanulók, akik elvesztették a fonalat, nem tudták követni a magyarázatot, más volt az érdeklődési körük, vagy hiányoztak az alapok, s már a második mondat

után arra gondoltak, mennyivel érthetőbb Arany János, vagy Petőfi költészete, mint a másodfokú egyenletek. Magdi néni soha nem volt ideges vagy türelmetlen, de nem nagyon értette, miért nem lehet érteni a logikus matematikát."

Az emlékezés fonalát *Kormány Margit* nyugdíjas tanítónő fonja tovább: „A matematika és fizika az a tantárgy, amit általában nehéznek tartanak, kevesen értenek jól, és ezért kevesen szeretnek. Megtanulásuk sem mindig eredményes. A humán beállítottságú diák rendszerint csak küszködik vele. Dr. Kovács Magdolna tanárnőnk egy matematika zseni volt. Óráin magyarázata, egy-egy levezetés közben vibrált körülötte a levegő, szinte alig tudtuk követni. Pedig remekül magyarázott. A tábla pillanatok alatt megtelt óriási képletekkel, egyenletekkel, tételek levezetésével. Csak lestük, mennyi válik ezekből sajátunkká, s ha nehezen foglalta el a fejünkben a helyét a tudomány, csak annyit mondott »Szanszkrit ez neked, fiam!« Előadása kellemes külső megjelenésével együtt figyelemfelkeltő volt. Fegyelmezetten és nagy figyelemmel hallgattuk őt. Köztiszteletnek és megbecsülésnek örvendő tanárnő volt. Ismerve irodalomszeretetemet, olvasó, kutató, anyaggyűjtő vonzalmamat, egyik fizikaórára »irodalmas« feladattal bízott meg. Kiselőadást kellett készíteni Galilei, Kepler, Kopernikusz és Giordano Bruno munkásságáról, különös tekintettel Kepler három törvényére. Alaposan felkészültem, előadtam. Magdi néni megdicsért, életében először és utoljára."

Baja Sándorné Kovács Ida volt tanítvány visszaemlékezése: „1961-ben érettségiztem egy 30 fős osztályban, a Kisvárdai Leánygimnáziumban. Csodálatos tanáraim voltak. Mégis mindenki fölé helyezem Magdi nénit – remélem, ez bocsánatos bűn, hiszen 37 éven át voltam a Karcagi Gábor Áron Gimnázium matematika-fizika szakos tanára. Az életre szóló tanári pálya szinte minden pillanatában Magdi néni példája lebegett szemem előtt: a kristálytiszta magyarázatai, a precíz óravezetése, a sokoldalú ellenőrző, számonkérő módszere. Szigorú, következetes felkészítő munkáját, szakmai felkészültségét dicséri, hogy sikerélményhez juttatta a szerény képességű tanulót éppúgy, mint a matematikát magas szinten elsajátítani képes diákot. Mérnökök, tanárok, tanítók, könyvelők, de az élet számos területén dolgozó emberek sokaságának volt ő példaképe. Kifogástalan megjelenése, mindig derűs egyénisége, csodálatos humora, tapintatos kritikája lehetetlenné tette, hogy a tanóráin mással foglalkozzunk."

Az emlékezést *Baráth Mihályné Kálmán Margit* folytatja: „Tőle tanultam a legtöbbet. Jó sejtéssel választottam az első év végén a reáltagozatot, pedig eredendően, eszmélésemtől kezdve humán tárgyak érdekeltek. Ám engem – s ebben nem vagyok egyedül –, egy-egy tárgy megszeretésében mindig az a személyiség is vonzott, aki közvetítette. Ezért választottam tehát a reáltagozatot. Így jobban megismerhettem azt, aki a húzó tárgyat, a matematikát tanította. Mi volt az, ami egy falusi iskolából érkezett, szorongó és megfelelni akaró diák figyelmét megragadta? Mindenekelőtt a megjelenés. Magdi néni visszafogott eleganciával öltözött, egész megjelenése a jó ízlést és példamutatást sugározta. Példát adott arról, hogy a tanár a puszta megjelenésével is nevel. Ilyen fontos volt számomra, hogy nem kivételezett, épp olyan fontos volt neki a Rétköz kis falujából bejáró, szociális problémákkal küszködő parasztgyerek, mint a helybéli, jó nevű ügyvéd agyonkényeztetett leánya. Nem tűrte a slamposságot sem megjelenésben, sem a tanár-diák viszonyt tekintve. Órán matematikussal találkoztunk mindennap. Nem emlékszem rá, hogy egyszer is hiányzott volna, sőt arra sem, hogy a legkisebb üresjárat is előfordult volna az óráin. Milyen logikus, színes magyarázatai voltak! Különleges adottsággal rendelkezett ahhoz, hogy a nagy létszámú osztály figyelmét lekösse. Az ő óráján nem volt külön szellemi út, még csak ábrándozás sem, az órai egységek logikusan és racionálisan épültek egymásra. Nem direkt módon, hanem munkájával nevelt. Nem volt szellemi zsarnok, szívesen mosolygott és hamar jót nevetett. Nem emlékszem a matematika tankönyveimre, mi órán tanultunk. A jó öreg Laricsev-példatárból dolgoztunk órán. Az ő munkája által tudom, hogy a motiváltan elsajátított ismeret, készség nem törlődik ki a tudatunkból. Ám nemcsak azért becsülöm nagyra. Magdi néni tiszta ember volt, a szó legnemesebb értelmében. Tiszta artikuláció, világos beszéd, stílusbeli elegancia jellemezte. Megőrizte szellemessége autonómiáját. Nem történtett, nem bántotta a karrier-idegesség. Csak tanár volt, de annak kiváló. Akkor még nem devalválódott ez a hivatás...

Igazságos volt kényes pedagógiai, vagy morális helyzetekben. Tőle tanultam meg, hogy a pedagógus csak akkor hiteles, ha tudását szinte művészi fokon tudja átadni, ha kemény következetesség mellett tiszta emberség is jellemzi. Elárulom: ő volt a tanár példaképem. Mert nem tűrte az inkorrektséget, a locsogást, nem volt sem tantárgysoviniszta, sem sztártanár, egész egyénisége közvetítette, hogy a matematika tiszta tudomány, logikája, racionalitása megragadott. Hogy szerettem szarkazmusát, száraz humorát, ami nem volt bántó!"

Magdi néni soha nem politizált, „csak" kiváló tanár volt, matematikus, aki remekül tudott előadni, kereste az ok-okozati összefüggéseket. Meg is lepte, amikor a 60-as években felkérték, vállalja el a képviselőséget. Ebben az időben nem volt tanácsos ilyen kitüntetés elől kitérni. Két ciklust hősiesen, becsülettel letöltött.

1964. május 24-én Ratkó József költőnek, a Kelet-Magyarország számára készített riportjában a következők olvashatók: „Derűs, csillogó szemüvege, kutató, eleven tekintete nem matematika-fizika szakos tanárra vall, pedig dr. Kovács Magdolna az. A Kisvárdai Leánygimnáziumban tanít heti 25 órában, s civilben országgyűlési képviselőnő.

– Hogyan tudja összeegyeztetni a kettőt?

– Most fáradt vagyok, két osztály érettségi dolgozatát javítom, ráadásul osztályfőnök vagyok. Amikor megválasztottak, az első, amin elgondolkoztam az volt, hogy mit tehet egy kisvárdai tanár mint képviselő. Időközben rájöttem, hogy sokat. Hangot tud adni a megye, a körzet problémáinak. Persze, engem elsősorban az oktatási dolgok érdekelnek, de hát Szabolcsnak nemcsak tantermekre van szüksége. Minden község vár képviselőjétől valamit, és én megyek, kilincselek, tárgyalok. Ami a két hivatás összeegyeztetését illeti – nehéz.

Váci Mihály költő és képviselő egyik versében ezt írja: »Már elhagytam a magam sorsát, / közeledem mindenkiéhez…«, ez a két sor dr. Kovács Magdolnára is érvényes. Ő is túljutott már a maga sorsán, mindenki gondját, baját intézi, oldozgatja. S ez adja meg az életének, hivatásának szelíd, derűs örömét." – fejeződik be a riport. Ezt a feladatot is példamutatóan oldotta meg, nyitottabbá vált, érdekelte az emberek sorsa, boldog volt, ha segíthetett.

Seri Józsefné nyugdíjas köztisztviselő tovább fonja az emlékek szálait: „1970 nyarától 1990. március 21-ig éltünk szomszédságban a Kodály Zoltán utcában. Ha gyermekeim elakadtak matematikából, szaladtak Magdi nénihez, aki bármennyire leterhelt volt is – tanított, idős beteg édesanyját ápolta –, szívesen segített. Ízig-vérig tanár volt, türelmes, gyermekszerető, közvetlen és szeretetreméltó. Édesanyját 1987-ben vesztette el. László testvére, felesége, Rózsa Éva és gyermekei, István és András nagy szeretettel vették körül az egyedül maradt nagynénit, aki a pótmindenük volt. 1980 őszén kezdődött súlyos betegsége. Egészséges életmódot élt, keveset vette igénybe az orvost. Decemberben már súlyos fájdalmai voltak, de a kivizsgálást hanyagolta. 1990 január első hetében jelentkezett kivizsgálásra, a diagnózis: májdaganat. Nyugodtan fogadta a sors ítéletét, testvére és sógornője szeretete enyhítette fájdalmát március 21-én bekövetkezett haláláig."

Temetése kérése szerint szűk körű volt, csak a családtagok és néhány közvetlen munkatárs kísérte utolsó útjára. Szülei mellé helyezték örök nyugalomra a kisvárdai temetőben. Sírkövére rá lehetne vésni Vajda János sorait:

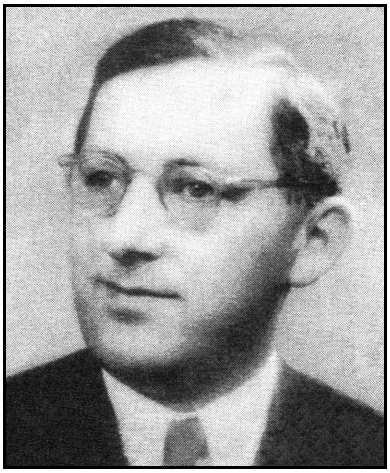
„Mindennek, ami remek volt, / Emléke, nyoma fönnmarad, / Ki mit nagyot tett, szépet gondolt, / Örökké él, mert egyre hat."

Emlékezésünk végére értünk, hálával gondolunk arra a pedagógusra – aki immár 20 éve halott –, de ha elhangzik a neve, szinte mindenki tudja, igen kiváló matematikatanár volt, és mi, egykori tanítványai hozzátesszük: tanári példakép is, igyekeztünk úgy tanítani, ahogy tőle tanultuk.

Köszönetet mondok az emlékezni segítőknek. Kovács Lászlóné Rózsa Éva nyugdíjas pedagógusnak, Seri Józsefné nyugdíjas köztisztviselőnek s a volt tanítványoknak: Móriczné Bíró Angéla matematika-fizika szakos tanárnak, dr. Radnótiné Darabánt Éva magyar-könyvtár-szakos tanárnak, Kormány Margit nyugdíjas tanítónőnek, Baja Sándorné Kovács Ida matematika-fizika szakos tanárnak, Baráth Mihályné Kálmán Margit matematika-fizika szakos tanárnak.

PAPIK IMRÉNÉ LEVELEKI ZSUZSANNA

DR. KOVÁCS VENDEL (Ásvány, 1913. február 27. – Szeged, 1970. november 27.): középiskolai, majd főiskolai tanár.

Szülei szegényparasztok voltak. Az elemi iskola elvégzése után a tehetséges parasztfiú feltehetően szülőhelyének római katolikus plébánosa segítségével továbbtanult. Középiskolai tanulmányait a Pápai Református Kollégiumban végezte, ahol 1932-ben érettségizett. Az érettségi után felvették a veszprémi Hittudományi Főiskolára, ahonnan egy év múlva a szegedi Papnevelő Intézetbe került. Teológiai tanulmányait azonban nem fejezte be. Ezt követően a szegedi Ferencz József Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára iratkozott be, de oklevelet 1939-ben a Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán szerzett magyar-történelem szakon. 1941. december 17-én az egyetemmel szoros kapcsolatban álló Apponyi Tanárképző Intézetben tanítóképző intézeti diplomát szerzett pedagógiából és filozófiából.

Főiskolai, illetve egyetemi tanulmányainak befejezése után a kiskunmajsai polgári fiúiskolában helyezkedett el helyettes tanárként, ahol 1942. február 4-ig oktatott. Ekkor az Egri Érseki Római Katolikus Fiú Tanítóképző igazgatója Egerbe hívta tanárnak. Kovács Vendel a tanítóképzőben nemcsak szaktárgyait oktatta, hanem más tárgyakat is. Tanította az ember lelki élete című tárgyat, neveléstörténetet, nevelés- és tanítástant, valamint egészségtant, mennyiségtant és történelmet. Ezeken kívül vezetett nevelési és tanítási gyakorlatokat. Tanári munkája mellett bekapcsolódott az iskolai cserkészcsapat életébe, amelynek vezetője lett. Tanári és cserkészvezetői munkáján kívül minden évben tartott pedagógiai tárgyú előadásokat is. A II. világháború előtti években részt vállalt az 1920-as évektől kiépített levente szervezet munkájából is.

1948 nyarán – a magyar nevelésügy nagy kárára – államosították az egyházi tanítóképzőket, s azokat pedagógiai gimnáziumokká szervezték át. Szerencsére azonban ezeket rövidesen megszüntették és az államosított intézmények tanítóképző, illetve tanítónőképző intézetként működtek. Kovács Vendel a helyi Pedagógiai Gimnáziumban, a Gárdonyi Géza Fiú- és Nő Tanítóképzőben, valamint a Gárdonyi Gézáról elnevezett tizenkét évfolyamos általános iskolában tanított, még néhány olyan tárgyat is, amelyekből alapos ismeretekkel rendelkezett. A fennmaradt jegyzőkönyvekből kitűnik, hogy tanári munkáját minden, az általa oktatott tárgyból a tőle megszokott lelkiismeretességgel és magas színvonalon látta el. Miután az addigi tanulmányi vezetőt, Somos Lajost az intézet igazgatóhelyettesének nevezték ki, ő lett a tanítási gyakorlatok irányítója.

Kovács Vendel rendelkezett bizonyos színészi képességekkel is. Talán kicsit meghökkentő ez, pedig nem kell csodálkoznunk rajta, hisz joggal vallhatjuk vele és másokkal együtt, hogy a jó pedagógusnak „egy kicsit színésznek is kell lennie”, persze ez a színészkedés nem válhat bohóckodássá, mert ez a tanulók nemtetszését, avagy gúnyolódását, sőt a nevelő önmaga lejáratását eredményezi. Az 1950-es évek elejétől, folytatva az 1945 utáni évek hagyományait, az intézetben folyamatosan működött egy jó képességű tanulókból összeválogatott színjátszó csoport, amelyet ő vezetett.

Az évtizedek során a megye nevelői s a tanügyi hatóságok Kovács Vendelre úgy tekintettek, mint az alsó tagozatos nevelés és oktatás egyik legjobb szakértőjére. Ezért nem véletlen, hogy 1958-ban a Megyei Tanács Oktatási Osztálya megbízta az alsó tagozat szakfelügyeletével. Ezt a megbízatást mellékfoglalkozásként végezte. Kartársai visszaemlékezéséből tudjuk, hogy ezt a feladatot is szívvel-lélekkel látta el. Az órák értékelése után nem vonta „kínpadra” a meglátogatott nevelőt. Miután az 1961-1962-es tanévben a helybeli Tanárképző Főiskolára hívták

előadónak, ezért 1961. július 15-én lemondott szakfelügyelői megbízatásáról.
Szakfelügyelőként reá hárult az általános iskola alsó tagozatos nevelői szakmai továbbképzésének szervezése és irányítása is. 1958-tól 1961-ig számtalan továbbképző előadást és bemutató tanítást szervezett a megye alsó tagozatos nevelőinek. Évenként többször felkérték megyei, sőt országos pedagógiai szervek is különböző dokumentumok bírálatára. Így pl. a Tankönyvkiadó, a Pedagógusok Szakszervezete Köznevelési Osztálya, a Pedagógus Továbbképző Intézet. Rendkívüli munkabírását bizonyítja, hogy szinte évenként vett részt országos pedagógiai pályázatokon is, amelyen többször ért el előkelő helyezést.
Azok közé a pedagógusok közé tartozott, akik teljes életet igyekeztek élni. Bár élettevékenysége gerincét a nevelő-oktató munka alkotta, ahol mindenkor a maximálisat igyekezett nyújtani, de élénken érdekelte a közélet is. Élete során egyetlen politikai pártnak sem volt tagja, belépett viszont már 1945-ben a Pedagógusok Szakszervezetébe. A szakszervezet vezetői megbízták általános iskolai tagozatuk szakmai továbbképzésének vezetésével. 1956 után tagjává választotta a Pedagógusok Szakszervezetének Heves Megyei Bizottsága.
Közéleti munkájában rendkívül fontos szerepet játszott tudományos ismeretterjesztő tevékenysége. Pályájának kezdetétől megszámlálhatatlan előadást tartott különböző fórumokon. Amikor 1953-ban létrehozták a Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulatot, majd utódját, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatot, annak munkájába mint tag azonnal bekapcsolódott. Ez irányú tevékenységére jótékony hatással volt, hogy a társulaton belül az 1955-1956-os oktatási évben a megyében is megszervezték a pedagógiai–filozófiai szakosztályt. Ennek tagjaként megyeszerte tartott rendszeresen előadásokat, különös tekintettel az általános iskolákra. Eredményes ismeretterjesztő tevékenységének elismerését jelentette, hogy az 1960-as évek elején beválasztották a TIT megyei elnökségébe.
Az 1962-1963-as tanévben átkerült a helyi tanárképző főiskolára, ahol eleinte adjunktusként, majd docensként működött. Ő lett az intézmény vezető metodikusa. Pedagógia-filozófia szakosként képes volt a főiskolai tantervben szereplő minden pedagógiai tárgy oktatására. Így az évek során oktatott didaktikát, neveléselméletet, iskola-szervezettant, általános- és fejlődéslélektant, valamint vezetett szemináriumokat is.
1969 februárjában tanszékvezetőjétől egy másik kartársával együtt megbízatást kapott a negyedéves hallgatók pedagógiai és pszichológiai szemináriuma tematikájának kidolgozására. Ezt követően kidolgozta a helyi gyakorlati képzés új rendszerét, amelynek elvei kiállták az idők próbáját és a hallgatók gyakorlati képzése az általa megfogalmazott elvek alapján ment végbe a főiskolán.
Sokirányú elfoglaltsága mellett mindig szakított időt arra is, hogy véleményezzen felkérés alapján különböző dokumentumokat, pedagógiai dolgozatokat. Bírálta például a Gyakorlati képzés a közép- és felsőfokú tanítóképzőkben c. tanulmányt. Felkérték Cser Andor átmeneti matematika tanítási kísérletre és a pedagógusok továbbképzésére vonatkozó javaslatának véleményezésére.
Ezekben az években is gyakorta hívták a különböző oktatási szervek továbbképző előadások megtartására az ország minden részébe. Mint vezető metodikus, 1962-ben bekerült a főiskolai tanácsba. Ugyanebben az évben ő lett az intézményben a levelező oktatás felelőse. Az 1966-1967-es tanévben tagja lett a Megyei Nevelési Tanácsadónak. Soraiba hívta a főiskola Oktatási és Nevelési Bizottsága. Kezdettől fogva szerkesztőbizottsági tagja volt a Megyei Tanács Művelődési Osztálya által kiadott Tudósító, majd utóda, a Hevesi Művelődés című időszakos kiadvány szerkesztőbizottságának.
Több évtizedes pedagógiai tapasztalatait előbb doktori, később kandidátusi értekezésben foglalta össze. A doktori címet 1965-ben szerezte meg. Addigi tudományos munkássága eredményeinek felhasználásával elkészítette: A módszerek korszerű alkalmazása az ismeretszerzésben és a produktív gondolkodásra nevelésben c. értekezését. Munkájában már korábban publikált eredményeit foglalta össze. A disszertáció megvédése után lázasan fogott hozzá a kandidátusi disszertáció elkészítéséhez, amelynek témája: a hagyományos tanítási módszerek kritikai vizsgálása és értékelése a korszerűség szempontjából volt. Értekezését 1967-ben sikerrel védte meg. Ezt követően 1968-ban tagjává választotta a Magyar Tudományos Akadémia

didaktikai-metodikai albizottsága, valamint soraiba hívta a Tudományos Minősítő Bizottság Bíráló Bizottsága is.

A pedagógus magas színvonalú nevelő-oktató és alkotó munkája rendkívül fontos feltételének tekintette a megfelelő családi hátteret. Nem véletlen, hogy a család és a családi nevelés fontosságával előadásaiban és írásaiban is sokat foglalkozott. Jelentős sikerének tekintette, hogy neki a sors alkotómunkájához megfelelő családi hátteret adott. Már életének 35. évében járva vette feleségül egyik tanítóképzős tanítványát, a terpesi születésű Csabai Évát, akiben nemcsak megértő feleségre, hanem alkotó és ihlető társra is talált.

Kovács Vendel a népi származású értelmiségiek közül való volt. A társadalom mélyéről jött. Több évtizedes pályáján keresztül jellemző volt rá az alacsony sorból jövő tanulók sokoldalú segítése. Pályája kezdetén mélyen vallásos pedagógusként indult. Annál is inkább így volt ez, mivel eredetileg római katolikus papnak készült. Bár már gyakorló tanár korában megismerte a marxizmus-leninizmust, illetve az adott társadalmi-politikai helyzetben meg kellett ismernie, de lelke mélyén mindvégig istenhívő volt. Bár 1948-tól haláláig a kommunista diktatúra körülményei között vallását nyíltan nem gyakorolhatta. Elsősorban humán műveltséggel rendelkezett, de a természet- és alkalmazott tudományok több ága, elsősorban a matematika sem volt idegen számára.

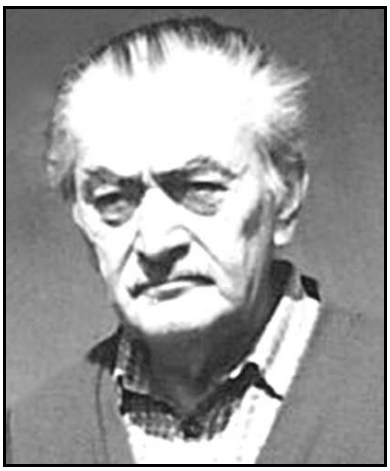
Gyakorlati pedagógiai munkásságára jellemző volt a pedagógiai optimizmus, a bizalom tanítványaiban, a szunnyadó gyermeki, illetve fiatal energiák felkutatására irányuló törekvés, a testi fenyítés teljes elvetése, amelyet a pedagógia csődjének tartott. Talán jelképnek is tekinthető, hogy élete utolsó publikációja a Testi fenyítés – pedagógiai csőd címet viselte. Elméleti munkásságának sajátja volt, hogy írásaiban, előadásaiban mindig a valóságból indult ki, és konkrét esetek tanulmányozása révén jutott el a szintézishez. Ebből fakad szinte minden munkájának mai aktualitása, életszerűsége. Több írása újbóli publikálást érdemelne.

Pedagógiai munkásságát, különös tekintettel az alsó tagozatos nevelésre s oktatásra, tisztes hely illeti meg a XX. század magyar pedagógiai irodalmában. Magas színvonalú nevelő-oktató, tudományos és közéleti munkásságát a helyi és országos szervek azonban csak szűkmarkúan jutalmazták. Bár 1954-ben megkapta a Kiváló tanár címet, úgy gondoljuk, hogy nagyobb megbecsülést jelentett számára életében és halála után is emlékének megőrzésében az a tény, hogy kartársai, ill. tanítványai csak elismeréssel beszélnek, illetve emlékeznek meg róla halála után is. 1970. november 27-én hunyt el. Halála mély megdöbbentést keltett nemcsak Egerben, hanem az ország pedagógus közvéleményében is. Nemcsak a helyi, hanem az országos pedagógiai sajtóban is több elismerő nekrológ jelent meg róla, úgy mint:

- Abkarovits Endre: Elment Vendel bácsi… (Hevesi Művelődés, 1971. 1. 68-69. p.)
- Szecskó Károly: Kovács Vendel (OPKM. Bp. 1999.)
- Szoboszlay Béla: Kovács Vendel (1913-1970). (Köznevelés, 1970. 24. 26. p.)

SZECSKÓ KÁROLY

KÖNTZEY JÓZSEF (Brassó [ma Románia], 1926. július 27. – Esztelnek [ma Románia], 2007. április 2.): agrármérnök, gazdasági iskolai szaktanár.

Általános iskolába Kőröspatakon, Csomortánban és Kézdivásárhelyen járt. Tanulmányait a csíkszeredai gimnáziumban folytatta, majd 1945-ben a 8. főgimnáziumi (XII. líceum) osztályt a háborús viszonyok miatt Kézdivásárhelyen, a Nagy Mózes Gimnáziumban végezte el, és ott is érettségizett. Utána sikeresen felvé-

telizett a marosvásárhelyi orvosi egyetemre, ahol majdnem két évet tanult, majd eltanácsolták az intézményből származása és őszinte igazságszeretete miatt.
Erről így vall saját maga:
„Orvos szerettem volna lenni, ez volt a diákálmom, mindenképpen az orvosi pálya érdekelt. Valószínű, ha nem tanácsolnak el az orvosi egyetemről, akkor orvos lettem volna. Az egyetemről a nagy szájamért tanácsoltak el, mert kimondtam, ha nem tetszett valami, nem tűrtem az igazságtalanságot. Nem csak nekem kellett menni, jó néhányunkat elutasítottak."
Főiskolai tanulmányait Kolozsváron folytatta a Bolyai Egyetemen. Biológiát tanult, majd az agrármérnöki szakot végezte el, és ott is szerzett diplomát. Később büszkén és tisztelettel mesélte, hogy Kós Károly is tanára volt. Sokszor idézett a tanításaiból, ami nemcsak a szakmának, de a székely-magyar embernek is szóltak. Saját vallomásából:
„Agrármérnök lettem, így természetközelbe kerülhettem. Mindig szerettem a természetet, az állatokat, a virágokat, valósággal imádtam barangolni a környéken. Agrármérnökként taníthattam a kertészetet, növényvédelmet. Úgy lett minden, ahogy meg volt nekem írva. Most már nem bánom."
Tanulmányai után Sepsiszentgyörgyre helyezték a gép- és traktorállomásra. 1951-ben megnősült, felesége Ferencz Margit tanítónő lett. Két fiúk született: 1952-ben Tamás Sepsiszentgyörgyön, és 1954-ben József Nagyborosnyón, mivel 1953-ban Lécfalvára helyezték át az ottani termelőszövetkezethez.
1956-ban Kézdivásárhelyre került szaktanárként a Gazdasági Iskolába. A Gazdasági Iskola akkor az onnan kiköltözött Nagy Mózes Gimnázium épületében működött. Szeretett tanítani és nevelni is. Kertészetet és növényvédelmet tanított. Pomológiai tanulmányairól és megfigyeléseiről cikkek jelentek meg az akkori Megyei Tükörben, a székely őshonos almafajták zamatanyagáról és biológiai értékéről írt. Így emlékezett vissza arra az időre:
„Kellemes emlékeim fűződnek a kézdivásárhelyi gazdasági iskolában töltött évekhez, ahol kedvemre taníthattam. Szerettem a diákokat, bár ők szigorú pedagógusként tartottak számon. Barátként kezeltem a diákokat, mindig megbeszéltük a problémákat, sosem vittem senkit fegyelmi bizottság elé. Bárki bármilyen disznóságot művelt, megoldottam a helyzetet."
Diákjai is szerették és ragaszkodtak hozzá. Nyugdíjas korában sokan felkeresték esztelneki otthonában. Mindig hívták találkozókra, s mikor már egészségi állapota miatt nem tudott elmenni, eljöttek érte, és úgy vitték el, hogyha bár rövid időre is, de együtt lehessen velük. 1966-ig tanított a gazdasági iskolában.
1966-tól újból agrármérnökként dolgozott az esztelneki, székelytamásfalvi és torjai kollektívekben, majd végül újból visszakerült nagyszüleinek szülőföldjére Esztelnekre, ahol néhány évi munka után 1984-ben nyugdíjba ment. 1990-től meghatározó közéleti szereplője volt Esztelneknek. Erről így emlékezett:
„Esztelneki vagyok, nagyon szeretem ezt a települést. Vérbeli lokálpatrióta, ha úgy tetszik. Sosem tudtam volna végleg elhagyni ezeket a tájakat, bár sokszor adódott erre lehetőség. A szívem idehúz. Ismerem Esztelnek múltját, a vidéket, sokat foglalkoztam a témával, mindezek miatt úgy éreztem, tennem kell ezért a településért annyit, amennyit az eszem és az erőm bír."
Részt vett az elkollektivizált földek, erdők visszajuttatásában jogos tulajdonosaiknak, a közbirtokosság ügyeinek intézésében. Mindenkinek segített, aki hozzá fordult. 1993 tavaszán részt vett a falu neves szülötte s egyben dédnagyapja, Szacsvay János honvéd tüzérfőhadnagy, az 1848-49-es szabadságharc hősének nevét viselő alapítvány létrehozásában, melynek célkitűzései közt szerepelt a falufejlesztés, a turizmus fellendítése s az anyagi lehetőség függvényében ösztöndíj juttatása a szorgalmas helybeli diákoknak. Az alapítvány elnöke volt haláláig. Elnöksége alatt, lelkes adományozók segítségével 1996-ban egy millecentenáriumi kopjafát állítottak fel a faluban. 1997-ben emlékművet készíttettek az alapítvány névadójának tiszteletére, később 1998-ban egy másikat az 1848-as szabadságharc emlékére, Vetró András képzőművész tervei alapján. Ugyancsak a Szacsvay János Alapítvány kezdeményezésére állíttattak emléket a magyar államiság és kereszténység ezer éves évfordulójára is a Borvízkútnál. Az emlékmű a saját tervei szerint készült.
Mindjárt 1990 után megszervezte a testvértelepülési kapcsolatot Segesd községgel Magyarországról. Részt vett a találkozók szervezé-

sében és a kapcsolat ápolásában, amely azóta is fennáll. Szervezte a közösséget, kulturális rendezvények életre hívója volt. Feleleventette a kommunisták által betiltott húsvétvasárnapi határkerülést, amit azóta is minden évben megtartanak. Régi vágya volt, hogy Esztelnek visszanyerje önálló község státusát. Ezért dolgozott lankadatlanul, és igen nagy örömet jelentett számára, mikor 2005-ben sikerült az önállóságot kivívni.

Köntzey József és felesége

A természetet nagyon szerette, szenvedélyes vadász volt, folytatva a családi hagyományokat. De nemcsak szerette, hanem tanulmányozta és cselekvően részt vett szülőföldje természetes környezetének megóvásában. Szívvel-lélekkel természetvédőnek tartotta magát. Kapcsolatot tartott tudományos kutatókkal, muzeológusokkal, szakemberekkel: Kovács Sándor és Kakas Zoltán muzeológusokkal a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumból, Traian I. Stefureac akadémikussal Bukarestből, Sonnevend Imrével Veszprémből, és még sokan másokkal. Velük együtt járta az erdőket, a hegyeket és saját kutatásaival is hozzájárult a Veresvízi, Kerekbükki, Lassúági lápok természetvédelmi területekké való nyilvánításához.

2007. április 2-án hunyt el. A család részéről Szacsvay Gábor, a volt egyetemista társai közül Ticz Lajos írt búcsúztatót. Egykori diákjai közül is sokan elkísérték utolsó útján. Tanítványai nevében a Haszmann testvérek így búcsúztatták: Az elválás pillanata (megjelent a Székely Hírmondó XII. évfolyam, 14. számában):

– Halló! Melyik vagy?

– Én vagyok, Jóska bácsi, Pali.

– Jó lenne fiam, ha benéznétek hozzám, amint erre felé jártok, mert ismét kaptam valamit a gyűjteményetek számára. És ne felejtsétek el a megígért könyveket elhozni. Tudod fiam, azt a csángókról írtat, s meg azt a másik kettőt a magyarok dicső tetteiről. A leánykáimnak szeretném ajándékozni őket. Manci néni is csókol benneteket.

Istenem, hány ilyen hangvételű szeretetteljes beszélgetést ejtettünk meg a néhai Köntzey József tanárunkkal. Egyike volt ő is a múzeumunk támogató, pártoló tagjainak, szeretett családjával együtt. Sok hálával gondolunk rá, hisz oly sokat tanultunk tőle.

Ott állva az ősi Szacsvay kúria udvarán, az egyre csak sokasodó gyásztisztességet tevők között, a torkomba szorult a szó. Elrévedezve vártam, hogy nyíljon az ajtó, és hogy komótosan, a tőle megszokott lépésekkel közeledve szóljon hozzánk kedvesen: – Gyertek beljebb. Az ajtó csukva marad az ő számára most már mindörökre.

Magamban mondtam, tanár úr, sokan itt vannak az A és a B osztályból egyaránt, s lélekben mindannyian, akiket szakmára, emberségre, becsületes helytállásra tanított.

Vajon mikor lehetett még ennyi ember az udvaron? Családi események alkalmával? Vagy az 1848-49-es esztendőkben? Vagy az ebből az udvarból induló Garibaldisták reménykedő csoportja idején?

Szűkebb és tágabb közösségnek szeretett, megbecsült egyénisége volt, pótolhatatlan ember. Sok mindenről írhatnánk, egyről azonban mindenképpen. A Szacsvayak több száz éves hazájukat védő, fajtájuk szabadságáért küzdő hazafiakat, vértanúkat adó család vigyázta ezt a drága örökséget. A két ősi család, a Szacsvayak és a Köntzeyek címerét nem kell lefelé fordítani. Új sarjak nőnek ki az öreg törzsből, melynek gyökereit, hajszálgyökereit táplálja a hit, a reménység, a hazaszeretet, az ősi föld megtartása. Pihenése legyen áldott. Emlékét kegyelettel megőrizzük. (Egykori tanítványai nevében a Haszmann testvérek: Pál, József és Lajos.)

Köntzey Józsefről megjelent írások:

- Kovásznai Zoltán: A „Goliath" születése (Falvak Dolgozó Népe, 1975. 07. 02.)
- Sylvester Lajos: Esztelneki ízek aromák (Megyei Tükör, 1987. 04. 06.)
- Dévai István: A demokrácia gyakorlása Esztelneken (Székely Újság, 1990. 01. 27.)
- Lokodi Zsolt-Sikó Barabási Zsombor: Esztelneki almafák (Természet Világa, 1998./11.)

- Veress István: Rókalesen, első rész (Természet Világa, 1998/12.)
- Veress István: Rókalesen, második rész (Természet Világa, 1999/1.)
- Kakas Zoltán: Világnapok hozadéka (Háromszék, 1999-06-04.)
- Iochom István: Esztelneki hírhalom (Háromszék, 1999-09-27.)
- Sylvester Lajos: A lőporgyártó Szacsvay család emlékezete (Honismeret XXVII, 1999/2.)
- Sylvester Lajos: Régi Cimborák (Háromszék, 2000. 01. 17.)
- Sylvester Lajos: Vagyont rabolt, közerkölcsöt tarolt (Háromszék, 2000. 01. 26.)
- B. Kovács András: Csángótelepi kísérlet (Háromszék, 2000. 02. 08., riport.)
- Sylvester Lajos: Él ez a falu (Háromszék, 2000. 02. 15.)
- Bartos Lóránt: Dicső múlt és emlékező jelen, 1848-1849 Esztelneken (Székely Hírmondó, 2001. 03. 09.)
- Kisgyörgy Zoltán: Csendes nyár Esztelneken (Háromszék, 2001. 07. 17.)
- Bartos Lóránt: Emberközelben Köntzey József (Székely Hírmondó, 2001. 08. 24.)
- Iochom István: Régi idők tanúja (Háromszék, 2002. 05. 13.)
- Kisgyörgy Zoltán: Esztelneki emlékidéző (Háromszék, 2002. 05. 13.)
- Kisgyörgy Zoltán: Esztelneki eszenciák (Háromszék, 2003. 01. 28.)
- Flóra: Felsőháromszéki főhajtás (Romániai Magyar Szó, 2003. 10. 07.)
- Mózes László: Szabadságharcosok unokája Köntzey József emlékezik, 2004 (Transsylvania Erdélyi Tájékoztató, az Amerikai Erdélyi Szövetség negyedévi tájékoztatója XLV. évf. 3. szám.)
- Nagy: A legrégibb székely kúria (Székely Hírmondó, 2002. 05. 10-16.)
- Gyergyai Csaba: Szerevezetten a falu szebbé tételéért (Székely Hírmondó, 2007. 03. 27.)
- Mózes László: Köntzey József egyéni maradéka (Háromszék, 2007. 04. 05.)
- SZ.H.: Családomért, közösségemért imádkozom (Székely Hírmondó, 2007. 04. 11.)
- Mózes László: Szabadságharcosok unokája Köntzey József emlékezik (Háromszék, 2004. 07. 06.)

Fenti adatokat fia Köntzey Tamás, jelenleg Svédországban élő neves gyógyszerész bocsátotta rendelkezésemre, aki évek óta a minden évben megrendezett nagy Köntzey-nemzedék találkozók főszervezője. Így ápolja a két neves történelmi tetteiről nevezetes család, a Köntzeyek és a Szacsvayak hagyományait. Az a megtiszteltetés ért, hogy a Jóska bácsi temetésén a Szacsvay Gábor gyászbeszédét én olvashattam fel az esztelneki temetőben.

Köntzey József agrármérnökkel, a mezőgazdasági iskola tanárával, tanár koromban kerültem közvetlenebb kapcsolatba. Bár ő jobban emlékezett gyermekkoromra, amikor a kantai gimnázium udvarán, az iskola igazgató-tanárát követve séta közben megfigyelte, hogyan követtem apámat lépésről lépésre, szótlanul. Majd a családi kapcsolatok is bővültek. Közvetlen barátságba kerültünk a két fiúval, Tamással és Józseffel, valamint családjaikkal.

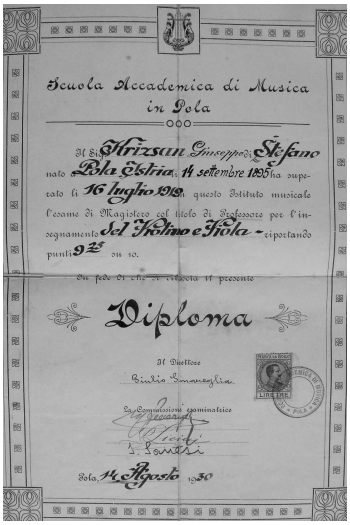
SZŐCS GÉZA

KRIZSÁN JÓZSEF (Pola [Pula, ma Horvátország], 1895. szeptember 9. – Komárom [ma Szlovákia], 1963. december 24.): zenetanár.

A Krizsán család Beckóról származott. A tanár úr apját, Krizsán Istvánt jómódú szülei Olaszországba küldték továbbtanulásra, a Mariener Accademia Pola tengerésztiszti iskolába. Tanulmányai befejezése után Polában maradt. Egy olasz lányt vett feleségül, Rosa Ladovazt. Öt gyermekük született, köztük elsőként Giuseppe, azaz József.

Az után, hogy Giuseppe az általános iskolát szülővárosában, Polában elvégezte, apja, hogy fiának tisztes megélhetést biztosítson, beíratta a tengerésztiszti iskolába. A fiú viszont a zenészi pálya iránt érzett nagyobb vonzalmat, így párhuzamosan két iskolában folytatta tanulmányait: a tengerésztisztiben, amelynek tanítási nyelve a német volt, és a zeneművészetiben – Scuola Accademica di musica in Pola –, ahol viszont anyanyelvén, olaszul tanult. A tengerésztiszti iskola befejezése után hajókon teljesített szolgálatot, miközben folytatta zenei tanulmányait is. Gyakran kényszerült arra, hogy szolgálat közben a hajófenékben gyakoroljon, így készüljön a vizsgákra. A szorgos munka nem volt hiábavaló, mert a záróvizsgán, 1919. június 16-án, a maximálisan elérhető 10 pontból 9,25-ot szerzett. Ilyen eredménnyel nem túl sokan büszkélkedhettek. Zenész lett, a Trieszti Városi Filharmónia tagja.

Scuola Accademica di Musica
in Pola

Diploma

Pola, 14 Agosto 1920

A zeneakadémián szerzett diploma

Révkomáromban az 1920-as évek elején, a Dunán „parti kapitányság” alakult; vezetőre, hajózási szakemberre volt szükség. A hatóságok Polából Krizsán Istvánt – a tanár úr akkor már nyugállományban lévő édesapját – hívták meg. 1926-ban Krizsán József is Komáromba jött. A kiváló zenész a helyi Szent Benedek-rendi Katolikus Főgimnázium zenetanára lett. Hegedűt tanított, és megbízták az iskola zenekarának vezetésével. Csak ekkor kezdte tanulni a magyar nyelvet. Az általa vezetett zenekar mind az iskolai, mind a városi rendezvények sikeres szereplője – Krizsán tanár úr pedig a város kulturális életének ismert és elismert személyisége – lett.

Krizsán Józsefet – mint szakembert és „embert”, aki mindig az igazság oldalán állt – a tisztes tanári kar azonnal befogadta, és ő is megszerette kollégáit, a gimnáziumot s a hősmúltú várost, Komáromot.

A gimnáziumi tantestület

Olyannyira jól érezte magát Komáromban, hogy még Lehár Ferenc hívását is – jöjjön zenekarába – visszautasította. Igaz, közben 1929. májusában házasságot kötött egy csodálatosan szép tősgyökeres komáromi lánnyal: Zsenicai Skoday Arankával. Egy gyermekük született: Ildikó, akit édesapja nagyon szeretett. Mint Ildikó mondta: „Apu engemet mindenhova vitt magával, nagyon jó apa volt.” Természetesen Ildikó is zenész lett, több hangszeren megtanult játszani. Éveken át hegedült édesapja zenekaraiban. Nyugdíjba vonulásáig a helyi zeneiskola harmonikatanára volt. Krizsán tanár úr boldogságra, meleg otthonra talált Komáromban. Azt tehette, amire mindig is vágyott, amit végtelenül szeretett: zenélhetett, zenekarokat vezethetett, zenére és zenével nevelhette az ifjúságot; és olykor-olykor saját szerzeményeit is bemutathatta. Krizsán Józsefet 1931-ben a Városi Zeneiskola is meghívta óraadó hegedűtanárnak.

Dobi Géza hegedűművész, zeneszerző, a Komáromi Művészeti Alapiskola éveken át volt igazgatója és tanára (a tanár úr veje) – A szlovákiai zenei élet magyar és magyar származású képviselői című kis lexikonában – a következőket írja Krizsán tanár úr zeneiskolai tevékenységéről: „Az iskola igazgatónőjével, Theil Jankával, aki a Budapesti Zeneakadémián szerzett diplomát, gyakran szerepeltek szólistaként a város kulturális rendezvényein. Vezetésével értékes tevé-

kenységet fejtett ki a zeneiskola tanulóiból verbuválódott zenekar is. 1934-ben, a Komáromi Kultúrpalotában egész estét betöltő hangversenyt adtak."

Dr. Hajdu Lukács, a bencés gimnázium legaktívabb tanárainak egyike – sok egyéb tevékenysége mellett: a római katolikus egyházközség jegyzője, a Jókai Egyesület irodalmi osztályának elnöke – az 1938/39-es iskolai év történéseit összegző gimnáziumi évkönyvben Emlékezzünk! címmel közölt írást. Amellett, hogy a szerző a cikkben, a „trianoni ítélet" utáni években, a Csehszlovák Köztársaság kormányának a magyar tannyelvű iskolák (köztük a bencés gimnázium) ellen irányuló folyamatos támadásait is leírta, beszámol a mindenkori tanári testület áldozatos munkájáról, hősies ellenállásáról és becsületes helytállásáról is. Idézet az írásból: „Az intézet neve Szent Benedek-rendi gimnázium. Éppen ezért az emberek, mikor most a felszabaduláskor sokat emlegetik intézetünket, önkénytelenül is állandóan a bencés jelzőt használják. De ezzel nem akarják a világi tanárok érdemét kisebbíteni. (…) Szaktudásukra, képzettségükre, pedagógiai rátermettségükre mindenkor büszkék voltunk. (…) Szívben, lélekben, meggyőződésben egybeforrva mint édes testvérek éltük át együtt a nehéz esztendőket."

A tanár úrék Nádor utcai otthonában – ha éppen egy-egy tanítvány (még ott is) nem nyaggatott valamilyen hangszert – csendes békesség honolt. Krizsán tanár úr amellett, hogy ismerője és lelkes művelője volt a magyar kultúrának, a magyar konyhát is nagyon kedvelte, beleértve kedves felesége főztjét is. Aranka asszony viszont annak ellenére, hogy nem volt kimondottan zeneértő, tisztelte férje szaktudását, nagy elismeréssel volt férje eredményes munkája iránt, látogatta hangversenyeit. Ha a tanár úr nem zenélt, nem tanított, akadt egy kis szabad ideje, kedvtelésének hódolt: tekézett.

A háború azonban a Krizsán család életét is megnehezítette. 1944-től mind a gimnáziumban, mind a zeneiskolában szünetelt a tanítás; a tanár úr, hogy családját eltarthassa, segédmunkára kényszerült. A zeneiskola utódintézményében, a művészeti népiskolában csak 1950-ben indult újfent a tanítás. Az intézet igazgatójává Krizsán Józsefet nevezték ki. A tisztséget 1955-ig töltötte be, majd nyugdíjazásáig a zeneiskola volt a kenyéradója: hegedűtanárként dolgozott, és sikeresen vezette az iskola zenekarát. A komáromi magyar gimnázium 1950-ben nyitotta meg újra kapuját, azonban – a tanügyben mindmáig dúló, lélekölő technokrata szemléletmód következtében – középiskoláink nevelési rendszeréből fokozatosan teljesen száműzték a művészetre, a zenére s a zenével való nevelést. Így, az egykor felettébb gazdag zenei életet élő komáromi bencés gimnáziumnak – amelyben országos hírű 120 tagú énekkar és Krizsán József vezetésével (több évtizeden át) 25-30 tagú szimfonikus zenekar is működött – az utódintézményében már nem volt szükség zenetanárra.

A II. világháború utáni 50-es években Komárom kulturális életének újjáéledése – más városainkhoz hasonlóan – a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége, a Csemadok keretében indult. Falvainkban és városainkban különféle működvelő csoportok – színjátszó, néptánc; énekkarok, zenekarok – alakultak. A Csemadok Komáromi Helyi Szervezetének első zenekara is Krizsán József vezetésével, zömmel a tanár úr egykori növendékeiből verbuválódott. Sikeresebbnél sikeresebb hangversenyeikkel és irodalmi–zenés összeállítások, operettek előadásával sok szép élményben részesítették a kultúrakedvelő komáromiakat.

Azt, hogy zenepedagógus lettem, három kiváló embernek köszönhetem:

Édesanyámnak, akitől a legtöbbet, az életemet kaptam; Apámnak, kitől az első hegedűmet örököltem; és Krizsán József tanár úrnak, aki a hegedűt, a zenét megszerettette velem. Édesanyám azután, hogy fiatalon megözvegyült, csak nekem élt, teljesítette apám óhaját: amint a gyerek hegedűt tud fogni a kezébe, taníttatjuk. Apámnak – annak ellenére, hogy tanult szakmája a szobafestés és mázolás volt –, egészen jól szólt a hegedű a kezében, pedig hegedülni senki sem tanította, sajnos nem adatott meg neki, hogy örömét lelje taníttatásomban. A Dontól még (betegen) sikerült hazajutnia, de a magyar hadsereg újabb bevetésekor orosz fogságba esett. Valahol az Ural táján alussza örök álmát.

A családunkban – unokatestvéreimmel együtt (félárvaságunk miatt) apai nagyanyám vett szárnyai alá bennünket (hogy anyáink dolgozhassanak) – nagy megtiszteltetésnek vette mindenki, ha bejelentettem: látogatóba jön hozzánk „a Tanár úr". Akkor még a dolgos kezű munkásember nagyra becsülte a tudást, az ún. tanult

embert, a pedagógust, az iskolát. Bár Krizsán tanár úr éppen hogy csak törte a magyar nyelvet, látogatásai alkalmával mindig nagy érdeklődéssel hallgattuk, amit s ahogy életútjáról mesélt.

Zeneiskolai zenekar 1959-ben
(Balról a 4. – a harmonikás mellett – az írás szerzője)

Ha én Krizsán József tanár úrra gondolok, képzeletemben azonnal az evangélikus templom udvarában álló épület jelenik meg, amelyben zeneiskolás koromban (s majd még huzamosabb ideig) a Zeneiskola működött. Az épület egy „előszobányi" kis helyiségében ül „Pepi-bácsi" (ahogy kollégái szólították) – elmaradhatatlan Glóbus cigarettája a hamutartóban füstölög –, és kottát ír; közben hallgatja és javítgatja (mindig volt rajta mit) hegedülésemet. A mindig várva várt szerdai zenekaripróbák emléke is mindmáig élénken él emlékezetemben. Ezeken a csodálatos délutánokon kóstolhattam bele a közös muzsikálás számomra mással nem pótolható élményébe, örömébe. Ma is felkapom a fejem, és „gyermek leszek újra", ha olyan zeneművet hallok felcsendülni, amelyet Krizsán tanár úr „szabott testre" és tanított be nekünk; néhány a sok közül: Schubert: Katonainduló; Három a kislány – egyveleg; Dvořák: Humoreszk; Mascagni: Parasztbecsület – nyitány stb. Felejthetetlenek a zenekarral való fellépéseink a Kultúrpalotában (ma Dunamenti Múzeum) és vendégszerepléseink, például Érsekújvárott, Dunaszerdahelyen és másutt.
Főiskolásként néhányszor még felkerestem szeretett és tisztelt tanáromat. Örömmel vette, hogy úgy döntöttem: zenepedagógus szeretnék lenni. 1963-ban, a főiskola befejezése után már Brünnben töltöttem a kötelező katonai szolgálatot, oda kaptam a számomra szomorú hírt: Krizsán József tanár úr december 24-én elhunyt. 2008-ban volt 100 éve annak, hogy a komáromi gimnázium „főgimnáziummá" lépett elő, és 100 éves lett az épülete is. Csupán a véletlen műve, hogy a 100 éves évfordulók és Krizsán tanár úr halálának 45. évfordulója egybeestek. Mint a gimnázium öregdiákja és Krizsán József egykori növendéke, fontosnak tartottam ezúton is megemlékezni a tanár úrról, a volt bencés gimnázium utolsó zenetanáráról.
Ezúton is hálásan köszönöm Dobi Gézáné Krizsán Ildikónak az általa rendelkezésemre bocsátott értékes dokumentumokat és fotókat, s azt is, hogy beszélgetésekkel segített visszaemlékezni felejthetetlen tanáromra, Krizsán Józsefre.
Vallom, mert hiszem: akire szeretettel emlékezünk, annak szellemisége továbbra is él, segít bennünket eligazodni az élet útvesztőiben.

STIRBER LAJOS

KUKI LAJOS (Nemesbikk, 1909. október 29. – Tiszadob, 1996. szeptember 30.): tanító, általános iskolai tanár, igazgató.

„A múltat tiszteld a jelenben, s tartsd a jövőnek"
(Vörösmarty Mihály)

Édesanyja, Jurikovszky Gizella polgári családban nevelkedett Hajdúszoboszlón. Édesapja, Kuki Ferenc református tanító volt, Tiszadob megbecsült polgári családjának gyermeke.
A debreceni Református Tanítóképző elvégzése után Tiszadobon, majd Nemesbikken tanított. Apja fiatalon hunyt el, 1910-ben. Özvegye Miskolcra költözött három gyermekével.
Kuki Lajos itt járt iskolába, és az Evangélikus Elemi Népiskolai Tanítóképző Intézet elvégzése után 1929-től Tiszadobon tanított. Nagyon fon-

tos volt számára a zenei műveltség, kiválóan játszott orgonán, zongorán és hegedűn.

Első tanítványai körében 1930-ban

Fiatal tanítóként 1930-tól dr. Nyárády Mihály néprajzkutató útmutatásának hatására kutatta és gyűjtötte Tiszadob történelmi, földrajzi és etnográfiai anyagát. Nagyon szívesen készített fényképeket, amelyeken a település kulturális és közéleti eseményeit örökítette meg. Fényképgyűjteménye egy évszázad gazdag múltját foglalja csokorba.

A falu kulturális életének tevékeny részeseként színi előadásokat rendezett, összefogva és lelkesítve a fiatalságot.

Vezetője volt a Tűzoltó Egyesületnek, és a sportélet szervezőjeként teniszpályát épített a fiatalokkal karöltve. Versenyekkel színesítette a falu életét.

1939-ben családot alapított. Felesége Nácsa Erzsébet, aki évekkel korábban tanítványa volt, majd tanári diplomát szerezve kollégaként állt mellette. Mivel tiszadobi születésű volt, így családja révén nagyon sok mindenben támogatója lett a munkájának.

Két fiuk és egy lányuk született. A hangszeres műveltséget gyerekeiben örökítette tovább, akik a felsőfokú iskolák elvégzése mellett igen komoly zenei képzést is kaptak.

A II. világháború, a hadifogság néhány évre elszakította a családjától. A sok-sok viszontagság ellenére épségben hazatért, majd a főiskolán orosz nyelvből diplomát szerzett.

Tanítói pályáját folytatta, igazgatóhelyettese, majd igazgatója lett a tiszadobi általános iskolának.

1957-ben díjnyertes pályamunkában gyűjtötte össze Tiszadob bel- és külterületének helyneveit.

1970-től az iskola aulájában vitrinekben rendszerezte a lakosság által gyűjtött, talált régészeti tárgyakat, melyek az avarkorig visszanyúlva dokumentálták a történelmet. Később a teljes gyűjtemény Budapestre került és a Nemzeti Múzeum anyagát gyarapította.

Ugyanebben az évben sikerrel emelte fel szavát a – község központjában máig is látható – mezőgazdasági műemléképület, a TUBUS lebontása ellen. A belső és külső helyreállítás után itt kapott helyet az a kiállítás, amely a lakosság által gyűjtött népi használati tárgyakból, a halászat és mezőgazdaság munkaeszközeiből állt.

Pedagógiai munkássága mellett a közéletben is meghatározó egyéniség volt, 1967-től haláláig tagja volt a község vezető testületének.

1971-ben a Tűzrendészet Országos Parancsnoksága „Aranykoszorús önkéntes tűzoltó” elismerésben részesítette, majd 1996. május 31-én önkéntes tűzoltó századossá léptette elő.

1975-ben Pedagógus Szolgálati Emlékérmet kapott.

1989-ben Nyíregyházán, a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán vehette át a gyémántdiplomát. Itthon a volt tanítványok kedveskedtek neki meghitt ünnepléssel.

1992-ben könyve jelent meg „Széchenyi és Tiszadob” címmel.

Ugyanebben az évben a Nemzetközi Ökológiai Társaság emlékéremmel tüntette ki a Tiszadobért végzett ökológiai munkásságáért.

1994-ben vette át a vasdiplomát, és ugyanebben az évben Tiszadob község vezető testülete díszpolgári címet adományozott számára. Ezzel ismerték el azt a „tanítói, igazgatói és közéleti munkásságot, amellyel minden időkre érvényes példát mutatott emberségből, szorgalomból, helytállásból”.

Átvette a vasdiplomát a Bessenyei Gy. Főiskolán

1995-ben a Magyar Köztársaság művelődési és közoktatási minisztere Karácsony Sándor-díjjal értékelte munkáját.

Családja körében

Egész életútját az emberszeretet, a magas fokú szakmai tudás, a precizitás jellemezte, amely példa értékű lehet az utókor számára.

Családját szerető, gondoskodó, megbecsült, tiszteletreméltó ember maradt haláláig.

Díszsírhelyen nyugszik szeretett feleségével Tiszadob köztemetőjében.

Egy nagyon kedves ember emlékezetét szeretném az utókor számára maradandóvá tenni. Ő volt pedagóguspályám elindítója 1968-ban. Számára mindig minden kollégája és tanítványa egyformán fontos volt, mindenkihez mindig volt bátorító, dicsérő, nyugtatgató szava.

Tiszadobon a lakosság számára mindig is „a tanító úr”, a kollégái számára pedig a mindig mosolygó Lajos bácsi volt, őszinte tisztelettel és szeretettel szóltak róla.

Forrás: családi iratok, személyes emlékezés.

GADNAI GÁBORNÉ

L

DR. LADÁNYI JÓZSA (Debrecen, 1898. május 1. – Debrecen, 1985. szeptember 14.): orvos, sebész, egyetemi tanár.

1898-ban Debrecenben született. Az 1910-es évek első félévében a Református Kollégium diákja volt. Szabó Lőrinc, Gulyás Pál, Juhász Géza, Kardos Pál oldalán érettségizett. Ő volt az első nő, aki a kálvini szigorúságú és puritánságú falak között tanulhatott.

1922-ben szerzett orvosi diplomát Budapesten. Ezt követően visszatért szülővárosába, és folyamatosan a Debreceni Orvostudományi Egyetemen gyakorolta hivatását. Kétévi anatómiai intézeti munka után a Sebészeti Klinika állományába került. Aktív sebészeti szolgálatát 46 év elmúltával, 1970-ben történt nyugállományba vonulásakor hagyta abba.

Már műtőorvos volt és a klinika laboratóriumának vezetője, amikor származása miatt a hivatalos sebészi tevékenységtől eltiltották. Egy évig volt koncentrációs táborban. 1945 után azonnal munkára jelentkezett, és 1946-ban már magántanári képesítést szerzett. 1952-ben elnyerte az orvostudományok kandidátusa, majd 1961-ben az orvostudományok doktora tudományos fokozatot

1962-1965 között az egyetem klinikai rektorhelyettesévé nevezték ki. A professzornő sohasem tévesztett arányt. Az 1950-es évek elején tudomására hozták, hogy Ratkó Anna helyett miniszteri megbízást kap. Nem vállalta, kiharcolta mentesítését.

Elsősorban gyógyító orvos volt, ennek szellemében kutatott, kísérletezett és oktatott. Gyógyító munkáját a prevenció, a terápia és a rehabilitáció egysége jellemezte. Nemzetközileg is ismert volt a bodai gyermekek golyvaszűrése, kezelése és hosszú évtizedeken át gondos, precíz ellenőrzése. A nyúlajak és farkastorok sebészete területén végzett kimagaslóan nagy tapasztalata Európa szerte ismerté tette. Munkássága úttörő volt, amit a sérülés folyamán levágott vagy a leszakadt ujjperc visszavarrása terén végzett.

Dr. Ladányi Józsa pályája nem egyszerűen a folyamatos tevékenységgel, de a határokat, a sajátosságokat markánsan érzékeltető példájával termékeny és hasznos volt.

Több mint 200 tudományos közleménye, számos monográfiája útmutatásul szolgált. Szakmai munkásságának elismeréséül számos hazai és nemzetközi tudományos társaság választotta rendes, tiszteletbeli, vezetőségi tagjává. Többször volt hazai és külföldi kongresszusok küldötte, előadója, vezető elnöke.

Dr. Ladányi Józsa egyszerre szolgálta nemzetét, tudományterületét, szülővárosát, orvostanhallgatók nevelését, a haladás nemes ügyét.

Munkásságát több kitüntetés adományozásával ismerték el:
- Népköztársasági Érdemérem arany fokozata (1949)
- Munka Érdemrend arany fokozata (1969)
- Jubileumi emlékérem (1970)
- Szocialista Magyarországért (1978)
- DOTE Pro Universitate emlékérem (1978)
- Kiváló orvos
- Balassa-emlékérem

1985-ben hunyt el, a Köztemetőben helyezték végső nyugovóra.

Ladányi professzornő megvalósította a horatiusi életeszményt, boldog volt távol a hivataloktól: *„beatus ille, qui procul negotiis”* (boldog, aki távol él a közügyektől), és megőrizte lelke nyugalmát a nehézségek és bajok között is: *„aequam memento rebus in arduis servare mentem, non secus in bonis”* (balsors ha sújt rád, lelki nyugalmadat őrizd, s ne szédülj meg, ha szerencse ér). Ez tartotta benne az erőt, a hitet egy hosszú munkáséleten át.

Ladányi Józsa önzetlen volt. Meg volt győződve róla, hogy a jó önmagában hordja a jutalmát. Elnyerte a legbecsesebbet, ami halandónak kijuthat: a megbecsülést, a szeretetet, a hálát, amely annyi szívből és annyi szemből sugárzott felé.

Emlékét híven és kegyelettel megőrizzük, mert azt konzerváljuk benne, amit az élet legbecsesebb értékének tekintünk: mint az emberi magatartás, a jellem, a jóság példaképét.

HALÁSZ BÁLINT

LAKOS SÁNDORNÉ Máthé Izabella

(Törökszentmiklós, 1906. március 19. – Eger, 2000. március 28.): tanító.

Többnemzedékes pedagógus családban született. Édesapja, Máthé József törökszentmiklósi ref. tanító, édesanyja Izbéki Johanna Róza volt. Gyermekkorát a nagykunsági városban töltötte. Ott járt elemi népiskolába. Az első világháborúban apja meghalt, ezért az elemi iskola után tanulmányait a kecskeméti tanítói árvaházban folytatta. Tanítói oklevelét 1925. június 25-én a kecskeméti tanítóképzőben szerezte. Tanítói pályája 1926-ban Mezőberényben kezdődött. A Békés megyei település elemi iskolájában férjével, U. Lakos Sándorral együtt tanított. Innen kérték áthelyezésüket 1937-ben Balmazújvárosba az állami népiskolába.

Az 1928-ban alapított bánlaki iskolába helyezték őket. Amikor ideérkeztek, nagyon siralmas volt ezen a településrészen az emberek élete. A családok élelmezése gyatra: málé volt a kenyerük, cibere a levesük. Ezekben az ínséges időkben a hatóság gondoskodott a legszegényebb családokról; népkonyhai ellátásban részesítette őket. Több száz gyerek járt a bánlaki iskolából a népkonyhára. Bánlak legnagyobb részének lakói nemcsak szegények voltak, hanem egészségtelen körülmények között is éltek. Az alacsony kis házak nedvesek, melegágyai a fertőző betegségeknek. Tífusz, gümőkor szedte áldozatait. A szaporodási sűrűség mégis itt, a legszegényebb földmunkás családoknál volt a legnagyobb.

Az iskolában kiválók tanítottak. Több évig dolgozott együtt Györfi Péterné Boda Katalinnal, Komáromi Gáborné Posta Ilonával, Konczné Veress Annával, Sükösd Ferenccel és Sükösdné Ludvig Vilmával. Velük együtt lelkiismeretesen, nagy szeretettel tanította a mezítlábas, szinte hiányos ruházatú gyerekeket.

Mindig első osztályos gyerekeket tanított. Csendben végezte munkáját a maga örömére. Azt igyekezett bizonyítani, hogy a 6 éves gyerekek életében az egyik legszebb szakasz az iskolakezdés. Mindent meg akarnak ismerni, mindenre fogékonyak. Halk szavú, szerény tanítónő volt a testületben. Nemcsak kiválóan taní-

tott, hanem példásan nevelte két kiskorú fiúgyermekét is.
1940-ben ünnepélyes keretek között adták át az új iskolaépületet. Az öt tanterem egyikében tanított ettől kezdve Lakos Sándorné. Ez a szép világos és tágas tanterem volt a második otthona nyugdíjba vonulásáig.
A háborús években folyó munkáról nem maradtak meg hivatalos feljegyzések, jegyzőkönyvek. Véletlenül egy mégis megmaradt. Az 1943. március 11-én készült jegyzőkönyvben olvasható: látogatást végeztek Bánlakon Lakos Sándorné 1. fiúosztályában. Feljáró tanuló: 51, jelen 32. A nagyméretű mulasztás ruhahiány miatt történik.
A sokat mulasztó gyerekekkel Lakos Sándorné sokat foglalkozott. Korrepetálta őket. Ennek köszönhető, hogy ezek a tanulók nem rekedtek meg az első osztályban, hanem felsőbb osztályba léphettek.
1944-ben a szovjet megszállás előtt a balmazújvárosi tanítók nyugatra menekültek. A Lakos család is. 1945 nyarán tértek haza a kifosztott, szép családi házukba.
A két állami iskolában 1945. szeptember 6-án kezdték meg a tanítást. A bánlaki iskolában a tantermek romokban hevertek. Még a téli hónapokban is hiányoztak az alapfeltételek. Lakos Sándorné az akadályozó tényezőket leküzdve, lelkesen, odaadóan és eredményesen tanított. Tanév végén érvényes bizonyítványt adhatott kis tanítványai kezébe.
1954-ig az iskola a leányiskola igazgatóságához tartozott. Ez az időszak sok keserűséget okozott Lakos Sándornénak. A fordulat éve után sűrűsödtek a tantestületi gyűlések. Az iskola igazgatónője az egyik gyűlésen mondta: „Önmagunkat úgy szakmai, mint ideológiai vonalon tovább kell képezni. Be kell tartanunk azt a vonalat, amit az MDP és a magyarság nagy tanítója, Rákosi Mátyás mutat számunkra.” Hetenként tartottak szemináriumokat. Jegyzőkönyvekből és szakfelügyelői látogatások feljegyzéseiből tudjuk, hogy az iskola pedagógusai, köztük Lakos Sándorné is népművelőként kivették részüket a tervkölcsönjegyzéssel kapcsolatos agitációs kampányból, és küzdöttek a „klerikális reakció ármánykodása” ellen. A közelgő május 1-je megünneplésére munkafelajánlásokat kellett tenni. A tanítók felajánlásai kabaréba illők, mosolyt fakasztók voltak. Lakos Sándorné is kényszerből vállalta, hogy az első osztályos tanítványainak május 1-ig minden nap ismerteti a Szabad Népből az üzemek, gyárak teljesítését.
1954. január 1-től újra önálló igazgatású iskola lett a bánlaki. Az iskola igazgatójának Kalmár Zoltánt nevezték ki. Az új tantestület a balmazújvárosi és más települések iskoláiból idehelyezett tanítókból és tanárokból alakult meg. A sok fiatal között Lakos Sándorné volt a testület legidősebb tagja, akit igen nagy tisztelet övezett. Mindannyiónknak ő volt a kedves Bellus nénije. Jómagam az 1954/55-ös tanévben az 1940-ben átadott iskolaépületben tanítottam vele. Ekkor ismertem meg közelebbről. Nála a tanítás becsengetéstől kicsengetésig tartott. Az óraközi szüneteket mindig kollégáival töltötte. Ekkor volt a társalgás ideje. A beszélgetések témája a tanítás szervezése, a gyermekekkel való fokozott foglalkozás volt. Néhány fiatal kollégánk kétségbeesetten panaszkodott, hogy sok a gyenge képességű tanulója, nem tud előre haladni miattuk a tananyag átadásában. Bellus néni tanácsokkal látta el őket. Beszélt nekik az igényes követelménytámasztás elsődlegességéről, az eredményközpontú óravezetésről, a rászoruló tanulók átfogó, mindenre kiterjedő segítéséről, a tervszerű ismétlésről, és arról, hogy a sok-sok nevelői munka során csökkenni fog a bukás. Bánlakon fáradságos nevelői tevékenységgel kell pótolni a szülői mulasztásokat, mert otthon még most is kevés segítséget tudnak adni gyermekeiknek.
Lakos Sándorné szakmai munkája kiváló volt. A szerényebb képességű tanítványait is elfogadható szintre juttatta türelmes, lényegre törő magyarázatával. Olyan módszereket alkalmazott, mellyel kis tanítványait önállóságra késztette.
Bellus néni kedvelt módszere volt az olvasás tanításakor a fonomimika, azaz a hangok érzékeltetése kézjelekkel. A kézjelnek fontos szerepet tulajdonított a betű felismerésében, a hangképzés kiválasztásában és az egymást követő betűk összeolvasásában. Kalmár Zoltán igazgatása idején ismerkedett meg az új olvasástanítási módszerrel, a hangoztató-elemző összetevő módszerrel. Bellus néni tanításáról Zágonyi Lászlóné tanfelügyelő is pozitívan nyilatkozott. Feljegyezte, hogy egész órán játékos formában ébren tartja a tanulók figyelmét, gondolkodtatja őket. Látszik mindenre kiterjedő aprólékos gon-

dossága. Az értelmi nevelés területén az ismeretszerzéshez a figyelmet jól biztosítja. A tanulók korrepetálásában kimagaslóan jó munkát végez – olvasható a tanfelügyelői feljegyzésben.
Bellus néni sok-sok éven át nagy szeretettel fogadta a tanév első napján az iskolába lépő hat éves tankötelesseket. Közel negyven év alatt megtapasztalta, hogy az iskolai életformába való beilleszkedés nagy feladat elé állítja a gyerekeket. Tanítványai nem kaptak óvodai nevelést, nem vettek részt iskolára előkészítő foglalkozásokon. Ezért minden kis tanítványa számára igyekezett biztosítani az egyenlő és kedvező feltételeket. A tanulást könnyed, játékos formák keretében kedveltette meg a gyerekekkel. Türelmes pedagógiai munkával alakította ki bennük a rendszeres tanulás készségeit és szokásait. Mindig jól érezte magát a pedagógus közösségben. A tanítás befejezése után hazafelé menet betért az útba eső másik iskolaépületbe, ahol a kisméretű tanári szobában egy-két órát töltött vidám csevegés közben kartársaival. Kollégáival kapcsolata szeretetre méltó, őszinte, magát soha előtérbe nem helyező volt.
1964-ben ment nyugdíjba. Szeretettel nevelte két leányunokáját. Közben nyugdíjasként tanítást vállalt. Idős korában Sándor fiához, Füzesabonyba költözött. Kevesen mondhatják el magukról, hogy az arany, gyémánt és vasdiploma mellé a rubin jubileumi oklevelet is megkapta.
Bellus néni 94 évet élt. Egerben halt meg. Mindig megbecsülésnek örvendő, puritán, szigorú erkölcsiségű tanító volt, aki a rá jellemző szerénységgel szolgálta Balmazújvároson, a Bánlakon lakó népet.
Forrás:
Unokájánál, Somogyiné Lakos Erika középiskolai tanárnál levő családi iratok;
A balmazújvárosi Kalmár Zoltán Általános Iskolában őrzött dokumentumok;
Király István: Iskola Bánlakon c. könyve

KIRÁLY ISTVÁN
KIRÁLY ISTVÁNNÉ

LESKOVICS JÓZSEF (Ajak, 1941. június 7. – Nyíregyháza 2008. december 2.): középiskolai tanár, vezető szakfőtanácsos.

Pályaívének tükrében a tehetséges, sokoldalú, első generációs értelmiségi életútját követhetjük nyomon. Ötgyermekes parasztcsalád gyermeke.

Általános iskolai tanulmányait szülőfalujában, a nyírségi településen végezte, majd a kisvárdai Bessenyei György Gimnáziumban érettségizett.
Tudatos pályaválasztással készült a tanári pályára. Először az Egri Tanárképző Főiskolán szerzett biológia-földrajz szakos általános iskolai tanári diplomát. Itt ismerte meg feleségét, Erdélyi Erzsébetet, akivel együtt kezdtek tanítani Baktalórántházán, az akkori Általános Iskola és Gimnáziumban. Lelkesedéssel, nagy szorgalommal kezdte a munkáját. Az új módszerek alkalmazását nem minden kollégája nézte jó szemmel, ám az akkor szakfelügyeletet ellátó Pápai Ferencné látogatása során megállapította, hogy az ifjú kolléga szakmai felkészültsége kifogástalan, alkalmazott módszerei követendőek. Nemcsak tudja, hanem át is tudja adni az ismereteket úgy, hogy magyarázataival, a munkába való bevonásukkal magával ragadja a tanulókat. A tanárhiány miatt nem csak a szakjának megfelelően foglalkoztatták, így sokoldalúsága is megmutatkozott. Közben tanulmányokat folytatott a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen, és 1967-ben középiskolai tanári oklevelet szerzett.
Ezek voltak a családalapítás évei is. 1966-ban született meg fiuk, József, aki szülei példáját követve szintén a tanári pályát választotta.
Szakmai értékeit, vezetői kvalitásait hamar felismerték. 1970-ben igazgatóhelyettesi feladatokra is megbízást kapott. Itt kezdett ismerkedni

a személyzeti munka nehézségeivel és szépségeivel. Nyitott és kész volt a közösség javára tevékenykedni. Továbbra is a gyakorló tanári munkát tartotta a fontosabbnak. Igazi középiskolai tanárként a biológia mint általa kedvelt tudományterület mélyen megérintette. A pályán bármilyen munkakört töltött be, szívesen foglalkozott a biológia elméleti és szakmódszertani kérdéseivel, tágabb értelemben az új kísérletekkel, felfedezésekkel, kutatási eredményekkel.

Szakmai és emberi kihívást jelentett számára, amikor felkérést kapott (1975) a megyei szakági személyzeti munka irányítására. 1975-től nyugdíjba vonulásáig a közigazgatásban dolgozott, először személyügyi főelőadóként, majd csoportvezetőként, osztályvezető-helyettesként, végül a megyei önkormányzat szakfőtanácsosaként.

Mindig megmaradt pedagógusnak. Aktivitása, az új iránti érzékenysége, ügyszeretete, a pedagógus szolgálathoz való hűsége egész életében elkísérte.

Következetes, meggyőző munkája eredményeként a személyzeti munka számos intézményben a rangjának megfelelő helyre került. Buzgó fáradozása sokakat tartósan, sőt véglegesen megnyert az oktatás és nevelésügy számára. Felkészültsége, kollégáit, pedagógus társait megnyerni tudó képessége volt erre a biztosíték.

Szobájának ajtaja mindig nyitva állt. Az intézményvezetők, a pedagógusok, a szülők megszámlálhatatlan esetben személyesen keresték meg. Kértek és vártak tőle tanácsot, segítséget gondjaik, problémáik megoldásához. Ebben önzetlennek bizonyult. Különösen abban az esetben, ha indokolatlanul sérelemmel, megalázással, bántalmazással találkozott. Intézkedéseit a tanulók mindenek felett álló érdekének jogos védelme vezette. Jó szívvel egyengette a szerény kulturális környezetből középiskolába került gyermekek sorsát. Közöttük jelentős számban voltak szülőfalujából, Ajakról és a környező kis településekről gimnáziumi oktatásban, illetve szakképzésben résztvevő tanulók.

Munkaterületei közül kiemelkedő jelentőségű volt a középfokú beiskolázás és a lemorzsolódás elemzése, figyelemmel kísérése. Az általa vezetett vizsgálatok, szakmai elemzések és előadások mindig megalapozottak, élményt nyújtó események voltak.

Munkájában másik jelentős próbatétel volt az érettségi vizsgák szervezésének segítése, az érettségi elnökök kiválasztása, felkészítése, megbízása, munkájuk értékelése és a rendszer törvényességi garanciáinak biztosítása. E területen végzett tevékenységét mindig elismerés és közmegbecsülés kísérte.

Integratív szerepet vállalt és töltött be a megyeházán belül a különböző szakterületek, osztályok és a művelődési osztály között. Személyisége hidat képzett a generációk között.

Erőssége volt a törvények, a jogszabályok ismerete, betartása és betartatása. Tapasztalataira, javaslataira a megyén kívüli szakmai szervezetek és a főhatóság is igényt tartott. Igyekezett jó szolgálattal helyt állni. Komplex látásmódját, tapasztalatait tevékenységi körében és kiterjedt kapcsolatrendszerében jól tudta hasznosítani.

Kálmán Antalné így emlékezik rá:

„A szomszéd vármegye hasonló beosztású köztisztviselőjeként két évtizeden keresztül ismerhettem tevékenységét. Az országos értekezletek, konferenciák, szakmai tanácskozások karizmatikus egyénisége volt. Sajátos stílusban, de mindig a szakma iránti elkötelezettséget éreztetve fogalmazta meg mondanivalóját. Kritikai észrevételei mellett új elképzeléseket, a gyakorlati tapasztalatokra alapozott javaslatokat is közreadott. Az intézménylátogatások során emberien, ugyanakkor kellő szigorúsággal képviselte a törvényességet és a szakmaiságot. Ő számunkra is Leskovics Tanár Úr volt."

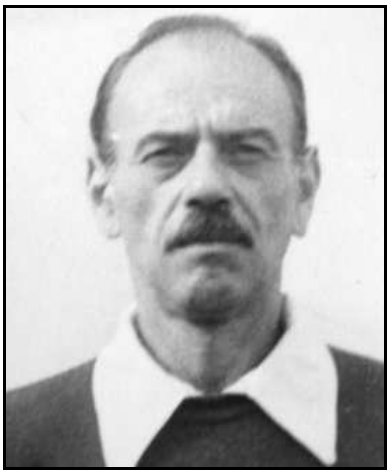
Az igazgatási rendszer átalakításától, a döntési mechanizmusok átrendeződésétől az önkormányzatiság erősödését, a nevelés-oktatás mennyiségi és minőségi javulását remélte. Csendes tiltakozással, de elítélte az oktatási reformoknak és tantervi korrekcióknak nevezett, de többnyire kapkodással párosult szakmai döntéseket. Rossz szemmel nézte az érettségit háttérbe szorító szemlélet és gyakorlat erősödését, a szakképzés átalakítását, leépülését, a gyakorlati helyek megszüntetését. Tudatosan kereste az új szerepvállalás színterét. Ezt a Megyei Stúdium Nyelvoktatási Közalapítványnál találta meg. A kuratórium alelnökének nyugdíjba vonulása után elnökként dolgozott. Segítette az idegennyelv-oktatás megyei feltételeinek javítását, a pedagógusok és tanulók célnyelvi környezetben való nyelvgyakorlatának szervezését,

szélesebb értelemben a nyelvi kultúra fejlesztését.
Javaslataira, véleményére az új szakmai szervezetek és intézmények is igényt tartottak. Szívesen fogadta a számára igazi szakmai munkát jelentő felkéréseket, megbízásokat. Az együttműködésben, az oktatás-nevelésügy szolgálatában mindig korrekt partner volt és maradt.
Fontos volt számára a közösségi erőtér. Tett is annak gazdagításáért. Közvetlen kapcsolataiban egyszerre volt nyitott és zárkózott, de soha nem volt kívül rekedt. Senkivel össze nem téveszthető arca, senkihez nem hasonlítható beszédstílusa megkülönböztető jelt adott mindazok számára, akik kapcsolatba kerültek vele.
Szakmai kapcsolataiban a teljes nyitottság jellemezte. A magánszférában viszont csak kevesen érezhették, hogy közel álltak hozzá.
Kitüntetései sorában nevezetes a Pro Comitatu megyei elismerés, amit 2003-ban kapott. A Stúdium Nyelvoktatási Közalapítvány Kuratóriuma tiszteletbeli elnöki címét kapta meg 2009-ben.
Felesége, Leskovicsné Erzsike szerint a férje a méltatásban is mértéket szabna és szerényen elzárkózna, mondván: „Ha valakit nagyon dicsérnek, az visszatetszést kelt!”
Tanítványaival, munkatársaival együtt elfogulatlanul azt valljuk, hogy Leskovics József a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei közoktatás-irányítás elfogadott, elismert személyisége volt, méltó arra, hogy emlékét szakmai körökben is megőrizzük.

FARKAS LÁSZLÓ
VASS LAJOSNÉ

M

DR. MAÁCZ JÁNOS (Vésztő, 1928. szeptember 25. – Nyíregyháza, 1982. február 1.): középiskolai tanár, főiskolai tanár.

Édesapja, dr. Maácz János gimnáziumi tanár, a vésztői polgári iskola igazgatója. Édesanyja ugyanebben az iskolában matematikatanárként dolgozott. Egy évvel fiatalabb öccse, László, Endrődön született, ugyanis a szülőket 1929-ben áthelyezték e településre. János hároméves volt, amikor édesapja meghalt. Iskoláit Endrődön, Gyulán, Obecsén és Szombathelyen végezte. Szentesen járt középiskolába, ahol kitűnően érettségizett.

1947-ben beiratkozott a Szegedi Tudományegyetem Matematika és Természettudományi Karára, s lett kémia-természetrajz szakos tanárjelölt. Behatóan foglalkozott a növénytannal. Másodéves egyetemi hallgatóként – kari megbízásból – demonstrátor, majd akadémiai tudományos ösztöndíjas a Greguss Pál professzor úr által irányított Növénytani Intézetben. A növényélettan és a növényi biokémia behatóan érdekelte, szorgalmi kollégiumként látogatta a vegyész hallgatók szerves kémiai előadásait is.

1952-től tanársegédként dolgozott a Szegedi Tudományegyetem Növénytani Intézetében. Ebben az időben születtek első tudományos publikációi, amelyek az Egyetemi Acta-ban jelentek meg.

1955-ben a hódmezővásárhelyi gimnáziumba helyezték, s közben folytatta tudományos munkáját az egyetemen. 1957-ben az Öntözési és Rizstermesztési Kutató Intézet Kopácsi Rizsnemesítő Laboratóriumában kapott feladatot.

1956-ban megnősült. Felesége a nyírségi Nagyhalászban lett gyógyszerész. A fiatal Maácz János 1958-ban áthelyezését kérte a Nyírségi Mezőgazdasági Kísérleti Intézethez, Gyulatanyára. A Csillagfürtnemesítő Osztályon kapott munkát, így közelebb került családjához.

1960-ban másodszor nősült. E házassága 21 évig – haláláig – tartó, harmonikus együttélést adott számára, s egyben lehetőséget a tudományos munkásság folytatására. Három gyermeke (Ágnes, Edit, Brigitta) született, akik ugyancsak három unokával (Zoltán, Marcell, Lili) ajándékozták meg. 1961-ben felkérték óraadó tanárnak a Nyíregyházi Felsőfokú Technikumban, s rá két évre kinevezték tanárnak és megbízták az agrokémia oktatásával.

Több neves, nemzetközi hírű külhoni intézet kereste meg, s hívta előadónak, kutatónak. Munkáinak eredményét doktori disszertáció benyújtása, sikeres megvédése (1967) igazolta. Érdekelte az irodalom. Verseket fordított. Több nyelven beszélt.

E cikk írójának első kapcsolata Maácz tanár úrral nagyon régi keletű. Még a múlt század

hatvanas éveinek végét koptatta az idő. Ismeretségünk kezdete véletlenszerű, rövid, de annál tartalmasabb, mélybe ereszkedő, mondhatnám, valami különös. Ha három szóval érzékeltetném, talán a „Jelenség, a Csend és a Tanár” kifejezéseket illenék használnom. Jelenség a tanári katedrán! Hatalmas, széles alapokon nyugvó tudása, pedagógiai érzéke, elkötelezettsége a tanítás, a tudomány iránt, kétségtelenül erős volt. Minden szava, gondolata körül a „Csend” uralkodott, ha előadott, s beszélt. A csendben megbúvó, okos üzenetekre koncentráltam óráin, hangját figyeltem, mert minden kiejtett szava az „értelem”, a lenyűgöző tudás. Tanár volt, sőt több annál! Mester! Igen az volt! Pártfogója a tanulásnak, a bölcsességnek.

1971-től főiskolai tanárnak nevezik ki a Nyíregyházi Mezőgazdasági Főiskola Kémia Tanszékére. Közben beiratkozott a Gödöllői Agrártudományi Egyetemre. 1972-ben német nyelvből nyelvvizsgát tett, hogy megszerezze a kandidátusi fokozatot. Aspirantúrája idején a „Fejlődésritmus és gradáció a Lupinus luteusnál L.” c. témakörben munkálkodott. Elsőként vitte be az információ-elméletet a növényökológiába. „Natura non est vincitur nisi loquendo” mottó alatt publikált írása a „Mit üzen a Nap”-ban írta: „...beszél a növény. Itt már a növény az adó...Szót kell érteni velük, hogy jobban érezzék magukat. Mert ez számunkra egyáltalán nem közömbös.”

Közel húsz évig tartó főiskolai tanári pályája alatt – alapozó tantárgyként – kémiát oktatott. Szigorú tanár hírében állott. Melegen ápolta kapcsolatát volt professzorával, Greguss Pállal, aki mellett megszerette a botanikát. Szerencsés embernek vallhatta magát: munkája egyúttal a hobbija is volt. Tanári évei alatt publikációinak többségét is a növénytan tárgyköréből írta. A főiskolán 1980-ra megszűnt az a szak, melyen tanított, s ekkor meghívták a vajai termelőszövetkezetbe kutatónak. Növénynemesítéssel foglalkozott, a Nyírség ősi növényfaját, a csillagfürtöt „támasztották fel” ottani kollégáival, gyakorlatilag a semmiből. Országos fehérjeprogram gesztorgazdája lett a szövetkezet, két év alatt az országot ellátták csillagfürt vetőmaggal. Tenyészkertje ismert, elismert lett országszerte, s megszülettek az első fajtajelöltek.

S ekkor, itt váratlanul véget ért eredményekben, ötletekben gazdag földi élete. Pedig ő még 2030 évre „számított”, ahogy azt levelében írta kedves professzorának, Greguss Pálnak.

LENTI ISTVÁN

MAGI JÁNOS (Hajdúböszörmény, 1837. szeptember 18. – Hajdúböszörmény, 1902. október 1.): lelkész, középiskolai tanár.

A több generáción hagyományozódó, bár ma már alig élő szóbeli emlékezet szerint professzor Magi Jánosnak hívták kortársai. Megértjük ennek az epitheton ornansnak a többletjelentését, ha megvizsgáljuk életútját.

Hajdúböszörményben született a nánási származású Magi Ignácz és H. Varga Rebeka gyermekeként. Iskoláit szülővárosában kezdte el, majd a debreceni Református Kollégiumban folytatta, ott végezte el a teológiát is. Rektóriára Nagybajomba ment, akkor ugyanis a lelkész- és pedagógusképzés még nem különült el. Később segédlelkész Békésen, majd 1865. október 7-ével tért haza, hogy elfoglalja a böszörményi presbitérium által meghirdetett tanári állást a város gimnáziumában.

A helyi iskolatörténet nehéz időszakában kellett munkába állnia. A hagyományos kálvinista partikuláris rendszert ekkor alakították át a modernebb gimnáziumi képzésre, s ez pénzhiány és bizonyos ellenzékiség miatt nem volt zökkenőmentes.

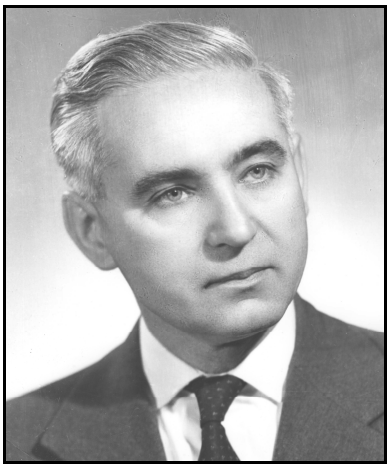
Az új szervezésű gimnázium 1865-ben kezdte meg működését Kozma Sándor igazgatósága alatt. Akkor még hatosztályos intézményként

működött. Az érettségit tevő fiatalok az utolsó két évre Debrecenbe, a tehetősebbek „német szóra” a Felvidékre mentek letenni a záróvizsgát.
Az első időszakban Magi János és az igazgató Kozma Sándor két-két osztályt tanított minden tárgyból, heti 30-32 órában. 1883-ig, azaz a szakrendszer bevezetéséig végezte ezt az emberfeletti munkát. De ezután is több tárgyat tanított, az 1896/97-es tanévben például magyar nyelvet, számtant, vallást, azaz a mai gondolkodás számára egymástól távol eső diszciplínákat.
Talán itt érdemes szólni a professzori jelzőről. A partikuláris időszakból öröklődött a korabeli köznyelvbe ez a kifejezés. Az akkori református iskolákat a rektor vezette, olyan idősebb diák, aki magyarországi tanulmányait befejezve külföldi tanulmányútra készült, s néhány évig pedagógusi munkát végzett pénzkeresés céljából. A professzor már végzett, felnőtt ember, akinek lényegesen nagyobb tekintélye volt a nagyközönség előtt. Jellemző rájuk a sokoldalúság, az akkori iskola minden tantárgyát hozzáértéssel tudták tanítani, természetesen az adott kor tudományos fejlettségének megfelelő színvonalon. Értékes polihisztorok voltak.
Magi János az iskola átszervezése folytán „hivatalos értelemben” nem volt professzor, a korabeli értesítők „jogosított rendes tanár” címmel illetik, a professzor jelzőt sokoldalú műveltségével, nevelői rátermettségével érdemelte ki.
Érdemeit igazgatója, *Kozma Sándor* a következő szavakkal méltatta: „Lelki és testi erejének egész odafordításával törekedett naponként tanítói kötelmeinek betöltésén: hű sáfárnak lenni a reá bízottakban, nem könnyű dolog ma sem senkinek.”
Hogy mennyire nem volt könnyű, azt az iskola történetének más fejezeteiből is megtudhatjuk. A böszörményi lakosság nem volt arra szocializálva, hogy a középfokú iskola sok feladatot ró a diákokra, otthon is készülni kell az órákra, így nem tudnak annyit segíteni a szüleiknek a mezőgazdasági munkában. Talán vigasztaló a mai tanárok számára, hogy a szülőket akkor is nevelni kellett, akik a maiaktól eltérő okok miatt, de sokszor szemben álltak az iskolával, nehezen fogadták el annak követelményrendszerét.
Magi János élete – néhány év kivételével – Hajdúböszörményben telt. Itt alapított családot is. Első felesége Nemes Mária volt, gyermekeik: Kálmán (dr.), városi főjegyző, helyettes polgármester, Elek, szolgabíró, festőművész. Második felesége Ertsey Gizella, gyermekeik: János és István, református lelkészek, leánytestvérük Gizella.
Maghy Zoltán, a kiváló festőművész (apja M. Kálmán dr.) unokája volt Magi Jánosnak.
Leszármazottai jelentős szerepet játszottak a város közigazgatásában, a város és a régió képzőművészetében. Beilleszkedése szülővárosa társadalmába bizonyára segítette egyébként nehéz nevelői munkáját. Napjainkban fontos a lokálpatriotizmus értékének ápolása, törekedni kell a kisközösségek megerősítésére. Éppen ezért, ahol lehet, legyenek a tantestületben kellő arányban helyi születésű, vagy régebben ott élő pedagógusok, akik ismerve a mikrotársadalom struktúráit, az adott közösség gondolkodásmódját, könnyebben tudják megoldani a diákokkal és szülőkkel kapcsolatos problémákat.

Források: családi feljegyzések, a Hajdúböszörményi Ev. Ref. Gimnázium értesítői

CSIHA LÁSZLÓ

MAJOROS ISTVÁN (Regeteruszka [ma Szlovákia], 1913. szeptember 22. – Miskolc, 1998. január 25.): középiskolai tanár.

A Felvidéken, a kassai járásban található Regeteruszkán született földműves családban. Elemi iskoláit a szomszédos, három kilométerre

lévő Györke községben végezte, mivel csak ott volt magyar nyelvű oktatás. Nagyapja anyagi okok miatt ellenezte tanulását, ezért csak a nyolc osztály elvégzése után került a kassai reálgimnáziumba anyai nagyapja támogatásával, és itt érettségizett huszonkét évesen, kitűnő eredménnyel. Két testvérének, Pálnak és Ilonának nem adatott meg ez a lehetőség.

Az életét végigkísérő nagy szerelem a sport, különösen az atlétika iránt a kassai gimnáziumi években ébredt fel benne. Mélyen hitt a sportszerű nemes versengésben, test és lélek edzésében, az ép testben ép lélek (mens sana in corpore sano) jelszavában. A sport iránti elkötelezettségének egyik érdekes mozzanata volt, hogy 1935-ben az ő kezdeményezésére állt ki versenyezni a gimnáziumi atlétikai csapat a Kassára érkező szovjet válogatottal, mert a csehszlovák atlétikai szövetség megtiltotta a leigazolt versenyzőinek, hogy kiálljanak velük szemben.

Az érettségi után két tanévet (1936/37 és 1937/38) a prágai Károly Egyetem természettudományi fakultásán tanult, a földrajz és testnevelés szakot választva. 1938 őszén szülőhelye, Regeteruszka visszakerült Magyarországhoz, így a budapesti Testnevelési Főiskola harmadéves hallgatója lett, miután levizsgázott magyarul az első két év anyagából.

Negyedéves hallgató korában először Budapesten, majd a nagykállói gimnáziumban tanított is. Oklevelét az első alapvizsga után két évvel, 1941. január 29-én szerezte meg.

Egyetemi évei alatt rendszeresen atletizált. 1937-ben például a Csehszlovák Magyar Atlétikai Szövetségnek a rúdugró, 400 m-es gátfutó és tízpróba bajnoka volt. Az 1939/40-es tanévben Budapesten a Testnevelési Főiskola kiváló magasugró és gerelyhajító csapatának tagjaként versenyzett. Később, 1941-ben az erdélyi terület gerelyhajító bajnoka, második rúdugrásban, súlylökésben, diszkoszvetésben.

1940 őszétől Nagybányán az állami gimnázium testnevelő tanára lett, öt tanéven keresztül. Itt nősült meg 1943-ban, feleségül véve tehetséges matematika-fizika szakos kolléganőjét, Lestár Etelkát. 1944-ben fiuk (György), 1945 májusában leányuk (Zsuzsanna) született. A háborús idők ellenére boldognak mondható évek nyugalmát szétszakították a történelmi változások. Nagybánya a Román Királyság uralma alá került. Majoros Istvánt 1945 tavaszán feljelentette egy román anyanyelvű, elvakult diákja, és a tanév kezdetekor, a diákság és a szülők tiltakozása ellenére, hamis vád alapján áttették a határon, ott őrizetbe vették a magyar hatóságok, és hat hónapon keresztül vizsgálati fogságban tartották. A jogerős felmentő ítéletre 1949 januárjáig kellett várnia, tanári pályája megszakadt. Feleségének is el kellett távoznia Nagybányáról a két apró gyermekkel; a lakás, minden benne levővel odaveszett. A család tagjait évekig határ választotta ketté.

Majoros István 1950 szeptemberében kapott újból tanári kinevezést Miskolcon, 1950-től 1978. augusztus 1-ig, nyugdíjba vonulásáig tanított a miskolci Kohóipari Technikumban. Felesége is 1950-től lett kollégiumi igazgatónő a Győri-kapui leánykollégiumban (1950-66), majd a Központi Leánykollégium alapító igazgatója volt (1966-1970), közben persze matematikát és fizikát is tanított. Ennek révén szerény szolgálati lakást is kapott a család.

Majoros István nagy lelkesedéssel folytatta testnevelő tanári pályáját. Az 1951/52. és 1952/53. tanévben a középiskolás atlétikai bajnokságon tanítványai szerezték a legtöbb pontot. Még kinevezése előtt mint röplabdaedző is sikeres volt, 1950-ben megszervezte a miskolci Lokomotív női csapatát, mely 1950 őszén az NB I-be is beverekedte magát. Sokoldalúságát mutatja, hogy a Kohóipari Technikum tornász leánycsapata az 1951/52. és 1952/53. tanévben, a fiúké pedig 1952/53-ban megnyerte Miskolc középiskolás bajnokságát, annak ellenére, hogy nem volt saját tornatermük. Végül – mint a Gábor Áron Művészeti Szakközépiskola, a technikum jogutódja honlapján ma is olvasható – 1978-ig, pályája végéig saját tornaterem nélkül folyt a testnevelés oktatása. A téli órák felét az iskola folyosóján, aulájában, lépcsőházában kellett megtartania. Jó idő esetén az udvaron, az ő irányításával megépült atlétikai és kézilabda pályán zajlottak a testnevelési órák.

Osztályfőnökként első technikumi osztályával a szokottnál is többet törődött. Diákjaira egyébként is mindig nagyon figyelt, mentális nevelésük éppen olyan fontos volt számára, mint testük edzése. Igazi tanáregyéniségként, példaképként, tiszta szívű emberként él tanítványai emlékezetében.

Mozgalmas volt az iskolai sportélet. Délutánonként vezette a nagy létszámú atlétikai szakosztály edzéseit, hétvégeken versenyekre utaztak, telente Bükkszentkereszten és Szentléleken többnapos síversenyeken vettek részt diákjai.

Bánkúti kiránduláson

Az április 4-i szokásos váltófutásokon atlétái mindig az élmezőnyben szerepeltek, nagy versenyben a Földes gimnázium csapatával.

Egy alkalommal, 1953-ban a pedagógusokat tömörítő Fáklya SE nyíregyházi országos bajnokságán még elindult gerelyhajításban, negyven évesen, és hosszú bemelegítés után bajnokságot nyert. A korra jellemző, hogy a barátinak mondott Csehszlovákiában élő szüleit, testvéreit sok évig nem láthatta, először 1957-ben tudta átlépni a család a határt. Bár szlovákul és csehül is jól beszélt, nem szívesen használta tudását, mélyek voltak benne a sebek, a magyarellenes intézkedések okozta sérelmek. Szülei egykor virágzó gazdaságát termelőszövetkezetbe kényszerítették, csak a csűr, az istálló, a kert, néhány gép emlékeztetett a régi időkre.

1961-ben egy testvériskolával, a tiszolci (Csehszlovákia) technikummal szerveztek kölcsönös tantestületi és diáklátogatást, egy atlétikai versennyel összekötve. 1961-től 1975-ig az iskola szakszervezeti bizalmi feladatait is ellátta.

A hatvanas években atlétáit a Pedagógus Egyesület tagjaiként versenyeztette, szép eredményeket elérve. Ezek közül kiemelhető Topor Béla, aki 110 méteres gátfutásban magyar válogatott lett, és fia, aki négy országos serdülő bajnokságot nyert. De nem csak az eredmények voltak fontosak, legalább ennyire jelentős a sport nevelő hatása, az az erőfeszítés, mely az edzések velejárója.

Ezekben az években rendkívül népszerű volt a középiskolások körében a sport. Természetesnek tűnt, hogy a legjobb tanulók egyben sportolnak is, a versenyeken, mérkőzéseken igen sok diák vett részt. Az atlétikai középiskolás bajnokságokon több százan indultak. Szinte minden hétvégén volt atlétikai verseny, a technikum diákjai testnevelő tanáruk vezetésével bebarangolták a környéket, városról-városra járva.

Majoros István folyamatosan magas színvonalú testnevelő munkáját két kitüntetéssel is elismerték „Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója” (1961) és „A Testnevelés és Sport Érdemes Dolgozója” (1965) címmel.

Rendszeresen versenybíráskodott, országos versenybíró minősítést kapott, és részt vett versenybíróként az 1966-os budapesti atlétikai Európa-bajnokságon. A Pedagógus Egyesület megszűnte után ismét a DVTK-nál edzősködött.

Ekkortájt történt, hogy a Kohóipari Technikum tantestületének nyolc-tíz tagja esténként eljárt futni a DVTK stadion mellett lévő füves területre az egészséges életmód jegyében. A diákok előtt titokban tartott futásokról azonban néhány hét múlva mind többen maradtak el, az öregedő izületek nem bírták a váratlan terhelést.

Felesége a rákkal küzdve 1968 nyarán még elment álmai városába, Párizsba, majd 1970. július elsején elhunyt. Aznap ment volna nyugdíjba. Gyermekei a meleg családi légkörnek és a gondos nevelésnek köszönhetően ekkorra már megszerezték diplomáikat.

Majoros István a Kohóipari Szakközépiskolából hatvanöt évesen, 1978 augusztusában ment nyugdíjba. Ezután még tíz évig a kollégiumban nevelőtanároskodott, főként a Petőfi kollégiumban, ahol egykori első osztályának diákja, Szalay Béla volt az igazgatóhelyettes. Itt is mérkőzéseket, bükki kirándulásokat szervezett. Továbbra is járt az atlétikai versenyekre versenybírásodni.

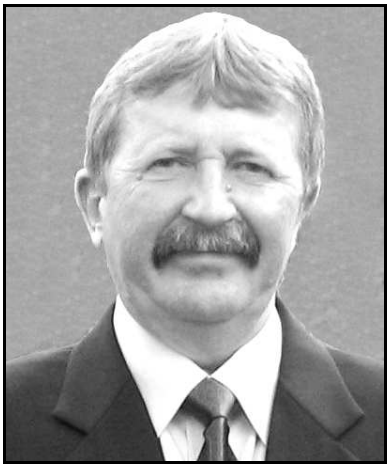
A Parkinson kór lelassította, megtörte lendületét, a munkát abba kellett hagynia. Olvasgatott,

keresztrejtvényt fejtett, térképeket gyűjtött, sokáig ellenállt a szellemi hanyatlásnak
Még 1997 tavaszán is szívesen ellátogatott az Ifjúsági pályára, ahol régen annyi edzést vezetett. A simogató napsütésben tornázott egy kicsit, sőt a női súlygolyóval a súlylökést is megpróbálta. Késő ősszel az jelezte állapotának rosszabbodását, hogy már az atlétikai televíziós közvetítések sem érdekelték.
Temetésén régi iskoláját, a hajdani kiváló tantestületet Borsos Lajosné igazgatóhelyettes és első osztályának Miskolcon élő diákjai képviselték.

Forrás: a tanítványok és a család visszaemlékezései.

MAJOROS GYÖRGY

MÁRTON KÁROLY (Debrecen, 1952. január 14. – Debrecen, 2009. május 19.): földrajz-testnevelés szakos tanár, kollégiumi igazgató.

1952-ben született egy példaszerűen élő családban, ahol megtanulta a családtagok tiszteletét, megbecsülését. Édesapja, Márton Károly a TIGÁZ-nál dolgozott raktárosként, édesanyja, Lénárt Etelka pedig kiváló női szabó volt. Szülei az idős nagyszülőket halálukig gondozták. Ez a segítőkészség, együttérzés, a kiszolgáltatott, rászoruló ember gyámolítása – melyet szüleitől látott – vérévé vált, és pedagógiai munkájának alapköve lett.
Gimnáziumi tanulmányait Hajdúszoboszlón a Hőgyes Endre Gimnáziumban végezte.
Volt osztályfőnöke, *Tóth Barna* így emlékezett róla:
„Márton Károly tanítványom, kollégám és jóbarátom volt. Négy évig voltam osztályfőnöke a Hőgyes Endre Gimnáziumban. Négy év elég nagy idő ahhoz, hogy a kibontakozó jellem csírái már ekkor magukba hordozzák a későbbi felnőtt, az alkotó ember legfontosabb tulajdonságait. Karcsi az osztály jelentős, meghatározó személyisége volt. Kiváló képességét, logikus gondolkozásra való hajlamát már ott észre kellett venni. Tanárai elismerték, társai tisztelték és szerették. Kedves, szellemes humora élvezetessé tette a vele töltött órákat.
Később munkatársak, kollegák lettünk. Hamar kiderült, hogy a pedagógusi pálya szabta, szűk hierarchikus lehetőségei mellett sem marad „csak tanár”, hogy többre is képes. Arra, hogy nevelje a rábízottakat, hogy vezesse kollegáit. Munkatársai rajongtak érte Vezetői kvalitásai magas szintűek voltak. Jószívű, mindenkin segíteni akaró, egyszerű, világos eszközökkel dolgozó EMBER volt. Ő szervezte az érettségi találkozókat. Nem volt semmi gond, mert Karcsi tudta, hogy kiket kell meghívni, kiket kell köszönteni, hogy kell az „öreg tablót” megkeríteni, a termet előkészíteni. Most szeptemberben a 40 éves találkozóra készül az osztály. Nagy a gond, mert Márton Karcsi már nem tud segíteni. Elment, itt hagyott bennünket. Első volt sajnos ebben is. Nekünk nagyon hiányzik! Amiről még nem szóltam, ami pedig a legjobban jellemzi őt, az a család szeretete. Büszke volt szép fiaira, feleségére, és imádta az unokáit. Nagyon nagy kár, hogy ilyen fiatalon ment el, és magával vitte kiváló tulajdonságait. Nagy űrt hagyott maga után!”
Földrajz-testnevelés szakos tanári diplomáját Nyíregyházán, a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán szerezte meg.
Itt ismerte meg jövendő társát, Halmai Ágnest 1974-ben. 1975-ben kötöttek házasságot. Kezdetektől úgy érezték, hogy egymásnak vannak rendelve, és ez az érzés egész közös életükön át elkísérte őket. Számukra nem volt áldozat a hűség, mert csak egymás társaságában érezték teljesnek magukat. Két szép fiukkal, Károllyal és Bálinttal lett teljes családi életük.

Közös életüket Szolnokon kezdték. Az Abonyi úti Általános Iskola és tantestülete meghatározó volt Károly számára. Itt szerette meg igazán a tanítást, és olyan kollegákat, barátokat szerzett, akikkel később is szeretetteljes kapcsolatot ápoltak.
Hamarosan felfigyeltek színvonalas munkájára, és felkérték a tornaversenyek bírójának. Jó szervező tehetsége, gyermekszeretete pedig alapul szolgált arra, hogy csapatvezető legyen. Menetdalverseny, remek hangulatú táborok Síkfőkúton, Balatonszepezden, sportversenyek, vidám farsangok szervezése fűződött nevéhez.
A gyerekek hamar szívükbe zárták humoráért, igazságosságáért és mélységes humánumáért.
Évtizedek múlva is kapta a képeslapokat hűséges tanítványaitól.
Három évet töltött ezután a Zöld Iskolában, ahol osztályfőnökként is kipróbálhatta magát. 1984-től Hajdúszoboszlóra költözött családjával, hogy idős szüleit segítse. Először a 4. sz. Általános Iskolában, majd a 6. sz. Ált. Iskolában dolgozott. Később diákotthon-vezető lett, majd az általa alapított Széchenyi István Kollégium igazgatójaként tevékenykedett.
A volt menekülttábor lepusztult területét örökölték meg, ahol dolgozóival úgy megszépítette, felújította a kollégiumot és udvarát, hogy végül a város egyik legfelkapottabb rendezvényhelyszíne lett, és óriási tömegben fogadtak nyaranta külföldi diákokat. Később a város két kollégiumát összevonták, és ő lett az igazgatója egészen haláláig a Szép Ernő Középiskolai Kollégiumnak. Ez volt a fő területe, ahol a gyerekekért tenni tudott, és meg is ragadott minden lehetőséget, hogy a kollégiumi diákok élete könnyebb, gazdagabb legyen. Szívében őrizte Gárdonyi szavait, melyet a kezdő tanítóknak írt:

„Mikor először lépsz az iskolába,
Legyen arcodon Jézus nyájassága.
Szólítsd köréd a kisgyermekeket,
És simogasd meg kezecskéjüket.
S ha látsz köztük rútat,rongyosat,
Gyermeki arccal búbánatosat:
Ismerd meg benn' a korán szenvedőt,
S öleld magadhoz és csókold meg őt!”

A hátrányos helyzetű gyerekekért kollégáival nagyon sokat tett. Olyan lehetőségeket teremtett meg, ami ezeknek a gyerekeknek otthon elképzelhetetlen lett volna: konditerem, számítógépek, internet-hozzáférés, színházlátogatás.
Évente mentek síelni, kirándulni.
Külföldi testvériskolákkal épített ki jól működő kapcsolatokat (Rozsnyó, Késmárk). A gyerekek szakmai ismereteiket bővíthették külföldön, illetve a jól tanuló diákok jutalomként utazhattak ezekre a helyekre.
Gondos szülőként törődött a diákokkal, dolgozóival. Ismerte örömüket, gondjukat. Ezekben ugyanúgy önzetlenül segített, mintha ez is a munkaköréhez tartozott volna. Jó szóval, humorral, összeköttetéssel, pénzzel.
Jól érezte magát a dolgozói körében. Gyakran főzött egy-egy iskolai rendezvényen. A birkapörkölt és a zamatos halászlé volt a specialitása. Szeretett és tudott amúgy magyarosan mulatni, és ha már megalapozták a hangulatot, akkor szívvel-lélekkel énekelte a nótákat egymás után. A társaság lelke volt.
Hosszú évtizedek munkakapcsolataiból őszinte barátságok születtek. Munkatársai-barátai ezekkel a szavakkal emlékeztek meg róla halálának első évfordulóján:
„Szinte nem múlik el nap a munkahelyeden úgy, hogy ne kerülnél szóba, ne idéznénk fel a veled töltött évek vidám pillanatait, közös kirándulásokat, a segítőkészségedet, a humánus intézményvezetői stílusodat. Azt vallottad, hogy fontos a jó munkahelyi légkör, a baráti hangulat, de ezt megelőzi a családi nyugalom, és a szeretet. Sokszor megállapítottuk, hogy igazad volt. Igyekszünk továbbra is úgy élni, ahogy tőled tanultuk: vidáman és egymást segítve.”
A jó hangulat mellett nagyon komolyan vette hivatását, pozícióját. Szigorú erkölcsi normák szerint élt, a becsület, a hűség, családszeretet elveit vallotta.
Felelősségteljes munkája mellett hű maradt testnevelői munkájához, és elkötelezett volt a sportélet szervezése területén. Hajdúszoboszlón Debreczeni Zsolttal megalapították a Spartacus Sportegyesületet, melynek keretében a futball utánpótlás nevelését tűzték ki célul. Éveken át fáradhatatlanul szervezték több korcsoport számára az edzéseket, külföldi mérkőzéseket, majd a szép eredmények után a szülőkkel közös jó hangulatú vacsorákat. Kű Lajossal karöltve a Kárpát-medencei futballtalálkozó helyi rendezvénysorozata is az ő nevéhez fűződik. Ugyancsak sokat tett a Pedagógus Fáklya SE működé-

séért, ahol elnökként tevékenykedett. A városi oktatási bizottságban dolgozott szinte élete végéig, ahol elkötelezetten védte az oktatási intézmények érdekeit. A város bármely egyesülete, közössége fordulhatott hozzá segítségért, mindig örömmel állt a rendelkezésükre. A Lovas-barátok, a nyugdíjasok klubja, a Szoboszlói Szittyák, az úszók – hogy csak néhányat említsünk – sosem csalódtak segítőkészségében.
Hosszú évekig a Városi és Pedagógus Énekkar vezetőségi tagjaként szervezte az utakat, fellépéseket, a külföldi kórusok fogadását. Mindenkit szeretett, és mindenki szerette. A maga és a felesége családját is nagyon becsülte, mindig a család összetartásán fáradozott. A városbeli és a Keleti-főcsatorna menti szomszédok, barátok szívélyes házigazdaként őrzik emlékükben.
Élete utolsó éveiben mindig arról álmodozott, hogy fog drága kis unokáival, Lilikével, Alizkával és Bendegúzzal játszani nyugdíjas korában. Sajnos ez az utolsó álma nem teljesült.
Mikor kiderült súlyos betegsége, aggódott érte minden ismerőse, barátja. Sajnos, hiába próbáltak érte mindent megtenni szerető családtagjai, a betegség győzött élni akarása felett.
2009. május 19-én éjjel méltósággal viselt hosszas szenvedés után örökre lehunyta szemét. Sírjánál nemcsak az itthoniak búcsúztak tőle, de Erdélyből, Szlovákiából is érkeztek gyászolók. Párizsi barátai misét mondattak érte. Első munkahelyéről való kolléganője tárogató dala, és a Városi és Pedagógus Énekkar gyászzenéje kísérte utolsó útján.
A családra rázuhanó gyászban nagyon sokat jelentett a munkahelye együttérzése. Mélyen meghatotta őket az emlékfal, ahol virággal, mécsessel emlékeztek rá, és hogy saját halottjuknak tekintették.
A kedves ember elvesztésekor, az a szörnyű, hogy a világ – mintha mi sem történt volna – megy tovább. De ez csak látszólagos. Ahogy telik az idő, tapasztaljuk, hogy bár folytatódik az élet nélküle is, mégsem múlt el nyomtalanul. Van, aki a humorát emlegeti, ha találkozunk, más a kedvességét, megannyi emberi értékét. Őrzik őt fiai, az unokái arcvonásai, mozdulatai, a sírjára helyezett kusza vonalakból álló, de szeretettel készített rajzocskák. A beszélgetések, ahogy bennünk van állandóan a gondolat: mit szólna Apa ehhez?
Próbálunk úgy élni, hogy az méltó legyen az emlékéhez.
Szívünkben őrizzük, mert szerettük, szeretjük.

MÁRTON KÁROLYNÉ

DR. MÁRTON LÁSZLÓNÉ Soós Klára

(Vértesdoboz, 1926. november 1. – Debrecen, 2009. december 21.) gyémántdiplomás tanító.

Dunántúlon egy kis faluban, Vértesdobozon (mai nevén Alcsútdobozon) született egy hétgyermekes tanító család második gyermekeként. Édesapánk, Soós Miklós Erdélyből származott.
A gyászos trianoni békediktátum után, mely hazánkat megcsonkította, tönkretette, édesapánk tizennyolc évesen a háborúból hazatérve itt maradt az anyaországban. Tanítói oklevelével 1919. január 27-én kinevezést kapott Szabolcs megye területére, Tiszaeszlárra. Itt ismerkedett meg édesanyánkkal, a tiszalöki születésű anyátlan árva Szilágyi Irénnel és 1924. november 16-án kötöttek házasságot. Szülő és haza nélkül maradva, kéz a kézben járták egymást erősítve az élet göröngyös útjait.
Szülőföldje elvesztése után a tenyérnyi anyaország lett újabb otthona, ahol 1926. október 19-én megkapta a magyar állampolgárságot.
Eszlárról áthelyezték a Fejér megyei kis faluba, Vértesdobozra.
Édesapánk a nemzet „napszámosa”, néptanító volt. Azoknak a tanítóknak a sorába tartozott

„akiket – Gárdonyi Géza szavaival élve – eső vert, vihar tépett, de ő a magyar tanító, csak állt és fáklyaként mutatta az utat." Klára nővérem az ő keze alatt végezte az elemi iskola négy osztályát, s már ekkor elhatározta, hogy az ő nyomdokain fog járni és tanítónő lesz.

1936-ban fájó szívvel hagyta el édesapánk másfél évtized után Vértesdobozt, szinte szülőföldjének számító faluját az itt született öt gyermekével. A gyermekek iskoláztatása miatt költöztek a szülők Békéscsabára. Itt szlovákok is éltek nagy számban, így a kétnyelvűség volt jellemző. Klára ebben a városban járt négy és fél év gimnáziumi osztályt a Lorántffy Zsuzsánna Leánygimnáziumban. Ez az időszak is mélyen bevéső dött emlékezetébe.

Élete egyik legcsodálatosabb korszaka volt 1936-1941 februárjáig eltelt idő. Hogy miért?

Erre az időszakra esett a Felvidék, majd Észak-Erdély visszacsatolása. Édesapánk boldogsága határtalan volt, a szülőföldjétől elválasztó határok leomlottak.

Ötévi békéscsabai működése után áthelyezést nyert Kolozsvárra. Boldog volt, mert úgy vélte, hogy Csabán hétre növekedett gyermekhadát (kiket az Isten jó ésszel és szorgalommal áldott meg) egyetemi szinten – szerény fizetésből is – tudja taníttatni, lévén Kolozsvár egyetemi város. Ez szülői terheiket elviselhetőbbé teszi majd.

Legidősebb testvérünkkel, Miklóssal az állami gimnáziumba kerültek. A gimnázium befejezése után Klárát édesanyánk átíratta az Állami Tanítóképzőbe, ezzel gyermekkori álma valósult meg.

Negyedikes képzős volt, amikor a németek megszállták hazánkat, lerohanták Kolozsvárt, az iskolát március 19-én bezárták.

Édesapánkat újra behívták katonának. Édesanyánknak egyedül kellett viselnie a hét gyermek gondját. Harmincnyolc évesen döntött: el kellett hagynunk hőn szeretett városunkat, Kolozsvárt.

Egy év után, 1945 szeptemberében jöttünk – mindenünket hátra hagyva – édesapánk után Debrecenbe, aki itt kapott állást és lakást, tekintettel a kilenctagú családjára. A nincstelenség sorából újra kellett kezdeni az otthonteremtést.

Klára a Református Dóczy Tanítóképzőbe került, itt folytatta a Kolozsváron abbamaradt tanulmányait, 1946-ban itt kapott tanítói oklevelet. A Kolozsváron szerzett csodálatos alapokat tovább gazdagította ez az intézet is a hit, hazaszeretet, erkölcs, becsület, munkára és kötelességtudásra nevelés terén. Végzés után egy évig a pedagógus szakszervezetben dolgozott édesapánk mellett mint tagdíjbeszedő adminisztrátor.

1947-ben az első száz állami kinevezett között ő is ott volt. Munkahelyül Nagymacs tanyavilág volt megjelölve. 1948-ban édesapánk közbenjárására áthelyezték Ebesre. Ez is tanyavilág volt. Huszonkét évesen megtanulta a küzdelmes élet minden gondját-baját, majd egy évi munka után rendkívüli előléptetést kapott kimagasló munkájáért és 1949-ben Hajdúböszörménybe helyezték át. Édesapánk nyomdokait követve, becsülettel, szeretettel, kitartással végezte munkáját az állami eskütételnek megfelelően. Öt évig járt ki Hajdúböszörménybe. A kis elsősöket nagy szeretettel oktatta a magyar nyelv, olvasás és írás alapismereteire, amiért többször rendkívüli elismerésben részesült. A szülők tisztelete és szeretete övezte munkáját.

1955-ben Sütő Sándor igazgató meghívta első osztályt tanítani a debreceni Kossuth utcai Általános Iskolába, amely később a Kossuth Lajos Tudományegyetem gyakorló iskolája lett. Nagyon boldog volt, hogy hazakerült, és édesapánk kis fizetése mellett mint második családfenntartó tudott segíteni, mert a testvérek mind egyetemre jártak.

Különben mindnyájan ösztöndíjasok voltunk. A háború utáni menekültélet a nagy családban sok-sok napi gonddal járt. Szüleink nagyon boldogok voltak, mert a hét gyermek felnevelése és önállóvá válása életművük sikere volt.

A szülői indíttatás nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Klára után méd négy testvére került pedagóguspályára. Legidősebb bátyánk jogász, a legfiatalabb, László kutatóvegyész pályára lépett.

Klára 1955-től huszonhét évig a Kossuth Gyakorló Iskolában dolgozott nyugdíjba vonulásáig. Munkáját mindvégig hivatástudattal, lelkesedéssel, magas szintű szakmai tudással és szeretettel végezte. Saját módszereit – amit édesapánktól sajátított el – alkalmazta, mellőzte a sokszor zavaró divatos kísérletezéseket, mert a szép, értelmes, hangsúlyos beszédre, olvasásra helyezte a fő figyelmet. (Napjainkban ezen a téren óriási problémák vannak!)

Bevezette tanítványait a tízparancsolat isteni és a természet által is kötelező alapismeretekbe, törvényekbe. Munkáját mindenkor folyamatosan, több alkalommal jutalommal, oklevéllel, kitüntetéssel ismerték el. Tanítványai tiszteletét, szeretetét és ragaszkodását még életében volt alkalma számtalan esetben megtapasztalni.

Annak a nemzedéknek a képviselője, aki a történelemformáló évtizedekben hazánk sorskérdései iránt mindig példamutató felelősséget vállalt.

Ifjúsága a nagy családban hamar elröppent. Szüleinket az élet nehézségei nagyon megviselték, hamar öregedtek, megbetegedtek. Harminckilenc évesen nővérem úgy gondolta, hogy munkájának maximális teljesítése mellett leveszi a gondokat a szülők válláról, és ápolja őket betegségükben, visszaadva azt a sok jót, amit tőlük kaptunk.

A Gondviselés úgy alakította élete útját, hogy megismerkedett dr. Márton László jogtanácsossal, aki fiatalon özvegyen maradt két kis árva gyermekével. Két évi özvegység után e találkozásnak házasságkötés lett a vége, miután a négy éves és tíz éves Sanyika és Lacika elfogadták édesanyaként.

A gyerekek gyorsan felcseperedtek, jelezve az idő kérlelhetetlen rohanását. A gimnáziumi évek után harcolt azért, hogy a fiaik egyetemi végzettséget szerezzenek. László Pestre került közúti-mérnök szakra, Sándor Szegeden jogot tanult. TSZ ösztöndíjat is kapott. Mindketten fiatalon megnősültek, és három unokával gyarapították a családot, benépesítve a szülői házat.

Hosszú fáradságos munkás életük után elérték a megérdemelt nyugdíjas pihenést.

Klára 1996-ban vette át a Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola Aranydiplomáját hivatása méltó elismeréséül. Az együtt töltött harminckilenc év minden napja ünnep volt számukra.

A nővérem családja és a mi nagy családunk elválaszthatatlanul összekapcsolódott. 2005-ben férje elvesztése nagyban hozzájárult egészségi állapota megrendüléséhez. Gyémátdiplomáját is késve, 2009-ben tudta átvenni.

Betegeskedése felett hatalmas lelkierővel arra is volt még ideje, hogy a testvérek óhajának eleget téve befejezze a már korábban megkezdett családtörténetet, mellyel emléket állított szüleink eredményekben gazdag szép életének. Élete alkonyát Sándor fia aranyozta be, aki a nagy bajban – amit a gonosz betegség okozott nyolcvanhárom éves korában – haláláig mellette állt gondoskodó szeretetével.

SZÁNTÓ LÁSZLÓNÉ SOÓS MARGIT
MÁRTON SÁNDOR

MOLNÁR MIKLÓSNÉ Csont Irma

(Poroszló, 1911. október 14. – Tiszafüred, 2009. október 10.): tanító.

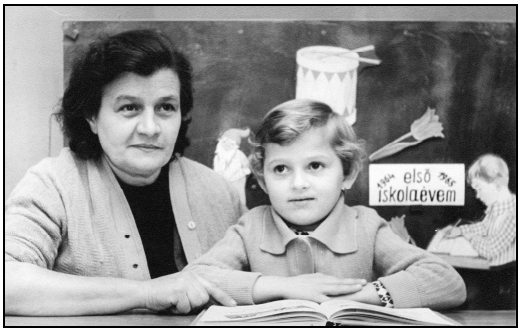
Szülei: Csont József és Égető Irma a poroszlói református iskolában tanítottak. Négy testvér közül ő volt a legfiatalabb. Gyermekkori éveit az első világháború eseményei, hatásai nehezítették, de emlékeiben mégis a derűs, boldog, szeretetteljes család képe élt erről az időről.

10 éves korában szülei beíratták a Mezőtúri Református Gimnáziumba, ahol 1930-ban érettségizett. Az érettségi előtt, 1930 tavaszán édesanyját agyvérzés érte és meghalt.

1931-ben Kecskeméten képesítő vizsgát tett, tanítói oklevelet szerzett, és Poroszlón helyettesítő tanítóként kezdett dolgozni.

1936-ban férjhez ment Molnár Miklóshoz, aki Nádudvaron volt tanító. Férje családja nagy szeretettel fogadta, és életének néhány nagyon boldog éve következett. Három gyermekük született: 1938-ban Miklós, 1939-ben Attila, majd 1944-ben Klára. A II. világháború azonban sok szomorúságot hozott az életükbe. Férjét többször behívták tartalékos tisztként katonának. Ő gyermekeivel férje szüleinél vészelte át a hábo-

rút. 1944 augusztusában elveszítette édesapját, majd szeptemberben férje hősi halált halt. 1945 januárjában nővére családja is a háború áldozata lett (nővére, férje, két kislányuk).
1946-ban hazaköltözött Poroszlóra gyermekeivel és nővére 16 éves fiával, Szűk Károllyal, akit sajátként nevelt tovább. Nagyon nehéz időszak következett az életében, nélkülözés, betegségek, de ő mindenkin segített. Fogságból hazatérő bátyját és családját is segítette. Derűs, szeretetreméltó egyénisége, őszinte hite, optimizmusa átsegítette a bajokon. Gyerekeiben örömét lelte, büszke volt rájuk. Keményen dolgozott, felnevelte, taníttatta mindegyiket. Károly és Miklós orvosi, Attila állatorvosi, Klára gyógypedagógusi diplomát szerzett.
Sokat dolgozott a faluért is. Hosszú időn keresztül tanította a betűvetést, az olvasást az elsős, másodikos gyermekeknek. Műkedvelő előadásokat szervezett a faluban. Szerette Poroszlót, és nagyon ragaszkodott a szüleitől örökölt házhoz.

1965-ben egy elsős tanítványával

1966-ban nyugdíjba vonult. Ettől kezdve a család töltötte ki az életét. Örült unokái, majd később dédunokái születésének (6 unoka, 8 dédunoka). A legnagyobb örömöt az jelentette számára, ha a nagy házban összejött az egész család, vagy valamelyik gyermekénél töltötte idejét. Lassan kipihente a nehéz éveket és nyugodt, békés, derűs éveket élt meg. Őszinte hite, vallásossága ebben is segítette őt.
A Poroszlói Újságban 1992 szeptemberében így emlékszik vissza pályájára:
„Nagy izgalommal, lelkesedéssel, nagy gyermekszeretettel kezdtem a munkámat. Ebben a légkörben nőttem fel, erre készültem kicsi koromtól kezdve. Elfogódottságomat csak növelte, hogy ott kezdtem a munkámat, ahol nem sokkal előtte iskolába jártam, és a szüleim is itt tanítottak. (…) A hosszú évekre visszaemlékezve, úgy érzem, nincs »legszebb«, csak nagyon sok szép élményem. Mindig szerettem az embereket, a gyerekeket, és úgy éreztem, hogy engem is szeretnek. Apró örömökből és kitartó munkából alakultak az élményeim. Örömöt jelentett, ha kis tanítványaim versenyeken jobb eredményeket értek el más osztályoknál, vagy sikerült egy szép műkedvelői rendezvény. Akkoriban a falusi pedagógusok sok műkedvelő előadást rendeztek. Szerepeltek a gyerekek, sőt néha még a pedagógusok is. Táncokat tanítottunk be, falusi, megyei versenyeken szerepeltek a gyerekek. Ezek mindig ünnepi alkalmak voltak, és a siker feledtette a produkciót megelőző fáradságos munkát. De legalább ilyen örömet jelentett egy-egy tanév végén, hogy a szeptemberben bekerülő, olvasni, írni nem tudó kisgyermekek folyékonyan olvasnak, írnak. Hogy képesek az első lépésekre a számok világában is. Az pedig külön nagy büszkeséggel töltött el, ha egy »nagydiák« köszönt rám az utcán, megköszönve, kedvesen visszaemlékezve az ő első iskolás lépéseire, és beszámolt a sikeres folytatásról, hogy hová is jutott azóta.”
2005-ben megélte Miklós fia betegségét és halálát. Ettől kezdve egészsége fokozatosan romlott. Lassuló memóriával is emlékezett életéből néhány szép pillanatra, és megbékélve hunyta le szemét 98 évesen.
Emlékét őszinte szeretettel és tisztelettel őrzik tanítványai, a tanítványok szülei és volt kollégái. Felejthetetlen a jóságos, mindig mosolygó arca, amin soha nem lehetett látni, hogy problémái, gondjai vannak.
Varga Imréné Megyeri Erzsébet, volt tanítványa így emlékszik vissza:
„Biztos minden diák életében van vagy volt olyan tanító, akire az élete folyamán szívesen és szeretettel emlékezik vissza még évtizedek múlva is. Özv. Molnár Miklósné – Csont Irmuska – tanító néni ilyen volt az én életemben, akire több mint öt évtized elmúltával is csak hálával és szeretettel tudok gondolni. 1956/57-ben második osztályos koromban tanított. Mint kisiskolásnak nagyon fontos volt, hogy minden félelem nélkül mehettem iskolába, mert a tanító nénitől csak kedves szavakat, vigasztalást, jó szót kaptam. Máig előttem van szeretetteljes mosolya, nyugodt, csendes hangja, amit soha

nem emelt fel, ha a diákoknak már tizedszer kellett is elmondania ugyanazt.
Akkor, gyerekfejjel csak azt éreztem, hogy Irmuska tanító nénit szeretem, és ő is szeret minket. Ma, felnőtt fejjel már tudom, hogy ilyen kedvességre, szeretetre csak olyan pedagógus képes, aki nemcsak hivatásának tekinti a tanítást, hanem feltétel nélkül szereti a gyerekeket, hisz bennük és a szeretet erejében."
A kollégáival is szeretetteljes volt a kapcsolata, szeretett beszélgetni, jókat nevetni apróságokon is.

Forrás: Lányától kapott adatok, Poroszlói Újság, tanítványok visszaemlékezése.

GAÁL ANTALNÉ

DR. MOLNOS ANGÉLA (Budapest, 1923. július. 2. – Debrecen, 2008. február 12.): lélekgyógyász, nyelvész, egyetemi oktató.

Erdélyből menekült család gyermeke. Nagyapját, a zilahi tanítóképző igazgatóját, a természettudományok tanárát kiutasították Erdélyből, miután nem esküdött fel a román királyságra. Édesapja Molnos Kovács Béla, édesanyja Baróthi Tartler Anna.
Angéla Budapesten végezte iskoláit, 1942-ben az olasz tanodában érettségizett, s mint kiváló tanuló olasz egyetemi ösztöndíjat kapott. A bolognai és padovai egyetemeken bölcsészeti, lélektani és nyelvészeti tanulmányokat folytatott. Genovában bölcsészdoktori címet szerzett.
1947-ben szerencsétlenül sikerült házasságából szinte menekülve kötött ki Argentínában, ahol egy éven belül a Buenos Aires-i egyetem lélektani intézete alkalmazta tudományos munkatársként. A lélektan mindig érdekelte, de emellett egész életét végigkísérte a nyelvek tanulása. Magas szinten ismerte és használta az olasz, spanyol, német, francia és angol nyelvet. Lélektan oklevelét Nyugat-Németországban szerezte.
1950-től öt éven át Uruguayban, a montevideoi tanárképző intézetben lélektant és filozófiát valamint olasz és német nyelvet tanított.
1956-ban visszatért Európába, Nyugat-Berlinben, Hamburgban, Zürichben és Münchenben tudományos ösztöndíjasként a társadalom-lélektan akkoriban különösen előtérbe került problémáját, a nemzeti előítéletek kérdéseit tanulmányozta. 1963-tól a müncheni társadalomtudományi kutatóintézet megbízásából, az amerikai Ford-alapítvány támogatásával Kelet-Afrikában társadalomtudományi kutatásokat végzett. Ugandában a kampalai egyetemen, majd Kenyában Nairobi egyetemén társadalomtudományi és lélektani előadásokat tartott.
Kelet-Afrika szociológiai kérdéseivel foglalkozott, elsősorban lélektani szempontból elemezte a népességszaporulattal és születésszabályozással kapcsolatos népi és hivatalos álláspontot. A természeti népek körében figyelme a csoportlélektan felé fordult. Az 1970-es évek elején értékes néprajzi forrásanyagot közölt a kelet-afrikai őslakosság népszaporulatának és néplélektanának összefüggéseiről. Publikációi olasz, spanyol, német és angol nyelvű szakfolyóiratokban jelentek meg. Több nemzetközi lélektani társaság tagjává választotta. 1973-tól a fejlődő országok támogatására létrejött londoni székhelyű nemzetközi szervezet munkatársaként Ázsiában, Dél-Amerikában és az Egyesült Államokban végzett szaktanácsadói munkát, közben elmélyülten tanulmányozta a társadalomlélektan, valamint a lélekelemző módszer legújabb eredményeit, S.H.Foulkes, D.H.Malan, H.Davanloo munkáit.
1979-ben lemondott állásáról, részben a rendkívül fárasztó utazásokkal járó munkakör, részben a lélekelemző kezelés gyakorlati alkalmazásának szándéka miatt. Londonban magánrendelőt nyitott, ahol a szakirodalom eredményeinek és saját kutatási tapasztalatainak felhasználásával a rövid lélekelemző módszert alkalmazta. Munkáját lélekgyógyászatnak nevezte, eredményei-

ről előadásokat tartott, szakcikkeket közölt. Híre hazai szakmai körökben is ismertté vált.
1994-ben a Kossuth Lajos Tudományegyetem Lélektani Intézete meghívta vendég-előadónak. Felkérték az angol-magyar lélektani szakfordító kollégium vezetésére. „Ez a munka azért volt vonzó számomra, mert ötvözte két érdeklődési körömet. Szerették volna, ha angolul adok elő, de mondtam, nem azért jöttem haza, hogy most megint idegen nyelven beszéljek" – nyilatkozta. Már 1994-ben létrehozta a Lélektani Szaknyelv Megújításáért Alapítványt, amellyel megindította azt a nyelvművelő tevékenységet, ami debreceni éveinek legfontosabb munkájává vált.
1996-ban Londonból végleg hazatért és Debrecenben telepedett le. A református egyház bérházában, a Püspöki Palotában bérelt lakást, amelyet választékos ízléssel rendezett be. Az egymásba nyíló levegős szobák kitárt ajtaja mögül rend és tisztaság sugárzott. Ebben az otthonban semmi felesleges dolog nem kapott helyet, mégis barátságosan fogadta az érkezőt, mint a ház asszonya, akinek minden gesztusát nemes egyszerűség, természetes szívesség, nyíltság jellemezte.
Hat esztendőn keresztül heti egy-egy teljes délutánon át otthonában foglalkozott azokkal a végzős lélektan szakos hallgatókkal, akik szakfordítónak készültek. A tanszék kérésére a diákokkal töltött idő első felében angolul, második felében magyarul folyt a tanítás. Tanítványai számára szakmai segédleteket szerkesztett, 1997-ben a Debreceni Kossuth Egyetemi Kiadó gondozásában jelent meg „Az idő kérdése. A rövid lélekelemző kezelés lényege" című könyve, majd 2001-ben a „Lélektani szakfordító" című tankönyve.
Oktató munkája közben ugyanazt tapasztalta, mint a mindennapi életben: a magyar nyelvben elburjánzott idegen kifejezések tömegét. Az indokolatlanul használt latin, német, újabban angol eredetű szavakkal terhelt beszédről – amelyet igen találóan zagyva-nyelvnek nevezett – az volt a véleménye, hogy elszegényíti anyanyelvünket, végső hatásában kiszorítja a megfelelő jelentésű magyar kifejezéseket, elsilányítja a gondolkodásmódot, felszínessé, tudálékossá teszi a szóbeli érintkezést.
Tanítványait, előadásainak hallgatóit, észrevétlenül gyarapodó baráti körét, ahogyan ő mondta: „sikerült megfertőznie a tiszta magyar nyelv védelmével." Meggyőződéssel vallotta, hogy nemzetünk megmaradása a magyar nyelv fennmaradásának függvénye. Nem egynyelvű értelmiségiként, hanem tapasztalt tudósként, felkészülve kelt az anyanyelv védelmére. A már öt kiadást megért „Magyarító könyvecské"-je számtalan, a köznyelvben használatos idegen eredetű szó magyar megfelelőit tartalmazza, és egyben példázza nyelvünk gazdagságát, kifejező erejének változatosságát. 2000 áprilisában a Magyar Nyelv Hetének országos megnyitóján maga a miniszterelnök ajánlotta a magyar tanítók és tanárok figyelmébe a kiadványt.
Molnos Angéla minden lehetőséget megragadott arra, hogy a magyar nyelv védelmét szolgálhassa: előadásokat tartott, összejöveteleket szervezett, népszerű hetilapban nyelvművelő sorozatot indított. Lélektani tudásából fakadt, hogy óva intett az erőszakos módszerek alkalmazásától. „Nyelvünk védelmének nincs más útja, mint hogy ki-ki szüntelenül javítsa, fejlessze saját nyelvhasználatát" – nyilatkozta egy interjúban.
Mindig készen állt arra, hogy a köréje gyűlt tanítványoknak, munkatársaknak, érdeklődőknek segítséget nyújtson. Szellemi és anyagi javaival bőkezűen bánt. Nagy álma vált valóra, amikor Miklós utcai házát a magyar nyelv hajlékává avathatta. A míves kapubejáró fölött rovásírás hirdeti a hely rendeltetését. A ház otthont adott leghűségesebb munkatársainak, helyszíne volt sok-sok összejövetelnek, baráti és szakmai megbeszélésnek, de legfőképpen a munkának.
Saját élethelyzete is indítékot adott ahhoz, hogy 2007-ben kiadja „Gyógyítsunk magyarul!" című orvosi szakszószedetét. Jóllehet számára a hagyományos orvosi szaknyelv nem volt ismeretlen, átérezte, hogy a beteg és orvos kapcsolatában milyen döntő jelentőségű az, ha az orvos érthető magyar nyelven tudja tájékoztatni betegét.
Foglalkozott szófejtéssel, nyelvtörténettel, a nyelvtanulás lélektani elemeivel, a két- vagy többnyelvűség és gondolkodásmód összefüggéseivel.
Nemcsak tudományos és népszerűsítő cikkeket, tanulmányokat írt, hanem verseket is. 1992-ben „Csodavárás" címmel jelent meg verseskötete magyar és angol nyelven.

Alapítványi munkája során munkacsoportokat működtetett. Anyagi segítséget nyújtott kiadványok megjelentetéséhez, hazai és erdélyi iskolákat, könyvtárakat támogatott. Minden magyar pedagógus számára megszívlelendő tanulmányt írt a magyar nyelv oktatásáról. Arra a kérdésre, hogy ki a felelős az anyanyelv helyes használatának tanításáért, azt a választ adta, hogy minden tanító és tanár, bármilyen tantárgyat tanít, mert az előadásmód azon túl, hogy megértést segíti, példaként is hat. Nemcsak az idegen eredetű szavak oktalan használatától óvott, hanem a közbeszédben jelentkező trágárságoktól és a helytelen hangsúlyozástól is. Tanulmányát munkatársai a világhálón tették közzé azzal a szándékkal, hogy minél többen megismerhessék és alkalmazhassák a Molnos Angéla által ajánlott módszereket.

Az ezredforduló után figyelme egyre jobban a határon túli magyarság, elsősorban őseinek szülőföldje, Erdély felé irányult. Nagyra értékelte azoknak a pedagógusoknak és szülőknek a helytállását, akik idegen nyelvi közegben a magyar anyanyelv fenntartásáért szinte hősi küzdelmet folytatnak. Vállalta az utazás töredelmeit, hogy személyesen találkozhassék a kis székely falvak lakóival, lássa, miben segíthet.

Magyar iskolás gyermekek számára mesemondó versenyt szervezett, a legjobban szereplők díjazásáról maga gondoskodott. 2008 óta a verseny győztesének és a kedvezményezett iskolák legjobb tanulójának „Molnos Angéla Díj" a jutalma.

Írásaiban és előadásaiban hangsúlyozta, hogy mai világunkban szükséges, sőt, nélkülözhetetlen a nyelvtanulás, de csak az anyanyelv kifogástalan ismerete és használata teszi sikeressé egy vagy több idegen nyelv elsajátítását. Munkáiban a nyelvtanulással és nyelvtanítással kapcsolatosan számos olyan hasznos tanács olvasható, amelyet saját tapasztalata, gyakorlata alapján fogalmazott meg. Végső tanulságul egyszer így nyilatkozott: „…hiába írtam könyveket angolul és németül, verseket olaszul és spanyolul – egy nyelven sem éreztem azt, hogy én ÉN vagyok … Ma már tudom, hogy csak egy nyelvet lehet tökéletesen elsajátítani, az anyanyelvet."

Ő valóban hibátlanul használta a magyar nyelvet. Nemcsak írásainak választékos stílusa tanúskodik erről, hanem előadásai és baráti vagy szakmai társaságban folytatott beszélgetései is. Példája hatással volt környezetére. Az általa irányított munkacsoportokban csodálatos együvé tartozás hangulata alakult ki. Vonzó személyiségét, bölcsességét és szeretetet sugárzó egyéniségét betegségével küzdve is megőrizte. Sorsával megbékélve vált meg az élettől.

Élményekben, küzdelmekben és eredményekben gazdag életútjára visszatekintve írta e néhány verssort:

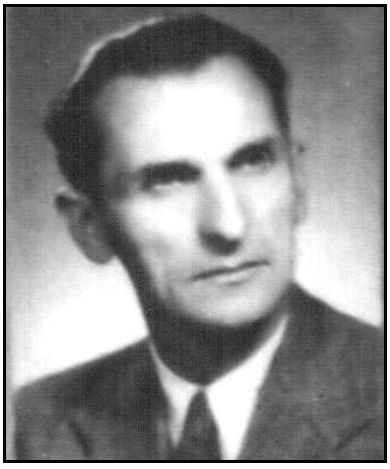
"Mindent adtál, amit kértem
és én nem kértem mást,
csak amit adtál.
Uram, Te mellettem voltál."

Debrecenben a református és katolikus egyház szertartása szerint vettünk búcsút Molnos Angélától. Hamvait az erdélyi Magyarandrásfalván a családi sírboltban helyezték örök nyugalomra. Temetése után a szentábrahámi iskolások tanítónőjük vezetésével meghatóan szép emlékműsorral búcsúztak iskolájuk jótevőjétől.

Források: Molnos Angéla írásai, vele készült interjúk és személyes emlékek.

GÖNCZINÉ ORBÁN ILDIKÓ
KOROMPAI GÁBORNÉ

MUSKOVSZKY JÁNOS (Kisvárda, 1906. december 8. – Nyíregyháza, 1977. november 21.): tanító, általános iskolai tanár.

Muskovszky János 1906-ban született Kisvárdán, igen szegény zsellér családban.

A 9 testvér hamar apa nélkül maradt, de az anya férfiszigorral nevelte tovább gyerekeit, akik közül az idősebbekre maradt a kisebbekről való gondoskodás szerepe. A család mélyen katolikus vallású volt, s ez a gondoskodás, segítés a kisebbeken természetes volt a testvérek számára.

A negyedikként családba született János sem tanulhatott tovább az elemi iskola elvégzése után (a család anyagi helyzete ezt nem tette lehetővé), hanem beállt cipészsegédnek, majd kitanulta a cipész szakmát. Ez a családnak is jól jött, mivel mindig voltak talpalni, javítani való cipők, nemcsak a családban, hanem a szomszédoknál is, s ez anyagi segítség volt a családnak a testvérek iskoláztatásához.

Jól végezte szakmáját, de mindenáron tanító szeretett volna lenni, így már túlkorosként felvételizett Egerben a Tanítóképző Intézetben, ahol 1939-ben népiskolai tanítói oklevelet szerzett, s ezzel Kisvárdán, a Római Katolikus Népiskolánál kezdte meg tanítói pályafutását.

1940 őszétől a nyíradonyi tanyavilágban folytatta tanítói tevékenységét, de amellett, hogy tanította a gyerekeket, olykor-olykor a lábbelijüket is megjavította, sőt még a szüleikét is, mert nem tudta nézni nyomorukat. A lehető legpozitívabb értelemben emlegették „cipésztanítóként", s egykori volt tanítványai mindig hálával gondoltak a tanító és gondoskodó fiatalemberre.

A tanyavilágból 1943-ban a nyírbátori Református Elemi Iskolához került. Az apa nélkül felnövő nagycsalád, az ezzel járó családszervezési feladatok, továbbá a kisvárdai katolikus egyház keretében végzett munka (legényegylet) alakíthatták ki benne azon készséget, hogy a tanító-nevelő munka mellett még tenni, többet tenni szükséges a kultúráért. Vonzotta a népművelés, 1944-ben népművelői tanfolyamot, színházi segédrendezői kurzust végzett, mely elindította a színjátszás irányába is.

Katona nem volt, mert testvérével együtt családfenntartók voltak.

1945 februárjában fontos üzenetet kapott kisvárdai ismerőseitől, akik Pesten voltak ezen ínséges hónapokban, „hogy ha istent ismer, vigyen fel nekik valami ennivalót, mert éheznek!" 2 napi vonatozás után megérkezett Budapestre 1 zsák krumplival és egy kis hússal, ami sose érkezett meg az ismerősökhöz, mert az utcán a megszállók elfogták, s elvitték a romániai Foksányba, ahol 11 hónapot töltött az egyik legnagyobb gyűjtőlágerben.

Szerencséje volt, mert bár egészségileg megtörve, élve hazakerült. Nagyon „összefázhatott", mert a mindig netten, csillogó cipőben járó tanító úr igen korán, az időjárástól függetlenül „panyókára vetett" nagykabátot viselt, olykor még a tanteremben is, és nagyon nem szeretett a táblára vagy a naplóba írni. Minden osztályban volt egy-egy kis „íródiákja" – Makrai Teréz (Toldi Gyuláné), vagy Makrai Ágnes (dr. Borbásné), vagy éppen az, akinek a szépírását akarta ellenőrizni –, akik az akkor elég széles ablakpárkányon írhattak a naplóba.

A háború után, az államosításig még a Református Elemi Iskolában folytatta tanítói tevékenységét, majd áthelyezték az ún. Leány Iskolába (később 2. sz. Általános Iskola), s annyi más kollégájával együtt, elsők között végezte el a Pedagógiai Főiskolát.

Az 1964-ben végzett osztályával Nyírbátorban

Ő magyar-történelem szakos általános iskolai tanári oklevelet szerzett, s tanította ezeket a tantárgyakat nyugdíjazásáig. Szerette tantárgyait, és ezt a szeretetet igyekezett tanítványaiba is „átplántálni". A kötelező tananyagon kívül az olvasás szeretetére, a versek memorizálására nevelt, ezen kívül felhívta a figyelmet arra, hogy az olvasottakat el is lehet „játszani". (Akkor még nem volt ismert a drámapedagógia fogalma!) Élvezetes magyar- és történelem-órákat tartott. Közben működött benne az akkor még nem „népművelőnek" nevezett véna, s tudta, hogy a munkában megfáradt embereket valamivel fel kell vidítani, ki kell emelni őket a mindennapi munkájukból. 1952-ben amatőrszíntársulatot hívott életre, s ebben kiváló segítői voltak: a határőrség, a helyi Földműves Szövetkezet dolgozói, sőt a kollégái is. Vállalták, hogy szabadidejükben színdarabot (szerepeket) tanuljanak, s mások örömére ezeket el is játsz-

szák a kultúrházban. Ő maga tanulta az amatőr színjátszás fortélyait, több ilyen kurzuson vett részt a megyeszékhelyen és a fővárosban. Az első nagysikerű előadás Bródy A tanítónő című darabja volt. Ebben kiváló alakítása volt a tanítónő szerepében Kovács Endréné Vadon Etelka kolléganőjének, a szolgabíró szerepében Lengváry Józsefnek, s az iskolásgyerekek között szerepelhettek: Lengváry Judit, Oláh Katalin, Nagy Mária és sokan mások. Szász Zsuzsa volt tanítványa is arra emlékszik, hogy Etelka néni milyen „fergeteges" sikert aratott, s ezért még azt is elnézték neki, hogy történetesen oroszt tanított az iskolában. A másik sikeres darab Bródy Doktor úr című műve. 1953-ban vendégszerepeltek a darabokkal Nyíregyházán.

Közben, 1950-ben megismerkedett a debreceni Katolikus Tanítóképzőből Györgyliget tanyára kikerült bájos fiatal tanítónővel, akit feleségül is vett. Házasságuk nagyon harmonikus volt, sokan „irigyelték" a szép fiatalasszonyt az akkor már ugyancsak agglegénykorban lévő János bácsitól. Házasságukból egy fiuk született 1951-ben, aki a Kandó Kálmán Műszaki Főiskolán végzett, a TITÁSZ-nál vezető beosztásban dolgozott, majd a számítástechnika világában találta meg boldogulását.

Unokájuk már a pedagógusi pályát is kipróbálta Nyírbátorban a Bethlen Gábor Szakközépiskolában.

Az 1956-os őszi események miatt félbe kellett szakítani az amatőr színjátszó próbákat, mert a társulatban négyen voltak, akik akkor a határőrségnél tejesítettek sorkatonai szolgálatot. Az egyik Ferencsik István, a neves karmester unokaöccse, aki úgy távozott akkor el a szolgálati helyéről, hogy egy bőröndöt hagyott a Muskovszky Jánosék lakásán. Természetesen ez nem maradhatott „megtorlás" nélkül, s elég gyakran zaklatták a családot a bőröndöt keresve, míg végül egy határőrségnél szolgálatot teljesítő ismerős biztosított „vigyázó járőröket" a család nyugalmához. Később kiderült, hogy abban a bizonyos bőröndben a laktanya rádió adó-vevő berendezéséből kiszerelt „adó-rádiócső" volt elrejtve, a színdarabok forgatókönyvei közé, s ennek hiányában nem lehetett a nyírbátori határőrséggel kapcsolatot teremteni. (1959-ben Ferencsik Istvánt elítélték, de ez nem zárta be előtte azt a kaput, hogy 1968 és1984 között a magyar villamos-energia ipar meghatározó személye legyen!)

Muskovszky János – mindenki csak János bácsinak hívta – az 1957-es évben indította újra az amatőr színjátszást. (Kodolányi: Vidéki történet.)

A fennmaradt iratok szerint ekkor az amatőr színjátszó csoport 22 főből állt. Mindez hatással volt a gimnázium akkori fiatal és lelkes tanáraira is, mert ott is megindult a színjátszó kör szervezése, s a nem is olyan régen még János bácsinál szereplők lelkesen vállalták a színjátszó köri „munkát".

1960-ban Nyírbátorban és Nagykárolyban is 10 éves jubileumi ünnepséget tartottak, ezen kívül részt vettek az Országos Amatőr Színjátszó Fesztiválon, melyet Nyíregyházán rendeztek.

1960-1966 között a térség művelődési házaiban igen sokszor léptek fel az amatőr színjátszók, osztatlan sikerrel.

Legtöbbször magukkal vitték kisfiukat is, hogy ne legyen otthon egyedül (Magdi néni is a szereplők között volt). Órákig tudott mesélni a kis „Potyó" élményeiről, meg arról, hogy egy-egy vidéki előadás után milyen viszontagságos körülmények között értek haza hajnalra, pláne, ha a közlekedést még a hóesés is akadályozta. Mindig voltak segítőkész emberek, akik akár többszöri autó-fordulással hazaszállították a szereplőket.

Sok hasonló nehézség ellenére a társulat lelkesedése sose lankadt, örömmel vállalták ezt a nemes kikapcsolódást és szórakoztatást.

Ezzel párhuzamosan a nyírbátori 2. sz. Általános Iskolában is folyt a színjátszó kör működése. Számtalan kedves gyerekszínművet láthatott az érdeklődő közönség (Árvácska, Kondás király, Csipkerózsika stb.).

Martinekné Szász Zsuzsi emlékei között szerepel, hogy ő is gyermekszereplője volt kétszer is az iskolai színjátszásnak. Először valami báli forgatagban csak „táncikált", másodjára Mufurc apó volt a Jávorfácskában, az öreg törpe. Volt egy mondata is: *Szenderegtem egy percet, de ezek felkeltettek, s ezzel nekem szerfelett kellemetlenkedtek.* Ő is nagyon élvezte ezt az iskolán kívüli tevékenységet, s gimnazista korában elsőként jelentkezett az ott megalakított színjátszó körbe.

Az iskolán kívüli kulturális tevékenység mellett a legfontosabb volt számára hivatása, az oktató-

nevelő, tudást átadó tanári munka, a magyar nyelv és a történelem tanítása. Szemléletes és élményeket adó történelem-tanításáról sokat hallottam volt tanítványaitól, illetve 7. és 8. osztályban személyesen is tapasztalhattam.
Kiemelkedő fontosságot tulajdonított a magyar nép történelme megismertetésének. Az 1000 db-ot meghaladó könyvtárában lévő művek segítségével, szemléletes, élvezetes történelemórákat tartott, s ez mindig téma volt a diákok között.
Több esetben a múzeumtól kölcsönkért tárgyi bemutató volt a történelemórákon (Bocskai csákó, kard, jogar, ruha stb.).
Az Árpádház, a magyarok eredetének és történetének ismerete kiemelkedő fontossággal bírt tanári pályája során.
Közkedvelt volt az általa vezetett és működtetett irodalmi szakkör is.
Mind a mai napig sokan emlegetik verstanítási módszereit. Tanítványi közül később többen szavalóversenyeken szerepeltek eredményesen (1955. március 26-án Oláh Katalin a József Attila szavalóversenyen a Mondd, mit érlel… c. verssel I. helyezést ért el), vagy a középiskolában, Tanárképző Főiskolán értek el sikereket.
Magyarórákon a nyelv helyes ismerete és használata volt a cél, mely „létünk záloga, a nemzet fennmaradásának egyik feltétele” mondta sokszor.
Irodalmi óráin a magyar írók-költők domináltak. Különösen kedvelte Arany, Petőfi, Berzsenyi, Csokonai, József A., Gárdonyi, Fazekas, Balassi munkásságát, de versválasztásnál szívesen nyúlt abban az időben nem preferált költők verseihez is.
1970-ben megkapta a „Szocialista Kultúráért” kitüntetést.
A legélvezetesebb szakmai „vitákat” akkor a gimnáziumban tanító Lázár tanár úrral folytatta. Hetente mindig leültek egy-egy szombat délután, s vagy verselemzésről, vagy a magyarság történelméről beszélgettek valamely könyv kapcsán. Köztudott volt Lázár tanár úr különleges memorizáló képessége. Egy-egy fontosabb dologra úgy tudott visszaemlékezni, hogy megmondta, a nevezett könyv hányadik oldalán, melyik bekezdésben található.
Nyugdíjba vonulásakor, több évtizedes pedagógusi munkáját a „Pedagógus Szolgálati Emlékérem” odaítélésével ismerték el. Ez után még visszajárt 2 évig óraadóként tanítani. Halála után 30 évvel is felemelő, szívet melengető érzés volt tanítványaival találkozni, akik sorolják emlékeiket verstanításáról, versszeretetéről, megjelenéséről, a kezéből csak nagy ritkán hiányzó cigarettáról, arról, hogy milyen furcsa volt az általános iskolás kislányoknak, hogy magázta őket.
És végül álljon itt egy idézet kedvencei közül:

„Mi dolgunk a világon? küzdeni
Erőnk szerint a legnemesbekért.”

(Vörösmarty)

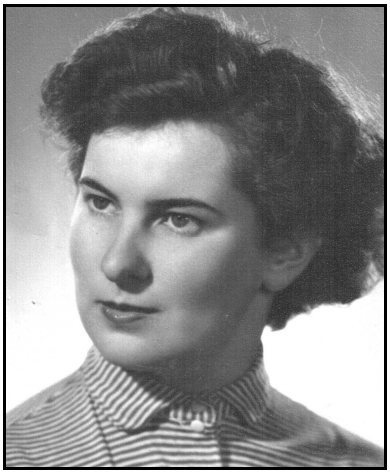
Ő ezt tette!
Határtalan szorgalommal, tanulással, munkával, szeretettel a diákok és az emberek iránt. A zsellércsaládból származó tanár igazi népnevelővé, népművelővé vált. „Élete tanítás volt, tanítása: élet”
A fennmaradt adatok, plakátok, levelek, valamint a még élők emlékezése alapján az alábbi összegzés végezhető Muskovszky János iskolán kívüli kulturális tevékenységéről:
- előadott felnőtt színdarabok (1953-1970) 11,
- gyermek színdarabok száma 7,
- felnőtt színdarabokban szerepelt személyek száma: kb. 76,
- gyermekszereplők száma kb. 40 fő,

Emlékeztek:
Muskovszky János, a fia,
Bertók Csaba, volt tanítvány,
Toldi Gyuláné Makrai Teréz, volt tanítvány,
Martinek Jánosné Szász Zsuzsa Enikő, volt tanítvány,
Palotay Ferencné dr. Lengváry Judit, kolléga gyermeke.

RAFFAY ZOLTÁNNÉ OLÁH KATALIN

N

NAGY ISTVÁNNÉ Benkő Erika (Nagykálló, 1932. szeptember 23. – Nagykálló, 1997. szeptember): óvónő, vezető óvónő.

Polgári család gyermekeként született, szülei Dr. Benkő István és Benedek Viola. A 30-as években szellemileg és erkölcsileg jó neveltetésben volt része, ugyanis szülei elismert polgárai voltak annak a rendszernek. Édesapja magyar királyi pénzügyi főtanácsos, édesanyja pedagógus. A szeretetteljes családi légkör édesanyám egész életére kihatott.

Elemi és polgári iskolai tanulmányai után óvónői képesítését Kisvárdán szerezte meg 1952-ben, és még ez év július 1-én kinevezték Buj községben óvónőnek. 1953-ban szolgálati érdekből áthelyezték vezető óvónőnek Újfehértóra. 1954 júliusában ment férjhez Nagy István pedagógushoz. 1956-ban Kemecsére helyezték vezető óvónőnek, majd 1958-ban saját kérésre Bakonybélbe helyezték őket, ahol édesanyám vezető óvónői, édesapám tanítói munkakört látott el. 1963-ban a család áthelyezéssel a Szabolcs megyei Kék községbe költözött, ahol édesanyám 1968-ig mint beosztott óvónő, majd nyugdíjazásáig. 1989-ig vezető óvónőként tevékenykedett.

Házasságukból 3 fiúgyermek született: István, Zoltán, Zsolt, akiket 1971-től nagy szeretetben egyedül nevelt. A nagy nehézségek ellenére mindhármónkat tisztességgel felnevelt, kitaníttatott, amiért örök hálával tartozunk neki. A pályafutásának kezdeti időszakában több munkahelyen töltött év után véglegesen Kéken telepedtünk le, ahol megtalálta azt a munkahelyi légkört, melyben jól érezte magát. és mint vezető óvónő a szülőkkel is nagyon jó kapcsolatot tudott kiépíteni.

Emlékszem rá, hogy bármikor mentünk haza az iskolából, Mama mindig az óvoda udvarán vagy valamelyik csoportban volt fehér köpenyben, mosolyogva a gyermekek között. Nagyon szerette a hivatását. Mivel szolgálati lakásunk az óvoda udvarán volt, ezért mindig ő volt az első, aki fogadta a gyermekeket, és ő volt az, aki az utolsó gyermeket is az útjára engedte.

A gyermekek iránti szeretetét nemcsak a szülők ismerték el, hanem a felettes szervek is. 1980-ban Pedagógus nap alkalmából az oktatási miniszter kiemelkedő munkája elismeréséül „Kiváló Munkáért” kitüntetésben részesítette, melyet a Járási Hivatal nagytermében vett át.

Szerénysége, a gyermekek, és saját gyermekei iránti szeretete meghatározta egész életünk útját.

Csak a jók mennek el...

Sándor Lászlóné, Edit óvónő (Kék) visszaemlékezése:

„A dal első sora örök igazságról szól. De csak testben mennek el, emlékük, jóságuk, szeretetük örökre itt marad. Így van ez egykori vezetőmmel, Erika nénivel is. Őszintesége, segítőkészsége nagyon sokunkat lendített át a nehéz pillanatokban.

Ismeretségünk még munkakapcsolatunknál is régebbi, hiszen édesanyám az óvoda konyháján dolgozott. Tőle tudtam, hogy Erika nénire mindig számíthattak. Később szülőként is megtapasztalhattam, mennyire gondos óvó néni, hisz Edith lányomat az ő kezébe adtam első nap az óvodában. Nem voltam ezzel egyedül. Szülők, gyerekek tisztelték, hallgattak tanácsaira. Amikor kollégaként kerültem vele kapcsolatba, sem csalódtam. Ugyanolyan gondoskodó szeretettel vett szárnyai alá, mint azokat a gyerekeket, akik első nap mentek óvodába. Nem volt ez másképp a továbbképzéseken sem. Nemcsak a kéki emberek, de más faluból érkezettek is tudták, ha szakmai segítség vagy tanács kell, Erika néni ajtaja és szíve mindig nyitva áll.

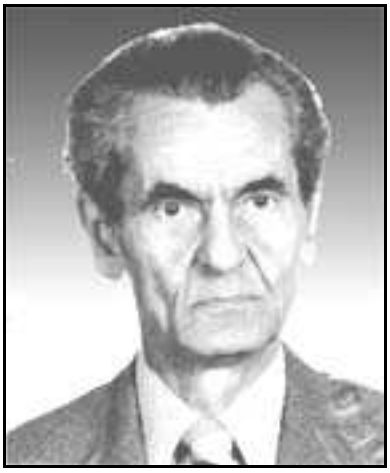
A kicsiny, de annál barátságosabb szolgálati lakás, ahol Erika néni családjával lakott, az óvoda udvarán áll. Láttuk felcseperedni a legkisebb fiút, Zsoltit, végigkísértük felnőtté válását. Erika néni szülei, gyermekei, sőt menyei is az óvoda részesei voltak, hisz soha nem emelt falat munka és család között. Tudtuk, mikor jönnek haza a fiúk, mert süteményillat áradt a szolgálati lakás apró konyhájából. Nem kellett azonban csak az illatával megelégednünk. Az első szeletet mindig mi kaptuk, a második család. Még ma is őrzöm édesanyja, Viola néni mestermunkáit. Tányérjai, hímestojásai, festményei remekül tükrözik azt a lelki finomságot, azt az életbe vetett hitet, ami az egész családot átjárta.

Ne higgyék, hogy egy mindennapi ember életéről eltúlzott mondatok ezek. Az, hogy ennek a kis falunak a nem is oly nagy óvodájáról csak jót lehetett hallani, az ő érdeme. Képes volt úgy összefogni a szülőt, gyereket, óvónőt, hogy abból erős egésszé gyúrjon valamit, aminek a neve életre nevelés.

Minden ember életében eljön a pillanat, amikor a megérdemelt pihenés válik fontossá. A szakmai sikereket felváltja az unokák féltő segítése, s az „óvó néni” legkedvesebb megszólítása, a „Nagymama”. A sors neki azonban ebből keveset engedett. S hogy miért csak a jók mennek el? Istennek sok angyalra van szüksége. Amit az emberek nappal lerombolnak, azt éjjel az angyalok építik újjá. Hiszem, hogy Erika néni ebben is hatalmas tenni akarással, telve szeretettel élen jár.”

NAGY ZOLTÁN

DR. NÉMEDI LAJOS (Hajdúszovát, 1912. augusztus 24. – Debrecen, 2006. augusztus 6.): egyetemi tanár.

A közel százévnyi életpályának egy zaklatott évszázad nyújtott teret. Amikor megszületett, 1912-ben, még tartottak az ún. „boldog békeidők”. Eszmélésének éveit az I. világháború töltötte ki, majd forradalmak zaja, amit a háború utáni helyreállítás életszínvonalban és ideológiailag egyaránt nehéz évei követtek. Újabb háború és újabb, az előzőhöz hasonló, fizikailag és eszmeileg ismét embert próbáló korszak következett. Két világháború, két gazdasági összeomlás, két hihetetlen méreteket öltő infláció, két ideológiailag nyomasztó szellemi légkör, mindebből egy életpályára egy is sok lett volna. Némedi Lajosnak ezen nehézségek ellenére sikerült tartalmas, teljes életpályát befutnia, ha nem is az általa célul kitűzött orvosi pályán.

Születésekor édesapja, Némedi Lajos hajdúszováti népiskolai tanító volt. Édesanyja Szücs Erzsébet.

Iskolai tanulmányait Gyulán végezte. Ott tett kitűnő eredménnyel érettségi vizsgát is. Édesapja Baltazár Dezső debreceni református püs-

pökhöz fordult, hogy a tehetséges fiú a református kollégiumban ingyenes elhelyezéshez jusson. A kollégium ezt biztosította is, de azzal a feltétellel, ha a jelentkező az egyetemen német-francia szakra iratkozik be. Így szerzett Némedi Lajos 1935-ben a Tisza István Tudományegyetemen német-francia szakos tanári diplomát. Professzorai voltak németből Huss Richárd, franciából Hankiss János és a Református Tanárképzőben magyar irodalomból Zsigmond Ferenc. Debreceni tanulmányait követően ösztöndíjjal a lipcsei egyetemen töltött két évet. 1937-ben hazatérve előbb a debreceni egyetem Német Tanszékén, majd 1939 és 1942 között az egyetem Tanárképző Intézetének gyakorló gimnáziumában tanított Jausz Béla igazgatása alatt, kitűnő, az új pedagógiai törekvések szellemében működő tanárok társaságában.

Kiemelkedő tehetségét bizonyította, hogy egyetemi érdemjegyei, illetve doktori értekezésének kiváló minősítése alapján 1936-ban kormányzógyűrűs doktorrá avatták. Itt jegyezzük meg, hogy felesége, Dienes Éva 1938-ban szintén kormányzógyűrűs doktor lett.

Némedi Lajos és Végh József kitüntetéses doktorok

Némedi Lajos tudományos pályája ígéretesen indult, sokoldalúan, ahogyan az egy fiatal, a különféle témák iránt fogékony kutatóhoz illik, illetve ahogyan ezt oktatói feladatai megkívánták. Germanista ambíciói ellenére nem tudott eltávolodni a magyar irodalomtól, a szellemi kapcsolatok, párhuzamok bemutatásától sem. Óráin az újabb német irodalom kérdései éppen úgy szerepeltek, mint közép-felnémet szövegek olvastatása. Doktori értekezése *A németség magyar szemmel* címet viselte, amely 1935-ben nyomtatásban először magyarul a Német Tanszék kiadásban, a Swemmel sorozatban, később németül is megjelent, és nagy visszhangot keltett. Témaválasztásával azt igyekezett bemutatni, hogy milyen ellentmondásos hatást gyakorolt a németség hazánk sorsának alakulására.

A katonai szolgálat, majd a hadifogság csak rövid időre szakította meg az ígéretesen induló oktatói és tudományos pályát. 1942 és 1946 között a Német Tanszéken beosztott középiskolai tanár Pukánszky Béla professzor mellett, akit egy szemeszterben helyettesített is. Magántanári előadásokat tartott az újabb német irodalom köréből, különös tekintettel a magyar-német kulturális kapcsolatokra. Az 1946/47-es tanévben a Bölcsészkar dékáni titkára volt.

1949-ben – a budapesti egyetem kivételével – országosan felszámolták a nyugati nyelvek egyetemi oktatását, bezárták az idegen nyelvi tanszékek többségét. Némedi Lajos azonban már az előző évben új – a tudományos pályától némiképp eltérő, annál azonban semmivel sem kevesebb tehetséget igénylő – szerepben mutatkozott be. 1948-ban a VKM megbízásából új típusú, addig nem létező felsőfokú oktatási intézmény szervezője, majd egy év múlva igazgatója lett. Az új intézmény, a pedagógiai főiskola Debrecenben kezdte meg működését, majd egy év múlva Egerben nyert végleges szervezeti formát. Egerben 13 éven át vezette a főiskolát, sok szép és nehéz napot töltött el a kiépülő és folyton változó főiskola irányításában – mint magáról írja. Tevékenyen részt vett a tantervek kialakításában, a hároméves főiskola megtervezésének országos felelőse volt. Némedi Lajos – az igazgatói feladatokon túl – az oktatásban is részt vett, magyar és világirodalmi órákat tartott, 3 évig a magyar irodalmi tanszéket is vezette. A tudományos munka pedig követte az oktatási témaváltást. A német irodalom nagyjai helyére a magyar felvilágosodás kiemelkedő alakjai kerültek. Aranka Györgyről, Kármán Józsefről, Batsányi Jánosról születtek tanulmányai, hogy végül eljusson az őt élete végéig foglalkoztató témához, Bessenyei György munkásságához. Magyar irodalomtörténeti munkássága során lehetőség nyílt arra is, hogy feleségével közösen publikálhasson. Amikor a Magyar Klasszikusok sorozatban a Kármán József-kötetet Némedi Lajosra bízták, az 1955-ben megjelent kiadványon kettőjük neve együtt sze-

repelt: válogatta és az előszót írta Némedi Lajos, sajtó alá rendezte Némediné Dienes Éva.

A magyar irodalom iránti vonzódásán az sem tudott változtatni, hogy amikor az 1956-os forradalom után a vidéki egyetemeken visszaállították a nyugati nyelvek oktatását, újból a debreceni egyetemre hívták, először külső előadónak, majd teljes állású oktatónak. Gyakorlatilag rá várt – az 1956 és '57 fordulóján – a Benigny Gyula professzor mellett nehezen összeverbuvált munkatársakkal munkáját megkezdő Germanisztikai Tanszék újjászervezése, profiljának kialakítása, oktatói utánpótlásának biztosítása.

Visszatérhetett a német irodalmi előadásokhoz, újból bekapcsolódva a világirodalom oktatásába is. Szakmai és pedagógiai felkészültsége és tapasztalata megengedte, hogy korszakokat átölelő egyetemi jegyzeteket és tankönyveket írjon *(A német klasszika. Goethe és Schiller. 1967; A német irodalom a XVII–XVIII. században. 1968).*

Eközben új vezetői feladatokat is el kellett látnia. 1964-től a Német Tanszék vezetője, 1963 és '65 között a Kossuth Lajos Tudományegyetem oktatási rektorhelyettese lett. 1968-tól egyetemi tanár. 1974 és '76 között az Angol Tanszéket is vezette. Feladatot vállalt a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat egri vezetőjeként, később Debrecenben is a tudományos ismeretterjesztésben. A debreceni egyetemen a szakszervezeti bizottság elnöke volt.

Évekig igazgatója volt a megújult debreceni Nyári Egyetemnek is.

Az egyetemre való visszakerülése tudományos munkájában nem okozott újabb váltást. Jelentős, korszak-monográfiának tekinthető egyetemi tankönyvében számos, a magyar kultúra és irodalom párhuzamos fejlődésével kapcsolatos, a német irodalomtörténet-írásban is újdonságnak számító megállapítással lépett elő (Die Geschichte der deutschen Litaratur im 18. Jahrhundert. 1976.).

Ő, aki már diákkorában világjáró cserkészként a 20-as és 30-as évek fordulóján Nyugat-Európa számos országát járta be, s személyesen ismert meg egy régi, hamar elsüllyedt Európát, a háború után csak korlátozottan juthatott német nyelvterületre. Külföldi kapcsolatai elsősorban az NDK-beli kutatókkal épültek ki, akikhez legfeljebb néhány osztrák kolléga ismeretsége társult. Ilyen körülmények között is folytatta a német-magyar irodalmi-kulturális érintkezések feltárását. 1963-ban írt kandidátusi értekezése mintegy az egri évek eredményeinek összegezéseként elsősorban a felvilágosodás korabeli magyar művelődés kérdéseivel foglalkozott. Tanszékvezetőként alapító szerkesztője lett a Német Filológiai Tanulmányok című évkönyvnek (1965), amit nyugdíjba vonulásáig, 1983-ig folytatott. 1980-ban lett az irodalomtudományok doktora, s bár nyugdíjba vonulása idején a professzor emeritus cím még nem létezett, de később a Kossuth Egyetem Bölcsészettudományi Kara az elsőként megadományozottak között részesítette ebben a kitüntető címben.

Nem voltam német szakos hallgató, de még irodalom szakos sem, aki világirodalmi óráit látogatta volna. Így csak egykori hallgatótársaimtól és később kollégáimtól hallottam óráinak magas szakmai színvonaláról és arról a szakmai közegen is átsugárzó szeretetről, amellyel a német irodalom egyes alakjaihoz közelített. Nem tudta, de nem is akarta leplezni, hogy kik a kedvencei. A 18. század és a weimari klasszikusok iránti tisztelete megfért a Hölderlin iránt érzett rokonszenvvel. Pedig tekintélyt parancsoló határozottságától, magabiztosságától messze állt a német költő tépelődése, pesszimizmusa. Mégis ez a rokonszenv gondolkoztathat el bennünket, hogy vajon az ő határozottsága mögött nem húzódtak-e meg kételyek, időnkénti elbizonytalanodások. Magam emberileg akkor kerültem igazán közel hozzá, amikor a Nyári Egyetem titkáraként tapasztalhattam meg igazgatói s ezáltal vezetői munkáját. Nagyvonalúság és alaposság fonódtak össze, a részletekről való gondoskodás és a nyugodt előrelátás jellemezte ebben a feladatkörben is. Éveken át nagy hatású német nyelvű előadásban beszélt a külföldi közönségnek Debrecen sajátos arculatáról, a „debreceniség" lényegéről (Debrecen – Schicksale einer Stadt). Tudtuk, hogy egy emberöltővel korábban, a harmincas években is részt vett az 1927-es alapítású Nyári Egyetem munkájában, így senki nem lehetett nála hivatottabb a Nyári Egyetem történetének megírására (*Emlékek, adatok és gondolatok – A debreceni Nyári Egyetem hatvan esztendejéről 1927–1987*. Debrecen, 1988). Ő írta az egyetem megalapításának 75. évfordulójára készített összefoglalást (1987) is.

Szikár, elnyűhetetlen, szinte semmit nem öregedő alakja nyugdíjba vonulása után sem tűnt el szemünk elől. Elérhetősége sokáig a Német Tanszék volt, de a könyvtárban vagy éppen a folyosón is lehetett vele találkozni és pár szót váltani. Amikor kora miatt lassan elmaradozott, 90. születésnapját 2002-ben még együtt ünnepelhettük a Germanisztikai Intézetben. A tudományos munkáról fizikai ereje hanyatlásával sem tudott lemondani.

Nem lehetett orvos, pedig az szeretett volna lenni, de betartotta azt az önmaga elé állított követelményt: ott kell helytállni, ahová az ember kerül. Az élet adománya volt, hogy feleségében olyan szellemi társat talált, akivel a munka gondjait is megoszthatta, és akivel együtt gyermekei, a szociológus Dénes és a germanista Eszter, majd unokái érdeklődését, pályaválasztását is kedvezően alakíthatta. Megadatott neki, hogy láthassa fia és lánya tudományos és oktatói pályájának felívelését és két unokája sikeres pályakezdését.

Pedagógusi ars poeticáját az egri Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola fennállásának 50. évfordulóján tartott beszédében így fogalmazta meg: „Pedagógus életem hosszú, sokszor nehéz évei, évtizedei engem arról győztek meg, hogy elsősorban a kiművelt emberfők, esetünkben a pedagógusok fogják a nemzet jövőjét biztosítani. […] Azt is a pedagógusok tudják biztosítani, hogy magyarok maradjunk a kialakuló új világban”.

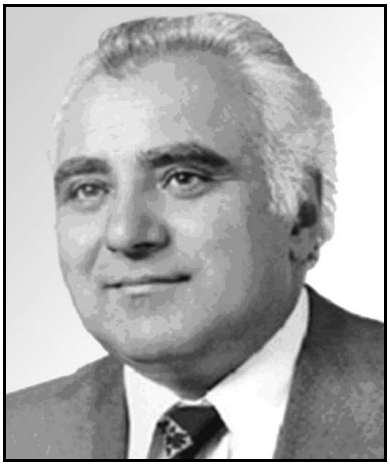
Pályafutása során a Felsőoktatás Kiváló Dolgozója lett, Népköztársasági Érdemrendet és a Szakszervezeti munkáért kitüntetést kapott, tanári életpályája elismeréseként nyugdíjba vonulása alkalmával Apáczai Csere János díjban, majd már nyugdíjasként, 1986-ban a Kossuth Egyetem Pro Universitate díjában részesült.

Források:

Önéletrajzok, pályázatok, interjúk Némedi Lajos hagyatékából; nekrológok; dr. Kornya László visszaemlékezése; Internationales Germanistenlexikon. Berlin–New York év nélkül; Német Filológiai Tanulmányok XXV. (szerk.: Lichtmann Tamás). A 90 éves Némedi Lajos tiszteletére. Debrecen, 2002.

IFJ. BARTA JÁNOS

NÉMETI GÁBOR (Balmazújváros, 1930. december 13. – Hatvan, 2010. május 28.): általános iskolai tanár, középiskolai tanár, igazgatóhelyettes.

Apja, Németi Gábor parasztcsaládból származott, de fűszerkereskedő lett, majd személygépkocsi-fuvarozó, végül államosítás után személygépkocsi-vezetőként ment nyugdíjba. Anyja, Szaleczki Gizella kisiparoscsaládból származott, aki házasságuk felbomlása után vegyeskereskedő lett. A Rákosi-korszakban az üzletét államosították. Éveken át hiába keresett megélhetési lehetőséget, s mivel nem akart gyermekei terhére lenni, véget vetett életének.

Testvére, Adorján középiskolai tanár lett, az apja második házasságából született Margit pedig vállalati ügyintéző.

Első feleségével, Sztankovics Máriával, aki magyar-történelem szakos általános iskolai tanári diplomát szerzett Egerben, 1952-ben kötött házasságot, ő hosszas betegség után, 1981-ben meghalt. E házasságukból két gyermekük született: Zsuzsanna 1953-ban, újságíró lett, és Gábor 1959-ben, ügyvédként dolgozik. Zsuzsa férje, dr. Magyar István Egerben főiskolai tanár, Gábor felesége táblabíró.

Három unokája közül Zsuzsanna az USA-ban készül doktori cím megvédésére, Barbara főiskolai hallgató, Gábor középiskolás.

1985-ben nősült újra, felesége Céhmester Margit középiskolai tanár, akivel 25 évet élt boldog házasságban, segítve egymást jóban-rosszban. Őszinte szeretet kötötte őket össze, kapcsolatu-

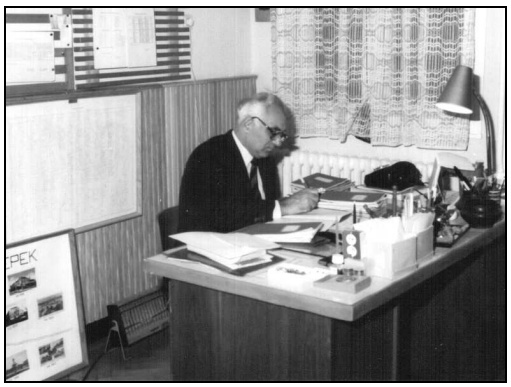
kat kölcsönös tisztelet és megbecsülés jellemezte.
Németi Gábor gyermekkorát a háború nehéz éveiben élte. Szülővárosát is bombatámadás érte, esténként a Debrecent támadó repülőgépek Sztálin-gyertyáinak fényei világították meg az eget. Egy égve felejtett villany miatt ledobott bomba pusztította el Balmazújváros óvodáját és ölte meg az óvónőt és kislányát.
Szülővárosában végezte az elemi és a polgári iskolát, majd a Debreceni Református Kollégium líceumába iratkozott be. Az itt töltött évek meghatározóak voltak a jövőjére nézve is. A kollégium szelleme, tanári karának ösztönzése nyomán szorgalmasan tanult, sokat olvasott a nagykönyvtárban. Itt ismerkedett meg Kodolányi János, Veres Péter, Féja Géza, Darvas József műveivel, zömmel ezek hatására tette magáévá a baloldali nézeteket.
Szerette a népdalokat, közülük sokat ismert, baráti társaságban szívesen énekelte azokat. Mindig a jó hangulat ösztönzője volt. Jó közösségi tagja volt osztályának, segített a rászorulóknak. Az elsők között jelentkezett önkéntes munkára 1948-ban a nagy tiszai árvíz alkalmával, ahol Somorjai László testnevelő tanárunk irányításával a tarpai „talpasok" utódainak mentési munkálataiban vett részt mintegy ötven kollégiumi diáktársával együtt.
Aktív szereplője volt a kollégium sportéletének. Az atlétika és a labdajátékok eredményes versenyzője volt. Városi és országos versenyeken szerzett dicsőséget iskolájának.
A sikeres érettségi után felvételt nyer az Egri Pedagógiai Főiskola magyar-történelem szakára. Az első évben – sok hasonló „egyéb" származású társával együtt – nem kapott kollégiumi felvételt, ezért (hatodmagával) albérleti szobában lakott. Az eredményesen abszolvált évben igazolódott szorgalma, tehetsége, és beköltözhetett a kollégiumba, sőt az alsóbb évfolyamon szemináriumvezetői megbízást kapott a főiskolától. A második évfolyam sikeres teljesítése után két tanszék is felajánlotta, hogy alkalmazza gyakornokként, de az illetékes döntéshozók nem fogadták el a tanszéki javaslatot.
A főiskolai tanulmányok ideje alatt is aktív tagja volt a sport- és közéletnek, a főiskolai MEFESZ, majd a DISZ bizottságában dolgozott.
A pedagóguspályát Verpelét általános iskolájában kezdte el. Egy év múlva kinevezték az egri középiskolai diákotthon igazgatójának. Három hónap múltán azonban két évre tényleges katonai szolgálatra hívták be. Leszerelésekor korábbi állását nem kaphatta vissza, mert azt mással betöltötték. A hatvani diákotthon igazgatói állását ajánlották fel számára. Ezt elfogadta, aminek révén a Bajza gimnázium tanári testületének lett tagja. Munkája mellett megszerezte az ELTE-n a középiskolai történelem szakos diplomát, így szakja tanítására is lehetőség nyílt. 1957-től beosztott tanár, 1968-tól pedig nyugdíjba vonulásáig igazgatóhelyettesként dolgozott.

Ballagás, 1963

Mellékállásban munkatársa lett a hatvani múzeumnak, ahol két ízben évekig az igazgatói feladatokat is ellátta. Munkássága nyomán kibontakozott a városban a honismereti mozgalom, fellendült a múzeumbarátok egyesületének addig stagnáló élete. Helytörténeti kutatásokat végzett, tanulmányokat írt, több munkája, így a Legújabbkori Történeti Múzeum országos pályázatára beadott dolgozata, és a Haza és Haladás alapítvány által kiírt Anyák a történelemben című pályázatra készített tanulmánya első díjat nyert.
1964 óta írt újságcikkeket. Ezek zömmel a Heves Megyei Hírlapban, a Heves Megyei Népújságban, a Heves Megyei Napban és a debreceni Naplóban jelentek meg. Helytörténeti tanulmányai különböző folyóiratokban (Hevesi Szemle, Honismeret, Hevesi Honismeret, Palócföld,

Holocaust) jelentek meg, de közreadta írását az Egri Múzeum Évkönyve, a Heves Megyei Propagandista és a Holocaust című emlékkönyv is.
Több önálló kötete is megjelent, mint Fejezetek a hatvani munkásmozgalom történetéből (1980), a Vasutasok pokoljárása (1992), A hatvani zsidóság története (2004), és a főművének tartott Hatvan város története (2005). Társszerzője volt a Hatvani arcképcsarnok című kötetnek (2007). Önálló kiadványban látott napvilágot a Hatvan földjének lakói a honfoglalás előtt, a Hatvan az 1948/49-es forradalom és szabadságharc idején, valamint a Hatvan a dualizmus időszakában c. terjedelmesebb dolgozata.
Vezette a Bajza József Gimnázium honismereti szakkörét, diákjai közül többen itt ismerték meg a kutató, feltáró, feldolgozó munka alapjait és indultak el a tanári, kutatói pálya felé. Iskolájuk vonzotta a környék tehetséges fiataljait. Rendszeresen tartott felnőtteknek művelődéstörténeti előadásokat.
Számos társadalmi, közéleti tevékenységet végzett diák- és felnőtt élete során, és sokféle vezetői tisztet is betöltött. 1948-ban megválasztották a Diákszövetség Debrecen városi vezetősége, 1950-ben a MEFESZ, 1955-ben a DISZ Bizottság tagjának. Dolgozott a TIT hatvani szervezete elnökségében, volt alelnöke a Történelmi Társulat heves megyei szervezetének, elnöke a Hazafias Népfront városi szervezetének. A Honismereti Szövetség elnökségi tagjává is megválasztották.

Dolgozatjavítás, 1985

Történetírói munkássága, a helyi múzeum gyűjteményében őrzött tárgyak és dokumentumok, a történelem iránt érdeklődők közösséggé kovácsolása révén személye már életében beíródott Hatvan város történetébe.
Németi Gábor szabadidejében szívesen utazott. Sokat járt hivatalos úton vagy magánemberként külországban, így a Szovjetunióban, Bulgáriában a Fekete-tenger partján, Lengyelországban, Csehországban, Szlovákiában, Kárpátalján, Erdélyben, Ausztriában, Németországban, Franciaországban, Svájcban, Luxemburgban, Olaszországban, Törökországban a Rákóczi-emlékhelyeken.
A történelmi múlt emlékhelyei és a művészeti kiállítások megtekintése nyomán gazdagítani tudta szakóráit, élményszerűbbé tehette magyarázatait.
A látogatások alkalmával kapcsolatot igyekezett építeni Hatvan és a megtekintett városok intézményei között.
Idősebb korában hobbijává lett a kertészkedés. Zártkertjükben dolgoztak, pihentek kettesben, találkoztak gyermekeikkel, unokáikkal és barátaikkal. Örömöt okozott számukra a zöldséggyümölcstermelés, a betakarításuk, a télire való befőzés.
Az utóbbi években számos betegség nehezítette mindennapjait. 2007-ben sikeres szívműtéten esett át, majd gyilkos kór támadta meg szervezetét, két gyermeke felváltva szállította Budapestre a kéthetenként esedékes kezelésre. Még betegen is befejezte a középiskolai osztálytársai életútját bemutató Számadás c. kötet összeállítását, amelyet a Református Kollégium jogutódja, a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola adott ki. A köteteket már nem tudta átadni diáktársainak. A soros érettségi találkozó előtt egy nappal győzte le a kór.
Az ifjú korában kialakult baloldali nézetei mellett haláláig kitartott. A közös múlt értékeinek feltárását, szűkebb és tágabb környezete fejlődését tartotta munkássága legfőbb céljának. A közösségért dolgozott egész életében. Emlékét megőrzik művei, barátai, tanítványai, erőt merítenek munkásságából gyermekei és unokái.
Tanári, vezetői és közösségi munkáját mindvégig elismerték. Kitüntetései: Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1971), Szocialista Kultúráért (1977), Hatvan Városért emlékérem (1985), Kiváló Pedagógus (1986), Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1990), Heves Megyéért kitüntetés (2009).

NÁBRÁDI ISTVÁN

O

OBORZIL DEZSŐNÉ Csathó Ida (Nádudvar, 1907. szeptember 30. – Hajdúszoboszló, 1968.): óvónő.

Nádudvaron született. Édesapja, Csathó Géza református kántortanító volt. Édesanyja, Bíró Eszter családi neveltetése polgári szellemiségben történt, szeretetteljes légkörben, ahol öt gyermek nevelkedett. Mindannyian kitartóan tanultak, pedagógus pályára készültek, tanítói, tanári, óvónői képesítést szereztek.

Iskolai tanulmányait a debreceni Dóczy intézetben kezdte, majd Hódmezővásárhelyen fejezte be. Kinevezésekor ő volt a falu első képesített óvónője. Több mint 100 gyermek óvodai nevelését vállalta örömmel és lelkesen. Az óvoda természetes környezetet biztosított nevelési feladatának a megvalósításához, szerény berendezésű tanteremben. Ekkor az óvoda még elsődlegesen gyermekvédelmi, gyermek-menedékházi szerepet töltött be.

Gyermekkorában az éneklés, a zeneszeretet, a hangszeres muzsika mindennapi, örömteli tevékenység volt a nagy létszámú tanítói családban. Életét, érdeklődését az óvónői pályáján ez a sokirányú élmény, gazdag családi légkör meghatározta. Nagyszerűen zongorázott, hegedűjátéka az óvodában elbűvölte a kisgyermekeket. Mint fiatal óvónő kellő komolysággal, kitartással kezdte munkáját.

A férjhez menetel után a családalapítás, majd az anyai teendők miatt munkaviszonyát megszakította, szüneteltette. Amikor férjét, Oborzil Dezsőt – aki pénzügyi revizor volt – az 1945-46-os évben Püspökladányból Hajdúszoboszlóra helyezték, már négy gyermek (Éva, Dezső, Judit, György) édesanyja volt. Sok háztartási teendő és a gyermekek nevelése, tanulásában való segítése várt rá.

A családi lakhely és a körülmények megváltozása, a háború utáni időszak nehézségei, a négy gyerek taníttatása, férjének gyakori munkahelyváltozása, később bekövetkezett halála arra késztette, hogy Hajdúszoboszlón ismét munkát vállaljon.

Ekkor kapott megbízást – 1959-ben – óvónői munkakörbe, a mai Kovács Gyula Napközi Otthonos Óvodába, majd 1961-ben áthelyezést a városi Rákóczi u. 14. sz. alatti óvodába. Mind a két óvoda a helyi alsó fokú nevelés történelmi jelentőségű intézménye, amelyet az Eötvös József-féle oktatási törvényalkotás időszakában gyermek-menedékháznak alapítottak Hajdúszoboszlón, a városi képviselőtestület határozatával.

Az 1961. évtől az új munkahelyén is hittel, tisztességgel, meggyőződéssel folytatta óvónői

munkáját az egyre növekvő létszámú gyermekcsoportban.
A nevelőmunkát 1957-től már az új alapdokumentum szerint végezték az ország óvodáiban, ami alapos reformokat hozott. Változott az óvoda szerepe, a nevelés tartalma, feladata és módszere. A napközis ellátás iránti érdeklődés gyorsan növekedett, a nyitvatartási ideje bővült. Az intézményeknek ezzel együtt a tartalmi, szervezeti munkája is módosult, változáson ment keresztül. A gyermekmegőrző, szociális funkció iskolaelőkészítési, képességfejlesztési óvónői munkává fejlődött. Az óvoda feladata, célja, követelmény-megjelölése lett az új gerince az óvónői tevékenységnek. Ez tudatosabbá tette a nevelőmunkát. Az egész napos óvodai ellátás kibővítette a gyermek-foglalkoztatási lehetőségeket, tág teret biztosított a játéknak, ismeretkörítésnek.
A játékos, derűs munka légkör eredményeket mutatott, az óvoda hosszabb nyitva tartása megnövelte a játékidőt, így a szülők várása nem volt nyomasztó a gyermekek számára. Jó hatással volt ez a neveltségi színvonal emelésére. Énekzenei műveltsége kellemesen színesítette az óvoda életét, sőt a gyermekek képikifejező képességét is fejlesztette az összekapcsolt ábrázolás és zenehallgatás. Eredményesen segítette a gyermekek óvodai élethez való korai szoktatását, egyszóval helyes módszerekkel, tapasztalt anyai érzéssel, óvónői szaktudással nyugtatta a nehezen oldódó 3 éveseket.
Mindezeken túl is szívesen és pontosan, precízen végezte az akkori időszak sok munkáját és körülményes óvodai könyvelési, számadási teendőit a magas óvónői óraszám mellett, külön díjazás nélkül.
Nem volt már fiatal óvónő, amikor Hajdúszoboszlón újra munkába állt, azonban mindig szívesen tette a dolgát, jól alkalmazkodott a változó körülményekhez. Élettapasztalatai is jó gyakorlati értékűek voltak. Helyesen értékelte az óvoda belső szerkezeti, pedagógiai módosulását, valamint a funkció és módszertani átalakulást. Reális tanácsokkal segítette a felnőtt testületi közösségi munkát, a szülők is tisztelettel fogadták véleményét a gyermekek családi neveléséről. Emberi értékeit gazdagság, kiegyensúlyozott magatartás, türelem, alkalmazkodás jellemezte. Ezt a családi neveltetéséből hozta.
Bár szerette a választott hivatását, életének körülményében a gyakori változás, (a költözések, a férje halála, idült légzőszervi betegsége) gyakran akadályozta a munkavégzésében.
1965-ben nyugdíjassá vált. Ezt az életszakaszt rövid ideig élhette, mert 1968-ban eltávozott az élők sorából. Hajdúszoboszlón a köztemetőben van eltemetve.
Emlékezve életére, munkájára, nézegetve a régi óvodai élet fényképeit, úgy él bennünk, mintha ma is itt volna közöttünk. Ránk hagyott emlékei mellett őrizzük lelki gazdagságát, hangszeres játékát, békességes természetét, amely mintaként szolgálhat a mai generáció számára.
Tisztelettel őrizzük emlékét!

Forrás:
- Személyes feljegyzés, lánya, Török Zoltánné Oborzil Judit ny. tanítónőtől
- A Hajdúszoboszlói "Mesevár" Napközi Otthonos Óvoda 100 éves jubileumi emlékkiállítási anyaga (csoportnapló nevelési észrevételei)
- Személyes élmények

KÍGYÓS ISTVÁNNÉ

DR. OLÁH JÓZSEF (Dévaványa, 1930. január 20. – Debrecen, 2008.): középiskolai tanár, igazgatóhelyettes, történész.

Ahogyan szakmai önéletrajzában ő maga fogalmazott – „napjainkra kihaló félben lévő paraszt-kisiparos családban" született.
Apja, a kovácsmesterséget kitanulva, hosszú éveken át az Almássyak uradalmaiban dolgo-

zott. Kitartó, szorgalmas munkája eredményeképpen 1927-ben önálló műhelyt nyitott, de a földműveléstől, a kétkezi parasztmunkától soha sem szakadt el. Felesége örökségével a középparasztok sorába küzdötte fel magát, amiért 1951-ben kulákká nyilvánították. A nehéz paraszti sors ellenére gondot fordítottak két gyermekük iskoláztatására.

Oláh József az elemi és középiskolai tanulmányait Dévaványán és Kisújszálláson végezte, 1949-ben érettségizett.

A „dolgozók államának és országának" értelmiségpolitikájával „összhangban" az orvosi karra jelentkező Oláh József a debreceni egyetem tanári szakára nyert felvételt. Kitartó szorgalmának, no és természetesen intellektuális adottságainak köszönhetően már harmadéves hallgatóként, 1951–től a KLTE Történeti Intézetének demonstrátora lett. Mint a 19. század gazdaság- és társadalomtörténetének vizsgálatára szakosodott munkacsoport tagja korán megismerhette a tudományos munka követelményrendszerét, a levéltári kutatás minden szépségét, nehézségét. Ezt a ragyogóan induló tudományos és oktatói karriert csaknem derékba törte az az 1953–as fegyelmi tárgyalás, ahol osztályidegennek (kulák fiának) bélyegezték. Kiváló tanulmányi eredményére való tekintettel befejezhette az egyetemet, büntetése „csupán" a tandíjmentesség elvesztése volt.

Egy osztályidegen munkába állása éppen a megbélyegzés évében eléggé reménytelennek tűnt. A véletlen, az éppen történelem szakos tanerőt kereső, az 1950/51–es tanévvel induló középiskola, a Vegyipari Technikum oldotta meg ezt a kritikus élethelyzetet. A Nehézipari Minisztérium égisze alatt működő iskola alapvető feladata ekkor az volt, hogy minél nagyobb létszámban középszintű vezetőket (technikusokat) képezzen a dinamikusan fejlődő vegy- és gyógyszeripar számára. Ebbe a vadonatúj intézménybe fogadta munkatársául Ujvárosi Imre igazgató úr a friss diplomást. A kollégák által őszintén becsült és tisztelt „direktor úr" – így szólította mindenki az iskolaalapítót – tudott a pályakezdő Oláh József „osztályidegen voltáról", de emberismerete nem hagyta cserben. A kitüntetéses tanári diplomával rendelkező ifjú tanerő soha nem feledte a direktor úr nagylelkűségét: egy egész életre szóló hűséggel szolgálta a debreceni „vegyit". Első és egyetlen munkahelyéről senki és semmilyen csábító ajánlat nem tudta kimozdítani, évtizedeken át oktatta–nevelte a rábízott tanulókat. Az 50-es évek végére már az ország egyik legrangosabb intézményének számított a debreceni Vegyipari Technikum, pedig a hátrányos helyzetű tanulók beiskolázási kényszerétől se a 60–as, se a 70–es évek nem mentesítették a Csapó utcai – Petőfi téri intézményt. A két postacím egymás melletti emlegetése azért indokolt, mert a tanulókkal való foglalkozás egész napra kitolódott, és az egységes pedagógiai elvek alkalmazását az „egy iskola – egy kollégium" szervezeti keret biztosította. Ennek a pedagógiai komplexumnak lett – rövid időn belül – meghatározó személyisége Oláh József. Tanárként, osztályfőnökként, majd több mint 25 éven át igazgatóhelyettesként képviselte és irányította „a humán szekciót" a vegyipariban, kiválóan, nagyszerűen, a kollégák és a tanítványok tiszteletétől övezve. Erre a legfényesebb bizonyíték az a 2010-ben megjelent, több mint 60 írást tartalmazó emlékkötet, amelyet a pályatársak, a barátok, az egykori kollégák és a tanítványok állítottak össze a példakép tudós–tanár, néhai Oláh József 80. születésnapjára. Négy évtizedes távlatból egy volt tanítványa (ma vegyészprofesszor) „Jóska bácsi" óráit egyenesen „történelemóra álomkivitelben" elnevezeséssel emlegeti. Egy USA-ban dolgozó, de a debreceni Vegyitől soha el nem szakadó kutatóvegyész „Joe bácsi"-t „élő legendának" nevezi, sőt, a felmagasztalásban odáig jut, hogy „a jó tanár szobrát" csakis Oláh Józsefről szabadna megmintázni. Az idealizált képtől egyáltalán nem esnek messze a szakember (egyetemi oktatóként dolgozó professzor) tanáregyéniséget jellemző gondolatai: „Az Ő általa tartott óráknak valami különleges atmoszférája volt. Diákként nehezen tudta meghatározni az ember, hogy ez miből is állt. Csak azt tudtuk, hogy valami különleges dologban van részünk, és ez előbb vagy utóbb elvezetett bennünket az iránta érzett tisztelethez is." Egy másik professzor, aki a kémiatörténetet is oktatja az egyetemen a hallgatóknak, „Jóska bácsi szuggesztivitásáról" és „hallatlan széles körű műveltségéről" elmélkedik. Szinte valamennyi tanítványa köszönettel és hálával emlegeti azt a különleges módszert, amellyel a történelemtanáruk az olvasás szeretetét plántálta beléjük. A tanév utolsó óráján több tucat szakmunka és történelmi regény címe

sorjázott a táblán, tulajdonképpen a „szabadon választható olvasmányok" listája, amelyből egy könyvnek az elolvasása és írásos összefoglalója jeles érdemjegyet hozott a nyári szüneti munkáért. 1+2 könyvnek elolvasásáért és olvasónaplójának elkészítéséért két jeles díszelgett az osztálynaplóban. Ez az egyszerű metodikai fogás visszaigazolhatóan egy egész életre kiható élményt, ismeretet adott a tanulóknak.

Mintaszerűen vezetett óráiba mindig sikerült becsempésznie a történelmet színesítő és elevenné tevő részleteket. Mestere volt egy–egy történelmi kor iránti érdeklődés felkeltésének. A történelmet mint bonyolult és sokszínű folyamatot kezelte a tantárgyak közötti koncentráció segítségével. Széles körű tájékozottsága, műveltsége tekintélyparancsoló volt tanárnak, diáknak egyaránt. Közmegbecsülésnek örvendett, mégpedig azért, mert a szakmai pozitívumok nála nagyon szép emberi tulajdonságokkal párosultak: udvariassággal, az embertársak tiszteletével, őszinte segítőkészséggel, no és nem utolsó sorban szerénységgel. Például csak a legritkább esetekben használta kiérdemelt „dr." címét, mondván: „aki ismer, az tudja, hogy doktorátusom is van, aki meg nem ismer, annak meg fölösleges, hogy tudja."

Megérdemelt pihenés feleségével

Az iskolai elfoglaltságon túli, másik élete szintén a munkáról szólt. Hétvégeken, nyári tanítási szünetekben visszatért a „gyökerekhez", az agrártörténeti kutatásoknak szentelte napjait.

Tehette mindezt azért, mert felesége, családja (Cseh Irén Irma, szintén történelem-földrajz szakos középiskolai tanár, a Tóth Árpád Gimnázium egykori igazgatóhelyettese, fiuk: a jogi végzettségű Oláh Csaba) megértéssel fogadta, a férj és apa „tudománykodását", minden eszközzel támogatta kutatási szenvedélyét.

Oláh József megszállottan forgatta a poros levéltári állagokat, hangyaszorgalommal gyűjtötte tanulmányaihoz a nélkülözhetetlen adatokat. Az összehordott anyagot utána elemezte, táblázatokba rendezte, grafikonokon ábrázolta stb. úgy, ahogyan azt a gazdaságtörténészek szokták. 1958-ban – Szabó István professzor irányítása mellett – igen fiatalon egyetemi doktori címet szerzett „A robotmunka a sárospataki és regéci uradalomban a XIX. század első felében" című disszertációjával. Középiskolai tanársága ellenére a Szabó István egykori tanítványaiból (Für Lajos, Gyimesi Sándor, Hársfalvi Péter, Orosz István, Rácz István, Simonffy Emil, Varga Gyula) szerveződött kutatócsoport tagjaként aktívan dolgozott az agrártörténet addig elhanyagolt területének, „a kettős uradalmak" történetének feltárásában. Miután meggyőződött arról, hogy a Heves, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár és Szolnok megyei levéltárak nagybirtokokra vonatkozó irategyüttessel nem rendelkeztek, a gyulai (Békés megye) levéltárhoz fordult. A kutató próbálkozását itt viszont siker kísérte. A Wenckheim-örökösök domíniumának, az akasztó-vésztői uradalomnak működését sikerült rekonstruálnia, s így lehetőséget teremtett arra, hogy a dunántúli uradalmak (l. Szabad György, Für Lajos feldolgozásait), mellé egy tisztán alföldi nagybirtok gazdálkodása kerüljön bemutatásra. Ezzel a hivatásszeretetből és a permanens tenni akarásból született munkával szerezte meg Oláh József a történelemtudomány kandidátusi fokozatát 1974–ben. („Az akasztó–vésztői uradalmak gazdálkodása a XIX–XX. század fordulóján") Az ilyen típusú agrártörténeti kutatás szervesen illeszkedett ahhoz az 1970-es években indított nagyszabású kutatóprogramhoz, amelyet Erdei Ferenc és Veress Péter személyesen támogatott a magyar agrártársadalom, agrárüzemek (uradalmi és parasztbirtokok) kapitalizmus kori problémáinak feltárása céljából.

Az Oláh József-i agrártörténeti kutatások és eredmények elismerésének legfényesebb bizonyítéka többek között az, hogy az uradalomtörténeti monográfiák, tanulmányok összesített bibliográfiájában olyan szerzőkkel együtt említik a nevét, akik az agrártörténet-írás kiemelkedő személyiségei voltak (pl. Bakács István,

Domanovszky Sándor, Hunya Sándor, Ravasz János, Szántó Imre, Wellmann Imre stb.) ill. akik még ma is az agrártörténet-írásban jeleskednek (pl. Fülöp Éva Mária, Für Lajos, T. Mérey Klára, Orosz István, Szabad György, Tóth Tibor, Zimányi Vera stb.)

Válogatás Oláh József tudományos publikációiból:

Az akasztó–vésztői uradalmak gazdálkodása a XIX–XX. század fordulóján. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1975. 282. (monográfia)

A sárospataki és regéci uradalmak népessége, alkalmazottai, földesura és pénzforgalma a reformkorban. Akadémiai doktori értekezés. Debrecen, 1999.

A sárospataki és regéci uradalmak állattenyésztése a XIX. század első felében. In: Agrártörténeti Szemle 1962/1-2. sz. 234–265.

Föld- és szőlőművelés a sárospataki és regéci uradalmakban a XIX. század első felében. In: Agrártörténeti Szemle 1964/1-2. sz. 189–223.

Bérmunka a parasztbirtokon. In: Agrártörténeti Szemle 1971/3-4. sz. 483–515.

Egy középbirtok gazdálkodása a reformkorban. In: Agrártörténeti Szemle 1984/3-4. sz. 315–401.

A sárospataki és regéci uradalmak településeinek adózó népessége az 1828. évi összeírásban. In: Szabó István Emlékkönyv. Szerkesztette: Kovács Ágnes közreműködésével Rácz István. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 1998. 215-232.

Szirmay András (1656–1728) jobbágyai. In: Hagyomány és történelem. Ünnepi kötet Für Lajos 70. születésnapjára. Szerkesztette: Gebei Sándor. Eger, 2000. 43–60.

Szirmay András gazdálkodása a 17–18. század fordulóján. In: Agrártörténeti Szemle 2001/1-2. sz. 151–220.

Bretzenheim Ferdinánd herceg uradalmainak pénzforgalma. In: Agrártörténeti Szemle 2002/1-2. sz. 211–234.

Bretzenheim herceg udvartartása. In: Agrártörténeti Szemle 2003/3-4. sz. 477–493.

Vadászat, vadgazdálkodás a dobozi uradalomban a 19–20. században. In: Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Tomus XXXIV. Sectio Historiae. Szerkesztette: Besze Tibor – Miskei Antal. Eger, 2007. 271–280.

Az oktatás–nevelés területén végzett kiemelkedő munkájáért – többek között – a Nehézipar Kiváló Dolgozója (1963), az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1969), a Munka Érdemrend ezüst fokozata (1982), Maróthi György–díj (1989), Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1991) kitüntetésekben részesült, tudományos teljesítményéért pedig a közoktatás utolsó évtizedeinek történetében ritkaságnak számító tudományos fokozatot, az MTA doktora címet is kiérdemelte 2002-ben.

Aki pedig a középiskolai tanár – kutató történész tevékenységek között fontossági sorrendet kívánna felállítani, annak Oláh József akadémiai doktori értekezésének a nyilvános vitáján elhangzott beszédéből (2002) idézzünk egy passzust: „Mert az, hogy ki, hol, miben, mit, mennyit produkált, az mindenkor számszerűsíthető. De az, hogy tevékenységével ki mennyire, milyen irányban formálta a vele közvetett vagy közvetlen kapcsolatba kerülők tudatát, alakította a személyiségét, erősítette a kötődését, nos, mindez mérhetetlen. Ez pedig, véleményem szerint, az egyén és a társadalom, a jelen és a jövő szempontjából mindig kardinális kérdés volt és marad.”

Oláh József tudós-tanári tevékenysége sokunk „személyiségét közvetlenül alakította”, munkásságát és emlékét sokan őrizzük, példáját számosan követjük:

Exempli causa – Példának okáért. Emlékkönyv Oláh József születésének 80. évfordulójára. Szerkesztette: Gebei Sándor. Debrecen, Alföldi Nyomda Zrt., 2010.

GEBEI SÁNDOR

ÓPRA BENEDEK (Kézdiszárazpatak [ma Románia], 1907. április 12. – Csíkszereda [ma Románia], 1978. november 25.): középiskolai tanár.

Ki is volt Ópra Benedek, akinek a nevét tanintézmény viseli? Kézdiszárazpatakon született 1907. április 12-én. Édesapja a kézdikővári születésű Ópra Pál tanító, édesanyja a helybeli György Anna tanítónő, aki négy fiúgyermeket szült. A legnagyobb fiú, Ignác az első világháborúban halt hősi halált, Jenő Budapesten, Elek pedig Debrecenben telepedett le. A kis Benedeket az év április 21-én Balogh Ignác akkori plébános részesítette a keresztség szentségében.

Gyermekkora nagymértékben meghatározta felnőtt életét, személyiségét. A falusi élet, a meleg családi fészek és a kemény fizikai munka nevelte igazi emberré Ópra Benedeket.

A közigazgatásilag Kézdiszentlélek községhez (Románia, Kovászna megye) tartozó kézdiszárazpataki általános iskola Márton Emil ny. igazgató-tanító javaslatára 2001. május 26-a óta viseli egykori diákja, Ópra Benedek nevét, azóta áll falán Vetró Bodoni András kézdivásárhelyi szobrász domborműve.

Elemi tanulmányait szülőfalujában, a felekezeti iskola faépületében végezte. Édesapja és annak pedagógus társai hamar felfigyeltek Benedek kivételes tehetségére. A négy elemi osztály befejezése után a kézdivásárhelyi-kantai Római Katolikus Főgimnáziumba került, ahol 1926-ban érettségizett, majd 1928-tól felsőfokú tanulmányait Kolozsvárott, a Ferdinánd király nevét viselő egyetemen folytatta. Itt szerzett 1932. január 30-án francia, magyar és román szakos tanári oklevelet. Közel egyéves franciaországi tanulmányútját követően, melynek során mint ösztöndíjas francia nyelvtudását tökéletesítette, 1932 decemberében végleg Erdélyben, a szülőföldjén telepedett le.

Tanári pályafutását a székelyudvarhelyi Római Katolikus Gimnáziumban kezdte el, a következő tanévben, 1934-ben már a csíkszeredai Római Katolikus Főgimnáziumban – a mai Márton Áron Középiskolában – oktatott magyar és francia nyelvet. Eredményes oktatói-nevelői munkát végzett, egykori tanítványai nagy szeretettel és tisztelettel emlékeznek ma is egykori tanárukra. 1941 és 1944 között Csíksomlyóra helyezték, ahol iskolaigazgatóként végzett igen eredményes munkát. 1944-ben Foksányba rendelik munkaszolgálatba, ahol árkokat ásattak vele. Kétévi kemény fizikai munka után, 1946-ban újra a csíkszeredai iskola tanára, ahonnan 1948-ban ismét távozni kényszerül, mivel a kommunista hatalom megszüntette az egyházi iskolát.

Az 1949-es tanévet már Brassóban, az Elektrotechnikai és Fémipari Középiskolában kezdte meg, ahol magyar irodalmat tanított. 1955-ben az állam megszüntette ezeket a középiskolákat, így az akkor 4. számú vegyes líceumba (a mai Áprily Lajos Középiskolába) került, ahol estis diákokat is tanított. Brassói évei alatt sem feledkezett meg szülőfalujáról, amikor tehette, hazalátogatott, és a tehetségesebb szárazpataki tanulókat felpártolta, brassói középiskolák felé irányította.

És hogyan alakult a magánélete? Először egyetemi hallgató korában nősült, Irina Magda évfolyamtársát vette feleségül. Tőle később elvált, és Brassóban 1954. január 24-én feleségül vette Ambrus Irén tanítónőt. 1954. május 4-én megszületett egyetlen gyermekük, Enikő, de kilenc hónapos korában elhunyt. Nem sokkal házasságkötésük után, 1957-ben a feleséget a férj miatt kizárták a tanügyből, és csak a válás kimondása után vették vissza, ahol 1978-ig, nyugdíjazásáig dolgozott.

Ópra Benedek Brassóban szívügyének tekintette a szórványban élők sorsát, magyarságuk megőrzésében próbált segítségükre lenni. Brassó megyében közismert volt az általa vezetett irodalmi kör.

Életében a fordulópontot, illetve a súlyos megpróbáltatásokat az 1956-os magyar forradalom

és szabadságharc jelentette A magyarországi szabadságharc leverése napján, 1956. november 4-én Brassóban megalakult az Erdélyi Magyar Ifjak Szövetsége (EMISZ). Elnöknek Orbán Lászlót, titkárnak pedig Lay Imrét választották. Ez volt a legjelentősebb 1956-hoz kapcsolódó erdélyi szervezkedés, mely kizárólag a Székelyföldet próbálta átfogni. Alapító tagjai főleg közép- és szakközépiskolások voltak, de csatlakoztak hozzájuk református, unitárius és római katolikus lelkészek, teológusok, tanárok, gazdálkodók stb. Az EMISZ-szel kapcsolatosan a román szekuritáté a megtorlás évei alatt több mint ezer embert hurcolt meg, s közülük hetvenhetet állítottak katonai törvényszék elé és ítéltek nehéz börtönévekre. Ópra Benedeket 1956 őszén tanítványai arra kérték, vegyen részt szervezkedéseikben, az EMISZ munkájában. Ópra Benedek óva intette a fiatalokat a rájuk leselkedő veszedelemtől, és valójában nem vett részt szervezkedéseikben, mégis 1958-ban váratlanul Bukarestbe, a tanügy-minisztériumba rendelték, ahol október 24-én a vasútállomáson letartóztatták és a brassói szekuritátéra vitték. A kirakatpert 1959. március 9. és 19. között Marosvásárhelyen tartották meg. A kolozsvári katonai törvényszék bírói tanácsa a hírhedt Macskássy Pál szabóinasból lett hadbíró őrnagy elnökletével döntött az EMISZ-esek sorsa felett, súlyos börtönévekre ítélve őket. Ópra Benedeket négy társával együtt hamis vádak alapján huszonöt év szigorított kényszermunkára és teljes vagyonelkobzásra ítélték. Az ítélet kihirdetésekor is legendás emberi tartásról tesz tanúságot, amikor az utolsó szó jogán azt mondja:
„Ezek a gyermekek nem hibásak, – ezeket én neveltem magyarnak.”
Börtönéveinek nagy részét a Duna-deltában, a Peripraván levő internálótáborban és a szamosújvári börtönben töltötte. A sors kegyetlen fintora, hogy Ópra Benedek Peripraván nádvágás közben összetalálkozott Macskássy Pállal, egykori hóhérjával, aki szintén börtönbüntetését töltötte.
1964. július 29-én közkegyelemben részesült. Hat év börtönbüntetés után Ópra Benedek Brassóban ismerősöknél, barátoknál talált ideiglenes otthont, majd visszaköltözött volt feleségéhez, Ambrus Irénhez. A tanügybe többé nem fogadták vissza, ezért Brassóban szakképzetlen munkásként dolgozott egy esztendőt, majd 1965-ben Csíkszeredába, volt felesége szüleinek a házába költözött, és talált magának egyik volt tanítványa segítségével új munkahelyet a faipari vállalatnál. Ambrus Irént munkahelye Brassóhoz kötötte, csak a hétvégeket tölthették együtt. 1968-ban nyugdíjazták. Nyugdíjas éveiben gyakran járt haza szülőfalujába, igyekezett rendbe hozni a szülői házat, mivel dédelgetett terve volt végleg hazaköltözni Szárazpatakra. Felesége csak 1976-ban, nyugdíjazása után költözhetett Brassóból végleg Csíkszeredába. Itt hunyt el Ópra Benedek 1978. november 25-én.
A harmincöt pap által celebrált temetésen, aki tehette az egykori tanítványok közül Erdélyből és Magyarországról, mind megjelent, és az 1948-ban végzett diákjai vitték vállukon a koporsóját, sírjánál pedig Miklós Elek plébános mondott búcsúbeszédet.

A kézdiszárazpataki iskolások megkoszorúzzák az emléktáblát

1996-ban, az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 40. évfordulóján Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság akkori elnöke posztumusz kitüntetésben részesítette.
Az egykori Ópra-birtok festői helyen, egy fenyves alatt és patak mellett található. A ház viszont romokban hever. Ha Ópra Benedek szülőházát már nem is lehetett megmenteni a pusztulástól, legalább az Ópra-birtokot kellene közös összefogással megmenteni az utókor számára. Az „igazság szolgájának” emléke erre kötelezi szülőfaluját.

IOCHOM ISTVÁN

DR. ÓRIÁS NÁNDOR (Gyulafehérvár [ma Románia], 1886. október 24. – Kaposvár, 1992. március 21.): intézetigazgató, egyetemi tanár.

Az elemi iskola négy osztályának elvégzése után szülővárosa római katolikus főgimnáziumába iratkozott be, ahol 1903-ban érettségizett. 1903 őszétől 1906-ig a bécsi császári és királyi Tudományegyetem Hittudományi Karán három évet végzett el. Ezt követően hazajött Magyarországra és beiratkozott a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, ahol öt félév elvégzése után a latin-történelem szakcsoportból középiskolai tanári alapvizsgát tett.

Bölcsészkari tanulmányaival egyidőben a jogi karra is járt, ahol letette az első alapvizsgát. Majd jogi tanulmányait a kolozsvári tudományegyetemen folytatta. Az egyetem jogi karán végzett tanulmányainak befejezése után 1911-ben állam-, 1913-ban pedig jogtudományi doktorátust szerzett.

Az államtudományi szigorlat letétele után 1911 októberétől ügyvédjelölt volt a fővárosban. 1912. május 28-tól a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban kapott állást. Az év májusában a minisztériumban fizetéstelen, 1914 márciusától pedig segédfogalmazó lett.

1914 őszén fordulat következett be életében. Kérelmét elfogadva az Egri Római Katolikus Jogakadémián a római jog tanárává választották meg. Az 1918-19-es forradalmak időszakában a keresztény-nemzeti irányzat híve volt. 1919. március 29-én a budapesti tudományegyetemen kánonjogi tudorrá avatták. A jogakadémia oktató-nevelő munkájába az 1914-1915. tanév második felében kapcsolódott be. Az 1915-től 1939-ig terjedő időszakban az intézményben az első évfolyamon az I. és II. félévben főkollégiumként adta elő a római jogot. Ezen kívül minden félévben hirdetett a római jog tárgyköréből speciálkollégiumokat is. Sokoldalúságából következően több esetben szaktárgyán kívül még más tárgyak oktatását is rábízták. Előadta a büntető anyagi jogot, a pénzügytant, az állam- és számviteltant, az adótant, a közgazdaság történetét, az egyházjogot, valamint a magyar alkotmány- és jogtörténetet.

1930-ban a pécsi egyetemen egyetemi magántanári címet szerzett. A magántanári cím megszerzése után egyetemi tanári meghívásáig 14 féléven át tartott előadásokat a pécsi egyetemen. Az egri intézetben való oktató-nevelő munkáján kívül egyéb feladatokat is végzett. Egyidőben ő látta el a kar jegyzői teendőit, volt kari pénztáros is. Kartársai bizalmából elnyerte az ifjúsági vezetői tanári címet. Ifjúsági vezető tanárként lelkesen dolgozott a Jogakadémiai Körben is. Az 1920-as évek elején ő kezdeményezte a jogakadémián az emerikánás mozgalmat (Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Bajtársi Szövetsége). 1921. december 11-én alakították meg az akadémia diákjai a szervezet Agria corporatióját, amelynek célja a keresztény Magyarországért vívott harc volt. Az 1933-1934-es tanévben a jogakadémián megszervezték a Schola Emericánát, amely lényegében katolikus világnézeti iskola volt. Célja: előkészíteni az ifjúságot a világnézeti harcokra, a katolicizmus védelmére.

Óriás Nándor részt vett a Jogakadémia Baráti Szövetségének munkájában is. 1935. november 30-án a szövetség ünnepi ülésén elhangzott felszólalásában a katolikus egyetem gondolatát hangsúlyozta.

1934. november 12-17-e közötti napokban Rómában tartózkodott a Pápai Intézet Nemzetközi Jogászkongresszusán, amelynek egyetlen hazai előadója volt. A kongresszuson Óriás Nándor A szabadságeszme a justinianusi jogban címmel tartott nagy feltűnést keltő előadást ékes latin nyelven. A római jog tanulásának jelentőségét egész élete során hangsúlyozta. Ezzel kapcsolatos gondolatait először összefoglaló jelleggel a jogakadémia 1934-1935. évi záró ünnepélyén

fejtette ki „A római jog tanulásának mai jelentősége” című előadásában. Sokoldalú tevékenysége elismeréseképpen az érsek 1935 januárjában munkásságát elismerő levelet küldött neki, amelyben megállapította, hogy „Komoly önképzésével és tudományos felkészültségével joglíceumomnak mindenütt, legutóbb az Örök Városban rendezett egyházjogi kongresszuson tartott előadásával becsületet szerzett.”.

Miután 1921-ben az érsek megalapította az Egri Római Katolikus négyévfolyamú fiú felsőkereskedelmi iskolát, 1923-ban a főpásztor annak igazgatójává nevezte ki. Intézetigazgatói évei alatt számos esetben fejtette ki nevelési és oktatói, didaktikai elveit, amelyek mindmáig tanulságosak. Széchenyi szellemében alapvetőnek tartotta a nemzeti öntudat fokozását. Szerinte ennek a tanári munkában szilárd kötelességtudattal kell párosulnia. Számos esetben hangsúlyozta, hogy a nevelők törekedjenek nemzeti nagyjaink gondolatainak közkinccsé tételére, különös tekintettel Széchenyi István munkásságára. A hazafias nevelés érdekében alapvetőnek tartotta a történelem mély ismeretét. A történelmi ismereteken nemcsak az ország históriájának elsajátítását értette, hanem a helyi múlt ismeretét is. Ennek érdekében 1934-ben javaslatára az intézményben bevezették a városismeret című egy órás tárgyat. Nagyra értékelte Gárdonyi Géza munkásságát, akinek életműve Egerben tetőzött be. Ezért felkérte az intézet irodalom szakos tanárait, hogy a 4. évfolyamon a magyar irodalom ismertetését mindig Gárdonyi Géza munkásságának bemutatásával kezdjék el.

Igazgatóként rendkívül fontosnak tartotta, hogy az intézetben jó kereskedelmi szakembereket neveljenek. Ezért kifejezésre juttatta ama nézetét, hogy a „tanárnak le kell mondania az anyagi jólétről, s ideális célok érdekében kell munkálkodnia. Szem előtt kell tartania azt, hogy a kereskedelmi iskolából kikerült ifjúságnak szüksége van alapos általános intelligenciára, hiszen ez szakiskola, s közvetlenül az életre készít elő.” Az osztályokban folyó munka karmestereinek az osztályfőnököket tartotta. Mint kiváló nevelő azon óhajának adott kifejezést, hogy az iskolában „erkölcsfejlesztő tevékenység is folyjék”. A szülőkkel való kapcsolat érdekében az intézetben már igazgatóságának első évében rendszeresítette a szülői értekezleteket. A nevelőmunka szempontjából fontosnak tartotta az egyensapka bevezetését. Világosan látta, hogy rendkívül fontos a tanuló külseje, helyes testtartása. Az osztályfőnököket arra kérte, hogy „hassanak oda, hogy a növendékek a tantermek és folyosók tisztaságára a legnagyobb gondot fordítsák.”

Óriás Nándornak nemcsak nevelési elvei tanulságosak a ma számára, hanem didaktikai elvei is. A tanári munka alapvető követelményének tartotta az órára való állandó lelkiismeretes felkészülést. Törekedjék a tanár arra, hogy beleélje magát a diák gondolatvilágába, igyekezzék ennek megfelelően tartani magyarázatát. Hangsúlyozta, hogy a tanár mindig nyugodt és kedélyes legyen az órán. Elvárta, hogy kollégái a tanórát minél gazdaságosabban, a „végletekig menő pontossággal” tartsák meg. A gazdaságos időkihasználásából következett, hogy szerinte a tanári munkának nagyon intenzívnek kell lennie. Ebből következően az oktató egy percre sem engedheti ki az osztályt a kezéből. Az új anyag tárgyalásakor nem tartotta helyesnek a kérdve kifejtő módszer túlzott előtérbe helyezését. A tananyag jobb megértése érdekében arra kérte kartársait, hogy sohase feledkezzenek meg a szükséges és lehetséges szemléltetésről. Szem előtt tartva azonban azt a követelményt, hogy „a szemléltetés nem önmagáért való és csak akkor gyümölcsöző, ha szorosan a tárgyhoz kapcsolódik.”. Nagyon fontosnak tartotta a gyenge tanulókkal való állandó foglalkozást. Szerinte a tananyag alapvető tételeinek a gyenge tanulókkal való megismertetése múlhatatlanul fontos követelmény. Hangsúlyozta azt is, hogy „minden tantárgy ismeretanyagának bizonyos minimumát a leggyengébb tanulóknak is feltétlenül el kell sajátítania.”. Nagyon fontosnak tartotta az iskolai dolgozatokat. Ezzel kapcsolatban elvárta kartársaitól, hogy egy napon csak egy dolgozatot írassanak. Megkövetelte ezek fokozottan gondos javítását nemcsak a magyar tanároktól, hanem a más tárgyakat oktató nevelőktől is.

Mivel az iskolában kereskedelmi szakembereket neveltek, ezért felhívta a kollégái figyelmét arra, hogy az „írásbeli dolgozatok külső kiállítására különös gondot fordítsanak.” Elvárásai között szerepelt, hogy a nevelők nagy súlyt fektessenek a feleltetésre. A tanároknak meg kell követelni, hogy a tanulók egy-egy kérdésre

mindig összefüggő feleletet adjanak. Külön foglalkozott az osztályozás kérdésével. Ezzel kapcsoltban megjegyezte, hogy nem szabad a tanulókat a tanulásra a megérdemeltnél szigorúbb osztályzással serkentenie. Többször foglalkozott a tanulók otthoni munkájának kérdésével is. Ezzel kapcsolatban az volt az álláspontja, hogy a tanítás egész menetében ügyelni kell arra, hogy a tanulóknak óra végén semmi kétségük ne legyen arról, hogy mi lesz az otthoni teendőjük. Az intézmény jellegéből következően nagy jelentőséget tulajdonított a számtan tanításának. Hangsúlyozta, hogy e tárgy oktatása során arra kell törekedni, hogy a fejben való számolást minél sűrűbben alkalmazzák.

Ebben az időszakban minden kereskedelmi iskolában, így Egerben is idegen nyelvként a németet oktatták. Ezt iskolájában javaslatára 1929-ben vezették be. A német nyelv tanításában fontosnak tartotta, hogy a tanár nagy gondot fordítson a tanulók szókincsének folyamatos gyarapítására. Azt is elvárta, hogy e nyelv hatékony tanítása érdekében a tanár követelje meg a tagolt, jól érthető beszédet, illetve olvasást. Nagyon lényegesnek tartotta a tanítás folyamatában a tárgyak közötti koncentrációt. Ennek érdekében arra törekedett, hogy a rokon tárgyak egy tanár kezébe kerüljenek. Különösen fontosnak tartotta ezt a közgazdasági tárgyak esetében. Nagyon lényegesnek tekintette, hogy a tanárok jól ismerjék egymás munkáját. Ennek érdekében állandóan hangsúlyozta, hogy kollégái egymás óráit minél sűrűbben látogassák.

Óriás Nándor, mint hallatlanul precíz ember, nagy gondot fordított az iskolai adminisztrációra. Kérte kartársait, hogy a tanítási órák anyagát pontosan jegyezzék be a haladási naplóba. A rendszeres munka fontos feltételének tekintette a tanulók folyamatos iskolába járását, s ennek érdekében megkövetelte az iskolai mulasztások szigorú ellenőrzését. Az iskolai oktató-nevelő munka színvonalának folyamatos emelése érdekében 1929-ben az intézményben bevezette a módszeres értekezletek rendszeres tartását.

Intézetében az igazgatói funkció ellátásán kívül kis óraszámban tanított is. Oktatott közgazdasági, kereskedelmi és jogi ismereteket. Iskolájában kívül tanított az Angolkisasszonyok Női Felsőkereskedelmi Iskolájában is. Munkájával a felső tanügyi hatóságok mindig elégedettek voltak. Igazgatói működését mélységes emberszeretet hatotta át. Mindenekelőtt jó ember volt, akinek ajtaja mindig nyitva állt azok előtt, akik kérni jöttek, és sohasem tudott nemet mondani, amikor segítséget kértek tőle. Különösen tette ezt az Erdélyből származó, rossz anyagi körülmények között élő szülők gyermekével. Munkája során sohasem beszélt emelt hangon, de a legpajkosabb diák is meghunyászkodott, amikor szemükbe nézett. Akit az igazgató irodájába valamely csínytevés után berendelt, az a tanuló az irodát olyan megszégyenülten hagyta el, minden retorzió nélkül, hogy többet nem követett el inkorrekt magatartást. A tanulókat valósággal fanatizálni tudta lebilincselő modorával, hatalmas tudásával, közvetlenségével, kedves humorával. Pedagógiájának vezérelve az őszinteség és a korrektség volt. A jó értelemben vett gentlemanséget igyekezett a növendékekben elhinteni. Mint tanár a tanítás művésze volt. Elsősorban a gyenge tanulókkal foglalkozott, mert azt tartotta, hogy a jók úgyis elsajátítják az anyagot. Módszerének fő elve a fokozott felelősségre való nevelés volt. Kollégáit is állandóan ebből a szempontból értékelte. Nemcsak szavakkal áldozott a tanári hivatásnak, hanem a gyakorlatban is. Ennek érdekében jogakadémiai kollégái egy részét is bekapcsolta az intézet munkájába. Ezzel párhuzamosan pedig néhány kollégájának kieszközölte, hogy a jogakadémián is működhessenek. Szorgalmazta, hogy tanártársai részesei legyenek a közéleti munkának. Ebből következett, hogy szinte valamennyi munkatársa ott volt egy-egy társadalmi testület vezetőségében.

Kereskedelmi iskolai igazgatói működésének legnagyobb teljesítménye az egészséges közszellem volt, amelyet a tanári testületben és az iskolában megteremtett. Kollégáit a legnagyobb megbecsülésben részesítette, meleg barátságával tüntette ki. Megosztotta velük minden gondját, baját, örömét és bánatát. Azonnal észrevette, ha valamely kartársának gondja volt, és mindent megtett ennek megszüntetése érdekében. Új tanárok alkalmazásánál mindig tekintetbe vette a tanári kar véleményét. Ennek a megértő bánásmódnak volt a természetes következménye, hogy az intézetében sohasem dolgoztak „favágó lelkületű" tanárok. Elérte azt, hogy kollégái a tanév egész folyamatában jó kedvvel dolgozzanak. Jellemző volt rá, hogy őszintén becsülte a más felfogást és mások meggyőződését. Nem csoda, hogy kollégái őszinte szeretettel ragasz-

kodtak hozzá. „Az igazgató úr megszólítás egyet jelentett nála az édesapám megszólításával” – emlékezett vissza egyik kollégája.

Áldozatos igazgatói munkája elismeréseképpen 1935-ben a vallás- és közoktatásügyi minisztertől megkapta a tanügyi főtanácsosi címet. 1939-ben e miniszter kinevezte a Miskolci Tankerületi Főigazgatóság hatáskörébe tartozó tankerületi közoktatási tanács tagjává.

Óriás Nándor ízig-vérig közéleti ember volt. A proletárdiktatúra bukása után aktívan rész vett a nemzeti újjászületés munkájában. Ennek egyik megnyilvánulása a Keresztény Szociális Gazdasági Párt tevékenységébe való bekapcsolódása volt. 1919. szeptember 21-én jelen volt e párt egri szervezetének alakuló ülésén, ahol egyik alelnökké választották meg. Bekerült a párt megyei végrehajtó bizottságába is. 1923 januárjában a Magyar Országos Véderőegylet egri szervezete közgyűlésén annak egyik alelnökévé választották. 1939. február közepén az Egri Sport Egyesület újjáválasztott vezetőségének társelnöke lett. Tagjává választotta az egri városi képviselőtestület is. 1924-ben bekerült a testület színügyi bizottságába, 1932-ben pedig az egészségügyi szakosztály tagjává is megválasztották. A képviselőtestület munkájában Egerből való távozásáig, 1939 októberéig vett részt. A testület 1939. október 28-i rendkívüli ülésén mondta el hattyúdalát a város harmadik negyedévi jelentéséről, amely rendkívül tárgyilagos volt. A jelentés megállapította, hogy abban túlteng „a józan materializmus, mintha a városnak csak anyagi javai volnának.”. Hiányolta a dokumentumból, hogy nem foglalkozott a lengyel menekültek helyzetével, a kulturális élettel, valamint az idegenforgalom kérdéseivel.

1926 októberében elnökévé választotta a Telekessy István öreg cserkészcsapat. Tagja volt az Egyházmegyei Takarékpénztár Felügyelő Bizottságának, s igazgatósági tagja az Egri Keresztény Sajtószövetkezetnek. 1929 decemberében elnökévé választotta az Egri Műkedvelők Köre. 1939-ben pedig tagja lett az Egri Szegénygondozó Nagybizottságnak is.

Közéleti tevékenységének lényeges része volt ismeretterjesztő munkássága. Egri évei alatt több helyi kulturális, szociális testületben tartott ilyen előadásokat, különös tekintettel a katolikus legényegyletre. Katolikus legényegyleti előadásaival párhuzamosan meghívást kapott az Egri Keresztény Iparos Körbe is. Előadásokat tartott ezen kívül az Egri Keresztény Szociális Egyesületben, az Egri Szociális Misszió Társulatban és az egri leányklubban is.

Szervezőkészségét a helyi sajtó irányítói is honorálták. 1925 elején az Egri Keresztény Sajtószövetkezet igazgatója felkérte az Egri Népújság főszerkesztői teendőinek ellátására. Ezt a funkciót 1925. január 25-től látta el, 1927. június 19-ig.

Miután 1939 nyarán a Pécsi Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának római jogászprofesszora nyugállományba vonult, a megüresedett tanszékre a Kari Tanács 1939. június 23-i rendkívüli ülésén az egyetem rendkívüli tanárának hívta meg. A kar javaslata alapján a kormányzó kinevezte egyetemi tanárnak. Óriás Nándor a pécsi jog- és államtudományi kar tanáraival először az 1939. szeptember 28-i rendes kari ülésén találkozott, miután a kar dékánja bemutatta őt kartársainak.

Pécsi egyetemi tanári munkája életében új fejezetet jelentett. Már hosszú évek óta arra vágyott, hogy egyetemi tanár lehessen. Ez nem véletlen, hiszen az egyetemi képzésnek rendkívül nagy jelentőséget tulajdonított. Ennek fontosságáról vallott nézeteit külön tanulmányában is kifejtette, amely a Pannónia című helyi folyóirat 1941-1942. évfolyamában látott napvilágot Egyetem és társadalom címmel. Tanulmányában összefoglaló jelleggel máig ható érvénnyel állapította meg, hogy „a magyar egyetem nemcsak igényli a nemzet jó szándékú és áldozatkész érdeklődését, de arra a legteljesebb mértékben méltó is.”

A jog-és államtudományi kar 1940. február 13-i rendes ülésén előterjesztették egyetemi rendes tanárnak. Az előterjesztés alapján az egyetemi tanács az év október 19-i ülésén egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezését javasolta a szokások szerint a kormányzónak, amely meg is történt.

Az 1944-1945-ös tanévre megválasztották a kar dékánjának. Dékán lett az 1945-1946-os tanévben is. Pécsi egyetemi évei alatt a római jogi főkollégium előadásai mellett kis kollégiumokat is tartott. Mint széles érdeklődésű tanár, oktatott szaktárgyán kívül pénzügytant, lélektant. Sőt, szociális tanfolyamot is vezetett. 1942 júniusától igazgatója lett a Keszthelyi Nyári Egyetemnek. Ugyanekkor az egyetemi Keszthelyi Diáküdülő igazgatói tisztségét is ellátta.

Az 1940-es évek végén bekövetkezett rendszerváltás hazánkban sem kedvezett a római jog oktatásának. Ezt bizonyítja, hogy a tárgy fő- és kiskollégiumainak óraszámát felére csökkentették. Ő azonban a kedvezőtlenné váló feltételek ellenére továbbra is színvonalasan oktatta a karon a római jogot segédszemélyzet nélkül. Az 1950-es évek elején őt is elérte a bizalmatlanság légköre. 1955-ben „reakciósnak" tekintve nyugállományba helyezték. Ezt követően még hosszú évekig élt feleségével Pécsen. Nyugdíjas éveiben sem lett magányos. Élete végéig körülvették tanítványai, akik még Egerből is felkeresték. Élete vége felé utolérték a megbecsülés külső jelei is. 1978-ban az egyetem rektora, volt tanítványa meghívta a hajdani tanárokat és hallgatókat tömörítő baráti társaság alakuló ülésének elnökségébe. 1986 februárjában 100. születésnapja alkalmából II. János Pál pápa a Szent Gergely Lovagrend parancsnoki fokozatával tüntette ki. Ugyanez évben az egyetem rektora a Pro Universitate Emlékérmet adott át neki.

Az 1992. évi Pedagógus Napon a köztársasági elnök a Magyar Köztársaság Zászlórendjét adományozta, Pécs város pedig díszpolgári címmel tüntette ki. Élete utolsó időszakát rokonai körében töltötte, Kaposváron. Itt érte a halál 1992. március 21-én, életének 106. évében. Még ebben az évben az Egri Városszépítő Egyesület az Érseki Palota falán, ahol egri éveiben lakott, emléktáblát helyezett el tiszteletére. Az Egri Közgazdasági Szakközépiskola tiszteletére minden évben Óriás Nándor emlékplakettet adományoz. A Magyar Jogász Egylet Heves Megyei Szervezete pedig évenként megrendezi a róla elnevezett jogásznapokat.

Irodalom:

- Farkas András: In memoriam Óriás Nándor (Heves Megyei Hírlap, 1992. ápr. 4-5.)
- Szecskó Károly: Óriás Nándor élete és munkássága. Eger, 1998.

SZECSKÓ KÁROLY

P

PÁL SÁNDORNÉ Hajzer Ilona (Balmazújváros, 1950. november 14. – Balmazújváros, 2009): tanító.

Édesanyja, Gém Ilona háztartásvezetőként, édesapja, Hajzer Ádám kőműves kisiparosként dolgozott, és nevelték két gyermeküket, Ilonát és testvérét, Ádámot.

Hajzer Ilona általános iskoláit Balmazújvároson végezte, és mint kiváló tanuló, továbbtanult az akkor induló balmazújvárosi gimnáziumban, mely később Veres Péter nevét vette fel. Tanulmányi eredménye itt is nagyon jó volt. S mivel már kisiskolás korában vonzódott a pedagóguspálya felé, már akkor „tanító néni" szeretett volna lenni, így érettségi után természetes volt, hogy tanítónak jelentkezett.

1969-ben sikeres felvételi vizsgát tett a Debreceni Tanítóképző Intézetben. Nappali tagozaton végzett, és 1972-ben szerezte meg diplomáját. Ősztől tanítani kezdett abban az iskolában, ahol diák volt, a Debreceni Úti Általános Iskolában, amelynek mai jogutódja a Központi és Petőfi Sándor Kistérségi Általános Iskola. Ennek az iskolának az elődeiben (4. számú, ill. Kossuth Általános Iskolában) dolgozott 20 évig.

Mint kezdő pedagógus hamar beilleszkedett a kollektívába, volt tanárai között hamar megtalálta helyét. Munkáját mindig lelkiismeretesen, gondosan felkészülve igyekezett végezni. Felmenő rendszerrel a 3-4. osztály vezetését bízta rá az iskolavezetés, ez a korosztály állt közelebb egyéniségéhez. Keze alól kikerült tanítványai a felső tagozatban, de magasabb iskolában is kiválóan megállták helyüket. Rendkívül sokat adott arra, hogy órái érdekesek, színesek legyenek. Változatos szemléltetéssel, sok játékkal motiválta a gyerekeket. A tehetséges tanulókkal, de a hátrányos helyzetű lemaradó tanulókkal is egyénileg foglalkozott. Így osztályaiban nem volt nagy lemaradás vagy bukás. Minden írásbeli munkája nagyon precíz, pontos volt, tanítványai is átvették tőle a szépírást, az igényes munkavégzést. Diákjai kimagasló eredményeket értek el vers- és mesemondásban, helyesírásban. Egyik kedves tanítványa, *Soróczki Pintér Ágnes*, aki szintén pedagógus lett, így emlékezik tanítójára:

„Mikor gyakorló pedagógusként visszagondolok alsós osztályfőnökömre, Ica nénire, egy kedves és gyermekszerető tanító néni képe jelenik meg előttem, aki a tanító-nevelő munkát a szeretet irányából közelítette meg. Ilyen szellemben adta át nekünk a tudást, alapozta meg készségeinket. Minden gyermekre kiterjedt a figyelme, megértő volt, soha nem kiabált. Az órák nyugodt hangulatban teltek. Szívesen vitte az osztályt kirándulni, az egri kirándulásunk emlékét egy, a vár bejárata előtt készült, jól

sikerült fénykép is őrzi. Vele kapcsolatos legszebb emlékem, nekem személy szerint mégis azokhoz az órákhoz fűződik, mikor együtt készültünk a vers- és mesemondó versenyekre, gyakoroltuk a verseket, meséket. Legemlékezetesebb ezek közül 4. osztályban volt, mikor a választás Csukás István szerzeményére, a Sün Balázsra esett. A verseny végén együtt örültünk a sikernek. Emlékezetemben Ica néni mindig az a szép és kedves, hosszú szőke hajú tanító néni marad, aki akkor volt, mikor mi kisdiákok voltunk."

1980-ban az új tanterv bevezetésével szükségessé vált az orosz nyelv tanítása már 4. osztályban is. Pál Sándorné vállalta a 2 éves speciális kollégium elvégzését, amellyel felkészült az új tantárgy tanítására. További nyelvi képzéssel és önképzéssel több mint egy évtizeden át ő tanította az alsós gyerekeknek az orosz nyelvet. Az akkori szakfelügyelet nagyon elégedett volt munkájával.

Különös képessége volt ahhoz is, hogy tanítványai egyéni problémáját felismerje, a hátrányos helyzetű tanulókkal rendkívüli türelemmel és szeretettel foglalkozott. Így lett 1985-ben az iskola gyermek- és ifjúságvédelmi felelőse. Ezen a területen is a maximumot próbálta nyújtani. Mindig a gyermek érdeke volt számára az első.

Sokat fáradozott az otthonos, szép környezet megteremtéséért. Tanítványaival és a szülőkkel is összefogva szépítette az iskola külső, belső környezetét. A családi házzal jól megtalálta a hangot. Munkája, emberi magatartása nyomán becsülték a szülők. Alkalmazkodó, szerény, kedves ember volt, szerették munkatársai, elismerték vezetői is.

A hetvenes években lakókörnyezete tanácstagnak választotta meg. Örült a bizalomnak, és fáradhatatlan munkájával, önzetlenségével szolgálta a faluközösség érdekeit. Soha nem szavakkal, mindig inkább tetteivel bizonyította hivatástudatát, gyermekszeretetét. Sokszor hiányoltuk, hogy nem mondja bátrabban, hangosabban a véleményét. Ő ritkán és halkan szólt, de akkor érdemes volt rá odafigyelni.

Sajnos, kedves kolléganőnknek pályafutása csúcsán a legaktívabb időszakában abba kellett hagynia hivatását. 1991-ben súlyos lelki, idegrendszeri betegség érte, több hónapi kórházi kezelés után sem javult az állapota. Így 1992-ben orvosi határozat alapján rokkantsági nyugdíjazását kérte. Hosszú évekig alig volt kapcsolata a külvilággal, súlyos depresszióba esett, bezárkózott, nem igényelte a látogatást, az érdeklődést sem. Egyre kevesebbet tudtunk róla. Ebben a nehéz időszakban családja volt a támasza, férje és fia mindenben segítették, kiszolgálták, átvállalták a tennivalóit.

Utolsó éveit bearanyozta unokája, a kis Bence születése. Felébredt benne a pedagógus, és rengeteg időt töltött a gyermekkel. Mesélt neki, énekelt és játszott vele, s még az első iskolai éveiben is tudott vele foglalkozni. „Eljátszotta" a gyermekkel az olvasás, írás és matematika órákat. Egyszerre volt tanító néni és nagymama.

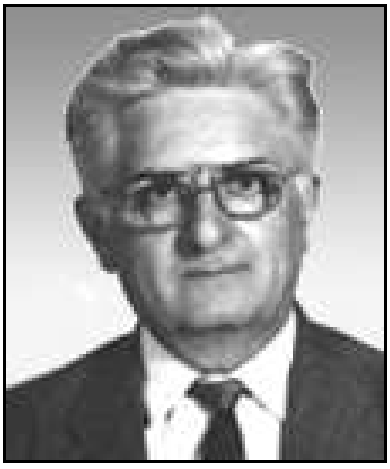
2009-ben szervezete felmondta a szolgálatot, szívelégtelenségben halt meg. Olyan csendben, békésen ment el, ahogyan élt. Szép emlékeket hagyott mindenkiben, aki ismerte.

Forrás: férjével való beszélgetések, munkatársak, tanítványok emlékezései, volt iskolája irattári anyaga.

JUHÁSZ FERENCNÉ

DR. PÁLDI JÁNOS (Rákóczifalva, 1923 – Szolnok, 2001. december 30.): tanító, középiskolai tanár, tanfelügyelő, gimnáziumi igazgató.

„A boldogságot csak az bírja el, aki elosztja.
A fény csak abban válik áldássá,
aki másnak is ad belőle."
(Hamvas Béla)

Páldi János fél évszázados pedagógusi pályája a falun nevelő tanítótól a neveléstudományok kandidátusa tudományos fokozatig ível.
Kisparaszti családból származott, az elemi iskola elvégzése után tanítója biztatására Szolnokra került polgári iskolába, majd 1945-ben Jászberényben tanítói oklevelet szerzett.
Pályakezdőként öt évig összevont tanyai iskolában Mezőhéken tanított, utána Szolnokon lett nevelőtanár.
1948-1952 között magyar-történelem szakos általános iskolai tanári oklevelet szerzett a Szegedi Pedagógiai Főiskolán. 1954-től 1958-ig az Eötvös Loránd Tudományegyetemen tanult és középiskolai tanári oklevelet kapott.
1957-től 1968-ig a Szolnoki Városi Tanács Művelődésügyi Osztályán középiskolai tanfelügyelőként dolgozott.
Az 1968/69. tanévben a szolnoki Varga Katalin Gimnázium tanára, 1969-ben az iskola igazgatója lett, és egészen 1985-ig látta el a vezetői feladatokat. 1980-ban bölcsészdoktori vizsgát tett a Kossuth Lajos Tudományegyetemen, dolgozatának címe: „A fakultatív rendszerű oktatás szerepe a gimnáziumi tanulók fejlesztésében."
Kiemelkedő pedagógiai felkészültségét gimnáziumi igazgatóként tudatosan alkalmazta, nevelőtestületével iskolakísérletek tervezésébe és lebonyolításába kezdett.
Az 1971-ben kezdeményezett iskolakísérletei eleinte nem tartoztak egyetlen tudományos intézethez sem. 1977-ben a Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Kutatócsoportja az UNESCO felkérésére kutatást végzett a Varga Katalin Gimnáziumban a permanens tanulás témájában. A kutatócsoporttal való együttműködés az addigi munka tudományos elemzésére és az elért eredmények továbbfejlesztésére ösztönözte. A Varga Katalin Gimnázium a 80-as években országos hírnévre tett szert, elsősorban a fakultációs oktatás bevezetésével és az előrehozott vizsgák rendszerével.
Munkájáról részben önállóan, részben társszerzőkkel mintegy 50 cikket publikált a Magyar Pedagógiában, a Pedagógiai Szemlében, a Köznevelésben és a Baranyai Művelődésben.
Dr. Páldi János nem csak középfokon tanított, élénk szakmai-közéleti tevékenységet fejtett ki. Aktív tagja volt a Magyar Pedagógiai Társaságnak, a Finnugor Népek Baráti Körének vezetője lett, a jászberényi Tanítóképző Főiskola tanáraként a főiskolás diákokat is a tanulás szeretetére nevelte. A Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának az egyik alapító tagja volt.

A Varga Katalin Gimnázium épülete

Szőcs Judit kolozsvári pedagógus Dr. Páldi János, az iskolateremtő című emlékezése (2009-ben Debrecenben elhangzott előadás szerkesztett változata):
1993-ban egy kedves, ősz hajú, mosolygó ember fogadja a VI. Nevelésügyi Kongresszusra érkező kárpátmedencei küldöttséget. A Magyar Pedagógiai Társaság határon túl élő pedagógusokkal foglalkozó tagozatának elnöke Dr. Páldi János. Azonnal ránk hangolódik, sok szeretettel és figyelemmel vesz körül, bátorít, mert látszik, hogy mennyire megilletődöttek vagyunk, hiszen számunkra még az is rendkívüli dolog, hogy Budapestre jöhetünk.
Így kezdődött emberi és munkakapcsolatom e kimagasló személyiséggel. Érzem figyelő tekintetének hiányát. Áldássá vált benne a fény, mert készséggel osztotta meg gazdag életútjának tapasztalatait, szórta önmagát.
De ki is volt Dr. Páldi János? Ő ISKOLATEREMTŐ Apáczai-díjas pedagógus volt. Azon kevesek közül való, akik gyakorlati tevékenységre, az életműre kapták meg a kandidátusi címet.
1991-ig még tanított gimnáziumban, de érdeklődése a tanárképzés felé fordult. Részt vett a Miskolci Egyetem Neveléstudományi Tanszékének megalapításában, haláláig dolgozott itt mint egyetemi docens, valamint a Szent István Egyetem Jászberényi Tanítóképző Főiskolán. Egykor alelnöke volt a Magyar Pedagógiai Társaságnak. A Finnugor Népek Baráti Körének vezetőjeként sok érdekes programot szervezett.

Tallózzunk egy keveset írásaiban. Vallja, hogy „Az érték a nevelésben van." Hisz a nevelés erejében, hatásában. Németh Lászlóval állítja: „A pedagógusi hit, mely inkább természet, mint nézet dolga, kettőt tételez fel: hogy az emberek (az eddiginél különbbé) nevelhetők, s hogy (az eddiginél többre) taníthatók."

„Humanisztikus iskola és tanári kommunikáció"című cikkéből idézem:

„Hiszek abban, hogy egy ember életminőségének, sorsának alakulásában fontos szerepe van a személyiség autonómiájának, értékrendjének és szokásainak. A nevelésnek azt kell elérnie, hogy az ember érdeke ne az anyagi javak megszerzése és a társadalmi ranglétrán mindenáron való emelkedés, hanem az értékes emberi élet megélése legyen."

Értékes emberi életet élt. Végtelenül szerény ember volt, de határozott és következetes, elképzeléseiben rendkívül merész. Alapértékként a szabadságot hirdette meg. Elkötelezett híve volt a szabadság-elvnek, ez volt a Varga Katalin Gimnáziumban folyó kísérletének lényege. Akkora szabadságot kínált a diáknak, amely azt komoly felelősségvállalásra késztette és szorgalmas, kitartó munkára. Az UNESCO is felfigyelt kutatásaira. Gáspár László értékelése szerint Páldi János alkotása egy tudatosan megtervezett és türelmesen kiépített gimnáziumi tevékenységrendszer. Ebben a rendszerben magától értetődő természetességgel oldódnak fel a nevelés és az oktatás, a tömegnevelés és az elitnevelés, a tehetséggondozás és a felzárkóztatás, az általános művelés és a pályaorientáció egymást kizárni látszó (és az iskolai gyakorlatban ma még meglehetősen egyoldalúan a felszínre bukkanó) ellentétei.

A rendelkezésre álló dokumentumok meggyőzően igazolják, hogy ez a gyakorlati alkotás világosan kirajzolódó, szabatosan megállapítható elméleti alapvetésre épült.

Páldi Jánost kísérletező munkájában neves kutatók és az újra vállalkozó pedagógusok segítették. A kísérlet fejlődéstörténetének vázlatos áttekintéséből kitűnik azonban, hogy ebben a másfél évtizedes alkotó folyamatban mindvégig meghatározó szerepe volt az általa önállóan kidolgozott iskolakoncepciónak. Egyre bővül azoknak a középiskoláknak a köre, amelyek nemcsak tanulmányozzák, hanem, alkalmazzák is a szolnoki tapasztalatokat.

Külön figyelmet érdemel a Studium generale elnevezésű „tantárgy" bevezetése, mely nagyban segítette a tanulók helyes önismeretének kialakulását, valamint a tehetségek feltárását. Páldi szerint az iskolát akkor humanizáljuk igazán, ha a gyereket természetének megfelelő tevékenységre szoktatjuk, ha megismertetjük az alkotás boldogságával, ha megismertetjük a társakkal való együttdolgozás örömével.

Mitől lesz egy iskola humanisztikus? Teszi fel a kérdést, s válaszol: elsősorban attól, milyen értékeket preferál, mit tart fontosnak mind a nevelésben, mind az oktatásban. Másodsorban attól, milyenek az iskolában az emberi kapcsolatok, hogyan születnek mind az egyénre, mind a közösségre vonatkozó legfontosabb döntések (a demokrácia szabályai).

Kolozsváron 1996. szeptember 14. és október 26. között ünnepségsorozattal emlékeztünk az ezeréves magyar iskolára. A Romániai Magyar Pedagógusok Szövetségének meghívására a záróünnepség egyik fő vendége Páldi János volt. Előadást tartott a humanisztikus iskoláról. A Báthory Líceum díszterme megtelt, sok fiatal érdeklődéssel követte gondolatait.

Ugyancsak Páldi Jánosnak köszönhetjük, hogy pedagógusokat továbbképző szolnoki táborba népes kárpátmedencei küldöttséget hívott meg. Itt hasznos, remek előadásokat hallgathattunk és kapcsolatainkat is bővíthettük.

Páldi János mélyrehatóan foglalkozott a tehetséges tanár jellemzőivel. Szerinte ezek leginkább megragadhatók a tanár személyiségében, értékrendszerében, felkészültségében, emberi kapcsolataiban. Tehetséges az, akinek egyénisége, sugárzása, vonzása van.

Páldi János tehetséges tanár volt. Mozdony volt, de nem magányos. Kezdeményezései mindig mozgósító erővel hatottak. A millenniumi ünnepségek alkalmával pályázatot írt ki a határon túl élő diákok számára. Az ifjú gondolataira, érzéseire volt kíváncsi az ezredforduló küszöbén, de választani lehetett a másik témát is, a családfa felállítását. Hadd kutassák múltjukat a ma fiataljai. A nyerteseket, régiónként 3-4 diákot, Szolnokon látta vendégül az ünnepségek alkalmával, felejthetetlen élményt szerezve az arra érdemeseknek. Ekkor volt utolsó találkozásunk. Minden találkozás emlékezetes maradt. Valahogy mindig gazdagabb lettem. Tanultam valamit. Talán ma ezt üzenné:

"Úgy gyönyörködj a fiatalokban, mint akik téged folytatnak majd. De ne a magad vágyait, emlékeid álmodd újra bennük: ne kényeztesd, ne ünnepeld, ne szidd, inkább szeresd, s érdemük szerint becsüld meg őket. Légy okos ellenállás, jó gát, tiszta meder, hogy növekedjenek, mint súly alatt a pálma, hogy önerejükkel törhessenek utat maguknak, s ne nyelje el őket lápok iszapja, sivataghomok." (Keresztury Dezső)

Dr. Páldi János bronz domborműve (Simon Ferenc alkotása)

A Damjanich János Múzeum folyosóján a halhatatlanok sorába az ő személyében először került pedagógus, Ő egy sok nehézséget megélt nemzedéknek kimagasló pedagógusegyénisége volt.

Életét az ifjúság nevelése ügyének szentelte, és az általa helyesnek tartott értékrend szolgálatába állította. Ennek központi eleme a szabadság eszméje volt. Ezt képviselte tetteiben, magatartásában és írásaiban. Ennek érdekében kötelezte el magát kísérletező, alkotó pedagógusként. A Magyar Pedagógiai Társaság rendezvényein higgadt, szakmai tényekkel meggyőző érvelése mindig figyelmet keltett.

1980 Varga Katalin Gimnáziumért emlékplakett

Vitathatatlan érdeme a tanári és a tanulói szabadság akkoriban megszokottnál nagyobb mértékű kialakítása, a döntési szabadság, a felelősség nagymértékű beépítése az általa vezetett iskola nevelési programjába.

Munkatársai, tanítványai, pályatársai iránta kifejezett tisztelete testesül meg abban is, hogy róla a szolnoki Varga Katalin Gimnáziumban tantermet, Mezőhéken pedig általános iskolát neveztek el.

Válogatás írásaiból:

- Kísérlet a fakultatív rendszerű oktatásra, Pedagógiai Szemle, 1977. 2/122;
- Előre hozott vizsgák, Köznevelés, 1981. 17/15;
- A fakultáció örömei és gondjai, Köznevelés, 1982. 43/6;
- Az érték a nevelésben van, Pedagógiai Szemle, 1985. 4/376;
- Töprengés a fakultációról, Köznevelés, 1985. 20/10;
- A szolnoki Varga Katalin Gimnáziumban folyó kísérlet, Köznevelés, 1986, 30/16;
- Az iskola fejlesztésének tartama…, Pedagógiai Szemle, 1988. 5/435;
- Vélemények a tehetséges tanár jellemzőiről, Pedagógiai Szemle, 1990. 5. szám;
- Gondolatok a példaképről és az eszményképről, Embernevelés, 1994. 3/84-91.

Források:

Válogatás Páldi János írásaiból, Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata, 1994; pedagógiai folyóiratok; személyes emlékezés.

UNGVÁRI JÁNOS

DR. PÁLFFY ISTVÁNNÉ Orbán Katalin Mária (Debrecen, 1924. október 15. – Debrecen, 2002. augusztus 3.): középiskolai tanár.

Édesapja – Orbán Sándor – tisztviselő, édesanyja – Horpáczy Ilona – háztartásbeli. Római katolikus polgári családban, szeretetben és vallásos szellemben nőtt fel. Öt és négy évvel idősebb fiútestvérei, Sándor és István mellett kislány korában inkább a hasonló korú fiúkra jellemző játékokban vett részt. Bátyjaitól nem

akart elmaradni, így ötéves korában már lovagolt, célba lőtt, fára mászott, noha egyáltalán nem volt fiús alkat.

Engedéllyel már ötéves korában felvették a zárdába, ahol a négy év elemit és a nyolc év gimnáziumot végezte el. Osztályfőnökei, tanárai jól képzettek és szigorúak voltak, nagy tudással, hozzáértéssel és sok szeretettel nevelték a gyerekeket. Iskoláját nagyon szerette, visszaemlékezése szerint boldog gyermekkort ért meg. Kitűnő eredménnyel érettségizett. Később társaival rendszeresen megszervezték az érettségi találkozókat. Az iskolában megszokott fegyelem és alkalmazkodni tudás segítette abban, hogy a háborút átvészelhesse. Mindkét bátyja akadémián tanult, repülőtiszt lett.

Ő maga sebész, illetőleg gyermekgyógyász orvos szeretett volna lenni, esetleg képzőművész. Abban az évben nem kellett felvételi vizsgát tennie az egyetemre, mert kitűnő érettségivel egy jelentkezési lap kitöltésével be lehetett kerülni az egyetemre. Miután eldöntötte, hogy orvosi egyetemen tanul tovább, egyik osztálytársát megkérte arra, hogy a sárga színű jelentkezési lapot helyette töltse ki és adja be. Osztálytársa, aki a bölcsészkarra jelentkezett, tévedésből Katalinnak is ugyanolyan barna színű jelentkezési lapot adott be, mint saját magának. Emiatt azután a magyar-német-olasz szakra nyert felvételt. Francia szakot is hallgatott, ezt szerette a legjobban. Egyetemi évei nagyon szépek voltak, szeretettel emlékezett vissza kiváló tanáraira, akik a hallgatókat nemcsak nyelvekre, de tisztességre, emberségre is tanították. Egyetemi tanulmányait 1947-ben fejezte be.

Vidéken kezdte a tanítást, Hosszúpályiban. A negyvenes évek elején még nem járt autóbusz, reggel teherautó-platón lehetett kijutni.

Az iskolák államosítása után Hajdúszoboszlón a gimnáziumban, vegyes osztályban tanított egy évig, ahol osztályfőnök is volt. Előfordult, hogy valamiért nem jutott ki Szoboszlóra vonattal, ekkor legyalogolta a húsz kilométert. Négy órát gyalogolt és leadta az óráit. Végül a debreceni Fazekas Mihály gyakorló gimnáziumban találta meg a helyét, ott tanított harmincöt éven át – eleinte oroszt, majd németet – nyugalomba vonulásáig. Az 1980-as években, nyugdíjasként még két évig szerződéses formában német nyelvet tanított.

Hogyan lett az eredetileg német szakos tanárból orosz nyelvtanár? Erre a magyarázatot az adja, hogy az ötvenes évek elejétől kezdve az általános- és középiskolákban az orosz nyelv tanulását tették kötelezővé. Más nyelv tanulása hivatalosan nem volt lehetséges. Hogy ehhez kellő számban legyenek orosz tanárok, azokat a 25-30 év közötti nyelvszakos pedagógusokat, akik jó eredménnyel végeztek, négy éven át tartó tanfolyamra iskolázták be a budapesti Lenin Intézetbe. Az orosz nyelvet a tanári pálya iránti elkötelezettséggel tanította magas szakmai színvonalon. Tanári munkája mellett 22 évig volt szakfelügyelő. Kollégái nagyon szerették, tisztelték kissé visszafogott, halk szavú személyiségét, mély hitbeli meggyőződését, lelkiismeretes munkáját. Diákjai is nagy szeretettel és elismeréssel emlékeztek ápolt, kissé franciásan elegáns megjelenésére, választékos stílusára, aki finom, törékeny alkata ellenére a nagy létszámú fiú osztályokban is imponáló módon tudott rendet tartani. Tanítványaiban tiszteletet ébresztett tudása, pontossága, a nyelvtanítás iránti elkötelezettsége. Pályafutása során talán leginkább az bántotta, hogy meg kellett tanulnia azt is, hogy a nagy nyilvánosság előtt nem mondhatta ki belső meggyőződését. Ezért az iskolai tanítást némileg a színészi munkához hasonlónak érezhette, ahol a tanulókkal, mint közönséggel szemben állva kell munkáját végeznie. Dr. Pálffy István angol-orosz szakos nyelvtanárral – aki később a Kossuth Lajos Tudományegyetem anglisztika professzora lett – 1955-ben kötött házasságot. 1959-ben született meg István fiuk, aki építészmérnökként végzett, majd ismert média-személyiség lett. 1961-ben született fiuk,

András pedig azt a pályát választotta, melyre édesanyja szeretett volna menni, sebész-orvos lett.
A tanárnő sokoldalú érdeklődését és műveltségét tükrözi, hogy gyakran látogatta a színházi előadásokat és képzőművészeti tárlatokat, szeretett utazni, olvasni, bridzsezni. Idősebb korában sokat foglalkozott szeretett unokáival. Sajnos, élete utolsó éveiben ő is, férje is sokat betegeskedett. Amikor férjét utolsó útjára kísérte, már nagyon súlyos beteg volt.
E sorok írójának 1957-ben a Fazekas gyakorló gimnáziumban érettségizett IV. a. osztálya, amelynek német nyelvet is taníthatott – sajnos csak igen rövid ideig –, de szinte halála napjáig szoros kapcsolatot ápolt vele. Az osztály képviselői otthonában is meglátogatták, elbeszélgettek vele, feljegyezték visszaemlékezéseit. Karácsonyonként ajándékcsomaggal lepték meg.
Emlékére a IV. a osztály egykori tanulói „Pálffy Istvánné-díjat" alapítottak és a tanári kar döntése alapján évente pénzjutalommal és oklevéllel tüntetik ki azt a kiváló diákot, aki a nyelvtanulásban kiemelkedő eredményt vagy tanulmányi versenyen előkelő helyezést ért el. A díjat valamelyik volt osztálytársunk adja át az évzáró ünnepségen.

Oklevél

PÁLFFY ISTVÁNNÉ
(1924-2002)
NYELVTANÁR
EMLÉKÉRE A FAZEKAS MIHÁLY
GIMNÁZIUM KIVÁLÓ DIÁKJÁNAK

AZ 1957-BEN ÉRETTSÉGIZETT IV. A
OSZTÁLY KÖZÖSSÉGE

A volt IV.A osztály képviselője

Igazgató

A Pálffy Istvánné-díj

Orbán Katalin – dr. Pállfy Istvánné – hajdani nagyon szeretett tanárunk emlékét az iskola lépcsőházának falán elhelyezett emléktábla is őrzi osztályunk tanárainak névsorában.

KIVÁLÓ TANÁRAIKRA
EMLÉKEZNEK
AZ 1957-BEN
ÉRETTSÉGIZETT
IV. A OSZTÁLY
TANULÓI:

DR. KISS TAMÁS
KORNYA SÁNDOR
DR. MESTER ISTVÁN
DR. NAGY JÓZSEF
DR. NAGY LÁSZLÓ
NÁDASDY JÓZSEF
DR. PÁLFFY ISTVÁNNÉ
SCHNEIDER MÁRIA
SZABÓ JÓZSEF
SZEPSY JÓZSEF
ÜVEGES PETRONELLA

A díjon és emléktáblán túl mégis azt tartjuk a legfontosabbnak Orbán Katalin tanárnő emlékének ápolásában, hogy tanítványainak sokasága őrzi szívében emlékét, szeretetreméltó egyéniségét, kiváló pedagógiai tevékenységét.

KEREKES ANTAL

PATAKI JÓZSEF (Vasmegyer, 1944. szeptember 17. – Nyíregyháza, 2005. január 31.): általános iskolai tanár, pedagógia szakos előadó, osztályvezető.

„Barátaim, emlékszem arcotokra,
És érzem, hogy volt öröm és erő,
Fiataloknak boldog indulója,
És harc, győzelmes és lelkendező."
(Juhász Gyula)

Pataki József ízig-vérig nyíregyházi, városi fiú volt. Nehéz időben a Nyíregyházától alig 20 kilométerre fekvő kis községben, Vasmegyeren született. Oda menekült a család a szeretett város bombázása elől, de néhány héttel később már visszatértek nyíregyházi otthonukba.
Pataki István és felesége, Botrágyi Julianna házasságából született hat gyermek legfiatalabb tagjaként látta meg a napvilágot. Szülei a közszférában dolgozó munkás emberek voltak. Mind a hat Pataki gyermek diplomát szerzett. Az öt testvére közül négyen a pedagógus pályán sikeres, megbecsült szakmai életutat tudhatnak

maguk mögött. Egy testvére vasúti tisztként szolgált és vívott ki elismerést.

Általános- és középiskolai tanulmányokat Nyíregyházán folytatott. A 4. számú Általános Iskolába járt 1958-ig, majd a Kossuth Lajos Gimnáziumban érettségizett 1962-ben. A Nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán általános iskolai tanári oklevelet szerzett biológiai-mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok szakon 1967-ben. Egyetemi diplomát a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen, pedagógia szakon kapott 1976-ban.

1965-ben házasságot kötött Bogdán Mária általános iskolai tanárral. Házasságukból két leány született: Anita (1966), aki jogász és Noémi (1970), aki vegyész. Leányaik három szép unokával (Lívia, Lóránd, Laura Katinka), az ő megfogalmazásában „drága kinccsel" ajándékozták meg szüleiket. Szívesen beszélt arról, és büszke volt rá, hogy születésének pillanatától ott volt mögötte egy kiegyensúlyozott, szellemiségében példa értékű családi, szülői, testvéri háttér. Nem rejtette véka alá azt sem, hogy házasságkötése pillanatától nemcsak jó társra, gondos anyára, hanem nagyszerű szellemi társra, szakmai kontrollra is talált feleségében.

Tanári pályáját a feleségével együtt, a Beregi-Tiszaháton, Tákos községben kezdte 1965-ben. Az 1960-as évek főiskolai képzési rendjének megfelelően két év nappali képzés után részállamvizsgával vállalt munkát. Tanulmányait, a még hiányzó két évet munka közben fejezte be.

A pályára lelkesen készülő városi fiú természetesnek tartotta, hogy olyan helyre került, ahol súlyos pedagógushiány volt. Azt is természetesnek tartotta, hogy az ezer fő lakost sem számláló település kis iskolájának összevont osztályaiban mindent tanított, amire szükség volt. A tanórák ellátása mellett megkapta az ifjúsági szervezet csapatvezetői feladatát is. Nagy lendülettel, lelkesedéssel dolgozott. Kapott feladatain túlmenően már kezdettől jellemezte a sajátos aktivitása, kezdeményezése. Sokoldalúsága, munkaszeretete, a munkája hasznosságába vetett hite vitte előre. Mindezek új emberi és szakmai dimenziókat nyitottak számára. A tanulók, a szülők, a kollégái elfogadták, megszerették.

Egykori tanítvány, azóta már 33 éve Csarodán tanár, *Kósáné Kósa Katalin* így emlékszik erre az időre:

„Ötödikes lehettem, amikor a Pataki házaspár Tákosra került tanítani. Nagy szenzáció volt a tanulók körében, mert fiatalok voltak, tele lelkesedéssel, tenni akarással. Barátságosak, közvetlenek voltak a gyerekekkel és a falu lakóival is. Különösen nagy népszerűségnek örvendett Pataki „tanár bácsi." Nekem matematikát, fizikát és testnevelést tanított. Nagy tisztelet vette körül, órái érdekesek, érthetőek voltak. Élvezettel tanított, s foglalkozott órán kívül is a gyerekekkel. Ő vezetett be bennünket a kézilabdázás örömébe, rendszeres sportolásra buzdított minket. Nagyon sok túrát, akadályversenyt szervezett nekünk. Közvetlen volt velünk, de a fegyelmet elvárta tőlünk a tanítási órákon és a sportban egyaránt. A játékszabályokat be kellett tartani, de ez nem volt teher. Ő is betartotta. Szégyelltük, ha valamit nem tudtunk. Tekintélyét nem szigorral érte el, hanem személyes példaadással, egyéniségével. Sokoldalú tanár volt: tanított, nevelt, kézilabda-csapatot szervezett, szavalóversenyre készített fel, színjátszó csoportot alakított a feleségével, tanulmányi kirándulásra vitt bennünket. Mint tanár, ő lett a példaképem. Tehetségére mások is felfigyeltek, így magasabb beosztásba került. Elköltöztek Tákosról, de mindenki szívesen emlékezett rá mindig. Felnőtt koromban találkoztam vele, amikor már a megyénél volt, büszke volt arra, hogy tanár lettem, s én is büszke voltam, hogy ő volt a tanárom. Kitüntetést is vehettem át tőle, sok-sok év múlva, de akkor is megismert, és különös szeretettel fogott velem kezet. Halálhíre mindenkit megdöbbentett, tantestületünk mély

gyásszal vett tőle végső búcsút, ritka elhívatott embert veszítettünk személyében."

Ahogy a visszaemlékezésből is kitűnik, Pataki József munkabírása, szakmai tekintélye és befolyása rövid idő alatt túlmutatott iskoláján. A vásárosnaményi járás közismert pedagógusa lett. Sokszor emlegette, hogy a Tákoson eltöltött időszak minden napja szakmailag és emberileg is ajándék volt neki.

Kiteljesedésének megvannak a maga állomásai. Tákos után a második jelentős állomása a vásárosnaményi Járási Tanács Művelődési Osztálya volt. Kezdetben gazdasági felügyelői munkakört kapott (1968), majd kinevezett osztályvezetőként dolgozott (1970). Felelősséggel irányította a járás 28 településének oktatási és kulturális életét. Közreműködésével, közéleti szerepvállalásával óvodák, iskolák, könyvtárak, művelődési házak épültek, máig működő, kulturális értékeket ápoló és gyarapító közösségek alakultak. Jelentős szerepe, személyes érdeme volt abban, hogy pezsgő oktatási és kulturális élet bontakozott ki a térségben.

Ő maga egy róla készített portréban emlékezett erről az időszakról: *„ A járási munka szép korszaka életemnek. Megszerveztük a terület közművelődési szerkezetét, melyet a vállalatok és termelőszövetkezetek is támogattak. Ekkor alakultak a Repülj páva körök, melyek nagyon jól szerepeltek a Ki mit tud? versenyeken."*

A tanügyirányítás- és igazgatás, a kulturális élet ügye melletti elkötelezettsége igazán a vásárosnaményi járás művelődési osztályán eltöltött évei alatt érlelődtek. Akkor, amikor már betekinthetett egy térség működésének valamennyi szegmensébe. Egyre szélesebb körű szakmai és szakmán kívüli kapcsolatrendszerben dolgozott. Elképzelései, konkrét tervei megvalósításához jó érzékkel képes volt megnyerni nemcsak a járási, a megyei döntéshozókat, esetenként a főhatóság támogatását is.

Egyenes út vezetett munkájának legjelentősebb állomására, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tanács VB. Művelődési Osztályára. Kedvelt munkahelyén és annak jogutód szervezetében, a Megyei Önkormányzati Hivatalban több mint három évtizedig (32 évig) dolgozott. Kezdetben osztályvezető-helyettesként (1973), később osztályvezetőként (1985). A rendszerváltást követően az új szervezeti struktúrában főosztályvezetőként (1991) dolgozott haláláig. Semmilyen munkakört nem kapott érdemtelenül. Mindenért keményen megdolgozott. A Megyeháza épületébe ismert, várt és szívesen fogadott vezetőként léphetett be.

Új iskola avatása Szatmárban

Osztályvezető-helyettesként fő feladatként az oktatásirányítást kapta. A járási művelődési osztályok fokozatos megszűnésével ez a tevékenysége az egész megyére, 229 településre kiterjedt. Az intézmények fenntartása a helyi tanácsok feladata volt. A fejlesztések meghatározása, a szakmai munka irányítása, koordinálása, ellenőrzése megyei hatáskörbe tartozott. Osztályvezetőként már az oktatásügy mellett a közművelődés irányítását is a feladatai között tarthatta számon. Akkoriban a megyei apparátusban a művelődési osztályon harminc fő dolgozott a közvetlen irányítása alatt. Megyei vezetőként erőssége volt az interdiszciplináris érdeklődése, a rendszerszemléletéből fakadó tervszerűsége, az ok-okozati összefüggések gyors felismerése, törvényismerete, következetessége, kompromisszum-készsége.

Munkája során részese volt az iskolarendszer többszöri átszervezésének, a közoktatás és közművelődés intézményhálózata fejlesztésének, korszerűsítésének, a szakrendszerű oktatás tárgyi és személyi feltételei javításának, számos reform és törvényi változás bevezetésének, szakmai értékelésének. Nem hitt a drasztikus átalakításokban, a gyors megoldásokban. A közös bölcsességre alapozott, a szükséges pénzügyi forrásokkal támogatott folyamatos fejlesztés pártján állt. Nem vállalta a kiszámíthatatlan következményekkel járó döntéseket. Sokszor nyíltan szóvá tette ellenvéleményét a megalapozatlan döntések esetén. Nem értett egyet az oktatás, a kultúra finanszírozási rendszerével, a

szakmában „maradék elv” néven emlegetett gyakorlattal. Nem értett egyet az iskolai szegregációval. Harcolt a felzárkóztatás és tehetséggondozás intézményi feltételeinek biztosításáért.

Az 1980-as években kibontakozott reformfolyamatoktól és ezeket kísérő szakmai vitáktól egy sikeresebb, minőségi iskolavilág eljövetelét, egy szélesebb horizontú kulturális élet kibontakozását, a szakmai közélet erősödését remélte. Csalódott.

Közben a munka mellett állandóan képezte magát.

A rendszerváltás után a közigazgatás átalakítását, a döntési mechanizmusok átrendeződését, az önkormányzatiság erősödését tudomásul vette. Nem idegenkedett a funkcióváltástól. A decentralizációt a demokratizálódási folyamat fontos alapelemének és egyben velejárójának tekintette. Nyitott és kész volt a további szolgálatra. Vezetői kvalitásai, eredményei, szakmai tekintélye alapján megkapta és haláláig élvezhette a bizalmat.

Az új helyzetben nem volt könnyű dolga. Az általa vezetett osztály létszáma hét főre zsugorodott. A megye szerepkörének, hatáskörének fokozatos „kiürítése” az oktatás, a kultúra területén is teljesen új helyzetet teremtet. Rövid ideig azt érezte, hogy légüres térbe került. Amikor már azt is érezte, hogy egyre mélyülő csend veszi körül, teljes energiával azon dolgozott, hogy a Megyei Önkormányzat ellátási kötelezettsége és felelőssége a lehető leghatékonyabban teljesüljön. Szakmai érvrendszerének megtartásával kereste és találta meg ehhez a megfelelő partnereket. Személyes érdemei voltak abban, hogy sikerült az új igényekhez és a törvényes feltételekhez igazodó megyei szerepvállalás lehetséges formáinak, módszereinek, új szervezeti kereteinek, intézményrendszerének kimunkálása, gyakorlati megvalósítása. Döntő érdeme volt abban, hogy a Megyei Önkormányzat törvényi kötelezettségeit meghaladó mértékben az önként vállalt feladatok egész sorát sajátjának tekintette. A folytonosság, az értékmentés, a megújítás hármas egységében való gondolkodásával, tevékenységével halálának pillanatáig hozzájárult a megye szellemi arculatának kialakításához, formálásához. A megváltozott szervezeti struktúrában az új igazgatási rendszerben polgármesterek, intézményvezetők számos esetben továbbra is várták a segítséget, igényt tartottak a véleményére. A közigazgatás jelenéről és jövőjéről szóló parázs vitákban nem titkolta, hogy *„megye párti”"*, és ő az is maradt. A közoktatásban zajló reformfolyamat több elemével nem tudott azonosulni Erről a szakmai fórumokon nyíltan, hozzáértően, meggyőzően és jogszerűen nyilatkozott számtalan esetben. Az élethosszig tartó tanulás szükségességét nem csak „igeként” hirdette. Megszállottan tanult, tanított, képezte magát. A tanítás iránti olthatatlan vágya miatt vállalta előadások tartását, szemináriumok vezetését, esti és levelező képzésben tanítási órák tartását. Képes volt önfejlesztéssel megújulni, az újat keresni és befogadni. A Megyeházán vezetőtársai, de az osztálya dolgozói közül is elsőként tanulta meg és használta munkájában a telekommunikációs eszközöket. Ennek használatára folyamatosan ösztönözte munkatársait is. Soha nem vette magára a mindent tudó, a mindent legjobban ismerő szerepkört. Munkatársai kezdeményezéseit felkarolta, támogatta. Nem volt féltékenységgel, sem irigységgel terhelt.

Nyitott személyiségű, halk szavú, jó modorú, segítőkész embernek ismerték munkatársai és mindazok, akik kapcsolatba kerültek vele. Tudott az ügy érdekében kompromisszumot kötni, szükség esetén elnézést kérni. Mindig felháborította, bántotta a szakszerűtlenség, a döntésképtelenség. Személyes kudarcként élte meg, ha javaslatait a döntéshozók nem támogatták, ha nem tudta végigvinni elképzeléseit, ha az osztálya által kidolgozott szakmai programokat nem sikerült megvalósítani.

Vádolták túlzott óvatossággal. Soha nem titkolta, hogy a nagyobb döntéseknél óvatosságra intett és józan megfontolással felhívta figyelmet a kockázatokra, a várható következményekre. Akik vele együtt dolgoztak, könnyen felismerhették, hogy mindaz, amit tett, részéről tudatos vállalás volt.

Dolgozhatott volna Budapesten vagy máshol is. Szakmán belül és azon kívül is kínáltak neki más lehetőséget „magasabb” beosztást. Ő maradt, ahogy mondta: *„ebben a megyében és ebben a városban van dolgom.”* Amit elkezdett, azt be akarta fejezni.

Példa értékű volt társadalmi, közéleti szerepvállalása. Nem tudott, de nem is akart nemet mondani. Azt érezte, ott a helye, ahol az őt fel-

kérők úgy érzik, hogy szükségük van a munkájára. Szavára, véleményére szakmai főhatóságok is felfigyeltek. Elfogadottságát, emberi, szakmai tekintélyét jelezte, hogy a rendszerváltás után több mint tíz évig vezette a megyei önkormányzatok művelődési osztályainak vezetőiből alakult országos munkaközösséget. Dolgozott a Nyíregyházi Főiskola Társadalmi Tanácsának elnökeként. Választott tisztséget töltött be többek között: a Megyei Diáksport Tanácsban, a Megyei Tudományos Közalapítványban, a Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle Szerkesztő Bizottságában. Nevéhez fűződik a Megyei Közoktatási Közalapítvány létrehozásának kezdeményezése, szakmai, szervezeti profiljának, pályázati rendszerének kidolgozása.

Munkájáról, a tanügyigazgatásban elért eredményekért kapott Trefort Ágoston Díj átvétele után nyilatkozott: „*Sokan azt gondolják, hogy ez a fajta munka túl bürokratikus és száraz, pedig nem így van! Folyamatosan azon jár az agyam, hogy hogyan tehetném jobbá, rugalmasabbá munkatársaimmal a megye oktatási rendszerét. A felkért, modellértékű programok, a bázisiskolai hálózat, a minőségirányítási program mind azt tanúsítják, hogy szakmai alapon, csapatmunkával lehet jó eredményeket elérni. Köszönöm mindenkinek, aki ebben részt vett!"*

Munkája során számtalan kitüntetést kapott:

Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1976)
A Közművelődés Kiváló Dolgozója (1977)
Munka Érdemrend ezüst fokozat (1978)
Szocialista Kultúráért (1982)
Honvédelemért Kitüntető cím (2002)
Trefort Ágoston Díj (2004)
Pro Comitatu (posztumusz 2005, ez a Megyei Közgyűlés által alapított legmagasabb elismerés)

Kevés szabadidejében szívesen olvasott történelmi regényeket, és szívesen dolgozott a kis hétvégi kertjében, kiélte biológusi énjét, biokertészkedést folytatott, úgy telepítette a növényeket, hogy azok kölcsönösen védjék egymást.

Súlyos betegségének ideje alatt még szívesen beszélt az általa tervezett, de el nem végzett munkáról. Tudott az élet szépségéről, értelméről és annak mulandóságáról tiszta fejjel gondolkodni, beszélni.

Pataki József a tanár, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei oktatásügy és kulturális élet irányítója sikeres életutat járt be. Élete, munkája példa értékű volt.

A 2004. esztendő úgy fordult a következőbe, hogy Pataki József irodájában reggel 7 órakor nem volt világítás, pedig mindig korán kezdte a napot. Súlyos beteg volt. A karácsonyi, újévi ünnepeket szűk családi körben töltötte, zárkózottabb, tartózkodóbb lett, már csak a hozzá közelebb állókkal találkozott szívesen.

De ekkor még – súlyos betegsége, állandó fájdalmai között – remélte, talán juthat még számára egy-két év, de legalább néhány hónap. Voltak tervei a megyéért, szeretett volna családjával Görögországba utazni. Tudta, hogy baj van, tudta, hogy a debreceni klinika professzora már nem tud rajta segíteni, mégis reménykedett, még dolgozni akart. Reménye sajnos nem teljesülhetett. Pataki József, a hivatali főnök, a kiváló munkatárs, a barát 2005. január 31-én minden halandó utolsó útjára indult, örökre elment.

Az osztályvezetői szoba gazdátlan lett, lehangoló, válaszfalán kíméletlenül átsütött az üresség, a hiány.

Az élet persze ment tovább. Osztályértekezleteken – a megszokott régi ülésrend szigorú megtartásával – a munkatársak egyeztették a dolgokat, jobban figyeltek, pontosabbak lettek, mert Pataki József nagyon szerette a rendet, a következetességet, ezek szerint élt. Végigjárta a karrierlépcsőket, és mint jó tanár minden napra felkészült, tudta a feladatát. Amit a művelődésügy irányításában, igazgatásában tudni lehetett, tudta.

Szavára, véleményére a minisztériumi emberek is figyeltek, mert amit képviselt, mondott, tett, mindig megfontolt, előremutató és jogszerű volt. Mindig megfontolt, kiegyensúlyozott volt. Nem csábította a rang, a gyors karrier, a hírnév. Lehetett volna városi tanácselnök, vezető beosztású hivatalnok az egykori Minisztertanács tanácsi hivatalában, hívták a pártapparátusba is. Maradt, maradt, mert az ország legkeletibb megyéjében feladata volt, maradt, mert sok-sok szállal kötődött ide, mert megkezdett valamit, s amit megkezdett, azt be akarta fejezni. Pataki József osztályvezető működését új iskolák sora, a megye közoktatásának tartalmi gazdagodása, a megye kulturális intézményhálózatának teljes kiépülése kísérte.

Mesterfokon irányított, vezetett, koordinált, szervezett. Sosem volt harsány, nem volt hival-

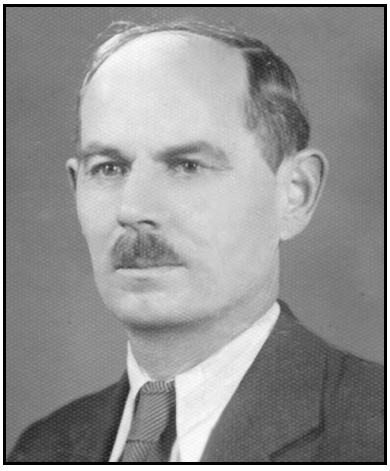
kodó, szavának halkan is súlya volt. Ritka személyes adottságokkal, tulajdonságokkal rendelkezett. Páratlanul tudta megragadni a lényeget, és mindig szisztematikusan „építkezett". Célratörő, megfontolt és érthető volt mindig, nyitott a szépre és a jóra. Akkor is tudott lelkesedni, ha a gondolat, a jó gondolat nem tőle származott. Egyenes ember volt. Az alkalomnak, az érvényesülési lehetőségnek nem hajlongott. Kiszámítható, emberséges, segítőkész volt, talpig EMBER!

Az élet persze megy tovább. Megy, de nélküle nem úgy, mint vele. Távozása közeli munkatársaiban űrt hagyott, valami összetört bennük. A rendszerek, az intézmények, melyeket együtt „raktunk össze" működnek, de sajnos nélküle, s most már nélkülünk is. De ez a rend, az élet rendje. Köszönjük, hogy Pataki József élete kincsét, a tudását, a szellemiségét a közért áldozta.

Forrás: A Pataki Józsefné birtokában lévő újságcikkek másolatai, beszélgetés vele, személyes kapcsolat.

VASS LAJOSNÉ

PÉTER SÁNDOR (Orbaitelek [ma Románia], 1890. június 24. – Szovjetunió, 1945 után): tanító.

Édesapja Péter Zsigmond, édesanyja Fazakas Anna kevés földön gazdálkodó székely emberek voltak. Gyermekeik számára is ez a jövő várt azután, hogy édesapjuk 1897-ben meghalt. A családról egyedül gondoskodó anya csak rájuk számíthatott a munkában, de idősebb fiát 1903-ban elvitték katonának, s akkor a 13 éves Sándor nehéz választ elé került. Jó tanuló volt, középiskolába készült, de édesanyja ezt a szándékát nem tudta, talán nem is akarta támogatni.

Péter Sándor az elemi iskola hat osztályát szülőfalujában végezte el. Mind az alsó, mind a felső osztályok tanítója nagy hatással voltak rá. Különösen a kis falu fiatalabb tanítójának példája ösztönözte arra, hogy ő is tanítónak képezze magát. A székely emberek erős akarata már gyermekkorában meghatározta életét. Életrajzában így ír erről: „1903 október havában egy tarisznyával a hátamon elmentem Kézdivásárhelyre és beiratkoztam a polgári iskolába. Szállást, ellátást a jó emberek és tanulótársaim adtak, a könyvekkel sem volt baj, adtak az osztálytársaim."

Szinte népmesébe illő, ahogy nekivágott a világnak, ahogyan egy XX. századi székely-magyar tanító indult az életbe.

A polgári iskola elvégzése után 1907 szeptemberében a méltán nagyhírű székelykeresztúri tanítóképző intézetben folytatta tanulmányait. Visszaemlékezésében szerényen csak annyit írt, hogy „Itt szintén magam gondoskodtam az ellátásomról", – mert a jó tanulókat megillető kedvezmények mellett is szükség volt arra, hogy különféle munkákat vállaljon. Apai örökségéből igyekezett mindent megfizetni jótevőinek.

1911. június 26-án kapta meg kántor-tanítói oklevelét. Végzése után az a kivételes eset állt elő, hogy három helyre is meghívták tanítónak. Ő az Ung megyei Nagygejőc református iskoláját választotta. Az 1910-es statisztika szerint Nagygejőc 1180 lelkes, színmagyar település volt. Az iskoláskorúak (6-12 évesek) száma általában megközelítette a százat. Az osztatlan iskolában a tanítónak három, illetve hat évfolyam számára kellett megoldani az ismeretátadást, gyakoroltatást, számonkérést, osztályozást. Lényegében minden tantárgy oktatása – az írás-olvasástól az énekig – a tanító felkészültségén múlt.

A tanítói lakás akkoriban egybe épült az iskolával, közel a templomhoz – a kisdiákok így szinte mindig a tanító szeme előtt voltak. A vasárnapi templomi szolgálat az idősebbek előtt is ismertté tette Péter Sándor tanító urat. Tekintélyét növelte, hogy a faluba kerülése után nem

sokkal megházasodott. Gyermekkori szerelmét, a szülőfalujából való Tóth Idát hozta feleségül. Közös munkájuk eredménye lett a szép családi otthon. Házasságukból két fiú született.
Péter Sándor a szó szoros értelmében a falu mindenesévé vált. Éppen elég tapasztalata volt a szegénységről ahhoz, hogy kinek-kinek, gyermeknek és felnőttnek egyaránt segítséget tudjon adni az előbbre jutáshoz. A tanítás mellett a mindennapi élet teendőit a legendás székely gyakorlatiasság és célszerűség példáját adva végezte.
Huszonöt esztendei nagygejőci tartózkodásában a cseh megszállás törést okozott, mivel nem tett hűségesküt a Csehszlovák Köztársaságra, nem honosították, így fizetés nélkül maradt. A család megélhetését a falu lakossága és a református egyház biztosította. A gyermekek és szüleik ragaszkodtak szeretett tanítójukhoz és hálásak voltak egyházi szolgálataiért. Az állam által magára hagyott tanítónak olykor meggyűlt a baja a hatóságokkal, de a helyi önigazgatás és az egyházi támogatás lehetővé tette számára munkája folytatását.
1936-ban a Bereg megyei Nagydobronyban kapott tanítói állást, majd 1938-ban az Ung megyei Eszeny nagyközségben nevezték ki az állami elemi népiskola igazgató-tanítójának. Tanítói munkájában a szakmai igényesség mellett a hazafias nevelést tartotta legfontosabb feladatának. „Népemmel és népemért éltem” – írta abban a rövid életrajzban, 1945 augusztusában, amely utolsó írásként maradt családjára.
Kárpátalja visszacsatolása utána nagyobb lehetőséget kapott magyarságának megélésére mind magánéletében, mind tanítói munkájában. Iskolát hagyott tanítványaival levente oktatóként foglalkozott. Körzeti iskolai felügyelőként felelősségteljes megbízást kapott a környező települések magyar iskoláinak segítésére, ellenőrzésére.
Szinte sorsszerű, hogy 1939-ben az általa vezetett iskolához került Varga Zita tanítónő, akinek tehetségét, szorgalmát nagyra értékelte, bevonta az adminisztrációs teendők végzésébe, megkülönböztetett figyelemmel kísérte és segítette munkáját. Idősebb fia, Sándor 1944-ben feleségül vette Varga Zitát, aki egész tanítónői pályafutása alatt tovább éltette azt a szellemiséget, amelyet apósa meghonosított az iskolában.
Péter Sándor az újra magyarrá lett településen küldetésnek érezte munkáját, még a nyíregyházi Luther-ház hívására sem hagyta el őrhelynek tekintett iskoláját. A II. világháború évei aggodalommal töltötték el hazája sorsa és két hadköteles fia miatt, de továbbra is kitartott, akkor is, amikor Eszenyt már Zakarpatszka Ukrajnához csatolták.
A háború utáni zűrzavarban, a felkorbácsolt nemzetiségi viszályok során a község határában élő ukrán lakosság magyargyűlöletének Péter Sándor tanító úr is céltáblájává vált. Jóllehet többször feljelentették, mégsem ez, hanem a Kárpátalján élő magyarok elhurcolása pecsételte meg sorsát. Őt is elszakították családjától 1945 őszén és csak bizonytalan hírek érkeztek arról, hogy Szibéria valamelyik bányájában vesztette életét.

Források:

- Péter Sándor életrajzi feljegyzése – Eszeny, 1945. augusztus (Kézirat a család birtokában)
- Pálné Péter Judit emlékezése nagyapjára

KOROMPAI GÁBORNÉ

PÉTER SÁNDORNÉ Varga Zita (Alsófalu [ma Szlovákia], 1917. március 28. – Debrecen, 2006. október 2.): tanító.

Édesapja, Varga János jómódú gazdálkodó volt, édesanyja Bartók Rózsa. A családban három lány született: Zita, Rózsa és Ilona. A lányok édesanyja 1923-ban meghalt. Az apa igen fontosnak tartotta a leányok iskoláztatását, Zitának

– jó érzékkel – a tanítónői pályát szánta, utóbb Rózsa is követte nővére példáját.

Varga Zita elemi iskoláit szülőfalujában, a polgári iskolát Sajógömörben végezte. Tanulmányait Pozsonyban, az Orsolya-rendi római katolikus magyar tannyelvű tanítóképzőben folytatta, ahol 1937-ben kitüntetéssel érettségizett.

Tanítójelöltként egy tanévet szülőfaluja református elemi iskolájában mint hospitáns töltött. Az iskola igazgatója által kiállított bizonyítvány szerint „a tanítási órákat pontosan és teljes odaadással látogatta, az iskola életében tevékenyen részt vett és mindenben tanítóhoz méltóan viselkedett." Ezután még néhány hétig a kisvisnyói és harmaci iskolákban gyakornokoskodott.

A gyakorlóév letelte után helyettes tanítónői beosztást kapott a szkárosi református elemi népiskolában, ahol háromhavi szolgálat után az iskolaszék legteljesebb megelégedését hangsúlyozta a működéséről szóló ajánlásban. Az 1938/39-es tanév második felében a Gömör-Kishont vármegyei Bellény község elemi iskolájában tanított.

A Felvidék visszacsatolása után, 1939 áprilisában az Ung megyei Eszeny község állami elemi népiskolájában nevezték ki tanítónőnek. A csehszlovák éra alatt Pozsonyban szerzett tanítónői képesítését honosítani kellett, 1940-ben a budapesti II. kerületi tanítóképző intézet vizsgabizottsága előtt jeles eredménnyel vizsgázott, s ezzel megszerezte a magyarországi alkalmazáshoz szükséges népiskolai tanítói oklevelet.

Az eszenyi iskola igazgató-tanítója ebben az időben Péter Sándor volt, akinek nagy segítséget jelentett a jól képzett, szorgalmas, a gyakorlati munkában is jártas fiatal tanítónő, akire az iskolán kívüli és a falu életében fontos feladatok ellátásában is számíthatott. Az iskola összevont három alsó osztályát Varga Zita tanította. A kedves, szép, fiatal tanító néni számára nem volt ismeretlen az ilyen típusú iskolákban való tanítás, hiszen előbbi szolgálati helyein is hasonló körülmények között dolgozott.

A kisgyerekekkel való foglalkozást igen sokrétű feladatként fogta fel. Az alapismeretek oktatására jól felkészítették a tanítóképzőben, de mindaz a többlet, amit ő tudott nyújtani a gyermekeknek, elsősorban saját egyéniségéből fakadt, s ez jól beleillett az eszenyi iskola rendjébe. Tudta, vagy ösztönösen megérezte, hogy a kicsik testi-lelki fejlődése is az ő felelőssége, hiszen a szülői nevelés gyakran kimerült a fegyelmezésben. Fontosnak tartotta a rendszeres testmozgást, az óraközi szünetekben sem hagyta magára a nebulókat, változatos, csoportos játékokat szervezett, a nagyobbakat a kisebbekkel való szeretetteljes bánásmódra szoktatta, a fiúkat udvarias, bajtársias viselkedésre nevelte. Nem fukarkodott a dicsérettel. Gondosan ügyelt arra, hogy a gyerekek megismerjék az alapvető higiéniai igényeket, ha szükségét látta, ellenőrizte a kezek tisztaságát, az olvasókönyvek és irkák rendben tartását. Nem sajnálta az időt arra, hogy a feladatokkal nehezen boldoguló gyermekekkel külön is foglalkozzék. Az alsósok összevont osztályában 28-30 gyermek számára kellett megszerveznie a tanítást, gyakoroltatást, számonkérést és a „csendes-foglalkozást". Ez utóbbi lehetőséget adott a kisdiákok életkorának megfelelő kreativitás kibontakoztatására. Rajzolással, papír-hajtogatással ügyeskedhettek, karácsonyra, anyák napjára apró ajándékokat készítgettek.

Segítőkészsége, figyelme a szülőkre is kiterjedt, és mindig készen állt arra, hogy az iskola igazgatójának munkájában is részt vegyen. Hivatalos iratok, jegyzőkönyvek készítése közben ismerkedett meg az igazgató idősebb fiával, aki jegyzőként dolgozott a közeli Nagydobronyban és Nagygejőcön. Az ismeretségből szerelem, később házasság lett. A katonai szolgálatból eltávozáson lévő ifjabb Péter Sándor és Varga Zita 1944. április 29-én kötött házasságot.

Az 1944/45-ös tanévet már nem a háború árnyékában, hanem annak teljes zűrzavarában próbálta végigküzdeni az eszenyi iskola és a Péter-család. E nehéz időszak nagy örömét 1945 tavaszán kislányuk születése jelentette. A nyár végére eldurvult közállapotok oda vezettek, hogy idősebb Péter Sándort sok magyar sorstársával együtt elhurcolták a Szovjetunióba. Fia idejében átmenekült magyar területre, majd Zita tanító néninek is sikerült kisgyermekével együtt átjutni a Tiszán. Kezdetben a Szabolcs-Szatmár megyei Rohodon tanított, majd 1946 szeptemberében a Vaja közelében lévő Rákóczitanya osztatlan iskolájában kapott állást, ahol aztán harminc éven át ő volt a település egyetlen tanító nénije. A mindössze 350 lelket számláló egykori kis cselédtelepülésre ráillett az „Isten háta

mögötti" jelző: keskeny bekötőút kötötte a külvilághoz, lakói vályogházban éltek, áram nélkül, a vizet ásott kutakból nyerték, apró földdarabkák adták a megélhetés alapját.
Az iskola és a tanítói lakás a környező házak fölé emelkedő kis magaslaton állt, fákkal, bokrokkal övezve – ez a környezet és a lakosság meg a maguk nyomorúsága marasztalta itt a Péter családot. A férj B-listára került, egy közeli malomban kapott alkalmi munkát, éveken át az édesanya tartotta el az időközben fiúgyermekkel gyarapodó családot.
A háború utáni években olyan nagy szegénységben élt a kis település népe, hogy az iskolai felszerelések nagy részét nélkülözniük kellett a gyerekeknek. A régi olvasókönyvek kerültek használatba, az irkák és ceruzák beszerzése is gondot okozott. A tanító néni leleményességén múlott, hogyan oldja meg az írás tanítását, gyakoroltatását. Az első osztályosokkal sikerült év végére elérnie, hogy ismerjék a nyomtatott és írott kis- és nagybetűket. A második osztályban már a betűkapcsolatok gyakorlása és egyszerűbb szövegek másolása volt a követelmény. A harmadik osztályosoknak tollbamondás után kellett írni és kisebb fogalmazásokat készíteni. Az írás tanításában az esztétikai szempontokat és a helyesírást is szem előtt tartotta. A számtani alapműveletek tanítása és gyakoroltatása közben az alsó tagozatosak elsajátították a mindennapi élethez nélkülözhetetlen ismereteket. Kezdő szinten kukorica- és babszemek csoportosításával szemléltette a tanító néni az alapműveletek lényegét.

Tanítványai körében

Ahhoz a sok segédeszközhöz és szemléltető anyaghoz képest, amelyeket ma használnak a pedagógusok az általános iskola alsó osztályaiban, a tanító néninek szinte semmi nem állt rendelkezésére, mégis az ő kis tanítványai bizonyultak a legjobbaknak, amikor felső tagozatba, tanyai kollégiumba kerültek. Utóbb sokan érettségiztek, s Péter Sándorné egykori elemistái közül többen diplomás emberek lettek, ugyanúgy, mint az ő gyermekei.

Rákóczitanyán a tanító nénit mindenki ismerte. Jóságával, segítőkészségével még a haragosok között is békét tudott teremteni. Ismerte a családok helyzetét, a nehezebb sorsú gyermekeket maga köré gyűjtötte, megebédeltette, közben a tudnivalókat ismételtette, verseket tanított nekik, a szorzótáblát gyakoroltatta. Segített az írásbeli feladatok elkészítésében, figyelemmel kísérte olvasásukat, nemcsak a szövegértést ellenőrizte, de tekintettel volt a helyes hangsúlyozásra is. Az olvasóvá nevelést már a kisiskolás korszakban fontosnak tartotta. Könyveket szerzett az iskolának. A gyermekek szorgalmát, jó viselkedését azzal jutalmazta, hogy verseket, meséket olvasott nekik. Szívesen hallgatták a felnőttek is, amikor dohánycsomózáskor közéjük ült és novellákat, regényrészleteket olvasott fel, beszélt az írókról, költőkről. Csakhamar a szülők és az idősebb korosztály is kedvet kapott az olvasásra. A könyveket a tanító néni kölcsönözte számukra. Az iskola könyvtára az 1970-es évek elején már több száz kötetből állt, s idővel fiókkönyvtári rangra emelkedett.
A tanító nénit a falu asszonyai példaképüknek tekintették. Az 1960-as években a javuló közállapotok lehetővé tették, hogy egészségesebb lakások épüljenek, korszerűsödtek a háztartások, Péter Sándornétól megtanulták a tortasütést, befőttkészítést, ugyanakkor nagyra értékelték, hogy ő is kenyeret dagaszt, szappant főz, ruhát varr, kézimunkázik, kertészkedik.
Csendben és észrevétlenül élte le élete legszebb éveit – írta róla szóló cikkében az újságíró. Ő maga a pálya vége felé így beszélt élete értelméről: „...ez a dolgom, erre tettem az életemet, amikor tanítónak mentem." Munkája elismeréseként 1963-ban megkapta az Oktatásügy Kiváló Dolgozója, majd nyugdíjba vonulása alkalmából a Kiváló Tanító kitüntetést.
Új élete Debrecenben kezdődött 1975-ben Judit lánya családjával. Neki természetes volt, hogy ebéddel várja a családot, kávét főzzön, mosson, varrjon. Szeretettel és hozzáértéssel segített unokája nevelésében, akit ő tanítgatott a betűvetésre. „Fáradhatatlan volt, soha egy pillanatig

nem tudott tétlenül ülni, főzött, virágot ültetett, takarított, még TV-nézés közben is kézimunka volt a kezében. Olvasott, keresztrejtvényt fejtett, szótárból kereste az idegen vagy ismeretlen szavakat." – emlékezett leánya édesanyja idős korára.
Erős lélekkel és a hit megtartó erejével élte túl szeretett férje elvesztését és a legnagyobb csapást, ami édesanyát érhet, orvos fia és menye tragikus halálát. Utolsó éveiben a sors azzal kárpótolta, hogy leánya és rokonai szerető gondoskodása mellett megérhette tehetséges unokái sikereit, boldogságát.

Források:
- Péter Sándorné személyes iratai
- B. L.: „...Erre tettem az életem..." (Újságcikk Péter Sándorné pedagógusi pályájáról a Kelet-Magyarországban, 1974. június 2.)
- Pálné Péter Judit visszaemlékezése

KOROMPAI GÁBORNÉ

PETRASKÓ LÁSZLÓ (Porcsalma, 1897. január 22. – Nyíregyháza, 1972. február 2.): testnevelőtanár.

A XIX. század utolsó éveiben született, s büszkén emlegette is ezt a tényt, egész életén át.
Egy pedagógus-dinasztia középső tagja, felmenői, leszármazottai: apja, nagyapja, dédapja (hetedíziglen), fiai, lánya, unokái, dédunokája valamennyien óvónők, tanítók, tanárok voltak, többen jelenleg is pedagógusok.
Elemi iskoláját Porcsalmán, édesapja iskolájában végezte, majd Nagykárolyban a középiskolát, és 1915-ben itt érettségizett.
1916-ban, az első világháborúban behívták katonának, s az első frontvonalban teljesített szolgálatot. Itt megsebesült, egy kézigránát darabja a szíve táján érte, a gyors orvosi segítség, operáció megmentette életét, de egy gránátszilánk élete végéig kitapinthatóan mellkasában maradt.
Már középiskolás korában kiváló sportoló volt. Testnevelő tanárai annyira megszerettették vele a sportot, hogy elhatározta, ő is testnevelő tanár lesz.
A sport szinte minden ágát űzte: atletizált, a tornászcsapatnak is tagja volt, de a télisportokat is versenyszerűen művelte (síelt, korcsolyázott), olyan kiváló eredményekkel, hogy a 20-as években megjelent Sport Életrajzi Lexikon fényképes cikkben méltatta sikereit.
1918 szeptemberében beiratkozott a Budapesti Tornaképző Intézetbe, és 1919 nyarán megszerezte a diplomát. Budapesten kezdett tanítani, de a Horthy-rendszer nem ismerte el a Tanácsköztársaság végnapjaiban szerzett végzettséget, ezért kénytelen volt 1921-ben az Állami Torna Tanítóképző (a Testnevelési Egyetem elődje) oklevelét is megszerezni.
Ezután a Gödöllői Királyi Katolikus Gimnáziumban tanított 4 éven át.
Budapest közelsége lehetővé tette, hogy a természettudományok iránti érdeklődését kielégíthesse. Ő mindig többre vágyott, így a tanítás mellett beiratkozott a tudományegyetem földrajz-természetrajz szakára. A hat félév sikeres elvégzése után, egy délelőtti előadáson névsort olvasott professzora, s mivel nem jelentkezett, hiszen ő délelőttökön tanított, professzora „Horger Antal úri" szigorúsággal, válaszút elé állította: „vagy tanár, vagy egyetemi hallgató, válasszon, de a kettő egyszerre nem mehet..." közölte mogorván. Ő az előbbit választotta, így oklevelet nem, de tudást annál többet szerzett ezen évek alatt, melyet kamatoztatott is a későbbiekben.
1926. szeptember 1-jétől a Nyíregyházi Királyi Katolikus Gimnáziumban folytatta testnevelő tanári pályáját a gimnázium megszűnéséig.
Nehéz körülmények között kezdte itt a tanítást, mert a gimnáziumban ekkor még tornaterem nem volt, és csak 6 osztályban folyt az oktatás.

Ekkor meghívást kapott a Fiú Tanítóképző Intézetbe, óraadó tanárként látta el a testnevelés tanítását. Így lett ő a jövőbeni (szójátékkal élve) „tanítók, tanárok tanára."
Az 1930-tól 1940-ig terjedő évtized volt tanári pályájának a legeredményesebb időszaka. Nagy építkezés kezdődött a gimnáziumban, emeletráépítéssel, s minden testnevelő tanár vágya, tornaterem is létesült. A tervező és kivitelező az ő szakmai véleményét is megvalósította az építkezés során. Teljes lett a gimnázium osztályainak száma mind a 8 osztályban, sőt az alsó tagozatban még párhuzamos osztályokban is folyt a tanítás. Tehetséges tanulók népesítették be a gimnáziumot, ahol magas színvonalú testnevelés tanítás valósult meg.
Ekkor szerez vívómesteri oklevelet, s kezdi el a kard- és tőrvívás oktatását.
Kiváló sportolókká váltak diákjai.
Életkora is a legideálisabb, ekkor lépett a „krisztusi korba" (33 éves), már évtizedes szakmai tapasztalattal rendelkezik, beért a korábbi évek kitartó munkájának eredménye.
Ars poeticája: „Csak kitartó, szívós, következetes, hosszú távú, szorgalmas munkával lehet kiváló eredményeket elérni. Ez a sport vonatkozásában különösen érvényes."
A sport minden területén: atlétika, talaj- és szertorna, labdajátékok, vívás, úszás, korcsolyázás és más sportágakban kimagaslóan tanította tanítványait. Kiváló atléták, nagyszerű tornászok, tehetséges vívók sokasága népesítette be ezekben az években az iskolát.
Ugyanekkor nagyon szépen fellendült a Nyíregyháza s a megye sportéletében vezető szerepet játszó, 12 szakosztállyal működő Nyíregyházi Torna és Vívó Egyesület (NYETVE) tevékenysége, melynek irányítója, elnöke volt.
Kiemelkedő, nagyvárosi sportrendezvény volt a minden év végén megrendezésre kerülő összevont középiskolai tornabemutató.
A város valamennyi középiskolás tanulója zárt rendben, nótaszóval, saját iskolájuk zászlaját lobogtatva vonult testnevelő tanárok vezetésével a városon végig a bujtosi sportpályára.
Több mint ezer diák gyűlt össze a labdarúgó pálya zöld gyepén, fehér egyenruhában, mellükön büszkén viselve iskolájuk emblémáját.
Kiváló szervezőképességével megnyerte a katonai helyőrség fúvószenekarát, amely pattogó indulókat játszott a bevonulás alatt.
Ezután következett a korábban betanult szabadgyakorlat sorozat, s édesapám vezényszavára több mint ezer diák „tenyere csattant", és ezeket a tapsokat visszhangozták a bujtosi hatalmas jegenyefák lombkoronái.
Látványos, szép, lélekemelő, emlékezetes esemény volt ez városunkban minden év nyarán.
E tornaünnepélyről a korabeli Nyírvidék c. helyi lap is beszámolt terjedelmes méltató cikkben:
„Feledhetetlenül szép, mozgalmas, színes és katonás pontossággal pergő sportünnepély zajlott le vasárnap délután a NYETVE bujtosi sportpályán.
A férfias erő, ügyesség, pontosság s ifjú lelkesedés, tettrekészség napja volt ez az alkalom. A megjelent több ezer főnyi közönség pedig három órán át a legtisztább öröm érzésével fogadta a bemutatott sportjátékokat, gyakorlatokat. Az elismerést megérdemelték a fiuk és testnevelő tanáruk Petraskó László egyaránt. Nyíregyháza a jövő tornászgárdájának tekintélyes részét a Királyi Katolikus Gimnázium növendékeinek soraiból fogja nyerni…"
Sajó László az osztályuk történetét feldolgozó írásában a következőket írja:
„A tornateremben nem unatkoztunk. Petraskó tanár úr a szabadgyakorlatokat el nem mulasztotta soha. Még a tőrvívás lépéseit is gyakoroltuk. A kötél- és rúdmászás sokunkon kifogott. Csakúgy lógtunk a szeren, ahogyan azt Karinthy írta."
Nagy sikerek és szép eredmények születtek évről évre.
Így ír erről *dr. Vécsey Antal* ny. igazgató-tanár úr (kedves, régi tanítványa) iskolatörténeti munkájában: „Petraskó László testnevelő tanár úr munkásságát, versenyeredményeit minden Értesítő és Évkönyv több oldalon tudta csak méltatni, ezért részletezésükre nem vállalkozhatunk. Be kell érnünk annyival, hogy a tanulók minden jelentős helyi, megyei, sőt gyakran országos versenyen is ott vannak és jó eredményeket érnek el, bajnoki címekkel térnek haza…"
Ezeknek az eredményeknek a gyarapítását megakasztotta a II. világháború.
A 40-es évek elején egyre gyakrabban, egyre hosszabb időre hívták be katonának.
1944 tavaszán a behívóparancs nagyon hosszú időre szólt. Pár hónapos frontszolgálat után őszszel már orosz hadifogságba került.

Borzalmas körülmények után 1946 őszén tért haza a poklok-poklából, lesoványodva, betegen, de küzdelmes évek hosszú sora várt még rá.
Hazaérkezése után azonnal jelentkezett régi szeretett gimnáziumába.
A tanári kar nagy szeretettel, tanítványai kitörő lelkesedéssel, ovációval fogadták az udvaron, mivel éppen „nagyszünet" volt.
Az iskolai testnevelési órák megtartásán túl bekapcsolódott az akkori oktatási kormányzat által meghirdetett MHK és LMHK iskolán kívüli tömegsportmozgalomba.
Városunkban és a megye egész területén fáradhatatlanul szervezte, irányította e mozgalmat, versenybíróként tevékenykedett, szinte valamennyi vasárnapját erre áldozta ebben az időszakban.
Nagy volt a pedagógushiány, nem voltak szaktanárok, sokan elestek a „hosszú harc alatt..."
Ennek következtében felkérést kapott a földrajz-természetrajz tanítására is. Most kamatoztatta a korábban említett hat félév természetrajz-földrajz szak elvégzését.
Az idő rohanása azonban elhozta számára is a nyugdíjba vonulás idejét, amikor is végérvényesen búcsút mondott az oly gazdag, eseményekben dús, sok sikert, kiváló eredményeket hozó, aktív főhivatású testnevelő tanári pályájának, s nyugdíjba vonult.
Ezen időszak sem volt a semmittevés ideje, mert ő ilyet nem ismert.
Szívesen fogadta a Városi Sportiskola felkérését, hogy mint nyugdíjas testnevelő tanár, lásson el edzői feladatokat.
Ezen évek alatt rendszeresen foglalkoztatták a városban folyó atlétikai és tornászversenyek versenybírói feladatainak ellátásával.
Legemlékezetesebb az 1971. évi atlétikai verseny, amikor is a nagyapa, élete alkonyán, mint a meghívott versenybírók doyenje, a győzelmi dobogó legmagasabb fokán álló kis unokájának elsőkét gratulált, és adta át, akasztotta a nyakába a legfényesebben ragyogó aranyérmet. (Kegyes volt hozzá a sors, hogy ezt még megélhette!)
Fia és a dédunoka tovább folytatta a hagyományokat. Még nincs 14 éves, de már 15 érmet gyűjtött össze a különböző atlétikai versenyeken. A legbüszkébb akkor lehetett, amikor egy csapatbajnokságon a budapesti Népstadionban valamennyien egy-egy számozott ezüstérmet kaptak emlékbe „Citius, Altius, Fortius" felirattal. Övé a 3819. számú érem, miénk a szülőké, nagyszülőké az öröm, a boldogság, hogy ígéretes a folytatás, melyet a dédapa kezdett el a sport területén. (Sajnos ezt már ő nem élhette meg!)
Édesapám társadalmi tevékenysége sokirányú volt. Politikai pártnak, szervezetnek soha nem volt tagja, annál több a társadalmi megbízatása:
Volt a NYETVE torna-szakosztályának, a Középfokú Iskolák Sportkörei Országos Központja nyíregyházi csoportjának vezetője, Nyíregyháza megye jogú város testnevelési tanácsának a tagja, a Magyar Országos Tornaszövetség Keleti Kerületének vezetője, a Fáklya Sport Club elnöke stb.
Végtelenül humánus ember volt, ahol tudott, segített, kiemelkedő az életmentő tevékenysége.
Még ifjú korában, az 1910-es szatmárökörítói tűzesetben – melyet Móricz Zsigmond a Fáklya c. regényében írt meg – édesapjával mentették a súlyosan összeégett fiatalokat. Szülőfaluja, Porcsalma ugyanis Szatmárököritó szomszédságában van.
Az I. és II. világháború harcaiban mint „szanitéc, felcser" a megsebesült bajtársait mentette, ápolta, mindenben a segítségükre volt.
Diákjait több ízben vitte kirándulásra, hegyvidékre, erdőkbe, folyópartokra; az ország legszebb tájait bejárta tanítványaival. Sárospatakon, a Bodrog partján a folyóban történő fürdést gondosan előkészítette, kijelölve a határokat, hogy meddig lehet beúszni, de sajnos mindig akadtak szófogadatlan tanítványok, akik a tilalom ellenére (virtusból) beljebb merészkedtek, s nem egyszer elsodorta őket az ár, ekkor mint kiváló úszó beúszott és kimentette őket.
Amikor egy kis faluban nyaraltunk, egy 5 év körüli kisfiú vízzel teli dézsába fejjel beleesett. A szülők ugyan kihúzták, de a fiúcska semmilyen életjelt nem mutatott, légzése leállt, megkékült, szeme felakadt, s a szülők csak jajveszékeltek. Ekkor gyors, szakszerű mesterséges lélegeztetéssel felélesztette, megmentette az életét. Hálásak is voltak a szülők, a gyermek még felnőtt korában is hálálkodott.
E gazdag és eredményes életút ellenére a szocialista kormányzat (mint párton kívüli személyt) nem kényeztette elismerésekkel, kitüntetésekkel, maximum pénzjutalomban részesült több alkalommal.

Korábbi kitüntetései: a frontszolgálataiért megkapta a „Signum Laudis”, a „Károlyi Csapatkereszt”, a „Bronz Vitézségi Érem” és a „Sebesülési Érem” katonai kitüntetéseket.
Legnagyobb elismerés számára a családtagok, a kollégák s főleg a tanítványok nyilatkozatai.
Rengeteg tanítványa volt a közel 40 évi testnevelő tanári pályáján.
Erről így nyilatkozik önéletrajzában: „Példám és lelkesedésem hatására többen kiváló testnevelő tanárok lettek…, de vannak közöttük orvosok, mérnökök, jogászok, papok, tudósok, feltalálók, gyárigazgatók, színművészek, írók, költők, és sorolhatnám tovább, de mindnyájan becsületes, sikeres emberek lettek.”
Élete végéhez közeledve végtelen nagy örömmel ment az érettségi találkozókra. „Itt találkoztam a korábbi 10 éves kicsi, félszeg, félénk, de csillogó szemű legénykékkel, akik izmos, erős, határozott fellépésű férfiakká váltak az évtizedek alatt. A legnagyobb öröm számomra, hogy én is részt vehettem jellemük, személyiségük s főleg testi fejlődésük elősegítésében, formálásában…”
Sajnos, az 50 éves találkozókra már nem mehetett!

30 éves érettségi találkozón, mellette Zenthe Ferenc

Betegségét, súlyos gyomordaganatát műteni kellett, s a debreceni klinikán az operáló team tagja volt dr. Megyeri László főorvos úr, aki a régi legkedvesebb tanítványai egyike, kiváló tőrvívója volt, most „együtt vívtak az életért”, de a sikeres műtét ellenére legyengült szervezete nem bírta tovább, 1972. február 2-án elhunyt. Február 7-én a családtagok és a nagyszámú rokonság, kollégák s még nagyobb számú tanítványok részvéte mellett helyeztük örök nyugalomra.
Három főtisztelendő úr temette, külön felkérés nélkül, hiszen mindhárman 8 évig voltak a tanítványai, Kovács Gyula hittanár, hitszónok hosszasan méltatta emberi s tanári nagyságát, igazi pedagógusi egyéniségét.
A sírba tétel előtt az egykori tanártársak és a volt diákjai nevében Koroknay Gyula tanár úr mondott beszédet, akit szintén 8 éven át tanított, kiváló atlétája volt s évtizedeken át kollégája, meleg szavakkal búcsúzott, megköszönve mindazt a szeretetet, amit a gimnáziumi évek során kaptak végtelenül tisztelt tanáruktól.
Dr. Margócsi József, a Bessenyei György Tanárképző Főiskola főigazgatója, neves irodalom- és helytörténész ekkor a következő levelet küldte részemre:
„Megdöbbenéssel értesültem édesapád elhunytáról. Vele egy régi – talán az utolsó – kiváló tanáregyéniség dőlt ki a sorból, fogadd őszinte részvétemet.” Ő nem volt tanítványa, közvetlen kollégája, mégis így emlékezett rá.
Horváth Miklós az akkori Megyei Tanács Művelődési Osztály vezetője, szintén írásban fejezte ki részvétét, elismerő szavakkal méltatva édesapámnak a városban, a megyében, a testnevelés tanításában, a sport irányításában kifejtett munkásságát, érdemeit.
Nagyon sokan még napok s hetek múltán is személyesen vagy telefonon fejezték ki részvétüket, együttérzésüket.
A 40, 50, 60 évvel ezelőtt érettségizett diákok találkozójuk alkalmával még mindig elhelyeznek az emlékezés és a tisztelet jeléül egy-egy sírcsokrot vagy koszorút, kedves volt tanáruk sírhantján, bizonyítva, hogy nem felejtik el évtizedek múltán sem az együtt töltött diákéveket.
A szépirodalomban is találkozhatunk róla szóló hálás emlékezéssel. Galambos Lajos Hideg van tegnap óta és Ruttkay Arnold, Ausztráliában élő magyar író az Én c. regényében fejezi ki tiszteletét iránta.
Befejezésül álljon itt *Zenthe Ferenc* kiváló színművészünk, a „Nemzet Színészének” visszaemlékezése az 1979-ben tartott érettségi találkozó alkalmából adott interjújából:
„Nagyon sok kedves, kiváló tanárunk volt, a Kir. Kat. Gimnáziumban, de ki kell emelnem Petraskó László testnevelő tanár urat, mert tőle tanultam a tőr- és kardvívás alapjait, s azt továbbfejlesztve kamatoztattam a Gábor diák s a Tenkes kapitánya c. filmjeimben.

Talán mindnyájunk véleményét foglalom össze, ha elmondom: ő tanított meg minket a rendre, a fegyelemre, az ügyességre, pontosságra, szorgalomra, kitartásra, becsületre, bátorságra egyszóval emberségre…”

Síremlékén egy Horatius idézet olvasható: Non omnis moriar (Nem halok meg egészen). Reá is igazak Arany János sorai: „Nem hal meg az, ki milliókra költi / Dús élte kincsét, ámbár napja múl;”

Források:

- Petraskó László önéletrajza
- a Nyíregyházi Királyi Katolikus Gimnázium értesítői, évkönyvei
- tanártársai, tanítványai visszaemlékezései
- családtagok emlékei
- Petraskó Zoltán: Petraskó László testnevelő tanár életútja… (a nyíregyházi Szent Imre Baráti Köri Füzetek 9. szám

PETRASKÓ ZOLTÁN

PILLER DEZSŐ (Balatonhenye, 1910. május 30. – Zamárdi, 1999. szeptember 19.): tanító, általános iskolai tanár.

A falu Fő utcáján végig csörgedező Dobogó (Séd) patakon volt édesapjának egy kis vízimalma. Öten voltak testvérek. Nyolcéves korában a szomszédos Monostorapátiba költöztek, majd, hogy felsőbb iskolába is eljussanak, így kerültek 1922-ben Szombathely környékére, Kisunyomba. Innen járt Szombathelyre a polgári iskolába.

1925 szeptemberében a Pécsi Püspöki Tanítóképző Intézetbe került. Erről így írt önéletrajzában: *„Az intézetben becsületességre, vallásosságra, munkára, de legfőképpen a gyermekek és az iskolai munka szeretetére, a magyar nép és a haza szeretetére neveltek bennünket.”*

1930-ban végezte el a képzőt. A jáki iskolaszék meghívta egy hónapi helyettesítésre, a 4. osztály tanítására. Ezt írja: *„Jákon ismertem meg, hogy a gyermekek mennyire ragaszkodnak hozzám, itt ízleltem meg az iskolai munka nagyszerűségét és örömét.”*

Közben egy Rába-menti faluban, Gasztonyban választják meg osztálytanítónak, ahol 18 évig tanított. Tanítványaiból alkalmi énekkart, szavalókórust, színjátszó-csoportot szervezett.

Már itt elkezdte gyűjteni iskolája számára a néprajzi hagyományokat, a régészeti leleteket. Visszaemlékezéseiben írta:

„Felejthetetlen ünnepélyünk az erdei Máriaszobor felavatása, és a falu főterén megtartott zászlószentelés volt.”

„1942-ben nősültem, Balaton-menti leányt vettem feleségül. Mindjobban éreztük a szülőföld vonzását, és a Balaton-vidék felé tekintgettünk. 18 évi munka után fájó szívvel hagytuk ott a kedves kis falut, és jó népét, ahol a gyermekek naponta virággal terítették be asztalomat. A gasztonyiak kedvességét, a gyermekek ragaszkodó szeretetét soha nem feledjük.”

A falu sem felejtette el sokoldalú, értékes munkáját, mert több mint 40 év után – 1991-ben – Gasztony község díszpolgárává választották.

1947 őszén Balatonendrédre választották meg osztálytanítónak.

„Karácsony előtt pár nappal előbb érkezett meg a vagonunk a zamárdi állomásra. Az endrédi szekerek az esti hóesésben vitték bútorainkat az ismeretlen falu felé. Csak a faluba érve tudtuk meg, hogy az előre megszemlélt és kialkudott lakást nem kaphatjuk meg, mert a háztulajdonos fia váratlanul hazaköltözött, és a két szobát magának foglalta le.

Kénytelenek voltunk az emberséges Alfay Pongrác plébános úr ajánlatát elfogadni. A karácsonyi ünnepeken a plébánia vendégszobájában húztuk meg magunkat…

Közben a plébánia udvarán – a decemberi hideg éjszakán – álló szekereken, drága bútorunk

fagyfoltokat kapott. Csak pár nap múlva sikerült két szobát kibérelnünk. Mindezek ellenére szívesen dolgoztam. A harmadik osztály tanítását végeztem."

1949-ben Zamárdiba helyezték, ahol előtte egy éve már családi házat vásároltak.

1955-ben a Pécsi Pedagógiai Főiskolán biológia-földrajz szakos tanári diplomát szerzett, de megmaradt néptanítónak. Példaképe az egykori karádi tanító, Gárdonyi Géza volt. Többek között erről is beszélt a Sára Sándor által készített „Néptanítók" című dokumentumfilmben, mely az 1930-ban Pécsett végzett tanítókról szólt.

Már az első években az iskolaudvart virágosították, sziklakertet építettek. Az iskola gyakorlókertje a megyében kiváló minősítést kapott a szakfelügyelettől.

Az Ifjúsági Vöröskeresztes Csoportot – melyet 17 évig vezetett – a siófoki járásban elsőként szervezte meg. A pontosság, rend és tisztaság naponkénti ellenőrzésével nagymértékben emelték az iskola egészségügyi színvonalát.

A tanítás mellett szenvedélyesen és szakszerűen foglalkozott helytörténettel, néprajzzal és régészettel.

Megszerette ezt a falut, csodálta és dicsérte a balatoni táj szépségét, sokra becsülte az itt élő dolgos embereket is, akikről annyi értékes adatot gyűjtött össze.

Lokálpatrióta volt, akinek második szülőfaluja lett Zamárdi, ahol példamutató honismereti, helytörténeti munkájával maradandót alkotott.

Zamárdi segítőivel – az iskolás gyerekekkel, szülőkkel – a kőkorszaktól napjainkig minden fellelhető tárgyat összegyűjtöttek. A 22 évi gyűjtőmunka eredményét: 1350 régészeti és néprajzi tárgyat a Somogy Megyei Múzeum – 1972-ben – restaurálás címén elvitte. Hiába volt minden tiltakozás.

Megfelelő hely hiányára hivatkozva a megyei múzeum az összes anyagot „bekövetelte". A múzeum a tájház elkészülte után – 1976-ban – nem a helyi gyűjteményből, hanem saját korhű anyagából rendezte be a tájházat.

1994-ben megnyílt az iskolában a községi néprajzkiállítás, amelyet az elvitt tárgyakért a Somogy Megyei Múzeum adott. Gyűjtőmunkája mellett több mint 100 hosszabb-rövidebb cikkben helytörténeti témákat dolgozott fel.

- 1976-ban adta ki a Veszprém Megyei Múzeum Zamárdi helynevei című munkáját. Ennek anyagát később a „Somogy megye földrajzi nevei" c. kiadvány is átvette (1978).
- 1978-ban jelent meg Szántódpusztáról szóló könyve.
- 1986-ban a Zamárdi krónika c. írását a Somogy Megyei Levéltár adta ki.
- 1994-ben helytörténeti munkásságáért a képviselő-testület – elsőként – díszpolgári címmel tüntette ki.
- 1996-ban „A községtörténeti tanulmányok" elkészítésében is jelentős részt vállalt.
- 1998-ban az országos szakmai vezetés a honismereti mozgalom legrangosabb díját, a Bél Mátyás díjat ítélte neki.
- 2004-ben Csákovics Gyula polgármester Piller Dezső Alapítványt hozott létre. Azokat a közéleti személyeket díjazzák ebből, akik a civil területen kimagasló teljesítményt nyújtanak.

Díjazottak: Simándi István, Friesz Kázmér, Kalmár Imréné, dr. Deák Ferenc, Bemné dr. Schneider Mária.

Piller tanár úr önéletrajzában ezt írta: *„Nem alkottam világrengető dolgokat. De szép magyar nyelven leírtam mindent, ami érdekelt, és a jövő szempontjából fontos lehet."*

Tisztelőinek, tanítványainak száma több ezerre tehető. Reméljük, hogy ők nemcsak személyének emlékét őrzik meg tisztelettel, hanem a népbe és a néphagyományokba vetett hitét is tovább ápolják.

A tanár úr neve méltán és megérdemelten vált példaértékűvé Zamárdiban.

Életművét megbecsüljük, és mint féltett kincset megőrizzük.

Forrás:

- Piller Dezső: Önéletrajzom (1982)
- A fenti írás – Emlékezzünk Piller Dezsőre – az elhunyt születésének 100 éves évfordulója alkalmából, a Zamárdi Hírmondó 2010. májusi számában jelent meg, az általános iskola egykori igazgatójának, Friesz Kázmérnak tollából.

Átvette a szerző engedélyével:

KISS ERZSÉBET

PÓCS IMRE GÁBORNÉ Angi Mária

(Váncsod, 1933. október 7. – Berekböszörmény, 1998. április 19.): óvónő.

.

Édesapja, Angi Lajos református kántortanító, édesanyja Takács Vilma. Hat gyermeket neveltek tisztességes helytállásra. A talpig becsületes református családban szerzett emberség, a hitélet követése meghatározta értékrendjüket.

Testvérei: Lajos, Irénke, Zoltán, Vilma és János a nehéz időkben nagy erőfeszítések árán lettek tanult emberek. Megtanulták szüleiktől, hogyan lehet kemény munkával, kevés keresetből, leleményesen megélni.

A családi összetartozás, az egymás iránti mély szeretet példája az ő életük. A mai napig megbecsülésnek örvend a család, akik még élnek, tisztelik emléküket. Mindegyik gyermekből hazánk nagyon értékes polgára lett. Hála ezért áldott emlékű szüleiknek. Volt szerencsém személyesen is ismerni Irénkét, Ozsváth Andrásnét, az első igazgatóm feleségét, a kiváló szakfelügyelőt, kollégát, Zoltánt és feleségét, Rózsikát, a gyakorlatvezetőmet. Ők a pályám kezdetén meleg szeretettel istápoltak Biharke-resztesen. Elérzékenyülve gondolok vissza rájuk köszönetet mondva jóságukért.

Mária a református iskola nyolc osztályát Váncsodon végezte kitűnő eredménnyel. Óvónői oklevelét Püspökladányban, az Állami Óvónőképzőben szerezte 1954-ben. Ezen a nyáron cséplőgépellenőrként dolgozott Komádiban, majd szeptembertől kezdte el óvónői munkáját Berekböszörményben. Itt élte le egész életét a falu igen tisztelt és szakmája megbecsült dolgozójaként. 1957-ben házasságot kötöttek Pócs Imre Gáborral és 41 évig odaadó, hűséges társként éltek együtt. Betegsége miatt gyermekük nem született, így anyai érzelmeit is óvodásaira fordította. Otthonukat mindig a precíz pontosság, tisztaság jellemezte. Ő igazán a „házi tűzhely" következetes, örökös őrzője volt. Kézimunkái kiállítások rangos darabjai voltak, amelyekkel a népművészet értékeit őrizte meg. Ma is ezek díszítik volt otthonát.

Egy élet munkájának tapasztalatait foglalta összse „Az óvodai munka szerepe az iskolára előkészítésben" című szakdolgozatában. E munka önvallomás arról, miben állt nevelői munkájának lényege. Ahogy az emberszeretete, úgy a munka értéke is családi indíttatású volt pályája során: „a munka elvégzése erkölcsi kötelesség" – vallotta. Ez a szemlélet hatotta át hivatását, ezért nevelte a kisgyerekeket is napi kötelességeik teljesítésére. Ő, aki évek hosszú során át alapozta az iskolai nevelést, kiemelkedően fontosnak tartotta a munkára nevelés folyamatát. Igyekezett ezt értelmi, erkölcsi, esztétikai, testi és politechnikai területeken egyaránt megvalósítani, így alapozva meg a teljes személyiség fejlesztését.

Tudott játszani a gyermeki lélek húrjain, mert ő is érzékeny, jó lélek volt. A felnőtteknek oly természetes, már munkának nem is tekinthető tevékenységeket, mint az önkiszolgálás, egészségi szokások, társaikért végzett munka, segítségadás – nap mint nap gyakoroltatni – ehhez az ember iránt érzett alázat, a szakma iránti mély elkötelezettség, határtalan türelem és önfegyelem szükségeltetett. Benne megvolt minden, ami ehhez kellett. Egy csoportban 26 gyerek! 3-6 éves korig! Naponta 8 órán át! 36 évig! Mária óvó néninek ez volt az élete. A faluban legendaként él ő.

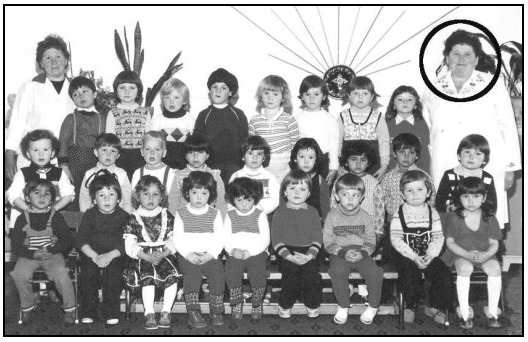
Makarenko szerint: „Amilyen a gyermek a játékban, sok tekintetben olyan lesz később a munkában is, ha felnő."

Ezért fontosnak látta Mária is, hogy az örömszerzés mellett megtanítsa és gyakoroltassa a játékszabályokat. Személyes példamutatással, buzdítással, dicsérettel, versenyeztetéssel, elismeréssel nevelt. Komolysága, következetessége a családokra is kisugárzott. A derűs, nyugodt, kezdeményező légkört, mely az ő személyiségéből fakadt, szerette volna a családokra is kiterjeszteni. Feladatának tekintette ezt azért is,

mert több családban a gyerekeket elkényeztették, kiszolgálták őket, nem fegyelmezték. Érdekessé, vonzóvá kellett tenni a játékot is, a munkát is, hogy szívesen vegyenek részt a foglalkozásokon. Gyűjtötték a különféle anyagokat, eszközöket a barkácsoló dobozba, ebből eszkábáltak játékokat, használati tárgyakat. A környezetismereti tevékenység során megismerkedtek a természeti és társadalmi törvényszerűségekkel, az ember kapcsolatát, átalakító hatását tanulmányozták. Valóságos konyhakerti munkát végeztek a gyűjtött magvak elvetésével, a föld megmunkálásával. Örömmel fogyasztották el munkájuk gyümölcsét, a megtermelt javakat.

Az előkerült családlátogatási naplójából kitűnik, hogy szívügyének tekintette tanítványai otthoni nevelését is. Felhívta a szülők figyelmét arra, hogy ők az elsődleges felelősök a gyermek jövőjéért. Igyekezett meggyőzni a szülőket a helyes napirend otthoni betartásáról, az óvodában megismert jó szokások otthoni megerősítésének szükségességéről. Igen jó kapcsolata volt a szülőkkel, tekintélye volt előttük, így elfogadták jó tanácsait. Mindenki Mária óvó nénije volt. Ha valakivel beszélgetek, a harmadik mondat biztos ez:

– Mi nagyon szerettük Mária óvó nénit, sokat emlegetjük őt most, hogy az unokám is óvodás lett. – Ő egy csupaszív ember volt, tán még epéje sem volt. – Ma is emlékszem, ha játszottunk, óvó néni is szerepelt velünk. Igen, fénykép is őrzi a Brumi jelmezes fellépését. Amatőr színjátszóként is emlegetik.

1984-ben a kiscsoportos óvodásokkal

Ő volt a tökéletes óvó néni. Becsülték és tisztelték szeretetteljes, következetes szigorúságáért. Kereste tanítványaiban a lehetőséget, a tehetséget, felelősséggel munkálta, tökéletesítette jellemüket. A szülőkhöz őszinte volt, mindig a valóságos helyzetet tárta fel: mi a gyermek erőssége, hiányossága. A gyermeklélektan pontos ismerője és alkalmazója volt. Egyenrangú társként bánt a gyermekekkel. A szomszédgyerekek itthon is jól érezték magukat náluk, amikor férjével felügyeltek rájuk a szülők elfoglaltsága idején. Minden visszaemlékező megilletődve sorolja emberi és szakmai kvalitásait: „Csak jót tudok róla mondani. Nagyon szerette a fiamat és a gyerek is viszonozta ezt.” „El lehetett vele beszélgetni. Elmondta, mire figyeljek oda, a beszéde megnyugtató volt.”

Ide kívánkozik egy megrendítő eset. Férjével sírja körül munkálkodunk, amikor a sírszomszéd felesége kérdezi a 4 év körüli unokáját:

– Tudod, ki fekszik itt?

– Tudom, az anyukám Mária óvó nénije, akit nagyon szeretett.

Tizenkét évvel halála után is frissen él a lakosság emlékezetében. Van, aki arra emlékszik, hogy bőven termő gyümölcseiket szívesen osztogatta a rászorulók között. Nemhogy az én, én, én, hanem te, ő, ők, és azután jött saját maga. Őrá kollégái is mindig számíthattak, ha bajba kerültek, fáradhatatlanul helyettesítette őket. Aki ilyen értékes életet élt, az méltán maradt meg az emberek jó emlékezetében

Kitüntetései:

- 1970-ben 15 éves, 1975-ben 20 éves Törzsgárda oklevél
- A Művelődési Minisztériumtól kapott elismerések: 1986-ban Kiváló Munkáért, 1990-ben Pedagógus Szolgálati Emlékérem

Források:

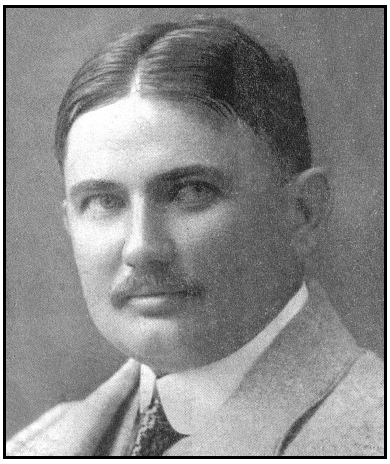
- Pócs Imre Gáborné: Az óvodai munka szerepe az iskolára előkészítésben c. szakdolgozat
- Családlátogatási Napló
- családtagok, szülők, szomszédok, pedagógusok visszaemlékezései

PÓCSNÉ BOROS MAGDOLNA

POHL FERENC (Felsőgalla, 1883. július 11. – Debrecen, 1961. január 17.): kertész, szakoktató.

Iskolai tanulmányait Tatán végezte. Gyakornoki idejét 1898-1899-ben a váraljai kertészetben

töltötte. 1899-től 1902-ig a budapesti Magyar Királyi Kertészeti Tanintézet növendéke volt. Diplomájának megszerzése után 3 évet Bécs, Prága, Drezda, Stuttgart, Berlin és Hamburg kisárutermelő és kereskedelmi kertészeteiben töltött.

1904-től 1920-ig a kassai fiúnevelő intézet főkertésze. Sok, addig teljesen ismeretlen növényi kultúrát honosított meg és vezetett be a köztermesztésbe. Az 1910-ben megrendezett Nemzetközi Kertészeti Kiállításon kiváló dísznövény anyagáért ezüst serleg jutalmat kapott.

Pohl Ferenc az intézmény kertészetében szakiskolát szervezett. Több tanulója jeles és jó eredménnyel tette le kertészeti szakvizsgáit. 1911-ben elkészítette Eperjes város főterének rendezési tervét, ami azonnal megvalósulásra került.

1920 decemberétől Debrecen város Törvényhatósága megbízta a város kertészetének vezetésével. Húsz esztendő leforgása alatt 56 000 utcai sorfát ültetett a város szebbé tétele érdekében. Kiindulópontul szolgált az általa 25 holdon létesített faiskola, melyet az idők folyamán 50 kat. h. területre növelt. Pohl Ferenc Debrecen térségében több parkot létesített, az utcák burkolatlan tereit gyepesítette, hogy a port lekösse. Nagy érdeme volt a Déri Múzeum előtt elterülő süllyesztett park, a Jókai-kert, a Debreceni Tudományegyetem központi épülete előtt kialakított gyertyán-sövényes park megtervezésében és kivitelezésében.

Debrecen város elöljárósága – indítványára – a Köztemetőt a Nagyerdőre helyezte. Az erdei temető faállományának összeállítása, beszerzése, elültetése Pohl Ferenc munkásságát fémjelezte. Nevéhez kötődnek a Strandfürdő, a Sportpálya, az Ifjúsági-játszótér parkosítási munkálatai is. 1927-ben a Debreceni Mezőgazdasági Kamara a város utcáinak és parkjainak eredményes fásításáért, a hortobágyi fásítási kísérleteiért ezüst emlékéremmel tüntette ki.

A XIX. század végén és a XX. század elején Debrecenben a főútvonalak (Piac utca, Csapó utca, Hatvan utca, Déri tér, Péterfia utca, Simonyi út) virágosítása violával, margarétával, büdöskével, árvácskával, szarkalábbal és muskátlival történt. Forradalmi, úttörő változást hozott, amikor módosabb polgárok előkertük megtervezésénél már a különféle rózsafajokat is kezdték előtérbe helyezni. Reformer volt a maga idejében Pohl Ferenc nyugalmazott kertészeti igazgató, nemesítő és fajtakutató, főfelügyelő, a tiszántúli díszkertészet prominens személyisége, mivel sokirányú tevékenysége Debrecen város és a vonzáskörzetéhez tartozó települések javát szolgálta. Arra ösztönözte a lakosságot, hogy szebb környezetet alakítson ki, tegye otthonosabbá, elviselhetőbbé Hajdú-Bihar megye törekvő embereinek életét. 1930-ban Hajdúböszörmény város főterének kertészeti rendezését tervezte meg. Ezt követően megbízást kapott Kiskunhalas, Berettyóújfalu, Beregszász, Ungvár városok parkjainak építésére, amit közmegelégedésre kiválóan végzett el.

Pohl Ferenc választmányi tagja volt az Országos Magyar Kertészeti Egyesületnek, az Országos Pomológiai Bizottság Dísznövényújdonságokat Elbíráló Szekciójának, elnöke a Debreceni Hegyközségnek. Mérhetetlenül sokat tett a jövő kertész-generációjának nevelése és taníttatása érdekében. 1936-ban otthont épített 16 tanulónak saját költségén, amelyhez gondnoki lakás is tartozott.

Mint dísznövény-nemesítő az 1930-as évek közepétől a Canna indica és a Canna floribunda (virágnád) alacsony, bővirágú változatait állította elő, amelyek száraz klimatikus körülmények ellenére is ékességei parkjainknak, közterein-knek. A canna-fajtákat a Debreceni Mezőgazdasági Akadémia (jogutód intézménye Debreceni Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kar) Pallag-pusztai Kertészeti Kísérleti Telepén nemesítette. Már 1934-ben ismertette a Déri Frigyes emléke, Kassa, Mayer miniszter fajtáit. Idők folyamán társnemesítőkkel létrehozta az Aranyálom, Csaba, Csongor, Lilla, Pannónia,

Délibáb, Pax, Pallag szépe fajtákat. Az általa nemesített canna-fajtákból még ma is öt szerepel köztermesztésben.
1949. március 1-jén 44 évi munkássága után nyugállományba vonult. Tanácsaival, szakértelmének gazdag tárházával tovább segítette Debrecen és a környező települések kertészeti színvonalának emelését. Pohl Ferenc volt a megálmodója a megrendezésre kerülő virágkarneváloknak is. A kertészeti termesztés, kutatás, szakoktatás terén végzett félévszázados munkásságát az Alma Mater – a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem – 1957-ben aranydiploma adományozásával honorálta. Még idős korában is lépést tartott a Canna-nemesítés, fajtafenntartás munkáival, eredményeivel. Ezen célból német és francia nyelvű könyveket igényelt, szakkatalógusokat rendelt. Ősz fejjel is, amikor sokan már a pihenés óráit keresik, teljes energiával, tettrekészen és fáradtságot nem ismerve adta a tanácsokat leendő tanítványainak, munkatársainak, köztük Preczner Gábornak.
Élete mécsese 1961. január 17-én hunyt ki Debrecenben. 1961. január 21-én délután 15 órakor a római katolikus vallás szertartása szerint helyezték végső nyugovóra az általa megtervezett Köztemető díszravatalozójából. Debrecen város nemes gesztusa volt, hogy 1990-ben utcát neveztek el Pohl Ferencről. Nevét a kertészettörténetben azoknak a nevei között őrizzük meg, akik életüket tették fel a kertészet fejlesztésére, szaktudományuk művelődésére és maradandó értékkel való gyarapítására.

HALÁSZ BÁLINT

DR. POPOFF MIHÁLY (Pavlovszkaja [Oroszország], 1888. július 1. – Budapest, 1969. november 26.) egyetemi orosz-bolgár lektor, görögkeleti nagyprépost, érseki helynök.

A később magyarrá vált Popoff Mihály a cári Oroszország doni kozák tartományában született Mihail Popov néven. Szülei Mihail Popov lelkész és Dolgopolova Ludmilla voltak.
A novocserkasszkiji papi szemináriumban tanult, ahol 1910-ben lelkészi képesítést szerzett, majd 1911 és 1914 között a rosztov-doni egyetem orvostanhallgatója. Az I. világháború alatt a 3., 10. és 15. doni kozák ezredek ezredorvosa, az orosz gárdatüzérség, majd a fehérgárdista Vrangel-hadsereg tábori prépostja volt.
1920-ban Görögországba emigrált, majd 1921-től 1928-ig Bulgáriában élt mint plébános. 1928 áprilisában Magyarországra jött, azonban az orosz emigráns szervezetek egymás közötti intrikái folytán 1932-től 1937-ig internálva élt Budapesten, majd Hajdúnánáson.

Ezután Debrecenben telepedett le, ahol egy debreceni polgár (Tóth József) örökbe fogadta, és 1938. december 30-án magyar állampolgárságot kapott. 1935 és 1937 között a debreceni Tisza István Tudományegyetem bölcsészhallgatója volt, ahol 1939 márciusában filozófiából doktorált. 1940. október 2-től 1944. június 13-ig a Kárpátalja visszacsatolása után szervezett magyarországi görögkeleti egyházmegye érseki helynöke, nagyprépostként (tévesen sokszor püspöknek nevezik) papi szemináriumot is alapított. 1935-től a Nyári Egyetemen tartott oroszórákat, majd a bizantinológus Darkó Jenő ógörög-professzor támogatásával 1938. január 31-től egyetemi orosz-bolgár lektor 1944. június 13-ig, amikor is a Gestapo a Szovjetunióval való összeköttetés gyanúja miatt letartóztatta. A Mosonyi-utcai fogházban, majd a komáromi Csillagerődben raboskodott. Később halálra ítélték, azonban a kivégzés napján, 1944. december 28-án, amikor a vesztőhelyre kísérték, sikerült megszöknie. Neve szerepel a magyar zsidóság háborús szenvedéseit megörökítő ún. „Sárga könyv”-ben is.
A II. világháború után Budafokon telepedett le, és orosz nyelvórák tartásából élt. 1946-tól a

budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen az orosz történelem előadója és a Petőfi Kollégiumban orosz lektor. A budapesti bölcsészkaron akart magántanári képesítést szerezni, de nem sikerült. 1946-47-ben a Magyar Közlöny rendeleteit fordította a Szovjetunió magyarországi javait kezelő hivatal jogi osztályán. 1947 februárjában a debreceni egyetemen szerveződő orosz tanszék élére jelentkezett professzornak, de elutasították.

1947. március 25-én mint emigránst a szovjet hatóságok letartóztatták, a Szovjetunióba szállították, ahol munkatáborokban mint orvos működött. 1955. szeptember 7-én a Szovjetunió Legfelső Tanácsa határozata alapján szabadlábra helyezték, és mint magyar állampolgárt visszaszállították Magyarországra. Ezután óraadásból, fordításokból, később egyetemi tanári szolgálati évei után járó nyugdíjából élt.

Még az I. világháború évei előtt Oroszországban 1910. június 30-án vette feleségül Luzgina Máriát (utóbb elváltak), gyermekeik: Thamara (szül. 1911) és György (sz. 1914), akik a Szovjetunióban maradtak, és a harmincas évekbeli nagy éhínségek során haltak meg.

1964. július 15-én vette nőül Árkos Sarolta magyar-orosz szakos tanárnőt, akivel haláláig boldog házasságban éltek.

Doktori disszertációjában az orosz lélek sajátságaival foglalkozott, emellett orosz irodalomtörténeti írásokat (Szenvedélyek és szenvedések; A romantika Puskin »Anyegin Eugén«-jében), novellákat, hírlapi cikkeket publikált.

A magyaron kívül oroszul, ruszinul, bolgárul, ó- és újgörögül, latinul tökéletesen írt és beszélt, franciául jól tudott, de német, török és kalmük nyelven is értett valamelyest.

Szenvedélye volt a nyelvtanítás, már a harmincas években a Nyári Egyetemen, majd egyetemi lektorként dolgozott. Ezt a tevékenységét akkor sem hagyta el, amikor érseki helynökként egy nagy egyház kicsiny magyarországi tartományának vezetője volt.

A II. világháború utáni szovjetunióbeli fogsága alatt oroszra oktatta a munkatáborokban a magyar foglyokat. Hazatérése után folyamatosan beadványokkal ostromolta az Oktatásügyi Minisztériumot, illetve a kommunista pártvezetőséget (bár nem volt párttag!), hogy Budapest területén valahol általános iskolához vagy középiskolához orosztanárként nevezzék ki. A hivatalos szervek válaszra sem méltatták. Alkalmanként tudott csak egyes iskolákban nyelvórákat, beszélgetési gyakorlatokat tartani, sokszor nem is a tanulóknak, hanem a nyelvet nem megfelelően elsajátító orosztanároknak.

Források:

- Egyetemi és levéltári iratok (Egyetemi alkalmazottak nyilvántartása 1943.)
- Szolgálati és minősítési táblázatok
- BTK anyakönyvek
- özv. dr. Popoff Mihályné Árkos Sarolta közlései.

MUDRÁK JÓZSEF

R

DR. RÉTHÁTI MIKLÓSNÉ Kubányi Gabriella (Debrecen, 1915. – Pécs, 1978.): középiskolai tanár.

Édesapja a debreceni vasútállomásnál dolgozott, s mint szabad utazási jeggyel rendelkezők, a család gyakran átrándult Bécsbe egy-egy operaelőadás meghallgatására.

Gabi néni az elemi iskolától az egyetemig kiváló eredménnyel végezte iskolai tanulmányait. Matematika-fizika szakos tanári diplomáját a Debreceni Tudományegyetemen szerezte. Erről az időről mesélte egy kolléganőjének, hogy az egyik professzora rosszabb jegyet adott neki a megérdemeltnél, mivel nem a kötelező anyagból kérdezte, hanem a lábjegyzetből.

1939-ben kötött házasságot Dr. Rétháti Miklós szülész-nőgyógyász szakorvossal, akit 1950-ben neveztek ki Nyírbátorban a szülőotthon főorvosának. Házasságukból két gyerek született, Gabica 1940-ben, s Miklós 1953-ban. Mindketten az orvosi pályát választották hivatásul. Gabica gyermekgyógyász főorvosként, Miklós radiológus főorvosként dolgozott. A család Gyüréből került Nyírbátorba, s Gabi néni az óvónőképzőben kapott tanári állást. A kisfiú már itt született.

1953-ban Borbás Károly volt az iskola igazgatója, s nehezen akarta biztosítani Gabi néninek a szoptatási időt, mert akkor még ezt a lehetőséget kapták a kismamák. Az iskolai órarendet úgy kellett összeállítani, hogy a kismamák hazajárhassanak gyermeküket megetetni. Az akkori lakás (Kossuth u.) elég messze esett az iskolától, így legalább két szabad órára lett volna szükség, hogy ez kényelmesen megtörténhessen. Gabi néni nem ismert pardont, ezt kikövetelte magának, s egyébként is a gyermekeiért mindent megtett. A két gyerek között nagy volt a korkülönbség (13 év), de Gabica és barátnői is mindig szívesen játszottak, foglalkoztak a kis Miklóssal.

Gabi néni az óvónőképzőből gimnáziummá átalakult középiskolában folytatta tovább munkáját, szakmai tudásához kétség nem fért. Volt kollégái, tanítványai mind elmondták, hogy Gabi néni szigorú és következetes volt, ugyanakkor jó humorral is rendelkezett. A „Mondod, vagy beírom” gyakran elhangzott egy-egy általa vezetett órán, s inkább a diák tanult, pisszenés nélkül várta a tanárát a becsengetés után. Kolléganője először nem értette, hogy miért csak az az osztály nem „zsong”, ahova ő ment órára? Érettségire úgy tudott felkészíteni, hogy szinte senki se érezte megterhelőnek, sőt, érezhették a tanítványok, hogy tanáruk bízik tudásukban, s sikeresek lesznek az érettségi vizsgán. Az élet

őt igazolta: tanítványai közül igen sokan választották a matematika párosítással rendelkező tanári vagy a felsőfokú műszaki pályát. Osztályaiból többen lettek elismert orvosok, jogászok, mérnökök, gyógyszerészek, de az élet bármely területén becsületesen dolgozók, mert ezt kapták Gabi nénitől, az „Alma Matertől". Tanítványai csak dicsérettel emlegetik, még azok is, akik nem voltak jók, vagy jelesek nála. Egyébként jó szemmel „szúrta ki" a gyors felfogásúakat és azokat is, akiknek segítségre volt szükségük, és az előbbiek be voltak osztva az utóbbiak segítésére. Az 1960-ban érettségizett humán osztályból – Nagy Mária, Szabó Antal, Oláh Katalin – boldogan mentek a lakására érettségi tételeket kidolgozni, hogy azután osztálytársaikkal is átvegyék azokat. Büszkék voltak bizalmára, s tisztelték őt. Meg kell még említeni, hogy nem hagyta „elkallódni" azokat, akik csak felületesség miatt nem foglalkoztak a matematikával, de érzéküket felismerte. Történt (nem az ő osztályában), hogy a versenysportolás miatt másodikos korában elégtelen osztályzatot kapott év végén a diák, akit sokkolt a dolog, de még inkább a szülőket. Az édesapa elment Gabi nénihez és megkérdezte: „Kedves tanárnő, a fiam megbukott matematikából, természetesen az ő hibájából. Hogyan tetszik értékelni, el tudja végezni a középiskolát? Amennyiben úgy látja, hogy nem, akkor azonnal kiveszem az iskolából, és lesz belőle inas." A válasz rövid és tömör volt: „Azt már nem! Majd én gondoskodom arról, hogy nyáron felkészüljön és pótvizsgázhasson, s az előre befizetett nyári országjáró kirándulást sem kell elvenniük az »ebadtától«. Szatmári György végzős tanítványom felkészíti a gyereket a pótvizsgára, a kollégám pedig a két hetes kirándulás alatt is el fogja látni feladatokkal, hogy ne zökkenjen ki a tanulásból."

Nem ecsetelem tovább, a pótvizsga eredményes volt, sőt a diák a harmadik évet már a Gabi néni osztályában járta.

Ő meghatározta az osztály közösségi arculatát: nem volt számukra olyan nehézség, amit le ne küzdöttek volna. Észre se vették, hogy határozott kérdéseivel gondolkodásra és helyes döntések meghozatalára ösztönzött. Azt is el tudta hitetni diákjaival, hogy képesek a legnehezebb feladatok megoldására is, s azok csak jól sikerülhetnek. Így közösséggé alakultak, s mindig lehetett rájuk számítani a gimnázium életében.

Szigorúan, ugyanakkor következetesen szervezte a diákok programját, melyek vonzóak voltak, ugyanakkor észrevétlenül formálta a jellemet, jó ízlésre és tartásra nevelt. Mozi-, vagy színházlátogatás csak a szülő által ellenőrzőbe beírt engedélykéréssel lehetett, de megadásának feltétele az iskolában tanúsított előmenetel és viselkedés volt. Gabi néni arra is vállalkozott, hogy a helyszínen meggyőződjön tanítványai kulturált magatartásáról. Ahogy a saját gyerekeinek védte az érdekeit, ugyanúgy védte az osztályaiba járó diákokét is, még a kollégáival szemben is.

Az a diák, akinek segítségére volt a sikeres pótvizsga-letételben, végül négyessel érettségizett. Később segítségére volt abban is, hogy felvételi előkészítőre járhasson ahhoz az egyetemi tanárhoz, aki annak idején neki gyengébb jegyet adott a megérdemeltnél. Az említett diák elvégezte a matematika-műszaki ismeretek szakot a főiskolán, később a pedagógiát az egyetemen, doktorált, s középiskolai igazgatóként ment nyugdíjba.

A hozzá képest fiatalokból álló tanári karban is tekintélye volt. Határozott kiállásával vagy a tanári viselkedésre vonatkozó tanácsaival elismerést váltott ki. Közvetlen is tudott lenni: ha egy jó hangulatú összejövetelen kéznél volt egy zongora, szívesen mellé ült, s szolgáltatta a tánczenét, hogy a fiatalabbak táncolhassanak.

Jó emlékezni rá! Az általa adott tudás, emberi tartás igen jó alap volt a nagybetűs Élethez.

1971-ben ment nyugdíjba.

1977-ben költöztek férjével Pécsre, hogy leányuk közelében lehessenek idős korukban. Rövid idő múlva, 1978-ban beteg szíve okozta halálát. Férjével együtt a pécsi Köztemetőben nyugszanak.

Emlékeztek: Buda Sándorné és Boros Gábor volt kollégák, Márkus Imréné (Bakcsi Ilona), Toldy Gyuláné (Makrai Teréz), dr. Jakab Olivér, dr. Lányi Botond, dr. Szabó Antal, dr. Farkas László, volt tanítványok.

S mindezt összefoglalta:

RAFFAY ZOLTÁNNÉ OLÁH KATALIN

RUBÓCZKY ANDRÁS (Ibrány, 1928. május 20. – Eger, 2005. október 25.): tanító, általános iskolai tanár, igazgató.

Szegényparaszt családban született. Apja: Rubóczky István, anyja: Hegedűs Mária. Szülei hosszú éveken át nehéz és kitartó munkával küzdötték fel magukat napszámos dohányosokból a saját, pár hold földön gazdálkodó falusi emberek sorába. Szerény életkörülmények között, de nagy szeretetben élő családban három testvérével együtt nevelkedett. Anyagi helyzetük miatt a szülők csak az elemi iskola elvégzését tudták biztosítani neki. Már kisiskolás korában megismerte és megszerette a munkát, a kötelességteljesítést. Tehetsége, tudásvágya és a 6 osztályban elért kitűnő eredménye alapján is szeretett volna tovább tanulni. A családban azonban minden munkáskézre szükség volt, ezért fájdalmára akkor erről az álmáról le kellett mondania.

De tudásszomja nem csitult. 1943-ban magántanulóként végezte el a polgári iskolát, sok munka mellett. A falusi embereken való segíteni akarása és nevelői jó példája vonzotta a tanítói pályára. Életkora miatt a Nyíregyházi Dolgozók Tanítóképző Intézetébe nyert felvételt 1947-ben. 1950-ben képesítő vizsgával megszerezte a tanítói oklevelet. Ezzel elindult pályáján.

Szülőfalujától el kellett válnia, de az egyszerű, falusi emberektől nem szakadt el soha. 1950-ben Beregsurányban egy részben osztott iskolában kezdte meg pedagógusi munkáját. Egy évet töltött itt nagy szeretetben. Ez az év minden nehézségével és szépségével jó alapokat adott későbbi tanári feladatainak megoldásához.

1951-ben az Egri Tanárképző Főiskola hallgatója lett, ahol 1954-ben magyar szakos tanári diplomát szerzett. (Később levelező tagozaton a történelem szakot is elvégezte.) Tanári pályáját 1953. augusztus 15-én Hernádnémetiben kezdte, ahol a tanítás mellett az úttörő szervezetben is jó munkát végzett.

1954-ben kötöttünk házasságot Egerben. Felesége én, Bögös Margit lettem. A főiskolán ismerkedtünk meg, mindketten magyar szakon végeztünk. 1954. augusztus 31-től a Besenyőteleki Általános Iskola lett tanári pályánk egyetlen helye, egészen a nyugdíjba vonulásig. Munkahelyünkön jó felkészültséggel és hivatástudattal végeztük oktató-nevelő munkánkat. Kiegyensúlyozott, boldog családban két gyermeket neveltünk fel. Ikerlányaink közül Éva magyar-orosz-német szakos középiskolai tanár lett, Judit pedig építész- és építőmérnöki diplomákat szerzett.

Férjem a főiskolai évek és a pályakezdés ideje alatt négy alkalommal, 10 hónapig a néphadsereg tagjaként tett eleget honvédelmi kötelezettségének, ahol tüzér főhadnagyi rangot ért el. Leszerelése után még sok katonai továbbképzésen vett részt, és éveken át tevékenykedett a község és járás sorkatonáinak felkészítésében. 1954-től 1961-ig iskolájában magyar-történelem szakos tanárként, osztályfőnökként és népművelőként egyaránt kiemelkedő munkát végzett. Családi indíttatása révén és életcélját követve igen jó kapcsolatot alakított ki nemcsak tanítványaival és kollégáival, hanem a szülőkkel és a község vezetőivel is. Hamar felismerték alapos felkészültségét és jó kapcsolatteremtő képességét. Aktivitása sok tevékenységben megmutatkozott. A munkaközösség-vezetői és községi könyvtárosi munkáját is hivatástudattal látta el.

1958-tól az úttörőcsapat vezetője volt. Pedagógiai rátermettsége és vezetői képessége révén 1961-ben igazgatóhelyettesi megbízást kapott. Bár ő szívesebben maradt volna a tanári munka mellett, de a közérdeket szeme előtt tartva vállalta ezt a feladatot. 10 évig végezte ezt a szerteágazó gazdasági és módszertani vezetői tevékenységet. Jóindulattal, emberséges magatartással szervezte a tantestület munkáját, a képesítés nélküli nevelők előrejutásáért nagyon sokat tett. Az iskola és a szülők közötti kapcsolat kiépíté-

séért, megerősítéséért fáradhatatlanul dolgozott. Tevékenységét a község és a járás vezetői is elismerték, támogatták.

A 16-17 tanulócsoport, az 500-nál több gyerek igényeinek kielégítésére 1961-ben az iskolaépület bővítésére lett szükség. Az építéssel járó sokrétű irányító munkának aktív részese volt. A megépült új iskola az átadáskor felvette a falu szülöttének, a népmesegyűjtő dr. Berze Nagy Jánosnak a nevét. A megnövekedett iskolai feladatok ellátása mellett a falu közéletébe is bekapcsolódott. Évtizedeken keresztül a községi tanács tagjaként és VB-tagként munkálkodott a falu fejlődésén. Több évig szervezte a dolgozók esti iskoláját, ahol fáradhatatlanul tanított is. Többletfeladatait főként társadalmi munkában végezte. Helyi és járási szinten szakmai és ideológiai továbbképzéseket vezetett. Többször felajánlottak neki a Járási Oktatási Osztályon vezetői állást, de ő hű maradt hivatásához: a tanári pályához. Besenyőtelek ragaszkodott hozzá, ahogyan ő is iskolájához és a faluhoz. A Járási Művelődési osztály elismerve addigi tevékenységét, 1970. január 1-jén az igazgatói teendők ellátásával bízta meg. A teljes tantestület támogatásával és az elért eredmények továbbvitele érdekében vállalta el azt a felelősségteljes megbízatást. Addigi tapasztalatait felhasználva igazgatóként is arra törekedett, hogy az iskola oktató-nevelő munkájának színvonala és eredményei megmaradjanak, fokozódjanak. A jól működő tantestületi közösséggel elérték, hogy az iskola tanulói jó eredményekkel tértek haza a járási szaktárgyi, kulturális- és sportversenyekről, és a középiskolákban szívesen látott, eredményes tanulókká lettek.

Vezetése alatt fiatalos lendület és munkakedv jellemezte a tantestületet. Jó kapcsolatot alakított ki az Egri Tanárképző Főiskolával, amelynek egyik gyakorló bázisa lett a besenyőteleki iskola. Több tantárgyból körzeti továbbképző központ működött eredményesen az iskolában. 12 éven át több kollégája mellett ő a történelem szakos hallgatók gyakorló tanítását vezette.

1972-től új szemlélet éledezett a közoktatásban. 1974-ben megjelent a közművelődéspolitikai határozat, amely a változás szükségességére mutatott rá. Az oktatást és a közművelődést feszítő addigi tárgyi és szervezeti kereteken kellett változtatni. A módszer kidolgozását a Népművelési Intézet és az Országos Pedagógiai Intézet irányította. Kezdeményezésükre közművelődési kísérlet indult az országban öt helyen, köztük a Füzesabonyi járásban Sarudon és Besenyőteleken. Igazgatóként a kísérlet eredményes végigvitelében, a felkészítő továbbképzésekben, az oktatási és közművelődési feladatok integrálásában, vagyis az Általános Művelődési Központ létrehozásában elévülhetetlen érdemeket szerzett. A községben eddig szétszórtan és szerény körülmények között működő kulturális tevékenységeknek helyet adott az iskolát bővítő, új kultúrterem és a nagy, korszerű könyvtár. Ezekkel együtt született meg a komplex intézmény, ami lehetőséget adott az oktatás és nevelés, a gyermek- és felnőtt-közművelődés együttes működtetésére. Mindezek megvalósulásáért – a mindennapi nevelő és irányító munkán túl – számtalan munkatervet, beszámolót, tanulmányokat és felméréseket készített. A tapasztalatokat összesítve főként a Megyei Művelődési Osztály és a Népművelési Intézet dokumentációját gazdagította tanulmányaival.

1979. szeptember 1-jétől már a komplex intézmény biztosította a jó tárgyi és személyi feltételeket. Ekkor már a 28 tagú tantestülettel a 18 tanulócsoportban folyó oktatói munkán túl 18 gyermek- és 10 felnőtt csoport közművelődését is irányította. Így a község szinte minden korosztályú lakosát sikerült bekapcsolni a közművelődésbe. E nemes cél érdekében a pedagógusokon kívül más területen dolgozó szakembereket is sikerült aktivizálni. Az ÁMK eredményes működésével országos érdeklődést keltett. Szinte hetenként fogadta tapasztalatcserére az ország különböző megyéiből érkező pedagógus- és igazgatói közösségeket. Gyakran megfordultak az intézményben a pedagógiai lapok és egyéb újságok újságírói, akik cikkeikben publikálták az itt megismert új módszereket. Így jelentek meg tudósítások a Köznevelés, Könyvtáros, a Gyermekünk és a Család és Iskola című lapokban „Minden az emberen múlik” illetve „Közművelődési kísérlet két faluban: Besenyőteleken és Sarudon” címmel. A Magyar Hírek 1980. október 18-i száma „Kísérletből gyakorlat” címmel képes riportot közölt, a Népművelési Intézet 50 perces filmet készített az ÁMK-ban folyó munkáról. Nem a hírnév, hanem a hivatástudat és az ügyszeretet vezette a tantestület és a vezetők önzetlen munkáját. Tanítványaik és a falu lakóinak megbecsülése, tisztelete volt a

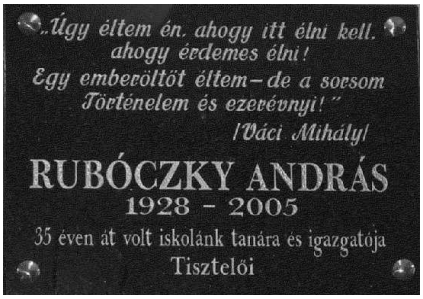
legnagyobb jutalmuk, és a fáradságos munkával elért szép eredmények.
1981. augusztus 31-én járt le igazgatói megbízatása. Az iskola és a község érdekeiért végzett 12 évi vezető munkája után „magasabb szempontok" miatt új igazgatónak adta át a jól működő intézmény vezetését. Bár ez a „csere" elég méltánytalan módon ment végbe, ő kissé fáradtan, de egyenes derékkal maradt tovább iskolájában.

Nyolcadikosaival ballag 1989-ben

Több lehetősége lett volna új és jó munkahelyeken vezetőként dolgozni, de nem futamodott meg. Eddigi munkája eredményeinek részese és folytatója kívánt maradni.
Hátralévő aktív éveiben felszabadultan, a régi hivatástudattal mélyült el szaktanári és osztályfőnöki tevékenységében. Kollégái és tanítványai tisztelete, szeretete a mindennapokban sok örömet szerzett neki. Beosztott nevelőként is teljes odaadással tette a dolgát. Úgy érezte, visszatalált igazi életcéljához: a tanításhoz. Osztályfőnökként még két osztályt bocsátott útjára, és tovább tevékenykedett a közművelődésben és a község életében.
Egy helyen eltöltött 35 évi munka után 1989-ben vonult nyugdíjba. Áldozatos munkájának eredményeiről tanítványai és a község lakói tanúskodnak. Egerbe költöztünk, de Besenyőtelektől soha nem szakadtunk el. Nyugdíjasként is szívesen segítette fiatalabb kollégáit, köztük több egykori tanítványát is, akik segítségét, tanácsait kérve gyakran felkeresték. Élete végéig szívesen látott vendégei voltunk az iskola és a falu rendezvényeinek. Nagy szeretettel hívtak, és mi örömmel mentünk. Sok-sok osztálytalálkozón győződhetett meg arról, hogy életcélját megvalósította. Ezt tartotta a legnagyobb elismerésnek, jutalomnak.

A mindennapi pedagógusi munkától a nyugdíjas évek elején nehezen vált meg. Egerben még két és fél évig hasznosította magát: a város egyik iskolájában napközi otthonban foglalkozott a gyerekekkel. Tevékeny és tartalmas nyugdíjas éveit a családi kapcsolatok és gyermekeinek hálás szeretete aranyozta be. Közben megkapta tanítói és tanári aranydiplomáját is, és boldogságban megünnepelhettük az 50. házassági évfordulónkat. Élete utolsó évében megírta élete és pályája történetét. Ez a közvetlen hangú, őszinte írás nemcsak önéletrajz, hanem helytörténet és korrajz is egy hivatásának élő pedagógus szemével nézve. Sajnos, könyve kiadását már nem érhette meg. Művével családtagjain kívül barátait, volt kollégáit, tanítványait és Besenyőtelek lakóit ajándékozta meg. Igazi tanítóként „lámpás" szeretett volna lenni. A saját szavai szerint: „Ha lámpás nem is lehettem, de legalább »szentjánosbogár« akartam lenni. Remélem, voltam is, amelyik azért icipici fényt mutatott a jövőre."
Reménye az utódok megítélése szerint valóra vált. Egész életét családjának és a tanításnak szentelte.
Kitüntetést az eredményes munkáért – számtalan elismerő és dicsérő oklevélen kívül – keveset kapott. Ezek: 1980-ban a Szocialista Kultúráért kitüntetés, 1989-ben pedig a Pedagógus Szolgálati Emlékérem.
Amit ő a legnagyobb kitüntetésnek tartana, azt Besenyőtelek lakosságától kapta. Halála első évfordulóján szeretett iskolájában emléktáblát avattak tiszteletére. Íme a tábla.

Felhasznált forrás:
- Rubóczky András: Hosszú volt az út? című könyve
- személyes élmények

RUBÓCZKY ANDRÁSNÉ

S

SCHUDICH ILONA (Füzér, 1915. augusztus 31. – Debrecen, 1981.): tanító, szakkörvezető.

Abaúj megye varázslatosan szép kis településén, Füzéren született. Édesapja Schudich Nándor erdőmérnök, neves kutató volt, így a természetes környezet, a valóságos értékek meghatározták gyermekkori élményeit, csakúgy, mint az anyai szeretet, a hit, amit édesanyja – Wittich Anna – közvetített felé. Családi öröksége volt a mély hit, amit római katolikusként egész életében gyakorolt is. Elemi iskoláinak elvégzése után a kisvárdai Tanítóképző Intézet növendéke lett, és 19 évesen indult el a tanítói pályán, ami a kisgyermekek szeretetével másik meghatározója lett életének.

Pályájának kezdeti állomásai:

1934-től 1940-ig Kisvárda Orsolyarendi Elemi Iskola;

1940 és 45 között Heves község római katolikus elemi iskola; 1945-től 1947-ig Bácsa község római katolikus elemi iskola; 1947-től 1948-ig Dombóvár Orsolyarendi Elemi Iskola.

Az iskolák államosítása és a rendek feloszlatása után Nádudvaron kapott tanítói állást. 1952-től az 1970-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig a leányiskola, későbbi nevén a 2. sz. Általános Iskola kisiskolásait tanította. Az arcképvázlat írója az első tanítványok egyike. A türelmes, nyugodt, halk szavú tanító néni minden szavát megfogadtuk, gondolatait is lestük. Rendszeretete, pontossága, a szemléltető képek készítésekor megmutatkozó kreativitása mintaként szolgált gyermeknek, felnőttnek egyaránt. Érzelmi biztonságot nyújtott, személyes odafigyeléssel segítette tanítványait.

Szinte rajzolta a betűket. Jellegzetes írásképet honosított meg, amit a tanítványok is elsajátítottak.

Mindvégig 1-2. osztályosokat tanított. Az 1950-es 60-as években végzett munkájáról szóló értékelésekben kiemelést nyert a tanulók zökkenőmentes beszoktatása érdekében végzett tevékenysége, a színes, változatos szemléltetés, a tanulói füzetek folyamatos javítása, javíttatása. Tanítványainál egyéni bánásmódot alkalmazott. Már a legkisebb probléma esetén a családhoz fordult, tájékoztatást adott és a szülőkkel együtt kereste a megoldást.

A politechnikai nevelésben elért eredményei különösen kiemelkedők voltak. Kézimunkázásra, a főzés, a háztartásvezetés alapjaira tanította tanítványait.

Rajzból bemutató órát tartott a tanítóknak. A díszítőművészet elemeit is beépítette az órai munkába. Apró fogásokat tanított meg a kollégáknak is, amivel jól motiválhatták a lassabban haladó tanulókat.

A számtanórákat életszerű szöveges feladatokkal tette érdekessé. Mindig ébren tartotta a tanulók figyelmét. Kiemelkedően tudta irányítani a takarékbetét-mozgalmat, az osztályai mindig élen jártak az iskolai takarékossági versenyben.

Osztálykép 1965-ből

Abban a korban sokan bírálták ideológiai szemléletét, hitétől eltántorítani azonban nem tudták.
A kisdobosok mozgalmát a közösségépítés, a hasznos szabadidő-eltöltés szempontjából értékelte, így nyerte meg az ügynek a szülőket és a gyermekeket.
A gyermeki munkákat (írás, rajz, kézimunka) kiállította, így a tanterem esztétikája, a pozitív motiváció mindig elérte a hatást. A tisztasági versenyben is élen járt az általa vezetett osztály.
Kiss Tamás debreceni költő sorai illenek rá leginkább:
„Elosztogattam magamat: fiaimmal, leányaimmal lettem egy szív, egy akarat. S hogy művem le nem mérhető, már nem bánt, nem nyugtalanít, ki embert nevel, az abban él, amit másokkal megtanít."
Baranyi Etelka, a nádudvari Kövy Sándor Általános Iskola tanítója így emlékszik egykori tanítójára:
„Ilonka néni végtelen türelemmel rendelkezett. Nagyon tudott motiválni. Színes képekkel jutalmazott bennünket. Ezeken a képeken gyümölcsök, állatok voltak, a hátulján pedig a képre jellemző ismeretterjesztő szövegeket olvashattuk. A mai napig emlékszem, milyen áhítattal figyeltük, hogy óra végén kik kaphatnak belőle.
Nagyon szeretett hímezni. Minket, kicsiket az általa hímzésmintákkal díszített kis könyvjelzők színezésére tanított meg, ezzel ismertette meg a különböző tájegységek hímzés motívumait. Csendes, halk szavú, gyerekszerető pedagógus volt. Emlékszem, egyszer A négy évszak című verset adtuk elő, megszemélyesítve az évszakokat. Én a tél voltam, nagykabátban szavaltam a verset."
Az érdeklődő gyerekek a szakköreiben tanulhatták meg a hímzéstechnikát.
A felnőtteket is tanította kézimunkázni, a falusi lakáskultúra fejlesztésére, a lakás ízléses berendezésére. Volt olyan év, amikor 3 kézimunka szakkört vezetett Nádudvaron. Szinte nem volt olyan háztartás, amelyet ne díszített volna az Ilonka néni közreműködésével készített díszpárna, asztali futó vagy abrosz. Térképet készített a magyar népi hímzésfajtákról. A hímzés ismertetés mellett a népművészet más elemeit is terjesztette, pl. népmesék, faragás, fazekasság. Az elméleti ismeretek gyakorlati foglalkozás keretében folytatódtak.
Ő szerezte be az alapanyagokat, előnyomta a mintákat, majd megtanította a hímzés technikáját.

Részlet a kiadványból: Karádi hímzésminta

Elméletben, bemutatással, majd egyéni próbával tanította a népi hímzés különböző öltéstechnikáit: az egyszerű laposöltést, a hamis laposöltést, a száröltést, a tömőöltést (stoppolás), a négyzetöltést, a különböző keresztöltéseket, a hurok- és láncöltéseket, az írásos öltéseket, a rátéteket.
Nyugdíjazása után is folytatta a szakköri munkát. 1972-ben a Népművelési Propaganda Iroda adta ki a máig használható gyakorlati útmutatást tartalmazó kiadványát *Népi hímzés a gyermek szakkörökben* címmel.

A kiadvány előszavában olvashatók a következők: „A szerző igen alapos, didaktikailag és metodikailag megalapozott gyűjteményt készített. A kiadvány felöleli Magyarország nevezetesebb tájegységeinek népi hímzéseit.
Az egyes szakköri foglalkozásokon a gyermekek értelmi színvonalának megfelelően népi játékokat, táncokat, népmondákat és meséket is ismertet.
Összefoglaló jellege alkalmassá teszi a felnőtt szakkörökben való felhasználásra is."
Nem élt hosszú életet, de fürge ujjainak nyoma maradandó, emléke pedig a tanítványokban él tovább.
Forrás: iskolai dokumentumok, visszaemlékezések, NPI kiadvány 1972.

KÁLMÁN ANTALNÉ

Sz

DR. SZABÓ ISTVÁN (Debrecen, 1898. július 2. – Budapest, 1969. február 19.): történész, egyetemi tanár.

Édesapja, Szabó István régi debreceni földműves családból származó szappanos mester volt, édesanyja Kertész Erzsébet. A fiatalon elhunyt családfő három árvája az akkor négyéves Julianna, a hároméves István és a másfél éves Margit rövidesen nevelőapát kapott. Az édesanya betegsége arra késztette a Református Főgimnázium negyedik osztályát végzett Istvánt, hogy tanulmányait a Debreceni Felső Kereskedelmi Iskolában folytassa, mielőbbi munkába állása érdekében.

1915-ben tett sikeres kereskedelmi érettségit, és 1916 tavaszán Biharkeresztesen jegyzőgyakornokként alkalmazták, de rövidesen behívót kapott, s másfél évet szolgált az olasz fronton.

Hazatérte után nem sokkal elvesztette édesanyját és mostohaapját is. Debrecenben kellett állást keresnie, hogy leánytestvéreit segíthesse. Szülővárosához kötötték azok a baráti és érzelmi szálak, amelyek Bay Zoltánhoz és családjához, különösen Bay Erzsikéhez kötötték. Egy ideig banktisztviselőként, majd a polgármesteri hivatalban dolgozott. Közben a gimnázium felső osztályainak tananyagából különbözeti vizsgát tett és magántanulóként a Református főgimnáziumban leérettségizett.

Felsőfokú tanulmányokat a Debreceni Tisza István Tudományegyetem Jog- és Államtudományi, valamint Bölcsészettudományi Karán folytatott. Rövid életrajzában így jellemezte egyetemi éveit: „Mivel teljesen árva és vagyontalan voltam, már akkor kereső foglalkozást vállaltam."

Debrecen város levéltárában ideiglenes díjnokként kapott alkalmazást, s közben aktívan részt vett az Egyetemi Kör tevékenységében. Folyóirat alapítását tervezte, a Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Szövetségének helyi vezetőjeként nemzetközi diákkapcsolatok szervezésével foglalkozott, maga is részt vett egy németországi tanulmányúton. Jó barátja emlékezése szerint drámaírással is kísérletezett. Figyelemmel kísérte az egyetemi sporteseményeket.

1923-ban a Szegedi Tudományegyetemen summa cum laude minősítéssel államtudományi, 1927-ben jogi doktorátust szerzett.

1921 őszén levéltárkezelői vizsgát tett. Levéltári munkája során a feltárt és rendezett iratok tanulmányozásának eredményeként a város történetének feledésbe merült részleteiről gyakran publikált a helyi lapokban. Úgy ítélte meg, hogy az újságírói munka időbeosztásával könnyebb

egyeztetnie bölcsészkari kötelezettségeit és kutató munkáját, ezért a „Debreczen” c. napilaphoz szerződött 1924 tavaszán, ahol később szerkesztői minőségben is dolgozott, majd a „Debreczeni Ujság” segédszerkesztője volt két esztendőn át. Jogi tanulmányainak befejeztével újabb levéltárosi szakvizsgát tett és a Bölcsészkaron történelem szakon végbizonyítványt szerzett, s 1927 őszén a történelmi szemináriumban tanársegédi beosztást kapott. 1928 januárjában addigi kutatásait összefoglaló munkája a „Debrecen 1848/49-ben” című disszertációja és annak sikeres megvédése után bölcsészdoktorrá avatták. Ugyanez év február 11-én feleségül vette Bay Erzsébetet, aki időközben elvégezte a Zeneakadémia zongora tanszakát.

Közös életük Budapesten folytatódott, ahol Szabó István az Országos Levéltárban helyezkedett el. Hivatali munkáját és történetkutatói szándékait itt kiválóan össze tudta egyeztetni. Munkahelye az ő számára a történeti források kincsesháza volt. Megítélése szerint a kutatómunka alapja a forrásismeret és forráselemzés, célja a múlt valóságának feltárása, a történeti folyamatok és jelenségek összefüggéseinek kiderítése.

Történetírói munkásságában Debrecen és az Alföld népének múltja, a település-, társadalom- és népiségtörténet, valamint a magyar parasztság története mellett a levéltári munka szakmai kérdései kapták a legnagyobb hangsúlyt. Éveken át ő volt a Levéltári Közlemények szerkesztője.

Legnagyobb hatású művei a „A magyarság életrajza” és az „Ugocsa megye” a népiségtörténet maradandó értékű alkotásai, amelyek példaként szolgálnak az etnikumok gazdaság-, társadalom-, jog- és településtörténeti, valamint történeti demográfiai vizsgálatához.

Maga is úgy vélte, hogy munkái elsősorban a magyar társadalomtörténet köréből merítik témájukat. „Különösen elmélyültem a magyar jobbágyság történeti kérdéseinek tanulmányozásában” – írta. Munkássága elismeréseként 1940-ben a Budapesti Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magántanárrá habilitálták.

A Magyar Tudományos Akadémia 1941-ben levelező tagjává választotta és 1943-ban Marcibányi-jutalomban részesítette.

Családja ideális hátteret biztosított munkájához. Felesége feladta zongoraművészi ambícióit, cédulázással, tanulmányai gépelésével segítette férje munkáját, közben nagy gonddal és szeretettel nevelték egyetlen leányukat (dr. Jakucs Pálné Szabó Erzsébet, 1930-2009), aki angol-német szakos középiskolai tanár lett.

1943-ban Szabó István megpályázta a Tisza István Tudományegyetem Magyar Történeti Szemináriumának üresedésben lévő katedráját, amelynek nyugalomba vonulásáig, 1959. szeptember 15-ig professzora maradt.

Az utókor és a tudománytörténet elsősorban történettudósként tartja számon, de másfél évtizedes egyetemi tanári működése alapján joggal sorolhatjuk a nagy magyar pedagógus egyéniségek közé.

Dr. Rácz István történész professzor Szabó István születésének nyolcvanadik évfordulójára emlékezvén tanári munkásságát méltatta, az ő írásából idézek: „A tanári munka iránt való vonzódásának már azelőtt is mutatkoztak jelei, mielőtt egyetemi katedrára került volna. Meghívott előadóként szívesen vállalt Györffy István budapesti néprajzi tanszékén szemináriumvezetést. Egyetemi tanári kinevezése után pedig szisztematikusan kezdett hozzá előadásainak és szemináriumainak a kidolgozásához. Egy-egy félévi előadásához – ahogyan később elmondotta – hosszú hónapokon keresztül olvasott és olvasmányélményeihez saját kutatási tapasztatait is hozzáadva alakította ki egyéni történeti koncepcióját

Négy féléven keresztül adta elő Magyarország történetét a 18. századdal bezárólag, heti 3 órában.

Előadásai során Magyarország történetének a 18. század végéig új szintézisét alkotta meg, s ezeket jegyzet formájában közre is adta. A negyvenes években és az ötvenes évek elején még Hóman-Szekfű: Magyar története forgott közkézen összefoglaló munkaként, Szabó István azonban koncepcionálisan és tematikailag is egyéni utat választott. Azt az anyagot foglalta egységbe, amely megítélése szerint egy középiskolai tanár ismeretanyagához nélkülözhetetlen volt.

Előadásaiban általában leszűrt tudományos eredményeket összegezett. A polémiákat előadásaiból és jegyzeteiből kihagyta, azoknak szemináriumokon biztosított helyt. Elve az volt, hogy az előadások során az előadónak a tudomány akkori állása szerint elsősorban a szilárd ponto-

kat kell kijelölnie. Mindenkor a fővonalakat, a nagy fejlődési íveket rajzolta meg. Az aprólékos részletezéseket szándékosan kerülte. A periodizációit is nagy távlatok igényeinek megfelelően formálta.

A tematikai elrendezés híve volt, de ugyanakkor az összefüggések feltárására is nagy gondot fordított. A történeti élet egészéről adott számot: előadásainak a középpontjába a gazdasági-társadalmi fejlődés vizsgálatát állította, amellett azonban a politika és a kultúra is arányosan helyet kapott.

Előadásainak igazi vonzását az adta meg, hogy a tárgyszerűség és a pártosság egyszerre jellemezte. Együttérző elkötelezettségének a jele a parasztság irányába elsődleges ismérvként szerepelt nála. Tanítványai számára a nemzeti értékek maradéktalan feltárására törekedett, de úgy, hogy közben ezzel más népeket ne sértsen. Az értelmi és érzelmi nevelés tehát szerves egységgé kovácsolódott előadásaiban.

Az olcsó szónoki fogások távol állottak tőle. Előadásait mindig ülve tartotta a XII-es tanteremben. Jegyzeteket használt, de szemüvege fölött kitekintve állandó kapcsolatot tartott a hallgatóságával. Előadásán egyetlen fölösleges szó vagy mondat sem hangzott el. Pontosan és szabatosan fejezte ki magát, előadásai valójában nyomdakészek voltak.

Hálás, de egyben nehéz feladat volt a jegyzetelése. Logikailag jól követhető, de tömörsége miatt szinte szó szerinti lejegyzésre ösztönzött. Előadásait mindig a didaktikai szempontok messzemenő figyelembevételével formálta, arra törekedett, hogy könnyen áttekinthető és tanulható legyen.

Órái mindig élményt jelentettek, hallgatói várakozással készültek azokra. Amikor sudár szálfaegyenes alakja feltűnt a tanterem ajtajában, s kissé lengő mozgású járásával a katedrára lépett, már nemcsak tisztes fehér haja parancsolta csendre a hallgatóságot, hanem a várakozás élménye is. A „tisztelt hallgatóim” köszöntő szavai után egyszerre olyan légkört teremtett, amely magával ragadta a jelenlévőket. Pedig nem tartozott az erős orgánumú előadók közé, inkább halk szavú volt.

Mondanivalójának nem az előadásmóddal kívánt nyomatékot adni, hanem utánozhatatlan belső logikájával. Hangszíne csak akkor változott meg, ha a parasztság megalázóan nehéz sorsáról vagy nemzeti történelmünk válságos eseményeiről beszélt. A mohácsi csatáról csak úgy tudott szólni, hogy fátyolozottá vált hangja nyomán a hallgatóság szeme is fátyolba borult, a végvári vitézek nehéz küzdelmeit úgy ismertette, hogy közben az egykori vitézek hite a hallgatóság hitévé érlelődött. Amikor arról beszélt, hogy II. Rákóczi Ferenc nyalka kurucainak tárogatói a szabadságharc siratásába csaptak át, eszméik reményteljes továbbélésével zárta gondolatsorát.

Az eseményeknek tehát nem egyszerű hűvös interpretátora volt. Előadásain és szemináriumi gyakorlatain hallgatóival együtt újra átélte és átérezte az évszázadok küzdelmes történetét.

Pontos, igényes és következetes tanár volt. Óráit pontosan kezdte, és kicsengetéskor azonnal befejezte. A saját magával szemben támasztott igényességet megkövetelte a hallgatóitól is. Rangos vizsgáira felkészülni tisztesség dolga volt, s azokon jól szerepelni kitüntetésszámba ment. Pótvizsgán – a komoly követelmények ellenére is – csak viszonylag ritkán fordultak meg hallgatók a szobájában.

Szabó István az egyetemi oktatást úgy tekintette, hogy az elsősorban a tanárképzést szolgálja. De ugyanakkor az egyetemi oktatás szerves részének tartotta a tudományos utánpótlás nevelését is. Kivételes pedagógiai érzékére vall, hogy biztos szemmel válogatta ki a hallgatóság közül azokat, akiket erre a munkára alkalmasnak vélt. (...) Tudása és embersége vonzotta a tanítványokat.”

Hűséges tanítványainak szűkebb köréhez tartozott Borosy András, Módy György, Für Lajos, Oláh József, Orosz István, Rácz István, Simonffy Emil, Varga Gyula – valamennyien részesei és folytatói annak a hatalmas munkának, amely professzoruk irányításával a magyar agrártörténet és parasztságunk társadalomtörténetének évszázadokat átfogó feltárására, feldolgozására vállalkozott.

Életem nagy élménye és ajándéka, hogy professzorságának utolsó évében hallgatója, vizsgázója lehettem. Jóval később ismertem meg azokat a méltatlan támadásokat, amelyeket a fordulat éve után kellett elszenvednie: akadémiai tagságának törlését, a szabadságharc centenáriumára általa szerkesztett tanulmánykötet szakszerűtlen és rosszindulati bírálatát, tanítványainak meghurcolását.

Jó barátja, *Balogh István* írta le „Alkotás és tudományszervezés a politika szorításában" című visszaemlékezésében azoknak az időknek megdöbbentő valóságát, a nagy tudós személye körüli gáncsoskodásokat, mindazt, ami még az 1960-as években is kísérte tevékenységét. Emberi tartása, tudományos munkássága az értők számára a legnehezebb években is vitathatatlan volt, bizonyíték erre intézetigazgatói, dékáni megbízatása és 1956-ban az Egyetemi Forradalmi Bizottságban betöltött tisztsége.

Nyugdíjba vonulása után Budapesten alkotta utolsó nagy összefoglaló műveit: „A falurendszer kialakulása Magyarországon" (1966) A középkori magyar falu (1969) és a halála után megjelent könyvét a magyar mezőgazdaság 15-16. századi történetéről, valamint a magyar parasztság történtéről szóló tanulmányainak jelentős részét, amelyek a „Jobbágyok-parasztok" című kötetben jelentek meg. Utolsó éveiben nem csak saját művein dolgozott, közben szervezte és irányította a „Szabó István iskolájaként" számontartott történészek munkáját, amelynek eredményeként az ő szerkesztésében jelent meg „Agrártörténeti Tanulmányok" címmel az első gyűjteményes kötet, majd 1965-ben „A parasztság Magyarországon a kapitalizmus korában" két kötete. 1967-ben ennek elismeréseként a Magyar Tudományos Akadémia nagydíját kapta.

Akadémiai tagságának visszaállítására csak halála után húsz évvel került sor, a rendszerváltoztatás után, 1990-ben elsők között adományozták számára a posztumusz Széchenyi-díjat.

Mélyen egyetérthetünk *Rácz István* professzor véleményével, aki azt írta róla: „Élete és tevékenysége példája annak, hogy igazán színvonalas egyetemi oktató-nevelő munkát csakis az alkotó tudós végezhet."

Felhasznált források:

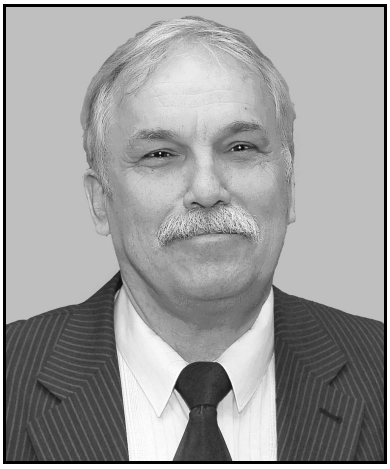
Szabó István /szakirodalmi munkássága/ Szerk. Bitskey Istvánné, Orosz István és Rácz István tanulmányával. – D. 1982. KLTE Könyvtára

Szabó István Emlékkönyv. Szerk. Kovács Ágnes – Rácz István, Fay Béla és Balogh István visszaemlékezésével. – D. 1998. Kossuth Egyetemi Kiadó

KOROMPAI GÁBORNÉ

SZABOLCSI FERENC (Penészlek, 1950. május 30. – Debrecen, 2009. október 30.): szakközépiskolai tanár, igazgatóhelyettes.

„Az igaz ember eltávozik, de fénye megmarad."
(Dosztojevszkij)

Szabolcsi Ferenc egy végtelenül szegény Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei kis faluban, Penészleken született, amely Végh Antal szerint még a térképen sem található. Édesapja, Szabolcsi András ekkoriban határőr tiszthelyettesként teljesített szolgálatot, ezért a család állandóan költözött. Édesanyja, Takács Margit háztartásbeliként a család és a gyermeknevelés gondjait vállalta magára, és mindhárom fiából értelmiségi embert faragott: György gépésztechnikus, András és Ferenc tanár lett.

A család a gyakori vándorlások után Nyíregyházán, az édesapa szülői házában talált otthonra, ezért Szabolcsi Ferenc elemi iskoláit is itt Nyíregyházán, az akkori tizennégyes iskolában járta ki, s később a Nyíregyházi Kossuth Lajos Szakközépiskolában szerzett érettségit és mezőgazdasági elektromos berendezés-szerelő szakmai képesítést. Az érettségit követően a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola műszaki tanszékén kezdett dolgozni (feladata volt a műszaki ismeretek és gyakorlatok szakos hallgatók gyakorlati képzésének a segítése). Emellett 1971-re villamosenergia-ipari technikusi bizonyítványt szerzett a miskolci Bláthy Ottó Villamosipari Technikumban, majd nem sokkal később „műszaki ismeretek és gyakorlatok" szakon általános iskolai tanári diplomát az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskolán. Ezzel kétségtelen tanúbi-

zonyságát adta annak, milyen sokra hivatott, és hivatása iránt elkötelezett szakember. Pedagógiai ismereteit a Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán bővítette tovább, ahol 1985-ben pedagógia szakon diplomázott, majd tizenegy évvel később ugyanitt közoktatási vezető szakon kapott diplomát, amely egyben pedagógus szakvizsgát is jelentett.

Tanulmányaihoz hasonlóan töretlenül haladt szakmai előmenetele is, hiszen 1975-ben szakoktatóként az akkori 107. számú Ipari Szakmunkásképző Intézetbe került, ahol – bár a szakmunkástanulók oktatása merőben új terület volt számára – feladatait igen nagy szorgalommal, hozzáértéssel és emberséggel oldotta meg. Rövid idő alatt tanúbizonyságot tett emberi és szakmai rátermettségéről, így az egyszerű szakmunkásfiúból 30 éves korára felelősségteljes tisztséget betöltő gyakorlati oktatásvezető, hat év elteltével, 1986-ban pedig az intézmény általános igazgatóhelyettese lett. Feladata volt többek között az oktatás és szakképzés technikai feltételeinek megteremtése, a szakmák precíz elsajátításához szükséges eszközök biztosítása, míg az igazgató távollétében felelősséggel és lelkiismeretesen irányította az iskolát.

Feleségét, Kántor Évát – aki jelenleg magyartörténelem szakos tanárként dolgozik a nyíregyházi Kölcsey Ferenc Gimnáziumban – is hivatásának köszönhetően ismerte meg, hiszen mindketten a „százhetesben” tanítottak. 1979. július 24-én házasságot kötöttek, melyből két gyermekük született: 1982-ben Richárd, majd 1985-ben Ákos, akiket példásan nevelt és legjobb barátjukként támogatott.

Az oktatásban eltöltött 34 év alatt generációk nevelkedtek a keze alatt, az évek során szakmák tűntek el és jöttek létre újak, ő azonban mindig tudott és akart a változó körülményekhez alkalmazkodni. Kihívást jelentettek számára az újabb és újabb feladatok, akárcsak az IPOSZ tanterve szerinti képzés és a világbanki képzésben való részvétel. Szakmai munkája hozzájárult ahhoz, hogy az akkori 107. számú Szakmunkásképző Intézetből egy szélesebb profilú, nyugat-európai szinten felszerelt és szervezett középiskola vált, ahol az ő szervezésével több szakmacsoportban (ruhaipar, villamosipar, faipar, bőrfeldolgozó ipar, egyéb szolgáltatások és művészet, közművelődés, kommunikáció) is szakközépiskolai osztályok indultak. Közreműködésével saját faipari tanműhelyt kapott az intézmény, amelyet fokozatosan az akkori legkorszerűbb CNC vezérlésű technológiával, majd szárítókamrával és egy felületkezelő (szóró-) fülkével szereltek fel. Hasonló szerepet játszott a fodrász-kozmetikus tanszalon kialakításában.

A diákok, szülők és a társadalom növekvő igényeinek megfelelve kiemelkedő szerepe volt abban, hogy a soproni Nyugat-Magyarországi Egyetem Faipari Mérnöki Karával együttműködve, a faipari szakmacsoportban 2002-től felsőfokú szakképzés indulhatott a szakközépiskolában. Ugyanígy sikerült elérnie, hogy a BME Villamosmérnöki Karával karöltve saját szakmájában is végezhessen mérnök-asszisztensi képzést iskolája. Kapcsolattartóként biztosította az iskola és a Nyírvidék Térségi Integrált Szakképző Központ együttműködését, amely sok tanuló számára tette lehetővé, hogy kulturált körülmények között, modern technológia mellett sajátítsák el a szakma fortélyait.

A szakmai érdemek mellett azonban számára mindig az emberi kapcsolatok jelentették a legtöbbet, legyen szó akár családjáról, a barátairól vagy munkatársairól. Legjobb barátai szinte kivétel nélkül közvetlen munkatársai közül kerültek ki, akikkel igazi kis családként, összetartó közösségként töltötték hétköznapjaikat az intézmény falai között, ugyanakkor mindig tudott időt szakítani fiaira és feleségére, akik számára nemcsak apa és férj, de a legmegértőbb barát is volt.

Munkáját végigkísérték a különféle szakmai elismerések mind iskolai, mind megyei, illetve országos szinten. Az időközben Wesselényi Miklós nevét fölvevő intézmény 1997-ben egyedül őt jutalmazta főtanácsosi címmel. Pályájának utolsó évében elnyerte a Magyar Kézművességért Díj arany fokozatát, melyet azonban a sors szomorú rendelése folytán már nem vehetett át.

A szakképzés területén szerzett felbecsülhetetlen tapasztalatait országos szinten is elismerték, közoktatási, szakképzési, kistérségi szakértőként dolgozott, 1978 óta pedig számtalan publikáció őrzi szakmai értékeit.

Szakmai publikációk:

- A koncentráció lehetőségeit keresve,
Szakmunkásnevelés 7., 1978.

- Gondolatok a tanulói aktivitásról és fegyelemről, Szakmunkásnevelés 3., 1986.
- A nevelés helyi rendszerének sajátosságai, Szakmunkásnevelés 6., 1988.
- A post-secondary képzés helyzete és lehetőségei, Pedagógiai Műhely 3., 1996.
- A szervezeti kultúra sajátosságai az iskolában, Iskolakultúra 7., 1996.
- Szakmai vélemény a korszerű szakmai tankönyvről, Korszerű szakmai tankönyv, 1998.
- A Wesselényi Miklós Szakközépiskola és Szakiskola bemutatása, Pedagógiai Műhely 1., 1999.

Kitüntetései:
1981. Művelődési Miniszteri Eredményes munkáért dicséret
1985. Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Kiváló munkáért kitüntetés
1987. Szakszervezetek Országos Tanácsa Szakszervezeti munkáért kitüntető jelvény ezüst fokozata
1988. Nevelőmunkáért kitüntetés
1999. Wesselényi Emlékplakett Kiemelkedő pedagógiai munkáért
2000. Nyíregyháza Kiváló Pedagógusa kitüntetés

Szabolcsi Ferenc karizmatikus egyénisége, kitartása, embersége, életszeretete, humora és bölcsessége révén hamar belopta magát az őt körülvevők szívébe, végtelen szerénységének és áldozatkészségének köszönhetően neve példaképként kitörölhetetlenül egybeforrott az intézmény nevével, melynek építésén 35 éven keresztül fáradhatatlanul munkálkodott. Pályatársaiban, kollégáiban, barátaiban és szeretteiben hiánya pótolhatatlan űrt hagyott, az intézmény falai között szellemiségét a nevét viselő közhasznú alapítvány és a maga mögött hagyott számtalan szép emlék hivatott megőrizni.

SZABOLCSINÉ KÁNTOR ÉVA ÉS FIAI

SZALAY ÁDÁM (Tibolddaróc, 1910. december 22. – Miskolc, 1974. december 20.): tanító, általános iskolai tanár.

Tibolddarócon született egy kácsi földbirtokos család ötödik gyermekeként. Őt még két gyermek követte, így heten voltak testvérek. Édesapja, Szalay Pál földbirtokos 1919-ben halt meg. Édesanyja, Szitárcsik Mária tartotta össze a családot és gondoskodott gyermekeinek neveltetéséről.

Elemi iskolai tanulmányait Kács községben végezte el, majd Egerbe került és lett az egri Dobó István Gimnázium tanulója. Testvérei is ebben a városban végezték tanulmányaikat. Albérletben lakott egy gimnáziumi tanáránál. Ez az időszak nagy hatást gyakorol rá mint fejlődő gimnáziumi tanulóra. A főbérlő tanára és annak felesége csak németül beszéltek odahaza, és ennek a nyelvnek a használatát megkövetelték az ott lakó diákoktól is, így segítették elő az iskolai nyelvtanulást, sikerrel.

Gimnáziumi tanulmányainak befejezése után a Nyíregyházi Tanítóképzőben folytatta tanulmányait, melynek sikeres befejezéseként tanítói képesítést szerzett. A család a gyerekek taníttatásának költségei miatt, valamint a gazdasági válság negatív hatására elszegényedett, így a gyerekek további taníttatására már nem tellett az anyagi javakból.

Ezt követően dolgozott szellemi ínségmunkásként a községi elöljáróságon, majd 1934-ben segédtanítói állást kapott Nagymihály községben.

1936-ban házasságot kötött Tóth Klárával, aki a mezőnyárádi postamester gyermeke volt.

1936-ban pályázatot nyújtott be az Emőd község római katolikus egyházközségének képviselő-testülete által meghirdetett tanítói állásra, amit elnyert. Ezzel megkezdődött pedagógusi pályafutása.

Ebben az évben megszületett első gyermekük, Béla István.
A falu életébe aktívan bekapcsolódott. Az első időktől kezdve figyelemmel kísérte és segítette a tehetséget felmutató tanítványainak sorsát. Nagyon jó példa erre, hogy a község bírójának gyermekét, Nagy Józsefet elvitte Egerbe, ahol a Líceum növendéke lett. Később kollégákként közösen fáradoztak a falu szellemi és kulturális életének fejlődése érdekében. Nagy József ugyanis tanár-festőművész lett. Sokféle munkát végzett.

Segédtanítóként Nagymihályban

Segítette a KALOT mozgalom helyi csoportját. Tevékenykedett az aranykalászos tanfolyamok szervezésében és lebonyolításában.
1940-ben tevékenyen részt vett az Emőd községben felállított Trianoni emlékmű megvalósításában.
1941-ben megszületik második gyermekük, aki az István Pál nevet kapta.
A második világháború kitörése után több alkalommal behívták katonai szolgálatra mint tartalékos tisztet. A második bécsi döntés után részt vett az Erdélybe történő bevonuláson. Alakulata Korond, Székelyudvarhely, Szováta térségében állomásozott. A felvidéki bevonuláskor Gyulafehérvár környékén állomásozott az alakulata, aztán Délvidék visszafoglalásában vett részt.
1944 nyarán megszületett harmadik fiúgyermekük, akit Péter Ádám névre kereszteltek.
A háború előrenyomulásával a frontvonalra vezényelték, és 1945-ben tért haza családjához. Abban a reményben, hogy a front borzalmai kevésbé érintik őket, Kácsra menekültek, ahol egy családnál laktak albérletben.
1945 nyarán tért vissza a család Emődre, ahol egy kifosztott, üres lakás várta őket.
Mint felekezeti tanító aktívan részt vett a község szellemi és kulturális életében.
A háború befejezése után az ínséges időszakban a község fiatalságát maga köré gyűjtötte, színdarabokat rendezett, színjátszó szakkört vezetett, táncmulatságokat szervezett. Az általa rendezett színdarabokat a környező községekben is bemutatták, így – az akkor még független – Szirma községben is vendégszerepeltek igen nagy sikerrel. Mozigépet vetetett és filmeket vetített az iskola összenyitható két tantermében, ami iránt mindig nagy volt az érdeklődés. Akkor még ismeretlen volt a kisebb településeken a filmszínház. Nagysikerű magyar filmek bemutatásával szórakoztatta és nevelte a faluban élő embereket.
1948-ban elhagyta Emőd községet és Mezőkövesdre került a Szent Margit Általános Iskolába tanítani.

A mezőkövesdi Szent Margit Általános Iskolában

Itt egy évet töltött, majd családi okok miatt visszatért Mezőnyárádra, mivel felesége szülei egészségi állapotuk miatt gondozásra szorultak.
Mezőnyárádon az iskolai munka mellett – mint eddig mindig – folytatta az általa szentnek tekintett közművelődési munkát.
Megbízatást kapott a Művelődési Ház vezetésére. Filmszínházat hozott létre, ahol ő volt egy személyben az üzemvezető és a mozigépész is. Feleségével közösen színjátszó szakkört alakítottak a község fiatalságának bevonásával, aminek keretén belül színielőadásokat mutattak be. Kulturális napokat rendeztek, amelyre országosan ismert színészeket, énekeseket hívtak meg és láttak vendégül. Ilyen rendezvény alkalmából lépett fel a mezőnyárádi Művelődési Ház színpadán Latabár Kálmán, Utry Anna, Jákó Vera és más neves meghívott vendég.

1951-ben felvételt nyert a Tanárképző Főiskola matematika-fizika szakára, ahol 1955-ben tanári képesítést szerezett.
1951-ben megszületik negyedik fiúgyermekük, akit a Gábor János névre kereszteltek.
Küzdelmes és ínséges életet éltek, mert egy pedagógusfizetésből és az apósa postamesteri nyugdíjából élt a nyolctagú család. Küzdött és dolgozott az iskoláért, a faluért és a családja fenntartásáért.
1955-ben egy közúti baleset kapcsán elveszítette legkisebb gyermekét, Gábort.
1956 novemberében – a forradalom leverése után – gyűjtést kezdeményezett a faluban azért, hogy a budapesti iskolás gyerekeken segítsen. A gépállomás autójával személyesen kísérte el Budapestre a teherautónyi élelmet és ruhaneműt.
Ezen cselekedetét és a származását már az akkori vezetés sem nézte jó szemmel, állandóan zaklatták, sőt üldözték, de ő fáradságot és az egészségét nem kímélve dolgozott. Az iskolája tantermeinek világítását saját kezűleg cserélte ki – az akkor még modernnek számító – neon armatúrákra. A környező falvakban TIT-előadásokat tartott, ahová akkor még csak kerékpárral tudott eljutni.
A különböző szintű zaklatások, üldöztetések odáig vezettek, hogy megszüntették a munkaviszonyát. Állás nélkül maradt és éppen ott vállalt munkát, ahol talált egy segítőtársat, aki alkalmazta tanári munkakörben. Így taníthatott Bükkábrányban, majd az Emőd mellet lévő István-majorban, ahová hóban, sárban kerékpárral és gyalog járt ki, hogy családjának kenyeret tudjon adni.
Mind a három életben maradt fiából diplomás embereket nevelt.
Később némi rehabilitáció után visszakerült Mezőnyárádra, ahol 1964-ig tanított.
1964-ben egy volt tanítványa – aki már akkor a miskolci 114. sz. Szakmunkásképző Intézet igazgatóhelyettese volt –, felajánlott számára egy tanári állást ebben az intézményben, amit boldogan el is fogadott. Itt tanított nyugdíjazásáig, ami 1972-ben következett be.
Itt is nagy lendülettel vetette magát az új feladatok megoldásába. Szemléltető eszközöket készített, amivel segítette a fizika tantárgy minél könnyebb megértését és az átadott ismeretek hatékonyságát. Szertárat hozott létre, szakköröket indított és vezetett, korrepetált. Azon fáradozott, hogy a szakmunkástanulókkal szélesebb körben megszerettesse az általa tanított tantárgyakat.
Nyugdíjazása után a lakóhelyéhez közeli általános iskolába (Miskolc 22. sz. Általános Iskola) hívták meg teljes óraszámban tanítani. Itt végzett munkáját egészségi állapotának hirtelen romlása szakította félbe.
Aktív korszakában végig különórákat adott, amit a nyugdíjazása után is folytatott.
Úgy halt meg 1974. december 20-án, hogy íróasztalán ott maradt a félig kinyitott tankönyv, amiből a legutolsó tanítványok oldották meg a feladatokat.
Olyan pedagógus volt, akit halála után 35 évvel is tisztelettel, hálával és szeretettel emlegetnek volt kollégái és tanítványai.
A visszaemlékezést a család segítségével összeállította, legidősebb gyermeke:

SZALAY BÉLA

SZARKA ISTVÁN (Dévaványa, 1930. augusztus 17. – Debrecen, 2008. augusztus 11.): tanár, általános iskolai igazgató.

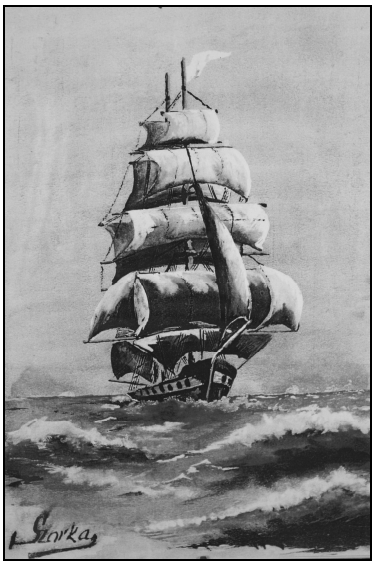
Apja, Szarka István 4 polgári iskolai végzettséggel községi díjnok, községi írnok volt, majd mint tanácsi pénzügyi csoportvezető vonult nyugdíjba.
Édesanyja, Gyányi Emília a háztartásban dolgozott, a család mindennapi dolgait, a gyermekek nevelését végezte.

Öten voltak testvérek. Két lánytestvére pedagógus lett, egyik öccse műszerészként dolgozott Miskolcon, másik öccse kertész-üzemmérnök volt, aki autóbaleset következtében meghalt.
Elemi iskolai tanulmányait Dévaványán végezte. Utána a kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnáziumba került, hol mint bejáró diák, hol mint bentlakó, 1 évig népi kollégista, azután – a kollégium fuzionálása után – állami kollégista. Itt érettségizett 1949-ben.
1951-ig az állami gazdaságnál dolgozott – mint legidősebb testvér segítve a családot – segédkönyvelői minőségben.
1952-53-ban honvédségi szolgálatot teljesített. Leszerelése után 1953. november 15-én képesítés nélküli nevelőként állt munkába a dévaványai Varsányhát-pusztán, ahol az osztatlan iskola 1-8. osztályos tanulóival foglalkozott. Közben elvégezte a tanítóképzőt, majd amikor 1954-ben házasságot kötött Bárány Erzsébettel, a Zsadányi Általános Iskolához kerültek feleségével együtt. Először a Bölcsi-pusztán tanítottak, majd az 56-os forradalom után Zsadány községi iskolájához helyezték, ahol igazgatóhelyettesi beosztást kapott.
1958 őszén a Hajdú-Bihar megyei Dobai-puszta külterületi településére került és a részben osztott önálló iskolának lett az igazgatója.
1968-ban népgazdasági érdekből Mezősas község iskolájának vezetésével bízták meg. Munkáját mindenhol elismerték, ezért kellett újabb és újabb kihívásoknak eleget tennie.
1969-ben a biharkeresztesi járás MSZMP Bizottságához került művelődéspolitikai osztályvezetőnek. A ’70-es évek elején a járások átszervezése után ismét váltania kellett. Munkakörének megszüntetésével eredeti szakmájában helyezték el, ekkor lett Komádi község általános iskolájának igazgatója.
Ungvári János, a megyei művelődésügyi osztály vezetőhelyettese így emlékszik arra az időszakra: „Az 1970-es években a Komádi 1. sz. Általános Iskola a berettyóújfalui járás legnagyobb iskolája volt. A tanulók tantárgyi versenyeken szép eredményeket mutattak fel: az 1971/72-es tanévben elsők lettek a megyei versenyen orosz nyelvből és fizikából. A tantestület 4 tanára járási szakfelügyelő volt (Krucsó Ilona magyar-történelem, Egi Miklós matematika-fizika, Lipták László testnevelés, Kovács Gyula rajz). Az iskola zsúfoltságán enyhített az 1975-ben felépült korszerű, 8 tantermes emeletes iskola. Igazgatója Szarka István volt. Az elért eredményekben az intézményvezetés hatékony irányítása is jelentős szerepet töltött be.
Szarka István itt dolgozott 1970. szeptember 1-jétől 1977. augusztus 15-ig. Felkészült igazgató volt.”
Emellett – a kor kívánalmainak megfelelően – az élet minden területén számítani lehetett rá. Volt NÉKOSZ-tag, a Diákszövetség tagja, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat művészeti szakosztályának tagja, később az ifjúsági mozgalom aktív résztvevője.
Politikai tájékozottsága mellett törekedett pedagógiai felkészültségének bővítésére. 1971-ben felvételt nyert a debreceni KLTE Bölcsészettudományi Karának történelem szakára, de mint „egyéni levelező hallgató” – munkakörülményeire való tekintettel – nem tudott eleget tenni a konzultációs kötelezettségeinek, ezért félbe szakította tanulmányait. (Később elvégezte a történelem szakot.)
1977-ben – felesége Debrecenbe való áthelyezése után – ő is kérte áthelyezését a városba. Üres állás csak a 108. sz. Ipari Szakmunkásképzőben volt, itt lett személyzeti és továbbképzési főelőadó.
Volt kollégája, *Jobbágy Bertalan* – aki 1981-től 1990-ig dolgozott vele – többek között így emlékezik rá: „Széles látókörű, naprakész ismeretekkel rendelkező embernek ismertem meg. Humora, közvetlensége, hatalmas tudása, segítőkészsége miatt igen népszerű és szeretett ember volt a tanárok és a tanulók körében is.”
Rendszeresen publikált a pedagógiai jellegű újságokban, folyóiratokban. Mindennapi munkája mellett a HNF mellett működő pedagógiai munkabizottságban is tevékenykedett. Ennek keretében szerkesztette a „Módszertani útmutató a Szülői Munkaközösségek működéséhez” című segédletet, melyet a HNF Országos Tanácsa országos kiadványként kezelt.
Szarka István és felesége nevéhez fűződik a Hajdú-Bihar megyei Vándortábor megszervezése Hortobágy-Alsójózsa (Meszes) – Hármashegyalja – Fancsika – Vekeri-tó útvonalon. Valamennyi csoport programjában benne volt Debrecen város megtekintése, történelmi múltjának megismerése.
„Pista valami csodálatos előadásokat tartott a csoportoknak (…) beszélt a város múltjáról,

történelmi személyiségeiről. Nagyon sok munka, szervezőkészség volt mindezek megvalósításában. Előadásai során sugárzott belőle a város szeretete." – idézi volt kollégája Jobbágy Bertalan.
Sok-sok elfoglaltsága, szakmai és közéleti tevékenysége mellett kiemelt gondot fordított családjára. Az évek során 3 gyermekkel (2 lány, 1 fiú), majd 6 unokával áldotta meg a sors.
Szarka István egész életében vonzódott a művészetekhez. Mint munkaszolgálatos katona gipsztéglából faragott mellszobrokat. A műszaki rajzban is nagyon tehetséges volt. Földmérés utáni térképeket szerkesztett pauszpapírra, tussal kihúzva, művészi rajzolatú betűkkel, számokkal ellátva.
A 70-es években elvégezte Egerben a Tanárképző Főiskolán a rajz szakot. Sajnos, a művészeti pályán további lehetőségei nem adódtak.
1990-ben nyugdíjba ment, de élete végéig nem maradt tétlen. Szeretett kirándulni a családdal, de szeretett a hétvégi kertjükben dolgozni, pihenni.
Sokat olvasott, kedvenc időtöltése volt a rejtvényfejtés. Baráti kapcsolatait mindvégig megtartotta, öröm volt számára, ha ismerőseivel szót válthatott.
Sajnos, a betegség őt sem kerülte el. Élete utolsó szakaszában többet betegeskedett, majd leküzdve azt újabb erőre kapott, de végül szervezete felmondta a szolgálatot, s 2008. augusztus 11-én örökre megpihent.
Ez év január 10-én egy rendhagyó kiállítás résztvevői lehettünk. István testvére, Kökényné Szarka Emma festőművész 40. jubileumi kiállítását tartotta. Különleges volt a kiállítás, mert az ő munkái mellett bemutatták testvérbátyjának, Szarka Istvánnak az alkotásait is, amelyek földi élete során soha nem lettek közkinccsé. Munkáiból néhány darabbal ismerkedhettünk meg. Dolgozott akvarellel, szénnel, grafittal.
Akik ismerték, egyetértenek a következő megállapítással: Szarka István mint tanár nagyon széles látókörű, sokoldalú ember volt. Otthon volt a művészetben, anatómiában, történelemben, irodalomban, sportban.

Vízparti ház

Egyedül a tengeren

Kitüntetései:
1975. Kiváló Úttörővezető
1976. Szocialista Kultúráért
1979. Úttörővezetői Érdemérem
1980. Kiváló Munkáért

Források:
- Családi iratok, emlékek
- Munkatársak, felettes szervek vezetőinek emlékezései

KAKUCSINÉ SZEGEDI ETELKA

SZÁZ KÁZMÉR (Kőtelek, 1917. február 26. – Törökszentmiklós, 1982. május 19.): gimnáziumi igazgató.

Mértékadó szakemberek szerint egy frissen indított iskola jövőjét döntően az határozza meg, hogy az alapítók között milyen kvalitású pedagógusok dolgoztak. Törökszentmiklóson a Bercsényi Miklós Gimnázium történetében ilyen meghatározó személyiség volt Száz Kázmér igazgató úr. Két elődje – a politikai rendszer kiszámíthatatlansága miatt – az iskola történetében csak epizódszereplő lehetett, de neki megadatott, hogy pár nap híján húsz évig állt az intézmény élén. Megszervezte az új épületbe költözött gimnázium működési rendjét, állandósította a tantestületet, értékes szellemiséget alakított ki, és országos rangra emelte az iskolát. Átlagon felüli szervező készségén túl igazi polihisztor is volt. Szaktanári és vezetői munkájára a nagyfokú igényesség volt a jellemző, és ez adott morális alapot arra, hogy kollégái és növendékei előtt is magasra állítsa a mércét.

Egy kis Tisza menti faluban, Kőteleken született, nyolcadik gyermekként. Tízen voltak testvérek, hét fiú és három lány. Édesapja hentes és mészáros volt, de a tisztes szegénység feltételeinek biztosításához még néhány hold földön gazdálkodott is. Az idősebb fiúk valamennyien szakmát tanultak, tudatosan olyan életpályát választva, ahol a napi betevő megléte nem jelenthetett problémát: így kerülhetett ki közülük halász, hentes, szakács és molnár. Csak neki adatott meg a lehetőség, hogy magasabb műveltséget szerezzen.

Kőteleken végezte az első öt elemit, ahol kitűnt kiváló adottságaival. Egyházi ösztönzésre 1928-ban beiratkozott a szolnoki Verseghy Ferenc Gimnáziumba. Azonnal kiderült, hogy valamennyi tantárgyhoz jó érzéke van, de különös érdeklődést tanúsított a nyelvek iránt. A latin mellett kedvenc tárgya volt a francia. Nehézségei csak a tanuláshoz szükséges anyagiak előteremtésében voltak. A trianoni nyomorúság és a gazdasági világválság okozta szegénységen magánórák adásával segített. A tanári karban Betkovszky Jenő tanár úrban talált lelki-szellemi támaszt, aki bölcsész létére Tisza-kutató, sőt művészi természetrajz illusztrátor is volt.

Érettségi után a szegedi egyetem latin-francia szakára jelentkezett. Itt is kiváló eredménnyel tanult. Magánszorgalomból megtanult németül. (Ehhez jött még felnőtt korában az orosz és az olasz.) Szeged ekkor a tudományos forradalom lázában égett. 1937-ben érkezett munkásságának egyik csúcsára a Klebersberg Kunó által Kolozsvárról Szegedre hívott Szent-Györgyi Albert orvosprofesszor a Nobel-díj elnyerésével, és ekkor tűnt fel a magyar tudomány egén egy új csillag, Riesz Frigyes matematikus, a funkcionálanalízis megalapítója. A szellemi légkörre és Száz Kázmér sokoldalú igényességére jellemző, hogy több bölcsésztársával rendszeresen látogatta Riesz Frigyes professzor – akkor szenzáció számba menő – matematika előadásait is. Örök szerelme természetesen a nyelvtanulás maradt. Nagy segítségére voltak nyelvi tehetségének kibontakoztatásában paptanárai: Szentiványi Róbert és Péter József.

Az egyetem elvégzése után az 1941/42-es tanévben kapott állást a szegedi Szent Imre Kollégiumban, amely tanítói internátus volt. 1942. július 26-án az időközben visszacsatolt Bácskában Újverbászra kapott helyettes gimnáziumi tanári kinevezést.

Anyagi helyzete így biztosnak látszott, ezért 1943-ban megnősült. Feleségül vette ifjúkori szerelmét, a szintén Kőteleken nevelkedett Lovász Rozáliát, s benne olyan életre szóló társat talált, aki ragaszkodó szeretetén túl a módos gazdálkodó családból hozott racionális szellemiségével lett humán lelkületű párjának szilárd támasza.

A családi archívumban ma is megtalálható az akkori eskü szövege az esküt vevő és az esküt tevő Száz Kázmér aláírásával, a körbélyegzőn a

DÉLI HADSEREG KATONAI KÖZIGAZGATÁSI CSOPORT PARANCSNOKSÁG feliratal:

„Én, Száz Kázmér újverbászi állami gimnáziumi tanár esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre, hogy Magyarországhoz, annak alkotmányához és Magyarország Kormányzójához hű leszek, Magyarország törvényeit és törvényes szokásait, valamint az alkotmányos kormány rendeleteit megtartom, hivatali elöljáróimnak engedelmeskedem, a hivatali titkot megőrzöm és hivatali kötelességeimet pontosan és lelkiismeretesen teljesítem.

Isten engem úgy segéljen!

Kelt Újvidéken 1941 év aug. 4 napján."

Az újverbászi családalapítás emberi álmait a történelem rövid időn belül átírta az 1944. január 1-jén érkezett katonai behívóval. Száz Kázmér elindult a galíciai frontra, ifjú felesége pedig hazaköltözött Kőtelekre, szíve alatt első gyermekükkel, Árpáddal, aki majd csak háromévesen ismerheti meg személyesen édesapját. A frontszolgálatot ugyanis több mint két éves orosz fogság követte, ahonnan csak 1947 júliusában szabadult. A fogságban töltött évek sem múltak el haszontalanul, mert a nyelvekre rendkívül fogékony hadifogoly a Bácskában felszedett szerb nyelvi alapokat bővítve megtanult oroszul. Személyes elmondásából tudjuk, hogy fogsága rövidebb lehetett volna, de a fogolytábor parancsnoksága igényt tartott tolmácsként is végzett munkájára.

Hazaérve azonnal jelentkezett szolgálatra, és az 1947/48-as tanévre a minisztériumtól a berettyóújfalui Állami Gimnáziumba kapott kinevezést. Akkori tanítványai arról számolnak be, hogy megjelenésével az iskolában a szellemi élet addig nem tapasztalt pezsgésbe jött.

Antik kultúrát kutató önképzőkört alapított, ahol a diákok a görög és a latin nyelven kívül ókori filozófiával, csillagászattal sőt matematikával is foglalkoztak. Berettyóújfaluhoz kötődik egy újabb örömteli családi esemény: 1948-ban itt született meg második gyermekük, Géza. Azon túl, hogy mindkét fiú névválasztása Száz Kázmér határozott nemzettudatának tükre, az is jellemző, hogy ez a született nyelvész szándékosan terelte gyermekei pályáját a matematika felé. Árpád a matematikai analízis nemzetközi hírű tudósa lett, publikációi még a távol-keleti szakirodalomban is mindennaposak. Szaktárgyát a Debreceni Egyetemen ma is tanítja. Géza elméleti matematikus lett, és az ELTE-n az informatika oktatója volt évtizedekig. Ma egy Svájcban működő fejlesztő kutatóintézet megbecsült munkatársa.

Bán Istvánné Lisztes Ilona egykori tanítvány így emlékszik a berettyóújfalui egy évre:

„Száz tanár úr osztályfőnököm volt V. gimnáziumban, ami ma 9. osztálynak felel meg. Fiatalok voltunk, ő is fiatal házas, kicsi fiuk talán két és fél, három éves lehetett. Közel éreztük magunkhoz, egymás között csak Száz Kazinak hívtuk.

Abban a szolgálati lakásban laktak, ahol a mi tantermünk volt, s mi lányok nagy kitüntetésnek vettük, ha szünetben – tanár úr kérésére – segíthettünk fiatal feleségének. Így nyújtotta el a gyúrt tésztát Szőcs Zsóka a készülő ebédhez, sőt a kifőzésben is segédkezett. Emlék az is, hogy Komádi Erzsike osztálytársammal – ugyancsak kérésre – rendet rakhattunk a cipős polcokon. Szívesen csináltuk, megtiszteltetés volt a számunkra.

Egyik alkalommal ünnepi köszöntőül az osztálytól egy általam festett könyvjelzőt kapott. Szívesen fogadta, mert a szeretet és tisztelet jegyeit értékelte benne.

A francia nyelvre nagy igyekezettel tanított bennünket, még délutáni szakkörökön is. Nagyon örültünk a tanár úr által számunkra szervezett klubdélutánoknak. Ezeken tanította a lányokat a szép táncokra, engem például angol

keringőre, de bevallom, francia nyelvből nagyobb sikerrel.
Nem emlékszem, hogy valaha is hangosan szólt volna ránk. Halk szavú, határozott, szeretetre méltó, kedves egyéniségként idézem fel ma is emlékét."
Száz Kázmér berettyóújfalui tanárkodása csak epizód volt, mert az 1948/49-es tanévben megvalósult eredeti nagy álma, feltápláló középiskolájába – a szolnoki Verseghy Ferenc Gimnáziumba – kapott tanári kinevezést. Sajnos, a „fordulat éve" az oktatásban is átrendezett minden ésszerűséget, mert a következő tanévben a nyelvész vénájú tanárt áthelyezték a szolnoki Gépipari Technikumba. Magas szintű orosz nyelvtudása volt az indok. Amúgy is páratlanul nehéz évek voltak ezek. Az embertelen politikai légkörhöz mérhetetlen szegénység is társult. Az anyagi támaszt jelentő gazdálkodó szülőkből az új hatalom földönfutókat csinált. Saját lakásuk nem volt, ezért albérletbe kényszerültek, amelyet akkor alig lehetett megfizetni. Ráadásul az alagsori lakás falai méter magasan vizesek voltak.
1957-ben ebben a kilátástalan helyzetben kapott Száz Kázmér ajánlatot az újonnan indított, akkor még a helyét kereső gimnázium igazgatói állására, Törökszentmiklósra. Az akkori politika alig viselhető terheket jelentett egy első számú vezetőnek. Igazgatónk ennek teljes tudatában mégis vállalta a felelős pozíciót, mert így családja az új iskola épületében található szolgálati lakásba költözhetett az egészségtelen albérletből. Ezen a mai szemmel csekély dolgon múlott, hogy az 1957/58-as tanévvel a törökszentmiklósi Bercsényi Miklós Gimnázium történetében, Száz Kázmér igazgató úr kinevezésével, egy országosan elismert intézményt megalapozó két évtized következhetett.
A széles látókörű, rendkívül művelt embernek, a született nagyszívű pedagógusnak nem jelentett problémát a gimnázium vezetése. Hatalmas energiával látott az akkor még gyerekcipőben járó intézmény megszervezéséhez. Hosszú távú tervek megvalósítására nyílt lehetősége, de amúgy sem viselte jól a percemberek tevékenységét. Nagyon nehéz dolga volt, mert a tantestület megszilárdítása érdekében a politikailag „inkorrekt" kollégákért is tartania kellett a hátát, ugyanakkor a színvonalat garantáló pedagógusokhoz is ragaszkodott. A legnagyobb terhet az jelentette, hogy a helyi hatalom akkori birtokosai gyanakvással tekintettek a nagy műveltségű értelmiségire, akin nyílván megérezték, hogy nem igazán az ő emberük. Átlagon felüli diplomáciai érzékkel egyensúlyozott az intézmény érdekei és a politika elvárásai között. Ennek tulajdoníthatjuk, hogy a tantestület elérte a 25-27 fős létszámot, és ott állandósult. A 60-as évek elején a tanulólétszám megközelítette az 500 főt. Néhány évben négy, egy évben öt párhuzamos osztály indult. Mindez nem ment a minőség rovására. Nagysikerű nyelvi – elsősorban orosz – és matematika-fizika tagozatos osztályokat hozott létre. Az akkor jelentkező súlyos pedagógushiány enyhítésére pedagógiai osztályokat szervezett, amelyekben módszertant, pszichológiát és pedagógiát is oktattak. A leendő pedagógusok tanítási gyakorlatokon vettek részt. Évről-évre emelkedett a felsőfokú intézményekbe felvettek aránya. Az általa vezetett iskolából kikerülve számos értelmiségi járult munkájával a 20. századi magyar tudomány és szellemiség fejlődéséhez az Akadémiától a Nemzeti Múzeumig.
Sajátságos, hogy bennünk – egykori diákjaiban – mégsem az iskolaszervező, hanem az egész életünkre hatást gyakorló pedagógus emléke maradt meg. Tekintélyét a briliáns latinórák garantálták. Lehetetlen volt tantárgyát nem tanulni. Nem ismerte a felemelt hangot. Amikor korholt, olyankor is sugárzott szeméből a rá mindig jellemző szelídség. Szigorú számonkérő volt, de minden gesztusával biztosított arról, hogy nagyon szereti növendékeit.
Amikor Száz Kázmér Törökszentmiklósra érkezett, egy bizonytalan, első lépéseit próbálgató középiskola gondját-terhét vette a vállára, és amikor 1976-ban nyugdíjba vonult, egy minden területen megszervezett, magas színvonalon teljesítő középiskolát hagyott utódaira. Igen nehéz történelmi időben a magyar pedagógiatörténet legszebb hagyományit örökítette át visszavonhatatlanul Alma Materünkbe.
Kiérdemesült igazgatóként még nyelvtanfolyamokat vezetett, Szolnokon külföldi diákokat tanított magyar nyelvre, és közreműködött Verseghy Ferenc latin nyelvű műveinek fordításában és kiadásában. Szabad idejében úszott és kajakozott, mert a Tisza szerelmese is volt. A fiatalkori szenvedések, a frontszolgálat, a hadifogság évei és a vezetői munkával járó terhek

azonban nem múltak el következmények nélkül. 1982. május 19-én egy váratlan szívroham örökre elszólította családja és nagyszámú tisztelője köréből. Halálával egy nagyformátumú pedagógus távozott. Azokat a kincseket, amelyeket munkásságával örökségül reánk hagyott, nagyon sokan birtokoljuk, hiszen azzal bennünket gazdagított.

Forrás:
- A Bercsényi Miklós Gimnázium 50. évi Jubileumi Évkönyve, Törökszentmiklós, szerk.: dr. Fehér Imre. 1996.
- Száz Kázmér önéletrajzai, kéziratok
- Dr. Száz Árpád és dr. Száz Géza szóbeli közlései
- Személyes emlékek

PACSAI NORBERT

SZILÁGYI JÓZSEFNÉ Gruber Julianna

(Budapest, 1934. május 16. – Püspökladány, 2010. február 15.): általános iskolai tanár, iskolaigazgató.

Pályája egyetlen intézményhez, a püspökladányi Petőfi Sándor Általános Iskolához kötődik. Itt kezdte pedagógusi tevékenységét 1959-ben, ahol a magyar és az orosz tantárgyat tanította, 1968-79 között igazgatóhelyettes volt, 1979. szeptember 1-től nyugdíjazásáig, 1989 júniusáig az iskola igazgatói feladatait látta el.

Korai gyermekkorát Budapesten, Angyalföldön töltötte. Szülei, Gruber Ádám és Homoki Mária egyszerű kétkezi munkások voltak. Házasságukból három leánygyermek született, akiket nagy szegénységben, de féltő gonddal, odaadó szeretettel neveltek.

Iskolai tanulmányait Budapesten a Szent László utcai leány népiskolában kezdte. 1944-ben nővérét követve az Üteg utcai polgári iskolába íratták be, de a háború közbeszólt. A bombázások, a nélkülözés arra kényszerítették a családot, hogy az ostrom után, 1945 áprilisában az anyai nagyszülőkhöz költözzenek Püspökladányba. Az általános iskolát itt fejezte be kitűnő eredménnyel. Már gyermekkorában arról álmodott, hogy tanító lesz, és minden szegény gyermeket okos, művelt emberré nevel. Álma megvalósulni látszott, amikor 1949 szeptemberében felvették az Állami Svetits Tanítóképzőbe, de a szülők betegsége a tanulás megszakítására kényszerítette. Tizenhat éves korától írnok, bérszámfejtő, üzemgazdász, könyvelő volt. Tanítói elkötelezettségének vágyát továbbra sem adta fel, továbbtanult. 1953-ban szakérettségizett Szegeden. A Kitűnő Tanuló Érdemérem elnyerésével azonnal felvételt nyert az ELTE orosz szakára, de tanulmányait anyagi nehézségek miatt el sem tudta kezdeni. Visszament dolgozni a Gépállomásra.

1957-ben kötött házasságot Szilágyi Józseffel. Két gyermekük született, József testnevelő tanári, Zoltán vegyész üzemmérnöki diplomát szerzett. Örült, hogy van, aki a családban tovább viszi a pedagógusi hivatást, szeretettel, önzetlenül, ragaszkodással oktatja-neveli tanítványait. Meleg családi légkört teremtett, a közös nyaralások, családi összejövetelek örök emlékként maradnak meg szerettei szívében.

1958 októberében a Petőfi iskolában hiányoztak az orosz nyelv tanításához szükséges személyi feltételek, így Pápai Sándor iskolaigazgató hívó szavára azonnal igent mondott.

Végre teljesült régi vágya, taníthatott. Mindig nagy hálával gondolt vissza azokra a kollégákra, akik tanári tevékenységét szakmailag segítették, Farkas Lukácsnéra és Tomka Jánosnéra.

A munkahelyi és családi kötelezettségek mellett továbbtanult. 1965-ben az egri Pedagógiai Főiskolán magyar-orosz szakos tanári diplomát szerzett.

Irodalmi szakdolgozatának címe: „Az igék vizsgálata Petőfi Távolból című költeményében”. A versek iránti rajongása a későbbiek

során is megmaradt. Irodalomtanárként főleg nem az irodalomtörténetet, hanem a mű teljes befogadását, továbbgondolkodását tanította. Nemcsak a tartalomra, hanem a formára, a költői eszközökre is igyekezett felhívni tanítványai figyelmét. Könyvtárában kitüntetett helyet foglaltak el a verseskötetek.

Nagy gondot fordított a precíz, esztétikailag nevelő értékű írásbeli munkára. Gyöngybetűkkel írt óravázlatainak csodájára jártak a kollégái. A volt tanítványok és szüleik együttes véleménye, hogy osztályfőnökként is a szeretetteljes nevelést valósította meg. Szorgalmasan látogatta a családokat, a problémákat mindig nagyfokú tapintattal és kellő toleranciával kezelte. Tanítványainak sikereire később is büszke volt.

Diákjai eredményesen szerepeltek az orosz nyelvi versenyeken. Tagja volt a Magyar-Szovjet Baráti Társaságnak 1974-től. Rendszeresen vett részt pedagógiai pályázatokon, előadásokat tartott az orosz nyelv tanításának módszertanáról.

A Petőfi iskola 1970-ben kezdte kialakítani a szaktantermi hálózatot. A feltételek megteremtésében és az alkalmazott módszerek kimunkálásában elsőként vállalt szerepet. Külön érdeme az orosz nyelvi labor létrehozása. Kidolgozta ennek ismeretnyújtó mechanizmusát, az audiovizuális eszközök alkalmazásának szinkronját és a visszacsatolások rendszerét. Sokféle módszertani variációt dolgozott ki annak érdekében, hogy a tanulói aktivitási idő, a nyelvgyakorlásra fordított órarész megsokszorozódjon. Az eredmények láttán a megyei Továbbképzési Intézet a szaktantermi munka megismertetésére bázisiskolának jelölte ki az intézményt.

Nagyné Kiss Ilona orosz szakos kolléga emlékezése:

„Pályakezdésemkor rögtön pártfogásába vett, segítette beilleszkedésemet a tantestületbe. Nyelvgyakorló szakköröket szervezett a környékbeli orosztanároknak. Jó kapcsolatot épített ki a debreceni szovjet iskolával. Évente jöttek hozzánk, műsort adtak tanulóinknak és lehetőséget a nyelvtanulásra. Hospitálásaim során láttam, hogy mennyire szeretik őt a gyerekek, a kedvességét, a varázsát. Szívesen emlékszem az intenzív tanfolyamokon töltött időkre. Szerető gondoskodása példaértékű volt számomra. Amikor az anyukám sírjára virágot viszek, neki is mindig jut egy szál."

Újítói Tanúsítványát az „Írásvetítőn alkalmazható transzparensek az orosz nyelv és irodalom tanításához" című munkájáért kapta 1984-ben.

Az idők folyamán oktató-nevelő munkájával és személyes varázsával egyre nagyobb tekintélyt szerzett nevelőtársai körében.

1968 decemberében az újonnan szervezett igazgatóhelyettesi munkakör betöltésére őt javasolták, s meg is kapta.

Hatáskörébe tartozott az iskola személyzeti munkája, a pedagógiai programok és koncepciók kidolgozása, nevelőtestületi értekezletek megszervezése és lebonyolítása.

Igazgatóhelyettesi tevékenységének legfőbb célja a gyermekek és a pedagógusi kollektíva, a nevelőtestület szolgálata volt. Az igazgató elképzeléseit, intézkedéseit mindig okos érvekkel igazolta. A korszerűsítési törekvések mellett a testnevelés tagozat beindításában is nagy szerepe volt. 1979-től tíz éven át látta el a Petőfi Sándor Általános Iskola igazgatói teendőit. Vezetési koncepcióját a tisztesség, a szorgalom, a személyes példamutatás és a precizitás jellemezte.

Mindig fokozott tapintattal és empátiával kezelte a kollégák és a tanulók családjainak problémáit, legkevesebb sérülést okozva az emberek lelkében.

Kiváló pedagógiai érzékkel, szakmai tudással és szeretettel irányította a munkatársakat.

Elősegítette és támogatta a továbbtanulást, a pedagógusok szakmai fejlődését. Segítőkészség, jó szándékú bírálat, az életutak egyengetése jellemezte végig igazgatói munkásságát.

Segítette a pályakezdő fiatal pedagógusok beilleszkedését a tantestületbe, önzetlenül adta át tapasztalatait, ahogyan ezt elődeitől tanulta. Tapintatosan formálta ízlésvilágukat, öltözködése, viselkedése, beszédstílusa követendő volt. Rendszeres óralátogatásai során mindig a jót kereste, a pozitív mozzanatokat emelte ki értékelésében, de nem tűrte a hanyagságot és a rendetlenséget. A pedagógusok legfontosabb etikai tulajdonságának a becsületet, az igazságosságot, a fegyelmezettséget és a kötelességtudást tartotta.

Korom Zsigmondné nyugalmazott igazgatóhelyettes emlékezése: „Irányító tevékenységére az alapos megfontoltság volt jellemző. Iskolánk nevelői az ő vezetése alatt pályázatokat készítettek, szakmai kísérletekben vettek részt, s ezt

teljes odafigyeléssel segítette. Mindent elkövetett azért, hogy az eredményes munkát a legmagasabb szinten elismertesse. Így érte el, hogy a szaktantermekben folyó munka csodájára jártak országszerte. Tevékenysége során minden püspökladányi család elismerte emberségét, példamutató egyéniségét. Az együtt töltött 27 évre gondolva Jucika derűs mosolya sugárzik rám még ma is."

Sikerekben gazdag életút volt az övé. Büszkén vallotta, hogy a nevelés tudatosan vállalt vakmerőség. Az iskola tartalmi munkáját gazdagította. Igazgatói működésének fontos mozzanata volt, hogy 1982-ben a Bajcsy úti új épületben megindulhatott az alsó tagozati oktató-nevelő munka, ugyanis addig a Petőfi utcai régi polgári iskolában folyt a tanítás, ahol naponta közel 900 gyerek fordult meg.

37 évi szolgálat után 1989-ben vonult nyugdíjba.

Fájdalmas, hogy ezután kezdődött végtelen küzdelme a betegséggel, de továbbra is szívesen segítette bölcs tanácsaival a hozzá forduló kollégákat és tanítványokat. Csendes, visszavonult életet élt, de életét bearanyozta a hat unoka, rájuk volt a legbüszkébb.

Életének mottója lehet egy kínai bölcs mondása: *„Ha nem lehetsz csillag az égen, légy lámpás a házban, ha nem tudsz lámpássá lenni, légy mécses, de világíts!"*

Kitüntetései:

Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1975), Kiváló Társadalmi Munkáért arany fokozat (1975, 1986), Újító Tanúsítvány (1975), Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1989)

Felhasznált források:

- iskolai és családi dokumentumok
- több egyéni beszélgetés kollégákkal, tanítványokkal
- személyes emlékek

RÁSÓ MIHÁLYNÉ

SZILÁGYI LÁSZLÓ (Debrecen, 1913. január 27. – Debrecen, 2000. szeptember 29.): református lelkész, vallástanár.

Édesapja, Szilágyi József cipészmester volt, édesanyja, Dédai Erzsébet, népes családjának viselte gondját, amíg a sors ezt megengedte. László hetedik gyermeke volt szüleinek, eszmélése az I. világháború nehéz éveire esett

A hitéhez hű református családban szeretetteljes, de szigorú nevelést kapott.

1919-ben került iskolába, az alsó osztályokat a református elemi iskolában végezte. 12 éves volt, amikor édesanyját elvesztette, s akkor úgy tűnt, hogy a jó eszű fiúnak meg kell elégednie azzal, ha elvégzi a Debreceni Kereskedő Társulat polgári iskoláját, aztán szakmát tanul.

Tehetsége, szorgalma és mindvégig kitűnő bizonyítványa arra késztette tanárait, hogy édesapjának javasolják fia tovább tanulását gimnáziumban. Sikeres különbözeti vizsgák után a Debreceni Református Főgimnázium diákja lett 1929-től 1933-ig. Különösen kitűnt a reál tantárgyak, a fizika és matematika iránti fogékonysága, jó nyelvérzéke és a sportban elért eredményei. Azon kevesek egyike volt, aki görög nyelvből is vállalta a kiegészítő érettségi vizsgát.

Matematika-fizika szakon szeretett volna egyetemi tanulmányokat folytatni, de akkor erre Debrecenben nem volt lehetősége. Hitbéli meggyőződését követve 1933 szeptemberében a református hittudományi karon kezdte meg felsőfokú tanulmányait. Teológiai hallgatóként is folytatta a már gimnazistaként elkezdett munkát, gyengébben tanuló diákok korrepetálását, vizsgákra való felkészítését. A középiskolai tananyag minden tárgyában tudott segíteni az arra rászorulóknak. Óradíjaiból fedezte tanulmányi költségeit és a család megélhetéséhez is hozzá tudott járulni. A teológusok közül nem-

csak kiváló tanulmányi eredményeivel tűnt ki, hanem sportsikereivel is, hosszútávfutásban országos főiskolai bajnokságot nyert.
1937-ben az első sikeres lelkészképesítő vizsgája után segédlelkészként szolgált a homokkerti, Wolaffka-telepi és Nyilas-telepi egyházközségekben.
1938-ban professzorai javaslatára németországi ösztöndíjat kapott, s Hallében, a Martin Luther Egyetem teológiai fakultásán folytatott további tanulmányokat.
Tudományos ismereteinek bővítésén túl alkalma volt a német protestáns egyház társadalomban kifejtett tevékenységével, az ifjúsági és munkásság körében végzett missziós munkájával is megismerkedni. Ösztöndíjas évében alakultak ki életre szóló kapcsolatai, barátságai hasonló gondolkodású kollégáival.
Hazatérte után a második lelkészképesítő vizsgája alapján rendes lelkészi szolgálatra megválaszthatónak nyilvánították, és 1940-ben a Kerekes-telepi egyházközség lelkésze lett.
A nagyrészt vasutasok, gyári munkások lakta városrész élete nem volt idegen számára, hiszen maga is hasonló közegben nőtt fel, ismerte azokat a problémákat, amelyek gondozást kívánnak, amelyeket a lelkészi szolgálaton túl vállalnia kell: a kisemberek, munkások érdekeinek védelmét, a hadba vonultak hozzátartozóinak segítését mind anyagi mind erkölcsi vonatkozásban, művelődési lehetőségek teremtését ismeretterjesztő és vallásos előadások szervezésével, a tehetséges fiatalok tanulásának támogatását, az olvasás iránti érdeklődés felkeltését, a közösségi élet kereteinek kialakítását.
A II. világháború éveiben a református egyházon belül mások is hasonló gondolatokkal foglalkoztak.
A sok segítő szándék hozta létre azt a mozgalmat, amely 1941-ben Magyar Evangéliumi Munkásszövetség néven lépett a nyilvánosság elé. 1942-ben a Munkásszövetség tiszántúli szervezete titkárává választotta Szilágyi Lászlót. Ebben a tisztségben az országos szervező munka mellett fő feladatának a magyar munkásság szellemi, erkölcsi és anyagi felemelkedésének elősegítését tartotta.
A református egyház bérházában, a Püspöki Palotában kapott lakást, és ott rendezte be a Munkásszövetség debreceni oktatási központját. Alapszintű, polgári iskolai és gimnáziumi tanulmányok végzéséhez adott segítséget azoknak a munkásembereknek és gyermekeiknek, akik csatlakoztak a mozgalomhoz. Munkáját önkéntes segítők támogatták, közük leánytestvére és menyasszonya. A tanítás mellett énekkart, olvasókört is szervezett, havonta irodalmi esteket rendeztek.
Ekkoriban kapott megbízást az egyetem Simonyi úton működő gyakorló gimnáziumától vallástanári munkára. Az elit-iskolának számító gimnázium egykori diákja első szóra felidézte vékony, magas alakját, szelíd tekintetét, érces orgánumát, gondolatébresztő, meggyőző magyarázatait, tapintatos számonkérő módszereit.
Kiváló felkészültsége, pedagógiai érzéke és nem utolsó sorban a felekezeti békességről vallott nézetei okán hívhatta meg a Svetits Intézet is református diáklányainak hitoktatójául.
Töretlen hitét, a gondviselésbe vetett bizalmát példázza az az áldozatos munka, amelyet a háború nehéz éveiben vállalt. Lelkészi hívatását követve 1944-ben részt vett a legszomorúbb szolgálat végzésében, a június 2-i bombázások áldozatainak temetésében.
A tömeges tragédia és pusztulás láttán sem veszítette el jövőbe vetett reménységét. 1944 őszén megnősült, feleségül vette a nála tíz évvel fiatalabb Szabó Editet, aki a híres Dóczy Gimnázium kiváló diákjaként szerezte sokoldalú műveltségét, nyelvtudását, akinek vallásos meggyőződése, viselkedéskultúrája, művészi ízlése, gyakorlati érzéke és fáradhatatlan szorgalma egy életen át harmonikus családi otthont biztosított számára. Házasságukból három gyermek született.
A háború utáni években nem várt nehézségekkel kellett megküzdenie. A Munkásszövetség semmiféle támogatást nem kapott, végül a megszűnés sorsára jutott. Biztosnak látszó lelkészi szolgálatára nem tartott igényt egyháza, miután az állam és a református egyház között létrejött megegyezést magára nézve nem tudta elfogadni.
Homokkerti parókiája elvesztése után csak missziós lelkészként tevékenykedhetett Ebes, Szepes, Bánk, Kádár-dűlő, Vedres-dűlő és Mézeshegy tanyavilágában. Többnyire gyalogszerrel tudta megközelíteni azokat az iskolaépületeket, ahol istentiszteletet tartott. Télennyáron, esőben, sárban 20-25 kilométeres gyalogutat tett meg vasárnaponként. Hívei nem

csak igehirdetőként, hanem mindennapi gondjaikban mint segítőjüket, tanácsadójukat tisztelték.

Ebben az időszakban is több debreceni iskolában megmaradt hitoktatónak. Éveken át tanári képesítés nélkül látta el ezt a munkát. 1947-ben megszerezte a középiskolai vallástanári oklevelet, később azokban az iskolákban, ahol a tanulók szülei között akadt, aki elég bátor volt kérni gyermeke számára a hittan tanítását, ott néhány diák részére is megtartotta a vallásórákat. Különösen a Református Gimnázium és a Svetits Intézet növendékei körében tapasztalt nagy fogékonyságot a hittan tárgyával kapcsolatban.

Még ezekben az egyházi iskolákban is az volt a szokás, hogy a vallásórát utolsó óraként vagy délutáni időre iktatták a tanrendbe, így gyakran előfordult, hogy óra után tanítványai csoportosan csatlakoztak hozzá, s az Emlékkertben vagy a Nagytemplom előtti parkban folytatták az órán elhangzottakról való beszélgetést. Ez a dolog feltűnt mind az egyházügyi hivatalnak, mind feletteseinek, és egyre több zaklatásban volt része. El akarták távolítani Debrecenből. Kegyvesztett lelkészként a civil életben próbált elhelyezkedni, de ezek a próbálkozásai nem sok sikerrel jártak.

Családja eltartásához otthon vállalt korrepetálást, amit nagy türelemmel és lelkiismeretesen végzett. Módszereit a szóban forgó tantárgyhoz és a tanítványok képességeihez alakította. Soksok diáknak segített az iskolai feladatok megoldásában, a tananyag gyakorlásában, matematikából, történelemből, nyelvekből – beleértve az orosz nyelvet is, amit fiaival együtt tanult meg.

Nemcsak a gyengébben tanulókat segítette, hanem az egyetemre készülők felvételi vizsgájához is szinte minden szakterületen eredményes felkészítést tudott nyújtani, mert kiválóan tanuló fiai mellett betekintése volt a gyakran változó iskolai, oktatási rendbe, tisztában volt a különböző iskolák elvárásaival.

Nagyra hivatott tudós emberként nem tartotta rangján alulinak a pedagógiai munkát, úgy ítélte meg, hogy ezáltal tud lépést tartani az új ismeretekkel és követelményekkel és az emberi segítségnyújtásnak gyakorolhatja azt a módját, amely hosszú távon sokaknak hasznára válik. Vallotta, hogy boldog ember az, aki a maga örömére és mások hasznára dolgozhat.

Örömmel tapasztalta László fia rendkívüli matematikai tehetségét, akiben az egyetemen tanárai a jövő nagy matematikus reménységét látták. Az édesapát és az egész családot mélyen megrázta az a tragédia, hogy a kiváló fiatalember 22 éves korában gyógyíthatatlan betegségben elhunyt. A feldolgozhatatlan csapás enyhítésére a református egyház vezetése visszahívta a rendelkezési állományból és beiktatta Szerep község lelkipásztori stallumába, ahol 1980-ig szolgált.

Szerető felesége mindvégig mellette volt, végezte a parókia körüli teendőket és kántori szolgálatot látott el az istentiszteleteken.

Igazi megnyugvást ez az idő sem hozott Szilágyi László életében, mert középső fia, József többszöri sikeres felvételi vizsga után sem jutott be az egyetemre, s 1970-ben elhagyta az országot. Egy évtizeden át reménye sem lehetett arra, hogy láthassa gyermekét, akinek végül az Egyesült Államokban sikerült közgazdász diplomát szereznie. A legfiatalabb Szilágyi-fiú, Jenő, ma a fizikai tudományok kandidátusa, egy külföldi érdekeltségű cégnél biomérnökként dolgozik.

Nemcsak a lelkészi jövedelem, majd a nyugdíj csekély volta, de a tanítás iránti elkötelezettsége is arra késztette, hogy magánúton folyamatosan foglalkozzék tanítványokkal. Talán ki sem térhetett a feladat elől, hiszen alig győzött eleget tenni a szülők kéréseinek. Feltűnően sok tanítványt küldött a Svetits Intézet, elsősorban olyan jó tanuló diáklányokat, akiket felvételi vizsgára készített fel orvosegyetemre, nyelv szakokra és természettudományos szakokra.

Az 1980-as évek elején végre útlevelet kapott, s fia meghívására kijutott az Egyesült Államokba és Nyugat-Európába. A családi látogatáson túl, négy évtizedes szünet után újra találkozhatott egykori kollégáival, barátaival. Talán ezek a feléledt szakmai kapcsolatok ösztönözték arra, hogy elmélkedéseit papírra vesse. Kéziratos hagyatékát családja őrzi.

Számára az 1989/90-ben bekövetkezett változások a gondviselésbe vetett hitét erősítették. Személyes sorsában nem várt számottevő javulást, a magántanítványaival való foglalkozást még nyolcvan éves korában is folytatta. Reménységgel töltötték el fiainak szakmai sikerei és négy unokájának tehetsége, szorgalma.

Családja szeretete, felesége gondoskodása enyhítette a gyengülő egészségével járó gondokat.

Utolsó éveiben elmélkedései, olvasmányai és a tartalmas beszélgetések jelentették számára a szellemi frissesség fenntartását.

Források:

- Szilágyi Jenő és Szilágyiné Szabó Edit életrajzi feljegyzései
- Szilágyi László: Evangéliumi Munkásszövetség és a református egyház. =Vasárnap, 1942. febr.

KOROMPAI GÁBORNÉ

SZŐKEFALVI-NAGY ZOLTÁN (Kolozsvár [ma Románia], 1916. március 9. – Eger, 1980. november 9.): főiskolai tanár.

Értelmiségi családban született. Édesapja Szőkefalvi-Nagy Gyula (1877-1953) a későbbi akadémikus Kolozsvár kereskedelmi iskolájának igazgatója volt. Az elemi iskola négy osztályát szülővárosában végezte el. Ezután szülei beíratták a helyi magyar tannyelvű gimnáziumba, ahová az első három osztály elvégzéséig, 1929-ig járt. Miután ebben az évben édesapját a szegedi Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola matematika-professzorává nevezték ki, családjával együtt ebbe a városba költözött.

Tanulmányait a helybeli Klauzál Gábor Reálgimnáziumban folytatta, ahol 1934-ben tett érettségi vizsgát. Ezt követően a Ferenc József Tudományegyetemre iratkozott be, ahol vegytan-természetrajz szakos hallgató lett.

Már egyetemi hallgató korában behatóan foglalkozott pedagógiai kérdésekkel. Az egyetemen az első alapvizsgát 1936-ban tette le. 1937 szeptemberétől kezdve az Egyetemi Ásványtani Intézetben díjtalan gyakornokként dolgozott. 1938-ban tanári szakvizsgát tett. Az év szeptemberétől kezdve a helybeli Baross Gábor Gimnáziumban töltötte kötelező gyakorló tanári idejét. A tanári pedagógiai vizsgáit 1939 februárjában tette le. A következő év októberében tényleges katonai szolgálatra kellett bevonulnia.

Miután a hadseregből leszerelt, 1941 februárjában a kolozsvári Tudományegyetem Ásvány- és Kőzettani Intézetébe került tanársegédnek. Erre az időszakra esett az Erdélyi Nemzeti Múzeum Ásványtárának átszervezése, amelyet ő irányított. 1942 májusában beosztott gimnáziumi helyettes tanárnak minősítették. Az év szeptemberében a nagyváradi Tüzérségi Hadapród Iskolához hívták be tanárnak. Kolozsváron tett doktori szigorlatot az év novemberében ásvány- és kőzettanból.

Az 1942-1943-as tanévre belföldi kutatói ösztöndíjat kapott kőzettani kutatásainak folytatására. Életében újabb változást jelentett, hogy 1944-ben a nagyváradi hadapródiskolát áthelyezték először Kőszegre, majd Sümegre. 1945. január 3-án Sümegről Németországba telepítették át az intézményt. 1945 áprilisában amerikai hadifogságba került, ahonnan 1946. március 10-én szabadult. Még 1944-ben megnősült, házasságukból két gyermek született.

1946 szeptemberétől a dunántúli nemestördemici általános iskolában tanított. 1949. október 19-én az államosított keszthelyi premontrei gimnázium igazgatójának nevezték ki.

Addigi nevelő-oktató, tudományos munkásságának eredményét elismerve 1952. október 1-jei hatállyal az Oktatási Minisztérium az Egri Pedagógiai Főiskola Kémiai Tanszékére nevezte ki tanszékvezető docensnek.

Miután 1955-ben egy hibás minisztériumi döntés következtében az egri főiskolán megszüntették a kémia szakos tanárképzést, munkatársait máshová helyezték el. Így csak ő maradt egyedül a tanszéken, s ellátta a biológia és földrajz szakosok biokémiai és kőzettani képzését. Rövid ideig ő oktatta a kémiai oktatás módszertanát is.

Az 1956. október-novemberi népfelkelés főiskolai eseményeiben aktívan vett részt. Ez következett polgári értelmiségi származásából, keresztény-nemzeti szellemű neveltetéséből, s

abból, hogy ő volt az intézmény Szakszervezeti Bizottságának elnöke. Az október 23-át követő napokban kartársai bizalmából tagja lett az intézmény ideiglenes, majd végleges munkástanácsának. 1959. szeptember 1-jétől egy miniszteri döntés értelmében a Kémiai Tanszéket átszervezték. A tanszék vezetését 1960. szeptember 1-jéig látta el.

A fent említett esemény azzal kapcsolatos, hogy a Művelődési Minisztérium 1960. augusztus végén október 15-i hatállyal felmentette tanszékvezetői beosztása alól. Ennek oka az abban az időben ellene lefolytatott koncepciós eljárás volt. A fegyelmi eljárás oka a korabeli források szerint az, hogy az 1956. október 23-ával kezdődő eseményeket kezdettől fogva népfelkelésnek, forradalomnak minősítette. E nézetét 1956. november 4-e után sem tagadta meg, s amíg ez megtorlással nem járt, népszerűsítette is kartársai körében.

Tanszékvezetői beosztása alóli felmentésével egyetértettek a Magyar Szocialista Munkáspárt Heves Megyei Bizottságának illetékesei is. Politikai ellenfelei a fegyelmi eljárás során kezdeményezték a főiskoláról való eltávolítását is, amelynek során a káli gimnáziumba kívánták elhelyeztetni. Tervük azonban nem sikerült. Ennek ellenére a főiskola párt- és állami vezetésének javaslata alapján 1960. október 15-i hatállyal felmentették tanszékvezetői beosztása alól.

Ezt követően nyugdíjazásáig beosztott tanárként dolgozott. A tanszékvezetői beosztása alól való felmentését joggal érezte súlyos méltánytalanságnak, s ezt haláláig sem tudta feldolgozni magában. A főiskola párt- és állami vezetői azonban később sem járultak hozzá ahhoz, hogy tanszékvezetői megbízatását visszanyerje. Mivel a főiskolán bizalmatlanság övezte, ezért 1965-ben megpályázta a Miskolci Műszaki Egyetem Könyvtára igazgatói állását. Pályázata azonban nem járt sikerrel. Ezt követően az Eötvös Loránd Tudományegyetemen is szerencsét próbált, de ez is fiaskóval végződött.

Miután távozási kísérletei kudarccal végződtek, maradt Egerben, s még nagyobb intenzitással folytatta már 1955-ben elkezdett tudománytörténeti (orvos- és kémiatörténeti) kutatásait, amelynek eredményeképpen 1962-ben kandidátusi fokozatot szerzett. Ezt méltányolva 1963. augusztus 1-jétől főiskolai tanárrá léptették elő. A politikai bizalmatlanság azonban tovább sem oldódott körülötte, bár az 1961-1964 közötti években a Marxizmus-Leninizmus Esti Egyetem három éves tagozatát is sikerrel elvégezte.

Főiskolai oktató-nevelő munkáját kezdettől fogva magas színvonalon látta el. Találónak érezzük ezzel kapcsolatban, amit *Szabadváry Ferenc* nekrológjában írt róla. „Kevés olyan szenvedélyes tanárt ismertem, mint ő. Tudjuk, mennyire fárasztó 35 éven keresztül tanítani és mennyire nem méltányolt foglalatosság és ő mégis fáradhatatlan volt pedagógiai munkásságában és az mindvégig örömet okozott neki."

A Kémia Tanszék 1959-es átszervezése után a kémia szakos hallgatóknak szervetlen kémiát, a földrajz szakosoknak kőzet- és ásványtant, a biológiai szakosoknak biokémiát adott elő, illetve vezette e tárgyakból a gyakorlatot. Tárgyainak oktatását, a gyakorlatok vezetését társszerzőkkel együtt készített kiváló jegyzeteivel segítette. Az általa vezetett kirándulások, terepgyakorlatok mindig nagy élményt jelentettek a hallgatóknak. Kötelező óráinak ellátásán kívül érdeklődő hallgatóinak különböző oktatási formákat szervezett. Az 1971-1972-es tanévben szakkört vezetett, ahol hallgatói a fényképezés kémiájával ismerkedhettek meg. Az 1975-1976-os és az 1977-1978-as tanévben speciálkollégiumot vezetett a kémia tárgyköréből. Ez utóbbi tanévben kémiai tudományos diákkört is szervezett. Sőt a nyugdíjazás előtti években a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karán külső előadóként oktatta a kémia történetét.

Hathatósan segítette a főiskolai oktató munka megújítását. Főiskolára kerülésétől kezdve nagy elmélyültséggel foglalkozott módszertani kérdésekkel is. Tanszékén egy időben ellátta a szakmetodikusi feladatokat. Az oktató-nevelő munka mellett élénken kivette részét a közéletből. 1953-tól tagja volt az intézmény szakszervezeti bizottságának. Az 1954. decemberi bizottsági ülésen pedig elnökké választották meg, amely tisztséget 1959 nyaráig töltötte be. Ezt követően 1956-os tevékenysége miatt leváltották. 1967-ben bekapcsolódott az újjászervezett Magyar Pedagógiai Társaság munkájába. 1968-tól e társaság Heves megyei tagozata oktatás- és neveléstörténeti szekciójának vezetője lett, amelynek keretében több program tematikáját dolgozta ki. Ilyenek voltak például felolvasó ülések

tartása elfelejtett neves pedagógusokról, egy-egy iskola történetéről stb. Tudományos üléseket szervezett nevezetes évfordulók alkalmából. Országos tanácskozásra került sor Egerben 1976 őszén több megye szakembereinek bevonásával, ahol az előadók az iskolatörténet-írás elvi és módszertani kérdéseit vitatták meg, illetve a XVIII. és XIX. századi oktatástörténet fehér foltjait tárták fel. Az általa vezetett szekció tevékenységéhez tartozott kiadványok készítése is. Például 1977-ben megjelent az említett iskolatörténeti vándorgyűlés anyaga. Mint szekcióvezetőnek nagy álma volt a Heves Megyei Pedagógiai Múzeum létesítése, amelynek elveit 1969-ben vetette papírra, azonban mindmáig nem valósult meg.

Ízig-vérig pedagógus mivoltából következett, hogy kutatási eredményeit az oktatáson kívül a tudományos ismeretterjesztésben is folyamatosan hasznosította. 1953-ban belépett az akkor megszervezett Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulatba (TTIT), amely 1957-től TIT néven (Tudományos Ismeretterjesztő Társulat) működik. A fenti évtől ellátta a szervezet megyei félfüggetlenített titkári funkcióját is. 1959-től a Megyei TIT szervezet elnökségi tagja volt. Ezen kívül 1963-tól elnöke a szervezet megyei fizikai-kémiai-matematikai szakosztályának. A TIT-ben háromszor választották meg az Országos Központi Fizikai-kémiai-matematikai Választmány alelnökének. Aktív tagja volt a Magyar Kémikusok Egyesületének. Tagjává választotta a Műszaki Természettudományi Egyesületek Szövetsége Műszaki Emlékbizottsága.

Szőkefalvi-Nagy Zoltán tudós tanár volt. Életművében a tudós és a tanár fogalma ritka harmóniát alkotott. Világosan látta, hogy nem lehet jó tanár az, főleg a felsőoktatásban, aki nem műveli a tudomány valamilyen ágát. Pályája első szakaszában ásvány- és kőzettannal, valamint szervetlen kémiával foglalkozott, s ezek mellett írt pedagógiai tanulmányokat is. Az 1950-es évek közepétől kutatási irányt változtatott s a tudománytörténet addig alig művelt területével, a kémia-orvos- és vegyipartörténettel kezdett foglalkozni. Kutatói programját, amelyet maradéktalanul megvalósított, 1957-ben fogalmazta meg a főiskola évkönyvében. Első orvos-, illetve kémiatörténeti dolgozata Kováts Mihály (1762-1851) orvosdoktorról szólt. Először orvos-, illetve kémiatörténeti munkáit mutatom be a teljesség igénye nélkül, mivel a régi századokban a kémikusok egyben orvosok is voltak. Vagyis ők voltak a hazai kémia tudomány úttörői.

Kémia-, illetve orvostörténeti, valamint technikatörténeti kutatásait nagymértékben ösztönözte, hogy hazánkban 1955-től folyamatosan megjelentek az Országos Orvostörténeti Könyvtár Közleményei, majd ennek utódaként az Orvostörténeti Közlemények, 1962-től pedig a Technikatörténeti Szemle. Eredményes tudománytörténeti munkásságát segítette, hogy rendelkezett a szükséges idegen nyelvi tudással. Latinul, franciául, angolul olvasott, németül és románul pedig beszélt. Több dolgozata német, francia, angol és román nyelven is megjelent hazánkban és külföldön. A kémia- illetve orvostörténet hazai előfutárain kívül sokat foglalkozott a kémia tanszékek létrejöttével és történetével. Többek között írt Winterl Jakabról (1739-1809), a pesti orvoskar első kémiatanáráról. Foglalkozott több méltatlanul elfeledett orvosvegyésszel. Kutatásai során bizonyította, hogy az első magyar vegyészdoktor Wágner Dániel (1800-1890) volt. Tüzetesen vizsgálta a XVIII. századi hazai ásványvízelemzők (balneológusok) életművét. Kimutatta, hogy az első vízelemzők közé tartozott többek között az erdélyi Mátyus István (1725-1802).

Kutatásainak körébe bevonta az orvostörténettel szoros kapcsolatban álló gyógyszerészek életművét is. Így írt az első pesti orvosvegyészről, Molnár Jánosról (1814-1885). Szívesen foglalkozott a hazai kémiaipar (vegyipar) történetével. Feldolgozta a XVIII. századi hazai vegyipar történetét, különös tekintettel a timsógyártásra, a hamuzsírfőzésre, a falepárlásra. Nem volt idegen számára a hazai kémiai műnyelv története sem. Többször foglalkozott a hazai kémiai szaknyelv kialakulásának históriájával és a kémiai jelek keletkezésével.

Előbb említett kutatásaival párhuzamosan foglalkozott a természettudományos ismeretterjesztés történetével. Feltárta a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók vándorgyűléseinek históriáját 1841-től egészen 1933-ig. Mint tudománytörténész tanárt foglalkoztatta a kémiai oktatás hazai története is. Vizsgálta például az 1700-1850 közötti hazai kémiai oktatás történetét. Figyelme kiterjedt a kémia-, illetve

orvostörténet nagyjaira vonatkozó, addig ismeretlen adatok közlésére.
Kijelölte Martinovics Ignác (1755-1795) helyét a kémia történetében.
Több évtizedes kutatási eredményei felhasználásával két önálló munkáját adta ki az Akadémiai Kiadó: Ilosvay Lajos (1851-1936), Lengyel Béla (1844-1913). Legjelentősebb munkája a Szabadváry Ferenccel (1923-2006) együtt készített A kémia története Magyarországon című monográfiája, amely nemzetközi visszhangot váltott ki. Tanulmányai közleményei, adatközlései számos bel- és külföldi orgánumban jelentek meg, különös tekintettel Romániára. Szívesen dolgozott más kutatókkal együtt. Irinyi Jánosról, a gyufa feltalálójáról Táplányi Endre gyógyszerésszel együtt írt könyvet. Az első magyarországi „timsógyár" történetét Soós Imre egri levéltárossal közösen dolgozta fel. Az erdélyi vonatkozású kutatásokban legjobb munkatársa Spielmann József volt.
Kutatásai legújabb eredményeit külföldi kongresszusokon is ismertette (Bukarest, Párizs, Varsó stb.). Páratlanul alapos kutató volt. Minden felhasznált adatnak gondosan utánanézett.
Ezért amit leírt, rendkívül megbízható. Magányos kutató volt. Vidéki körülményei nem tették lehetővé, hogy tudománytörténeti iskolát alapítson.
Sokoldalú munkásságát hazai és nemzetközi szinten egyaránt elismerték.
Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémia Technikatörténeti és Tudománytörténeti Komplex Bizottságának.
Választmányi tagja volt a Magyar Orvostörténeti Társaságnak. Sőt, e társaság tudománytörténeti szekciója alelnöki tisztét is betöltötte. Szerkesztőbizottsági tagja volt az Orvostörténeti Közleményeknek és a Technikatörténeti Szemlének. Főmunkatársa volt a Várpalotán lévő Magyar Vegyészeti Múzeumnak.
A külföldi tudósvilág elismerését jelentette, hogy levelező tagja lett a Nemzetközi Tudománytörténeti Akadémiának. Ezen akadémiának hosszú évekig ő volt az egyetlen magyar tagja. Ugyanakkor alelnöke volt a Nemzetközi Tudománytörténeti és Tudományfilozófiai Unió Magyar Nemzeti Bizottságának.
A nagy hírű tudós 1980. november 9-én hunyt el. Földi maradványait az egri Fájdalmas Szűzről nevezett (hatvani) temetőben hantolták el.
Jelentős életművet hagyott hátra. Lényegében ő teremtette meg a hazai kémiatörténet tudományát, és számos alapvető munkát tett közzé a magyar orvos- és vegyi ipar történet területén. Ezért ott a helye a magyar tudománytörténet Pantheonjában.

Irodalom:

- Karasszon Dénes: Szőkefalvi-Nagy Zoltán (1916-1980) (Orvostörténeti Közlemények, 1980. 92. 210-211. p.)
- Szabadváry Ferenc: Szőkefalvi-Nagy Zoltán (Technikatörténeti Szemle XII. 1981.)
- Szecskó Károly: Szőkefalvi-Nagy Zoltán. (Tudós tanárok – tanár tudósok sorozat). Bp., Megjelenés előtt.

SZECSKÓ KÁROLY

T

TAKÁCS ISTVÁN (Újvidék[ma Szerbia], 1912. december 24. – Debrecen, 2004. február 20.): középiskolai tanár, igazgatóhelyettes.

„Ne emlékezz rám búsan testvér, rokon, barát…
Add meg a könnyet, élj és szeress tovább.
Addig vagyok, míg élek szívetekben, bennetek.
Ember voltam mindig: ezért szeressetek!

(Emil Isac)

Édesapja kisparaszt volt, az I. világháborúban korán elesett. Édesanyja, szíve alatt a második gyermekével özvegyen maradt, egyedül nevelte két gyermekét. Nagy-nagy szegénységben, de szeretetben éltek. Kitűnő tanulmányi eredménye jutalmaként az újvidéki magyar egyesület segítségével és ösztöndíjával a zágrábi egyetemre kerülhetett, ahol 1936-ban történelem-földrajz szakos tanárként szerzett diplomát.

Az egyetem elvégzése után a jugoszláv hadseregben katonai kiképzésen vett részt, tartalékos tüzértiszti iskolát végzett. A II. világháború kitörése után több ízben katonai szolgálatra hívták be. Amikor a németek megtámadták Jugoszláviát, először német, majd ausztriai hadifogolytáborba került, végül hazaengedték.

Szülővárosába visszakerülve öt évig állás nélkül tengődött, majd 1941-ben az újvidéki gimnáziumba nevezték ki tanárnak. Kulturális téren is dolgozott az újvidéki magyar Olvasó- és Gazdakörben.

Feleségével, Horváth Ilonával 1939-ben házasodtak össze. Felesége mindenben támogatta, mindenben társa volt: életük veszélyeztetése árán is támogatták az ottani magyarság mozgalmait.

Tito partizánjai elől a bácskai vérengzések kezdete előtt Magyarországra menekültek, maguk mögött hagyva otthonukat, új országban, a semmiből kezdtek új életet. 1944-ben a Pápai Gimnáziumba került, de novemberben be kellett vonulnia katonának – tanításra nem került sor. 1945 áprilisában a front összeomlása közben orosz hadifogságba (Jassiba) került.

1945. november 28-án érkezett Ózdra, a háború utáni Magyarország elsőként felépülő új gimnáziumának, a József Attila Gimnáziumnak lett alapító tagja, a történelem és földrajz tantárgyak tanára, később a bányászok esti iskolájának igazgatója, az iskolai menza örökös főnöke. 1951-től 55-ig az ózdi Kirov középiskolai diákotthon igazgatója, 1958-tól a gimnázium igazgatóhelyettese nyugdíjba vonulásáig, 1975-ig. A gimnáziumban eltöltött harminc év alatt az egymást váltó igazgatók mellett egy, az iskola oktatási területét összetartó, minőségi állandóságot jelentő tagja volt. Miért maradt örök igazgatóhelyettes? Álljon itt levele, melyet 1955

júliusában írt Hetényi György osztályvezetőnek, Miskolcra:

„Hétfőn, a déli órákban folytatott beszélgetés után órákon keresztül gondolkodtam a személyemmel kapcsolatos kombináción. Minden oldalról nagyon komolyan mérlegeltem a helyzetet és arra a megállapításra jutottam, hogy az említett munkakört megfelelően betölteni nem tudnám.

Éppen ezért hálásan megköszönve az Oktatási Osztály részéről megnyilvánuló bizalmat és megtiszteltetést, tisztelettel kérem Osztályvezető Elvtársat, hogy engem jelenlegi munkakörömben meghagyni szíveskedjék. A tanári pályát és a tanítást nagyon szeretem, kötelességemet, munkámat igyekszem mindig a legpontosabban elvégezni, feletteseim rendelkezéseit fegyelmezetten végrehajtani, a nagy nyugodtságot, sokoldalúságot és hivatali jártasságot igénylő igazgatói tevékenység azonban távol áll tőlem és így félő, hogy a szolgálatot és az új munkakörömet közel sem tudnám úgy betölteni, mint ahogy az ilyen felelősségteljes poszton elvárható.

Erre a munkakörre nagyon megfelelőnek találnám… [felsorolás az általa megfelelőnek tartott kollégákról…]

Ismételten kérve kérésem teljesítését, kartársi tisztelettel: Takács István gimn. tanár”

Tanítani szeretett… Két évtizeden keresztül vett részt a felnőtt dolgozók iskoláinak szervezésében, oktatásában, 12 éven keresztül vezette a pedagógusok ideológiai továbbképzését, konferenciáit, egy évtizeden keresztül igen sok TIT-előadást tartott Ózdon és környékén. Ózd város fiataljainak két generációját tanította, több ezer diák köszönheti neki, hogy számukra a magyar és világtörténelem nem sivár adathalmazt jelentett, hanem kalandos és érdekes múlttá vált életet, amire érdemes volt büszkének lenni, érdemes volt emlékezni – az érettségi vizsga után is.

Imádta a természetet; a Bükk hegység lábainál fekvő Ózd városa sok lehetőséget kínált: diákjai osztálykirándulásait mindig a hegyekbe szervezte, megtanítva őket – és a diákok körül sertepertélő lányait – az erdők, a hegyek-völgyek szépségeire, a barlangok titkaira, az embert próbáló hegymászásokra, a kitartásra.

Tanulmányozta Ózd és környékének múltját, a Kőalján feltárt edényleletekről, a sajópüspöki kelta sír feltárásáról „Ózd és környéke rövid története” című tanulmányában számolt be. A kutatásról szóló dokumentumokat halála után gyermekei az ózdi József Attila Gimnázium Múzeumának adományozták.

Két kislányuk született: Gizike (még Újvidéken) 1942-ben, Nórika (már Ózdon) 1948-ban. Mindkét lány követte édesapja példáját, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen szereztek nyelvszakos tanári diplomát.

Nyugdíjazása után feleségével Debrecenbe költöztek, de kapcsolata a várossal és az iskolával nem szakadt meg. Nehezen vált meg attól a várostól, ahol élete nagy részét töltötte, ahol az emberek többsége „tiszteletem Tanár Úr”-ral üdvözölte az utcán. Feleségével még szép, boldog éveket éltek itt Debrecenben, ahol mindenért kárpótolta őket itt élő két fiú unokájuk, akik nyiladozó elméjükkel szivacsként szívták magukba nagyapának a régmúlt időkről és a távoli világ csodáiról mondott sok-sok történetét. S az utcán sétálva itt is gyakran hangzott fel az Ózdról oly jól ismert „tiszteletem Tanár Úr” köszöntés. Büszkeséggel töltötte el, hogy az ő imádott gimnáziuma oly sok biztos tudású EMBERT – így nagy betűkkel – engedett útjára. (A teljesség igénye nélkül hadd soroljam fel néhány Debrecenbe származott volt ózdi tanítványa nevét: Dr. Antal Lajos docens/társprofesszor DOTE III. sz. Belklinika; Prof. dr. Győry Kálmán, DE Algebra és Számelmélet Tanszék egyetemi tanár, (a volt KLTE rektora); Dr. Lenkey Béla, DE Mikrobiális Biotechnológiai és Sejtbiológiai Tanszék, egyetemi docens; Dr. Marosvölgyi Emese, debreceni háziorvos; Dr. Orosz László docens/társprofesszor DOTE II. sz. Belklinika; Papp Mária Edit, a DAB Székház ny. titkára; Dr. Pintér Ákos, a DE Matematikai Intézet igazgatója; Prof. dr. Sailer Kornél, DE Elméleti Fizikai Tanszék egyetemi tanár, dékán; Dr. Szekanecz Zoltán, debreceni háziorvos; Szelekovszky György, agrármérnök; Dr. Szelekovszky Sándor, a Debreceni Gyógyfürdő volt reumatológus főorvosa.)

Takács István 2004. február 20-án Debrecenben rövid, súlyos betegség után távozott el közülünk. Temetése napján egykori iskoláján fekete zászlót lobogtatott a szél, a mécses egész nap égett az iskolában. A zord hideg ellenére Ózd város önkormányzatának autóbusza hozta a volt tanár kollégákat, hogy végső búcsút vehessenek régi barátjuktól. A József Attila Gimnázium nevében egykori kollégája, Takács József búcsúzott tőle a Debreceni Köztemetőben. Idézünk néhány gondolatot a volt kolléga visszaemlékezéseiből.

„Emlékszem, amikor a kötelező katonaság után Ózdra kerültem, hogy megkezdjem tanári pályámat, a Te osztályodban tanítottam. Bekísértél az I/a-ba, bemutattál az osztálynak, s amikor kijöttünk, ennyit mondtál: az egész osztály mind vidéki, falusi gyerek és sajnos sok náluk a hiányosság. Első osztályban még nem hozzák a formájukat, csak később a harmadik-negyedikben. S akkor én azt mondtam: ne félj Pista bácsi, én is falusi vagyok, ismerem a megpróbáltatásokat. Ilyen voltál, gondoskodó, jó tanár, értetted a tanulók nyelvét és lelkét. S egyike voltál azoknak, akik bevezettek a tanári mesterség rejtelmeibe, már-már fogásaiba, hogy mindig tudjuk, mivel tartozunk a tanulóinknak; nemcsak tudásunkkal, emberségünkkel és felelősségünkkel is. A kezdeti években hányszor voltunk együtt névnapok, kirándulások vagy osztályteák alkalmával, a szünetekben, lyukasórákon, mivel akkor még a másikban őszinte kollégát, barátot láttunk, s nem legyőzendő ellenfelet. Ilyenkor megnyíltál, beszéltél életed egy-egy darabjáról.

Szép és gazdag életet adott Neked a természet vagy a gondviselés, kiteljesíteni önmagadat, tanítani, nevelni, értékeket felmutatni, hiszen Németh László szavával – 35 évig ülni a tanórák üvegharangja alatt, s ebből 30 évig az ózdi gimnáziumban, az új nemzedéket megtanítani – megtartó erényeket felmutatni, nemzetben gondolkodni, bizony alapvető feladat, hivatás, mármár küldetés. S Te ennek a feladatnak, hivatásnak éltél egész életedben, ezért szép és értelmes életed volt. És ne hidd, hogy ennek a küzdelemnek nem maradt nyoma, igenis maradt tanítványaid, kollégáid szívében és életében."

S hogyan emlékszik egy volt diák? Végezetül álljon itt néhány gondolat volt tanítványának, *dr. Győry Kálmán* professzornak búcsúbeszédéből:

„Komoly szerepe volt abban, hogy a gimnáziumban kiváló tanári gárdát sikerült összegyűjteni. Volt iskolánkban, ahogy manapság nevezik a JAG-ban alapító tanártársaival együtt a kezdetektől magas szakmai színvonalra, valamit az örök emberi értékeken és hazafiságon alapuló szellemiség meghonosítására törekedtek. Neki és tanártársainak köszönhetjük, hogy kedves iskolánk komoly rangot vívott ki magának, a volt tanítványok nagy többsége szakmailag is, emberileg is megállta és megállja helyét az életben.

Tanár Úr, Pista bácsi órái mindig színesek, élvezetesek, magukkal ragadóak voltak. Éreztük, mennyire szereti szaktárgyait, a történelmet és a földrajzot. Oktató munkáját az igényesség, tárgyilagosság, pontosság és következetesség jellemezte. Ízig-vérig tanár volt, családja mellett a hivatása volt az élete. Rajongott a természetért, sokszor kirándult együtt tanítványaival, gyakran együtt dolgoztak, ástak, lapátoltak, facsemetéket ültettek. Sikeres ásatásokat végzett Ózd környékén, ami úttörő munkának számított azon a vidéken.

Pista bácsira valamennyien mint derűs, optimista, melegszívű, emberséges, segítőkész tanárra, emberre emlékezünk. Munkájával, életével mutatott nekünk követendő példát. Tisztelte a tanítványait, soha nem bántotta meg őket önérzetükben. Hamar felismerte, hogy ki mire képes, s atyai melegséggel bátorított, biztatott még jobb teljesítmény elérésére.

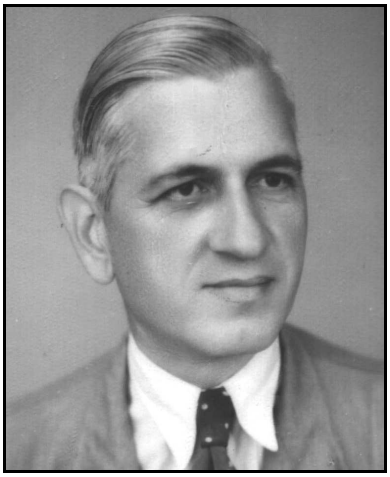
Amikor 1954-ben az ózdi gimnáziumba kerültem, már két Takács tanár úr, Takács István és Takács József tanított az iskolában. Szeretve tisztelt tanáraink között mi, diákok úgy tettünk különbséget, hogy elneveztük őket nagy Takács és kis Takács tanár úrnak, illetve diákos pajkossággal nagy TAXI és kis TAXI tanár úrnak. Ők ketten mindenkor az iskola legnépszerűbb tanárai közé tartoztak.

1995-ben a gimnázium fennállásának 50. évfordulóját ünnepeltük a gimnázium olvasójában. Az ország minden részéről nagyon sokan összegyűltünk a volt Alma Mátert, volt tanárainkat köszönteni. Megható élmény volt számunkra, volt diákok számára, amikor Pista bácsit és több kiváló tanártársát kitüntették és méltatták az iskoláért végzett áldozatos és igen eredményes

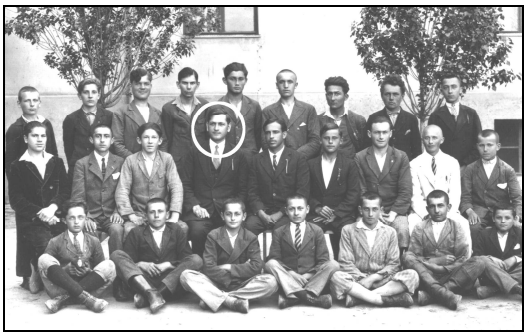
munkásságukat. A sok-sok kedves emlék felidézése során a szeretet és hála érzése töltött el valamennyiünket.
Most, amikor végső búcsút veszünk Takács István tanár úrtól, fájdalmunkat enyhítse az a tudat, hogy életműve, szakmai és emberi példamutatása nemzeti kultúránk maradandó értéke és táplálója marad, hogy kedves egyénisége, életének gazdag tanulsága örökre él bennünk, rokonainak, barátainak, kollégáinak, tisztelőinek, több ezer ózdi diákjának szívében, emlékezetében.
Tisztelt Tanár úr, kedves Pista bácsi, nem felejtünk, emlékedet kegyelettel és szeretettel őrizzük. Isten Veled, nyugodj békében!"
Kitüntetések:
1949 Az Országos Diákszövetségben az első ózdi tanácsadó tanár volt, irányításával az iskola diákszövetsége kiváló kitüntetést kapott
1950 A szocialista szellemű iskola megvalósításáért indított Nevelj jobban mozgalomban elért eredményének elismeréséül (Darvas József Vallás és Közoktatásügyi Miniszter aláírásával)
1955 Emléklap a felszabadulás óta eltett 10 év során hazánk felemelkedése, a szocializmus építése érdekében kifejtett odaadó lelkes munkájáért
1955 Bányászat Kiváló Dolgozója
1959 Emléklap a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Országos Elnöksége által
1963 Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója
1965 Bányászat Kiváló Dolgozója
1965 Szakszervezeti Mozgalom Régi Harcosának
1966 Emléklap a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Országos Elnöksége által
1970 Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója
1975 Pedagógus Szolgálatért Emlékérem
1985 Jubileumi emléklap a Pedagógusok 40. évfordulója alkalmából elismerésül
1995 A város tanuló ifjúságának nevelése érdekében több évtizeden át végzett kiemelkedő tevékenységet és egész életpályáját Ózd Város Önkormányzatának Képviselőtestülete „Ózd Városért" kitüntető díjjal ismerte el

SZESZÁK FERENCNÉ TAKÁCS ELEONÓRA

TAKÁCS JÁNOS (Berettyóújfalu, 1903. április 3. – Berettyóújfalu, 1960. november 10.): tanító, ipariskolai igazgató.

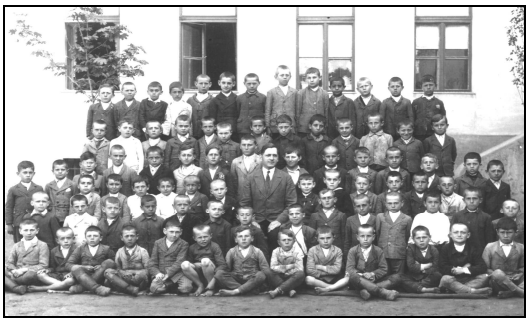
Az elemi és a polgári iskolát Berettyóújfaluban végezte, majd a debreceni Református Tanítóképző Intézetben szerzett tanítói diplomát 1923-ban.
Berettyóújfaluban 1925-től a református iskolában tanított mint megválasztott tanító. Miskolcon végzett ipariskolai tanári tanfolyamot. Később a helybeli ipariskolának igazgatója volt 1952-ig.

Ipariskolás tanítványai között 1932-ben

Munkáját nagy szeretettel és lelkiismeretesen végezte. Szerette a gyerekeket, türelemmel, nagy odafigyeléssel oktatta őket.
Nagyon sokat olvasott pedagógiai, történelmi, irodalmi tárgyú műveket.
Két lánya közül az idősebbik szintén tanítóképzőt végzett. Az 1950-es években együtt tanított lányával és vejével Berettyóújfaluban az 1. sz. Állami Általános Iskolában (ma Toldi Miklós

Református Általános Iskola). Közös munkával segítették az iskola életét, munkáját.
Tanítványai szerették, ragaszkodtak hozzá. Kedves, nyugodt egyéniségét nem felejtették el. Mindig így emlegették: „a jó tanító bácsi".
Munkáját félbeszakította a hirtelen jött betegség, mely életének végére is pontot tett 1960-ban.
Ismerőseim ambicionálására kezdtem foglalkozni édesapám tanítói múltjával.
A régmúlt idők feleleventése megriasztott, de ahogy kezdtem nézi a fényképeket, a fent leírt adatokat összegyűjteni, beszélve a családtagokkal, egyre közelebb került hozzám a múlt. Új erőt nyújtott a „megtalált" régi tanítványok emlékezete, újjáélt gyermekkorom feljogosított, hogy leírjam azt a kevés, de szerintem ma is értékálló jellemzéseket, amiket édesapámról hallottam, amit magam is átéltem. Úgy hiszem, egy-egy pedagógiai mozzanat mai bonyolult világunkban is pozitívum lehet emberségből, munkamorálból, felkészültségből, tisztességből.
Két „öreg" tanítványát kérdeztem meg, mit tudnak édesapámról, mire emlékeznek?
Török Mihály nyugdíjas villanyszerelő emlékezete meglehetősen friss és megkapóan megható volt számomra. A református elemi iskolában tanította. A hetvenöt évvel ezelőtti emlék, a gyermekkor hangulata, a régi iskolai események hihetetlen gyorsasággal és örömmel fogalmazódtak meg a 83 éves nyugdíjas ember szavaiban: „Tanítóm volt a 3. osztályban Takács János tanító bácsi. Nagyon szerettük. Sokat tanultunk tőle tudásból, emberségből. A 3. osztály tananyagát: a számtant, a természetrajzot, az órai tanagyagot mindig alaposan elmagyarázta. Mindenkinek meg kellett érteni. Erre törekedett. Szájtátva hallgattuk elbeszéléseit: történelemből, természetrajzból és beszéd-értelem gyakorlat óráján. Előadásai megkapóan színesek voltak. Apánkként tiszteltük, szerettük. Nyugodt volt. Barátságos légkört teremtett egyéniségével az iskolában, az osztályban. Tudásával, kedves egyéniségével, irántunk érzett bizalmával ösztönzött bennünket a jóra, a tudás, az ismeret megszerzésére. Őt és tanítóinkat – az évek tapasztalata alapján elmondhatom – nem is illethetem őket jobb szóval: igazi ISKOLAMESTEREK voltak, akiket a gyerekek és felnőttek egyaránt tiszteltek és becsültek. Szeretettel emlékszem vissza régi tanítóinkra. Nekik köszönhetem, hogy olvasni szerető, a világ dolgai, a tudományok fejlődése, az országok, emberi sorsok iránt érdeklődő felnőtt lettem a szakmám mellett."

A Református Elemi Iskola 3. osztályával 1934-ben

Az ipariskola kőműves szakát végezte el a 81 éves Balogh Imre. Később ebben a szakmában továbbtanult, képezte magát és irányította az emberek munkáját.
Takács János tanító, az ipariskola igazgatója, a közismereti tantárgyakat tanította. *Balogh Imre* volt tanítvány így mesélt róla: „Egyenes tartású, gerinces, igazságos, humánus ember volt. Szerettük. Nagy türelemmel okította a fiatalokat. Ha kellett kétszer-háromszor is elmagyarázta a tananyagot. Következetesség, igényesség, pontosság, gyermekszeretet volt rá jellemző. Ezért szerettük. Munkájában nem a büntetés dominált, hanem a jó szó, az emberség."
Meghatódva hallgattam emlékező gondolataikat. Köszönöm segítő munkájukat. Hiszem, hogy jó ember, jó tanító volt Takács János, az édesapám. Szeretném, ha utódai, rokonai, volt munkatársai és tanítványai megtartanák őt jó emlékezetükben.

ERDÉLYI GÁBORNÉ TAKÁCS ERZSÉBET

TALLÓDI SÁNDOR (Nagyléta, 1930. március 18. – Balmazújváros, 2009. november 3.): általános iskolai tanár, igazgató, tanulmányi felügyelő.

Munkásszülők első gyermekeként született Nagylétán. Hárman voltak testvérek. Édesapja, Tallódi Lajos útfenntartóként dolgozott, édesanyja, Herman Piroska háztartásbeliként nevelte gyermekeit.

Elemi iskoláit Hosszúpályiban, középiskolai tanulmányait a Debreceni Református Gimnáziumban végezte. Érettségi után az Egri Tanárképző Főiskolán szerzett földrajz-történelem szakon általános iskolai tanári diplomát.

Ezt követően gazdag, színes életútja volt. 1954-től 1957-ig a balmazújvárosi Központi Általános Iskolában tanított, 1957-től 1964-ig ugyanennek az intézménynek az igazgatója volt. Életútja balmazújvárosi szakaszáról vallotta: „Itt sajátítottam el az oktató-nevelő munka és az oktatási intézmény-irányítás legfontosabb gyakorlati elemeit. Itt tanultam meg, hogy az iskola emberformáló tevékenységében milyen nagy a szerepe a szilárd nevelőtestületi egységnek, tevékenységnek."

Büszkén vallotta, hogy életének nagy élménye volt az a néhány év, amit a központi iskolában töltött.

Az 1964/65-ös tanévtől 1969-ig a mikepércsi Általános Iskola vezetőjeként tevékenykedett. Ugyanebben az évben szakfelügyelői megbízást kapott, és egyidejűleg a józsai Általános Iskolához helyezték át. Innen 1972-től a Hajdú-Bihar megyei Tanács Művelődésügyi Osztályára került, ahol 1978-ig általános iskolai tanulmányi felügyelőként dolgozott. Ezt követően 1988. december 31-ig – nyugdíjazásáig – az alapfokú iskolai csoportot vezette.

Házastársa Rácz Ilona tanítónő volt. Az első házasságából született fia, László szintén pedagógus, számítógépes programfejlesztő.

Kedvenc időtöltése az olvasás, önművelődés, kertészkedés volt.

Szakmai munkája – esetenként önmagát is túlhajszolva – egyre több szellemi, fizikai terhet jelentett számára, így korai nyugdíjazására megromlott egészségi állapota kényszeríttette.

Nyugdíjas éveit beárnyékolta az egyre fokozódó betegsége, felesége 2004-ben bekövetkezett korai halála. E szomorú valóságot nehezen tudta elfogadni. Egyetlen fia és családja, valamint a testvére segítettek neki megküzdeni a magánnyal.

Élete utolsó hónapjait – amikor már gondozásra szorult – Balmazújvároson testvérénél töltötte, ahol gondos ápolásban részesült. Hálájaként ezt az üzenetet hagyta húgának: „Szerető, ápoló szívét áldja meg az Isten."

Megérdemelt nyugdíjas éveire eső pihenése 2009. november 3-án megszakadt, örökre elment szerettei köréből. Fájdalommal búcsúztak tőle a megyei művelődésügy munkatársai, a közoktatás dolgozói. Személyében egy fáradhatatlan erővel dolgozó, átlagon felüli munkát végző szakember távozott el.

Szép, teljes ívű életútja volt. Ezt tényként támasztja alá szakmai sikere, az egyre magasabb beosztása, munkaköre. Számára mindegyik beosztás hivatást, szolgálatot jelentett.

Pályája során se alul, se túl nem értékelte önmagát. Távol állt tőle mint jellembeli fogyatékosság a nagyképűség, önteltség, feltűnősködés, gőg, hivalkodás. Nála valóban érvényesült az a bibliai figyelmeztetés, hogy „Aki magát felmagasztalja, az megaláztatik." Soha nem akart különb lenni másoknál. Emberi értékét, személyiségének jelentőségét növelte a tisztesség, becsület, igazságosság, emberségben legyőzhetetlen példamutatás, a melegszívű segítőkészség, tisztelet, jóakarat. E pozitív emberi tulajdonságai szeretetre méltóvá tették őt.

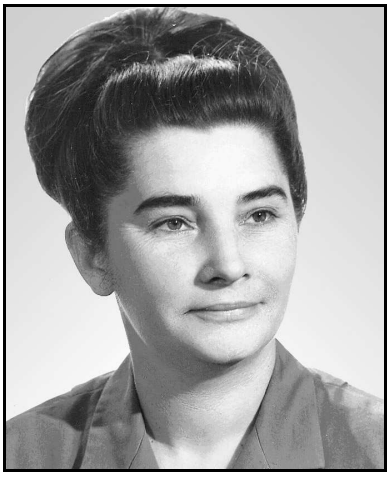
Nem azok közé tartozott, akik haláluk után magasztosulnak jó emberré, mert életében is az volt. Rá jellemző a következő idézet: „Próbálj meg úgy élni, hogy ne vegyenek észre ott, ahol vagy, de nagyon hiányozz, ahonnan elmentél."

Csendes, szerény, visszahúzódó, nagy tudású pedagógus volt, nem vonta soha magára a figyelmet, de mindig ott volt benne az a vágy, hogy valaki figyeljen rá, értékelje és elismerje. Ezt alapvető szükségletnek tartotta, hisz ő maga is ezt tette: felfigyelt a működési területén eredményes, kiemelkedő munkát végző mun-

katársaira, intézményvezetők, pedagógusok munkájára, képviselte, javasolta elismerésüket.
Mint nagyra becsült pedagógus, kolléga a művelődési osztály dolgozói között is meghatározó személyiség volt. Munkatársainak bevonásával nagyszerűen végezte a pedagógiai tevékenység tartalmi szervezését, irányainak konkrét megjelölését, ezzel párhuzamosan a tervszerű, következetes ellenőrzést. Követelménytámasztására az erők reális számbavétele, a személyekre szabottság, megvalósíthatóság, körültekintő gondossággal történő számonkérés, az őszinte bírálat, az emberséges bánásmód volt jellemző.
A fegyelmet és felelősséget megkövetelve tág működési teret engedett munkatársainak az egyéni kezdeményezésben, feladataik ellátásában. E kis csoportot a közös munka, az egyénért érzett felelősség mellett hosszú éveken át egyben tartotta az ő szeretete is.
Sokat adott saját önképzésére. Átfogóan ismerte a munkakörével kapcsolatos jogszabályt, kötelességet, melyet alkotó módon alkalmazott igazgatói, vezetői munkája során. A szakma iránti érdeklődése, kivételes általános műveltsége hiánytalannak tűnt. Széles körű pedagógiai, neveléselméleti felkészültségét tényként igazolták a magas szintű elemző, tervező munkái.
Minden területen képességének teljes erejével munkálkodott. Mindezt nagyra értékelték és elismerték munkáltatói, felettes szervei.
Tevékenysége során számos elismerésben, kitüntetésben részesült:
1969-ben Kiváló Tanár,
1978-ban Kiváló Munkáért,
1984-ben Munkaérdemrend bronz fokozata,
1985-ben Kiváló Úttörővezető,
1988-ban Pedagógus Szolgálati Emlékérem
A fentieken túlmenően 1983-ban megkapta a Tanácsi Törzsgárdajelvényt, 1988-ban pedig a Honvédelmi Minisztérium a katonai pályaválasztás területén végzett eredményes tevékenysége elismeréséül mint tartalékos katonatisztet dicséretben és jutalomban részesítette.
Szakmai irányító, ellenőrző tevékenysége az általános iskola alapozó funkciójának eredményesebb teljesítésére irányult. E célt szolgálta a Megyei Pedagógiai Intézet bevonásával az általa szervezett járási, városi tanulmányi és megyei szakfelügyelet havonkénti munkaértekezlete, a kötelező nevelési értekezletekre való felkészítés, mely a tartalmi munka végzésének egybehangolását, minőségi fejlesztését, korszerűsítését szolgálta. Mindez pozitívan hatott működési területén a szemléletben és a gyakorlatban fellelhető jó irányú törekvések megfelelő ütemű előrehaladására, a tantárgyi követelmények egységes értelmezésére, magasabb szintű teljesítésére, a nevelőmunka eredményeire. Hatására nőtt az alapdokumentumokat ismerő és alkotó módon alkalmazni tudó pedagógusok száma, egyenletes ütemben növekedett a megyében a nevelőtestületi közösségek szerveződése, a tantervi követelmények teljesítésének színvonala, a tankötelezettségi törvény végrehajtása.
Összefogta, irányította a művelődési osztályon belül az általános iskolai csoport munkáját. Munkatársai szakmai önállóságának biztosítása mellett kiemelt figyelmet fordított az óvodai, általános iskolai, nevelőotthoni, gyógypedagógiai intézményekre vonatkozó ágazati célok, elvek, szakfeladatok végrehajtására.
Megyei szinten elismerésre méltó munkakapcsolata volt a járási, városi művelődési osztályokkal, a helyi tanácsokkal. Hasznos észrevételekkel, javaslatokkal segítette munkájukat. Hatására a helyi szervek jobban odafigyeltek az intézményekben folyó munkára, nőtt, gyakorlattá vált a velük való fokozottabb törődés, a működési feltételek fejlesztése, pedagógusok élet- és munkakörülményeinek javítása. Mindez csökkentette a megyén belüli szintkülönbségeket.
Összefoglalva: munkássága mindegyik szakaszára a szerénység, szolgálatkészség volt jellemző. Nagy lendülettel és kötelességtudattal látta el munkaköri feladatait, a rábízott terület gondozását. A legnehezebb körülmények között is a kifogások helyett mindig a megoldás lehetőségét kereste.
Terhelését növelte – különösen igazgató korában – az aránytalanul sok társadalmi, közéleti tevékenység.
Kár, hogy a pályája során szerzett gazdag ismereteit, tapasztalatait nem foglalta írásba, nem örökítette meg, melynek közzététele hasznos pedagógiai, szakmai anyagként szolgálhatott volna az utókornak.
Forrás: családtagok, kollégák visszaemlékezése.

HAJZER LÁSZLÓ

TARCSI ISTVÁNNÉ Tóth Margit (Komádi, 1928. április 29. – Budakeszi, 1993. június 9.): tanító, általános iskolai tanár, nevelőotthoni igazgatóhelyettes.

Első gyermekként érkezett a Komádiban élő családba, majd még három testvér követte.
Édesapjuk kovácsmester volt, egy időben az ipartestület elnökeként is tevékenykedett. Édesanyjuk a négy gyermek nevelésével és a háztartás vezetésével volt elfoglalva, egyébként pedig pedagógus szeretett volna lenni. Talán ez, talán a legidősebb testvér pályaválasztása motiválta a Tóth gyermekeket, de tény, hogy később mindannyian a pedagógushivatást választották, sőt mindegyikük pedagógust választott élete párjának is.
Margitka – nekem inkább csak Margitka néni – az általános iskolát szülőfalujában, Komádiban végezte.
Tanítói diplomáját Debrecenben, az egykori Dóczy Tanítóképzőben szerezte1948-ban.
Pedagógusi pályáját Földesen kezdte, itt alsó tagozatos gyermekeket tanított.
1950-ben férjhez ment Tarcsi Istvánhoz (az ő arcképvázlata a 2009-es kötetben jelent meg). Berettyóújfaluban folytatták pedagógusi tevékenységüket, Margitka néni általános iskola felső tagozatában tanított, egészen 1961-ig.
Közben, 1951-ben tanárképző főiskolára jelentkezett. Szegeden kezdte el tanulmányait, amit egy vérhasjárvány miatt meg kellett szakítania (több évfolyamtársa meg is halt a járvány következtében). Végül 1958-ban, Egerben a Pedagógiai Főiskolán, levelező tagozaton szerzett matematika-kémia szakos tanári oklevelet.
Gyermekei Berettyóújfaluban születtek, Erzsike 1951 szeptemberében, Éva 1952 decemberében.
A következő állomáshely 1962-től kezdődően Debrecen. Először Pallagon a mezőgazdasági technikumban könyvtáros, majd 1963-tól a Hámán Kató Nevelőotthon nevelőtanára, igazgatóhelyettese egészen nyugdíjba vonulásáig, 1983 végéig. Ezt követően közel két évet még a nevelőotthonban töltött, majd 1986 nyarán Budakeszire költöztek, hogy közelebb legyenek a gyermekekhez, az unokákhoz.
A földesi pályakezdésére, a kedves és szép tanító nénire *dr. Virágh Pál*, egykori tanítványa így emlékezik:
„Sokszor nem is tudunk magyarázatot adni arra, hogy a gyermekkori emlékeink közül miért tudunk egyet-egyet olyan kristálytisztán felidézni. Tóth Margit tanító néniről ilyen emlékképet őrzök, immár több mint 60 éve. Őt 1948 augusztus végén láttam először, amikor – a régi szép szokás szerint – az újonnan érkezett pedagógusok ellátogattak a tantestületben már régóta szolgáló kollégákhoz. Ezen a nyáron hat frissen végzett fiatal tanító néni érkezett a földesi Általános Iskola tantestületébe. Ők viziteltek nálunk, s a 600 négyszögöles kertünkben játszó gyermekként láttam, amint egymás után lépegetnek a kaputól a verandánkig vezető úton. A hat fiatal tanító néni között volt egy sudár, fekete hajú, szép arcú tanító néni, akiről akkor még nem tudhattam, hogy ő lesz szeptembertől a IV. fiúosztály osztályfőnöke. Néhány nap múlva, az első órán, amikor bemutatkozott, őszinte gyermeki örömöm volt, hogy én őt már ismerem.
Abban a tanévben új bizonyítványt kapott mindenki, s ezt az új bizonyítványt ő állította ki, s mind a két félév jegyei is az ő kézírását őrzik. Így látható még most is, milyen szép írása volt.
Személye és egyénisége az akkor 9 éves gyermek számára még csak a kedves és szeretettel oktató tanító nénit jelentette. Életem külön ajándékának tartom, hogy amikor házasságkötésük után Földesről Berettyóújfaluba költöztek, én pedig középiskolai tanulmányaimat a berettyóújfalui Állami Arany János Gimnáziumban megkezdtem, mint kollégista vele újból találkozhattam, mivel férje, Tarcsi Pista bácsi volt a kollégium igazgatója.

Kedves egyéniségét, a családja iránti szeretetét, a Pista bácsi édesanyja körüli szeretetteljes tevékenységét, kislányainak példás nevelését több éven át láthattam közvetlen közelről. Kedvessége és nyitottsága mindig bátorítást adott, s amikor később már Debrecenben találkoztunk, fájt, hogy már nem tegez.

Pista bácsi 1993. június 25-i keltezéssel küldött róla egy fényképet, amelyet az általa kiállított bizonyítványban őrzök. Amikor az unokáim érdeklődnek a bizonyítványaim után, s látják a bizonyítványt és a fényképet, „irigykednek" rám, mert nekik nincs ilyen, s amikor elolvassák a fénykép hátlapjára írt sorokat – »*Emlékül Palinak, akit mindig szerettünk, aki mindig szeretett bennünket.*« –, akkor a nagyobbaknak elhomályosul a szemük.

Most, amikor írom e visszaemlékező sorokat, én is így jártam, mert az igazi tanítót és tanárt szabad így is szeretni. Ilyen szeretettel emlékezem rá évtizedek elteltével is. Ma is szívemben őrzöm emlékét."

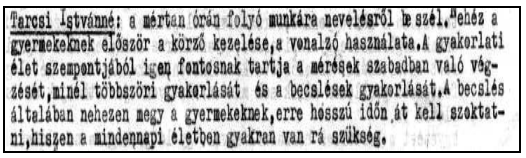
Margitka néni Berettyóújfaluban az 1. sz. Állami Fiúiskolában (ma Toldi Miklós Református Általános Iskola) nekem három éven keresztül osztályfőnököm és matematika- (számtan és mértan) tanárom volt.

Abban az időben – az ötvenes években – nem volt ritka az iskolákban, sajnos a mienkben sem, a testi fenyítés. Margitka nénitől viszont még egy legyintést vagy körmöst sem kaptunk, sokkal inkább jó szót, simogatást. A rendet, a fegyelmet megkövetelte, de ugyanakkor szeretettel és megértéssel kezelt bennünket, éreztük, hogy emberszámba és komolyan veszi tanítványait. Olyan „hálátlan" tantárgyat tanított, mint a matematika. Kell-e mondanom, hogy a tanulók többségének akkor sem ez volt a kedvenc tárgya? Margitka néni viszont végtelen türelemmel megpróbálta a „fejünkbe verni" ezt a mindenhol nélkülözhetetlen tudományt. Ha csak egy gyerek nem értette meg az új anyagot, képes volt többször elmagyarázni. Megpróbálta sok-sok példán keresztül egy-egy témakörnek a gyakorlatban való alkalmazhatóságára felhívni a figyelmünket. Megszervezte, hogy a jobb tanulók miként segítsék a gyengébbeket. Rendszeres volt, hogy egymás házi feladatait javítottuk az óra elején.

Nem egyszer megtörtént az is, hogy az osztályfőnöki óra helyett számtan vagy éppen mértan órát tartott. Nyolcadik osztályban aztán már ennek a fordítottja is előfordult: osztályfőnöki óra volt számtan helyett, például a pályaválasztási, továbbtanulási kérdések megbeszélése kapcsán.

Nem állítom, hogy senki nem bukott meg számtanból – bár ez úgysem minősíti egyértelműen egy pedagógus tevékenységét –, de az biztos, hogy az általános iskolából nagyon sokan igen jó alapokkal indultunk, amit gimnáziumi matematikatanáraink igazolhatnak.

Egy korabeli tantestületi értekezlet jegyzőkönyvében a következőket olvashatjuk:

Tarcsi Istvánné: a mértan órán folyó munkára nevelésről be szél. Nehéz a gyermekeknek először a körző kezelése, a vonalzó használata. A gyakorlati élet szempontjából igen fontosnak tartja a mérések szabadban való végzését, minél többszöri gyakorlását és a becslések gyakorlását. A becslés általában nehezen megy a gyermekeknek, erre hosszú időn át kell szoktatni, hiszen a mindennapi életben gyakran van rá szükség.

„Tarcsi Istvánné: a mértan órán folyó munkára nevelésről beszél. Nehéz a gyermekeknek először a körző kezelése, a vonalzó használata. A gyakorlati élet szempontjából igen fontosnak tartja a mérések szabadban való végzését, minél többszöri gyakorlását és a becslések gyakorlását. A becslés általában nehezen megy a gyermekeknek, erre hosszú időn át kell szoktatni, hiszen a mindennapi életben gyakran van rá szükség."

Gondolom, a következő jegyzőkönyvi kivonatban foglaltakhoz sem kell semmit magyarázatként hozzáfűznöm. Ahelyett, hogy én minősíteném utólag – ennyi év távlatából, egy tizenéves gyerek emlékeire hagyatkozva – a pályára való alkalmasságát, pedagógiai módszereinek helyességét, álljon itt egy újabb jegyzőkönyvi kivonat, amelyben egy tanulmányi felügyelő írja le szakvéleményét:

„Tarcsi Istvánné tanító. VII/a osztály.
Számtan óra. Anyag: kamatszámítás napokra. Az órát a nevelő a házi feladatok számonkérésével kezdi. A füzetek ellenőrzésével megbízott tanulók jelentése szerint az osztály minden tanulója elkészítette a házi feladatot. A feladatok megoldásának ellenőrzése után egyszerűbb kamatszámítási feladatokat oldanak meg…
A nevelő igen ügyesen, gördülékenyen vezeti az órát. Törekszik arra, hogy minden tanuló kapjon munkát, sokat gondolkodtatja őket…

Az óra vezetése igen komoly, feszes, egyetlen pillanatot sem enged a nevelő. Így nincs ok fegyelmezetlenségre. A felelő tanulók az anyagot jól tudják. Füzeteiket gondosan javítja, reálisan osztályoz... Eredményes, helyesen megtervezett óra volt. A nevelőn meglátszik az, hogy minden órájára pontosan készül, igyekszik lelkiismeretes munkát végezni."

Az 1955-ben végzett VIII. b osztályfőnöke

Íme egy másik, ugyancsak egy tanfelügyelő által készített jegyzőkönyvből:

„A nevelő komoly szaktudással rendelkezik. Minden igyekezetével azon van, hogy a tanulók valamennyien megértsék az anyagot. Ezt lekötő világos előadásmódjával el is tudja érni. A tanulók tudása kellő fokon áll… A felső tagozatban tanító kartársak is szinte kivétel nélkül igen jól dolgoznak. A kartársak az óráikat úgy tervezik meg, hogy a tanulók egy pillanatra sem állhatnak tétlenül. Erre igen jó példa volt a Tarcsi Istvánné matematika órája, valamint a Fehér Istvánné kartárs VI. osztályban tartott nyelvtan órája. Az említett két kartárs óráját látogassa meg és szerezzen tapasztalatot a fegyelmezés területén más is."

Az általános iskola elvégzése után sem szakadt meg a kapcsolatom a Tarcsi családdal, ugyanis a férje, Pista bácsi a berettyóújfalui középiskolában tanárom volt és az általa vezetett szimfonikus zenekarban is játszottam.

Egy kedves emlék: 1956 nyarán Újmassán, az Őskohó tövében táborozott egy hónapig a gimnázium sok-sok diákja. Pista bácsi volt a táborvezető. Az egyik délután – egy kiadós eső után – elindultunk éti csigát gyűjteni, azzal a céllal, hogy meleg vacsoraként csigapörkölt kerüljön az asztalra. Sokan fanyalogtak, voltak, akik meg sem kóstolták, de arra mindannyian emlékszünk, akik ott voltunk a táborban, hogy a két Tarcsi kislány – merthogy ők is a tábor lakói voltak 4-5 évesen – jól „kikenekedett" a pörköltből.

Margitka néni 1963. augusztus 1-jei hatállyal került – egy év könyvtárosi „kitérő" után – a debreceni, 1954-ben alapított Oleg Kosevoj, később Hámán Kató Nevelőotthonba nevelőtanárnak. 1965-ben az intézetben összesen 40 ipari tanuló leány volt, a nevelőtestület pedig Margitka nénivel és az igazgatóval együtt 4 főből állt. A „norma" erre a gyereklétszámra csak 2 fő nevelő lett volna, de kivételesen engedélyeztek 3-at, hogy például az éjszakai ügyeletet is könnyebben meg tudják oldani.

Nem könnyű feladatra vállalkoztam, hogy személyes tapasztalás nélkül próbáljam meg az utolsó 20-22 év pedagógusi pályáját bemutatni. Választhattam volna azt a könnyebbik utat, amit egy volt nevelőtársa, *Drávai Jánosné* javasolt, amikor azt mondta: „Nem tud olyan sok szépet és jót írni Margitkáról, ami ne lenne igaz." Természetesen nem ezt az utat választottam, hanem megkerestem nevelőtársait és volt tanítványait, neveltjeit, de azért ez az előbbi megjegyzés is önmagáért beszél.

1974-ben 20 éves volt a nevelőotthon, és ebből az alkalomból engedélyeztek egy igazgatóhelyettesi munkakört. 1975-től így Tarcsi Istvánné lett az igazgatóhelyettes, amely munkakört egészen nyugdíjazásáig – 1983. december 31-ig – betöltött.

Amint volt kolléganői elmesélik, ez az igazgatóhelyettesi megbízás nem járt együtt például egy külön iroda biztosításával, csak a többletmunkával. Hihetetlenül nagy munkabírással rendelkezett, nem csak a munkahelyén állt helyt, de a családban is, a férjével együtt hatalmas kertet műveltek. Először földiepret, majd zöldséget, paradicsomot termeltek, amelyekből mindig jutott az intézetben lakóknak és dolgozóknak is.

A nevelőotthonban később, a Zrinyi Ilona Nevelőotthonnal történő összevonás után, eléggé vegyes volt a lakók összetétele: nem csak ipari tanulók, felső tagozatos általános iskolások, de még utógondozottak – akik szakmát szerezve már dolgoztak valahol – is laktak.

Éppen ezért szükség volt arra, hogy a nevelők a tanulásban is segítsenek a bentlakóknak. Itt a nevelőotthonban a pedagógusi tevékenység kö-

zül a nevelés – és nem annyira az oktatás – kapta a főhangsúlyt. Ebben az intézményben kezdődött el az országban először a családias nevelés megszervezése, amelyben Margitka néni úttörő szerepet vállalt. Anyáskodó természetét már mi is megtapasztaltuk, amikor osztályfőnökünk volt Berettyóújfaluban, de az itt lakó, nagyon sok árva, állami gondozott lány még inkább. Nagyon értett a gyermekek nyelvén. Amikor rákerült a sor és bent kellett aludni az intézetben esténként vagy egész hétvégén, szívesen beszélgetett a lányokkal, meghallgatta őket, tanácsot adott vagy éppen vigasztalást nyújtott.

Bedő Kálmánné, az intézet egykori igazgatója így jellemezte: „Maga volt a napfény. Mindig lehetett rá számítani. Rengeteget dolgozott. Megértő, vidám, jó humorú, kedves ember volt, mindenki szerette, a kollégák és az otthon lakói egyaránt."

Ez utóbbi állítást néhány ott nevelkedett is igazolta, amikor elmondták, hogy a nevelők közül Tarcsiné Margitka nénit szerették a legjobban.

Sok-sok nevelőotthoni program kitalálásában, szervezésében és lebonyolításában jeleskedett.

Vezetett például kézimunka szakkört, szervezett tánccsoportot, de legnagyobb sikere a háztartási szakkörnek, a „főzőiskolának" volt, talán nem véletlenül, hiszen maga is remek háziasszony hírében állt, így könnyedén meg tudta tanítani a lányokat erre a „tudományra". Lehetőséget adott arra is, hogy a lányok által hozott recept alapján is készítsenek ételeket.

Nem igen volt jellemző, hogy a nevelők meghívták magukhoz valamelyik neveltet hétvégére vagy a szünidőre. Ő ebben is kivétel volt.

Búzás Jánosné Kövér Margit, aki 1969 és 1972 között volt az otthon – ahogy ő fogalmazott, a kollégium – lakója, anyjaként szerette Margitka nénit, sokszor megfordult náluk. Amikor kikerült az intézetből, leveleztek egymással. Volt nevelője részletesen beszámolt nemcsak a családi eseményekről, de arról is, hogy például milyen változások történtek a kollégiumban.

Vég nélkül lehetne sorolni azokat a kezdeményezéseket – klubestek, kirándulások, születésnapi, névnapi megemlékezések stb. –, amelyek mind az ő leleményességét és ügyességét is dicsérték.

Nem csak a tanintézetekben – ahol az otthon lakói tanultak – volt ballagás, de az otthonban is.

Ballagás a 70-es évek végén

Nyugdíjazása előtt nem sokkal jelentkezett nála a magas vérnyomás. Soha nem volt előtte beteg, nem is akarta elhinni, hogy neki valami baja lehet, és ezért nem is kezeltette magát családtagjai kérése ellenére sem.

Amikor nyugdíjasként Budakeszire költöztek, ott is a családdal, a gyermekeivel, unokáival való törődés volt az első, nem pedig a saját gyógykezeltetése. 1993 júniusában aztán egy második agyvérzésből már nem épült fel.

Budakeszin alussza örök álmát a drága tanító-, tanár néni, aki sok gyermeket tanított a matematika tudományára, és szeretve tisztelt gyermekotthoni nevelővé is vált.

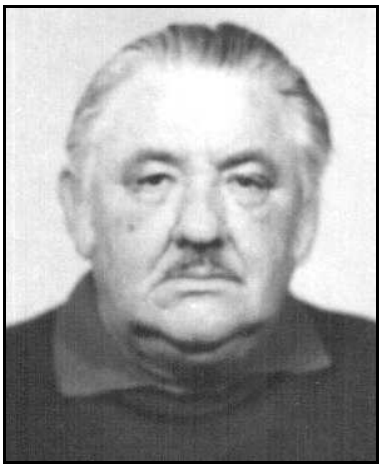
Források:
- Testvére és gyermekei adatszolgáltatása
- Iskolai jegyzőkönyvek
- Bedő Kálmánné: A Hámán Kató Nevelőotthon története 1952-1984 c. szakdolgozat
- Kollégák és tanítványok visszaemlékezései
- Saját emlékek

CSERMELY LÁSZLÓ

TARJÁN SÁNDOR (Nagyléta, 1933. november 17. – Létavértes, 2007. augusztus 21.): tanító, művelődési ház igazgató, önkéntes rendőrparancsnok, amatőr festő.

Tarján János fodrász és Janka Irén háztartásbeli gyermekeként született. Szívbeteg édesapját már 10 éves korában elveszítette, ami igen nagy lelki törést jelentett számára. Édesanyja lánytestvérével együtt egyedül nevelte, nehéz fizikai

munkával teremtette elő családja számára a megélhetést.

A fiú a falu általános iskolájában végezte el a nyolc osztályt. A zene és a rajz tantárgyak voltak a kedvencei, amit később tanítói munkája mellett sokrétűen kamatoztatott. Különösen a színjátszói képességei voltak figyelemre méltóak. Többen javasolták, hogy ezen a téren fejlessze tudását, tanuljon tovább, de édesanyja helyzetére való tekintettel nem ezt választotta.
A debreceni tanítóképzőben folytatta tanulmányait 1950 őszén jó eredménnyel.
Tanítói diplomát 1954-ben szerzett, és ősztől a vértesi általános iskolában kezdte meg pályafutását alsó tagozatos nevelőként. Tanítványai ragaszkodtak hozzá.
Hivatását nagy ügybuzgalommal végezte. Ebben igen megértő társra talált szomszédjában, diáktársában, Zurbó Máriában, akivel 1957. január 5-én kötöttek házasságot. Szerelmükből két leánygyermek született (1959 Ágnes, 1965 Mária).
Az Újlétai Általános Iskola tanítójaként 1962 őszén folytatta munkáját.
Mivel a faluban nem volt kultúrával foglalkozó személy, felkérték, hogy szabadidejében ezzel a munkával is foglakozzon, és lássa el a művelődési ház igazgatói feladatait.
Ez a munka igen kedves foglalkozása volt, mivel szerette a szórakoztatást. Olyan csoportokat szervezett, ahol gyerek, felnőtt megtalálhatta a lehetőséget cselekvési és alkotó kedvének kibontakoztatására, amelyet „a technika csodái sem pótolnak” – idézhetnénk Szőlősi Gyulának, a megyei tanács művelődésügyi osztálya vezetőjének 1975-ben mondott kitüntetési beszédéből.

Így kerek az „O” betű

Létavértesen felnőtt színjátszó kört szervezett a tanítóképző befejezése után. Az 1976. március 12-én alakult vámospércsi népdalkör vezetését Pataki Béla iskolaigazgatótól vette át. Követve a hagyományokat, tíz éven át (1980-tól 1990-ig) készítette fel és szerepeltette a népzene iránt elkötelezett tagokat különböző versenyekre, minősítésekre. Oklevelek őrzik a népzenei találkozókon való eredményes szereplésüket.
Iskolai színjátszó csoportot is szervezett. Igen szép előadásokat tartottak. Sok ismert művészt hívott meg előadást tartani, akik örömmel el is fogadták a meghívást. Így fellendült a kulturális élet az alig 1200 lakosú kis faluban, aminek mindenki örült. Az újlétai művelődési otthon gyermekszínpadával rendezésében adták elő nagy sikerrel Kodály Zoltán Háry János című daljátékát.
Csereüdülést szervezett pályázati pénzből a romániai Magyarremetére. A két református egyház közötti kapcsolat révén először az újlétaiak fogadták a határon túli Bihar megye 1500 lakosú településének diákjait, akik alsó tagozatban magyarul, felsőben pedig románul tanultak. Náluk nem volt abban az időben falunap, sem számítógép, se televízió. Főleg egyházi rendezvényeken kapcsolódtak ki a gyerekek. A sikeres kezdeményezés jóvoltából a két falu diákjai könnyen összebarátkoztak. A fociderbi 1:1-re végződött. A debreceni kiránduláson önfeledten strandoltak, csónakáztak. Megismerkedtek a Déri Múzeum, a Nagytemplom értékeivel, a magyar honfoglalás történetével. Élménydús órákat töltöttek a vidámparkban és az állatkertben.

A pedagógust jó kedélyű, könnyen barátkozó embernek tartották. Haragosa nem volt. Értett az emberek nyelvén. Harminc évig irányította az önkéntes rendőrök munkáját, akik rendezvényeken, falunapokon, bálokon vigyáztak a rendre, az emberek biztonságára, a fegyelmezett ünneplésre. Segítőkész magatartása miatt bármilyen személyes és hivatalos problémával lehetett hozzá fordulni.

Szabadidejében szívesen fogott ecsetet. Kedvenc témája a tájképfestészet volt. Saját szórakoztatására festett. Bár szakértők kérték kiállításra munkáit, nem szívesen szerepelt a nyilvánosság előtt, inkább elosztogatta képeit családtagjai között, akik féltett ereklyeként őrzik a múlt emlékeit.

Sokrétű munkája elismeréseként több kitüntetésben részesült.

1975. augusztus 20-a alkalmával, a népművelés terén kifejtett kiváló munkájáért „A Szocialista Kultúráért” kitüntető jelvény viselésére jogosította fel a minisztérium.

1978-ban a BM Közbiztonsági érem ezüst fokozatát kapta 30 éves önkéntes rendőrparancsnoki tevékenységéért, a közrend, közbiztonság fenntartásában végzett munkája elismeréseként.

1993. december 17-én a Magyar Köztársaság művelődési és közoktatási minisztere Pedagógus Szolgálati Emlékéremmel jutalmazta.

2000-ben a falu díszpolgára lett.

2001. július 31-én a Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés emlékéremmel ismerte el több évtizeden át végzett kiemelkedő és eredményes pedagógiai és kulturális tevékenységét.

2005-ben 50 éves munkájáért aranydiplomás pedagógusi oklevelet kapott.

1996-ban vonult nyugdíjba. Nyugdíjba vonulása után a kulturális munkát még tovább folytatta. Kinevelte utódját Szabó Balázs személyében, aki érettségi után kapcsolódott be a népművelésbe, és a tanítóképzőben tanult tovább.

Tanítványai közül dr. Gáspár Levente a debreceni klinikán gyógyítja a betegeket. Bunyáné Szabó Ildikó a Péchy építőipariban latin szakos középiskolai tanár. Pál István a Nyíregyházi Skanzen vezetésében találta meg élete értelmét. Ivánka Tóth László a budapesti reptér irányító központjában tevékenykedik.

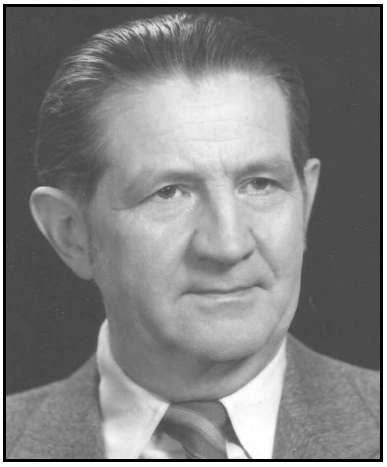
Néhányan Újléta község munkájában vezető tisztséget töltenek be. Sütő Sándorné Kiss Gyöngyi iskolaigazgató, helyettese Oláh Imre. Kurucsóné Hetei Piroska, az újlétai iskola pedagógusa. Palugyai Judit (Pál Judit) pedig az óvónői szakmát választotta.

A családszerető ember mindkét vejét fiaiként tisztelte. Mindhárom leányunokája a debreceni tanítóképzőben végzett. Barbara tehetsége táncben teljesedett ki, és kitanulva a szakmát, vidéken kamatoztatja tudását. Nikolett Újlétán tanít, míg a kommunikációs és könyvtár szakon végzett Tímea Békéscsabára került. Művészi levelezőlapját kiadásra érdemesnek találták. A legidősebb, Sándor a kereskedelmi szakmában dolgozik.

Tarján Sándor tevékeny élete 2007-ben ért véget. 2006-ban lett súlyos beteg, és a következő év augusztus 21-én hagyta el szerető családját.

KISS ERZSÉBET

TIKÁSZ SÁNDOR (Debrecen, 1922. március 14. – Debrecen, 2007. március 28.): szakoktató.

Tikász Sándor egy debreceni szabadságtelepi postáscsaládban látta meg a napvilágot. Édesapja a pályaudvari postán dolgozott mint kézbesítő. Az általános iskola 1-4. osztályát a műhelytelepi iskolában végezte, tanulását a Református Gimnáziumban folytatta.

Mivel folyamatosan kitűnő tanulmányi eredményt ért el, megkapta a tandíjmentességet. A középiskolában latin, görög, német, angol nyelveket tanult. Az idegen nyelvek iránti érdeklődése élete végéig megmaradt. Mi több, művelé-

sük élete végéig hasznos időtöltést jelentett számára. Életterve is erre épült.
Egyetemre készült. Sajnos, ez a terve csak álom maradt. A háború más irányt szabott az életének. Így érettségi után dolgozni ment a Magyar Királyi Postához. Akkor egzisztenciát jelentett a postai szolgálat. Életre szóló pályájára a budapesti bentlakásos tiszti tanfolyamon készült fel.
Az ott megszerzett elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazásának kiváló színtere lehetett a debreceni pályaudvari posta. Élete folyamatos tanulás volt. Az akkori Magyar Királyi Posta tevékenysége szigorúan szabályozott volt. Katonai fegyelemre épült – mondta tanár úr. A postavezető még azt is szóvá tette, ha a kabát valamelyik gombja nem volt begombolva.
A pályakezdése idejében még a magyar posta szolgáltatásai „királyiak", európai szintűek voltak. Szigorú, fegyelmezett, pontos, szakszerű munkát vártak el a dolgozóktól.
Időközben a katonai szolgálat sem volt elkerülhető. Három évet töltött a Szovjetunióban, ahol természetes, hogy elsajátította az orosz nyelvet. Idegennyelv-tudásával, fegyelmezett, tudatos, szívós magatartásával társai közül kiemelkedett. A túlélés esélye ezáltal is megnövekedett. Tudatában volt annak, hogy a túlélést akarni is kell. A fogságot stabil, intelligens magatartásával vészelte át – mondta özvegye, Erzsike néni. Itthon családját óriási tragédia érte: Debrecen bombázásakor (1944. június 2-án) meghalt édesanyja és nagymamája.
Legyengült állapotban érkezett haza a fogságból 1948-ban. Az ezt követő évben kötött házasságot. Több mint 50 évet tölthettek együtt feleségével. Két gyermek, négy unoka, hat dédunoka alkotja az ő szerető családját.
Postai elöljárói felfigyeltek a tehetséges postatisztre. Kiemelték őt, igényes szakmai, oktatási feladatokat kapott. 1954-ben a középfokú postai szakképzést átszervezték. Csak érettségivel iskoláztak be hallgatókat. A képzés egy-egy nagy postán történt, így a debreceni főpostán is. Sok-sok jól képzett dolgozó került ki 10 hónaponként a keze alól.
1960-at írtunk, amikor az állami oktatás területén nagy változások kezdődtek. Megszüntették a technikusi képzést, és helyébe a szakközépiskolát állították. Egyre több szakmában szervezték ilyet. Ebben az évben indult Debrecenben is a postaforgalmi képzés egy osztállyal. A beiskolázás 3 megyéből: Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár, Szolnok megyékből történt. Figyelembe vették a szakmai terület igényét. Ettől az évtől tanár úr mint óraadó dolgozott a Postaforgalmi Szakközépiskolában.
Az 1963/64-es tanévben az ellátandó szakmai órák száma már szükségessé tette 2 főhivatású tanár alkalmazását. Ebben a tanévben kerültünk áthelyezéssel az iskolához mind a ketten, mint technikus tanárok. Ekkor találkoztak az életútjaink. Ezáltal egymás élettörténetének mindennapos részeseivé váltunk. Számomra és az általunk nevelt szaktanárok számára is ajándék, hogy tanár úr beosztott munkatársai lehettünk.
Tikász tanár úr sokféle munkakultúrát hozott magával. Így a már említett Magyar Királyi Postáét. Hozta magával a nagy Szovjetunióban, a fogságban élő, rabságra ítélt ember tapasztalatait. Neki ezeket kellett átültetnie az 1950-es évek magyarországi „szocialista erkölcs"-re épülő feladatmegoldó technikákra. A megváltozott társadalmi, gazdasági, kulturális viszonyok, a hivatali hierarchia átrendeződése nem kis kihívást jelentett a kor emberének.
Magam is csodálattal szemléltem tanár úr mindig megfontolt, nyugodt, kiegyensúlyozott életszemléletét. Tanáromnak tekintem én is. Szeretném hinni, hogy a sok-sok volt tanítvány közé engem is elfogadna. Szakmai ismeretei, azok alkalmazása abszolút megbízhatóan képviselték a jó minőségű postai szolgáltatást. Szakmai érdeklődése a klasszikus postai szolgálatra irányult. Kiváló ismerője volt a magyarországi levél-feldolgozási rendszernek. Pontosan tudta – mi több, tanította –, hogy a 3200 postahely mindegyike milyen közlekedési eszközzel, milyen útvonalon kapja naponta a leveleket, a küldeményeket. A postai irányítószám bevezetése előtt az aznap felvett leveleket (küldeményeket) a következő napon már az ország valamennyi településén kézbesítették.
Iskolánkban személyére épült a nappali és levelező tagozaton a szakmai képzés szervezése, irányítása.
A kötelező óráin túl szó nélkül vállalta a túlórákat, a fiatalabb munkatársak helyettesítését. Mind a két tagozaton sok-sok évfolyam osztályfőnökeként képviselte a tanulók érdekeit. Szervezte az évközi és nyári gyakorlatokat, eredményesen készítette fel a tanulókat a sikeres vizsgákra, versenyekre.

Élete volt a posta. Született postás volt. Nyitottan szemlélte a világ dolgait. Érdeklődése sokirányúságát jelzi a művészetek iránti vonzódás: a fotózás, az aktív festészet, a természet, a világjárás.
Helyi és országos szakmai berkekben méltán övezte őt köztisztelet. Ma már bizton állítható, hogy ezt nem fejezte ki a hivatalos elismerés. *Pallás György* igazgató emlékezése:
„A Bethlen Gábor Közgazdasági és korábban Postaforgalmi Szakközépiskola nevében emlékezem most az iskola egykori tanárára, kollégánkra.
A tanár úr a szakközépiskolának a Posta vállalattal való szorosabb együttműködése óta, 1960-tól három évtizeden át, nyugdíjazásáig tanított iskolánkban. A Posta által elismert kiváló szakmaisága és hamar nyilvánvalóvá vált oktatói alkalmassága révén már főhivatásúként iskolánkba kerülése előtt is egész generációkat nevelt szakemberekké a Posta saját oktatási rendszerében; a Bethlenbe így már hírneves szakoktatóként került.
Nem utolsósorban éppen az ő tevékenysége révén a szakoktató mai jelentéstartalmához képest akkoriban ez a megnevezés fokozott elismerést, tekintélyt jelentett. Mert Tikász tanár úr egyszerre volt kiváló szakember és elismert nevelő, aki az újabb és újabb generációkat már az iskola pedagógusaként, osztályfőnökeként formálta. Védte a szakma érdekeit és harcolt diákjaiért az olykor talán túlzott igényt támasztó s kevésbé tapasztalt kollégáival. Erre, mint akkori kezdő és osztályában tanító matektanár emlékszem. S arra is, hogy milyen megbecsülést, tiszteletet váltott ki bennünk az a szakmai és pedagógusi elhivatottság, amelyből tanulhattunk, s amely ráadásul szinte legendás szerénységgel párosult. Így hatott munkássága mind a tőle kikerülő diákok, mind pedig a mellette dolgozó pedagógusok generációira.
Ha generációkról szólunk, még egy vonatkozást kell feltétlenül említenünk, a Tikász-generációkat. Hiszen a tanár urat is egy életre megérintette a Bethlen levegője, s utódai, gyermekei és unokái is bethlenes diákként végeztek. Már tíz évvel ezelőtt kiadott évkönyvünk is kiemelt oldalon a Tikász nevet a bethlenes elkötelezettség szimbólumaként említi, s ez a tény immár visszavonhatatlanul kerül 150 éves jubileumi emlékkönyvünkbe is.
Ez az elkötelezettség, ez a hűség mutasson példát mindannyiunknak!"
Minden ember élete egy-egy ismeretlen történet. Ismertté a földi élet befejezése után válhat csak az egész. De ki az, aki összegezheti? Hiszen sok-sok mindent magával visz az ember.
Sokféle gondolat kavarog bennünk, amikor egy általunk nagyra becsült embert elkísérünk az utolsó útjára. Egyszerre kíváncsivá válunk. Ki is volt ő? Nekünk munkatársunk, tanítványoknak ő volt a Tikász tanár úr, akire most is szeretettel emlékezünk. Ő volt a postástanár.
Támcsu István volt tanítvány, majd munkatársa emlékezése:
„Ártatlan, riadt szemű kis kamaszok voltunk, egy osztályban negyvenen. 1975-öt írtunk. Forró, szeptemberi tanévkezdés volt. Zsongtunk, ahogy az ilyenkor szokás. Aztán bejött az osztályfőnökünk, Tikász Sándor tanár úr. Nyakkendőben, apró kockás zakóban. A szokatlan elegancia csöndet parancsolt. Határozott mozdulatokkal ment a katedrához, majd nyugodt hangjával, elmaradhatatlan mosolyával elindított bennünket az egy életre szóló úton.
Ott, gyermekként értettem meg: a tanári tekintély nem a zakótól van. A tanári tekintély attól van, hogy rendnek kell lenni. Annak van tekintélye, aki megmondja, hogy az hogyan legyen. No meg annak van tekintélye, aki tudja a dolgát, bízni lehet benne. Ez először érződik, aztán igazolódik. Meg fontos a tekintély szempontjából, hogy érezze mindenki a biztos tudást. Ha kell, betűről-betűre, ha kell, összefüggéseiben. Fontos még, hogy a jó szónak ne legyen híján a tanár. Hogy észrevétlenül fogja a kezed, hogy eleinte bizonytalan lépéseidet irányítgassa. Ezt akkor mi, negyvenen éreztük, a négy év alatt tudtuk, ennyi év távlatából pedig értékeljük, egy pillanatra megállva ismét megköszönjük.
Tikász tanár úr azt vallotta, hogy a posta fontos, de nem egyszerű munkahely. Megtanulva, megértve, begyakorolva lehet a postai munkát magas szinten csinálni. És elhivatottan. Ezt így tanultuk tőle sok ezren, tanfolyamokon, középiskolai órákon, vagy a dolgozók esti szakközépiskolájában.
Arra nevelt bennünket, arra mutatott példát, hogy jó hírünk legyen a világban. Ezzel őrizzük meg a szakma színvonalát, régi fényét, amit örökségül kaptunk. Egy alkalommal például, a postai munka fontosabb területeit hoztuk közel

a tanár úr szervezésében egy szép számú, szakmán kívül álló publikum számára. Benne a technika posta csodái 1977-ig: a „szűzhártya", a „kóci", a belföldi vonalcsoportok (akkor már meseként), az irányítószámok, a Toshiba levélirányító gép, az EMS. Az előadás, úgy emlékszem, jól sikerült. Mondták: profi volt. Akkor még csak ízlelgettük ezt a szót.

Az élet úgy hozta, hogy a tanítványból munkatárssá léphettem elő. Pályakezdő tanárként, egymás mellett volt az asztalunk egy rövid ideig, a Bethlen Gábor Közgazdasági és Postaforgalmi Szakközépiskola tanári szobájában. Ekkor kapott új fényt a „Tikász tanár úr" diákként, általam megrajzolt képe. Sok mindent megtudtam róla, amit diákként nem ismerhettem.

Az 1950-es évek második felében a kor vívmányainak megfelelően a hagyományos technikumi szakvizsgát felváltotta a szakközépiskolai képzés, a postás szakma vidéken 1960-tól kapcsolódott be ebbe a szakképzési formába. Tikász Sanyi bácsi akkor, a kezdet kezdetén lett óraadó, majd 1963-tól főállású tanár. 1982-ben ugyan nyugállományba vonult, de még hosszú évekig óraadóként aktívan dolgozott. A nappali tagozaton hat osztálynak volt az osztályfőnöke.

A tanárság mellett azonban továbbra is postás volt ő, hisz ezt hozta magával otthonról is. Édesapja debreceni kézbesítő volt, a Debrecen 2. postáról ment nyugdíjba. Érettségi után Sanyi bácsi is a postán helyezkedett el. 1963-ig már nagy szakmai oktatói múlt állt mögötte. Olyan jelentős, a posta életét befolyásoló dologban is részt vett, mint 1954-ben a postai segédtiszti képzés beindítása. Debrecenben ő tartotta az első tanfolyamot.

A tudás iránti alázata, felkészültsége példaértékű volt. Ez elsősorban a szakmában és az idegen nyelvek ismeretében nyilvánult meg. Tanult nyelvei voltak a latin, a görög, a német és az angol, de a szovjet hadifogságban (1945-48 között) természetesen megtanult oroszul is. És a hobbija, amely élete utolsó éveiben – családja nem kis örömére – a munkája lett: a festészet. Képeiből szinte „mini galéria" van a lakásában.

Ő maga tradicionálisan postás volt. Talán postásabb, mint bármelyikünk, hiszen arra tette fel az életét, hogy az arra érdemeseket ide, a postára irányítsa, a postások nagy családjához, amit már az iskolapadban ülőknek egyéniségével előrevetített. A szakma szeretetéhez szoktatott, erre nevelt minden tanulót. Egy gazdag életút végén, ezt ránk hagyta örökül. Tanár úrnak az összes volt tanítványa nevében jelentem: a leckét megtanultuk. Köszönjük az útravalót…"

Minden embernek van „személyes élettörténelme" és ezzel illeszkedik a társadalmi létbe. Az örök, állandó változásokhoz való igazodás minősége dönti el, hogy az egyén hogyan éli meg önmaga földi életét. Tanár úr komolyan vette a Bethlen Gábor-i üzenetet:

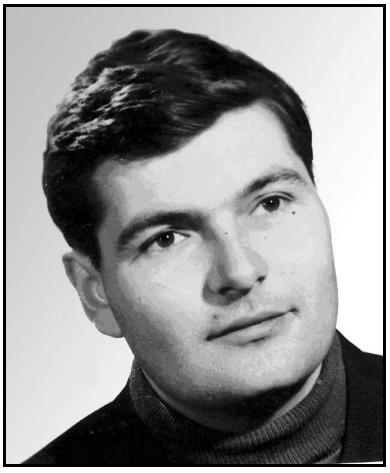
„Nem lehet mindig megtenni azt, amit kell. De mindig meg kell tenni azt, amit lehet."

Ő mindig felismerte ezt, és így élt.

Széles körű tudása, meglévő hite, őt soha el nem hagyó jó reménysége, a benne lévő emberi szeretet predesztinálta őt arra, hogy életét a „rendelt időnek" megfelelően élje. Ő így élt! Köszönjük a példamutató életét.

SZABÓ GYÖRGY

TÓTH LAJOS (Debrecen, 1943. február 16. – Hajdúszoboszló, 1970. november 15.): tanító.

Debrecenben született. Édesapja, Tóth Lajos a Hajdúszoboszlói Városi Tanács gyámügyi-munkaügyi főelőadója. Édesanyja, Ármós Emília a Hajdúszoboszlói Állami Gazdaság könyvelője volt.

Három testvére született: Emília 1945, István 1949, Márta 1953. Gyermekkorának rövid ré-

szét az ősi szülői házban töltötte Vámospércsen.
Iskoláit 1949-ben Vámospércsen kezdte. Édesapját 1952-ben a Hajdúszoboszlói Városi Tanácshoz helyezték, így további élete itt folytatódott. Kisebb testvérei felügyelete, ellátása rá hárult. Segítette őket a tanulásban, az adódó napi problémák megoldásában, akik felnéztek rá, elfogadták tanácsait.
Az általános iskola befejezése után 1957-ben a Hajdúszoboszlói Hőgyes Endre Gimnáziumban folytatta tanulmányait. Barátaival nagy örömmel, érdeklődéssel jártak házról-házra, hogy régiségeket gyűjtsenek, gyarapítsák a múzeum gyűjteményét. Nyaranként építőtáborokban vett részt, elismerő oklevelet kapott kimagasló munkájáért.
1961-ben úszóedzői tanfolyamot végzett, így nyaranként a fürdőben dolgozott. Ugyanebben az évben, ősztől a Sárrétudvari Állami Általános iskolában kapott állást mint képesítés nélküli pedagógus. 1963 őszén felvételt nyert a Debreceni Tanítóképzőbe. 1965-ben nagy lelki megrázkódtatás érte, elveszítette főiskolás barátját, majd 1966-ban édesapjától búcsúzott, amit nagyon nehezen tudott feldolgozni. Még ebben az évben tanítói diplomája mellett a karmesteri képesítést is megszerezte. Ez év őszén a Zója Általános Iskola nevelője lett.
Életének tragikus fejezete, ami a főiskolán kezdődött rosszullétekkel, nagy léptekkel felgyorsult. Kivizsgálások sorozata után nyirokdaganatot állapítottak meg. Baljós gondolatait gyermekszeretettel, munkájába való beletemetkezéssel próbálta feledtetni.
Közben megismerkedett egyetlen szerelmével Irénkével, aki menyasszonya lett, s jóban-rosszban kitartott mellette hűségesen haláláig. Ez a kapcsolat erősítette benne az életkedvet, hosszabbította rövid életét. 1969-ben egészségi állapotára való tekintettel a Megyei V.B. Művelődési Osztálya kikérésével hazakerült Hajdúszoboszlóra a Gyógypedagógiai Intézetbe nevelőnek. Beiratkozott a Gyógypedagógiai Főiskolára, hogy nagyobb tudással tudja oktatni, nevelni a sérült gyerekeket. Jól érezte magát a gyerekek és munkatársai között. Állapota azonban egyre romlott. Gerincműtéte hosszabb utókezelést igényelt. Legyengült, az elkezdett főiskolai tanulmányait nem tudta folytatni. Legtöbb idejét kórházban töltötte.
Utolsó látogatásunkkor elbúcsúzott édesanyjától, köszönetet mondott életéért, felneveléséért, menyasszonyától, testvéreitől. Ellátta őket jó tanácsokkal, átadta testvérének a családfenntartó szerepét. Befejezésként annyit mondott: „Sokat viaskodtam, küzdöttem munkámért, családomért, szerelmemért, tanítványaimért, tanulásomért, az életemért. Reménykedtem, hogy erősebb leszek, mint a halál, de tévedtem. Már nincs tovább erőm harcolni a legyőzhetetlennel! Bocsásson meg nekem mindenki!"
„Az élet olyan, mint a napsugár, ha ízelítőt kapunk belőle, mind több és több kellene belőle."
1970. november 15-én nagy űrt, sok elvégezetlen feladatot hagyva maga után befejezte földi életét.
Dr. Kovács Andrásné, kolléganője a következőt mondta róla: „1969-ben került Hajdúszoboszlóra a Kisegítő Iskolába nevelőtanárnak. Okos, kedves fiatalembernek ismertük meg. Őszinte, nyílt szívvel közeledett gyermekhez, felnőtthöz egyaránt. A Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolát együtt kezdtük. Kezdetben lelkesen, érdeklődéssel, jó eredményekkel tanult. Majd betegsége egyre kínzóbbá vált: kerékpározás közben zsibbadt a lába, az emeletre már csak úgy tudott felmenni, ha a lépcsőfordulóban pihenőt tartott. Küzdelmét a kórral, aggódva, tehetetlenül figyeltük. Államvizsgázni már nem tudott. Élete elfogyott, mint a gyertyaszál. Egy igazhitű kollégát veszítettünk, aki a legnyomorultabb gyermekeken próbált, akart, tudott segíteni. Nagyon jó pedagógus lehetett volna belőle."
Barátja, *Pallay Zoltán* így emlékezett meg róla:

„Fényt érdemeltél volna
emberségedért!
Ember voltál,
Csendes, őszinte,
nyugodt,
egyenes és határozott."

Források: testvére és kolléganője visszaemlékezései.

KASZAB JÁNOSNÉ TÓTH EMÍLIA

TÖRZSÖK MÁRTON (Berettyószentmárton, 1912. augusztus 2. – Gyula, 1960. szeptember 11.): tanító, kántortanító, körzeti iskolaigazgató.

Egyszerű parasztcsalád gyermeke. Édesapja: Törzsök Márton falusi földműves, édesanyja: Bagó Zsuzsanna háztartásvezető.

Elemi iskolai tanulmányait a berettyószentmártoni református elemi népiskolában végezte, majd a Berettyóújfalui Gróf Tisza István Állami Polgári Fiúiskola negyedik osztályát befejezve a Debreceni Református Kollégium és Tanítóképző Intézet hallgatója, ahol 1936. június 25-én népiskolai kántortanítói oklevelet szerzett.

1936. október 1-jével ideiglenesen kinevezték a tetétleni református elemi népiskolához tanítónak. Ez az első munkahelye. 1937. október 1-jén ugyancsak ideiglenesen átkerült szülőfalujába, Berettyószentmártonba, de csak egy tanévre. Innen a szomszédos községbe, Furtára ment 1938. október 1-jével először ideiglenes tanítónak, majd 1939. október 1-jétől véglegesítették.

„A Furtai Református Egyháznál betöltött állásomról 1942. év október 1-jével lemondtam, mert a honvédség hivatalos állományába vonultam be. Katonai közszolgálati időm 1945. március 30-ig tartott, ekkor orosz fogságba kerültem, és csak 1947. év október 12-én tértem vissza. Igazolt hadiéveim száma: 5 év. Orosz fogságból való hazatérésem után, a honvédség kötelékéből kiléptem, s a tanítói pályán helyezkedtem el. 1948. június 6-án a berettyószentmártoni református egyháznál az 1. sz. kántortanítói állásra megválasztottak, ugyanis 1947. év október 1-jén hadifogságomból való visszatérésem óta, megválasztásomig ugyanitt mint helyettes kántortanító voltam alkalmazásban. Közszolgálatomban 1936. év október 1-jétől megszakítás nem volt." – írta életrajzában.

Közben 1944. december 30-án Nagyváradon házasságot kötött Kiss Magdolnával. Ez egy rövid életű házasság volt, hamarosan elváltak.

1948-ban megpályázta a kántortanítói állást, a hősi halált halt Faragó Dénes hivatalosan halottá nyilvánítása után. A szabályszerűen meghirdetett pályázat alapján az iskolaszék Törzsök Mártont ajánlotta a presbitériumnak a megválasztásra.

A megválasztáshoz néhány tényező hozzájárult. Berettyószentmártoni születésű, itt nőtt fel ebben a községben, családja, szülei, rokonsága itt lakott, köztiszteletben álló emberek voltak. Kitűnő hallása, igen szép hangja volt, csak úgy zengett a templomban, jól felkészült orgonista, talán munkájában ezt szerette a legjobban. Ezen kívül magas termetű, jó megjelenésű, közvetlen, barátságos, emberszerető fiatal férfi. Megválasztása mindenkit örömmel töltött el, mert ebből a községből ő az első és egyetlen fiatal, aki az 1930-as években a tanítói pályára felverekedte magát. Ismerte az egész község, megnyerő, kedves, szolid és határozott egyéniségét. A presbitérium egyhangúlag, közfelkiáltással választotta meg.

A hivatali esküt letette, az állást elfogadta, de katonai pályája miatt még egy saját kezűleg írt kötelezvényt adott át az iskolaszék elnökének, ez a következő:

„Kötelezően tudomásul veszem, hogy igazolásom feltételesen történt és amennyiben 3 éven belül ellenem olyan adat merül fel (népellenes vagy háborús bűnös magatartásra utaló) és valódiságát az utóbbi megtartandó vagy igazoló népbírósági eljárás megállapítja – a most megejtett feltételes igazolás jogi hatálya megszűnik és az újabb eljárás döntése lesz rám kötelező. Kötelezően tudomásul veszem, hogy szolgálatba helyezésem a megtartandó, illetve népbírósági döntés lesz irányadó állásom további betöltése területén 1948. június 30. Törzsök Márton sk."

Ilyen feltételekkel lett a község és a református egyház kántortanítója.

Jó szervező, közvetlen egyénisége megtalálta az utat a falusi fiatalokhoz. Előadások, színdarabok betanítását szervezi, rendezi, mivel igen szép és biztos hangja volt, ő maga is gyakran vállalt szerepeket. A község kulturális élete fellendült, az emberek szívesen mentek az előadásokra.

Sajnos, igen zavaros idők voltak az 1945-55 között eltelt évek. 1948-ban megtörtént az általános iskolák államosítása. Törzsök Márton „tanító urat" 1949-ben választ elé állították vagy állami tanító lesz vagy az egyház kántora. Hivatalos iratot nem találtam ezzel kapcsolatosan, de az akkori viszonyokat, a politikai helyzetet ismerve feltételezhető, hogy igaz lehetett. Ő választott, 1949 júniusában elhagyta a községet, amely szülőhelye volt. A református egyház nem volt olyan anyagi helyzetben, hogy vállalni tudott volna egy független kántori állást.

Gyula város környékén, Bicerén egy tanyasi iskolánál helyezkedett el, itt élt és dolgozott.

1951-ben Gyulán kötött házasságot Szabó Ilona Margit tanítónővel, akivel még Berettyószentmártonban ismerkedett meg.

Két gyermekük született, Attila, aki pedagógus lett és a pályán dolgozott fiatalon bekövetkezett haláláig. Enikő gyógypedagógus szakértőként dolgozik Kecskeméten.

Törzsök Márton szívvel-lélekkel igazi pedagógus, kiváló szakmai felkészültséggel, alapos tudással és emberi kapcsolatok megteremtésére alkalmas közvetlenséggel rendelkezett. Egy tanyai iskola alsó és felső tagozatában tanítottak feleségével együtt.

1957-ben a Gyula környékén lévő külterületi iskolák száma indokolttá tette, hogy a városi iskoláktól leválasszák, és önálló igazgatást szerveztek. Emellett szólt az is, hogy ezek az iskolák osztatlanok vagy részben osztottak és az ilyen szerkezetű oktatási intézményeknek egészen más problémákkal kellett megküzdeni, mint az osztott iskoláknak. Igen alapos felkészülést, jó szervezést, odafigyelést, megosztott figyelmet, pontos ellenőrzést kívántak ezekben az iskolákban dolgozó tanítóktól. Nem volt könnyű feladat részben osztott iskolában dolgozni, de osztatlan osztályokban vagyis iskolákban tanítani kimondottan nehéz munka volt.

A körzeti iskolák vezetését Törzsök Márton bicerei tanítóra bízták, az új létesítmény, intézmény neve: Gyula IV. sz. Állami Körzeti Általános Iskola. Tizenegy kis létszámú csoport tartozott ide, különböző osztályösszevonásokkal. A körzeti iskolák tanítói szakmai továbbképzéseken foglalkoztak az összevont osztályok problémáival, segítséget adtak az ilyen intézményekben dolgozó tanítóknak, a gyakorlattal rendelkezők a kezdőknek.

Egymást segítve dolgoztak a jobb eredmények érdekében.

Bemutató tanításokat szervezett, amit megbeszélésekkel igyekezett összekötni, hogy segítséget adjon a különféle csoportokkal dolgozó kartársaknak, mert volt olyan település, ahol egyszerre I-IV. osztály tanulói jártak egy osztályba. Talán ez volt a legnehezebb, négy osztállyal azonos időben foglalkozni, de úgy, hogy minden tanuló tanuljon meg valamit a kötelező tananyagból. Megszervezni a közvetlen, az önálló foglalkozásokat és még ellenőrizni is a kiadott feladatokat. Embert próbáló helyek voltak az osztatlan iskolák.

Az irányítása alá tartozó osztott és osztatlan iskolák: Farkashalom, Ajtósfalva, Fövényes V-VIII. osztály, Bicere (itt lakott és tanított Törzsök Márton és felesége), Szentbenedek, Remete, Szabadka I-IV. osztály, Máriafalva, Szentpálfalva I-III., II-IV. osztálybontás, Gyürkehely szintén I-III., II-IV. osztálybontás.

Kiváló felkészültsége, tudása, rátermettsége tette alkalmassá ennek a feladatnak a vezetésére. Hitt az oktatás-nevelés fontosságában, a művelődés, a tudás jelentőségében és ez a hit adott neki erőt az eredményes munkához.

Ez a nagy felkészültségű, határozott, ambiciózus, hivatásának élő pedagógus, aki nagy lendülettel, akarattal, szívvel-lélekkel végezte munkáját 48 éves korában váratlan hirtelenséggel 1960. szeptember 11-én elhunyt.

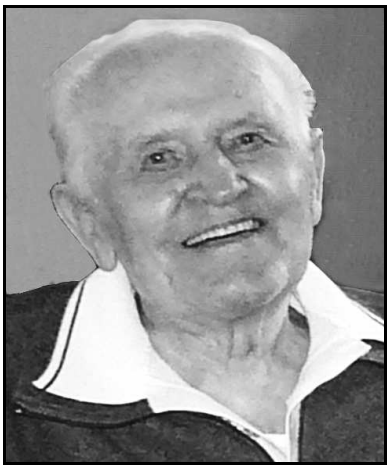
Forrásanyag:

Hajdú - Bihar Megyei Levéltár, Debrecen
Békés Megyei Levéltár, Gyula
Berettyószentmártonban szerzett adatok
A családról való értesülések, saját ismereteim

CSÁSZINÉ VITÁLIS JULIANNA

V

VARGA GUSZTÁV (Milota, 1921. október 21. – Debrecen, 2008. november 25.): általános iskolai igazgató.

Egyszerű, földműveléssel foglalkozó családban született legkisebb, harmadik fiúként. Gyerekkorát Milotán töltötte, s itt tanult, ahol a tehetséges gyerekre hamar felfigyelt tanítója, s rábeszélte a szülőket, hogy taníttassák tovább gyermeküket. Ezt a szülők szinte erőn felül vállalták, így a középiskolai tanulmányait Varga Gusztáv Nagykállóban megkezdhette. Sorkosztos diákként már első éves korában megismerkedett az Elmegyógyintézet rendkívül művelt főorvosával, dr. Somogyi Istvánnal, aki felfigyelt az éles eszű, szorgalmas diákra. Sokat foglalkozott vele, sokfelé elvitte magával, megtanította hegedülni is. A kapcsolat hatása egy életre szólt, s eredetileg a jó eszű diák orvosnak készült. Középiskolás volt, amikor megismerte későbbi feleségét, a milotai lelkész keresztlányát, s felhőtlen, boldog napokat töltöttek örök közös szerelmüknél, a Tiszánál.

Érettségi után sikeresen felvételizett Debrecenben az orvosi karon, de az értesítést megelőzően néhány nappal korábban behívták a nyíregyházi huszárokhoz a továbbtanulás, az orvossá válás helyett: kiképzés, front, harcolás végig az egész országon! Csongrádban megsebesült, s végül Csepel szigetén fogságba esett. Három kemény év Oroszországban, egészen a Kaukázusig elkerült. Hazakerülése után hamar talpra állt, segítségére volt, hogy a választott leány várt rá. Gyorsan megélhetés után kellett néznie, pályát kellett választania. Népi kollégistaként elvégezte a tanítóképzőt, s jól választott. Foglalkozása igazi hivatása lett: a továbbiakban egész élete erről szólt.

Egy évig Vásárosnaményban tanított, majd Kisarba került, ahol rövidesen megválasztották az iskola igazgatójává, innen is ment nyugdíjba.

A választott lánnyal 1949-ben kötöttek házasságot, 1950-ben fiúk született, aki aztán megvalósította édesapja egykori álmát, orvos lett.

Az 1956-os események izgatták a falu népét, s kérték, hogy szóljon hozzájuk. Ezt meg is tette, kiállt a nyugalom, szeretet, békesség mellett. Persze a „jutalma", hogy a megtorlás napjaiban elvitték, de ekkor meg a falu állt egy emberként mellé. Elengedték, de sok-sok évig megfigyelés alatt állt, nyomozó járt rendszeren hozzájuk, mert a rendszernek mindig „56-os" maradt.

A Pedagógusok Lapja 2006. október 9-i számában megjelent „Az 1956-os forradalom a szatmári Kisarban (Részlet Varga Gusztáv ny. tanító írásából)" című írás, ebből idézek.

„Egyik október végi napon kora estefelé érkeztem haza motorbiciklivel a szomszédos

Panyoláról. Már emberek vártak rám az iskola udvarán. A községi párttitkár hozakodott elő a kéréssel, hogy menjek velük a templomba, odagyülekezett már a falu szinte egész népe, és nagyon kér engem, csillapítsam le a falu népét. – Eddig is hallgatott mindenki igazgató úr szavára, kérem, próbálja meg újból.

A templom zsúfolásig tele volt emberekkel. A szószékről lenézve láttam a nyugtalanságot, elkeseredést az arcokon. Tudtam, egy szikra kellene csak, hogy az indulatok lángja magasba csapjon. Megszólaltam tehát:

- Jól tudja mindenki, hogy az Isten házában vagyunk. Azt is, hogy én nem vagyok pap. Ha az volnék, így szólnék: keresztyén testvéreim. De mert tanító vagyok, így mondom: keresztyén magyar testvéreim. Látom a szemetekből felém villanó örömöt is, de látom orcátokon a reménytelenséget, a nyugtalanságot, és látok bizonyos elszántságot is. Szeretnétek tudni, mit hoz ránk a holnap? Reményeink valóra válnak-e vagy marad minden a régiben? Igen, ezt szeretné tudni mindenki. Ti is és én is. De sietek kijelenteni: nincs ma Magyarországon olyan ember sehol, senki, aki erre a kérdésre válaszolni tudna. És én mégis büszkén nézek rátok, kisariak, mert ti megcselekedtétek, amit megkövetelt, amit elvárt tőletek a haza. De büszkén nézek rátok azért is, mert ezekben a nehéz, próbára tevő napokban meg tudtátok őrizni emberségeteket, a becsületet és fegyelmezett magatartást. Azt, hogy ezekben a törvényen kívüli napokban senki nem követett el olyan dolgot, amiért később szégyenkeznie vagy esetleg felelnie kellene. És én azért emelem ezt ki most előttetek, mert aki ismeri az emberiség történetét, tudja, hogy a legszebb törekvéseket hogyan szennyezték be a legaljasabb emberi indulatok."

Eközben pedig tanított, igazgatott, intézte az egész falu ügyét. E sorok írója a nagy tiszai árvíz idején ismerte meg, s kötött vele életre szóló barátságot. Leveleit, tanácsait ma is őrzöm. Csodálatos ember volt! Kollégáival együttéreztek azzal a szegény néppel, amely az egész térségben körülvette őket. Szeme ott volt a családon, a testületen, a hátrányos helyzetű tehetséges gyerekeken, az egész falun. Minden cselekedetét az a tudat motiválta, hogy jót akart, igazat akart mindig. Ahogy Varga Gusztáv egyik hozzám írt levelében vallotta: *„Megmaradtam hívő embernek, hiszek az emberekben, s legtöbb talán, hogy szeretem is őket."*

Páratlan humora volt, mindig tanulságos példákkal.

Feleségünk egyidejű betegsége idején együtt rimánkodtunk Adyval, hogy „adja meg az Isten sírásaink végét."

A '70-es árvíz után épült iskola előtt tanítványaival

Igényesen és következetesen irányította hosszú éveken át az iskolai tantestületet, s közben érdeklődéssel, figyelemmel kísérte az irányító szakmai testületben folyó munkát. Véleményére mindig számítottak, elfogadták, meghallgatták. Kollégái, barátai sok-sok ügyében eljárt, ha kellett jó szívvel bátorított, vígasztalt, nagyon sokat tett életük jobbításáért. Igazán, már csak a mondákban élő, régi falusi pedagógus volt, sokaknak példaképe. Munkáját hivatásnak tekintette, emberséges vezető volt. A másokért való fáradozás, a tenni és segíteni akarás jellemezte életútját. Többször idézte nekem Váci Mihályt is: *Gabikám,"én használni akarok - nem tündökölni!"* Ezek voltak vezérlő elvei. Megjelenéséből sugárzott az optimizmus, szeméből mindig a derű, a mosoly áradt.

Kovács Sándorné, egykori kolléganő emlékei:

„1961 nyarán egy kétségbeesett diáklányon, rajtam, segített Varga igazgató úr, amikor képesítés nélküli nevelőként alkalmazott a kisari Általános Iskolában. Nem pedagógusnak készültem, s hogy ezen a pályán boldogan megmaradtam, Varga igazgató úrnak és az iskolájának köszönhettem. Egy iskola légköre, színvonala, nagyban függ a vezetőjének a személyiségétől, kvalitásától, követelményrendszerétől. *»Ordo est anima rerum« (Rend a lelke mindennek!)*, sokat hallottuk a latinos műveltségű igazgatónktól. Az ő jelenléte az iskolában a biztonságot, a nyugalmat, az oktató-nevelő munkához szükséges kedvező feltételt jelentette. Vala-

mennyien meg akartunk felelni az ő kimondott, vagy kimondatlan elvárásainak. Megjelenése, öltözködése, beszédstílusa kifogástalan volt, amely mágnesként vonzotta környezete figyelmét. Szellemességével, alapos és széles körű műveltségével, finom humorával, kedvességével, találó iróniájával ébren tartotta a hallgatóság érdeklődését, figyelmét. Pályakezdőként sokszor hospitáltam magyaróráin. Csaknem 50 év távlatából is emlékszem, milyen elementáris erővel tanította A föl-földobott kő című Ady verset. Maradandóan véste be tanítványai szívébe-lelkébe a hazaszeretet fogalmát. (Államférfi példaképe Kossuth volt, akinek a portréja otthoni íróasztala mellett függött.)

Átlagon felüli kézügyességgel rendelkezett, gyönyörűen rajzolt, hegedült, jól és kedvvel forgatta a fa megmunkálásához szükséges eszközöket. (Egyik nyáron remek csónakot készített a férjemmel és Bakó Jóskával.) Kisarban és a volt fehérgyarmati járásban megérdemelten nagy tekintély és népszerűség övezte és övezi személyét. Az általa vezetett iskolából továbbtanulók jó eredményt értek el a középiskolában, s folytatták tanulmányikat felsőbb iskolákban is. Tanulóink fegyelme és neveltségi szintje tükrözte az általa vezetett iskolánkban folyó következetes és szigorú nevelői tevékenységet. Nyugdíjas korában is mindig azt kérte volt kollégáitól, hogy végig következetesek maradjanak a tanulókhoz."

Szerette a természetet, a Tiszát, a faluját, s amikor nyugdíjasként felesége falujába – Panyolára – költöztek, sokáig emlegette Kisart. Panyolán érte az agyvérzés 1991-ben, de hihetetlen nagy akaraterővel talpra állt, kocsit vezetett és tartotta a kapcsolatot szellemi rokonaival – ahogy nevezett bennünket –, szerte az országban,. Sokat olvasott és írt. Olvasta a Bibliát és hatalmas tudást halmozott fel az emberiség őstörténetéből.

Harcolt Móricz igazi szülőházának a megjelöléséért, s még megélte az eredményt, a ház táblát kapott, igaz, már csak a helye, ahol állt.

Az 1969-ben végzett nyolcadikos osztály 40 éves találkozót szervezett Kisarban, ahol *Balla Károly* volt diák – most tanár Mátészalkán – emlékezett és méltatta Varga Gusztáv példaértékű megjelenését, tekintélyét, szigorát, érdekes magyarázatait a történelmi értékekről. Sok-sok emlék él szívükben, s az általános iskolai gyökerek kitörölhetetlenek maradnak.

Utolsó éveiben tovább romlott a mozgásképessége, de a telefonja, írógépe segített kapcsolatot tartani szeretett barátaival, volt diákjaival, volt faluja lakóival, a járás pedagógusaival.

2008 novemberében került be a debreceni Klinikára, ahol 25-én meghalt. Panyolán kísérték utolsó útjára.

Olyan ajtót csukott be maga után, amelynek a másik oldalán nincs kilincs.

OLÁH GÁBOR

VIKOL ERZSÉBET (Kézdivásárhely [ma Románia], 1944 – 2010. március 18.): magyartanár.

Utolsó beszélgetés Vikol Erzsébettel életéről, munkásságáról:

– *A pályafutás?*

– Tíz éve vagyok nyugdíjas. Nem gondoltam, hogy megérem ezt a kort. 40 év pedagógusi munka után mentem nyugdíjba, 1999-ben. 1944-ben születtem Kézdivásárhelyen, Vikol Kálmán zenetanár és Poller Erzsébet Vikol Kálmánné első gyermekeként. Az iskoláimat Kézdivásárhelyen végeztem, az akkori Elméleti Líceumban, középiskolában az osztályfőnököm dr. Szőcs Géza volt. Olyan indíttatást kaptam, hogy a családi munka és a pedagógusi hivatás együtt kell legyen. Zenetanárnak készültem, de végül is magyar szakos tanárnak mentem, mert édesanyám is végig magyart tanított. Jó volt a

pályaválasztásom, nem bántam meg. Tanítottam falun, Futásfalván, Szárazpatakon, Barátoson 7 évet, aztán hazakerültem Kézdivásárhelyre. Legnagyobb öröm talán az életben, hogy az én tanítványaim közül harminchatan lettek magyar szakos tanárok. Erre büszke vagyok. Van olyan, aki kollégám is volt a főiskolán. Ha valami problémájuk van, felkeresnek, elmondják gondjaikat, szoros baráti kapcsolat alakult ki a tanítványaimmal.

Hatan voltunk testvérek, én vagyok a legnagyobb. Elég sok nehézségen ment keresztül a család. Pedagógusi fizetésből, távol édesanyám szülőhazájától, Magyarországtól, távol a nagyszülőktől, neveltek bennünket becsületben, békességben és nagy szeretetben. Bármilyen tevékenységet folytattunk, velünk voltak. A nyarat nem töltöttük külföldön, nekünk a Torja patak, vagy a Kászon patak volt a külföld, mert kellemesen együtt voltunk és egész nap lehetett kikapcsolódni, játszani.

– Kihívások az életedben?

– Legnagyobb kihívást életemben a tanítóképző újraindítása jelentette, amikor meghívtak a képzőbe magyartanárnak és módszertani irányítónak. Rengeteget kellett tanulni, de nagyon szerettem ezt a munkát, és az utolsó tíz évét a munkámnak ott is töltöttem, onnan mentem nyugdíjba. Életem legszebb időszaka volt, hogy pedagógus nemzedéket nevelhettem, irányíthattam. Kétszer kaptam elismerést a tanári munkámért, „kitüntetett tanár” voltam 84-ben és 88-ban, nyugdíjazásom után megkaptam a Romániai Magyar Pedagógus Szövetségtől az „Ezüstgyopár” díjat. Ezt Szovátán adták át a Teleki Központban. Most betegségem ágyában ért a hír, hogy az ezer-éves jubileumát ünneplő magyar egyházmegye, az érsekség úgy döntött, hogy a világi hívők közül, akik olyan munkát fejtettek ki, elismerésben részesíti. A laudációhoz sokan gratuláltak. 15 évet tevékenykedtem a hitoktatói bizottságban, és módszertani felelőse voltam a környéki hitoktatóknak.

Marosvásárhelyen végeztem a főiskolát, a rendszerváltás után az ötéves Hittudományi Főiskolán a teológiát, a laikusok számára beindított tagozaton. Érdekes volt számomra, sok új tantárggyal ismerkedtem meg, egy filozófiának, egy értékrendnek egész más oldalát ismertem meg, amiről azelőtt nem is lehetett beszélni, Ez kihívás volt, mindenki többet várt tőlem, tanári végzettségem van, többet kell tudnom. 95-ben végeztem a főiskolán. Később a Hittudományi Főiskola sepsiszentgyörgyi kihelyezett tagozatának is tanára voltam. Művészettörténetet és művelődéstörténetet tanítottam a teológusoknak. Sokat kellett tanuljak, nehéz volt.

– Kellemes emlék a pedagógusi pályafutásban?

– Szinte minden nap kellemes emlékeim voltak, mert a növendékeim ragaszkodtak hozzám, mert eléggé víg kedélyű ember vagyok, az óráim jó hangulatban teltek. A legaranyosabb dolgok azok voltak, amikor az anyanyelvi órán összeszedtük a hibás feliratokat Kézdivásárhelyen, pl. egy feliratot: „használt koporsók eladók”. El sem hittem, elmentem a tanítványaimmal együtt és tényleg így volt kiírva. Valahogy így volt használt koporsók, ruhák eladók. Egy másik, a tévesen használt idegen szavak sorozata. Kétségbeejtő, hogy a komputerek világában menynyire nem ismerjük anyanyelvünket. Jó volt látni, tudok rajtuk segíteni, tudjanak igényesen beszélni papír nélkül, szabadon, szépen szabatosan, és használni a nyelvet. Használni, mert akkor él a nemzet, ha a nyelvét használja. A kórházra úgy van kiírva, hogy „korház”. Az igazság az, hogy az új helyesírási szabályok szerint tényleg nem tudjuk, egy s más dolog mikor helyes.

– Ha elölről kezdenéd, mi szeretnél lenni?

– Én minden körülmények között pedagógus, annak ellenére, hogy nincs akkora nagy hitele. Az én időmben nagyobb volt. Nem változtatnék szakmát, soha fel sem merült bennem. Esetleg más szakot választhattam volna, pl. zenetanárit. Persze rengeteget énekeltem az iskolában, rengeteg népdalt tanítottam, csak valahogy hiányzott, hogy szeretnék zenét tanítani.

Diákkori emlék: Két hegedű, ez egy dalcím. Kacagás a válasz, Bodó Zsuzsával énekeltem. Nagy szám volt, és a Szállnak a darvak is. 1959-ben „Holdzene, holdtánc, holdbüfé”, hirdette a plakátunk az előadást. Szép volt, jó volt, félévszázaddal fiatalabbak voltunk.

– Kívánom neked, tudjál táncolni minél hamarabb!

A Magyar Rádió fennállásának 75. évfordulója alkalmából, a Petőfi adón közvetített Miska bácsi levelesládája című műsor vezetője, emléklapot küldött Vikol Erzsébet tanárnőnek. Az elismerés a nyelvművelő munkában végzett

önzetlen tevékenységéért jár a tanárnőnek, aki fáradságot nem ismerve évek óta részt vesz diákjaival a műsorban meghirdetett versenyeken, pályázatokon.

A legfrissebb kitüntetés (részlet a Vasárnapi Újság szeptemberi számából):

„A főegyházmegye alapításának ezredik évfordulóján dr. Jakubinyi György érsek idősebb papjait különféle papi kitüntetésben részesítette. Ebből kimaradtak a laikus hívek. Most azok a szerzetesek és laikusok – 22-en, és hárman post mortem – kapnak millenniumi különdíjat, akik az említett papi keretbe nem férhettek bele.

Dr. Marton József laudációja:

„Vikol Erzsébet magyartanárnő a kézdi-i főesperesi kerületből mindenben – vallásosságban, szakmailag – hűséges maradt szülei örökségéhez. Hitéletét akkor is példamutató módon élte – a kommunista rezsim idején –, amikor ez hátrányt jelentett, tanári állásával játszott.

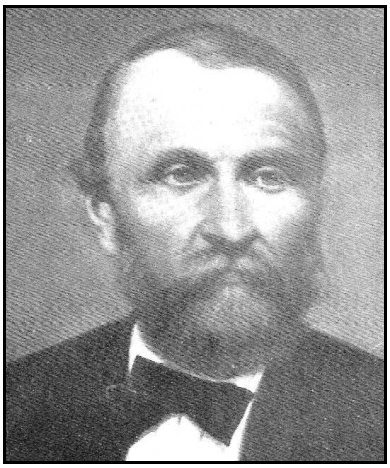
Felkészültsége és lelkiismeretes munkája miatt csak gyötörték, de nem merték félretenni. Egyházszeretetéről árulkodik, hogy mindjárt a fordulat után elvégezte a levelező tagozatot, 15 éven keresztül a hitoktatói bizottság tagja és kerületi módszertanfelelős volt.”

Részlet *dr. Ambrus Ágnes* magyar szakos tanárnak a Vikol Erzsébet temetésén elhangzott búcsúbeszédéből: „Tanítványait az anyanyelv szeretetére, tiszteletére és megbecsülésére nevelte, a legnagyobb felelősségtudattal tanította a helyes magyar nyelvhasználatra őket. Azzal a biztos tudattal, hogy aki így tanít: az a magyar közösséget tartja életben minden körülmények között. Eközben mindig figyelt a tanítványok teljesítményére, eredményeire, gyöngybetűivel szorgosan feljegyezte, számon tartotta, és törődött azzal, hogy mások is megismerjék azokat. Szakmaisága mellett kiváló ember is volt, mindig volt ideje mindenkire, ismerősre, kollégára, tanítványra, de az iskolába vagy a lakásba bekopogó, tanácsot kérő ismeretlenre is. Segített a környezetében levő embereknek. Tanítványai évek múltán is felkeresték őt, visszajártak hozzá tanácsért, vagy csak egyszerűen egy jó szóért. Közösségi ember volt, odafigyelt az emberek magánéletére, de a közélet is érdekelte. Elelmélkedett azon, még nyugdíjas korában is, hogyan lehetne javítani az oktatás ügyén, kíváncsian figyelte, mi történik a szűkebb és tágabb közösség életében.”

SZŐCS GÉZA

Zs

ZSASSKOVSZKY FERENC (Alsókubin [ma Szlovákia], 1819. április 3. – Eger, 1887. december. 11.): karnagy és zenetanár. A salzburgi Mozarteum, valamint a római Pápai Zeneakadémia tagja.

Már hét-nyolc évesen oly jól orgonált, hogy apját helyettesíteni tudta. Gimnáziumi tanulmányait Rózsahegyen, Vácott és Kassán végezte; jórészt önerejéből orgonistáskodással tartva fenn magát. 1840-ben Prágába ment, ahová szép hangú nővérét, Júliát is magával vitte, illetve elhelyezte a prágai Sophia-énekakadémián. Maga pedig a hírneves Pitsch igazgatása alatt álló orgonista-iskolába került, és az igazgató egyik legkedvesebb tanítványa lett. Másfél évig orgonálást, zeneszerzést és összhangzattant tanult. A végzést követően előbb (1843) Pozsonyban pályázott meg sikerrel egy zenetanári állást, majd 1846 februárjában az egri megüresedett főszékesegyházi karmesterei állásra jelentezett. Ettől kezdve negyven éven át működött a városban. Meghatározó volt az egri zenei, különösen az egyházi zene tekintetében a tevékenysége. Eredményei között elsőként ki kell emelni az egri főszékesegyházi ének- és zenekar működésének jelentős színvonalemelését. Másodszor, hogy testvérével, Endrével a város zenei műízlését meghatározó módon fejlesztették. Ezt különösen azért fontos hangsúlyozni, mert Eger mint iskolaváros diákságának szinte egészét érintette. Tanítottak a gimnáziumokban, kiemelten a ciszter főgimnázium említése indokolt e tekintetben és az angolkisasszonyok intézete, illetve a tanítóképző. A gyakorlati tanítás és egyházi ének karnagyi teendői mellett elméleti és tankönyvírói feladatokat is elláttak. Megújították a teljes akkori repertoárt az alábbi részletezés szerint.

1. A középtanodai ifjúság számára kiadott egyházi vegyes karok gyűjteménye. Ez volt az ún. „Énekeskönyv."
2. Továbbá az ugyanerre a célra kiadott világi vegyes énekes gyűjtemény az „Egri dalok". Öt füzetben: „Énekkáté", „Kislantos", „Harmónia", „Palestrina" és „Egyházi világi férfikardalok gyűjteménye".
3. A harmadik jelentős terület a kántori tevékenységgel függ össze, s az egri R.K. Fi- és nő tanítóképzés révén különös jelentőséggel bírt. 1853-ban megjelent Karénekes kézikönyv (Manuale musico-lyturgicum), amely nemzetközi visszhangot és utánzási hullámot indított el.
4. Máig legismertebb a Tárkányi Béla és a Zsasskovszky testvérek közös műve, az „Énektár". Ez lett a magyar kántorok kézikönyve. Korabeli értékelése szó szerinti citátumban a következő: „A mű két jeles szerkesztőjének:

Tárkányinak és a Zsasskovszkyaknak valóban meglepően sikerült a nem csekély feladat; az egyházi énekeket, amit mintegy a nép ajkáról kellett ellesni, a gyöngyöket a salakból kiszemelni, s nemes egyszerűséggel egyházi stylbe öntve, a sallangoktól és kántori czikornyáktól megtisztítva, orgonára letenni. Ennek folytán a magyar kántoroknak az egyházi népénekek szabatos, egyszerűen magasztos éneklésben, s az orgonán való zeneileg szabatos kisérésében útmutatójuk lett."

Készült még alapmű a papnevelő intézetek számára, ez a „Cantica sacra"; énekkarra nagyobb egyházi ünnepek alkalmával.

5. Végül a „Funebrále", vagyis a gyászistentiszteletekkel összefüggő énekgyűjtemény. Ez utóbbival ugyancsak megelőzte korát, hisz nem volt ritka, hogy maga a kántor komponált egyházi éneket, szöveggel és dallammal; csinált ezekhez, valamint a misebeli praefatiohoz olyan czikornyás kíséretet, elő- és utójátékokat, hogy ugyancsak fül lett legyen, amelyik botránkozás nélkül meghallgatta. Hát még a halotti búcsúztatók! Azok voltak ám igazán gyönyörűségesek, s érzékenyek. Magunk is hallottunk egypár ilyet, s ott kellett hagynunk a gyász-szertartást, a kaczagás miatt." – amit a fentiek szerint minősített a kortárs kritika.

Összességében valamennyiükre igaz, hogy könnyed szóhasználat, a zene és a szöveg harmonikus egysége, a „népies műdal" és a hazafias érzület, mint alapvonás jellemző rájuk. Korabeli értékelők is kiemelik érdemeikként a zeneművészet szív- és jellemképző hatásának felismertetését, ill. felhasználását.

Arnóti Ferenc szerkesztő írta az Eger c. politikai s vegyes tartalmú hetilap 1887-es december 13-i 26. évf. 50. számában: „bátran elmondhatjuk, hogy a Zsasskovszky testvérek, az ő ifjúsági énekkönyveikkel, melyekben a szöveg nemes és lélek-művelő irányára is kiváló gondot fordítottak, sokkal nagyobb kulturális hatást gyakoroltak a magyar serdülő ifjúság szív- és erkölcsképzésében, mint akármelyik hírhedt, úgynevezett „Ifjúsági iratok".

Munkái:

1. Manuale musico-lyturgicum. Eger, 1853.
2. Katholikus egyházi énektár (szerkesztették Tárkányi és a két Zs.) Eger, 1854. (2. k. 1864. 3. k. 1900.)
3. Nászzengemény... Máriássy Gábor úrnak első szent áldozata huszonötödik évnapjára. Eger, 1855.
4. Cantica sacra. Eger; 1859. (ez, valamint a többi következő munka Zs. Ferencz és Endre neve alatt jelent meg).
5. Énekkönyv. Eger, 1859. (számos kiadást ért, 1906. jelent meg a 10.).
6. Egri énekkáté, vagyis az ének elemei kérdések és feleletekben. Eger, 1860. (számos kiadást ért, 1903-ban jelent meg a 13.)
7. Karénekes kézikönyv (a Manuale magyar kiadása). Eger, év n. (2. k. 1876.).
8. Szent koszorú imák és énekekből fűzve Eger, év n. (1903. jelent meg a 8. kiadása).
9. Orgonaiskola, Eger, 1865.
10. Egri dalnok (négy füzet, az ötödik később). Eger. 1869. (az egyes füzetek külön-külön több kiadást értek).
11. Kis lantos (4 füzet). Eger, év n. (az egyes füzetek külön-külön több kiadást értek).
12. Harmónia: 1. füzet. Eger, 1870. II. füzet 1880.
13. Palestrina. Eger, 1876.
14. Egyházi ének a pápáért. Eger, 1877 (csak Zs. Ferencz neve alatt).
15. A gyakorlati orgonász. Eger, 1880.
16. Temetőkönyv (Funebrale). Eger, 1880.

Eger. 1887. decz.

Zsasskovszky Ferenc egy dinasztia tagja, ennek néhány számon tartott képviselője:

Zsasskovszky Endre (1824-1882)**:** orgonaművész és zeneszerző.

Zsasskovszky József (1830-1904): apátkanonok. 1892-től egri kanonok, papnevelő igazgató. 1898-tól sóvári címzetes apát.

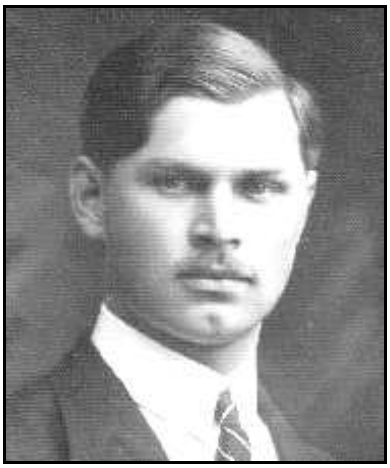
Zsasskovszky Karolina pedig az Egerben Bartakovics Béla érsek által 1852-ben letelepített Angolkisasszonyok R. K. Tanítónőképző Intézetében tanított.

BODOSI BÉLA

ZSILKA LÁSZLÓ (Battonya, 1903. július 22. – Miskolc, 1982. november 20.): tanító.

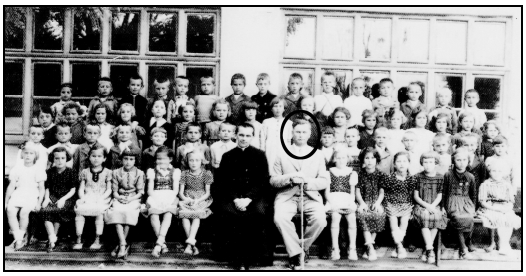
Édesapja Zsilka András földműves, kisbirtokos, aki 30 kh földön gazdálkodott. Édesanyja Zámbori Julianna. Testvérei: András és Juli-

anna, utánuk született harmadik gyermekként, elég nagy korkülönbséggel.

Tanulmányait szülőfalujában kezdte. Elvégezte az elemi iskola négy osztályát, majd 1915-18-ig a Battonya Községi Polgári Fiúiskolában tanult. Mivel nem volt túl erős fizikumú, a szülők további taníttatása mellett döntöttek. Ebben szerepet játszott az is, hogy később a földbirtok – egy tagban – az idősebb fiú kezében maradjon.
Az 1918-19-es tanévet Aradon az Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző Intézetben végezte, ahova édesapja lovas kocsin vitte el. Battonya abban az időben Arad vonzáskörzetébe tartozott, hiszen csak 24 km-re volt.
A trianoni békediktátum következtében a román határt közvetlenül Battonya mellett húzták meg. Így a következő tanévben már nem tudott visszamenni Aradra. Tanulmányait a Szegedi Királyi Katolikus Elemi Népiskolai Tanítóképző Intézetben folytatta 1920-1925-ig. Itt kántortanítói képesítést szerzett.
Első munkahelye a Szeged közelében lévő Csengele falu tanyavilágában volt. Itt két évet dolgozott.
1926-ban váratlanul meghalt édesanyja, akihez erős érzelmi szálak kötötték.
1927-ben pályázat útján szülőfalujában, Battonyán kapott tanítói állást a Római Katolikus Népiskolában. Battonya több nemzetiségű (magyar, román, szerb) és több vallású (római katolikus, református, evangélikus, ortodox) település. Minden felekezetnek volt saját iskolája, ezeken kívül volt állami iskola is. A településen abban az időben kb. 10-12 ezer lakos élt. A többség katolikus vallású volt, így a felekezet a község különböző kerületeiben több iskolát működtetett.
Őt a Fehérló utcai iskolába helyezték, ahol szolgálati lakást is kapott. Még ezen év novemberében házasságot kötött a szegedi származású Papp Rozáliával, akivel a szegedi diákévei alatt ismerkedett meg.
Házasságukból négy gyermek született: László 1928-ban, aki 10 hónapos korában meghalt, Éva 1930-ban, aki 18 évesen halt meg, Ildikó 1939-ben, és Anikó 1943-ban.
21 évig, 1948-ig ebben az iskolában tanított első-második osztályt összevont tanulócsoportban. A két osztályból álló tanulócsoportban 56-60 tanuló tanult. Ez a nagy tanulólétszám egész embert kívánt. Reggeltől késő délutánig tanított, fáradtságot nem ismerve. Szigorú, de következetes tanító volt. A nagy osztálylétszám ellenére megtalálta a hangot, a megfelelő módszert a különböző képességű gyermekekhez.
Szívügyének tekintette a gyengébb tanulók felzárkóztatását, valamint a jó képességűek tehetségüknek megfelelő fejlesztését. Soha nem kivételezett senkivel, előtte minden gyermek egyforma volt. Az iskolában mindig rend és fegyelem uralkodott. Ennek akkoriban a községben is híre járt.
Egyik alkalommal – a harmincas évek elején – megjelent a Fehérló utcai iskolában egy törékeny, fejkendős parasztasszony, aki kézen fogva hozta fiát. Azt mondta: Tanító úr, ezt a gyereket egyedül nevelem. A falu minden iskolájából eltanácsolták, mert nem bírtak vele, olyan rossz. Azt mondták, próbálkozzak Zsilka tanító úrnál. Hát elhoztam. Neveljen embert belőle! A gyermek, akit a tanító bácsi befogadott, látta hogy itt nincs helye a rendetlenkedésnek, tanulni kell. Néhány nap múlva az asztal elé állt és azt mondta: „Most már látom, hogy embörrel van dógom”. Ez a fiú évtizedekkel később levelet írt volt tanítójának, amelyben megköszönte neki, hogy átsegítette őt a kezdeti nehézségeken és „ember” lett belőle. Levelét Pozsonyból írta akkor már neves szobrászként: Verba Imre.
Az iskolai munka mellett részt vett a levente-oktatásban, a levente korú fiatalok nevelésében. Csapatával – nyári szünetekben – országjáráson vett részt. Elsősorban a Dunántúlt ismertette meg az alföldi fiatalokkal. Többek között Veszprém környékét, a Balaton-felvidéket,

Nagyvázsonyt járták be kerékpárral. Mint leventeparancsnok elkötelezett volt az ifjúság nemzetben való gondolkodásra nevelésében.
A tovább nem tanuló gyermekeknek akkor 2 évig ismétlőiskolába kellett járniuk. Ő ezeknek a tanításában is részt vett.
Szeretett kertészkedni, fákat oltani, szemezni. Erre a környezetében élőket – akiket érdekelt – megtanította. Különös gonddal, szeretettel nevelte tanítványait a madarak, a fák, a természet védelmére, az itt telelő madarak etetésére. Tavasszal minden évben kirándulással összekötött Madarak és fák napját tartott.

1940/41-es tanévben 1. és 2. osztályosaival

1948-ban, a község központjában lévő úgynevezett Kecskeméti iskolába helyezték. (Az előző tanítóról kapta a nevét.) A család ide költözött, az iskolával egybeépített szolgálati lakásba.
Ez év őszén nagy tragédia érte őket. Elveszítették 18 éves Szegeden tanuló – nyolcadik gimnáziumba járó – Éva nevű kislányukat. Ez a szülőket nagyon megviselte. A nagy veszteséget csak erős Istenbe vetett hittel tudták átvészelni.
A Kecskeméti iskolában harmadik osztályos fiú csoportot kapott. Itt csak egy évet, az 1948-49-es tanévet tanította végig.
1948-ban történt az egyházi iskolák államosítása, ami ellen szót emelt. A római katolikus egyház melletti kiállása miatt az akkori hatalom megbélyegezte.
További megpróbáltatások vártak rá. 1950-ben kuláklistára került. Bátyját az első világháború idején besorozták katonának és az olasz frontra vitték. Az itt kapott súlyos sérülésekbe hamarosan belehalt. Így a szülők halála után a családi birtok felét ő örökölte. Tornyosultak a felhők a feje felett. A föld után kivetett különböző adók, büntetések, a folyamatos zaklatások (házkutatás, rekvirálás) teljesen ellehetetlenítették a családot, anyagi és morális szempontból egyaránt. Egy volt tanítványának jóindulatú tanácsára 1952-ben felajánlotta földjét az államnak. Így megmenekült a család a deportálástól.
1949 szeptemberében – mint osztályidegent – kihelyezték a községtől 5 km-re lévő Szionda-pusztai iskolához. (román tatártól 1 km-re)
Két évig naponta kerékpárral járt ki tanítani. 1951 nyarán családjával együtt kiköltözött az iskolában lévő szolgálati lakásba, ahol elég mostoha körülmények voltak. Se víz, se villany (ivóvizet a másfél kilométerre lévő ártézi kútból kellett hozni).
A lakás szinte fűthetetlen (4 méteres belmagasságú, nagy szobák, rossz nyílászárók). A tanterem is hatalmas méretű és befűthetetlen. Télen a gyerekek gyakran kabátban ültek, a padokat a kályha közelébe húzva.
Négy évig egyedül tanította az 1-8. osztályos összevont tanulócsoportot. Ez nagy kihívást jelentett számára. Sok felkészülést, pontos időbeosztást igényelt. Mint tapasztalt, széles látókörű és nagy műveltségű ember, ezt a feladatot is eredményesen oldotta meg, és a történtek nem bizonytalanították el az emberekbe vetett hitében.
Ebbe a tanyai iskolába három volt uradalmi birtok alkalmazottainak (béresek, cselédek) gyermekei jártak Veres-pusztáról, Rátóth-pusztáról és a Lakatos-birtokról. Körülbelül 5-6 km-es körzetből és a közte lévő tanyákról. Jöttek a gyerekek úttalan utakon, ősszel a fekete föld sártengerét dagasztva, télen a térdig érő hóban. Nem kis megpróbáltatások árán jutottak el az iskolába, hogy a tudás apró morzsáit felszedegessék.
Egyik alkalommal megmérték egy kis elsős egyik sáros csizmáját, 7 kg volt. (A két sáros csizma csaknem nehezebb volt, mint a gyermek.)
A hideg pusztai teleken gyakran átfagyva érkeztek meg. A tanító bácsi felesége, aki mindig nagy szeretettel és gondoskodással vette körül ezeket a gyermekeket, naponta meleg teával, zsíros kenyérrel várta őket.
1953-ban a központi iskolaigazgató – a magas létszám miatt – két tanulócsoportra bontotta az osztályt. Az egyik csoportba az 1-4. osztály, a másikba az 5-8. osztály tanulói kerültek. A felső tagozatos csoport tanítására a községből járt ki egy nevelő naponta gyalog vagy kerékpárral. Tizenhárom év alatt hárman váltották egymást

(Vándor Margit, Szabó Sándor és Szaniszló Aranka). Néhány év múlva a tantermet kettéválasztották a szülők segítségével. Addig váltott műszakban folyt a tanítás.
A tanyai emberek, akik elég zárkózottak, hamar megismerték, megszerették és bizalmukba fogadták a tanítójukat. Hozzá fordultak ügyes-bajos dolgaikkal, és ő ahol tudott segített: jó szóval, tanáccsal, anyagiakkal, mikor mire volt szükség. Ezek a családok gyermekeiket már kiskoruktól bevonták a ház körüli munkákba: állatok etetése, legeltetése, kapálás, szénagyűjtés stb. A tanulásra nem, vagy csak nagyon kevés idejük jutott. Ezt tudta a tanító, és arra törekedett, hogy a gyerekek az iskolában mindent megtanuljanak, és házi feladatuk már ne legyen. Erre lehetőséget nyújtottak az önálló foglalkozások, de sokat segítettek a nagyobb és jobb tanulók a kisebbeknek.
Az osztályok létszáma változó volt. Egy alkalommal a tanfelügyelő látogatást tett az iskolában. Akkor az első osztályban csak egy gyermek volt, így a közvetlen foglalkozáson a tanító bácsi csak őt kérdezte. A gyermek ezt megunta és azt mondta: Tanító bácsi „noszogasson” már mást is, ne csak engem.
Jó kapcsolata volt a szülőkkel. Ismerte minden tanítvány családi hátterét, életkörülményeit. A szülők, akik maguk nem sok osztályt végeztek – a tanító bácsi hatására –, rendszeresen küldték gyermekeiket iskolába. Kevés hiányzás volt.
1956 őszén a forradalom szele eljutott a Viharsarokba is. Az értelmiség nagy része csatlakozott a helyi megmozduláshoz. Jött a hír, hogy Zsilka tanító bácsit – távollétében – beválasztották a Forradalmi Tanácsba. A forradalom leverése után – annak ellenére, hogy senkinek nem ártott – többször előállították. Az ÁVH–sok elvitték Békéscsabára, ahol vallatták.
Súlyos pénzbírságot szabtak ki rá. Ő szerencsére ennyivel „megúszta”, nem úgy, mint néhány kollégája, akik hosszú éveket töltöttek börtönben, mások a megtorlás elől disszidáltak.
A Szionda-pusztai iskolában 16 évig tanított. Innen ment nyugdíjba 40 éves pedagógiai szolgálat után. Ekkor az iskolát is megszüntették. Rövidesen lebontották az épületet. Néhány év múlva arra jártunk, és az iskola helyén búzatábla lengedezett. Semmi nem emlékeztetett arra, hogy itt valaha gyermekzsivajtól hangos élet volt.

A pedagógus pályán eltöltött 40 évből 38-at szülőfaluja szolgálatában végzett. Sok kiváló, rendes, munkás ember került ki a keze alól. Még ma is szeretettel, tisztelettel emlékeznek rá, akik ismerték, akiket tanított, vagy csak hallottak róla. Egyenes jellemű, igazságos, mélyen vallásos, igazi néptanító volt, aki a legszorongatottabb időkben is minden vasárnap elment a templomba, igaz hogy csak úgy, mint Nikodémus, titokban. Meggyőződését soha nem adta fel.

1960/61-es tanévben 1-8. osztályosaival

Foglalkozását hivatásának tekintette. Nemcsak oktatott, tanított, hanem nevelt is: hazaszeretetre, szülőtiszteletre, kitartásra, állhatatosságra. Tudományos munkásságot nem folytatott, ő „csak” tanított és nevelt, de azt lelkiismerettel, becsülettel, emberszeretettel. Kitüntetést, elismerést magasabb fórumoktól nem kapott, de azt hiszem, hogy ez neki nem is hiányzott.
Nyugdíjazása után 1966-ban családi okok miatt Miskolcra költözött családjával együtt. Barátságos, közvetlen természete itt is megmaradt. Egy fél éven belül az egész Martin-telepet ismerte. Mindenkihez volt egy jó szava, egy barátságos mosolya. Baráti kapcsolatba került a telep iskolaigazgatójával. Bejáratos volt az iskolába, a nevelők megszerették. Minden iskolai rendezvényen, kiránduláson meghívott vendégként részt vett. Tehát itt is megtalálta helyét. Battonyai tanítványai, ismerősei közül többen felkeresték itt Miskolcon is. Mindig érdeklődött elhagyott faluja iránt.
Hogy volt-e honvágya? – nem tudom. Soha nem beszélt róla. Gondolatai biztosan sokat jártak szülőfalujában, ahol ősei is nyugszanak.

Kiegyensúlyozott, nyugodt, boldog nyugdíjas évei voltak. Felesége mindig mellette volt, és 55 éven keresztül biztos családi hátteret nyújtott neki és az egész családnak. Sok öröme telt unokáiban, Anikóban, aki gyógyszerész lett, Évikében, aki követte nagyapja hivatását és tanító lett. 1982 tavaszán elment szeretett felesége, és ő néhány hónap múlva követte őt.

Életútját, munkásságának méltatását családi és személyes emlékek alapján összeállította:

NAGYNÉ ZSILKA ILDIKÓ
DARÓCZI ANDRÁS

„…roszsz nevelés az, a’ mely nem tanít,
és roszsz tanítás az, a’ melly nem nevel,
pedig óh fájdalom, mely sokszor nem nevel!”

(Idézet Zákány József székfogalaló beszédéből)

EMLÉKEZZÜNK RÉGIEKRŐL

Ungvári János:

Zákány József élete és pedagógiai munkássága

Tisztelgő főhajtással emlékezünk Zákány Józsefre, egy majd' feledésbe merült magyar pedagógusra, születésének 225. évfordulóján. Minden emlékezés szerepe, hogy hidat verjen múlt és jelen között, hogy ezen a képzeletbeli hídon átemeljük a régi idők maradandó értékeit, s hogy megbecsüléssel méltassuk azok emlékezetét, akik életüket a magyar nevelés szolgálatába állították. Ekkora időtávolságból elmondhatjuk, hogy Zákány József egyike azoknak a kiválóságoknak, akik a XIX. század első felében, történelmünk reformkorszakának idején a magyar neveléstudományban, de a pedagógia gyakorlatában is példaként felmutatható értékeket hoztak létre.

Korunkban valóságos igény, hogy a magyar neveléstudomány korábbi műhelyeit a megemlékezés, a forrásfeltárás és a történeti elemzés eszközeivel mutassuk be.

DEBRECENI REF. KOLLÉGIUM EGYKORI LÁTKÉPE

Alkotó pedagógiai műhelynek tekinthetjük a debreceni Református Kollégiumot a 19. század első felében. Ekkor olyan kiválóságok voltak itt a pedagógia úttörői, mint Budai Ézsaiás, Péczely József, Kerekes Ferenc és nem utolsósorban Zákány József, a Kollégium első pedagógia tanszékének vezetője. Őket egy korszerűbb oktatás szálláskészítőinek tekinthetjük, munkásságuk mai mértékkel is történelmi jelentőségű.

A múltfeltáró igény általánosan és mindenre kiterjedően, így a pedagógiai vonatkozásában is társadalmi és szakmai szükséglet.

Áttekintéssel, igényes kutatással a lehető mértékig világossá kell tennünk e szaktudományos területnek, a pedagógiának a folytonosságát és megszakítottságát mutató jegyeit. És pedig azért, hogy láthatóvá váljon azoknak a személyeknek a szerepe, akik bármely korszakban hozzájárultak a neveléstudomány műveléséhez, a kutatói és a gyakorlati szakemberek képzéséhez.

A magyar neveléstudomány műhelyei közül a debreceni eddig kevésbé kutatott területnek számít, jóllehet közoktatásügyünknek vannak olyan fordulatokkal együtt járó évei, amikor a debreceni Kollégiumban kimunkált pedagógiai gondolkodás az ország egészére nézve is nagy jelentőségű volt. A tudományos pedagógia művelése Debrecenben alapvetően a Református Kollégiumban és az ennek jogfolytonos utódaként létesült debreceni egyetem intézményében folyt a 16. századtól kezdődően. Meggyőződésünk szerint – amit a hazai neveléstörténeti szakirodalom szóhasználata alátámaszt – a debreceni kollégium esetében is indokolt tudományos pedagógiai műhelyről beszélni. Ennek a „műhelynek" az eszmetörténeti folytonossága ugyan korántsem töretlen, de egyértelmű, hogy Debrecen régiójában, sőt ennél jóval tágabb értelemben vett kör számára is tudományos központot valósított meg a Református Kollégium. E műhely alakjainak, tevékenységének és hatásainak számos részlete feldolgozásra került, publikációk jelentek meg a református kollégium és a neveléstudomány debreceni művelőinek nézeteiről, munkásságáról.

Nem indult viszont a múlt század '80-as éveinek elejéig olyan átfogó, szisztematikus kutatás, amely

az ismert és a még fel nem tárt dokumentumok, illetve összefüggések egészére kiterjedt volna, amely a „műhely tagjainak" tevékenységi folyamatát, annak eredményeit és kisugárzását egyidejűleg vizsgálni kívánta volna. A kutatás nem hatolt le a gyökerekig, s figyelmen kívül hagyott olyan kiválóságokat, mint pl. Zákány József, az első magyar neveléstudományi rendszer megalkotóját. Ezért is indokolt, hogy egy visszaemlékezés keretében villantsuk fel a nagyhírű kollégium egyik kiválóságának életét és munkásságát. Talán ez is adhat egy impulzust a még átfogóbb és alaposabb kutatáshoz.

Úgy gondolom, hogy az egymásra épülő, egymást kiegészítő feltáró és elemző munkálatok eredményeként remélhetjük, hogy átfogó és egyben részletgazdag képet kapunk a debreceni műhely vezéralakjainak eszmerendszeréről, a „neveléstudományi iskola" folytonosságának és megszakítottságának tényezőiről; hogy feltárul a tanítványi kör kapcsolati hálójának vázlata is.

MAGYAR

ÁBÉCZE

HANGOZTATÓ MÓD SZERINT.

ZAKÁNY JÓZSEF,

DEBRECZENBEN

NAPHATÓ TELEGDI K. LAJOS

A mostani emlékezésünk lokális jellegű ugyan, azonban mégis kapcsolódik a térségünkben folyó történeti, eszmetörténeti kutatási trendekhez, amelyek az egykori kiváló debreceni pedagógiai professzorok – jelen esetben Zákány József – munkásságát tárják fel és teszik szélesebb körben ismertté.

Mielőtt bemutatnánk Zákány József életútját és munkásságát, és nevelési eszmerendszerének gyökereit tennénk ismertté, kíséreljünk meg képet alkotni magáról az emberről, a pedagógusról, illetve tekintsük át azokat a körülményeket, melyek között élt és tanított!

Az ő tudományos pedagógiai tevékenységének kora a 19. század első fele, benne a reformkor, helye pedig a debreceni Református Kollégium.

A kollégium működésének legfontosabb jellemzője az autonómia, amely lehetővé tette olyan tradíciók meggyökeredzését, melyek a központi irányítás alatt álló (katolikus) iskolákban nem, vagy csak kisebb mértékben bontakozhattak ki. Nagy mesterek, iskolaszervezők szellemi öröksége származott át itt nemzedékről nemzedékre. Évszázadok során a gyakorlatban bevált, leszűrődött didaktikai hagyományok, módszerek biztosították az oktatás hatékonyságát. De az autonómia egyben belső elszigeteltséget is jelentett, s ennek mintegy ellensúlyozásaként küldték tanulmányútra jó hírű külföldi egyetemekre a kollégium diákjait. Így tehát a hagyományőrzés és az útkeresés, a nyitottság kettőssége jellemezte a kollégium szellemi arculatát.

1588-tól kezdve egyre gyakrabban találjuk meg Debrecen és környéke szülötteinek nevét a külhoni egyetemek, különösen Wittenberg hallgatóinak lajstromában. A külföldön tanuló diákok hazatérve meggyőződéssel hirdették a külföldön megismert szellemi gondolatokat. Az egyik szellemi áramlat a filantropista (emberbaráti) eszmék hordozója, s ennek hatása fedezhető fel – más, pl. pietista gondolatiság mellett – Zákány pedagógiai nézeteiben.

1804-ben új korszak kezdődik a debreceni kollégium történetében. Egy olyan új fejlődési szakasz, amely az oktatás tartalmában, a nevelés szellemében, a tudományos gondolkodásban és a diákifjúság érdeklődésében egyaránt nagy átalakulást eredményez. Ez az időszak az 1804. évi tanügyi bizottság álmosdi gyűlésével kezdődik, és a magyar szabadságharc bukásával, 1849-ben fejeződik be. Ebben a korszakban az álmosdi egyháztanügyi gyűlés új tartalmi és strukturális fejlődést nyit a Kollégium életében; a szabadságharc bukása pedig, melyben a kollégiumi ifjúság egy önkéntes nemzetőrségi zászlóaljjal vett részt, zárja ezt időszakot. Ekkor jelentkezik a felvilágosodás kései hatása, ebben a korszakban bontakoznak ki a nemzeti szellemű törekvések, és ennek az időszaknak a végén a forradalom szelleme hatja át a kollégiumi életet. Ezt a fejlődéstörténeti folyamatot három periódusban mutathatjuk be röviden:

Az első: a 19. század első évtizedei már a nemzeti iskolakultúra szellemiségét sugallják az előző korszakhoz viszonyítva. Az oktatás tartalmában és a nevelés szellemében nagyobb teret enged a HUMANISZTUKUS MŰVELTSÉG-nek. E korszak kiemelkedő professzorai Budai Ézsaiás, Kerekes Ferenc.

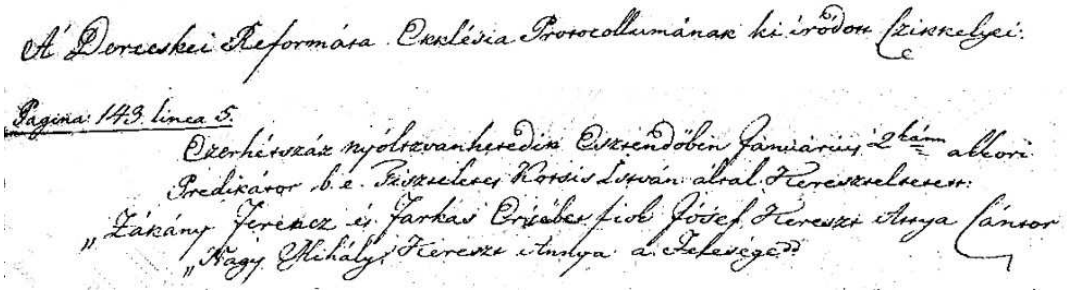
A második korszak: A NEMZETI REFORMOK IDŐSZAKA. A debreceni kollégium történetében 1833-tól új fejlődési szakasz veszi kezdetét. Ebben az időszakban tér át ugyanis a Kollégium a középiskolai és a felső iskolai tagozaton a magyar nyelvű oktatásra. Széchenyi reformgondolatai, Kossuth iparoktatási koncepciója és a diákifjúság szervezkedése tükrözik e kor haladó törekvéseit. Ennek a szakasznak kiemelkedő professzorai Zákány József és Péczely József.

A harmadik korszak: A FORRADALOM ÉS A SZABADSÁGHARC IDEJE (1848–1849) Az 1848-as átalakulás Debrecenben főleg a diákság körében vált ki erőteljesebb mozgalmat, *„a márciusi első hírekre megmozdult tömeglelkesedést elsősorban a kollégium tanulóifjúsága vette át és irányította*" A szabadelvűség szellemének, a polgári haladás gondolatának nemcsak a diákifjúság, hanem a professzori kar keretében is voltak hívei. Péczely, Kerekes a reformkorban, majd Lugossy József, Szűcs István és Zákány József 1848–49-ben a forradalmi szellemű diákifjúságot együttérzéssel, rokonszenvvel bátorítják.
E körülmények rövid bemutatása után vázoljuk Zákány József életútját és pedagógiai hitvallásának elveit.

Zákány József életútja Derecskéről indult, itt született 1785-ben.[1] Apja, Zákány Ferencz, anyja, Farkas Erzsébet. Itt kezdte meg iskolai tanulását, hiszen ebben az időben Derecskén a kollégiumnak erős és jó hírű partikulája működött, igen széles vonzáskörzettel. A történelmi Magyarország távoli városaiból is jöttek ide tanulni vágyó fiatalok. Néhány várost említve pl. munkácsi, zilahi, vértesi, fogarasi, kötegyáni, győri fiatalok tanultak itt, egy részük családostól költözött Derecskére. Ennek magyarázatát abban találhatjuk, hogy miután Várad török kézre került, iskolahálózata meggyengült, ugyanakkor ennek arányában erősödött a debreceni kollégium vonzása. Thury Etele *Iskolatörténeti adattára* szerint nemcsak grammatikai, történelmi-földrajzi, vallási, hanem retorikai és logikai osztályok is működtek itt. A fiókiskola az anyaiskolához három szálon kapcsolódott: tanerőit az anyaiskolától kapta; tananyagának, módszereinek meg kellett egyeznie az anyaiskoláéval; tanulói az anyaiskolában folytatták és fejezhették be tanulmányaikat.

Derecskéről is a tehetséges tanulók mielőbb a debreceni kollégiumba kerültek, és ott tettek eleget a legfelső iskolafok, az akadémia követelményeinek. Az említett adattárban számos derecskei születésű diák tanult a kollégiumban. Néhány családi nevet említve pl. Lénárt, Tüdős, Kollát, Szaniszló, Csató. Külön is említhető Csécsi János, aki előbb praeceptorként (diáktanítóként), majd rektorként működött Derecskén, 1790-től. És természetesen Zákány József, aki 1807-ben zárta akadémiai tanulmányát, s utána 2 évig alsó osztályokat tanított a kollégiumban.

[1] Átnézve a derecskei református egyház keresztelési anyakönyvét, Zákány Ferenc József nevű fia keresztelésének időpontja 1787. január 2. Tehát nagy valószínűséggel 1786-ban született, s ezt erősíti meg a Zákány-család 1822-es nemesi igazolási irata is. (Ennek kivonata Karacs Zsigmond birtokában található)

A' Derecskei Reformata Ecclésia Protocollumának ki írodon Czikkelyei:

Pagina: 143. linea 5.

Özvegy Farkas Erzsébet fiok József Keresztatya Sánor

Ez után Zákány József a kisújszállási gimnázium rektoraként működött. Nem sokáig, néhány évig a Rhédei-család magánnevelője, majd a nagyváradi gimnázium rektora lett. Innen hívták meg a debreceni Kollégiumba, ahol az alsós osztályok felügyelője lett.

Zákány Józsefet 1825-ben kinevezik a Kollégium első pedagógiai tanszéke vezetőjének. (Székfoglaló beszédét e kötet mellékletében közöljük, az eredeti kiadás szerint.) Ezt a tisztséget 1852-ig tölti be, ekkor visszavonult biharvajdai birtokára, ahol 1857. szeptember 10-én hunyt el.

Egyik pálya- és kortársa megemlékezésének befejező sorait idézem:
„Az 1848/49-ik évi események megingatván idegrendszerét, s elköltözött hivataltársai utáni bánattól is meghatva, betegeskedése miatt 1852-ik évben tanszékéről lelépve, tört szívvel, zúzott kedéllyel vajdai magányába vonult, s ottan 1857. september 10-én fizeté le adóját a halandóságnak."

Zákány József szerepe a tanítóképzés megalapozásában igen jelentősnek minősíthető. Ez a kérdés egyre sürgetőbbé vált a kollégiumban. Az útkeresés, az intézményes forma kimunkálása az 1790-es évek elején vált dinamikussá.
Mindaddig az volt a superintendentia (egyház-felügyelőség) véleménye, hogy a rektornak vagy praeceptornak kiküldött ifjú saját tapasztalataiból, a gyakorlat révén szerezze meg a tanításhoz szükséges tapasztalatokat. Ez az elképzelés a maga idejében megalapozottnak tűnt, hiszen „a lelkésznek készülő tanulók felsőbb osztályos korukban már tanították a kisebb elemista gyerekeket".
1792-től kezdődően indult meg a kollégiumban az elméleti és gyakorlati pedagógiai oktatás, a hallgatóknak szigorú vizsgákon kellett számot adniuk felkészültségükről. Így az *„illendőség tudománya"* bekerült a bölcsészet tárgyai közé.

Zákány József (akkor még inspector classium) 1818-tól kezdve rendszeresen látogatta az elemi iskolai tanítók óráit, tapasztalatait megosztotta hallgatóival, és „a tanszékről hirdetett elveket gyakorlati tanítások révén közvetlenül be is mutatja".

A második álmosdi tanügyi bizottság javaslata alapján hamarosan a pedagógia tanszék létesítésének kérdése is a napirendre került. Pedagógiatanári állást már 1823-ban szerveztek. (Most nem részletezett okok miatt nem töltötték be.)
A neveléstani tanszék ténylegesen 1825-ben nyílt meg, s ennek első professzora Zákány József lett. Mielőtt elfoglalta a tanszéki állást, külföldi tanulmányútra ment, ahol a legfrissebb pedagógiai gondolatokkal, áramlatokkal ismerkedett meg (a már említett pietizmussal és filantropizmussal).

1825. november 13-án nyílt meg Debrecenben a nevelés első *„tanító széke"*, a pedagógiai tudományok önálló katedrája. A tanszék első professzora beiktatása alkalmával, a szokásoknak megfelelően, beköszöntő beszédében fejtette ki nézeteit arról, hogy *„milyennek kell a nevelésnek lenni, mire kell annak törekedni?"* A székfoglaló, amelynek címe: *Rövid beszéd, melyet a nevelés tanítószéke legelső megnyitása alkalmatosságával hivatalába való béállításakor tartott Zákány Jó'sef,* hatalmas sikert váltott ki a hallgatóság körében. A székfoglaló beszéd még abban az évben nyomtatásban is napvilágot látott. A műfaj sajátosságainak megfelelően mintegy dióhéjba sűrítve tartalmazza mindazokat az elképzeléseket, eszméket, amelyeket az *„illendőség tudományának"* első debreceni professzora magáénak vallott.

A tanszék létrehozásával az addigi szokások nem változtak. A rektorságra készülő diákok kötelező tárgyai között megtaláljuk a vallás- és mennyiségtant, geometriát, mechanikát, rajzot, építéstant, természetrajzot, szépírást, földrajzot, történelmet, fizikát, éneket és magát a neveléstudományt.
Továbbra is érvényben maradt az évszázados elv: *„A tanítóság a lelkészség előiskolája."* Különösen szigorúan büntették azokat a növendékeket, akik vidéki tanítóskodást vállaltak tanulmányi idejük alatt, és nem tértek vissza idejében az intézetbe: a vétkes soha többé nem lehetett a kollégium diákja, következésképp lelkipásztor sem.

Idézzük Zákány József emberi vonásait, ahogyan őt kortársai látták.
A neveléstan első debreceni professzorának őszinte emberségét, megnyerő egyéniségét híven tükrözik a következő korabeli feljegyzések: *„Zákány tisztes őszhaja, víg kedélye, ildomos alkalmazkodása, emberséges bánásmódja jótékonyan hatott környezetére. Úgy véljük, miként nem is találkozott ember, ki Zákány Józsefben megbotránkozásra okot találhatott volna."* Másutt a következőket olvashatjuk róla: *„Tudományos működésben lelkiismeretes buzgóság, az ifjúság iránt atyai bánásmód jellemzi."*
Mindezek a pozitív emberi értékek önmagukban kevésnek bizonyulhattak volna e jelentős tisztség betöltésére. Zákány József azonban tudományos szakterületén is vitathatatlan tekintélynek számított. Az ember után íme a szakember: *„Az egyházkerület a tanszékre jobb választást nem tehetett volna. Ő az alsóbb iskolák tanfelügyelője is lévén, teendőit közbecsülésben kívánt sikerrel végezte. Az alsóbb iskolák részére abc-t, szent biblia ismertetését, kis gyermekek észvallását s több kézi- és tankönyveket készített. Ha ezek által is méltóvá tette saját magát Zákány a dicséretre, kétszeresen érdemli ő szeretetünket az ízletes zene- és ének-művészetnek a főiskolában meghonosítása által."*

A pedagógus Zákány József felfogását leginkább székfoglalójából ismerhetjük meg. Tanulmányozva beszédét egy rokonszenves, fáradhatatlanul aktív pedagógus portréja rajzolódik ki előttünk. Zákány József pedagógiai koncepciója a 19. század első harmada szellemi áramlatainak korszerű szintézise, melyet helyenként előremutató egyéni elképzelései tesznek színesebbé.

Beköszöntő beszédét felfoghatjuk úgy is, mint kísérletet egy összefüggő neveléstani rendszer megteremtésére, vagy mások szerint: leírására.
A székfoglaló beszéd két fő egységre tagolható: az elsőben általános neveléselméleti kérdéseket tárgyal („Milyennek kell a nevelésnek lenni, mire kell annak törekedni?"), a másodikban didaktikai vonatkozású témák kerülnek előtérbe. Idézzük néhány gondolatát a neveléssel kapcsolatban:
„Alig van és talán nincsen is természetesebb indulat és hajlandóság az emberben, mint a nevelésre való hajlandóság"– hirdeti Zákány, s ez a gondolat pedagógiai optimizmusának ékes bizonyítéka. Szerinte nevelésre mindenképp szükség van, hiszen a test e nélkül nem erősödhetne, s a szellemi és lelki tehetségek sem bontakozhatnának ki ápolás nélkül. Ő a következőképp indokolja a nevelés el nem hanyagolható voltát: *„Gyakorlás, mívelés nélkül a testi erők ellankadnak, az elme meghomályosodik, az érző erő eltompul, az akarat tunya leszen."*
Pedagógiai célkoncepciója: *„Az emberi természet nemesítése."* (Ez Kant hatása: „Az emberi nem tökéletesedésének titka: az ő nevelésében áll.")
A célkitűzés megvalósítása érdekében vizsgálat tárgyává teszi az embert, mint egységes egészet, és testi, valamint lelki „valóságot" tételez fel benne. A fizikum fejlesztésével a székfoglaló keretei között nem foglalkozik behatóan, a lélek és a szellem művelésének kérdéseit azonban részletesen kifejtve találjuk meg művében. Az ember különböző „tehetségeit" a következő csoportosításban tárgyalja:
értelem, ítélőerő, okoskodó tehetség, emlékezőtehetség, képzelőerő, szívbéli érzés, szépségérzés, erkölcsi érzés, vallásos érzés.
Ha megvizsgáljuk ezt a rendszert, három korabeli pedagógiai-lélektani irányzat hatását fedezhetjük fel benne. Zákány elméletének egyik „szellemi gyökere" a Christian Wolff-féle képességlélektan. A másik Kant szellemi öröksége, és a harmadik August Herman Niemayer neveléstana volt.
Ha az imént felsorolt képességeket hármas kategóriarendszerbe csoportosítjuk, előtűnnek három nevelési terület körvonalai: megismerés (értelem), érzelem, akarat. A negyedik fő nevelési szféra, a testi nevelés fontosságára Zákány József a későbbi előadásaiban hívja fel a figyelmet.

Zákányt a nevelés és az oktatás viszonyának kérdése is foglalkoztatja, e két kategóriát a tágabb értelemben vett nevelés alkotóelemeként definiálja.
A nevelés fogalmába a következő tényezőket sorolja: a lelki tehetségek kifejlesztése, erkölcs, vallásosság, a helyes magaviselet kialakítása élő példa segítségével.

Az oktatás feladata pedig az „értelmi megvilágítás” a növendék ismereteinek gyarapítása és a tanultak gyakorlati alkalmazása révén. A nevelés és oktatás szoros egymásrautaltságát vallja: **„Magában pedig egyik sem elég, a héjjatlan formálásra; rossz nevelés az, amely nem tanít, és rossz tanítás az, amely nem nevel, pedig óh fájdalom, mely sokszor nem nevel!”** (Bizony, ennek mai időszerűsége kétségbe nem vonható.)
Ezzel a felfogásával épp úgy meghaladta a korabeli pedagógiai praxis színvonalát, mint a következő gondolatával: *„Nem nevelő és tanító az, aki addig hozzá se fog a neveléshez és tanításhoz, míg jobb és bal keze felől kínzó eszközöket nem állít és minekelőtte bűn volna, szentenciát pronunciál.”* (Ennek késői nem általános létezése gyermekkori tapasztalatom.)
A mai napig sem vesztett időszerűségéből a szülők és az iskolai tanítók szoros együttműködését célzó javaslata, hiszen ezek *„együtt tesznek egy nevelői testületet (corpust)”*. (Ma: a nevelő hatások integrálása.).
Az oktatás alapelvei között is számos modern elképzelésével találkozhatunk. Ilyen például a gyermekek fejlettségének figyelembevétele: *„Az esméret tárgyai, az előadás módja, a nevendék korához, lelki s testi kifejlődéséhez, személyességéhez grádicsos menettel légyenek mérve.”* Hasonlóan korszerű a tanuló tevékenykedtetéséről vallott felfogása, hiszen a tanulói aktivitás elősegíti az ismeretelsajátítást. Ez Zákány József felismerése, az ő szavaival: „…**Nem mindent előtte mond el a tanító, hanem alkalmatos kérdések, a dolog ürgetése, forgatása által magával találtatja ki a keresett igazat, jót és szépet.”**

Zákány József jelentős tankönyvírói munkásságot fejtett ki. A 19. század kezdetén a francia felvilágosodás hatására megkezdődött a küzdelem a magyar nyelvnek az oktatásba való behozataláért. Ezt megelőzően a tanárok és diákok latinul tanítanak, ill. tanulnak. Debrecenben teszik meg az első lépéseket a magyar nyelvű tanítás bevezetése érdekében. Ez azonban nem volt könnyű feladat, mert maradi szemléletekkel kellett megküzdeni. Még a nagy tekintélyű Sinai professzor is így vélekedett: „via ad barbariem”. Ezek a küzdelmes évek azonban termékenyítőek voltak a debreceni tanítás és tudomány számára. A professzorok igyekeznek tantárgyaik anyagát magyar nyelven megírt tankönyvben kiadni. Teljes diadalt jelentett az egyházkerület 1833-ban hozott határozata, amely kimondja, hogy – a hazai törvényeket kivéve – minden tudományt magyar nyelven „taníttassanak”.

KIS GYERMEKEK
ÉSZVALLÁSA.
TANITÓK HASZNÁLATÁRA
Zákány József.

A magyar nyelvű oktatás bevezetéséhez hozzájárult Zákány nemzeti nyelvű tanítása is. Több előadását diákjai magyar nyelven lejegyezték. Termékeny tankönyvíró: ír ábécét, vallástant, énekhangzatos könyvet, francia grammatikát. Néhányat felsorolva: *ABC.* Debreczen, 1825; *Szent biblia* ismertetése, ref. fiú- és leányiskolák számára. Debreczen, több kiadásban; *Frantzia grammatika* gyakorlatokkal és olvasókönyvvel együtt. Debreczen, 1828; *Magyar Ábécze* hangoztató mód szerint. Debreczen, több kiadásban; *Énekhangzatos* könyv... Debreczen, 1846. A gyermekek gondolkodásának fejlesztése érdekében a tanítók számára *„Kis gyermekek észvallása”* címmel segédkönyvet adott ki. A későbbiek során írt egy neveléstankönyvet is. Ez a mű, sajnos, elveszett. Fennmaradt azonban három iskolai jegyzete, melyek alapján rekonstruálhatjuk a szerző pedagógiai rendszerének vázát. Eszerint a neveléstudomány fő alkotóelemeit a következő módon állítja rendszerbe: neveléstan (pedagogica), a tanítás tudománya (didactica), az oskolák tudománya, a pedagogica históriája.
Zákány fennmaradt írásai nem csupán pedagógiatörténeti kuriózumok, hanem érdekes és értékes tanulmányok a ma pedagógusa számára is.

Zákány József nemcsak hirdette, hogy a pedagógusi pályán fontos a sokoldalúság, hanem maga is jó példát mutatott e téren a leendő nevelőtársainak. Nem szűkült be érdeklődése a neveléstudományi tárgyakra, hanem e mellett foglalkozott a francia nyelv tanításával is. A francia nyelv ta-

nítását tankönyvével is segítette, amely 1828-ban jelent meg Debrecenben.

Nemcsak kiválóan hegedült, de fellendítette az előző évszázadban Maróthi György által alapított Kántus életét is. A kortárs Szűcs István írta róla: „Az összes ifjúságnál szerfelett kedvet ébresztett a zene és ének tanulására…" Megszervezte a kollégium „musica collégium"-át, vagyis a zenekart. Zákány kezdeményezésére állandó énektermet létesítettek a kollégiumban. Az ő érdeme volt az „Éneklő Ifjak Cassájának" megalapítása, valamint az Énekkar Szabályainak megalkotása is.
Az énekkar tevékenységét és az ének tanítását nagyban segítette az 1846-ban Szotyori Nagy Károllyal közösen megjelentetett „Énekhangzatos könyv".

Zákány József emlékét halála után nemcsak népszerű szak- és tankönyvei, de alapítványa is fenntartotta. Alapítványát a kollégiumi ének- és zenekultúra ápolása érdekében tette.

A debreceni református kollégium a tanítóküldési funkcióját a reformkor kezdetén már több mint két és fél évszázada gyakorolta. Mindig törekedtek a kibocsátott tanítók megfelelő felkészítésére.
1825 és 1848 között az állami intézkedések hatására még inkább igyekeztek igényesebben előkészíteni a kisiskolákba kikerülő neveltjeiket.
1825-től a pedagógiai tanszék megszervezésével lehetővé vált a pedagógiai tárgyak körének kiszélesítése, elsősorban módszertani vonatkozásban, és növelték a tanítói pályára előkészítő órák számát.
Zákány Józsefnek, a pedagógia professzorának igényessége minőségi változást is eredményezett a képzésben. Székfoglalója, neveléstudományi és szakmódszertani előadásai, könyvei alapján elmondhatjuk, hogy európai látókörű, gyakorlatias, ízig-vérig nevelő egyéniség volt, aki tanítógenerációknak méltán lehetett példaképe. Számos vonatkozásban ma is az.
Gondolatainak egy része korát megelőzte, némelyik még ma is korszerűnek hat, mai iskoláink gyakorlatában is felfedezhető. Elég csak néhányra utalnunk: a nevelés és oktatás egysége; az iskola és család szoros kapcsolata; a személyiség ismerete; képességek fejlesztése; tevékenykedtetés stb.
A debreceni kollégiumban Zákány József munkásságát követően hasonló kvalitású pedagógiai tárgyú mű hosszú ideig nem keletkezett.

Zákány József pedagógiai elvei azonban csak szűk keretek között terjedhettek el, így nem tölthetett be közvetítő szerepet a külföldi pedagógiai áramlatok és a hazai neveléstudomány között. Mindez azonban mit sem változtat munkásságának a maga nemében úttörő jelentőségén, amely ennek alapján – úgy érezzük – méltán tarthat igényt a mai kor figyelmére is.
Zákány Józsefet a pedagógia nagyjai sorában úgy tarthatjuk számon, mint az első magyar nyelvű neveléstudományi rendszer megteremtőjét, aki maradandó érdemeket szerzett a tanítóképzés megalapozásában. Tankönyveivel, pedagógiai gyakorlatával, előadásaival a magyar neveléstudomány hazai úttörője volt.

Irodalom:
Barcsa János: A debreceni Kollégium és partikulái. Debrecen, 1905
A Debreceni Református Kollégium története (Elektronikus Könyvtár)
A derecskei ref. egyház keresztelési protokolluma
Balogh Ferenc: A debreceni kollégium története, Debrecen, 1904.
Pukánszky Béla: Egy feledésbe merült magyar pedagógus, Pedagógiai Szemle, 1984
Szücs István: Debreczen város története. Debreczen, 1871.
Kiss Áron: A népiskolai tanítás története. Bpest, 1881.
Dóczi Imre: A debreczeni ref. gymnasium története. Debreczen, 1895.
TtREL I. 1. a. 13-18. kötet 1827-1848.
Bajkó Mátyás: Kollégiumi iskolakultúránk a felvilágosodás idején és a reformkorban. Bp, 1976.
Ref. Koll. Könyvtára. Kézirattár. R. 1827. Lugosi József lejegyzése.
Zákány József: Székfoglaló beszéd Debrecen, 1825
Debrecen egyházközség tanárkari jegyzőkönyv 1843
Iskolai törvények 1836: XLVI. sk.

Raffay Zoltánné:

100 éve született a „tanítók tanítója”, dr. Kiss Lajos

Neve „fogalommá” vált mindazok tudatában, akik Nyíregyházán, előbb a Magyar Királyi Tanítóképző Intézetben, később Nyíregyházi Állami Tanítóképző Intézetben jártak középiskolába, s szereztek tanítói oklevelet. Azok is szívesen emlékeznek rá, akiket érettségi után a Felsőfokú Tanítóképző Intézetben tanított Nyíregyházán és Debrecenben. Élete során mindig mindenütt elmondta életfilozófiáját: „a felnövekvő nemzedéknek teljesen tisztán kell látnia s tudnia a hazaszeretet, az anyanyelv, a magyarság és erkölcsiség fogalmakat. Ezen fogalmak megismeréséhez jól felkészült tanítókra, tanárokra van szükség, s elsősorban a tanítóknak van igen fontos feladatuk, mivel a család az óvoda után a gyerekek velük találkoznak úgy, hogy először komolyan tanulni is kell nekik.” Ezért tettek meg mindent kollégáival együtt, hogy a szabolcsi kis településeknek megfelelő felkészültségű lelkes tanítókat képezzen a nyíregyházi fiú Tanítóképző. Volt tanítványai, pályatársai mindig csak a legnagyobb elismeréssel szóltak, szólnak róla, halála után nyolc évvel is. Számtalan jó tanácsára, tanítási óráira, óraelemzéseire, jó kedélyű diákösszejövetelekre, találkozókra emlékeznek tanítványai – mostani nyugdíjas tanítók, tanárok, gyakorlóiskolai szakvezetők. Nehéz, de tartalmas életpályát járt be; a magyar tanítóképzés egyik országosan is elismert, jelentős pedagógus egyénisége, vitathatatlanul nagy hatású tanárember volt.

1910. április. 19-én született Sarkadon (egykor Bihar, ma Békés megye) paraszti családban, Kiss Imre és Mózes Zsófia házasságából. A négy testvér közül ő volt a legfogékonyabb a tanulásra. Nagy hatással volt rá édesapja kiemelkedő irodalmi és versismerete. Sarkadon végezte a református népiskola négy alsó osztályát, majd ugyanitt a négy polgárit. A polgáriban már érdeklődéssel figyelte a magyar irodalom nagyjait, s egyre jobban foglalkoztatta munkásságuk alaposabb megismerése. Érdeklődéssel figyelte a magyar ifjúság sorsának alakulását, már diákkorában előadást tartott „Az ifjúság és világháború” címmel.

1924. szeptember 1-jén került a nyíregyházi Magyar Királyi Tanítóképző Intézetbe. Képzős évei alatt továbbra is a magyar irodalom, majd a pszichológia és a neveléstudomány foglalkoztatták elsősorban. Az önképzőkör elnöke volt, s felsőbb éves korában sokat foglalkozott kisebb diákok tanulmányi előmenetelének segítésével. Irodalom iránti nagy szeretete igen sok Ady Endre- és Arany János-költemény megtanulására késztette. (90 éves korában is gyönyörűen idézett Arany J. Toldi című művéből, s nem feküdt le este, hogy ne olvasson belőle részleteket.) 1928-ban a tanítóképzői önképzőkörben Makkai Sándor „Magyar fa sorsa” c. könyve alapján előadást tartott Ady magyarságáról. Több dolgozatában foglalkozott a gyermeki lelkivilág megismerésének problémájával. Középiskolai tanulmányai és tanárai életre szóló élményeket, elhívatottságot mélyítettek el benne. Tanulmányait szorgalmas és céltudatos munka eredményeként színjelessel fejezte be, s szerzett 1929-ben elemi népiskolai tanítói oklevelet. Érdeklődése, tenni akarása további tanulásra ösztönözték, s beiratkozott a szegedi Állami Polgári-iskolai Tanárképzőbe: magyar nyelv és irodalom, történelem és kézimunka (szlöjd) szakra.

1929-től 1933-ig itt tanult, és kiváló tanárokkal ismerkedett meg: Imre Sándor, Sík Sándor, Bartók György, Dézsi Lajos, Mester Sándor, Várkonyi Hildebrand, akik egyre jobban késztették a tudományos diákköri munkák végzésére, s hogy ismereteit mind magasabb szintre emelje. Nagy hatással voltak gondolkodására s szakmai előmenetelére. A színjeles polgári iskolai tanári oklevelet úgy szerezte meg (1933), hogy egyidejűleg rendkívüli hallgatója volt a Ferenc József Tudományegyetemnek is, ahol magyar irodalom, magyar költészet, magyar dráma és színjátszás tárgyakból vizsgázott

kitűnően. 1933-tól rendkívüli hallgatója lett ez utóbbi intézmény Apponyi Kollégiumának. 1935-ben filozófia és pedagógiai szaktárgyak tanítására feljogosító tanítóképző-intézeti tanári oklevelet szerzett kitűnő minősítéssel. Mindig nagy tisztelettel és meleg szeretettel emlékezett vissza egykori tanáraira – akár csak képzős korában –, akik megerősítették a magyar irodalom iránti rajongásában, akiknek köszönhetően vált belőle a filozófiai és társadalmi erkölcs, a lélektan, a neveléstan, a családi nevelés jelentőségének lelkes, áldozatkész és tántoríthatatlan hirdetője. A szegedi évek és a termékeny kutatómunka elmélyítették haza- és népszeretetét, amely nála haláláig – rá különösen jellemző módon – a tanítói, a nevelői munka társadalmi megbecsültségének csökkenése és a népesség fogyása miatti szüntelen aggódásban nyilvánult meg. Hitt abban, hogy a népdalok, a népdaléneklés nemzetet és közösséget megtartó erő, amit gyakorolni kell. A paraszti gyökerek tápláló ereje – amely fáradhatatlan kertészkedéséhez és a szülőhelye iránti ragaszkodáshoz élete végéig energiát adott – és megszerzett történelmi tapasztalat olyan hivatástudatot, tartást és felelősségérzetet ébresztett benne, amely lelki erények erőt adtak neki pedagógiai munkája pontos, lelkiismeretes végzéséhez akkor is, amikor a hatalom részéről ezekért dorgálás járt, elismerés helyett.

Ezzel a magas szintű tudással felvértezve, Imre Sándor hatására kezdte el pályáját a kiskunfélegyházi Állami Tanítóképzőben, ahol az összes pedagógiai tárgyak „gazdája” volt. (Itt tanítványa volt Kelemen László, akinek később munkatársa lett a debreceni KLTE Pszichológia Tanszékén, nyugdíjas éveiben.) Kiskunfélegyházán 1937. január 1-ig dolgozott, majd a volt iskolájába Nyíregyházára került a Magyar Királyi Tanítóképző Intézetbe, először óradíjas helyettes és bentlakó tanárnak. 1939-ben nevezték ki, a pedagógiai tárgyak előadója lett, s a háborús évek ellenére munkásságának nagyon termékeny időszaka következett: 1939 novemberében „Péterfy Jenő világnézete” című értekezésével bölcsészdoktori címet szerzett. Dolgozatai jelentek meg a Magyar Tanítóképző, a Felsőoktatási Szemle, Magyar Pedagógia című folyóiratokban, írásai elsősorban pedagógiai, pedagógiapszichológiai, illetve pszichológiai témájúak.

Közben 1938-ban megnősült, feleségül vette Tatos Ilona tanítónőt, a nyírbátori református elemi iskola volt kántortanító-igazgatójának leányát. Házasságukból három gyerek született, akiket feleségével együtt példás odaadással, szerető gondoskodással, ugyanakkor hitüknek és értékrendjüknek megfelelően kellő szigorral is neveltek. Árpád fizikus, egyetemi tanár lett; Attila belgyógyász, hematológus egyetemi tanár; Anikó vegyész-doktor.

Dr. Kiss Lajos 1939-től 1946-ig Nyírbátorból járt be naponta tanítani Nyíregyházára. Közben másfél évig katonáskodott, de sikerült rögtön a háború befejeztével hazakerülnie, s folytatni a tanítást. IV. és V. éves hallgatóknak pedagógiai előadásokat tartott, látogatta a képesítő vizsga előtt állók tanításait. 1945 és 1951 között más intézményekben, óvónőképzőkben is óraadó tanár: Nyíregyházán, Nyírbátorban, Kisvárdán. 1947 elején részt vett a VKM gyakorlati lélektani képzésén. Ezt követően nagy erővel – már régebbi tervei szerint – megszervezte a városban az Állami Gyermeklélektani Állomást, s azt nagy odaadással működtette, 1949-ig. 1949-ben kinevezték a Nyíregyházi Állami Tanítóképző Intézet igazgatójává. Volt tanárai közül sokan beosztott munkatársai lettek, s nagyon lelkes, hivatásukat szerető, a tanítói hivatásra alaposan felkészítő nevelői gárdával dolgozott együtt a középfokú képző megszűntéig. Igen sokat foglalkozott azzal, hogy rátermett fiatalemberek kerüljenek a pályára. Maga is átélte, hogy mit jelent kiemelkedni a családból, tanítóvá lenni. Mint igazgató, a hatékonyságra törekedett: jól tervezett, hangsúlyozott oktatási célok, működő értékelési rendszer, az iskolai programok koordinálása, rendezett, békés klíma, a tanárok támogatása és magas elvárások a tanárokkal és a diákokkal szemben. Ez jellemezte követelményrendszerét.

Fontosnak tartotta, hogy a jelöltek alkalmassági vizsgán essenek át: pedagógiai helyzetek elé állították először a felvételizőket. Miután ezeket megoldották, elméleti ismereteiket kérték számon magyarból, matematikából. Ismerni és énekelni kellett magyar népdalokat, valamint egészséges, edzett lelkületűnek kellett lenni. Igyekezett a tanítójelöltekkel elfogadtatni, amit saját magára is kötelezőnek érzett: a tanítói-tanári pálya nem egyszerűen foglalkozás, HIVATÁS. Szeretni és megnyerni kell a diákot, a tudásvágyát fel kell kelteni, s ehhez minden motivációs bázist meg kell mozgatni. Vallotta, hogy a hivatástudat meghatározza a tanári testület erkölcsi magatartását, összefogását a felnövekvő nemzedék nevelése, tanítása érdekében. Emberségre nevelt. Váci Mihály, Nyíregyháza szülöttje, neves költőnk a tanítványa volt, élő kapcsolatot tartottak a költő haláláig. A „Tanító munkája" c. folyóiratban a következőket írta: „Kiss Lajos Tanár Úrtól nemcsak a pszichológiát és a filozófia szeretetét tanultam meg, hanem az emberséget is."

Azt is nagyon fontosnak tartotta, hogy az Intézethez tartozó gyakorlóiskola pedagógusai ún. "gyakorlóiskolai vizsgát" tegyenek. Ezt a nézetét később a felsőfokú képzésben is hangoztatta, sőt fontosnak tartotta volna a külső iskolai gyakorlatot vezető tanítóknál is, vagy legalábbis megfelelő felkészítésüket erre a speciális munkára.

Büszke volt tanítványai sikereire: Váci Mihály költőére, Czine Mihályéra, aki nagy hatású irodalomtörténész volt, Nagy Károlyra, aki Amerikában tanított pszichológiát és nyelvészkedett, B. Papp Jánosra, Sárdi Bélára, Papp Józsefre, akik később szintén a pedagógia, illetve a pszichológia tanárai lettek, s vele együtt már a Felsőfokú Tanítóképző Intézetben tanítottak. Amikor 1958-ban életre hívták a felsőfokú óvó- és tanítóképző intézeteket, még három évig oktatott Nyíregyházán. Ezt a tevékenységét 1979-ben a Bessenyei-emlékplakett átadásakor így értékelték: „...a megye első felsőfokú oktatási intézményét szépen kialakított útján 1959-ben elindította és vezette." Nyíregyházáról 1962. február elsején meghívták a Debreceni Felsőfokú Tanítóképző Intézet pedagógiatudományi szakára vezető tanárnak. Tevékenyen vett részt a felsőfokú tanítóképzés alakulásának vitáiban, szervezésében, a reformjával kapcsolatos bizottságok és ülések munkáiban.

1969-ben a Tanítóképzőben tartott Anyanyelvi Konferencián a nyelvi nevelés fontosságáról tartott előadást, többek között ezeket mondta:

„Elsődlegesnek érzem a nevelés folyamatában az anyanyelvi nevelést, mint mindennek az alapját, mely nem kizárólagosan csak az anyanyelvi órákon valósítható meg. A nyelvi nevelést úgy kell megtervezni, megvalósítani, hogy a gyermek a nyelv segítségével képes legyen megismerni a világot, és képes legyen gondolatait, érzéseit a legváltozatosabb módon kifejezni. (…)

Az ideális követelménynek megfelelő szint eléréséhez hosszú út vezet. Mindenkor a gyermek, nyelvi és gondolkodási fejlettségét kell figyelembe venni. A beszéd- és életkori sajátosságok ismeretében kell az anyanyelvi készségek, képességek fejlesztését is megtervezni, részben a tantárgy, részben az ismeretelsajátítás eszközeként, valamennyi nevelési területen."

Az egységes pedagógusképzés érdekében is rengeteget tevékenykedett, címzetes főiskolai tanári címét is ezért a munkáért kapta 1973-ban. A Debreceni Tanítóképző Intézetből, a későbbi Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskolából vonult nyugdíjba 1976-ban, de úgy, hogy egyik volt tanítványa, dr. Kelemen László professzor meghívására 1975-től már a debreceni KLTE Pszichológia Tanszékén tartott fejlődéslélektani előadásokat és szemináriumokat vezetett. Átjárt tanítani ugyanezt a tárgyat a Nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolára is.

Kelemen László irányításával 10 éven keresztül szerkesztette az „Új nevelés” c. kiadványt, melyben módszertani kérdésekkel foglalkoztak az óvodáskortól az egyetemig bezárólag. Összefüggésében vizsgálták az óvó-, tanító- és tanárképzés feladatait, problémáit, s próbálták megörökíteni a képzés hagyományait. Innen vonult végleg vissza az aktív oktatói pályáról 1985-ben. Az 50 évig tartó tanári tevékenység kezdete és vége között „éppen 100 szemeszter munkája, öröme és küzdelme torlódott össze” emlékezetében, de nemcsak az övében, hanem a több mint 7000 tanítványáéban is.

Nevezetes tanárok, nevezetes tanítványok sokasága tanúsítja a kort és gazdagítja a nagy ívű tanári pályát. Nemcsak mondta, írta nézeteit, hanem maga is úgy cselekedett és nevelte az ifjúságot. Egykori tanítványa, *Bartha Dénes*, nyugalmazott középiskolai igazgató így emlékezett születésének centenáriumi ünnepségén: „A jellemszilárdság, a hűség az eredeti célkitűzésekhez, az alaposság, az értékközvetítés és -védelem, s főleg az emberség számunkra erőt adott és követendő például szolgált. Polihisztornak is mondhatnám, hisz valamennyi tanítóképzős tantárgyat tudott volna tanítani nekünk és másoknak, s nem is középiskolás fokon! Osztályfőnökünknek az a hite, hogy nevelése nem volt hiábavaló, igazolódott. Többen több mint negyven évet eltöltöttünk e rögös, de mégis örömteli pályán úgy, hogy az ő példája lebegett a szemünk előtt.”

Az ötven év alatt tudományos munkássága is igen gazdag és termékeny volt. A Tanítóképző Intézetek Országos Szakbizottságának tagjaként számos cikket írt, előadást tartott a képzés magasabb szintre emelése érdekében. Pszichológiai előadásaival magával ragadta hallgatóit. Sokfelé hívták előadást tartani, így 1973. október 11-12-én az első Országos Gyermekszem-gondozási ankétra is. Előadásának címe: „Iskolai tanulók látószervének terhelhetősége a pszichológus szemszögéből.” Kincses Gyula, volt tanítvány, a debreceni Vakok és Gyengénlátók Intézete nyugdíjas igazgatója írta: „Majdcsak négy évtized eltelte után Lajos bácsi előadását átolvasva látom, hogy milyen körültekintően készült, mennyire féltette a gyermek látási analizátorát a vizuális információk akkori túltengésétől – (és ma?) –, nagyszerűen emelte ki a színdinamika mentálhigiénés jelentőségét, a színeknek a figyelemre, a koncentráló képességre való hatását, a színek és környezet kapcsolatát; igényelte a korosztályonkénti megfelelő betűméret alkalmazását, az integrált látássérült gyermekek speciális eszközökkel való ellátását.”

Tizenegy éven keresztül szerkesztette a „Tanítóképző Intézetek Tudományos Közleményei” című sorozatot. Dr. Kiss Tihamérral közösen szerkesztették a tanítóképző intézetek számára a „Fejlődéslélektan” c. tankönyvet (1974). Ennek elismeréseként megkapta a „Munkaérdemrend ezüst fokozata” kitüntetést. Kétszer kapta meg az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója” elismerést (1955, 1970). A TIT-ben végzett tevékenységéért 1979-ben a „TIT Aranykoszorús jelvény”-ét kapta, nyugdíjba vonulásakor a „Munkaérdemrend arany fokozata” kitüntetést.

Érdeklődése az oktatásügy iránt szinte haláláig nem szűnt meg: eljárt előadásokra, hozzászólt, érvelt, olykor vitatkozott. 1996. február 24-én az „ÖSSZEFOGÁS A MAGYAR OKTATÁS ÜGYÉBEN” című tanácskozáson is jele volt, hozzászólt:

„*50 évig tanítottam, ismerem a tanítóképzés csínját-bínját. 1923/24-től napjainkig, s az egyetemen is tanítottam általános- és fejlődéslélektant, pedagógiát és egyáltalán a pedagógiai tárgyaknak minden részét, neveléstörténetet, módszertant valamennyi tantárgyra vonatkozóan. ...Régen az úgy volt, hogy a tanítóképzőbe úgy kerülhetett be valaki, ha elvégezte az Apponyi-kollégiumot – én elvégeztem. Azóta aztán volt annak más neve is, mindenféle, de ma is hiányolom azt, hogy sok mindenre felkészítik az embereket, de pl. ilyen speciális feladatra – mint a tanítóképzői meg tanárképzői tanításra – külön nem! (…)*

Elmondták az elszakított területeken élő kartársak a nagy gondjaikat, problémáikat, hogyan küzdenek az élettel, a sorssal és a legfontosabbal: a nyelvünkkel. Akkor eszembe jutott, hogy valamikor azt mondtam, hogy mindenünket elvehetik, csak az anyanyelvünket nem vehetik el soha! Én remélem, hogy ezért s az eredményes pedagógiai oktatásért, a felnövekvő nemzedék neveléséért, a taní-

tókért és egyáltalán a pedagógus társadalom megbecsüléséért, a tekintély visszaállításáért az illetékesek mindent el fognak követni!

Mondókámat Arany János – a számomra oly kedves költő – soraival fejezném be:

»Remélj, remélj egy jobb hazát
Benne az erénynek diadalát!«"

Tanítványai emléktáblát helyeztek el volt iskolájuk falán, s ekkor fogalmazta meg egy sarkadi tanítványa a következő gondolatokat: „Lajos bácsi nevelő, tanár, tudós, lámpás volt! Világított, s szolgált élete végéig. Mert a pedagógus szolgálata a nyugdíjjal nem ért véget, az végtelen. A „lámpás"-ból mécses lesz, aki csillagot keres magának, s onnan nézi volt tanítványait az idők végeztéig."

Ezzel a gondolattal teljes mértékben egyetértek én is. Lajos bácsi ott volt a pályám kezdetén, később pedig kölcsönösen végigkísérhettük egymás munkásságát.

Forrás:

Pedagógiai lexikon II. kötet.(Akadémiai Kiadó, Bp. 1977.)
Raffay Zoltánné: „A tanítók tanítója, avagy Dr. Kiss Lajos nyugalmazott tanítóképző intézeti igazgató 85 éves." (Pedagógiai Műhely, Nyíregyháza, 1995. II. sz.)
Gaszner Ferencné dr.: Arcképvázlat. (Pedagógusok Arcképcsarnoka, 2004. Karácsony Sándor Neveléstörténeti Egyesület, Debrecen.)
A család tulajdonában lévő dokumentumok
Személyes kapcsolat, beszélgetések

A Pedagógusok arcképcsarnoka sorozatunk 8 kötetében megjelent arcképvázlatok repertóriuma

1.	**Ács Miklós**	1913-1980	ált. isk. tanár	2006
2.	**Ádám Lászlóné dr. Révész Gabriella**	1915-1997	középisk. tanár	2004
3.	**Adorján Csabáné Jucha Mária**	1932-1986	gyógypedagógiai tanár	2004
4.	**Adorján Dezső**	1918-2000	tanító, ált. isk. tanár	2003
5.	**Almássy Márton**	1895-1979	lelkész, vallástanár	2003
6.	**Ambrózy Géza**	1896-1966	középiskolai tanár	2008
7.	**Ambrus Endre**	1922-2002	középisk. tanár, gimn. ig.	2009
8.	**Ambrus Sándorné Endrődi Margit**	1923-1983	ált. isk. tanár, szakfelügy.	2003
9.	**Andrássyné Kövesi Magda dr.**	1910-1992	egyetemi docens	2003
10.	**Angyal Lászlóné Kupferstein Anna**	1918-2007	óvónő	2009
11.	**Arany Sándor dr.**	1899-1984	tszv. egyetemi tanár	2003
12.	**Auer Ferenc**	1902-1977	néptanító, szobrász	2008
13.	**Bácsi Sándor**	1940-2003	tanító, ált. isk. tanár	2004
14.	**Bacskai Csabáné**	1926-1997	tanító	2007
15.	**Bacskay Csaba Zoltán**	1927-2000	ált. isk. tanár	2006
16.	**Bagdy Éva**	1925-1966	középiskolai tanár	2007
17.	**Bagi István**	1930-2007	középisk. tanár, igh.	2007
18.	**Bajkó Mátyás dr.**	1925-1999	c. egyetemi tanár	2002
19.	**Bak Julianna**	1916-1978	tanító, igh.	2009
20.	**Bakatsi Pál**	1923-1991	középisk. tanár, könyvtáros	2009
21.	**Bakay Szilárd (ifj. vitéz Bakay)**	1920-1992	középisk. tanár, lektor	2003
22.	**Bakk Ferenc**	1922-2002	középisk. tanár	2004
23.	**Balassa Iván dr.**	1917-2002	c. egyetemi tanár	2004
24.	**Balázs Jánosné Hriczkó Márta**	1938-2000	tanár	2005
25.	**Balla Géza**	1944-2008	középisk. tanár, gimn. ig.	2009
26.	**Balla Kálmán**	1893-1995	tanító	2009
27.	**Ballai Mátyásné Veszprémi Magdolna**	1923-1994	néptanító, igazgató	2009
28.	**Balogh Béláné dr., Szabó Edit**	1927-2003	középiskolai tanár	2008
29.	**Balogh Erzsébet**	1938-1986	középisk. tanár, igh.	2003
30.	**Balogh Gyula**	1924-2002	tanító	2004
31.	**Balogh Lajos István**	1919-2004	tanító, polg. isk. tanár	2007
32.	**Balogh Lajosné Fezekas Gizella**	1922-1998	tanító	2008
33.	**Balogh László (G. Balogh)**	1926-2008	tanító, ált. isk. igazgató	2008
34.	**Balogh Pálné Balogh Margit**	1914-2005	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
35.	**Balogh Tibor dr.**	1930-1972	egyetemi docens	2003
36.	**Bán Imre dr.**	1905-1990	tszv. egy. tanár	2002
37.	**Bányai Ferenc**	1909-1986	tanító, igazgató	2009

38.	**Bányai István**	1935-200	ált. isk. tanár	2003
39.	**Barabás Ernőné Nádor Ágnes**	1917-2000	ált. isk. tanár	2003
40.	**Baracsi Pál dr.**	1929-2004	tanító, tanár, ig., főisk. doc.	2008
41.	**Baranya Pál**	1922-1988	középisk. tanár, igazgató	2002
42.	**Baranya Pálné Kovács Piroska**	1926-2005	általános iskolai igazgató	2006
43.	**Barbócz László**	1932-1986	középisk. tanár, gimn. ig.	2003
44.	**Barbócz Lászlóné Zarándy Márta**	1939-2003	tanító	2004
45.	**Barcsa János**	1871-1910	középisk. tanár, levéltáros	2004
46.	**Barcsay Lászlóné dr., Székely Anna**	1896-1978	tanító	2007
47.	**Barla Gyula dr.**	1925-1977	egyetemi docens	2002
48.	**Barla Gyuláné Szabó Erzsébet**	1929-2002	középisk. tanár	2003
49.	**Barna Béla dr.**	1909-1990	egyetemi tanár	2002
50.	**Barna Lajos dr.**	1921-2003	középisk. tanár, igazgató	2004
51.	**Barra György**	1901-1970	középisk. tanár	2003
52.	**Barta János dr.**	1901-1988	egyetemi tanár, akadémikus	2008
53.	**Bartha Etelka**	1912-2000	tanító	2009
54.	**Bartha Istvánné Hiszem Gabriella**	1882-1974	óvónő	2004
55.	**Báthory Miklós**	1896-1972	gyógypedagógiai tanár	2006
56.	**Bátori József dr.**	1900-1975	piarista gimn. igazgató	2004
57.	**Bazsa Ernő**	1916-1994	tanító	2003
58.	**Bede Sándor**	1929-1993	gimnáziumi tanár	2008
59.	**Bégány Bálint**	1927-2004	ált. isk. tanár, könyvtáros	2007
60.	**Beke Antal**	1853-1911	zenepedagógus	2005
61.	**Bélteky Károly Gedeon**	1939-2004	egy. adj., középisk. tanár	2005
62.	**Bencsik István dr.**	1910-1998	középisk. tanár, egy. Tanár	2004
63.	**Bene Gyula**	1938-1992	tanító, ált. isk. tanár	2002
64.	**Benigny Gyula dr.**	1890-1966	egyetemi tanár	2002
65.	**Benke Gyula**	1899-1981	tanár	2005
66.	**Benkő Ferencné Nagy Irén**	1921-1992	tanító, ált. isk. tanár, igh.	2004
67.	**Benkő Károly**	1911-1982	egyetemi kutató	2006
68.	**Bényi Árpád**	1931-2006	festőművész, főisk. tanár	2007
69.	**Bere Imréné Laczó Margit**	1902-1985	óvónő	2007
70.	**Bereczki Zoltán**	1939-2000	tanító	2009
71.	**Berényi Dénes**	1900-1971	tszv. egyetemi tanár	2003
72.	**Berényi Ervin**	1904-1986	polgári iskolai tanár, ig.	2004
73.	**Berényi Ervinné Magyari Olga**	1908-1995	tanító, szakfelügyelő	2004
74.	**Berkes Ferenc**	1933-2004	ált. isk. tanár, igh.	2007
75.	**Berta László**	1926-1982	tanító, ált. isk. tanár	2002
76.	**Bertalan Zoltán**	1930-1992	tanító, tanár	2008
77.	**Bertók Ferenc**	1900-1975	tanító, elemi isk. ig., tanár	2008
78.	**Bertók István**	1959-2004	gyakorló isk. vezetőtanár	2006
79.	**Bessenyei Attiláné Tarnavölgyi Teréz**	1937-2007	tanító, ált. isk. tanár	2007
80.	**Bihari Kálmánné Csernefalvi Ilona**	1943-2008	ált. isk. tanár	2009
81.	**Bilincsi Lajos**	1931-2004	tanító, tanár, könyvtárig.	2005

82.	**Biri Gábor**	1916-1981	kántortanító, ált. isk. tanár	2003
83.	**Bíró Ferenc**	1935-1981	főisk. docens, festőművész	2005
84.	**Bíró Lajos**	1856-1931	tanár, természettudós	2006
85.	**Bíró Zoltán**	1929-1994	egyetemi oktató	2006
86.	**Birtalan István dr.**	1913-1994	tanító, főiskolai docens	2002
87.	**Biszkup Sándor**	1912-2006	középiskolai tanár	2008
88.	**Biszkup Sándorné Szladek Ilona**	1916-1990	tanító	2005
89.	**Bocsárszky Pál**	1914-1997	tanító, igazgató, tanár	2008
90.	**Bocsor István**	1933-1988	középisk. tanár	2005
91.	**Bodnár Imre**	1927-2007	tanító, tanár, főisk. adj.	2007
92.	**Bodnár Irén**	1910-2004	óvónő, szakfelügyelő	2005
93.	**Bodnár János dr.**	1889-1953	tszv. egyetemi tanár	2003
94.	**Bodnár Károly**	1930-1992	ált. isk. tanár, igazgató	2006
95.	**Bodnár Pál**	1922-2005	középiskolai tanár	2006
96.	**Bodnár Sándorné Tóth Irén**	1931-2006	középiskolai tanár	2006
97.	**Bognár Rezső dr.**	1913-1990	egyetemi tanár, akadémikus	2002
98.	**Boldizsár Lajos**	1887-1945	igazgató-tanító	2005
99.	**Boldizsár Lajosné Újvári Mária**	1897-1960	tanító	2005
100.	**Bolodár Alajos**	1925-2001	egyetemi főtitkár	2006
101.	**Bolváry Ödön**	1916-1975	gimnáziumi tanár	2009
102.	**Borbás Endréné dr., Bak Sarolta**	1920-2008	tanító, ált. isk. tanár	2009
103.	**Borbás Károlyné Füzesi Róza**	1906-1987	gimnáziumi tanár	2008
104.	**Borbély András dr.**	1904-1985	egyetemi docens	2006
105.	**Borbély Endre**	1904-1970	tanító, ált. isk. ig.	2003
106.	**Borbély Lajos**	1934-2002	tanító, ált. isk. tanár	2004
107.	**Borcsa Gergely**	1883-1978	középiskolai tanár	2008
108.	**Bordás József**	1910-1992	általános iskolai tanár	2006
109.	**Bordás Józsefné Varga Mária**	1925-2007	tanító, ált. isk. tanár	2007
110.	**Boros Dezső dr.**	1918-1987	egyetemi docens	2003
111.	**Borsányi József**	1907-1990	középisk. tanár, igh.	2007
112.	**Borsós László**	1909-1984	ált. isk. tanár, igazgató	2002
113.	**Borsy Zoltán dr.**	1926-1997	tszv. egyetemi tanár	2008
114.	**Bődi István**	1931-2001	tanár, igazgató	2002
115.	**Bradács Miklós**	1932-2007	középiskolai tanár	2008
116.	**Buda Sándor**	1922-2005	tanító, ált. isk. tanár	2008
117.	**Budai János**	1946-1996	tanító, ált. isk. tanár	2007
118.	**Bujdosó Sándor**	1927-1995	ált. isk. tanár	2003
119.	**Burus Vilmos**	1928-2009	középiskolai tanár	2009
120.	**Burus Vilmosné Hajdú Éva**	1937-2007	óvónő	2009
121.	**Buzási Károly dr.**	1930-1988	egyetemi docens	2002
122.	**Buzási Szvetlána dr.**	1938-1990	egyetemi docens	2002
123.	**Cofmann Judit dr.**	1936-2001	matematika professzor	2009
124.	**Czeglédy Sándor dr.**	1909-1998	egyetemi tanár	2003
125.	**Czompó István**	1917-2007	középiskolai tanár	2008

126.	**Czompó Istvánné Nagy Irén**	1914-2007	középiskolai tanár	2008
127.	**Czövek Lajos**	1918-2008	főisk. tanár, karnagy	2008
128.	**Csapó István**	1893-1959	polg. isk. és gimn. ig.	2005
129.	**Császi Gyula**	1928-1998	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
130.	**Császi Katalin**	1952-2008	kertészmérnök-tanár	2009
131.	**Cseke Gábor**	1922-1996	középisk. tanár	2002
132.	**Cséke Lajos**	1909-2001	tanító	2003
133.	**Csenki Imre**	1912-1998	középisk. tanár, karnagy	2002
134.	**Csenki Imre id.**	1886-1962	néptanító	2009
135.	**Csenki Sándor**	1920-1945	etnográfus	2009
136.	**Csige József**	1937-2007	ált. és középisk. tanár, ig.	2008
137.	**Csiha Antal dr.**	1897-1981	középisk. tanár	2002
138.	**Csiha Antalné Sziklai Ilona dr.**	1899-1963	középisk. tanár	2004
139.	**Csiha Margit**	1903-1996	ig.-tanító, ált. isk. tanár	2003
140.	**Csikai László dr.**	1927-1991	igazgató, múzeumigazgató	2005
141.	**Csinády Gerő dr.**	1902-1970	egyetemi docens	2002
142.	**Csiszér Béla**	1919-1985	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
143.	**Csiszér Dezső**	1924-2007	tanító, ált. isk. igazgató	2008
144.	**Csizmadia Lajos**	1931-1992	tanító	2004
145.	**Csohány Andrásné dr., Kállay M.**	1914-2008	néptanító	2009
146.	**Csoma Gyula**	1902-1985	tanító, tanár, kollégiumi ig.	2008
147.	**Csomár Zoltán dr.**	1906-1991	lelkész, középisk. tanár, író	2008
148.	**Csorba András dr.**	1906-1967	középiskolai tanár	2009
149.	**Dávid József**	1937-1994	tanár, iskolaigazgató	2007
150.	**Dávid Lajos dr.**	1881-1962	egyetemi tanár	2002
151.	**Dávid László**	1918-1994	tanító	2009
152.	**Dávid Lászlóné Hunyadi Emma**	1920-1986	tanító	2009
153.	**Dede Kálmán**	1900-1976	tanító, igazgató	2004
154.	**Demjén Lajosné Kéri Anna**	1922-2007	polg. és középisk. tanár	2009
155.	**Derzsi Bálint**	1924-2005	általános iskolai tanár	2006
156.	**Di Gléria János dr.**	1899-1976	egyetemi tanár	2003
157.	**Diénes Ignác**	1902-1979	tanító	2009
158.	**Diénes Izra**	1900-1977	néptanító	2006
159.	**Diénes Izráné Zempléni Margit**	1915-1972	tanító	2002
160.	**Dienes János**	1884-1962	tanár, festőművész	2005
161.	**Diénesné Hajdú Emma**	1901-1946	tanító	2006
162.	**Diószegi Lajos**	1912-2006	kántortanító, ált. isk. tanár	2007
163.	**Divéky Adorján dr.**	1880-1965	tszv. egyetemi tanár	2005
164.	**Dobó Árpád dr.**	1907-1988	középisk. tanár, igazgató	2003
165.	**Dobó János**	1910-1985	aranydiplomás tanító, tanár	2004
166.	**Dobó Jánosné Szabó Mária**	1912-1996	tanító	2008
167.	**Dobó Sándor**	1864-1931	tanító, lapszerkesztő	2003
168.	**Doby József**	1899-1967	kántortanító, ált. isk. tanító	2009
169.	**Dóczy Gedeon dr.**	1832-1911	középisk. tanár, igazgató	2002

170.	**Dohanics János**	1893-1979	tanító, középiskolai tanár	2008
171.	**Dombrovszky József dr.**	1912-1996	egyetemi tanár	2006
172.	**Domokos Imre**	1924-1998	gyógyped. tanár, igh.	2005
173.	**Domokos Sándor**	1885-1974	tanító	2005
174.	**Dorogi Márton**	1911-1980	tanító, vezető szakfelügyelő	2002
175.	**Draviczky Imre**	1928-2006	tanító, néprajzkutató	2008
176.	**Duráczky József**	1909-1994	gyógyped. tanár, igazgató	2009
177.	**Durkó Mátyás dr.**	1926-2005	egyetemi tanszékvez. prof.	2006
178.	**Durucz István dr.**	1921-2006	tanszékvezető főisk. tanár	2007
179.	**Edelényi Béla dr.**	1917-1988	biológus, tszv. főisk. tanár	2004
180.	**Egeressy Gyula**	1901-1980	általános iskolai tanító, ig.	2004
181.	**Egeressy Gyuláné Szabó Julianna**	1901-1988	általános iskolai tanító	2004
182.	**Elek Ernő**	1934-2000	tanár, kabinetvezető	2008
183.	**Elek Sándor**	1917-1999	tanító, ált. isk. tanár	2003
184.	**Elek Sándorné Nemes Ilona**	1927-1997	tanár, könyvtárvezető	2004
185.	**Éliás István**	1915-2000	igazgató-tanító	2005
186.	**Ember Ernő dr.**	1909-1989	középisk. tanár	2002
187.	**Erdei Gyula**	1903-1957	tanító, igazgatóhelyettes	2004
188.	**Erdei Gyuláné Horváth Irén**	1927-2004	tanító	2005
189.	**Erdélyi Gábor**	1920-1996	ált. isk. tanár	2002
190.	**Erdős Jenő dr.**	1931-2004	tszv. egy. docens	2005
191.	**Fábián Ernő**	1934-2001	középisk. tanár, író	2009
192.	**Fábián István**	1909-2004	tanító, tanár, zeneszerző	2005
193.	**Farkas Béla**	1924-2001	ált. isk. tanár	2007
194.	**Farkas Lukácsné Ferenczi Piroska**	1933-2007	általános iskolai tanár, ig.	2008
195.	**Fazekas János**	1914-2006	tanító, tanár, népművelő	2009
196.	**Fazekas József**	1880-1941	középisk. tanár	2004
197.	**Fazekas Katalin**	1911-1975	középisk. tanár	2004
198.	**Fazekas Lajosné Cseke Aranka**	1935-2006	óvónő	2009
199.	**Fazekasné Kiss Emma**	1940-1993	tanító	2007
200.	**Fehér István**	1930-1995	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
201.	**Fehér Istvánné Amirás Ilona**	1911-2002	általános iskolai igazgató	2006
202.	**Fehér Margit**	1897-1974	tanító	2004
203.	**Fejér Miklós**	1913-2002	középiskolai tanár	2009
204.	**Fekete Borbála**	1933-1992	szakfelügyelő, főisk. adj.	2002
205.	**Fekete Dániel**	1934-2007	tanító, tanár, főisk. adj.	2007
206.	**Fenyő Imre**	1942-2004	tanító, ált. isk. tanár, igh.	2005
207.	**Ferenczi János**	1935-1986	középisk. tanár, igh.	2003
208.	**Ferenczy Kálmánné Nagy Etelka**	1890-1972	tanár	2004
209.	**Fiala Hans-Joachim dr.**	1932-2003	történészprofesszor	2007
210.	**Fodor János**	1909-1946	néptanító	2005
211.	**Forró György**	1894-1970	kántortanító	2009
212.	**Futó Andrásné Molnár Anna**	1913-2004	kántortanító, zenetanár	2005
213.	**Futó Klára**	1916-2002	tanító	2003

214.	**Fülöp Kálmán**	1905-1996	középiskolai tanár, igazgató	2008
215.	**Fülöp Nándor**	1922-1991	általános iskolai tanár	2004
216.	**Füredi József**	1933-1986	középiskolai tanár	2007
217.	**Fürtös Sándor**	1924-1994	ált. isk. tanár, igazgató	2002
218.	**Gaál György dr.**	1927-2006	tanügyi tanácsos, történész	2007
219.	**Gaál Sándorné dr., Szalay Edit**	1918-1996	tanító	2009
220.	**Gaál Zsigmond**	1862-1940	kántortanító	2002
221.	**Gáborjáni Szabó Kálmán**	1897-1955	festőművész, főisk. tanár	2007
222.	**Gacsó László**	1919-1988	tanító, polg. isk. tanár	2007
223.	**Gál Géza**	1926-2000	középisk. tanár, gimn. ig.	2003
224.	**Gál Gézáné Kovács Magdolna**	1929-2006	középiskolai tanár	2006
225.	**Gál István**	1904-1983	tanító, tanár, igazgató	2004
226.	**Galánfi András**	1914-1986	tanár, igazgatóhelyettes	2004
227.	**Gárdonyi Sándor dr.**	1928-1988	germanista, egyetemi doc.	2004
228.	**Gáspár József**	1952-2004	ált. és középisk. tanár	2005
229.	**Gáty Jenő dr.**	1928-2007	tanár, egyetemi oktató	2008
230.	**Gedeon Béla**	1907-1980	középisk. tanár, igazgató	2007
231.	**Gergely Arthur dr.**	1921-1986	tszv. egyetemi tanár	2003
232.	**Girth Irén**	1914-1996	polgári iskolai tanár	2004
233.	**Gódor Kálmán**	1911-1991	középisk. tanár, festő	2009
234.	**Gondos Béla**	1899-1945	tanító	2009
235.	**Görög Sándor**	1890-1946	tanító, igazgató	2003
236.	**Görög Sándorné Somogyi Mária**	1903-1984	tanító	2003
237.	**Grega Istvánné Gróf Sára**	1917-1997	tanító	2005
238.	**Grozdits Antal**	1902-1977	ált. isk. tanár	2003
239.	**Gyarmathi (Lakner) László dr.**	1908-1988	egyetemi docens	2002
240.	**Gyires Béla dr.**	1909-2001	egyetemi tanár	2002
241.	**Gyula Sándor**	1921-2008	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2009
242.	**Gyulai Károly**	1894-1982	tanító, igazgató	2006
243.	**Gyulai Pál**	1936-2007	tanár, muzeológus	2008
244.	**Gyürky Györgyné Szarvas Katalin**	1950-2001	középisk. tanár	2005
245.	**H odor Antal**	1931-2000	középiskolai tanár	2009
246.	**Hadházy Lajos**	1908-1992	tanár, szakfelügyelő, ig.	2007
247.	**Hajdú Árpád**	1903-1987	tanító	2009
248.	**Halassy Istvánné Német Jolán**	1898-1964	tanító	2004
249.	**Halász József**	1925-2007	gyógypedagógus	2007
250.	**Hallay Gyula**	1918-1984	kántortanító	2005
251.	**Halmai Lászlóné Kathó Klára dr.**	1931-1999	középisk. tanár	2004
252.	**Hamar Endre**	1877-1968	tanító	2009
253.	**Hamvas József**	1902-1966	tanító	2004
254.	**Hamvas Józsefné Arany Julianna**	1916-2002	tanító	2004
255.	**Hankiss János dr.**	1893-1959	irodalomtört. egy. tanár	2004
256.	**Hanzéros Ádám**	1933-1985	tanár, igazgató	2003
257.	**Harangi Jánosné Széchy Mária K.**	1930-2006	ált. isk. tanár, igh.	2007

258.	**Harangi Péter**	1922-1985	ált. isk. tanár, igazgató	2003
259.	**Hársfalvi Péter dr.**	1928-1985	tanszékvezető főisk. tanár	2008
260.	**Haszmann Pal**	1902-1977	tanító, népművész	2009
261.	**Hegedűs Dezső**	1922-2000	ált. és középisk. tanár, ig.	2008
262.	**Hegedűs János**	1933-1996	tanár, igazgató	2004
263.	**Herczeg Sándor Miklós**	1925-2007	tanító, ált. isk. tanár	2008
264.	**Hernádi Jánosné Dittrich Éva**	1938-1993	oboa-szolfézs szakos tanár	2008
265.	**Hettesheimer Ernő**	1888-1953	középisk. tanár	2004
266.	**Hiripi Ferenc**	1922-1994	ált. isk. tanár, igazgató	2005
267.	**Holczinger Erzsébet**	1927-2008	tanító, iskolanővér	2009
268.	**Homolay Gyula**	1907-1983	polgári iskolai tanár	2004
269.	**Homolay Gyuláné Bartha Sarolta**	1917-1993	óvónő, szakfelügyelő	2004
270.	**Horicsányi László**	1934-2005	agrármérnök, igazgató	2007
271.	**Horkay László dr.**	1905-1976	gimn. tanár, ig., lelkész	2004
272.	**Horváth Albert**	1909-2005	középisk. tanár, igh.	2005
273.	**Horváth Endre**	1903-1976	tanár	2005
274.	**Horváth Ilona**	1906-1969	tanító, gazdasági isk. ig.	2008
275.	**Horváth István**	1921-1998	tanító. ált. isk. tanár	2009
276.	**Horváth Károly**	1895-1977	középisk. tanár	2003
277.	**Horvay (Kronstein) Béla**	1885-1969	középiskolai vezetőtanár	2006
278.	**Hunor Józsefné Hódos Erzsébet**	1914-2001	óvónő, vezetőóvónő	2009
279.	**Hunyadi Györgyné Palánki Ilonka**	1938-2001	tanító	2002
280.	**Huszár István**	1925-2004	tanító, festőművész	2007
281.	**Huszka István**	1911-1996	tanító	2002
282.	**Imre Lajos dr.**	1900-1974	tszv. egyetemi tanár	2003
283.	**Istók Kálmán**	1931-1988	középiskolai tanár	2006
284.	**Ivancsó Dénes**	1923-2009	népművelő, tanár	2009
285.	**Ivancsó György**	1926-2005	kántortanító, ált. isk. tanár	2008
286.	**Ivancsó Tiborné Hódi Mária M.**	1927-2004	tanító	2009
287.	**Jakó Edith**	1898-1977	polgári iskolai tanár	2008
288.	**Jakucs István**	1882-1964	középisk. tanár, koll. ig.	2003
289.	**Jankó Istvánné Kóczi Erzsébet**	1917-1998	tanító	2006
290.	**Jánószky Mihály dr.**	1920-2001	főiskolai tanár, főigh.	2002
291.	**Jászberényi István dr.**	1948-2001	egyetemi docens	2004
292.	**Jausz Béla dr.**	1895-1974	egyetemi tanár, kandidátus	2004
293.	**Jónás Lajos**	1914-1987	tanító	2006
294.	**Jósvai László dr.**	1921-1995	tanár, gimnáziumi igazgató	2008
295.	**Jósvay Gábor**	1876-1948	kántortanító, igazgató	2006
296.	**Józsa László dr**	1938-1986	egyetemi docens	2006
297.	**Juhász Géza dr.**	1894-1968	tszv. egyetemi tanár	2003
298.	**Juhász Ilona**	1902-1997	tanító, gazd. szaktanító	2004
299.	**Juhász Károly**	1909-1979	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
300.	**Juhász László**	1903-1991	általános iskolai tanár	2006
301.	**Juhász Tiborné Papp Katalin**	1929-1986	általános iskolai tanár	2004

302.	**Juhász Zoltán**	1928-1999	ig.-tanító, ált. isk. tanár	2004
303.	**Julow Viktor dr.**	1919-1982	egyetemi tanár	2003
304.	**Kabály Ferenc**	1935-2007	tanító, gyógypedagógus	2007
305.	**Kabán Ferenc**	1926-1988	biológus, tanár	2008
306.	**Kádár László dr.**	1908-1989	földrajztudós	2008
307.	**Kádár Zoltán dr.**	1915-2003	egyetemi tanár	2009
308.	**Kádár Zsombor**	1923-2008	erdőmérnök, tanár	2009
309.	**Kakucsi Gézáné Fényi Piroska**	1920-1983	tanító	2005
310.	**Kalas Ferenc**	1914-1984	általános iskolai tanár	2006
311.	**Kállai Imréné Nikodémusz Margit**	1912-1994	tanító	2006
312.	**Kálmán Béla dr.**	1913-1997	egyetemi tanár, akadémikus	2003
313.	**Kálmánchey Endre dr.**	1914-1993	középisk. tanár	2002
314.	**Kálmánchey Gábor**	1887-1978	igazgató-tanító, kántor	2007
315.	**Kálmánchey Tibor**	1914-1988	középisk. tanár, gimn. ig.	2003
316.	**Kalmár József**	1871-1948	tanító	2004
317.	**Kalmár Lajosné dr., Julow Katalin**	1915-1996	főiskolai docens	2004
318.	**Kalmár Zoltán**	1925-1984	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
319.	**Kapornai András**	1932-1996	ált. isk. tanár, igazgató	2002
320.	**Kapornaki Pálné Kassai Margit**	1920-1996	óvónő	2009
321.	**Kapusi Imre**	1934-1984	tanító, tanár, tv-szerk.	2005
322.	**Karácsony Sándor dr.**	1891-1952	filozófus, egyetemi tanár	2003
323.	**Karai Sándor**	1859-1936	középiskolai tanár, igazgató	2006
324.	**Kardos Albert dr.**	1861-1945	középisk. tanár, igazgató	2007
325.	**Kárpáti György**	1894-1962	tanító	2007
326.	**Kárteszi Ferenc dr.**	1907-1989	tszv. egyetemi tanár	2008
327.	**Kassai Ernőné**	1911-2000	középiskolai tanár	2009
328.	**Kátai János**	1918-1992	tanító, tanár	2005
329.	**Kathó István**	1937-2007	tanító, ált. isk. tanár	2009
330.	**Katona Dóra**	1899-1993	óvodavezető	2003
331.	**Katona Sándor**	1944-2006	ált. isk. tanár	2009
332.	**Kecsedi Gáborné Márton Mária**	1933-2004	óvónő	2009
333.	**Kecskés Gyula**	1901-1987	tanító, igazgatóhelyettes	2002
334.	**Kecskés József**	1893-1946	tanító	2003
335.	**Kecskés László**	1919-1998	tanár, iskolaigazgató	2002
336.	**Kecskés Péter**	1911-1995	tanító, szaktanító, tanár	2007
337.	**Kelemen Géza**	1899-1978	tanító, gyógypedagógus	2002
338.	**Kelemen László dr.**	1919-1984	egyetemi tanár	2002
339.	**Kelen Tibor dr.**	1930-1993	tszv. egyetemi tanár	2004
340.	**Kellermann Mártonné Monostori R.**	1921-2000	óvodavezető	2002
341.	**Kerekes Péter dr.**	1940-1984	egyetemi docens	2003
342.	**Kertész Andor dr.**	1929-1974	egyetemi tanár	2002
343.	**Kertész Gyula dr.**	1935-2002	főiskolai docens	2003
344.	**Kertész László**	1935-1971	középisk. tanár	2002
345.	**Kertész Pál**	1926-2006	tanító, tanár, igazgató	2006

346.	**Kettesy Aladár dr.**	1893-1983	egyetemi professzor	2006
347.	**Kilyén Zoltán**	1911-1994	tanító, igazgató	2009
348.	**Király Jenő**	1885-1958	tanár, festőművész	2002
349.	**Király Róbert**	1913-2005	középiskolai tanár	2006
350.	**Király Róbertné Podelenszki Gizella**	1923-2005	középiskolai tanár	2008
351.	**Király Uzor**	1912-1959	középiskolai tanár	2009
352.	**Kiss Albertné dr., Kaszab Magda**	1935-2005	minisztériumi főmunkatárs	2006
353.	**Kiss Aranka**	1896-1984	tanítóképző-intézeti tanár	2004
354.	**Kiss Árpád dr.**	1907-1979	tanszékvezető főisk. tanár	2005
355.	**Kiss Ferenc**	1862-1948	lelkipásztor, professzor	2007
356.	**Kiss Imre Barna**	1929-2006	középisk. tanár, könyvtáros	2007
357.	**Kiss János**	1932-2006	kollégiumi igazgató	2006
358.	**Kiss Lajos**	1925-2002	kántortanító	2003
359.	**Kiss Lajos**	1920-2006	középiskolai tanár, igazgató	2008
360.	**Kiss Lajos dr.**	1910-2002	főiskolai tanár	2004
361.	**Kiss Lajos Zoltán**	1898-1978	tanító	2004
362.	**Kiss László**	1932-2002	gimnáziumi igazgató	2003
363.	**Kiss László**	1928-1998	tanító	2005
364.	**Kiss László dr.**	1910-1992	pap, gimn. igazgató	2004
365.	**Kiss Lázár**	1935-1997	középiskolai tanár	2008
366.	**Kiss Sándor dr. (É. Kiss Sándor)**	1914-1984	középisk. tanár, főisk. ig.	2004
367.	**Kiss Tamás dr.**	1912-2003	ref. lelkész, tanár, költő, író	2008
368.	**Kiss Tihamér dr.**	1905-2005	egyetemi magántanár	2006
369.	**Kiss Zoltán**	1928-2001	ált. isk. tanár, igazgató	2005
370.	**Klucsik Dániel**	1903-1974	ált. isk. tanár	2002
371.	**Koczóh Sándor**	1893-1970	tanító, igazgató	2002
372.	**Kocsár István**	1925-2000	tanító	2003
373.	**Kocsár Istvánné Vincze Márta**	1934-1987	ált. isk. tanár	2003
374.	**Kocsis Mihály**	1931-2008	ált. isk. tanár, igh.	2009
375.	**Kollányi Boldizsárné Bihari Margit**	1877-1962	tanító	2007
376.	**Kollár József**	1927-2007	középiskolai tanár	2009
377.	**Koloszár Gézáné Martyin Erzsébet**	1932-2006	tanító, igazgatóhelyettes	2008
378.	**Kolozsvári Pálné Újvárosi Erzsébet**	1940-1996	óvónő	2008
379.	**Komáromi Gáborné Melegh Eleonóra**	1914-1984	tanító	2004
380.	**Komjáthy István**	1917-1963	középisk. tanár, gimn. ig.	2005
381.	**Koncz Aurélné Karácsony Ottilia**	1871-1956	középisk. tanár, intézeti ig.	2005
382.	**Kónya Istvánné Kegyes Klára**	1945-1994	középisk. tanár	2009
383.	**Kónya József dr.**	1904-1985	gimnáziumi tanár	2004
384.	**Kónya Józsefné dr., Timon Klára M.**	1938-2007	tanár, egy. adj.	2007
385.	**Kopányi Mária dr.**	1898-1978	középisk. tanár, igazgató	2002
386.	**Kopasz Károly**	1926-1973	tanár, festőművész	2006
387.	**Kordás Ferenc**	1911-1993	tanár	2006
388.	**Kornya Sándor dr.**	1901-1975	középisk. tanár, igazgató	2002
389.	**Korsós József**	1916-1987	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2007

390.	**Kosztolányi László**	1918-2000	igazgató-tanító	2003
391.	**Kosztolányi Lászlóné Havas Vilma**	1917-1996	tanító, ált. isk. tanár	2003
392.	**Kovács Antal**	1929-2006	általános iskolai tanár	2008
393.	**Kovács Erzsébet**	1907-1989	polgári iskolai tanár	2004
394.	**Kovács Gyula**	1931-2002	ált isk. tanár	2005
395.	**Kovács Gyuláné Barabás Margit**	1928-2006	ált. isk. tanár	2007
396.	**Kovács Ilona**	1923-1997	középisk. tanár	2005
397.	**Kovács István**	1923-1995	gyógypedagógiai tanár, ig.	2002
398.	**Kovács István**	1914-1970	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2005
399.	**Kovács Istvánné Esenczki Mária**	1953-2004	tanár, iskolaigazgató	2005
400.	**Kovács Istvánné Kürthy Klára**	1913-1995	tanító	2004
401.	**Kovács József dr.**	1912-1983	középisk. tanár, főisk. főig.	2007
402.	**Kovács Margit**	1899-1976	tanár, középisk. igazgató	2005
403.	**Kovács Máté dr.**	1906-1972	könyvtáros, egyetemi tanár	2004
404.	**Kovács Mátyás**	1902-1990	tanár, iskolaigazgató	2006
405.	**Kovács Sándor**	1942-2005	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
406.	**Kovács Tibor**	1924-2006	gyógypedagógus	2007
407.	**Kozák Ferenc**	1926-1980	tanító, tanár, igazgató	2008
408.	**Kozma Sándor**	1840-1922	tanító, gimnáziumi igazgató	2006
409.	**Köblös Samu**	1875-1939	középisk. tanár, gimn. ig.	2007
410.	**Kövérné Porcsalmy Mária**	1911-1991	tanító, ált. isk. tanár	2008
411.	**Kövesdy László**	1894-1972	építészmérnök, tanár, ig.	2004
412.	**Középesy Mária**	1916-1994	ált. isk. tanár	2007
413.	**Krasznay Ferenc**	1923-1979	tanító, főisk. docens	2009
414.	**Krasznay Ferencné Bernáth Mária**	1924-2006	tanító	2009
415.	**Krecsmáry László Zoltán**	1937-1972	tanító, ált. isk. tanár	2005
416.	**Kun Sándor dr.**	1900-1947	gimnáziumi igazgató	2006
417.	**Kun Sándorné Delea Zsuzsanna**	1943-1992	óvodapedagógus	2002
418.	**Kupás Pál**	1935-1989	tanár, szakfelügyelő	2004
419.	**Kuti József**	1912-2002	ált. isk. tanár, igazgató	2003
420.	**Kuti Józsefné Grünfeld Márta**	1922-1995	ált. isk. tanár	2003
421.	**Lada János**	1892-1976	igazgató-tanító	2008
422.	**Ládi József**	1924-1975	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2009
423.	**Lakatos János dr.**	1930-2004	általános iskolai igazgató	2005
424.	**Lakner (Gyarmathi) József**	1872-1938	középisk. tanár	2004
425.	**Lakos Lászlóné Sáfrány Magdolna**	1933-1997	tanító, szakfelügyelő	2002
426.	**Lányi Pálné Tömöri Krisztina**	1907-1996	óvónő	2007
427.	**László Géza**	1897-1978	tanár, gimnáziumi igazgató	2004
428.	**Laukonidesz József**	1909-1978	tanár, szakfelügyelő	2007
429.	**Lázár Gyula**	1915-1971	tanító	2007
430.	**Lengváry József**	1916-2001	tanító, tanár	2007
431.	**Lengváry Józsefné Kokas Berta**	1923-2000	tanító, tanár	2007
432.	**Lengyel Endre**	1880-1959	középisk. tanár	2004
433.	**Lengyel Imre dr.**	1910-1978	tanár, egyetemi oktató	2003

434.	**Lengyel Mihály**	1876-1945	kántortanító	2003
435.	**Lengyel Mihályné Szanyi Anna**	1933-2002	ált. isk. tanár	2003
436.	**Lévay Botond**	1943-2008	tanár, író, költő	2009
437.	**Lipcsei János**	1938-1991	tanító	2003
438.	**Lóky Béla dr.**	1871-1946	pap, középisk. tanár, ig.	2004
439.	**Losoncz Mihályné dr., Tengerdi A.**	1926-1987	főiskolai tanár	2009
440.	**Lovas Antal**	1913-2000	tanító, ált. isk. tanár, igh.	2005
441.	**Lovas László**	1908-2005	ált. isk. tanár	2007
442.	**Lovas Mártonné Tóth Amália**	1910-1989	középiskolai tanár	2009
443.	**Lovas Rezső dr.**	1916-1967	középiskolai tanár	2008
444.	**Lovas Rezsőné dr., Varga Erzsébet**	1914-1990	középiskolai tanár	2008
445.	**Lovász Gyula**	1940-2002	tanár, igazgató	2004
446.	**Lovász Sándor**	1925-1997	középisk. tanár	2007
447.	**Lővei Károly**	1938-2006	középiskolai tanár	2006
448.	**Ludnai István**	1933-1997	általános iskolai tanár	2005
449.	**Lukács László**	1934-1989	középiskolai tanár, igazgató	2002
450.	**Lutter Béla dr.**	1908-1967	tszv. egyetemi docens, ig.	2002
451.	**Lyachovics József**	1917-1999	ált. isk. tanár	2007
452.	**Lyachovics Józsefné Márton Erzsébet**	1921-2004	ált. isk. tanár, ig.	2007
453.	**Mácsik Ernőné Bazsa Klára**	1942-1986	tanító, gyógyped. tanár	2003
454.	**Mados Mihály**	1924-2001	tanító, középiskolai tanár	2008
455.	**Maghy Zoltánné Kerekes Katalin**	1910-2001	tanító	2008
456.	**Magyar Zoltán dr.**	1906-1992	középisk. tanár	2002
457.	**Magyari András dr.**	1918-2005	egyetemi tanár	2007
458.	**Magyari Árpád**	1910-1962	tanító	2004
459.	**Magyari Árpádné Rápolti Ilona**	1917-2006	tanító	2008
460.	**Majoros Zoltánné Antal P. Ilona**	1926-1977	középiskolai tanár	2008
461.	**Makai Mihály**	1947-2008	ált. isk. tanár, műv. ház ig.	2009
462.	**Makkai Sándor dr.**	1890-1951	egy. tanár, teológiai prof.	2003
463.	**Makláry Lajos**	1890-1974	kántor, társkarnagy	2003
464.	**Makláry Pap Mór**	1846-1917	tanító, igazgató, teológus	2002
465.	**Makó Judit**	1941-1999	gyógyped., internátusvez.	2009
466.	**Makranczy Béla dr.**	1912-2004	egy. adj., tszv. főisk. tanár	2005
467.	**Makszin Mihály dr.**	1909-1997	középisk. tanár, főisk. adj.	2002
468.	**Mándoki Ernő**	1919-1970	pap, tanár, karnagy	2004
469.	**Márk Jenő**	1905-1975	igazgató-tanító	2002
470.	**Márk Jenőné Beke Vilma**	1906-1983	tanító	2002
471.	**Márton Antal**	1898-1994	tanító	2002
472.	**Máté József**	1931-1986	tanár, igazgató	2006
473.	**Máthé Ernőné dr., Pünkösti P.**	1915-1985	polgári iskolai tanár	2009
474.	**Matolcsi Miklós**	1935-1993	ált. isk. tanár, igazgató	2009
475.	**Mayer István**	1909-1996	tanító	2008
476.	**Medgyessy Istvánné Simon Margit**	1914-2003	középisk. tanár	2007
477.	**Mélykúti János**	1930-2000	tanár, gyak. isk. szakvezető	2009

478.	**Mester István dr.**	1907-1984	tanár, szakfelügyelő	2002
479.	**Mester Mária**	1909-1995	tanító, ált. isk. igazgató	2007
480.	**Mészáros Ede dr. vitéz**	1889-1964	tszv. egyetemi tanár	2004
481.	**Mészáros Józsefné Monoki Magdolna**	1927-1983	tanító	2007
482.	**Mihály János**	1914-1993	középisk. tanár, igazgató	2002
483.	**Mikó Gyula**	1927-2007	gyógypedagógus	2009
484.	**Mikó Gyuláné Latorcai Klára**	1927-2008	gyógypedagógus	2009
485.	**Mirkó János**	1911-1992	tanár, szakfelügyelő, ig.	2003
486.	**Misley Győző**	1931-1998	tanár, szakfelügyelő	2008
487.	**Mitrovics Gyula dr.**	1871-1965	egyetemi professzor	2005
488.	**Módis László dr.**	1903-1972	professzor	2003
489.	**Mohácsi Amália**	1930-2004	középisk. tanár	2005
490.	**Mohácsi János**	1935-1978	ált. isk. tanár	2007
491.	**Mohácsi Jánosné Alföldi Elza**	1941-2008	gyakorlóisk.szakvez. tanító	2009
492.	**Mojzes János dr.**	1935-1988	tanár, egyetemi docens	2003
493.	**Molnár András**	1893-1971	középisk. tanár, igazgató	2003
494.	**Molnár Antal dr.**	1924-1998	középisk. tanár, főisk. adj.	2007
495.	**Molnár Elek**	1908-1945	középiskolai igh.es	2006
496.	**Molnár Elekné Kovács Anna**	1923-1989	középiskolai tanár	2006
497.	**Molnár Elemér**	1929-2007	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
498.	**Molnár Ferenc**	1941-2008	tanító, ált. isk, tanár	2008
499.	**Molnár Ferenc**	1887-1962	kántortanító	2006
500.	**Molnár Ferencné Csomor Erzsébet**	1938-2004	tanító	2005
501.	**Molnár Gyula**	1940-1993	általános iskolai tanár	2006
502.	**Molnár István**	1923-1964	tanár	2004
503.	**Molnár István dr.**	1875-1943	középisk. tanár	2002
504.	**Molnár János**	1889-1957	ref. kántortanító	2003
505.	**Molnár Lajos**	1933-1993	tanító, ált. isk. igazgató	2005
506.	**Molnár Lajos dr.**	1922-1997	szemész, egyetemi oktató	2007
507.	**Molnár László dr.**	1903-1987	jogász, tanító, ált. isk. tanár	2004
508.	**Molnár Pál dr.**	1907-1968	tanár, könyvtáros	2003
509.	**Molnár Sándor dr.**	1919-2004	főiskolai tanár	2005
510.	**Morvay Ferenc**	1886-1980	középisk. tanár, fotográfus	2005
511.	**Mosonyi István**	1914-2001	általános iskolai tanár, igh.	2004
512.	**Mucsa János**	1930-1992	középisk. vezetőtanár	2002
513.	**Muraközi Istvánné Gerzsenyi Katalin**	1939-1992	középisk. tanár	2002
514.	**Nábrádi Mihály dr.**	1918-1990	gimn. igazgató	2003
515.	**Nagy (Nácsik) László Aurél**	1923-2000	zeneiskolai tanár, igazgató	2002
516.	**Nagy Antal**	1890-1968	tanító, főiskolai tanár	2007
517.	**Nagy Balázs**	1922-2007	középisk. tanár, igh.	2009
518.	**Nagy Béla**	1927-1982	tanító	2009
519.	**Nagy Benjáminné Sándor Ibolya**	1957-1999	ált. isk. tanár	2002
520.	**Nagy Domokos**	1894-1966	tanár, polgári iskolai ig.	2004
521.	**Nagy Domokosné Fráter Margit**	1895-1995	polgári iskolai tanár	2004

522.	**Nagy Ferdinánd Nándor**	1923-2001	orgonista kántor-tanító	2004
523.	**Nagy Ferenc**	1915-1976	tanító, ált. isk. igazgató	2004
524.	**Nagy Ferencné Balogh Anna**	1923-2000	ált. isk. tanár	2009
525.	**Nagy Ferencné Kovács Mária**	1919-2007	óvodavezető	2008
526.	**Nagy Gáborné dr. (O. Nagy), Nagy E.**	1918-1991	főiskolai intézeti tanár	2004
527.	**Nagy Géza**	1911-1986	középisk. tanár	2003
528.	**Nagy György**	1928-1981	ált. isk. tanár, iskolaig.	2007
529.	**Nagy János dr.**	1921-1995	középisk. tanár, c. egy. doc.	2002
530.	**Nagy József**	1921-1990	tanító, tanár, igazgató	2004
531.	**Nagy József**	1922-2004	tanár, ig., festőművész	2009
532.	**Nagy József dr.**	1900-1968	középisk. vezető tanár	2002
533.	**Nagy Kálmán**	1930-1999	tanító, ált. isk. tanár	2007
534.	**Nagy Lajos**	1916-2008	kertészmérnök, igazgató	2008
535.	**Nagy Lajos**	1924-2003	kántortanító	2003
536.	**Nagy Lajosné Bartha Hedvig**	1923-1986	óvónő, intézeti igazgató	2009
537.	**Nagy László**	1922-1991	ált. és középisk. tanár, ig.	2003
538.	**Nagy László**	1931-1989	általános iskolai tanár	2004
539.	**Nagy László dr.**	1919-1988	tanító, pszichológus	2002
540.	**Nagy László dr.**	1931-1987	egyetemi docens	2003
541.	**Nagy Sándor**	1920-1995	tanító, középisk. tanár	2002
542.	**Nagy Sándor dr.**	1927-1982	tszv. főisk. tanár	2003
543.	**Nagy Sándor János**	1897-1953	művésztanár	2004
544.	**Nagy Tibor Ferenc**	1922-1999	tanító	2006
545.	**Nagy Tiborné Nagy Margit**	1923-1997	tanító	2006
546.	**Nagyné Magyary Ildikó**	1954-2002	általános iskolai tanár	2004
547.	**Nehéz János**	1923-1990	tanító, tanár, ig., főisk. doc.	2007
548.	**Némedi Lajosné Dienes Éva dr.**	1914-2004	tanár, irodalomtörténész	2005
549.	**Nemes Antal**	1925-1996	tanító, tanár, szakfelügyelő	2003
550.	**Nemes Gyula**	1932-1996	tanár, szakfelügyelő, ig.	2003
551.	**Nemes László**	1923-2004	középisk. kollégiumi ig.	2005
552.	**Nemes Sándor**	1900-1999	tanító	2009
553.	**Németh Balázsné Jeles Ilona**	1961-2008	tanító	2009
554.	**Németi Adorján**	1932-2001	tanár, kollégiumi ig.	2005
555.	**Németi Adorjánné Cseke Erzsébet**	1936-1990	középisk. tanár	2004
556.	**Németi Gáborné Stankovics Mária**	1930-1981	tanár	2006
557.	**Nótin Lajos dr.**	1935-1988	főiskolai tanár	2006
558.	**Nyáguly Sándor**	1901-1971	középiskolai tanár	2008
559.	**Nyakó János**	1927-2002	tanár, igazgató	2004
560.	**Nyáry Béla**	1882-1961	fizika szakos tanár	2006
561.	**Nyáry Lajos**	1914-1986	kántortanító, tanár, karnagy	2005
562.	**Nyesténé Mogyoróssy Erzsébet**	1943-2002	ált. isk. tanár	2004
563.	**Nyilas Viktor dr.**	1930-1990	tanár, ig., főigazg.	2003
564.	**Nyiredi Jenő dr.**	1865-1932	egyetemi tanár	2002
565.	**Nyíreő István dr.**	1893-1977	könyvtárig., magántanár	2009

566.	**Ohe prof. (Dr. Hans Joachim O.)**	1926-2006	egyetemi tanár	2006
567.	**Okos Lászlóné Hernádi Katalin**	1928-1977	ált. isk. tanár	2003
568.	**Oláh Gáborné Pásztor Piroska**	1938-2007	tanító, szakvezető tanító	2007
569.	**Oláh Lajos**	1956-2006	középisk. tanár, koll. igh.	2007
570.	**Oláh Tibor**	1911-1983	általános iskolai tanár	2006
571.	**Oláh Tiborné Tatos Ida**	1913-1988	tanító	2008
572.	**Oláh Zsigmond**	1914-1944	hitoktató, lelkész	2005
573.	**Olajos Ferenc**	1930-2001	tanító	2006
574.	**Olasz Árpádné Cseh Julianna**	1936-2005	tanító, gyógypedagógus	2006
575.	**Olasz János**	1914-1978	tanító, ált. isk. tanár	2009
576.	**Olasz Szabó Mihály**	1911-1962	gimn. tanár	2003
577.	**Ónosi László dr.**	1932-2001	tanító, művelődésügyi vez.	2002
578.	**Ormós Lajos**	1883-1975	ig.-tanító, tankerületi főig.	2006
579.	**Orosz Lajos**	1920-1980	tanító, tanár, agrármérnök	2005
580.	**Orosz Lajosné Nagy Irén**	1919-1992	tanító, tanár	2005
581.	**Ort Istvánné Nagy Erzsébet**	1914-1989	tanító, iskolaigazgató	2003
582.	**Osváth István dr.**	1910-1993	egy. adj., tanítóképző ig.	2005
583.	**Ökrös István**	1914-1988	kántortanító, ált. isk. ig.	2004
584.	**Ördögh László**	1914-1996	középisk. vezetőtanár	2003
585.	**Paál Elek id.**	1883-1963	tanító	2009
586.	**Paál Elek ifj.**	1914-1991	gimnáziumi tanár, ig.	2009
587.	**Pacsay Jánosné dr., Horváth Mária**	1904-1986	tanító	2008
588.	**Pádár Dénesné Józsa Krisztina**	1943-2006	tanár, szakfelügyelő, ig.	2007
589.	**Pákozdy László Márton**	1910-1993	teológiatanár, bibliafordító	2006
590.	**Pál Miklós dr.**	1931-2005	Intézetvez. főiskolai tanár	2008
591.	**Pálfi Sándor**	1938-1998	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
592.	**Palkonyay Imre**	1894-1965	tanító	2005
593.	**Páll István**	1929-2001	tanító, ált. isk. tanár	2005
594.	**Pallagi Gyula dr.**	1867-1903	tanár, gimnáziumi igazgató	2008
595.	**Palotay Ferenc**	1934-2005	középiskolai tanár	2008
596.	**Pánczél Géza (Albisi Pánczél)**	1918-2001	tanító	2005
597.	**Pankotai Sándor**	1922-1993	tanító	2003
598.	**Pápai Ferencné Brunner Cecilia**	1925-1992	ált. isk. tanár	2007
599.	**Papp Antalné dr., Nagy Klára**	1930-1996	középiskolai vezetőtanár	2009
600.	**Papp Béla**	1912-1993	középisk. tanár	2002
601.	**Papp Bertalanné Jánócsik Ilona**	1934-2001	óvodavezető	2004
602.	**Papp Géza**	1928-2000	középisk. tanár, igazgató	2002
603.	**Papp Géza dr.**	1909-1988	jogász, ált. isk. igh., lelkész	2005
604.	**Papp Gézáné dr., Füzesi Vilma**	1914-1987	tanító	2008
605.	**Papp György Sándor (B. Papp)**	1929-1994	tanító, ált. isk. tanár	2003
606.	**Papp István dr.**	1901-1972	gimn. tanár, tszv. egy. tanár	2003
607.	**Papp János dr. (B. Papp)**	1921-2002	tanító, tanár, főisk. tanár	2008
608.	**Papp József**	1923-2004	tszv. főisk. tanár, főigh.	2007
609.	**Papp Mihályné Molnár Berta**	1904-1990	tanító	2008

610.	**Papp Zoltánné dr., Félix Anna**	1899-1961	középiskolai tanár	2008
611.	**Pásztor Erzsébet Emília dr.**	1916-1995	középisk. tanár	2004
612.	**Pataki Béla**	1925-2001	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2003
613.	**Pellens, Karl dr.**	1934-2003	történészprofesszor	2007
614.	**Pénzes Lajos**	1939-2006	középiskolai tanár, igh.	2006
615.	**Percze János**	1926-1993	tanító	2002
616.	**Péter Imréné Kiss Katalin**	1945-1989	tanár	2006
617.	**Péter Pál**	1929-2005	középisk. tanár, gimn. igh.	2005
618.	**Pető Gáborné dr., Csurka Ilona**	1916-2004	tanító	2007
619.	**Petrikás Árpád dr.**	1928-1999	egyetemi tanár	2002
620.	**Pinczés Imre**	1900-1945	tanító	2005
621.	**Plókai Imre**	1933-2007	ált. isk. tanár	2007
622.	**Pogány János**	1907-1983	gimnáziumi tanár	2004
623.	**Pókász Endre**	1912-1950	művésztanár, gimn. ig.	2008
624.	**Poór János dr.**	1925-1993	tanár, szakfelügyelő	2002
625.	**Popovics Vladimir**	-2003	tanár, szakfelügyelő	2007
626.	**Porcsalmy Gyula**	1865-1925	igazgató-tanító	2003
627.	**Porcsalmy Jánosné Tárkányi E.**	1917-1994	középisk. tanár, igazgató	2005
628.	**Porcsalmy Soma**	1832-1914	tanító	2004
629.	**Porcsalmy Zoltán**	1890-1968	középisk. tanár, igazgató	2005
630.	**Pornói Imre**	1930-1997	ált. isk. tanár, gimn. ig.	2005
631.	**Porzsolt István**	1910-1986	lelkész, főisk. tanár	2008
632.	**Pósalaky László**	1901-1978	tanító, igazgatóhelyettes	2005
633.	**Pősze Imre**	1898-1976	tanító	2008
634.	**Pősze Lajos**	1919-1982	gimnáziumi igazgató	2003
635.	**Purzsás János**	1895-	tanító	2007
636.	**Purzsás Jánosné Vladimir Anna**		tanító	2007
637.	**Puskás Lajos**	1913-1997	tanító, tanár, gyak. isk. ig.	2007
638.	**Rábold Gábor**	1911-1998	gimnáziumi tanár	2006
639.	**Rácz István**	1904-1966	középisk. tanár, festő	2007
640.	**Rácz Jenő**	1883-1942	középisk. tanár	2004
641.	**Rácz Zsigmond**	1922-1988	tanár, könyvtáros	2008
642.	**Radácsi Józsefné Németi Mária**	1949-1996	tanító	2005
643.	**Radó Ferenc**	1921-1990	matematika professzor	2009
644.	**Radócz Jánosné Kunkli Margit**	1945-1994	általános iskolai tanár	2005
645.	**Raffay Lajos**	1889-1978	igazgató-tanító	2004
646.	**Rangoni Károlyné Inczédy Margit**	1915-2004	tanító, szakvezető tanító	2008
647.	**Rapcsák András dr.**	1914-1993	egyetemi tanár, akadémikus	2002
648.	**Reményi Béla**	1927-2005	középisk. tanár	2007
649.	**Remete Sándorné**	1945-2005	ált. isk. tanár	2007
650.	**Résch Pál**	1887-1976	néptanító, iskolaigazgató	2008
651.	**Rettegi Istvánné Kovács Anna**	1901-1980	középisk. tanár	2002
652.	**Román Gyula**	1926-2002	középiskolai tanár	2006
653.	**Salánki János**	1902-1989	kántortanító, tanár	2008

654.	**Salánki József dr.**	1885-1975	gimnáziumi tanár	2004
655.	**Sallai Sándor**	1926-1992	tanító, tanár, ig., könyvtáros	2009
656.	**Sándor Ferenc**	1913-1967	tanító, ált. isk. tanár	2002
657.	**Sándor József**	1875-1942	kántortanító, igazgató	2008
658.	**Sándor László**	1922-1998	tanító, ált. isk. tanár	2003
659.	**Sándor Mihályné dr., Nagy Gabriella**	1913-2003	tanító	2006
660.	**Sári Gusztáv**	1928-1990	tanár, szakfelügyelő	2002
661.	**Sarkadi Károlyné Balogh Erzsébet**	1928-2003	tanító	2005
662.	**Sarkadi Nagy János dr.**	1888-1956	középisk. tanár, igazgató	2002
663.	**Sebők Emánuel**	1891-1944	középisk. tanár	2005
664.	**Sebők György**	1941-1995	középisk. tanár	2002
665.	**Séllyei Ernőné dr., Vincze Erzsébet**	1916-2002	tanító	2007
666.	**Seress István**	1922-1992	tanító, tanár, igazgató	2004
667.	**Siketh Zoltán**	1931-1988	középisk. tanár	2004
668.	**Sille Zoltán**	1942-1998	ált. isk. tanár, igh.	2008
669.	**Silye Mihály**	1924-1998	kántortanító, tanár, egy. okt.	2009
670.	**Silye Mihályné Szepesi Magdolna**	1928-1985	tanító	2003
671.	**Simay Attiláné dr., Barna Erzsébet**	1928-2002	középisk. tanár	2004
672.	**Sípos Ida**	1903-1987	tanító	2002
673.	**Sipos Zsuzsa**	1927-2003	tanár, kollégiumi ig.	2005
674.	**Siposné Szendery Ágnes dr.**	1935-2005	zongoraművész, tanár	2008
675.	**Sólymos József**	1923-2004	tanító, középisk. tanár	2005
676.	**Sólyom Emma**	1965-1994	általános iskolai tanító	2008
677.	**Sólyom János**	1937-2007	középisk. tanár, igazgató	2008
678.	**Sólyom József**	1908-1990	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
679.	**Somlyai Miklós**	1920-1977	általános iskolai tanár, ig.	2006
680.	**Somogyi Árpád**	1928-	tanár, szakfelügyelő	2006
681.	**Somogyi László**	1935-1987	általános iskolai tanár	2006
682.	**Somorjai László**	1900-1991	testnevelő tanár, tornaedző	2003
683.	**Somos Lajos dr.**	1904-1988	egyetemi tanár	2005
684.	**Sonkoly Tibor**	1921-2007	tanító	2008
685.	**Soó Rezső dr. prof.**	1903-1980	egyetemi prof., akadémikus	2006
686.	**Soós Miklós**	1898-1970	néptanító	2005
687.	**Stettner Miklósné Koltay Eleonóra**	1929-2007	gyógypedagógiai tanár	2009
688.	**Straub János dr.**	1893-1956	tszv. egyetemi tanár	2003
689.	**Surányi János dr.**	1918-2006	egyetemi tanár, matematikus	2008
690.	**Sümegi Lászlóné Sal Margit**	1940-1997	tanár, szaktanácsadó	2003
691.	**Sütő Béla Györgyné Veres Judit**	1948-2008	tanító, népdalkör-vezető	2008
692.	**Sütő Dezsőné Ambrus Mária**	1934-2004	tanító	2005
693.	**Sütő János**	1921-2007	tanító, tanár, igazgató	2008
694.	**Sütő Sándor**	1925-1991	középisk. tanár, igazgató	2003
695.	**Szabados Mátyás dr.**	1944-2001	főiskolai docens, főigazgh.	2003
696.	**Szabó Ferenc**	1911-1986	ig., gyors- és gépírástanár	2004
697.	**Szabó Gáspár**	1935-1992	általános iskolai tanár	2008

698.	**Szabó Imre**	1921-1998	ált. isk. tanár	2003
699.	**Szabó Imréné Dobos Etelka**	1929-1990	általános iskolai tanár, ig.	2006
700.	**Szabó István**	1913-1993	ref. gimn. tanár, igh.	2005
701.	**Szabó Károly**	1900-1985	ált. isk. tanár	2002
702.	**Szabó Lajos (D. Szabó Lajos)**	1936-1999	tanító, ált. isk. tanár	2002
703.	**Szabó Vince dr.**	1925-2002	egyetemi tanár	2004
704.	**Szabó Zoltán**	1908-1988	ref. lelkész, ált. isk. tanár	2003
705.	**Szabó Zoltánné Pálóczi Mária**	1936-2004	középiskolai tanár, igh.	2006
706.	**Szakács Antal**	1900-1980	tanító, tanár, népnevelő	2009
707.	**Szakács Ferenc**	1921-1995	kántortanító, középisk. tanár	2008
708.	**Szakály István**	1917-1985	tanító, ált. isk. igazgató	2002
709.	**Szalacsi Rácz Imre dr.**	1900-1956	tanár, író, újságíró	2003
710.	**Szalay György**	1931-2004	ált. isk. tanár, igh.	2005
711.	**Szalay Sándor**	1883-1944	középisk. tanár	2008
712.	**Szalontai László**	1932-1984	középiskolai tanár	2009
713.	**Szamosújvári Sándor**	1921-2002	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
714.	**Szanyi Gyula dr.**	1926-2005	gimnáziumi vezetőtanár	2005
715.	**Szarvas Pál dr.**	1910-1986	egyetemi tanár	2003
716.	**Szász Gusztáv**	1903-1964	tanító, tanár, igazgató	2007
717.	**Szász Gusztávné Duchnovszky M.**	1908-2004	polg. isk. tanár	2007
718.	**Szathmári Antal**	1919-2004	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2005
719.	**Szathmáry László**	1919-1986	tanító, szaktanító	2008
720.	**Szathmáry Lászlóné Farkas Mária**	1918-2001	tanító	2008
721.	**Szatmári Károly**	1932-1992	középisk. tanár	2002
722.	**Szatmári Károlyné Papp Katalin**	1935-1999	középisk. tanár	2002
723.	**Szatmári Sándorné Szele Irén**	1940-2003	tanító	2005
724.	**Szécsi Miklós**	1865-1943	tanár, igazgató	2004
725.	**Szécsy György Károly**	1897-1959	kántortanító, igazgató-tanító	2005
726.	**Szegedi Ervin dr.**	1956-2006	középisk. vezetőtanár, igh.	2007
727.	**Szegedi Sándor dr.**	1940-2004	középisk. tanár, egy. adj.	2005
728.	**Székely Károlyné Boldogh Margit**	1918-1995	szaktanító	2004
729.	**Székelyhidi Ágostonné Bojti Róza**	1934-2006	gimnáziumi tanár	2006
730.	**Szekerczés Pál dr.**	1933-1994	tanító, tanár, főisk. tanár	2002
731.	**Szekeres Andrásné Sarkadi Ilona**	1911-1990	tanító	2008
732.	**Szekeres Sándor**	1922-2004	ált. isk. tanár, szakfelügyelő	2006
733.	**Szele Tibor dr.**	1918-1955	tszv. egyetemi tanár	2002
734.	**Szelényi Ödön dr.**	1877-1931	egy. magántanár, történész	2005
735.	**Széles Józsefné Márton Ilona**	1931-1982	tanító	2002
736.	**Szénássy Barna dr.**	1913-1995	egyetemi tanár	2002
737.	**Szende Aladár dr.**	1914-2003	főiskolai tanár	2007
738.	**Szentgyörgyi András**	1920-1971	piarista tanár	2004
739.	**Szentjóby Szabó Kálmán**	1860-1950	kántortanító, iskolafelügyelő	2005
740.	**Szép Tibor**	1928-2006	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2008
741.	**Szepsy József**	1915-1981	középiskolai tanár	2008

742.	**Szerdi Gáborné Varga Klára Terézia**	1932-2005	tanító	2009
743.	**Szerdi János dr.**	1943-2008	középiskolai tanár	2009
744.	**Szigethy Gyula**	1904-1986	gimnáziumi tanár, karnagy	2003
745.	**Szikszainé Vágó Irén**	1945-1992	általános iskolai tanár	2005
746.	**Szilágyi László**	1907-1986	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2004
747.	**Szilágyi Miklós**	1934-2003	tanár, szakfelügyelő	2004
748.	**Szilágyi Péter**	1942-1987	általános iskolai tanár	2004
749.	**Szincsák Imréné Vincze Róza**	1946-1996	tanító, ált. isk. tanár	2007
750.	**Szőcs Mihály**	1894-1991	középiskolai tanár	2008
751.	**Szögi Lajos**	1962-2006	ált. isk. tanár	2009
752.	**Szőke György**	1939-2008	tanító	2009
753.	**Szőke Györgyné Nagy Karolina**	1934-2009	ált. isk. tanár	2009
754.	**Szőllősi Imre**	1949-2000	ált. isk. tanár, igazgató	2002
755.	**Szöőr Antal**	1866-1929	rektortanító	2008
756.	**Szöőr Gyula**	1906-1969	kántortanító	2008
757.	**Szöőr Gyula**	1940-2007	középisk. tanár, tszvez. prof.	2009
758.	**Szűcs István**	1933-1994	középisk. tanár, mb. igazgató	2004
759.	**Szűcs József**	1908-1985	igazgató-tanító	2006
760.	**Szűcs Józsefné Papp Magdolna**	1943-2007	ált. és középisk. tanár, költő	2008
761.	**Tácsi László**	1935-2005	tanár, ig., szakfelügyelő	2008
762.	**Takács Gyula**	1899-1976	tanító, polg. és ált. iskolai ig.	2003
763.	**Tallódi Sándorné Rácz Ilona**	1937-2004	tanító	2006
764.	**Tánczos István**	1921-1982	tanító, tanár, igazgató	2007
765.	**Tanító Béla**	1942-2008	hegedűtanár	2008
766.	**Tanka János**	1908-1922	tanító, költő	2006
767.	**Tankó Béla dr.**	1876-1946	egyetemi professzor	2005
768.	**Tankó Béla dr.**	1905-1974	egyetemi tanár	2003
769.	**Tar Imre**	1888-1970	tanító	2002
770.	**Tar János**	1929-2002	tanító, ált. isk. tanár	2003
771.	**Tar Zoltán**	1913-1992	rajztanár, festőművész	2003
772.	**Tarcsi István**	1919-2001	tanár, diákotthon-igazgató	2009
773.	**Tasi Gábor**	1932-1997	ált. isk. tanár, igazgató	2007
774.	**Tasi Miklós**	1930-2000	ált. és középisk. tanár, igh.	2004
775.	**Tatár Antal**	1902-1994	tanító	2004
776.	**Telkes (Tvergyák) Sándor**	1874-1951	középisk. tanár, igazgató	2004
777.	**Ternyey András**	1925-1993	ált. isk. tanár, igazgató	2002
778.	**Thuróczy Margit dr.**	1916-1969	középiskolai tanár	2008
779.	**Tímári Márton**	1900-1970	középiskolai tanár	2008
780.	**Tiszavölgyi Miklósné Papp Ilona**	1923-2009	tanító	2009
781.	**Tivadar Andor**	1925-2001	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
782.	**Tokai Gyula**	1921-1995	tanító, tanár, szakfelügyelő	2002
783.	**Tomka Jánosné N. Tóth Vilma**	1934-2005	ált. isk. tanár, iskolaigazgató	2006
784.	**Torday Zsigmond**	1904-1993	néptanító	2004
785.	**Tóth Andor**	1908-1998	kántortanító	2004

786.	**Tóth Andorné Tanács Vilma**	1915-1998	tanító	2004
787.	**Tóth Béla**	1908-1996	középisk. tanár	2005
788.	**Tóth Gyula dr.**	1931-1990	okl. vegyész, egyetemi doc.	2003
789.	**Tóth István**	1932-2002	középisk. tanár	2005
790.	**Tóth István Gusztáv**	1946-2000	ált. isk. tanár	2002
791.	**Tóth János**	1919-2000	tanár, igazgató	2006
792.	**Tóth József**	1823-1908	debreceni reáliskola első ig.	2006
793.	**Tóth Kálmán dr.**	1906-1997	tanár, református lelkész	2005
794.	**Tóth Lajos dr.**	1902-1990	tszv. egyetemi tanár	2003
795.	**Tóth Lajos dr.**	1899-1983	középisk. tanár, igazgató	2004
796.	**Tóth Lajosné Keresztessy Mária**	1910-1981	középisk. tanár	2003
797.	**Tóth László**	1907-1974	festőművész, rajztanár	2004
798.	**Tóth László (D. Tóth László)**	1926-2000	GYIVI igazgató, főisk. tanár	2002
799.	**Tóth Pál**	1931-1997	középiskolai tanár	2007
800.	**Tóth Sándor**	1925-2006	iskolaigazgató	2006
801.	**Tóth Zoltán**	1899-1964	építészmérnök, mérnök-tanár	2004
802.	**Tőkés György**	1905-1973	középisk. tanár, igazgató	2003
803.	**Török Jenő dr.**	1908-1983	pap, középisk. tanár	2004
804.	**Török Tibor**	1896-1972	tanár, tanítóképző int. ig.	2005
805.	**Török Zoltán**	1925-2005	tanító, ált. isk. tanár, karnagy	2005
806.	**Trungel Lászlóné Vincze Ilona**	1936-2004	tanító, igazgató	2007
807.	**Turcsányi Béla Pál**	1901-1993	építészmérnök, tanár, ig.	2004
808.	**Túri Bernát**	1903-1982	tanító, ált. isk. tanár	2002
809.	**Turi Sándor**	1891-1959	tanító, néprajzgyűjtő	2009
810.	**Tusa József**	1929-2002	tanító, ig., polgármester	2009
811.	**Ujhelyi Istvánné Varga Klára**	1921-1996	középiskolai igazgató	2006
812.	**Ujlaki Gyula**	1938-1997	ált. isk. tanár, igazgató	2004
813.	**Ujlaky Zoltánné Bényei Margit**	1939-1994	tanító	2004
814.	**Ujvárosi Imre**	1912-2003	középisk. tanár, igazgató	2004
815.	**Ujvárosi Kálmán**	1877-1956	ref. kántortanító	2005
816.	**Uzonyi Antalné Nagy Eszter**	1941-1990	tanító, óvodavezető-helyettes	2005
817.	**Uzsonyi Pál**	1923-1986	tanító, ált. isk. tanár	2003
818.	**Üveges Mária Éva dr.**	1942-2007	tanár, képzőművész	2008
819.	**Üveges Petronella Emma**	1906-2001	középiskolai tanár	2009
820.	**Vági Gyula**	1923-2005	általános iskolai tanár, ig.	2008
821.	**Vági Lajos**	1893-1980	tanító	2009
822.	**Vágó László dr.**	1932-2008	tanár, villamosmérnök	2009
823.	**Vágó Lászlóné dr., Kun Júlia**	1936-2003	tanár, főiskolai docens.	2007
824.	**Valkovics Zoltán**	1926-2003	tanár, festőművész	2004
825.	**Vályi-Nagy Józsefné dr., Kövér Klára**	1938-2006	középiskolai vezető tanár	2006
826.	**Váradi Bálint**	1935-1982	szaktanító, nevelőotth. igh.	2007
827.	**Varga Antal**	1908-1993	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
828.	**Varga Antal dr. (Idős Varga Antal)**	1885-1944	igazgató-tanító	2002
829.	**Varga Imre (S. Varga Imre)**	1927-1979	tanító, középisk. tanár	2002

830.	**Varga Lajos**	1887-1967	igazgató-tanító	2003
831.	**Varga Lajosné Kunkli Irén**	1938-2007	tanár, festőművész	2007
832.	**Varga László dr.**	1907-1968	tanár, klasszika-filológus	2003
833.	**Varga Lászlóné Lázár Gizella**	1912-1988	tanító	2007
834.	**Varga Mihály**	1938-1991	tanító, ált. isk. tanár, ig.	2002
835.	**Varga Miklós**	1927-1980	középisk. tanár	2005
836.	**Varga Ottó dr.**	1909-1969	tszv. egy. tanár, akadémikus	2002
837.	**Varga Pál (Cs. Varga)**	1922-1987	tanító	2008
838.	**Varga Pálné (Cs. Varga)Varga Etelka**	1925-1982	tanító	2008
839.	**Varga Zsigmond dr.**	1886-1956	egyetemi tanár, könyvtár ig.	2003
840.	**Vári Andor**	1917-1991	középiskolai tanár	2008
841.	**Vas Albin**	1931-1993	középisk. tanár	2005
842.	**Vass Péter**	1911-1982	középisk. tanár	2004
843.	**Vecsey Tibor dr.**	1913-1977	tszv. egyetemi docens	2003
844.	**Vedrődi (Schwarczer) Viktor dr.**	1839-1909	tanár, vegyész, gyógyszerész	2002
845.	**Vekerdi Béla dr.**	1882-1970	egyetemi magántanár	2005
846.	**Vékony Sándor**	1901-1971	tanító, tanár, igazgató	2004
847.	**Vértesi Géza**	1911-1979	tanár, szakfelügyelő	2009
848.	**Vida György**	1876-1941	kántortanító, igazgató	2009
849.	**Vígh Jánosné**	1913-2000	polgári iskolai tanár	2004
850.	**Vikár István**	1911-1997	középisk. vezetőtanár	2003
851.	**Vikár Sándor**	1905-1985	zeneiskolai igazgató, lelkész	2007
852.	**Vikol Kálmán**	1911-1968	középiskolai tanár	2008
853.	**Vikol Kálmánné Poller Erzsébet**	1913-2006	tanító, népfőiskola vezető	2009
854.	**Villás Miklós**	1939-1981	általános iskolai tanár	2004
855.	**Vincze Lászlóné dr., Kiss Edit**	1927-1990	középisk. tanár	2007
856.	**Virágh László**	1902-1985	néptanító	2003
857.	**Viski Szabó Imre**	1897-1979	tanító, igazgató	2004
858.	**Vitos Lajos**	1909-1982	kántortanító	2009
859.	**Voksán József dr.**	1926-2004	tanár, szaksz. főtitkár	2005
860.	**Waczulik Margit dr.**	1913-2005	középisk. tanár, történész	2007
861.	**Weintrager Adolf**	1927-1987	szakfelügyelő, főisk. tanár	2006
862.	**Zabó Zoltán dr.**	1940-2007	középisk. tanár, egy. docens	2007
863.	**Zágonyi Lászlóné Jakab Erzsébet**	1919-1987	tanító, szakfelügyelő	2002
864.	**Zsákai András**	1904-1993	középisk. tanár, igh.	2008
865.	**Zsigó Károly**	1900-1978	tanító, középisk. tanár, ig.	2003
866.	**Zsigó Menyhértné Bary Judit**	1910-1992	tanítóképző intézeti tanár	2006
867.	**Zsögön Zoltán**	1880-1951	tanár, író és költő	2008
868.	**Zsuffa Zoltán**	1921-1990	középiskolai tanár	2009
869.	**Zsurkai György**	1926-2006	kántortanító, ált. isk. tanító	2009

A pedagógushivatásról és a pálya megbecsüléséről

Sok évszázados probléma a címben felvetett kérdés. A vélemények megoszlanak. Kissé egyszerűsítve: hozzuk a pedagógust olyan erkölcsi és anyagi helyzetbe, hogy hivatásának sikeresen megfeleljen, vagy bizonyítsa be, hogy áldozatvállalásával és kötelességtudattal eredményesen oktat és nevel, s akkor kiérdemli a társadalom megbecsülését.

Arany János írja *„Tanári Jubilemumra"* c. keserű versében.

„S kit e pályára Isten átka sodrott,
Szívvérit ontsa bár, mint pelikán,
Hálátlanságot növel magának."

Eötvös József miniszter írja 1868-ban a *Néptanítók lapja* c. hetilapban.

„Tegyük fel, hogy az iskolában s a néptanító helyzetében semmi sem változott, a tanterem falain nincs egy új szeg, melyre hiányzó földabroszokat vagy ábrákat akasztani lehetne csak *azon nézet változott meg, mellyel a tanító saját hivatását tekinti,* s vajon az ily tanítónak vezetése alatt álló intézet nem változnék-e meg tökéletesen már ezáltal is? Vajon, ha feltehetnők, hogy néptanítóink mindegyike el van határozva, hogy *a tanügy emelésére mindazt tenni fogja, mi korlátolt helyzetében hatalmában áll* nem mondhatjuk-e előre, hogy népoktatásunk ügye egyszerre oly haladást fogna tenni, minőt maga a törvényhozás legüdvösebb rendelkezései által is ily rövid idő alatt nem eszközölhetne?"

Vajon megcáfolta-e Eötvös azt a véleményt, hogy „míg a tanítók anyagi helyzetéről nem gondoskodunk, addig tőlük lelkesedést nem várhatunk"?